

בעזרת ה' יתברך

אסופת

מאמרי יוחסין ותולדות

לחקר היוחסין בישראל

נערך בס"ד על ידי

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין בישראל

אשדוד

כל הזכויות שמורות

סדרת "מלכי הרים" – בית המגיד מזלאטשוב זי"ע			
מלכי הרים	בירור יחוסו של המגיד מזלאטשוב זי"ע כנצר מגזע המקובל רבי מאיר הכהן פאפירש - המהר"ם פאפירש זי"ע	בעל ה"אור צדיקים ודרך סעודה" ועורך כתבי האר"י הקדוש זי"ע	
מלכי הרים	בירורי יוחסין אודות צאצאי המגיד מזלאטשוב הרה"ק רבי יחיאל מיכל זי"ע		ראה 'ויתילדו' מס' 42-45 וכן מאמר "ציונים בתולדותיו של הרה"ק רבי יוסף מיאמפלי בנו בכורו של המגיד הקדוש רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע"
מלכי הרים	צאצאי ארבעה מבני המגיד מזלאטשוב הרה"ק רבי יחיאל מיכל זי"ע		
מאמרי יוחסין			
מאמרי יוחסין	איתור מקור ליחוס בעל התוספות יום טוב ומשפחת מירלש		
מאמרי יוחסין	בירור יחוס משפחת חותנו של הרבי הקדוש בעל הקדושת לוי מברדיטשוב זי"ע		
מאמרי יוחסין	בירור שושלת היוחסין של רבי אברהם מרדכי מפניטשוב (גירסא 1)		ראה גם 'ויתילדו' מס' 299
מאמרי יוחסין	בירור שושלת היוחסין של רבי אברהם מרדכי מפניטשוב (גירסא 2)		ראה גם 'ויתילדו' מס' 299
מאמרי יוחסין	בירורי יוחסין בכמה משפחות	אדמור"י טורבין. משפחת "שנפלד" מסטרי נכדי הבני ישכר. משפחת רובין וראבין רבני לינסק ובאליגראד. הרה"ק רבי פינחס מגניוויש. משפחת ציינוירט/קלויזנר	
מאמרי יוחסין	בירורי יוחסין במשפחת הנגיד רבי שלמה זילברשטיין מרישאש שבפולין		
מאמרי יוחסין	בירורי יוחסין במשפחת שווארץ מניר באגאד	אבות אבותיו של הצדיק רבי דוד לייב שווארץ זצ"ל מבני ברק	ראה גם 'ויתילדו' מס' 228 ו 214
מאמרי יוחסין	הגאון הקדוש רבי יואל הכהן כ"ץ זי"ע אב"ד דק"ק אטיניא	אביהם של שלשת האחים הגאונים הקדושים המפורסמים זי"ע	
מאמרי יוחסין	הגאון הקדוש רבי יוסף יואל דייטש בעל היד יוסף זי"ע	אב"ד דק"ק מאניסטרטש וק"ק חאדרוב	
מאמרי יוחסין	הרה"ק רבי דוד לייקעס אב"ד דק"ק באר זי"ע * רבי ישראל וואהל, הנקרא ר' ישראל סטארינער		
מאמרי יוחסין	הרה"ק רבי מרדכי לידער מטבריה זצ"ל ראש משפחת לידר בארה"ק		
מאמרי יוחסין	הרה"ק רבי שמואל אהרן הלוי פרדס זי"ע הי"ד האדמו"ר מסטאשוב סוסנוביץ		
מאמרי יוחסין	הרהוריו של המגיד - דמותו ותולדותיו של הרה"ק רבי זכריה אליעזר ליפא שור המגיד מלבוב זי"ע		
מאמרי יוחסין	חדשות ונצורות בשושלת המגיד ממעזריטש זי"ע	חתנו ומחותנו של המגיד * תעלומות יוחסין	
מאמרי יוחסין	חשיפה ב"המליץ" משנת תרנ"ה מתבררת כזיוף	אודות "בנו השלישי" של הרבי ר' זושא	מאמר קצר
מאמרי יוחסין	חשיפת זהותו העלומה של רבי שמואל חריף מראשי משפחת ויינפלד המיוחסת		
מאמרי יוחסין	יחוס משפחת חייקין וצאצאיהם - המשפחות המסתעפות	בירור אודות זוגתו השנייה של הרה"ק רבי זאב וואלף מטשארני-אוסטרא זי"ע, וצאצאיהם, ושידוכם עם בית זלאטשוב	בירור יוחסין
מאמרי יוחסין	ימי הילולא של רבותינו הק' הרבי ר' אלימלך זי"ע והרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע		מאמר קצר
מאמרי יוחסין	לקט פנינים וציונים לחקר היוחסין בישראל	רבי אברהם שלמה - מדייני ק"ק אוהעל. שושלת היוחסין של רבי יונה דיסמאשטרי. משפחת הינמן - מבני בניו של בעל ה"אור זרוע" זצ"ל	
מאמרי יוחסין	מי היה חותנו של מרן הבעש"ט? (גירסא 1)		
מאמרי יוחסין	מי היה חותנו של מרן הבעש"ט? (גירסא 2)		
מאמרי יוחסין	מנהיגי שושלת בלתי ידועה של צאצאים ישירים 'בן אחר בן' לבעל התניא		מאמר קצר
מאמרי יוחסין	מרת אסתר רבקה אשת רבי דוב בעריש גוטליב		מאמר זיכרון
מאמרי יוחסין	משפחת הרבי מליובאוויטש זי"ע / משפחת אלטשולר		מאמר קצר
מאמרי יוחסין	משפחת חותנו של בעל ה"אוהב ישראל" זי"ע		בירור יוחסין. ראה גם 'ויתילדו' מס' 68
מאמרי יוחסין	ענף באילן משפחות בהריר וברלינר המיוחסות, הגה"ק רבי מאיר אלטר הי"ד מווארשא	בן רשכבה"ג מרן האמרי אמת מגור זי"ע	ראה גם 'ויתילדו' מס' 23-24
מאמרי יוחסין	פרטים אחדים לתולדותיו של הגאון הקדוש רבי שלמה ברוך טעננבוים מסטראפקוב זי"ע		
מאמרי יוחסין	פרק לתולדותיו של הרה"ק רבי יוסף ברוך הלוי אפשטיין זי"ע ה"יהודי הטוב" מנייטטאט, בנו של הרה"ק בעל ה"מאור ושמש		ראה 'ויתילדו' מס' 57, ושני המאמרים יש

מקראקא זי"ע		בהם תוספות אחד על רעהו
מאמרי יוחסין	ראש ישיבת שפת אמת הגרי"ח סנקביץ זצ"ל ויחוסו עד היהודי הקדוש זי"ע	
מאמרי יוחסין	רבי דוד פרנקל זקינו של רבי ברוך מסוקולובקה - מי האיש?	עפ"י כמה מקורות חתנו של בעל ה"דגל מחנה אפרים" זי"ע
מאמרי יוחסין	רבי יהודה אבי המהרש"א. משפחתו, צאצאיו, יחוסו, ועוד	מאמר קצר
מאמרי יוחסין	רבי יוסף פרנקל תאומים - אחי ה"ברוך טעם"?! - זקינו של רבי ברוך דוד כהנא מצפת	מאמר קצר
מאמרי יוחסין	שלשלת היוחסין של משפחת היבשער	מצאצאי ה"קיקיון דיונה" ועוד
מאמרי יוחסין	שלשלת יוחסין מפוארת למרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל	מאמר קצר
מאמרי יוחסין	תאריך פטירתו של השל"ה הקדוש	
מאמרי יוחסין	תולדותיו ויחוסו של בעל ה"ליקוטי צבי" ויחוס חותנו רבי אליעזר יהודה שטרן	ראה גם 'ויתילדו' מס' 152-153
סדרת "פרדס נאה"		
פרדס נאה	"גזע משלהבת קאצק"/הספר החדש "הרב מפריז"	ראה מאמר שלם יותר 'ויתילדו' מס' 206
פרדס נאה	בירור בסדר היוחסין של הרב מטשעשעוויץ רבי מנחם גרשון מושקוביץ	ושל משפחת הרבי מזלאטשוב נתניה
פרדס נאה	בירור יחוסו של רבי יצחק מאיר מגור מצד אמו	
פרדס נאה	העדות על טהרת יחוסם של שלשה משפחות במקורות	
פרדס נאה	הרה"ק רבי דוד הלוי פרדס - הרב מסטאשוב זי"ע	
פרדס נאה	חידושי יוחסין במשפחת זוגתו של רבי יוסף מרדכי באב"ד מווארשא	תעלומה בדבר הקשר המשפחתי שלו עם הגאון רבי יוסף באב"ד מטארניפול בעל ה"מנחת חינוך ע
פרדס נאה	כוחה של נקודה	
פרדס נאה	מרב האי גאון ועד רב חצוב גאון	האם קיים קשר משפחתי בין שני "הגאונים" מבית דוד המלך ע"ה, רב האי גאון ורב חצוב גאון
פרדס נאה	משפחות מצאצאיו של רבי משה ויגדורוביץ מאלכסנדר	חתנו של הרה"ק רבי חנוך העניך לעווין - הרבי ר' העניך - אדמו"ר הק' מאלכסנדר זי"ע
פרדס נאה	עזר לאילנות - לקט שיבושים המצויים בכתבי יוחסין ובספרי התולדות (ח"א)	ראה גם 'ויתילדו' מס' 265-266
פרדס נאה	ראשי אבות למשפחת תאומים	מאמר קצר
פרדס נאה	רבי נתן בעל הערוך והגאון מוילנא	בירור
סדרת "נטעי קדם" ומגילות יוחסין		
נטעי קדם/ מגילת יוחסין	אתגר לפענוח - שתי רשימות בלתי מזוהות	
נטעי קדם/ מגילת יוחסין	בקשת סיוע והוספת חומר ביחוס משפחת פנטון	
נטעי קדם/ מגילת יוחסין	יחוס משפחות וולטון-סאס עד המגיד מזלאטשוב זי"ע	מאמר קצר
נטעי קדם/ מגילת יוחסין	מגילת יוחסין לאבות משפחת גולדקנופף והמסתעף	קצר
נטעי קדם/ מגילת יוחסין	מגילת יוחסין למשפחת הגאון רבי נתן פריעד זצ"ל מחכמי התורה בבני ברק	
נטעי קדם/ מגילת יוחסין	מגילת יוחסין למשפחת יאליש/מי היה חותנו של רבי משה דוד אשכנזי מטאלטשאוו?	משפחת הפרנס ר' איציקל יאליש מלבוב/משפחות יאליש ואשכנזי
נטעי קדם/ מגילת יוחסין	מגילת יוחסין משפחת כץ	
נטעי קדם/ מגילת יוחסין	מגילת יוחסין משפחת עפשטיין	
נטעי קדם/ מגילת יוחסין	סדר היחס של אדמו"ר בעל האמרי אמת מגור זי"ע	
נטעי קדם/ מגילת יוחסין	צאצאי הרה"ק רבי משה מזוועהיל זי"ע	בנו הרביעי של המגיד הקדוש רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע
נטעי קדם/ מגילת יוחסין	שושלת היוחסין של אדמו"ר סטאשוב	משפחות: פרדס, הורוויץ, כהן, פינטשובסקי, טייטלבוים, ועוד
נטעי קדם/ מגילת יוחסין	שושלת היוחסין של האדמו"ר מפרמישלאן-לונדון	
נטעי קדם/ מגילת יוחסין	שושלת היוחסין של משפחת אברמסון	
נטעי קדם/ מגילת יוחסין	שושלת היוחסין של משפחת בלזם/הוטנר	
נטעי קדם/ מגילת יוחסין	שושלת היוחסין של משפחת זילברשטיין	

		שושלת היוחסין של רבי אברהם מיכאל וידיסלבסקי	נטעי קדם/ מגילת יוחסין
		שושלת היוחסין של רבי אהרן קרול מירושלים	נטעי קדם/ מגילת יוחסין
		שושלת היוחסין של רבי זונדל קרויזר בעל האור החמה	נטעי קדם/ מגילת יוחסין
		שושלת היוחסין של רבי יצחק הכהן שטערנבערג	נטעי קדם/ מגילת יוחסין
		שושלת היוחסין של רבי משה הרצוג מתל אביב	נטעי קדם/ מגילת יוחסין
		שושלת היוחסין של רבי שלמה לוריא מלובלין - המהרש"ל ואבותיו	נטעי קדם/ מגילת יוחסין
	בירור יוחסין	שושלת יוחסין למשפחת הגאון החסיד רבי אהרן יוסף לוריא מטבריה בעל עבודת פנים	נטעי קדם/ מגילת יוחסין
	והמשפחות המסתעפות: ליכטנברג, שיין, פאזא, הכהן-כ"ץ, איידלש, אויערבאך, יפה, יעיש, ועוד	שרשי משפחות וילהלם/אזולאי	נטעי קדם/ מגילת יוחסין
		שרשי משפחת אור שבעת הימים רבי ישראל בעל שם טוב זי"ע ממעזיבז	נטעי קדם/ מגילת יוחסין
		שרשי משפחת כהנא משפחת האחים הגאונים בעל ה"קצות החושן" ובעל ה"קונטרס הספיקות" זי"ע	נטעי קדם/ מגילת יוחסין
מאמרי תולדות לעשרים גדולי ישראל זי"ע			רשימות תולדות
א. רבי אליהו הכהן מאימיר - בעל ה"שבט מוסר" - מחבר: "ולא עוד אלא"			
ב. רבי אלכסנדר סנדר שור בעל ה"תבואות שור" - מחבר: "בכור שור"			
ג. רבי שמואל בן זקן מפאס - מחבר: "גפן פוריה"			
ד. רבי שמואל אלבי - הרשב"א מפאס - מחבר: "ויאמר שמואל"			
ה. רבי שמואל אלבי - הרשב"א מפאס - מחבר: "ויאמר שמואל"			
ו. רבי שמואל שלם משאלוניקי - מחבר: "מלך שלם"			
ז. רבי מרדכי ברוך קארבאליו מתוניס - מחבר: "מירא דכיא"			
ח. רבי יוסף בלאך מסטאנוב - מתלמידי המגיד ממעזריטש - מחבר: "גני יוסף"			
ט. רבי דוד פארדו - הרד"ף - מחבר: "למנצח לדוד"			
י. רבי יעקב גינצבורג - מחכמי פראג - מחבר: "זרע יעקב"			
יא. רבי חיים מטשערנוביץ - בעל ה"באר מים חיים" - מחבר: "ארץ החיים"			
יב. רבי יהודה לייב הלוי עדל - המגיד מסלונים - מחבר: "איי הים"			
יג. רבי יצחק עטייה - מחכמי ארם צובא - מחבר: "רוב דגן"			
יד. רבי שמואל שפירא מדרויה - מחבר: "מעיל שמואל"			
טו. רבי יעקב ברוכין מקרלין - בעל ה"משכנות יעקב" - מחבר: "קהלת יעקב"			
טז. רבי חיים קצבי - רבה של תלמסאון שבאלג'יר - מחבר: "צרור החיים"			
יז. רבי יצחק אליהו לנדא - המגיד מווילנא - מחבר: "לשמוע בלימודים"			
יח. רבי מתתיהו ראבין מדאלינא - מחבר: "ברכת דוד"			
יט. רבי חיים חזקיהו מדיני - בעל ה"שדי חמד" - מחבר: "מכתב לחזקיהו"			
כ. רבי גרשון שטערן - אב"ד מ'לודאש - מחבר: "ילקוט הגרשוני"			
מאמרי תולדות לתשעה גדולי ישראל זי"ע			רשימות תולדות
א. רבי אברהם נפתלי [צבי] הירש הלוי [שפיץ] רעבץ מניקלשבורג, מחבר: "מלא רצון"			
ב. רבי משה בירדוגו - המשב"ר, מחבר: "ראש משביר"			
ג. רבי אברהם אריה לייב כהנא - מחכמי הקלויז דבראדי, מחבר: "אור הנערב"			
ד. ובנו - רבי שלמה זלמן כהנא מאוסטרהא, מחבר: "דברי שלמה"			
ה. רבי רפאל יפה - דיין ומו"ץ בק"ק פייזער, מחבר: "אור לישרים"			
ו. רבי אברהם טייב מתוניס, מחבר: "חיי אברהם"			
ז. רבי ישכר ויינגוט - אב"ד דק"ק טשנסטחוב, מחבר: "פתחי שערים"			
ח. ובנו - רבי מיכאל דוב ויינגוט - אב"ד דק"ק לויביטש, מחבר: "אגודות אזור מדבר"			
ט. רבי צבי אליעזר סלוצקין - מחכמי שקלוב, מחבר: "מצא חן"			
מאמרי תולדות לשמונה גדולי ישראל זי"ע			רשימות תולדות
א. רבי אברהם חג'אג' מתוניס - מחבר: "זרעו של אברהם"			

ב.	רבי אהרן זעליג מאוסטרהא - מחבר: "משחת אהרן"
ג.	רבי יעקב פייתוסי - מחבר: "יגל יעקב"
ד.	רבי מאיר קיש מליבשוביץ - מחבר: "דרך המלך"
ה.	רבי מנחם צבי טאקסין מקאמעניץ - מחבר: "אורח ישרים"
ו.	רבי מרדכי סירקין מבריסק - מחבר: "מים עמוקים"
ז.	רבי משה מיינשטרש מווינא - מחבר: "פנים מסבירות"
ח.	רבי שמואל הלוי סג"ל מליסא - מחבר: "רמת שמואל"
רשימות תולדות	מאמרי תולדות לחמישה גדולי ישראל זי"ע
א.	רבי בנימין זאב רייכל"ש מניקלשבורג - מחבר: "דברי התענוגים"
ב.	וחתנו - רבי יוסף לערנער מליכטנשטט - מחבר: "עונג נפש"
ג.	רבי ישכר בער מזלאטשוב - מחבר: "בת עיני"
ד.	רבי אביגדור מרדכי הכהן מאמדור - מחבר: "קרבת תודה"
ה.	רבי יוסף אלטר אפשטיין ממגורב - מחבר: "גני יוסף"
רשימות תולדות	שאלות ובירורים בתולדות שלושה עשרה גדולי ישראל זי"ע
א.	רבי אביגדור מרדכי כ"ץ מאמדור - מחבר הספר "קרבת תודה"
ב.	רבי אברהם חג'אג' מתוניס - מחבר הספר "זרעו של אברהם"
ג.	רבי אהרן זעליג מאוסטרהא - מחבר ספרי "משחת אהרן" ו"עולת אהרן"
ד.	רבי בנימין זאב רייכלש מניקלשבורג [וחתנו - רבי יוסף לערנער מליכטנשטט] - מחבר הספר "דברי התענוגים"
ה.	רבי יוסף אלטר אפשטיין ממגורב - מחבר הספר "גני יוסף"
ו.	רבי יעקב פייתוסי - מחבר הספר "מראה האופנים / יגל יעקב"
ז.	רבי ישכר דוב מזלאטשוב - מחבר ספרי "מבשר צדק" ו"בת עיני"
ח.	רבי מאיר קיש - מחבר הספר "דרך המלך"
ט.	רבי מנחם צבי טאקסין - מחבר הספר "אורח ישרים"
י.	רבי מרדכי סירקין מבריסק - מחבר הספר "מים עמוקים"
יא.	רבי משה מיינשטרש מווינא - מחבר הספר "פנים מסבירות"
יב.	רבי שמואל הלוי סג"ל מליסא - מחבר הספר "רמת שמואל"
יג.	רבי שמעון וואלף מפיינטשוב - מחבר ספרי "כבוד חכמים" ו"כבוד הבית"
רשימות תולדות	תולדות גדולי ישראל זי"ע (מאמרים מפורים)
	ובנו רבי שלמה זלמן כהנא מאוסטרהא - מחבר: "דברי שלמה"
	רבי אליעזר מגזע צבי משוואבאך - מחבר: "חידושי בני אהרן"
	רבי משה בן אדרת מאימיר - מחבר: "ברך משה"
	רבי סאסי מעתוק כהן - יהונתן מג'רבה - מחבר: "ברכת ה'"
	רבי צבי הירש הלוי הורוויץ אב"ד ור"מ דק"ק פרנקפורט - מחבר: "לחמי תודה" ו"מחנה לוי"
	רבי רפאל שלום חי הכהן מצפאקס - מחבר: "תפארת בחורים"

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

בירור יחוסו של המגיד מזלאטשוב זי"ע כנצר מגזע
המקובל רבי מאיר הכהן פאפירש - המהר"ם פאפירש זי"ע
בעל ה"אור צדיקים ודרך סעודה" ועורך כתבי האר"י הקדוש זי"ע

א

המגיד מזלאטשוב והמהר"ם פאפירש

עורכי ומלקטי היוחסין, מייחסים את המגיד הקדוש מזלאטשוב זי"ע, כנצר מגזע הרב הקדוש המקובל רבי מאיר הכהן פאפירש - המהר"ם פאפירש זי"ע - בעל ה"אור צדיקים ודרך סעודה", ועורך כתבי האר"י הקדוש זי"ע.

רבי מאיר הכהן פאפירש בעל ה"אור צדיקים" זי"ע, עסק כל ימיו בסידור כתבי האריז"ל, והכינים לדפוס. הוא היה העורך הסופי של תורת האר"י הקדוש, כפי שלמדה מרבי שמואל ויטאל בנו של רבי חיים ויטאל. הוא חילק את הכתבים לשלושה ספרים: "דרך עץ חיים", "פרי עץ חיים", "נוף עץ חיים". כמו כן, חיבר בעצמו ספרים רבים בקבלה, ומהם: "אור הישר", "אור צדיקים ודרך סעודה", "אילן הגדול", ועוד רבים. המהר"ם פאפירש נפטר בצעירותו [בן ל"ח שנה], ביום ב' לחודש אדר שנת תכ"ב, ומנו"כ בירושלים.

ב

יחוסו של המגיד - "בן אחר בן" - עד המהר"ם

ברוב ספרי היוחסין לא נמסר פירוט שלשלת הדורות שבין המגיד מזלאטשוב ועד המהר"ם הכהן פאפירש.

ברם, במקור הראשון שמצאנו בכתובים שבו מתקשר המגיד מזלאטשוב אל המהר"ם פאפירש, מצאנו גם את הפירוט המדויק דור אחר דור, אלא שדווקא מתוך הפירוט עצמו, נמצינו למדים שכל יחוס זה אינו אלא שיבוש גדול.

בספר "שרשרת זהב", מאת הרב שלמה גור אריה, שנדפס בתל אביב בשנת תש"י, עמוד פ"ד, "מגילת היחוס שלנו", כותב המחבר בזה הלשון:

"ר' יחיאל מיכל המגיד מזלאטשוב, שהיה בן להמוכיח הגדול רבי יצחק - ר' יצחקיל דראהבטשער זללה"ה, שהי' בן לרבי יוסף ספראוואדליבר זללה"ה, שהי' בן לר' משה זללה"ה מפאריז, שהי' בן למר"ם פאפאריש זללה"ה - הנודע בכל הגולה שבישראל. כל זה נמצא ומובא בספר 'שם הגדולים החדש' להרב המחבר ר' אהרן וואלדאן זללה"ה". עכ"ל.

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

ג

יחוס מופרד

ועתה, שימו לב קוראים יקרים לשיבושים שחלו כאן:
 א. רבי משה - אביו של רבי יוסף - לא היה בן העיר "פאריז", כי אם מרבני העיר "סוירז".
 ב. משפחת המגיד מזלאטשוב לא היו "כהנים" וגם לא "לוויים". כיצד אם כן יכול אביו זקינו להיות בנו של "כהן"? הלא המהר"ם פאפריש היה "כהן".
 ג. המחבר מציין את הספר "שם הגדולים החדש" כמקור לדבריו. אולם, בכל הספר כולו, מתחילתו ועד סופו, לא נמצא יחוס זה כלל וכלל.

*

מעתה, למרות שלא ברור לנו פשר יחוס זה ומקורו כפי שנכתב כאן ב"שרשרת זהב", אולם דבר ברור הוא לכל מעיין נבון וישר, שהיחוס הלזה כפי שהוא מופיע כאן אינו נכון.

ד

שושלת היוחסין בגירסא חדשה

כעבור ל"ב שנה מאז פרסום הספר "שרשרת זהב" הנ"ל, ירדה לעולם גירסא חדשה ביחוסו של המגיד מזלאטשוב עד המהר"ם פאפריש.
 בשנת תשמ"ב, נדפס על ידי הוצאת "חוליות" בתל אביב, ספר חדש בשם: "משפחות עתיקות בישראל", שחובר על ידי מ' יעקב לייב שפירא. שם אנו מוצאים את היחוס הנ"ל בסדר שונה מה"שרשרת זהב", ובחיסור כמה דורות באמצע.
מחבר הספר מייחס את "אמו" של המגיד הקדוש מזלאטשוב זי"ע, ה"ה הרבנית מ' מרים ע"ה - אשת הרב הקדוש רבי יצחק מדרוהוביטש זי"ע, שהיא זו שהיתה מיוצאי חלציו של המהר"ם פאפריש זי"ע. פירוט היחוס לא נמצא שם כמובן.
 לעומת זאת, הותיר המחבר את השם "מאיר" על כנו, והוא ביצע "פלגינן דיבורא", כאשר הוא קובע את שם אביו של רבי יצחק מדרוהוביטש מעתה: **רבי משה בן רבי מאיר מסוירז'.**

ה

מקורות הגירסא המחודשת

והנה, שנים רבות נעלם מאתנו המקור לגירסא זו, עד שאינה ה' לידינו קונטרס נאה בשם

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

"מגילת יוחסין שומרי אמונים", ושם גילינו את המקור. מתברר, שעורך הקונטרס הנ"ל הוא זה שהעביר את המידע למחבר הספר "משפחות עתיקות בישראל".

ומנין לו למחבר הקונטרס עצמו דבר זה?

ובכן. על פי הנכתב שם, הוא קיבל את הגירסא הלזו מאת הרב המקובל רבי יוסף וואלטוד זצ"ל, אשר התייחס אף הוא אל המגיד מזלאטשוב זי"ע.

אלא שהכותב מציין שהוא לא שמע ממנו את מקורו. והוא אינו יודע האם הרב וואלטוד קיבל כן מאבותיו, או שמא הסתמך על ה"שרשרת זהב" בלבד, אלא שתיקן את הנוסח - כנדרש, מפאת הקושיות שהעלינו לעיל.

ו

שושלת אבות המהר"ם - השערה בעלמא

ואגב. כיוון שכבר הגיע לידינו "מגילת יוחסין שומרי אמונים" הנ"ל, נתברר לנו דבר נוסף ביחוסו של המהר"ם פאפירש זי"ע.

על פי הנכתב בספר "אלף מרגליות" של הרב מאיר וונדר, [ערך 431], היה המהר"ם פאפירש בנו של רבי יהודה לייב הכהן, שהיה בנו של רבי בנימין הכהן. הוא מציין שם את מקורו: ספר "משפחות עתיקות בישראל".

והנה, מצאנו את מקורו של ה"משפחות עתיקות בישראל" במגילת היוחסין הנ"ל, אלא שהמחבר כותב זאת בהשערה בעלמא, והוא אף מציין שם שהדברים נעתקו מכאן אל הספר הנ"ל ללא בדיקה, ונכתב שם כדבר ברור וללא כל ציון שמדובר בהשערה בעלמא.

*

תמצית הדברים כך היא. מאחר שהמהר"ם פאפירש נהג לחתום את שמו: "הצעיר מאיר בן 'הנדיב' יהודה לייב כ"ץ פפרוש". משום כך הוא "שיער" שיתכן מאוד ש"נדיב" זה אינו אלא "הטפסר" רבי יהודה לייב כ"ץ מקראקא - שחתום שם בפנקסי הקהילה בשנות שצ"א/ב, ואשר היה בנו של "הנדיב" רבי בנימין וואלף כ"ץ.

זאת, בצירוף דעת הסוברים שר' בנימין וואלף כ"ץ זה, הוא רבי וואלף פאפר מקראקא אשר בנה את בית הכנסת הנודע בקראקא שנקרא על שמו: "בית הכנסת דרבי וואלף פאפר", ה"ה רבי וואלף ב"ר ישראל גרשון פאפר - שנפטר בקראקא ביום ג' בכסלו שנת שפ"ו.

ולסיכום: האם יש לנו מקורות נוספים ונאמנים לכל שושלות היוחסין הללו?

חלק שני

בירורי יוחסין

אודות צאצאי המגיד מזלאטשוב ז"ע שאינם יודעים כיצד, ועוד

- א -

כמה חתנים היו לו למגיד מזלאטשוב ז"ע?

לפי המקובל, בת "יחידה" היתה לו להרה"ק רבי יחיאל מיכל המגיד מזלאטשוב ז"ע, ה"ה הרבנית הצדקנית מרת מרים ע"ה, אשת הרה"ק רבי דוד הלוי מסטעפין ז"ע. והנה, בקובץ "היכל הבעש"ט" [תמוז תשס"ו, חלק ט"ו, עמודים: ס"ו-ע"ח], נדפס קובץ אגרות מצדיקי ארץ ישראל, ומתפרסמים שם לראשונה מתוך כתב ידו של מעתיק בשם: רבי אליעזר ליפא, בן רבי משה יעקב מטארישין, שהעתיק את התכתבים בשנת תקע"ד. עורכי הבטאון מציינים שם, שעדיין לא עלה בידם לפענח את זהותו של אותו מעתיק עלום.

*

אגרת א' - נכתבה על ידי הרה"ק רבי זאב וואלף מטשארני-אוסטרהא ז"ע, אל חתנו הרה"ק רבי ישראל אברהם מטשארני-אוסטרהא ז"ע, בנו של הרה"ק רבי משולם זושא מהאניפאלי ז"ע. [אגב, הוא מזכיר שם את הרה"ק רבי יוסף מיאמפאלי ז"ע, מי שנשא את אלמנתו לאחר פטירתו, על פי המסורת של צאצאי בנו הרה"צ רבי משה יעקב מזוואניץ זצ"ל].

מופיע שם משפט האומר: "דרשני! רבי וואלף מזכיר שם את "בעל בתי אשר בארץ הקודש"... ואם נכונה השערת העורכים בהערות שם, שכנראה היתה זו "בת אשתו" - ולכן לא כותב עליו "חתני" ממש, אם כן, הרי ברור לנו שאשתו השניה של רבי זאב וואלף מטשארני-אוסטרהא, לא היתה אלמנתו של רבי יוסף מיאמפאלי שהיה חי וקיים באותה עת, אלא נשא את אחת מכלותיו האחרת של המגיד מזלאטשוב!

כלפי מה הדברים אמורים? הבאנו דעה שאלמנתו של רבי יוסף מיאמפאלי, נישאה בשנית לאחר פטירתו, להרה"ק רבי זאב וואלף מטשארני-אוסטרהא ז"ע, ולאחר מכן נעשו אף למחותנים, כאשר השתדכו ביניהם עם צאצאיהם מזיווגם הראשון. דהיינו: בנו של רבי זאב וואלף מזיווגו הקודם - ה"ה הרה"צ רבי משה יעקב מזוואניץ זצ"ל, נשא את בתה של הרבנית מרת געלא ע"ה מזיווגה הקודם - מבעלה הרה"ק רבי יוסף מיאמפאלי ז"ע.

הבאנו שם גם מקורות אחרים, שלפי גירסתם נאמרו הדברים על אחיו - הרה"ק רבי משה מזוויהל ז"ע, ולא על רבי יוסף. אולם, כמובן שגם הגירסא השניה נדחית אם כן. שהרי, כיצד נשא את אלמנתו של הרה"ק רבי משה מזוועהיל ז"ע, והרי גם הוא עדיין היה בחיים באותה עת.

*

אגרת ב' - אגרת מאת הרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ ז"ע, אל הרה"ק רבי שמואל מקאשיווקא ז"ע [אבי שושלת "דויד-הורדוק"], ביום ד' מנחם אב שנת תקע"ב. מוזכר שם אחד בשם "שמואל" [מלבד רבי שמואל מקאשיווקא המוזכר שם], שהיה חתנו של המגיד הקדוש מזלאטשוב. כפי הנראה היה גר בקרעמניץ, על יד גיסו הנ"ל. הוא בא על החתום בסיום המכתב, יחד עם גיסו אחי

זוגתו רבי מרדכי מקרעמניץ, "הק' שמואל חתן הרב המגיד מהרי"מ", ומזכיר שם את רבי מרדכי מקרעמניץ בתואר: "כבוד גיס".

נכון העירו העורכים [שם, הערה 18], "עד כה ידענו רק על חתן אחד של הרי"מ מזלוטשוב, הוא הרה"ק רבי דוד הלוי מסטעפין, שנשא את בתו היחידה - מרים. אולם אם נקבל את הדעה שהרר"ד נפטר בשנת תק"ע, יתכן שאלמנתו נישאה שוב לר' שמואל הנ"ל".

*

אלא, שיתכן ואכן היה לו לרבי יחיאל מיכל מזלוטשוב בת נוספת, ומרת מרים שמה, והיא זו שהיתה נשואה לרבי שמואל זה. ואילו בתו מרת חנה יענטא ע"ה - על פי גירסת רבי משה יהושע מבענדער הנ"ל, היא זו שהיתה נשואה לרבי דוד הלוי מסטעפין.

- ב -

רבי אברהם יהושע העשיל מיאסלו-צפת, מי היה חותנו?

לקראת מלאת מאה שנים לפטירתו של הרה"ק רבי אברהם יהושע העשיל רובין זי"ע מיאסלא צפת, [שהיה בנו של הרה"ק רבי אלימלך רובין מסוקולוב זי"ע, בנו של הרה"ק בעל ה"אור ישע" מראפשיץ זי"ע, חתנו של הרה"ק רבי נפתלי צבי מרופשיץ זי"ע], התעוררו כמה מצאצאיו ללקט חומר ממשנתו ותולדותיו.

רבי אברהם יהושע העשיל שימש כרב בסוקולוב משנת תרי"א. בשנת תר"ל נתקבל כרבה הראשון של יאסלו, והיה אהוב על כל בני העיר. ממנה עבר לרישא. בשנת תרמ"ט, עלה לארץ הקודש, והתיישב בירושלים. לאחר שנה, עבר לצפת, בה כיהן במשך תשע עשרה שנה כראב"ד כולל גליציה, עד לפטירתו ביום ל' בתשרי שנת תרס"ט, ומנו"כ בצפת.

עם העיסוק בבירור ובכתיבת תולדותיו, נודע להם אשר בקרב רבים מצאצאיו של אותו גאון וקדוש זי"ע, נשתמרה מסורת שהוא התייחס על צאצאי הרה"ק בעל ה"אוהב ישראל" מאפטא זי"ע. רבים מהם אף מציינים שהיחס הוא מצד אמו.

והנה, בספר "עלי זית", (מכתבי אדמו"ר הרה"צ רבי אברהם יהושע העשיל בארון מקאמינקא זצ"ל), מביא השערה זו: אביו - רבי אלימלך מסוקולוב הנ"ל, [רב ואדמו"ר בסוקולוב. נפטר ביום ב' בתמוז שנת תרכ"ב], היה חתנו של הרה"ק רבי שמואל יחיאל מבוטשאן זי"ע, שהיה בנו של הרה"ק רבי דן מראדוויל זי"ע, בן הרה"ק רבי יצחק מראדוויל זי"ע, בנו של המגיד הקדוש מזלוטשוב זי"ע. רבי דן היה חתנו של הרה"ק בעל ה"אוהב ישראל" מאפטא זי"ע.

האם יש מקור לאמת או לשלול השערה זו?

*

ובכן. רבים מחוקרי הדורות אכן כותבים שזוגתו של רבי אלימלך מסוקולוב היתה מצאצאית ה"אוהב ישראל", [ראה: "החסידות" - הרב יצחק אלפסי, שושלת רופשיץ ב', עמוד 335. "מאורי גליציה" - הרב מאיר וונדר, חלק ד', עמוד 676].

הרב מאיר וונדר בספרו "אלף מרגליות", מרחיב יותר: "נשא את בתו של בעל בית מאפטא (מפי האדמו"ר מציעשנוב שליט"א), נכדת בעל ה"אוהב ישראל" מאפטא, כפי שמוסר בוודאות

נכדם ראי"ה רובין מלוס-אנג'לס. אולי היתה נכדת רבי שמעלקא מניקלשבורג, שכן בידי חלק מבני המשפחה מסורת שהם מנכדיו, ואפשר שהיא היתה נכדת רבי יוסף יוסקא מיאס". עד כאן.

אלא, שהשערה זו שזוגתו של רבי אלימלך מסוקולוב היתה בתו של רבי שמואל יחיאל מבוטושאן, מופיע לראשונה בספר "עלי זית" - כתבי אדמו"ר הרה"צ רבי אברהם יהושע העשיל בארון מקאמינקא זצ"ל. ראי"ה לא ציין את המקורות, וככל הנראה אכן קיבל את הדברים כ"השערה" בלבד. אלא ש"השערה" זו דחוקה ביותר, מהטעמים דלהלן:

א] לרבי יצחק מבראד, בנו של רבי אלימלך מסוקולוב, היה בן שנקרא בשם: רבי "שמואל שמעלקא" מסערט, שנולד בשנת תר"י. ודבר של תימה הוא, כיצד נקרא בשם "שמואל", כאשר "זקינו" רבי "שמואל" יחיאל מבוטושאן היה עדיין בחיים?

[יש שהעירו שיתכן שחל שיבוש בתאריכים, ובאמת נולד כבר לאחר פטירתו. אולם, מלבד שאין נראה כאן טעות, יש להתפלא - מדוע אם כן לא נקרא בשמו המלא של "סבו": שמואל יחיאל, אלא: שמואל שמעלקא].

ב] על פי תאריכי פטירתם, מתקבל הרושם שרבי אלימלך מסוקולוב היה מבוגר יותר מרבי שמואל יחיאל מבוטושאן. שכן רבי אלימלך נפטר בשנת תר"ב, ואילו רבי שמואל יחיאל נפטר בשנת תרכ"ב.

ג] יתירה מזו, ראי"ה עצמו בספרו "עלי זית" מביא שני גירסאות שונות. מלבד הגירסא הנ"ל, מעתיק במקום אחר גירסא שונה, ולפיה היה רבי אלימלך מסוקולוב חתנו של רבי יהושע מטומשוב.

במקום אחר, מציין בשם האדמו"ר רבי חיים מאיר יחיאל שפירא מנאראל זצ"ל, שלא ידוע מי היה חותנו של רבי אלימלך מסוקולוב. כטעם לקביעתו שהיה חתנו של רבי שמואל יחיאל מבוטושאן, מציין את מה ששמע מפי בנו של הרה"ק רבי שלום מוסקוביץ משאץ זצ"ל, בשם הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זי"ע, שמסר על בני המשפחה שהם מצאצאי הרה"ק רבי מרדכי מנעשכיז זי"ע.

ד] ורבות האריכו חוקרי הדורות, אם היה לו לרבי שמואל יחיאל מבוטאשאן בת מזיווגו הראשון, שם היה הוא ה"חתן" בחתונה המפורסמת ב"אוסטילה", ואין כאן המקום להרחיב בכך, ועוד חזון אי"ה.

ה] לאחרונה, נדפס בענין זה בספר "זרעא קדישא" - לינסק (ראפשיץ), ברוקלין תשס"ז, מאת בנש"ק הרב שמואל שמעלקא הורביץ, [עמוד שי"ד, הערה כ"ט], ואלו דבריו:

מענין זיווגו של הרה"ק ר' אלימלך מסאקאלאו ז"ל, רבו הדעות, בכמה ספרים כתבו בשם הגה"צ ר' שלום יחזקאל רובין מציעשינוב ז"ל, שר' אלימלך היה חתן בעה"ב אחד בק"ק אפטא, שהיה נכד הרה"ק בעל אוהב ישראל מאפטא, וכן מטו משמיה דהגה"צ מהרחמ"י שפירא מנאראל שליט"א, [אבל כשהייתי אצלו בארה"ק ת"ו, אמר לי שיש אומרים כן, כיון שקרא שם בנו אברהם יושע העשיל (הוא הה"צ ז"ל מיאסלא), ולא שידע כן בביורו]. והנה הה"ק מהרי"ד מבעלזא, קרא את בניו של ר' אלימלך מיאברוב [שהיה נכדו של רבי אלימלך מסוקולוב. נא"ו] "נעשכיזער אייניקלעך", שהיה אצלו חשיבות גדול, והיה זאת לפלא... וכדבר הזה היה אצל בני כ"ק הגה"צ

מהר"ש משאץ ז"ל, שהיו נכדי ר' אלימלך מסאקאלאו שתי פעמים, שקרא אותם מהר"ק א מבעלזא ז"ל "נעשכזער אייניקלעך", וגם בעיניהם יפלא. עד כאן.

- ג -

רבי אלטר עזריאל מאיר מלובלין, ואדמו"ר לובלין - משפחת אייגר, מצאצאי המגיד מזלאטשוב

האדמו"ר השלישי בשושלת לובלין, היה הרה"ק רבי אלטר עזריאל מאיר אייגר מלובלין ז"ע. אביו, הרה"ק רבי אברהם אייגר מלובלין - ה"שבט מיהודה", היה בנו של הרה"ק רבי יהודה לייב אייגר מלובלין - ה"תורת אמת". אביו, הגאון המפורסם רבי שלמה אייגר היה בנו של הגאון הקדוש המפורסם רבי עקיבא אייגר ז"ע.

ר' עזריאל מאיר נולד בשנת תרל"ג. נשא את בתו של הגאון רבי חיים רוקח, שהיה מבני בניו של הרה"ק רבי אלעזר רוקח אב"ד אמסטרדאם - ה"מעשה רוקח" ז"ע. שימש כאדמו"ר בפילוב, ולאחר מכן - בווארשא. נפטר ביום ה' בתמוז שנת תש"א.

בשנת תרפ"ט, הדפיס בווארשא: "הצעת תקנה נחוצה" בעניני איסור ריבית. לאחר מכן חזר והדפיס בשנית בשנת תר"ץ. בשנה זו, הוסיף והדפיס חלק נוסף בענין זה, בשם: "תקנת רבים". בשנת תרצ"ט, הדפיס בלובלין את ספרו: "אבני זכרון", הספר - כפי שנכתב בשער - נדפס "לזכרון נשמת בני המנוח ר' יצחק יעקב משה ז"ל... חידושים על איזה מקומות במסכת בבא מציעא... ונמשך לזה חידושים בפרק איזהו נשך בעניני רבית... ובסופו קונטרס מזכרת חיי"ם... דברי חידוש מבני המנוח ז"ל בסוגיא דחנוכה... גם הספד שנאמר עליו בעת גניזתו בשנת תרצ"א בעיר יארסלאב..."

*

בספרו "אבני זכרון" הנ"ל, [דף כ"ט עמוד א'], מעלה המחבר הרה"ק רבי אלטר עזריאל מאיר אייגר מלובלין ז"ע - פרטים בודדים אודות יחסו, לאחר שמנמק את עיסוקו בענינים אלו: "ויתילדו על משפחותם, הביאו ספרי יחוסיהם ועידי חזקת לידתם, כל אחד ואחד להתייחס על השבט. הרי דיש כמו חיוב להתייחס למקור מחצב המשפחה".

לאחר מכן, הוא פותח ומספר: "בהיותי זה שלוש שנים - בקיץ תרצ"ה, במעון קיץ, על מעיין טרוסקאוועץ, לרפואה, היה שם גם אחד מורם בעם, הגביר החסיד המפורסם בן גדולים הרב דוד שרייבער ז"ל מבאריסלאו, מנכדי החתם סופר ז"ל, ורבינו כ"ק אדמו"ר הגאון רבי עקיבא אייגר זצ"ל, מסר לי כתב יחוס משפחתינו למעלה בקודש, הנעשה ע"י איש מפורסם בקי מובהק ביחוסים במונקאטש", [יתכן, שהכוונה להג"ר חיים ישכר דוב גרוס אב"ד ור"מ פעטריווא ומונקאטש, ובקי עצום בכתבי יחסין. נא"ו].

"חושב שמה את נזר תפארת משפחתינו, הגאון הקדוש והטהור הרב עקיבא אייגר זצ"ל, דור שמיני להרב הגאון רבי מרדכי יפה בעל העשרה לבושים זצ"ל, ולמעלה. זכות האבות הקדושים יגינו על זרעם בתוך כל זרע ישראל אמן".

*

וממשיך וכותב: "כן שמעתי מכ"ק אאמו"ר זצ"ל [הרה"ק רבי אברהם אייגר - ה"שבט מיהודה" מלובלין זי"ע. נא"ו], דכאשר היה הרה"צ רבי עמנואל מפשעדבארז זצלה"ה אצל כ"ק אאמו"ר רבינו הקדוש הבעל תורת אמת זצלה"ה, שהיה שאר בשרו ממשפחת אמו ז"ל, וסידר לפניו הייחוס לרבינו הקדוש עליון נורא רבי מיכל'ע מזלאטשוב זצלה"ה".

"ואמר כ"ק אאמו"ר תורת אמת זצ"ל, כי זה היום ליום טוב נחשב לו, בהתוודע זאת. ונתן משקה להמסובין, לשמחת ידיעה זו". עכ"ל.

*

אלא שהמחבר לא פירט את אופן קירבת המשפחה שבין ה"תורת אמת" מלובלין, לבין רבי עמנואל מפשעדבורז'.

ולא עוד, אלא שסתם המחבר ולא פירט כיצד הוא סדר היחס של ה"תורת אמת" עד הרה"ק רבי יחיאל מיכל המגיד מזלאטשוב זי"ע.

האם יש מי שיודע לפתור חידות אלו?

- ד -

רבי בנימין בן רבי מרדכי מקרעמניץ זי"ע

בן נוסף מבניו של הרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ זי"ע בן הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע - מהידוע לנו, הוא הרה"ק רבי בנימי זי"ע.

אין לנו כל מידע אודותיו. האם יש מי שיכול לסייע לנו בכך.

- ה -

רבי בנימין, בן רבי משה מזוועהיל זי"ע

אחד מבניו של הרה"ק רבי משה מזוועהיל זי"ע בן הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, היה הרה"ק רבי בנימין גולדמן זצ"ל. לא נמסר מידע אודותיו, מלבד איזכור שמו ובמקור יחיד בלבד, [קונטרס "מגילת יוחסין" שבסוף ספר "מים רבים" - מהדורת ירושלים תשמ"ז, דור ג-9].

במקור הנ"ל, מובא גם שמו של אחד מבניו, ה"ה רבי אברהם גולדמן, [שם, דור ד-16], וגם עליו לא נמסר שם פרטים אודותיו כלל.

- ו -

רבי דוד מיאס בן רבי יוסף מיאפאלי, זקינו של המקובל הירושלמי רבי ישראל משה רוזנטל

אחד מצאצאי הגאון הצדיק המפורסם רבי ישראל משה רוזנטל זצ"ל, שנודע והתפרסם בפי אנשי ירושלים בשם: **רבי משה ווארשאווער**, שלח לנו פרטים חדשים ובלתי ידועים אודות תולדותיו ותולדות בית אבותיו למעלה בקודש.

אביו, **רבי צבי דוב רוזנטל**, שנודע והתפרסם אף הוא בכינוי חיבה בפי אנשי ירושלים בשם: **רבי הערשעל טאקער**, עלה לארץ ישראל בהיותו אלמן צעיר, כסגולה להיפקד בזרע של קיימא בעצת רבו הרה"ק ה"חידושי הרי"ם" מגור זי"ע.

כאן - בארץ הקודש - נשא רבי צבי דוב בשנית את מרת שרה רייזל ע"ה, ובשנת תרכ"ז, נולד להם בנם **רבי ישראל משה הנ"ל**, [רי"מ נפטר בליל ה' דחנוכה, לאחר הדלקת הנרות, ביום כ"ט בכסלו שנת ת"ש, ומנ"כ בהר הזיתים].

אביה של מרת שרה רייזל ע"ה, היה **רבי נחמן דוב**. ושם אשת רבי נחמן דוב - מרת דאבע ע"ה, שהיתה בתו של הרה"ק **רבי דוד מיאס זצ"ל**. [נוסח מצבתה: פ"נ / הא' הכבודה והצנועה / מ' דאבא ב"ר / דוד מיאס / א"ר נחמן דוב ז"ל נלב"ע / י"ט שבט תרע"ב / תנצב"ה].

על מצבתו של **רבי דוד מיאס**, [במרומי הר הזיתים, בחלקה העתיקה של כולל וואהליון, בין מצבות בני המשפחה הנ"ל. סמוך לאהל בית נדבורנא], נרשם: "פ"נ / הרב ר' דוד ב"ר יוסף / מיאמפלא / נ' כ"ד סיון תרל"ז / תנצב"ה". [התיבות שבתחתית המצבה: "נכד אדמו"ר הרה"צ ר' מיכל מזלאטשוב", לא נכתב בשעתו, אלא נוספו לפני כעשרים שנה, על ידי צאצאיו החשובים שיחיו ששיפצו את המצבה, והוסיפו את התיבות הללו על פי המסורת דלהלן].

מסורת ביד בני המשפחה, ש**רבי יוסף** המוזכר במצבה, הוא הרה"ק **רבי יוסף מיאמפלא ז"ע** בנו של **רבינו הקדוש מזלאטשוב ז"ע**.

אלא, שפליאה רבתי מתעוררת לנו אודות שמועה זו. ראשית, הרי שמו אין מופיע כלל בין בניו של הרה"ק **רבי יוסף מיאמפלא** בצוואתו, [נדפס בספר "מלכי בקודש" ע"י מכון "זכות אבות" - אלול תשס"ב. בחלק "חמשה ארזים", חלק א' עמוד ק"פ. שם מוזכרים שלשת בניו, וכאן המקום להעיר על הטעות הנפוצה, שגם אנו טעינו בכך פעמים מספר, שהרה"ק **רבי חיים מסטאנוב ז"ע** היה בנו השלישי של רבי יוסף, בעוד שבצוואה זו נכתב מפורשות: "**בני בכורי מו"ה חיים נ"י**".]

יש שניסו לומר שמאחר שעלה לארץ הקודש, ונהג בצינעה ללא אדמור"ת, לכן לא נתפרסם שמו בשער בת רבים. אולם, ביאור זה אכן כוחו יפה לבאר את העלמת שם זה מספרי התולדות, אולם אינו די להסביר בכך מדוע לא הזכירו אביו בצוואתו, וכנ"ל. [כל זאת מלבד ריחוק השנים שבין פטירת האב - שנפטר בשנת תקע"ב, לבנו - שנפטר בשנת תרל"ז, שיש בה כדי להתמיה, אם כי אין זה מופרך לגמרי].

*

שמה היה **רבי יוסף מיאמפלא** זה בנו או נכדו של אחד מארבעת בניו האחרים של המגיד הקדוש **מזלאטשוב ז"ע**? או שמה כל כולו של מסורת זו נובעת מצירוף השם והעיר - **רבי יוסף מיאמפלא - בלבד**?

- ז -

רבי דוד מסטעפין - צאצאיו משתי זיווגיו

בסקירת צאצאי הרה"ק **רבי דוד הלוי - המגיד מסטעפין ז"ע**, חתנו של הרה"ק **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ז"ע**, מן ההכרח לציין את הספיקות והמבוכות הקיימים בדבר יחוס צאצאיו. לא ברור בין חוקרי הדורות, מי הם ילדי רבי דוד מסטעפין שנולדו לו מזיווגו הראשון - אשר על כן אינם נמנים כלל על צאצאי המגיד **מזלאטשוב**. ומי מהם מזיווגו השני - מביתו של הרבי ר'

מיכל מזלאטשוב זי"ע. אין חולק על כך, שנולדו לו למגיד מסטעפין ילדים, גם מזיווגו הראשון. בשלב זה, לא ננסה להיכנס לפולמוסים השונים בנידון זה. נזכיר כאן בקצרה את תולדות חותנו הראשון של המגיד מסטעפין, מאחר שלמרות הכל - הרי חלק מבניו של המגיד, נמנים על צאצאי חותנו זה.

*

רבי דוד נשא בזיווגו הראשון את בתו של הרה"ק **רבי יוסף יואל היילפרין** זי"ע אבד"ק סטעפין. רבי יוסף יואל היה בנו של הגאון **רבי יעקב אהרן היילפרין** אבד"ק סטעפין ולוצק. רבי יוסף יואל נודע לגאון עצום, ובפרט בחכמת הקבלה, ורבים הלכו לאורו. לפי עדות חתנו: "עוולה לא עלתה על שפתיו". **מרת הבעש"ט** זי"ע, ביקרו בביתו. נפטר ביום י' אדר שני, בסביבות שנת תק"ל.

*

מילדיו, ידועים לנו שני חתניו המפורסמים, הראשון - הרה"ק **רבי דוד הלוי** - "המגיד" **מסטעפין** זי"ע, ומשנהו - הרה"ק **רבי אהרן שמואל הכהן מאוסטראה** זי"ע בעל "וציוה הכהן" - שמילא את מקומו ברבנות העיר. רבי אהרן שמואל היה בנו של הגאון **רבי נפתלי הירץ הכהן** אבד"ק שדה-לבן, ומצאצאי הרה"ק **רבי נפתלי כ"ץ** זי"ע בעל ה"סמיכת חכמים". בשנת תק"ל, נתקבל לרב בסטעפין על מקום חותנו. משם, נתקבל כאב"ד בקלויז המפורסם של אוסטראה. לאחר מכן, שימש כאב"ד ביאמפאלי. לעת זקנותו התיישב בשדה-לבן, ולא כיהן בה ברבנות. רבי אהרן שמואל נודע לגדול בתורה ולאיש אשכולות. הוא אף מעיד: "יכול אני לקרוא ולכתוב בלשונוותם לארצותם כמה לשונות, ויש לי ידיעה בעסקיהם, אשר מדי דברי עם שרים, המה ראו כן תמהו - מאין בא ליהודי יושב אהל לידע כל זאת". כתבי יד רבים שלו נאבדו ונשרפו. מחבר: "וצוה הכהן", "אבן הראשה", "קורא מראש", "לקוטי מילי דאגדתא".

*

כאמור לעיל, אין בדינו מידע מדויק, כמה ילדים נולדו לו לרבי דוד מסטעפין מזיווגו הראשון - בתו של רבי יוסף יואל היילפרין. לאחר פטירת זוגתו הראשונה, נשא את הרבנית הצדקנית מרת מרים ע"ה, [או: מרת חנה יענטא ע"ה. ראה בתפילת הפתילות של **רבי משה יהושע מבענדער** זצ"ל], בתו של הרה"ק **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב** זי"ע. ושוב, אין בדינו מידע מדויק, כמה ילדים נולדו לו למגיד מסטעפין מזיווגו זה השני - בתו של המגיד הקדוש **מזלאטשוב**.

- ח -

רבי חיים לייב אויערבאך, מצאצאי המגיד מזלאטשוב?

על משפחת הגאון הצדיק **רבי חיים יהודה לייב אויערבאך** זצ"ל, יש מוסרים שהם נמנו על צאצאי הרה"ק **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב** זי"ע.

רבי חיים יהודה לייב אויערבאך ראש ישיבת "שער השמים" בירושלים ומח"ס "חכם לב", [אביו של הגאון הגדול **רבי שלמה זלמן אויערבאך** זצ"ל], היה בנו של הרה"צ **רבי אברהם דב אויערבאך** - האדמו"ר מירושלים בטשערנאביץ, בנו של הרה"ק **רבי יהודה דוד אויערבאך מצפת**, בנו של הרה"ק **רבי יואל פייבל שטיין**, שהיה חתנו של הרה"ק **רבי דוד אויערבאך** ממנהיגי קהלות החסידים בצפת,

בנו של הרה"ק רבי אברהם דוב אויערבאך מחמעלניק זי"ע, חתן חתנו של הרה"ק בעל ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע.

יש מוסרים שחותנו של רבי דוד בנו של רבי אברהם דוב הנ"ל, היה מצאצאי הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, [אם כי הגאון רבי מרדכי אויערבאך שליט"א מתל אביב מסר לנו, שבמשפחתם לא שמעו על מסורת זו]. האם ידוע מי היה חותנו? וכיצד התייחס למגיד הקדוש מזלאטשוב?

- ט -

רבי חיים מסאטינוב זי"ע

אחת מבנותיו של רבי דוד הלוי מסטעפין, הרבנית הצדקנית מרת שיינדל ע"ה, נישאה להרה"ק רבי חיים מסאטינוב זי"ע, בן דודה הרה"ק רבי יוסף מיאמפאלי זי"ע, [מפורסם היה בקדושתו, ולא ישן במיטתו כל ימות השבוע. רבי חיים נפטר ביום ז' באייר שנת ת"ר. הרבנית ע"ה נפטרה ביום כ"ט בתמוז שנת תר"ח. ראה בסוף ספר "דעת שלום" - שאץ].

למעשה, הדבר היה בגדר תעלומה עד לאחרונה, מי היה אביה של מרת שיינדל ע"ה. ולדעת רבים - עדיין הדבר בגדר תעלומה. אלא שיש שפתרו את הדברים על פי הוכחות שאין כאן המקום להרחיב בהם, שאביה היה רבי דוד הלוי מסטעפין, וכפי שכתבנו אנו. יש רושמים אותו כחתנו של הרה"ק רבי מרדכי מנעשכזי זי"ע. אולם יש החולקים על כך. יש עוד השערות רבות בנושא זה, אולם ככל הנראה מסתבר ביותר היותה בת לר"ד מסטעפין. האם יש ביד אי מי מסורות משפחתיות נוספות אודותיה ואודות משפחת אביה?

- י -

רבי חיים משה הלוי מסטעפין

בן נוסף של רבי דוד הלוי מסטעפין ממה שידוע לנו, הוא הרה"ק רבי חיים משה הלוי מסטעפין-גריידינג זי"ע.

נרשם אודות בנו, רבי פתחיה הלוי פיצ'ניק, המגיד מגריידונג. חותנו של רבי אלכסנדר ספרין מקאמארנא. אולם רוב חוקרי הדורות מדלגים על דור זה של רבי פתחיה- כליל. מה ידוע לכם בענין זה?

- יא -

רבי טוביה לאנדא מסענדזארזש, מצאצאי המגיד הקדוש מזלאטשוב זי"ע

את תולדותיו של רבי טוביה העלינו בהרחבה במאמר שפרסמנו ב"המודיע" [ביום שישי ערש"ק פרשת משפטים, כ"ה בשבט תשס"ח], תחת הכותרת: "רבה של תוחלת", שם הזכרנו את רבי טוביה אביו של רבי ישראל לאנדא מתוחלת. בראש דברינו, העלינו גם שם את ההשערה שרבי טוביה הוא בנו של רבי ישראל מקראסילוב.

הגה"צ רבי טוביה לאנדא זצ"ל, נצר משרשים ומגזע קדושים וטהורים היה, בן אחר בן עד

למגיד הקדוש רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב ז"ע. כל משפחתו נספו באושוויץ, ונשארו שלשה יתומים קטנים, ורק לאחר המלחמה, חיפשו בני משפחתו ומצאו את סדר יחוסו למעלה בקודש כנ"ל, ולפי זה, היה רבי טוביה בנו של הרה"ק רבי ישראל מקראסילוב ז"ע.

אלא, שלאחרונה נודע לנו פרט נוסף מיחוס המשפחה, שרבי טוביה התייחס גם כן כצאצא להרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ ז"ע, בנו של רבינו הקדוש מזלוטשוב ז"ע. אלא שאין אנו יודעים בבירור אם יחוסו לזלאטשוב כבן אחר בן הוא דרך רבי מרדכי, או שמא היה הוא מצאצאי רבי מרדכי דרך בנות המשפחה.

*

אחד מגדולי שושלת בית זלאטשוב, היה הרה"ק רבי ישראל מקראסילוב ז"ע, שהיה בנו של הרה"ק רבי נחמן מסקאליט ז"ע, בנו של הרה"ק רבי ישראל מטשאהן ז"ע, בן הרה"ק רבי יוסף מיאמפאלי ז"ע, בנו בכורו של רבינו הקדוש מזלאטשוב ז"ע.

מסורת קיימת בקרב צאצאי בנו של רבי ישראל, האדמו"ר רבי ברוך יוסף מקוברין זצ"ל, שאחד מאחיו נעלם בנסיבות שכיום אינם זכורות. לא ידוע על איזה מן הבנים מדובר. כאמור, העלו השערה מעניינת בדבר זהותו של בן זה, כי לכאורה המדובר הוא בהגה"צ רבי טוביה לאנדא מסענדזארזש זצ"ל.

הפרטים הבודדים שאנו יודעים על רבי ישראל אביו של רבי טוביה, הוא, שכונה בדורו בכינוי: "עוזר ישראל" בשל נפלאותיו שחולל ואשר בהם נושעו רבים, וכן שר' ישראל שימש ברבנות ובאדמור"ת.

[פרטים אלו - יתכן שתאמו גם את הרה"ק רבי ישראל מקראסילוב ז"ע, שכן תושבי וואהלין ידעו לספר על רוח קדשו של הרבי מקראסילוב, ועל כוחו הרב לפעול ישועות. במשך השנים נהרו אל העיירה קראסילוב רבים וטובים שנקזקו לישועה. עוד בחייו, נרקמו מסביב לדמותו אגדות שעטפו את דמותו באדרת עילאית].

*

גם כאן פונים אנו לציבור היקר שיחיו: האם יש מי שיודע לציין מקורות נוספים לזהותו של הבן שנעלם?

כמו כן, האם יש מי שיודע פרטים נוספים על רבי ישראל - אביו של רבי טוביה לאנדא? או פרטים נוספים ומדויקים יותר על סדר יחוסו עד לרבינו הקדוש מזלוטשוב?

- יב -

רבי יוסף דוד מאליק - האם היה אכן חותנו של רבי מרדכי מקרעמניץ?

בין צאצאי הרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ ז"ע, יש מונים את חתנו הרה"ק רבי יוסף דוד מאליק ז"ע. נמסר לנו משמו של האדמו"ר הרה"צ רבי אהרן יעקב ברנדווין מטורקא-סטרעטין שליט"א מבורו פארק, שעל פי המקובל במשפחה, אין הדבר ברור אם אכן היה רבי יוסף דוד חתנו של רבי מרדכי, למרות שיש שמוסרים כך. [אגב. אין ידוע שמה של הרבנית ע"ה, אשת רבי יוסף דוד מאליק, בתו? של רבי מרדכי].

לפי המסורת, נשא הרה"ק **רבי צבי אריה מפעלשטין** זי"ע בנו של **רבי יוסף דוד הנ"ל**, את בתו של הרה"ק **רבי יצחק [יעקב] מגראנוב** זי"ע בנו בכורו של הרה"ק **רבי מרדכי מקרעמניץ** זי"ע. אנו השמטנו אותו מרשימת ילדיו, משום שלא היה לנו מקור ברור לכך. ואכן, לפי הנ"ל, היה **רבי צבי אריה** חתנו של "דוד", וקשר שידוכים זה, הוא הקשר השני בין שתי משפחות אלו. אולם יש מטילים ספק הן בקשר הראשון הנ"ל, והן בקשר זה - השני. [כך נמסר גם מצאצאי הרה"ק **רבי אהרן מפעלשטין** זי"ע].

האם יש מי שיודע דברים ברורים יותר בקשר לזיווג-חותנם של אב ובנו, רבי יוסף דוד מאליק, ובנו רבי צבי אריה מפעלשטין?

- יג -

רבי יוסף וולטוך - הצדיק הנסתר, אבותיו למשפחות וולטוך/סאס, מצאצאי רבי מרדכי מקרעמניץ, בנו של המגיד הקדוש מזלאטשוב

מסורת ביד קרובי משפחתו של הצדיק הנסתר **רבי יוסף וולטוך** זצ"ל מתל-אביב, שהוא היה נמנה על צאצאי הרה"ק **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב** זי"ע. כמו כן, נמסר לנו שהוא נמנה על צאצאי הרה"ק **רבי אברהם המלאך** זי"ע, בנו של המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע.

נודע לנו, שר' יוסף עצמו ידע את סדר היחס על בוריו, ואף רשם אותו לבני משפחתו לפי בקשתם. קיימת שמועה שישנה מגילת יוחסין נוספת בכתב ידו אותה רשם לעצמו. למעשה, לא מצאנו עד עתה אף לא אחת מרשימות אלו, וסדר היחס נותר לעת עתה בגדר תעלומה.

אחד מבני המשפחה שראה את מגילת היוחסין, ניסה לשחזר אותה על פי הזכרון, אך לא עלה בידו לשחזרה בשלימותה. בקשתינו מהציבור היקר לסייע בידינו להשלים את החוליות החסרות במגילת יוחסין זו, כדלהלן:

אחד מזקניו של **רבי יוסף וולטוך**, היה **רבי יוסף סאס מטארנופול** שבגליציה, שהתייחס כבן אחר בן דור חמישי להרה"ק **רבי מרדכי מקרעמניץ** זי"ע, בנו של הרה"ק **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב** זי"ע. בני משפחה זו, התייחסו גם כצאצאי הרה"ק **רבי אברהם המלאך** זי"ע, בנו של הרה"ק **רבי דוב בער - המגיד הגדול ממעזריטש** זי"ע. גם סדר השתלשלות יחוס זה נעלם לעת עתה מידיעתנו. יש מבני המשפחה המוסיפים גם את הרה"ק **רבי לייב שרה'ס** זי"ע, כאחד מאבות המשפחה, אולם על כך אין תמימות דעים, ויש שלא שמעו על כך.

פרט נוסף העלינו מתוך זכרונות בני המשפחה, שבסדר הדורות שבין **רבי יוסף סאס** עד הרה"ק **רבי מרדכי מקרעמניץ** זי"ע, חוזרים על עצמם השמות **רבי ישראל ורבי יוסף**, יותר מפעם אחת. ואכן, שנים מבניו של **רבי מרדכי מקרעמניץ** נקראו בשמות אלו.

על מצבות חלק מבני המשפחה, נחקק שהם מצאצאי רבותינו הקדושים **מזלאטשוב וממעזריטש**. כמו כן מקובל במשפחה שאדמו"ר הרה"ק **רבי ישראל מהוסיאטין** זי"ע היה קרוב המשפחה, כנראה מהיותם נמנים על צאצאי **רבי אברהם המלאך** זי"ע.

*

אחת מבנותיו של **רבי יוסף סאס** זצ"ל, מרת רחל ע"ה, נישאה להרה"צ **רבי יהושע דב ב"ר**

מרדכי וולטון זצ"ל מטארנופול. לפרנסתם, עסקו בטקסטיל, ואף ניהלו בית מסחר וחנוות. שניהם נהרגו על קידוש ה' ע"י הצוררים הנאצים ימ"ש בטבח שנעשה בעיירה. כמה מבני המשפחה שרדו לפליטה בחסדי ה' לאחר שעלו זמן רב קודם לכן לארץ הקודש. ביניהם, הרה"צ **רבי שמחה בונם וולטון**, אביו של הצדיק הנסתר **רבי יוסף וולטון** זצ"ל.

- יד -

רבי יוסף יוסקא מוואלטשיסק זי"ע

בן שלישי של הרה"ק **רבי מרדכי מקרעמניץ** זי"ע בן הרה"ק **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב** זי"ע - מהידוע לנו, הרה"ק **רבי יוסף יוסקא מוואלטשיסק** זי"ע. מחשובי אדמורי" דורו, שניהל את עדתו בוואלוטשיסק.

נשא לאשה את הרבנית הצדקנית ע"ה, בתו של הרה"ק **בעל ה"דגל מחנה אפרים" מסאדילקוב** זי"ע, בנו של הרה"ק **רבי יחיאל מיכל** זי"ע, חתן מרן הבעש"ט זי"ע.

מצאצאי הרה"ק **רבי יוסף יוסקא מוואלטשיסק** זי"ע, ידועים לנו:

א. בנו, הרה"ק **רבי ברוך** זי"ע.

ב. חתנו, הגה"ק **רבי ישעיה שור מיאסי** זי"ע, מח"ס "כליל תפארת" ועוד, [בזיווג שני. חתנו בזיווג ראשון, הנדיב **רבי זאב**].

ג. חתנו, הרה"ק **רבי שמשון הלוי העלר מאוז'יראן** זי"ע, מח"ס "נזירת שמשון".

*

רבי יוסף יוסקא, נזכר על ידינו ברשימת צאצאי מרן ה"בעל שם טוב" הקדוש זי"ע, בין צאצאי הרה"ק **בעל ה"דגל מחנה אפרים" מסאדילקוב** זי"ע. ושם הוספנו על כך, שכפי שכתבנו כאן, כך אכן רשום בכל רשימות צאצאי ה"דגל" זי"ע, אלא שיש מפקפקים בכך. ראה ב"שם ושארית" - **הרב לוי גרוסמן**, שאינו מזכיר כלל מי היה חותנו של **רבי יוסף יוסקא**, וכן אינו מביאו בין רשימת צאצאי ה"דגל".

- טו -

רבי יוסף יצחק הכהן כ"ץ, מצאצאי המגיד מזלאטשוב זי"ע

אחד מצאצאיו של הגאון הקדוש **רבי משולם הכהן כ"ץ** זי"ע, אב"ד קאריץ ולבוב, ומחבר הספר המפורסם "עיקר תוספות יום טוב" ועוד, [אחיו של הגאונים הקדושים: **רבי יצחק אייזיק הכהן מקוריץ** זי"ע, ו**רבי יהודה לייב הכהן מסטרי** זי"ע. תולדותיהם בספר "שלשה אחי כהונה" העומד בשלבי עריכה על ידי עורך המדור], היה הגאון **רבי יוסף יצחק הכהן כ"ץ מקאטוביץ** זצ"ל.

רבי יוסף יצחק היה בנו של הגאון **רבי יהודה לייב הכהן כ"ץ אב"ד סקאהל**, [שהדפיס בלבוב בשנת תרכ"ג את הספר "זכרון כהונה", בסיוע בן דודו הגאון **רבי יואל שור מלבוב-צפת**, בן בתו של **רבי משולם כ"ץ**, הכולל שאלות ותשובות מאת דודם **רבי יצחק אייזיק מקוריץ הנ"ל**]. והוא בנו של הגאון **רבי בצלאל הכהן כ"ץ אב"ד לבוב**, בנו של **רבי משולם כ"ץ מלבוב**.

ברשימת הספרים שברשותו, נהג **רבי יוסף יצחק** לציין על יד כל ספר שחובר על ידי אחד

מזקניו - את המילה: "זקני". בין הספרים שעליהם רשם: "זקני", אנו מוצאים את ספרי הליקוטים מתורתו של המגיד הקדוש מזלאטשוב ז"ע.
עד כה לא הצלחנו עדיין לפענח חידה סתומה זו, כיצד נתייחס אותו גאון על צאצאי הרה"ק המגיד רבי יחיאל מיכל ז"ע.
האם יש מי שיודע להשלים את שלשלת הדורות?

- טז -

רבי יעקב דוד ורבי אלעזר ניסן מושקוביץ - ממשפחת "מושקוביץ" המיוחסת מנאנקוב-חוסט

לפי הידוע לנו, היו חמשה אחים לבית משפחת "מושקוביץ", שעקרו אחר מלחמת העולם הראשונה מפולין, וקנו קרקעות חקלאיות בכפר "נאנקוב" - הסמוך לעיירה "חוסט", אשר בהרי הקרפטים - וכיום באוקראינה.
שמות שנים מהם ידועים לנו, ה"ה:

א] הרה"ח ר' **יעקב דוד מושקוביץ** ז"ל, שנשא את מרת רחל ע"ה לבית "דייטש" מספינקא. מילדיהם, ידוע לנו בנם הרה"ח ר' **משה מושקוביץ** ז"ל, שהיה ראש הקהל בכפר "נאנקוב", ונספה בשואה - ה"ד.

ב] הרה"ח ר' **אלעזר ניסן מושקוביץ** ז"ל, שנשא את מרת עטיל [או: עטיה] ע"ה. מילדיהם, ידוע לנו בנם הרה"ח ר' **קלונימוס קלמן מושקוביץ** ז"ל, שגר אחר נישואיו בעיירה "קילהאז" - הסמוכה ל"מונקאטש" - אף היא בהרי הקרפטים, ונספה בשואה - ה"ד.

בדבר שלושת האחים האחרים ושמותיהם, אין בידינו מידע ברור. יש מוסרים שהם היו: ג] הרה"ח ר' **משה מושקוביץ** ז"ל, ד] הרה"ח ר' **הירש מושקוביץ** ז"ל, ה] הרה"ח ר' **מרדכי מושקוביץ** ז"ל. שני האחרונים, נספו - גם הם כאחיהם - בשואה, ה"ד.
ממשפחות אלו, חיים כיום צאצאים רבים - בארץ הקודש ובחוצה לארץ.

*

מסורת וקבלה היא ביד צאצאי ר' **קלמן ב"ר אלעזר ניסן מושקוביץ** הנ"ל, שראש המשפחה היה: "א רעבישע אייניקל", מבני בניו של משפחת אדמורי"ם, אלא שבצוק העתים והזמנים נעלם מהם המידע אודות היחוס המשפחתי.

אף שמו של ראש המשפחה, אביהם של חמשת האחים - נעלם מידיעתם של בני המשפחה.
האם יש מידע ביד אי מי אודות אחד מחמשת אחים אלו? או לחילופין מידע על שמו של אבי המשפחה? ומה היתה עיר מוצאם בפולין?
והאם יש מי שיודע להשלים את המסורת של ה"רבישע אייניקל" הנ"ל? על איזה שושלת צדיקים מדובר?

- יז -

רבי יעקב מרדכי ברנדווין - מגזע בית זלאטשוב, כיצד?

הגיע לידינו רשימותיו של אחד מגדולי ירושלים ומעתירי היחס, הרה"צ **רבי יעקב מרדכי ברנדווין מסטרעטין זצ"ל**.

רבי יעקב מרדכי נולד בשנת תרנ"ה, לאביו הרה"ק **רבי ישראל מברעזאן זי"ע** הי"ד, (נהרג על קידוש ה' ביום הכיפורים שנת תש"ג), ונקרא שמו בישראל על שם סב אמו, ראה להלן. נשא את מרת בריינה פריידה ע"ה, (נפטרה בעת אמירת "ברכו" של ערבית בכותל המערבי), בתו של הרה"צ **רבי ברוך בנימין זאב וויינשטאק**, (בן **רבי אלטר מנחם קלונימוס**, בן **רבי ברוך בנימין זאב** - הדיין החסידי הראשון בירושלים, מתלמידי הרה"ק ה"חוזזה" **מלובלין זי"ע**). נפטר ביום ד' בכסלו שנת תשס"ז, ומנו"כ בהר המנוחות בירושלים.

התייתם בילדותו מאמו ע"ה, וגדל אצל זקינו הרה"ק **רבי חיים יוסף מטורקא זי"ע**. לאחר פטירתו של הסבא, עלה **רבי יעקב מרדכי** לארץ ישראל בימי בחרותו - בשנת תרע"ב, בלויית אבי אביו - **רבי פינחס**, [שנפטר בנר ב' דחנוכה, יום כ"ז בכסלו שנת תרע"ו, ומנו"כ בהר הזיתים בירושלים].

לימים, עלה בלבו להתחקות על יחסו. למרות שהכיר וידע היטיב למי מדמויות ההוד התייחס כצאצא, אולם, חסרים היו לו פרטי שלשלת היחס דור אחר דור. בחותמת שהנפיק לעצמו, מופיעים כמעט כל הצדיקים שידע שהוא מיוחס אליהם, למעט שנים מהם, שעליהם מסר בערוב ימיו לחתנו הגדול הרה"ק **רבי משולם זוסיא מטשרנאביל זי"ע**, [מעדות בנו כ"ק מרן אדמו"ר **מטשרנאביל שליט"א**], ה"ה: הרה"ק **רבי מנחם נחום מטשרנאביל** - ה"מאור עינים" זי"ע, והרה"ק **רבי יוסף מיאמפאלי זי"ע**.

חלק נכבד משלשלת יחסו למעלה בקודש, נודע לו מפי קדשו של שאר בשרו הרה"ק **רבי שלמ'קה מזוועהיל זי"ע**, שדבק בו והתייעץ עמו רבות. אנו מביאים כאן חלק מהשתלשלות יחס משפחתו למעלה בקודש, בהתבסס על הרשימות הנ"ל. בהמשך, נציין את הדברים הטעונים בירור, ונבקש בזה את עזרת הציבור שיחיו.

*

הרה"צ **רבי יעקב מרדכי ברנדווין**, היה בנו [יחידו שנשאר לפליטה לאחר המלחמה] של [א] הרה"ק **רבי ישראל ברנדווין מברעזאן הי"ד**. [זוגתו בזיווג שני, מרת נעכא דבורה הי"ד. לא ידוע בת מי היתה. בזיווג השני, היה גיסו של הרה"ק **רבי פינחס אייכנשטיין מסטרי**. ילדיו מזיווג שני, נהרגו כולם על קידוש ה' בשנות הזעם, הי"ד].

[ב] בן הרה"ק **רבי פינחס ברנדווין מברעזאן זצ"ל**. החליף את שם משפחתו כשם משפחת חותנו, שלא השאיר אחריו בנים כי אם בנות בלבד.

[ג] בן הרה"ק **רבי יעקב יוסף** [גולדברג?]. ברח מרוסיה, והתיישב בגליציה.

אשת **רבי ישראל** - הנ"ל אות א', מרת יענטא גיטל ע"ה, היתה בתו של

[ד] הרה"ק **רבי חיים יוסף לאנגער מטורקא זצ"ל**.

[ה] בן הרה"ק **רבי יעקב מרדכי רבינוביץ זצ"ל**. הדפיס לראשונה את ה"רשפי אש" של "זקינר" [כך לפי מסורת המשפחה] הרה"ק **רבי מרדכי מנעשכי זי"ע**, בשנת תרכ"ט - בווארשא.

[ו] בן הרה"ק **רבי משה יוסף אב"ד ווילקאוויסק זי"ע**.

אשת **רבי פינחס** - הנ"ל אות ב', מרת בלומא ע"ה, היתה בתו של
[ז] הרה"ק **רבי אברהם מסטרעטין** זי"ע. [אחד מגיסיו של רבי אברהם, היה ראש משפחת
"מעטה" המפורסמת, אשר מצאצאיו משפחות עניפות בישראל].

[ח] בן הרה"ק **רבי יהודה צבי מסטרעטין** זי"ע.
אשת **רבי חיים יוסף** - הנ"ל אות ד', מרת רעכיל דבורה ע"ה, היתה בתו של
[ט] הרה"ק **רבי אורי מראהטין**. זוגתו מרת שרה ע"ה, היתה בתו של **רבי אברהם מסטרעטין** -
הנ"ל אות ז'.

אשת **רבי יעקב מרדכי** - הנ"ל אות ה', מרת יענטא גיטל ע"ה, היתה בתו של
[י] הרה"ק **רבי יחיאל מיכל מזוועהיל** זי"ע.
[יא] בן הרה"ק **רבי משה מזוועהיל** זי"ע.
[יב] בן הרה"ק **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב** זי"ע.
אשת **רבי יחיאל מיכל מזוועהיל** - הנ"ל אות י', מרת דבורה ע"ה, היתה בתו של
[ג] הרה"ק **רבי ישראל חיים מלודמיר** זי"ע. חתנו של הרה"ק **רבי שלמה הלוי מקרלין** זי"ע.
[יד] בן הרה"ק **רבי אברהם המלאך** זי"ע.
[טו] בן הרה"ק **רבי דוב בער** - המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע.

*

על **רבי יעקב יוסף** - הנ"ל אות ג', נמסר שהיה מצאצאיו של הרה"ק **רבי מרדכי מקרעמניץ**
זי"ע, בנו של הרה"ק **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב** זי"ע. אחרים מדייקים יותר, שהיה **בן אחר בן**
ל**רבי מרדכי**.

יש מוסרים שחסר ביניהם דור אחד בלבד. דהיינו: אחד מבניו של **רבי מרדכי מקרעמניץ**, הוא
הוא אביו של **רבי יעקב יוסף**?

[אחד מחתניו של **רבי פינחס** - הנ"ל אות ב', הגאון החסיד **רבי אברהם צבי שור** ראב"ד מחזיקי
הדת בירושלים, מביא בסוף ספרו "שביבי אש", לוח "יאר-צייט" של אבות משפחתו ומשפחת
חותנו, ובין הדברים מציין שם שזוגתו - בת **רבי פינחס**, היא מצאצאיו של **רבי מרדכי מקרעמניץ**
וכנ"ל, וכן מצאצאיו של הרה"ק **רבי דוד לייקעס** זי"ע מגדולי תלמידי **מרן הבעש"ט** זי"ע].
רשמנו, שנים מבניו של **רבי מרדכי** שאין לנו כל מידע אודותיהם, ה"ה: בנו הרה"ק **רבי ישראל**
זי"ע, ובנו הרה"ק **רבי בנימין** זי"ע. יתכן מאוד שאחד משניהם היה אביו או אבי אביו של **רבי יעקב**
יוסף דגן.

יש הסבורים [מסברא בלבד, ולא מצאנו לעת עתה סימוכין לכך], שאבי **רבי יעקב יוסף** היה
אכן **רבי ישראל** בנו של **רבי מרדכי**, ושעל שמו נקרא נכדו [בן בנו **רבי פינחס ברנדווין** - הנ"ל אות
ב'], **רבי ישראל ברנדווין מברעז'אן** - הנ"ל אות א'.

האם יש ביד אי מי מידע מדויק יותר, אודות החוליות החסרות בשלשלת יוחסין זו?

- יח -

רבי ישראל בן רבי מרדכי מקרעמניץ זי"ע

בן נוסף מבניו של הרה"ק **רבי מרדכי מקרעמניץ זי"ע** בן הרה"ק **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע** - מהידוע לנו, הוא הרה"ק **רבי ישראל זי"ע**, שנפטר בימי עלומיו. אין לנו כל מידע אודותיו. האם יש מי שיכול לסייע לנו בכך.

- יט -

רבי ישראל מבהאפאלי זי"ע - משפחת חותנו

אחד המיוחדים שבצאצאי הרה"ק **רבי מנחם נחום מטשרנאביל** בעל ה"מאור עינים" זי"ע, היה בן בתו - הרה"ק **רבי ישראל מבהאפאלי זי"ע**, מח"ס הקדוש "עטרת ישראל". אביו היה הרה"ק **רבי אברהם מקוריסטשוב זי"ע**, שהיה בנו של הרה"ק **רבי צבי הירש מקוריסטשוב זי"ע**. רבי ישראל נפטר ביום ב' באייר שנת תר"ז.

מעט מאוד ידוע על קדושי עליון אלו. על רבי צבי הירש נרשם מעט בקונטרס "חיי משה", הנספח לספר "אור פני צדיקים", [לקט מתורת בניו הקדושים של הרה"ק **רבי ישראל מרוז'ין זי"ע**, ועוד], על ידי אחד מצאצאיו - הרה"ח **רבי משה רוזנברג שו"ב**. נדפס בזיטאמיר בשנת תרס"ב. **רבי צבי הירש** שימש כ"מגיד משרים" בקוריסטשוב, והיה מבני היכלא קדישא מגדולי תלמידי **מרן הבעש"ט זי"ע**, אשר כפי המסופר, ציוה עליו שלא יסע אליו למעז'בוז' בכדי שלא יתבטל מתורתו, ואחת לשנה היה בא אליו הבעש"ט זי"ע לקוריסטשוב. יום פטירתו, ביום ה' בניסן. בסוף ימיו, עבר לגור בטשרניגוב.

*

גם על אודות צאצאי **רבי ישראל מבהאפאלי**, אין לנו מידע ברור ומושלם. ידוע לנו על בנו ממלא מקומו הרה"ק **רבי מנחם נחום מבהאפאלי זי"ע**, שנשא את נכדת הרה"ק **רבי יהודה לייב ה"סבא" משפאלי זי"ע**. בנו, הוא הרה"ק **רבי יהודה אריה מבהאפאלי**, [נפטר בחוה"מ פסח, שנת תרל"ה], אבי הרה"ק **רבי משה צבי "מגיד משרים" מדורוהי**, [נפטר בראדוויל, ביום י"ד במרחשוון שנת תר"ץ], אבי הרה"צ **רבי יהודה אריה - שרשם "מגילת יוחסין" לתולדות משפחת אבותיו**, [צילום המגילה בשלימות בקובץ נחלת צבי, חלק י' מעמוד ק"פ ואילך], ושברשותו היו התפילין של **מרן הבעש"ט זי"ע**.

*

ממסורת משפחתית, מאת צאצאי **רבי דוד אלימלך מילר** [בנו של **רבי חיים יצחק ב"ר שבתי ב"ר אברהם**, בנו של הרה"ק **רבי פסח אביו של הרה"ק בעל ה"בני יששכר" זי"ע**, ומצאצאי הרה"ק **הרבי ר' אלימלך מליז'ענסק זי"ע** - וכפי שהעיד הרה"ק **בעל ה"קדושת ציון" מבאבוב זי"ע** לר' שבתי הנ"ל], ידוע לנו על בתו מרת טובא ע"ה. אשר שם בעלה, **רבי יהודה לייב זצ"ל**, ששימש כ"בעל תוקע" אצל הרה"ק **רבי ישראל מרוז'ין זי"ע**, בבית הסוהר.

בתם, מרת חנה יהודית ע"ה, אשת **רבי אברהם נחמן לוי זצ"ל** מסדיגורה. בתם, מרת חוה ע"ה, אשת **רבי אלתר שלמה יצחק לוי זצ"ל**, שו"ב בסדיגורה ובגוואדז'ין. בתם, מרת רייזל ע"ה, אשת **רבי דוד אלימלך מילר הנ"ל**.

*

להשלמת הפרטים, נביא בזה את דברי הרב לוי גרוסמן בספרו שם ושארית. דבריו טעונים בירור, ונקוה לקבל פרטים נוספים על אודות האישים הרשומים לעיל, ועל האישים המובאים להלן. דבריו מובאים בשושלת טשערנאביל, [עמודים: ל"ו, ל"ז, ל"ח].

"הרב ר' ישראל המגיד מבאהפאלי. נפטר ב' אייר תר"ז. בעל ספר עטרת ישראל - זיטומיר תרכ"ז. הרב אהרן מצרנביל ז"ל, מעיד בהסכמתו, שאביו היה מפליא אותו וחשבו לאחד מבני עליה. הוליד את המפורסם במחזותינו בשם: האלם. ואת אשת ר' מיכאל גיטיס בבאהפלי, אבי ר' ארי' לייב, ור' אברהם גיטיס, ור' יעקב מגיד, וחותן הרה"ח ר' יחיאל אוורבך מבאפאלי, חותנו של הגה"ח ר' פינחס ב"ר בצלאל הכהן רפפורט נ"י מבאהפאלי אודסה - תל אביב, וחותן המיוחס ר' דוד הורביץ משם.

*

לא ידוע לנו שם זוגתו, ולא שם חותנו, של רבי ישראל מבאהפאלי. יש מוסרים [החסידות מדור לדור] - הרב יצחק אלפסי, עמוד 88. ועוד], שחותנו היה מצאצאי הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, אם כי לא נמסר פירוט סדר היחס, ולא שם חותנו. ממקור נוסף נמסר, שהיה חתנו של רבי אפרים פישל הלוי הורביץ, בנו של הגאון רבי צבי הירש הלוי הורביץ אב"ד טרייביטש, [ראה ב"אנציקלופדיה לחסידות", ב"מילואים" שבסוף חלק ג', עמוד תתקכ"ז].

האם אלו שתי גירסאות שונות? או שמא היה רבי אפרים פישל זה מצאצאי המגיד הקדוש מזלאטשוב זי"ע? האם יש מידע אודות זוגתו וחותנו של רבי ישראל במקורות נוספים?

- כ -

רבי משה חיים אהרן דוד רוקח

בירושלים עיר הקודש, התגורר החסיד המופלג רבי משה חיים אהרן דוד רוקח זצ"ל, מגדולי חסידי סדיגורה ובאיאן, [ראה אודותיו בספר "תולדות מעשה רוקח", מאת הרה"ח רבי אהרן הויזמן שליט"א, ירושלים תשס"ב, עמוד ס"ט].

אביו, היה הרה"ק רבי יצחק יוסף רוקח מיאס זצ"ל, מגדולי תלמידי הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע שהסמיכו לאדמורו"ת, ונודע מאז כפועל ישועות בקרב הארץ. נפטר ביום י"ז בשבט שנת תרי"ח, ומנ"כ ביאס, ועל קברו הוקם אהל גדול. [ראה עוד אודותיו, ב"תולדות מעשה רוקח" הנ"ל, עמוד ס'].

ראש המשפחה היה הרה"ק רבי אלעזר רוקח בעל ה"מעשה רוקח" מאמסטרדם זי"ע. סדר השתלשלות הייחוס עד ה"מעשה רוקח" לא נודע, וראה ב"תולדות מעשה רוקח" הנ"ל, עמוד ל"ה, השערת רבי אהרן הויזמן להשלמת סדר הדורות. [וראה עוד ב"מגילת יוחסין" למשפחות: ביגעלאייזען, זיידע, שווארץ, שנערך על ידי ידידנו הרב דוב בעריש וועבער, ונדפס בסוף ספר "זכרון שלמה" - זכרונות ואמרות מבית בעלזא, בהוצאת משפחת ביגעלאייזען, ברוקלין ניו-יורק סיון תשס"ח].

*

רבי משה רוקח הנ"ל, נשא בזיווג שני את הרבנית מרת צפורה פייגא ע"ה, בתו של החסיד הנודע **רבי יצחק זאב** [ולא: יצחק צבי] **הכהן עלינשטיין** מפינסק - ירושלים, שנשא את מרת אסתר שיינדל ע"ה, בתו של הרה"צ **רבי נחום זצ"ל**.

מסורת ביד צאצאי רבי נחום, בני משפחות **רוקח-ברים** והמסתעף, שרבי נחום זה - היה הוא או זוגתו - מנכדי הרה"ק **רבי ישראל דוב בער הלוי מסטעפין ז"ע**. [ראה עוד בספר "חומר מגזע ישי", יחוס בית וואסלוי-בוהוש, שנערך על ידי הרב **מרדכי שלמה ברים** - ניו יורק].
ברם, אצל רבים מבני המשפחה נמסרה המסורת בצורה שונה מעט. לפיה, היה **רבי נחום** עצמו - **חתנו של רבי ישראל דוב מסטעפין**. זוגתו של רבי נחום, היתה היא עצמה בתו של רבי ישראל דוב, ולא נכדתו.

זאת ועוד, חותנו של **רבי יצחק זאב עלינשטיין** בזיווגו השני, היה אף הוא מצאצאי הרה"ק **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ז"ע**. כל צאצאיו, הן מזיווגו הראשון והן מזיווגו השני, היו - אם כן - צאצאים של המגיד הקדוש **מזלאטשוב**.

לאחר פטירת זוגתו הראשונה של **רבי יצחק זאב**, ה"ה מרת אסתר שיינדל ע"ה שהיתה בתו של **רבי נחום הנ"ל**, נשא ר"ז בזיווג שני את מרת בת שבע ע"ה, שהיתה בתו של **רבי נחמן דוב [משנה]**, והיתה מצאצאיו של הרה"ק **רבי מרדכי מקרעמניץ ז"ע** בנו של **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב**.

כאמור, אין לנו פרטים אודות **רבי נחמן דוב**. יש אומרים שהיה הוא עצמו **חתנו של רבי מרדכי מקרעמניץ**, ושהיה גיסו של הרה"ק ה"בית אהרן" **מקרלין ז"ע**, שהיה אף הוא **חתנו של רבי מרדכי**. יתכן. אלא שעדיין לא עלה בידינו לאמת את הדבר ממקורות נוספים.

*

אגב. **רבי יוסף יצחק** נשא את מרת חנה ע"ה, שהיתה בתו של **רבי יחיאל מיכל הכהן קאניר** מטיסמעניץ, [עליו מסופר, שרבו הרה"ק **רבי מאיר מפרמישלאן ז"ע** אמר לו להסתתר בסוכתו בשעת המגיפה, כמאמר הכתוב "כי יצפנני בסוכה"], שהיה בנו של **רבי יעקב צבי הכהן קאניר** ממאהליב, שהתייחס כבן אחר בן לרבינו הש"ך ז"ע, [האם יש מי שיודע לפרט את סדר היחס עד הש"ך?].

רבי יעקב צבי היה תלמידו של הגאון המפורסם **רבי משולם איגרא מטיסמעניץ**, והסתופף בצל הרה"ק ה"אוהב ישראל" **מאפטא ז"ע**. בערוב ימיו, עלה לארץ ישראל, וניצל בניסים ממאורעות הדמים בצפת בשנת תקצ"ד, וחי בה שמונה שנים. פעם ביקר אצל רבו באפטא, יחד עם חתנו הגאון **רבי אפרים רוקח אבד"ק ויניצא**, והרבי כבדו ביותר, והעיד על זקנו הגה"ק ה"מעשה רוקח" **מאמסטרדם ז"ע**, שעל פי הידוע לו הרי הוא **מתייחס י"ג פעמים על גזע רש"י**, מצד אביו ומצד אמו.

[חותנתו של **רבי יוסף יצחק רוקח הנ"ל**, מרת אסתר עטיל ע"ה - אשת **רבי יחיאל מיכל קאניר**, היתה בתו של הגאון **רבי נפתלי צבי** בנו של הגאון **רבי אפרים מבראד** בנו של הגה"ק ה"חכם צבי" ז"ע].

- כא -

רבי משה חיים אפרים אוורבון מלעטישוב

ברשימותינו, שאלנו על אחיו של רבי יצחק מענדל מלעטישוב, ה"ה הרה"ק רבי משה חיים אפרים אוורבון מלעטישוב ז"ע, [המפורסם בשם: ר' פרויקא לעטיטשויבער. חתנו של הרה"ק רבי יוסף משה מאפטא ז"ע, בנו של הרה"ק בעל ה"אוהב ישראל" מאפטא ז"ע], שמא היה גם הוא מחותן בבית זלאטשוב?

ומדוע אנו סבורים כך?

הנה, אחד מגדולי וחשובי אדמורי"י בית זלאטשוב, היה הרה"ק רבי לוי משה יהודה מראדוויל ז"ע, בנו בכורו של הרה"ק רבי דן מראדוויל ז"ע, בנו יחידו של הרה"ק רבי יצחק מראדוויל ז"ע. מבניו, שושלת אדמורי"י בראד-ראדוויל, אבות אבותיו של כ"ק מרן אדמורי"י מראדוויל שליט"א, [היחידי הנושא בדורינו את שם המשפחה "מיכלאוויטש", ומתייחס כ"בן אחר בן" עד לרבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ז"ע].

תעלומה רבתי היא, מי היה חותנו של רבי לוי משה יהודה מראדוויל. עד היום לא היה שום מסורת או קבלה בענין זה. אלא שלאחרונה - בשנת תשס"ה - נמצא על ידי הרב ישראל מאיר גבאי - אהלי צדיקים, קברו של בנו הרה"ק רבי דן מקונסטנטין ז"ע, [חתנו של הרה"ק רבי ברוך מקונסטנטין ז"ע, בנו של הרה"ק יוסף מאוסטילא ז"ע, וחתנו של הרה"ק רבי פינחס מאוסטרהא ז"ע]. וכך נכתב - בין היתר - על מצבתו, [המנוסח בסגנון מעניין]: "...ולמעלה בקודש מטה אבותיו הקדושים, ר' יצחק מראדוויל, ואיש הרוח הקדוש מאפטא, ואשרי יולדתו, בת אצילים קדושי עליון מחמעלנק ומפולנאה...".

נמצא לפי זה, שאמו של רבי דן - אשת אביו רבי לוי משה יהודה, היתה נכדת הרה"ק רבי אברהם דוב מחמעלניק ז"ע, וחותנו-זקינו הרה"ק בעל ה"תולדות יעקב יוסף" מפולנאה ז"ע. אלא, שבהזמנתו של הרה"ק בעל ה"אוהב ישראל" מאפטא ז"ע, לחתונת נכדיו אלו, נראה ברור שגם החתן וגם הכלה המה מיוצאי חלציו, ולא מובן אם-כן, כיצד מתקשרים הדברים לייחוס הנ"ל. ראה צילום נוסח ההזמנה כפי שנדפס זה עתה בספר "קרית מלך" על-ידי מוסדות רוז'ין-סאדיגורה, עמוד ר' - "גנוזות". [ברור למעיין היטיב, שתיבת "נכדי" שבמכתב, נקראת כקריאת תיבת "נכדי", בלשון רבים].

*

יש המציעים לפשר בין נוסחאות המציבה וההזמנה גם יחד, באופן זה. יתכן, שהכלה "רייזלי" שבהזמנה, היא בתו של הרה"ק רבי משה חיים אפרים אוורבון מלעטישוב ז"ע הנ"ל, שהיה מצאצאי "אפטא" ו"חמעלניק" ו"פולנאה" גם יחד, וכמבואר בראש דברינו, [שמענו מפי כ"ק מרן אדמורי"י מקאפיטשיניץ שליט"א].

אלא ששוברו בצידו, והרי מנסחי המציבה ביקשו להכניס את כל יחוסו הגדול של רבי דן, והחסירו דברים עיקריים וחשובים ביותר. והרי לפי דברינו אלו, נמנית הכלה - אמו של רבי דן בעל המציבה - גם על צאצאי הרה"ק רבי ברוך ממעז'בוז' ז"ע - חותנו של זקינו רבי יעקב פינחס אוורבון, ושל אבי אמו מרן הבעש"ט ז"ע, [וכן של הרה"ק רבי אברהם משה מפשעווארסק ז"ע - חותנו של הרה"ק רבי יוסף משה מאפטא ז"ע]. והתמיהה עולה מאליה, מדוע לא נכתב על

המציבה: גם תיבת "ממעז'בוז"?

האם יש ביד אי מי, מידע נוסף שיכול לפתור את סתירת נוסחאות המציבה וההזמנה?

- כב -

רבי משה יוסף אב"ד ווילקאוויסק

נמסר עליו שהוא היה מצאצאי הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזבז' ז"ע, והרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ז"ע. ברשימת צאצאי הרה"ק רבי יצחק מיאמפאלי ז"ע, בן הרה"ק רבי יוסף מיאמפאלי ז"ע, בן הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ז"ע, רשמנו בתוך סוגריים את: חתנו, הרה"ק רבי משה יוסף אב"ד ווילקאוויסק ז"ע. רבי יצחק מיאמפאלי היה חתנו של הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזבז' ז"ע, בן בתו של מרן הבעל שם טוב ז"ע.

ומדוע נסתפקנו בכך והקפנוהו בסוגריים? ראשית, משום שממקור אחר שמענו שאין בכך דבר ברור, ואינה אלא השערה בלבד בין בני המשפחות מצאצאיו. [הדבר "מסתבר" מאוד, על פי העדות הנ"ל, שהמשפחה התייחסה כצאצאים לרבי יוסף מיאמפאלי. אולם, בכך אנו שוב "משערים"]. שנית, גירסא נוספת בידינו, ואף היא אין לה מקור מוסמך ואמין כל כך, ולפיה היה רבי משה יוסף "בנו" של רבי יצחק מיאמפאלי, ולא "חתנו".

- כג -

רבי משה יעקב מזוואניץ - מי היה חותנו?

הרבנית הצדקנית אשת הרה"ק רבי יוסף מיאמפאלי ז"ע - מרת געלא ע"ה, היתה בתו של הרה"ק רבי מנחם מאהן מויטקוב ז"ע. במקור יחיד נמסר, שאלמנתו של רבי יוסף מיאמפאלי, נישאה בשנית לאחר פטירתו, להרה"ק רבי זאב וואלף מטשארנא-אוסטרהא ז"ע, ושלאחר מכן נעשו אף למחותנים, כאשר השתדכו ביניהם עם צאצאיהם מזיווגם הראשון. דהיינו: בנו של רבי זאב וואלף מזיווגו הקודם - ה"ה הרה"צ רבי משה יעקב מזוואניץ זצ"ל, נשא את בתה של הרבנית מרת געלא ע"ה מזיווגה הקודם - מבעלה הרה"ק רבי יוסף מיאמפאלי ז"ע. [רבי משה יעקב מזוואניץ, הוא אבי הרה"צ רבי אליעזר שבתי מזוואניץ זצ"ל].

אלא שלפי מקורות אחרים, הרי שרבי משה יעקב מזוואניץ בנו של הרה"ק רבי זאב וואלף מטשארנא-אוסטרהא, היה חתנו של הרה"ק רבי משה מזוויהל ז"ע, בנו הרביעי של הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ז"ע.

לדעת אחדים מבני המשפחה, אין אנו יודעים מי היה חותנו של רבי משה יעקב, מלבד זאת שחותנו היה אחד מבניו של הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ז"ע. לדעתם, שני הגירסאות המובאות לעיל, אינם מסורת משפחתית כלל, אלא הכל בנוי על השערות, הן הגירסא שחותנו היה הרה"ק רבי יוסף מיאמפאלי ז"ע, והן הגירסא שחותנו היה הרה"ק רבי משה מזוועהיל ז"ע.

אחרים מצאצאי משפחה זו, כלל לא יודעים שהם מתייחסים כצאצאי בית זלאטשוב. שמא יש ביד מי מצאצאי המשפחות הנ"ל, מידע מפורט יותר?

*

יש שהטילו ספק אף בעצם שמו של ראש המשפחה, לדעתם השם "רבי משה יעקב" לא נמסר כדבר ברור, ויתכן שאין זה שמו, אלא "רבי שלמה", והוא בנו הנודע של הרה"ק רבי זאב וואלף מטשארני אוסטרעא ז"ע, [שיתכן שמצאנו את מצבתו אשר בטבריה. ראה אודותיו בספר "יסוד המעלה" של הרב אהרן סורסקי, חלק א', "האריות שבחבורה" אות פ"ג - בערכו, עמוד קס"ד. ואודות מצבתו, בהערות שבסוף הספר מהדורת תש"ס, עמוד תנ"ד].

- כד -

רבי נחמן דוב, נכדו או חתנו של רבי מרדכי מקרעמניץ

קבלה ביד צאצאי רבי נחמן דוב [משנה], שהוא התייחס כצאצא להרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ ז"ע בנו של הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ז"ע. האם יש מי שיודע פרטים לתולדותיו של רבי נחמן דוב זה? האם יש מידע ביד אי מי אודות יחוסו של רבי נחמן דוב עד רבי מרדכי מקרעמניץ.

- כה -

רבי שלמה יוסף מצפת - מאבות משפחות הולצברג/וינר

מסורת משפחתית מוסרת שהיה לו להרה"ק רבי בנימין זאב מזבארז ז"ע בן הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב ז"ע, בן בשם רבי שלמה יוסף מצפת, [תר"ל-תרל"ב], שהיה חתנו של הרה"ק רבי דוד הלוי מסטעפין ז"ע. רש"י, הוא אביו של רבי משה צבי מצפת, [נפטר בשנת תרמ"ה], אביו של רבי מאיר יחזקאל הולצברג, [שנפטר בשנת תש"כ, ומנ"כ בצפת]. [מפי בן בתו רבי יצחק ויינר מבית שמש, בן רבי יוסף בנימין ויינר]. עדיין חסר לנו מידע ביוגרפי מושלם לתולדותיהם של שמות אלו, ולתולדות משפחתם וצאצאיהם. האם יש מי שיכול להוסיף פרטים על דמויות אלו ובירור יחוסם.

- כו -

רבי שמואל הלוי מסטעפין?

שאלנו אודות משפחת "קרייזר" הלויים, המתייחסים כצאצאים - בן אחר בן, להרה"ק רבי דוד הלוי - המגיד מסטעפין ז"ע. האם יש מי שיודע כיצד הוא סדר היחס? תגובות רבות ומעניינות קבלנו על שאלה זו. להלן, תמצית הדברים: הגאון הצדיק רבי דוד דב הלוי קרייזר זצ"ל מקלעצק, נולד בסטעפין, ואף כונה בצעירותו: ר' דוד סטעפינער. רד"ד הי' אביו של רבי חיים יהונתן הלוי קרייזר מבני ברק, וחותנם של: (1) הגאון רבי דוד פוברסקי זצ"ל, ראש ישיבת פוניבז' (2) הגאון רבי אריה לייב מאלין זצ"ל, ראש ישיבת בית התלמוד בארה"ב. רד"ד מסר שהוא דור עשירי בן אחר בן - לבעל ה"טורי זהב" - הט"ז. עוד נמסר משמו דבר מעניין, שמלבד יחוסו הרם בהיותו בן אחר בן עד הט"ז, נוסף על כך שכל הדורות שלפניו, היתה

שלשלת הדורות סדורה בשמות: **רבי דוד, בן רבי שמואל**, החל מאביו של ה"ז שנקרא בשם: **רבי שמואל**, ועד המגיד מסטעפין שנקרא בשם: **רבי דוד**.

לאור דברים אלו, סידרנו את סדר היחס כך:

- (1) **רבי דוד הלוי סג"ל - ה"ז**
- (2) **בנו, רבי שמואל הלוי סג"ל אב"ד פארדאן**
- (3) **בנו, רבי דוד הלוי**
- (4) **בנו, רבי שמואל הלוי**
- (5) **בנו, רבי דוד הלוי**
- (6) **בנו, רבי שמואל הלוי מבראד**
- (7) **בנו, רבי דוד הלוי - המגיד מסטעפין**
- (8) **בנו, רבי שמואל הלוי**
- (9) **בנו, רבי דוד הלוי**
- (10) **בנו, רבי שמואל צבי הלוי קרייזר מסטעפין**
- (11) **בנו, רבי דוד דוב הלוי קרייזר**

ברם, דא עקא, שמנוסח חתימתו של רבי דוד מסטעפין, מוכח מפורש ששם אביו הוא **רבי יהודה לייב**, ולא **רבי שמואל**.

אי לכך, הצענו פשרה והבנה חדשה במסורת ה"ל, שמא היתה כוונתו של ר"ד קרייזר, אך ורק לשם "**רבי דוד**" בלבד, ששם זה אכן חוזר על עצמו לסירוגין בשלשלת הדורות, אולם ללא כל קשר לשם "**רבי שמואל**" כלל?

ברם, גם על נסיון פשרה זו יש להער, שהרי אם אנו מבטלים את הגירסא הזו, הרי אנו שבים לגירסא הישנה המקובלת, ולפיה היה אביו של רבי דוד מסטעפין - הרה"ק **רבי יהודה לייב הלוי סג"ל**, בנו של הג"ר **שמואל הלוי סג"ל מבראד**, בנו של הג"ר **ישעיהו הלוי סג"ל אב"ד קומרנא**, בנו של **רבי דוד הלוי - ה"ז**. ומעתה, אין כאן לא "**דוד**" ולא "**שמואל**" לסירוגין.

מאידך, הרי סוף כל סוף לפנינו מסורת ברורה שנמסרה על ידי רבי דוד דוב, שללא ספק ידע היטיב את שמותיהם של אבי אביו ואבותיו למעלה בקודש. ולא עוד אלא שיליד העיר סטעפין היה, וקרוב לוודאי שעמד בקשרי משפחה עם כל צאצאי המגיד הקדוש מסטעפין, והכירו היטיב את ייחוסם.

יתכן - משום כך, שרבי דוד דוב לא דיבר כלל על השתלשלות הדורות עד לרבי דוד בעל ה"ז, כי אם עד לרבי דוד מסטעפין בלבד - ותו לא.

מעתה - אם כן, אנו צריכים להוסיף בן נוסף לרשימת ילדיו של רבי דוד מסטעפין, שנקרא בשם: **רבי שמואל הלוי מסטעפין**, והוא אביו של **רבי דוד הלוי מסטעפין**, שהיה אביו של **רבי שמואל צבי הלוי קרייזר מסטעפין**, אביו של **רבי דוד דוב הלוי קרייזר ה"ל**.

האם יש מי שיודע לאמת השערה זו? האם יש אי מי שיודע מקור נוסף לרבי שמואל הלוי זה, ולתולדותיו?

צאצאי המגיד מזלאטשוב הרה"ק רבי יחיאל מיכל זי"ע

לפנינו, רשימת צאצאיו של הרה"ק רבי יחיאל מיכל - המגיד מזלאטשוב זי"ע. לכל אחד ואחד מששת ילדיו [חמשת בניו, וחנתנו], פתחנו "אשכול", שבו רשמנו את שמות בניו, נכדיו, וניניו.

[במושגי ה"מאגר" שלנו, ה"אשכול" כולל שלשה דורות בלבד, כלומר: בנים, נכדים, ונינים. כאשר אנו מעוניינים להרחיב גם בצאצאיו של הנין, אנו פותחים לו "אשכול" חדש].

החומר דלהלן, הוא מתוך הספר "מלכי הרים - זלאטשוב", המהווה נסיון לשחזר את משפחת אבותיו, צאצאיו, וקרוביו, של רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב, הנקרא כן על שם מאמר חז"ל "מאן 'מלכי' רבנן" - הבאים ממשפחת "הרי"ם" מזלאטשוב זי"ע.

מאחר ואנו עומדים לקראת העברת החומר לעריכתו הסופית, סדר והדפסה וכו', אנו מפרסמים כאן את השמות שאודותם אנו דנים בחלק הראשון של הספר, בתקווה לקבל הערות והארות, הוספות וכל מידע חדש, לקראת החיבור הגדול "מלכי הרים - צאצאי המגיד מזלאטשוב" בעהשי"ת.

כמו כן, נודה מאוד למי שיכול לסייע באיתור תמונות ומסמכים וכל מה שקשור לשושלת "זלאטשוב". נא לציין מקור התמונה או המסמך וכדומה, וכן שם השולח לפרטיו - על מנת שנוכל להכליל את שמו הטוב ברשימת "הטיבה ה' לטובים" שבסוף הספר העתיד לראות אור בקרוב אי"ה.

להזכירכם. החלק השני של הספר יעסוק באותם צאצאים אשר אין הם יודעים לפרט את השתלשלות הדורות עד רבינו המגיד מזלאטשוב. מי שנמנה על צאצאיו של המגיד, ואינו יודע כיצד, ולא מצא את שמו בחלק זה, יכול עדיין לשלוח את החומר, ונפרסמו בע"ה בחלקו השני של הספר. שלחנו את החלק הזה לידידינו היקרים לפני חודש, מי שמעוניין לקבלו שוב, נא להודיענו].

משלוח ראשון צאצאי ארבעה מבני המגיד זי"ע

אשכול א
צאצאי בנו רבי יוסף מיאמפאלי

א] בנו, רבי יצחק מיאמפאלי.

מילדיו, ידועים לנו :

א] בנו, רבי יחיאל מיכל מדרוהוביטש.

מילדיו, ידועים לנו :

א] חתנו, רבי ישראל לנדא מדעליטין.

ב] בנו, רבי ברוך דרוהוביטשער.

ג] בנו, רבי יוסף דרוהוביטשער.

ד] בנו, רבי אפרים דרוהוביטשער.

ה] בתו, מרת אדל [דרוהוביטשער].

ו] בנו, רבי מרדכי דרוהוביטשער.

ז] בנו, רבי שמאי דרוהוביטשער.

ב] בנו, רבי ברוך רבינוביץ מיאסי.

מילדיו, ידועים לנו :

א] בנו, רבי אליעזר חיים רבינוביץ מסקאליע.

ב] בנו, רבי צבי הירש רבינוביץ.

ג] בנו/חתנו, רבי משה יוסף אב"ד ווילקאוויסק.

מילדיו, ידועים לנו :

א] בנו, רבי יעקב מרדכי ראבינאוויטש.

ב] בנו, רבי ישראל מטשאן.

מילדיו, ידועים לנו :

א] בנו, רבי אליעזר אינגערלייב מראדוויל.

מילדיו, ידועים לנו :

א] בנו, רבי יוסף אינגערלייב מראדוויל.

ב] בנו, רבי ברוך אינגערלייב [יונגרלייב].

[ב] בנו, רבי נחמן מסקאליט.

מילדיו, ידועים לנו :

[א] בנו, רבי ישראל מקראסילוב.

[ב] חתנו, רבי בנימין זאב אורבך מאוז'יראן.

[ג] בנו, רבי יחיאל מיכל מסקאליט.

[ג] חתנו?, רבי יצחק גדליה אב"ד סלאוויטא.

מילדיו, ידועים לנו :

[א] בנו, רבי חיים מסלאוויטא.

[ב] בנו, רבי פינחס יהודה לייב מסלאוויטא.

[ד] חתנו, רבי שאול הלוי הורביץ.

מילדיו, ידועים לנו :

[א] חתנו, רבי יצחק מקונסטנטין ישן.

[ג] בנו, רבי חיים מסאטינוב.

מילדיו, ידועים לנו :

[א] בנו, רבי משה מסאטינוב.

מילדיו, ידועים לנו :

[א] בנו, רבי יחיאל מיכל מגלינא.

[ב] בנו, רבי יואל מאסקאוויטש משאץ.

מילדיו, ידועים לנו :

[א] בנו, רבי אלתר אהרן אריה מאסקאוויטש אדמו"ר בסוליצא ובפודול-אילואי.

[ב] בנו, רבי מאיר מאסקאוויטש משאץ.

[ג] בנו, רבי מרדכי יוסף משה מאסקאוויטש אדמו"ר בסוליצא ובבוטושאן.

[ד] חתנו, רבי אברהם זרח אריה יהודה לייבוש הלפרין מבערזאן.

[ג] בנו, רבי מנחם מענדל מסאטינוב.

מילדיו, ידועים לנו :

[א] בנו, רבי מרדכי מאסקאוויטש מקונסטאנטין-ישן.

[ב] חתנו, רבי מאיר חיים אויערבאך ממאניסטריטש.

[ד] חתנו, רבי אליקים געציל ליברזון.

מילדיו, ידועים לנו :

[א] בנו, רבי אריה יהודה לייביש ליברזון מפראסקרוב.

מילדיו, ידועים לנו :

[א] חתנו, רבי יעקב פרלוב מנובומינסק.

[ב] בנו, רבי משה חיים אפרים ליברזון מפרוסקורוב.

ג] בנו, רבי יוסף חנינא ליפא ליברזון.
ד] בנו, רבי מרדכי ליברזון מקעשינוב-פרוסקורוב.

אשכול ב

צאצאי בנו רבי יצחק מראדוויל

א] חתנו, רבי ישעיה מושקאט מפראגא.

מילדיו, ידועים לנו :

א] בנו, רבי אברהם מאיר מושקאט מביאלוברזיג.

מילדיו, ידועים לנו :

א] חתנו, רבי דוד גולדמן מחמעלניק-קילץ.

ב] חתנו, רבי יעקב נטע רובין.

מילדיו, ידועים לנו :

א] חתנו, רבי נח שטרלינג.

ב] בנו, רבי דן אינגערלייב מראדוויל.

מילדיו, ידועים לנו :

א] בנו, רבי שמואל יחיאל מבוטושאן.

מילדיו, ידועים לנו :

א] בנו, רבי מרדכי מסטאביחוב.

ב] בנו, רבי לוי מראדוויל.

מילדיו, ידועים לנו :

א] בנו, רבי דן מקונסטנטין.

ב] בנו, רבי מרדכי מיכלאוויטש מראדוויל בראד.

ג] חתנו, רבי אברהם יהושע העשיל מליטשניץ.

ג] חתנו, רבי שלום יוסף פרידמן מסאדיגורא.

מילדיו, ידועים לנו :

א] בנו, רבי יצחק פרידמן מבוהוש.

ב] חתנו, רבי אברהם יהושע העשיל ממעזיבוז.

ג] חתנו, רבי יצחק טווערסקי מסקווירא.

מילדיו, ידועים לנו :

א] בנו, רבי אברהם יהושע העשיל טווערסקי מסקווירא.

ב] בנו, רבי מנחם נחום טווערסקי משפיקוב.

ג] חתנו, רבי צבי מהאליטש.

מילדיו, ידועים לנו :

א] חתנו, רבי יחיאל מיכל היילפרין מבערזאן-האליטש.

מילדיו, ידועים לנו :

א] בנו, רבי חנניא יוסף היילפרין.

ב] בנו, רבי נפתלי הירץ היילפרין בדאלטין.

ג] חתנו, רבי אהרן אריה רעדליך מפרימישלאן.

ד] חתנו, רבי בנימין פרענקיל מפרימישלאן.

ד] חתנו, רבי עקיבא ממיקולייב.

מילדיו, ידועים לנו :

א] בנו, רבי ישראל דערבארעמדיגער מפיקוב.

מילדיו, ידועים לנו :

א] בנו רבי ישעיה דערבארעמדיגער מבארדיטשוב.

ב] חתנו רבי משה מטריאנוב.

ג] בנו רבי שמעלקא דערבארעמדיגער מבארדיטשוב.

ד] בנו רבי משה יהושע דערבארעמדיגער מבארדיטשוב.

אשכול ג

צאצאי בנו רבי בנימין זאב מזבאריז

א] בנו, רבי יחיאל מיכל.

מילדיו, ידועים לנו :

א] בנו, רבי ...

מילדיו, ידועים לנו :

א]

ב] חתנו, רבי יצחק צבי מנחם אורבוך מלעשנוב.

מילדיו, ידועים לנו :

א] חתנו, רבי אהרן אריה (אaron לייב) הלוי גוטסמן-העלר מלושקוביץ.

מילדיו, ידועים לנו :

א] בנו, רבי מאיר הלוי גוטסמן-העלר מיאס.

ב] בנו, רבי נפתלי משולם פייביש הלוי גוטסמן-העלר מסניאטין-לאשקוביץ.

ג] בנו, רבי יוסף יוסקא הלוי גוטסמן-העלר מלאשקוביץ.

- ד] בנו, רבי שמשון הלוי גוטסמן-העלר מבלשביץ.
ב] בנו, רבי בנימין זאב אויערבך מאוזיראן.
מילדיו, ידועים לנו :
א] חתנו, רבי חיים דוד מאנזאהן מבראד.
ב] בנו, רבי יוסף אויערבאך.

אשכול ד

צאצאי בנו רבי משה מזוועהיל

- א] בנו, רבי בנימין גולדמן מזוועהיל.
מילדיו, ידועים לנו :
א] בנו, רבי אברהם גולדמן.
מילדיו, ידועים לנו :
א] בנו, רבי יחזקאל גולדמן.
ב] בנו, רבי יחיאל מיכל גולדמן מזוועהיל.
מילדיו, ידועים לנו :
א] בנו, רבי יצחק שלמה מזעליחוב.
מילדיו, ידועים לנו :
א] בנו, רבי משה אליקים בריעה גולדברג מקוזניץ.
ב] בנו, רבי מרדכי גולדמן מזוועהיל.
מילדיו, ידועים לנו :
א] חתנו, רבי אברהם שמואל הלוי פיטשניק מברעזנא-סטעפין.
ב] בנו, רבי יחיאל מיכל מקאריץ.
ג] בנו, רבי שלמה גולדמן מזוועהיל.
ד] חתנו, רבי דוד ממירופול.
ה] חתנו, רבי דוד שלמה מקאברין.
ו] חתנו, רבי יעקב מקוזיווא.
ג] חתנו, רבי פינחס רוקח מנאווריא-בעלזא.
מילדיו, ידועים לנו :
א] בנו, רבי .

איתור מקור ליחוס בעל ה"תוספות יום טוב" ומשפחת מירלש

כותבי היוחסין, מורגלים לייחס את אבות אבותיו של בעל ה"תוספות יום טוב" זי"ע, וכן את קרובי משפחתו, למשפחות: העליר, ניימארק, ומירלש, וכל המסתעף, להיותם צאצאיו ויוצאי חלציו של הגאון הקדמון רבינו נתן בעל הערוך.

כך כתוב בכל ספרי היוחסין המאוחרים, וכך כתבנו גם אנו בעבר מספר פעמים.

הדגשנו: "ספרי היוחסין המאוחרים", שכן הופעת היחוס הלזה, החל ברשימות היוחסין של הגאון רבי ישראל בערגער אב"ד דק"ק בוקארעשט, ונתפרסם על ידו לראשונה רק בשנת תרע"ב, וללא ציון המקורות. ראה במגילת יוחסין שהוא פירסם בקובץ "וילקט יוסף" שנדפס באותה השנה, מעמוד 83 ואילך.

כעבור שנים ספורות, נתפרסם שוב על ידי הרב משה מנחם וואלדען, בנו של הרב הנודע רבי אהרן וואלדען, בהוספות "יכבד אב" אשר צירף לחיבורו של אביו "שם הגדולים החדש". כאן, נוסף לנו פרט חדש, שהיחוס הוא מצד אבי אמו של רבי נתן הלוי העליר וואלרשטיין - אביו של בעל ה"תוספות יום טוב", אשר נקרא בשם "נתן" על שם זקינו "בעל הערוך" הנ"ל. ושוב, ללא ציון מקורותיו.

ומשם, לכל כתבי היוחסין. החל מ"שבט ישראל" - של הגאון רבי אפרים לנדא מסאדיגורא, ומכאן ואילך נתפרסם היחוס המחודש הלזה בכל תפוצות עורכי תולדות וכתבי יוחסין לסוגיהם.

כאמור, יחוס זה עובר גם בכל ענפי משפחתו של בעל ה"תוספות יום טוב", על כל הסתעפויותיה, ועד לצאצאי הגאון הנודע בעל ה"חכם צבי", אשר היה אף הוא נצר למשפחה זו, על ידי נישואיו לבתו של הגאון רבי משולם זלמן מירלש (מירלש) ניימארק מהמבורג, שהיה - על פי כותבי היוחסין - נצר ממשפחת אבותיו של בעל ה"תוספות יום טוב".

עתה, אנו מבקשים לדעת, האם יחוס זה נכון הוא? האם יש לזה מקור קדום יותר?

* * *

ולבהרת תמיהתנו, מן הענין לחזור שוב על הדברים שרשמנו ב"ויתילדו" מאמר 170 בס"ד, תחת הכותרת: **מקור נאמן" - היכי דמי**, בתוך מכתב מענה ארוך שהעלינו שם, כמענה לשאלת אחד הקוראים. כך רשמנו שם:

* * *

שואל יקר. עלינו להקדים יסוד חשוב, ומן הסתם דעתך כדעתנו בדבר זה. והוא, שכאשר בן דורינו - דורו של שנת תשע"ה - חושף ומגלה לפתע פתאום שושלת יוחסין חדשה לראש משפחה שחי לפני כמאתיים שנה, חובה עליו להביא מקור לחידושו הגדול, וכל עוד ש"את מקורו לא הראה", איננו רשאים להתייחס לדבריו אף לא כהסתברות או כהשערה בעלמא.

ולדוגמא. אם יבוא בן זמנינו ויחדש לנו שאמו של מרן הבעש"ט זי"ע היתה בתו של מרן האר"י הקדוש זי"ע, לא נתייחס ברצינות לדבריו כמובן טרם הסביר לנו את מקורותיו. ומדוע? שהרי הוא עצמו לא הכיר כמובן את הבעש"ט ובני דורו, וכן לא הכיר את הדור שלאחריו, ומנין לו לדעת מי היו אבותיו של הבעש"ט.

אימתי נתייחס לדבריו? כאשר יוכיח לנו שהדברים נכתבו על ידי מי שחי סמוך לדור הבעש"ט והכיר מקרוב את המשפחה להסתעפויותיה, או כאשר הדברים נכתבו על ידי הבעש"ט עצמו או על ידי בניו או צאצאיו הקרובים וסמוכים לדורו, או כאשר הדברים נכתבו בעדות מפורטת איש מפי איש עד הבעש"ט עצמו, ודומיהם.

וכיצד נתייחס לדברי המחדש הנ"ל, באופן שהוא לא השמיע באזנו את חידושו, אלא העלה אותו על הכתב באחד מחיבוריו? האם במקרה שכזה עלינו להתייחס מעתה לדבריו כ"מקור" כתוב?

וודאי שלא. אחת הוא לנו אם הדברים נאמרו בפיו או נכתבו על ידו בספר, וכל זמן שאין לו "מקור" לדבריו, איננו יכול לשמש הוא עצמו כ"מקור".

ומה יהיה דינו של בן דורו של שנת תש"כ, יהודי שחי כחמישים שנה לפנינו, המחדש לנו אודות מי שחי בשנת תק"ע-תק"כ - כמאה וחמישים או מאתיים שנה לפנינו? והאם ישתנה דינו של בן דורו של שנת תר"ע, יהודי שחי כמאה שנה לפנינו, המחדש לנו אודות מי שחי בשנת תק"ל - כמאה וארבעים שנה לפנינו? ומה יהיה הדין כאשר אותו יהודי בן שנת תר"ע העלה את חידושו הנזכר על הכתב בספר? האם אז כבר "מותר" יהיה לנו לפתע להתייחס לדבריו כ"מקור" בכתובים?

אם כן איפוא, מדוע לדעתך - שואל יקר - עלינו להתייחס כ"מקור" נאמן לכל דבר אשר מצאנו אותו "כתוב" בשנות הת"ר-ת"ש, כאשר העדות ניתנת לנו שם על מי שחי כמאה וחמישים או מאתיים שנה לפנינו?

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

בירור יחוס משפחת חותנו של
הרבי הקדוש בעל ה"קדושת לוי" מברדיטשוב זי"ע
מעקב אחר המקורות לגלגוליהן

ראשית, נפרט את שושלת היוחסין של הרבנית מ' פעריל ע"ה - זוגתו של הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע - בת למשפחת "פרץ" מלוברטוב, כמקובל בספרי היוחסין כיום הזה.
[השמטנו כמובן את תוספות היוחסין הדמיוניים שנוספו לאחרונה בספרי יוחסין רבים, המקשרים את המשפחה כצאצאי בעל ה"מגלה עמוקות" ורבי נחמן מהורודענקא, ועוד יחוסים שווא, ואין כאן המקום להרחיב בכך].

* * *

- א. הרבנית מ' פעריל ע"ה מברדיטשוב.
- ב. בת הגביר רבי ישראל פרץ מלוברטוב.
- ג. בן רבי פרץ מלוברטוב.
- ד. בן רבי אריה לייבוש מאפטא.
- ה. בן רבי יונה - אב"ד דק"ק טארלא - מחבר "עלה דיונה" על הש"ס.
- ו. בן רבי משה בנימין זאב.
- ז. בן רבי יונה מקראקא.
- ח. בן רבי חיים.

רבי אריה לייבוש מאפטא הנ"ל:

- ט. חתן רבי יצחק מאיר פרנקל תאומים.
- י. בן רבי יונה תאומים - אב"ד דק"ק ממיץ - בעל ה"קיקיון דיונה".

רבי פרץ הנ"ל:

- יא. חתן רבי שמואל - אב"ד דק"ק פיורדא - בעל ה"בית שמואל".

עד כאן סדר היוחסין כמקובל בספרי היוחסין הנפוצים. ועתה, נבדוק בס"ד את המקורות ואת התפתחויותיהן, שלב אחר שלב.

* * *

המקור העיקרי ליחוס הנ"ל, הוא מתוך הספר "תפארת בית לוי", [הספר נדפס בשנת תר"ע],

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

מאת הרב מתתיהו יחזקאל גוטמן. ומשם, לספר "מקור חיים" של הגאון רבי אלטר אליקים שרגא שפירא - אב"ד דק"ק וויקנא - בעל ה"שם משמעון", [הספר נדפס בשנת תרפ"ו].

למרות שמחבר ה"תפארת בית לוי" הוא מצאצאי הרב הקדוש מברדיטשוב זי"ע, בכל זאת הוא לא קיבל את הדברים מבני משפחתו שלו עצמו, אלא - כעדות עצמו - ממקורות משפחתיים אחרים - שני רבנים מצאצאי משפחת "פרץ". וכלשונו:

**"שושילתא דיחוסא הזאת, הודיעו לי שארי בשרי וידידי נפשי,
 הגאונים מסעראצק ומפלונסק יחיו" - עד כאן ציטוט מדויק !!!**

הגאון רבי יוסף לעוויןשטיין מסעראצק - התייחס בעצמו למשפחת "פרץ" מלוברטוב. ואילו משנהו - הגאון רבי צבי יחזקאל מיכלזאהן מפלאנסק התייחס דרך זוגתו למשפחה זו, על ידי חותנוזקינו - הגאון בעל "מעון הברכות" מקעמפנא.

* * *

והנה, יחוס המשפחה נכתב לראשונה - ככל הידוע לנו - ע"י הרב מפלאנסק הנ"ל, בהקדמתו לספר "שירת ישראל" שנדפס בעיה"ק ירושלים ת"ו בשנת תרנ"ז.

על פי דבריו שם, היו שני הגיסים - רבי לוי יצחק מברדיטשוב הנ"ל ורבי ישכר דוב מזלאטשוב בעל ה"בת עיני" - חתניו של הנגיד רבי שמואל פרץ מלוברטוב.

שימו לב!

לא "רבי ישראל פרץ" - שהוא זה שהיה חותנו של ה"קדושת לוי" על פי המקובל כיום!
 ולא "רבי צבי הירש פרץ" - שהוא זה שהיה חותנו של ה"בת עיני" על פי המקובל כיום!

* * *

על פי דבריו שם, היו רבי שמואל פרץ - ויתר אחיו הנגידים מלוברטוב - בניו של:

א. רבי פרץ.

ב. בן רבי יונה.

ג. בן רבי אריה לייבוש.

ד. בן רבי פרץ תאומים.

ה. בן רבי יונה תאומים - אב"ד דק"ק ממיץ - בעל ה"קיקיון דיונה".

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

ורבי אריה לייבוש מאפטא הנ"ל:

- ו. חתן רבי **משה יונה - אב"ד דק"ק טארלא - מחבר "עלה דיונה"** על הש"ס.
 ז. בן רבי **משה בנימין זאב - הנ"ל**.

[אין כאן המקום לדון בטעות שנפל שם לכאורה בשמו של בעל ה"עלה דיונה", אלא אם נוסף לו השם "משה" בשלב מאוחר יותר בחייו. כך הוא נקרא גם בספר "מקור חיים" הנ"ל].

* * *

ארבע שנים לאחר מכן, בשנת **תרס"א**, בהקדמה לספר "עין הבדולח", עורך שנית הרב **מפלאנסק** את סדר היוחסין למשפחת "**פרץ**", ואם כי הוא עדיין נוקט שם באותו הסדר כנ"ל, אולם הוא כבר "מוסיף" עוד פרט חדש.

רבי פרץ תאומים הנ"ל:

- ח. חתן רבי **שמואל סג"ל מלוברטוב - הנזכר בהקדמת הספר "ארבע שיטות"**.

שימו לב: לא רבי **שמואל מפירדא בעל ה"בית שמואל" - וכן"ל**, אלא ר' שמואל אחר - רבי **שמואל סג"ל מלוברטוב**.

* * *

שמונה שנים לאחר מכן, בשנת **תרס"ט**, לפתע פתאום "מתקן" הרב **מפלאנסק** הנ"ל את שושלת היוחסין למשפחת "**פרץ**". בקונטרס "תולדות יוסף" שנדפס בראש הספר "נטריקון" מאת **בעל ה"פרי מגדים"**, משנה הרב **מפלאנסק** לגמרי את הגירסא הקודמת כפי שהביא במקורות הקודמים שהזכרנו כאן.

מה הביא את הרב **מפלאנסק** לשנות את הגירסא?

ובכן, על פי דבריו - ערך הפעם את שושלת היוחסין - על פי הגירסא שקיבל מאת הרב **מסעראצק** הנ"ל. וכלשונו:

"כפי שכתב אלי עתה הגאון אבד"ק סעראצק - יחוס 'פרץ' בדיוק" !!!

* * *

השינויים העיקריים הם כדלהלן:

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

א. שינוי סדר היוחסין למעלה בקודש. משפחת "פרץ" כבר אינם צאצאים "ישירים" - **בן אחר בן** - לבעל ה"קיקיון דיונה", אלא לבעל ה"עלה דיונה". הפעם, היחוס כאן כבר זהה ברובו לגירסה הנפוצה - שמקורו ב"תפארת בית לוי" - וכנ"ל.

ב. שם חמיו של ה"קדושת לוי" הופך מ"רבי שמואל פרץ" ל"רבי ישראל פרץ".

ג. חמיו של ה"בת עיני" הופך ל"אחיו" של הנ"ל, וכך הופך ה"קדושת לוי" מ"גיסו" של ה"בת עיני" ל"בן דודו", ושמו אינו רבי שמואל פרץ, כי אם: "רבי יונה פרץ". [ואגב, יש להעיר על שינוי נוסף שנעשה במהלך השנים. שמו של חותן ה"בת עיני" קיבל בהמשך שינוי נוסף, והפעם: "רבי צבי הירש פרץ".]

ד. בגירסה זו, עדיין רבי פרץ הנ"ל "אינו" חתנו של בעל ה"בית שמואל" מפירדא הנ"ל.

* * *

סיכום ביניים ופרטים נוספים:

א. יחוס משפחת "פרץ" מובא לראשונה בספר "שירת ישראל" - ע"י הרב מפלאנסק, שהיה הוא עצמו בן משפחה.

ב. לאחר מכן, מובא שוב ב"עין הבדולח" - ע"י הרב מפלאנסק, עם תוספת אחת. רבי שמואל מלוברטוב מופיע כאן לראשונה כחמיו של רבי פרץ הנזכר.

ג. שושלת היוחסין הלזה מעוררת תהיות אצל חוקרי היוחסין. שימו לב לדוגמא: "רבי פרץ תאומים" - שמו של בן חדש שלא נודע עד כה בין ילדיו של בעל ה"קיקיון דיונה"!

ד. החל מסביבות שנת תר"ע, מופיע סדר היוחסין "המתקן" - על פי הגירסה המחודשת של הרב מסעראצק. תחילה ב"תפארת בית לוי", ומשם לספרי יוחסין נוספים.

* * *

ושוב שנית נקדמה פניכם - קוראים יקרים - בתודה
ובברכה על סיועכם בלב ונפש חפצה בשאלתנו ובבקשתנו:
האם יש לנו מקורות נוספים ונאמנים לכל החידושים הללו?

בירור שושלת היוחסין של רבי אברהם מרדכי מפינטשוב

בחיבוריו של הגאון הקדוש הנודע **רבי אריה צבי פרומער זי"ע** - העילוי מקויזגלוב - בעל ה"ארץ צבי" ו"שיח השדה", מציין הגאון המחבר בשערים המצויינים ובהקדמותיו המצויינות, את היותו חוטר מגזע קודש הגאון הקדוש **רבי משה המבורגר אב"ד דק"ק בענדין זי"ע**, מי שהיה גיסו - אחי זוגתו - של הרבי הק' בעל ה"נועם אלימלך" זי"ע.

והנה חשקה נפשנו ללמוד את פירוט היחוס הנכבד הלוה. ואכן עלתה לנו בס"ד כראוי, בעקבות עיון במסמכים הממשלתיים בגנזכי פולין, בתעודות לידתם, פטירתם, ונישואיהם - של אבות אבותיו של הגאון זצ"ל.

* * *

וזה סדר היוחסין - מצד אביו - בס"ד :

- א. הגאון הק' רבי אריה צבי פרומער מקויזגלוב זצ"ל.
- ב. בן רבי חנוך הענדל פרומער, ומ' מרים קיילא ע"ה.
- ג. חתן רבי חיים לייב גוטענשטיין, ומ' טייבל ע"ה.
- ד. חתן הגאון הק' רבי משה המבורגר אב"ד דק"ק בענדין.
- ה. בן רבי אהרן רוקח/מרגליות - אחי זוגתו הראשונה של הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע.

* * *

וזה סדר היוחסין - מצד חותנו - בס"ד :

- א. הגאון הק' רבי אריה צבי פרומער מקויזגלוב זצ"ל, ומ' אסתר ע"ה.
- ב. חתן בן דודו - רבי יהודה שרגא פייבל שוויצער, ומ' טייבל גינענדל ע"ה.
- ג. חתן רבי משה גוטענשטיין.
- ד. בן רבי חיים לייב גוטענשטיין, ומ' טייבל ע"ה.
- ה. חתן הגאון הק' רבי משה המבורגר אב"ד דק"ק בענדין.
- ו. בן רבי אהרן רוקח/מרגליות - אחי זוגתו הראשונה של הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע.

* * *

והנה, מקובל בספרי התולדות לערוך את שושלת היוחסין של הרבי הק' רבי אברהם מרדכי (הורוויץ) מפינטשוב זי"ע ואבותיו באופן דלהלן, ומקורו בספר "יד המאיר" המצורף לספר "פענח רזא" עם "רזא דמאיר", מאת רבי מאיר הורוויץ מקיעלץ, בנו של רבי יעקב יצחק, בנו של רבי יוסף דוד, בנו של רבי אברהם מרדכי זצ"ל.

וזה סדר היוחסין שלו :

- א. רבי אברהם מרדכי הורוויץ - הרבי הק' מפינטשוב זי"ע - אחיו של רבי יוסף המגיד מזאמיגראד זי"ע.
- ב. בן רבי בנימין זאב יעקב - אב"ד דק"ק זארנאווא וק"ק וואלבראם.
- ג. בן רבי משה - אב"ד דק"ק בענדין. [ע"פ ספר בענדין, הוא נפטר בשנת תקפ"ו, לאחר כהונה שלש שלשים שנה ברבנות העיר בענדין].
- ד. בן רבי אהרן רוקח/מרגליות מלבוב - חותנו של הרבי ר' אלימלך זי"ע - ואחיו של ה"מעשה רוקח" זי"ע.

דמואג' העולמי לכתבי הויזמן
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות נית'דו לחקר הויזמן

ה. בן רבי שמואל שמעלקא מרגליות - אב"ד דק"ק עלקוש.

* * *

רבי אברהם מרדכי היה אביו של **רבי יוסף דוד הורוויץ מפניטשוב**, וחותנו של **רבי יצחק אייזיק מקמארנא** זי"ע, וחותנו השני - יהודי אשר אין לעת עתה מידע אודותיו - ושמר **רבי דוב בער [בער'ל] הורוויץ**, [והוא אביו של **רבי יצחק דוד [איטשע] הורוויץ**, אשר מצאצאיו משפחות רבות בזמנינו].

רבי אברהם מרדכי נולד - על פי ספרי התולדות - בשנת **תקכ"ו**, ומקורו בספר "יד המאיר", אבל מתוך רשימות ממשלת פולין, נראה שהוא נולד בשנת **תקי"ח**. והוא נפטר, ביום י"ז לחודש מנחם אב שנת **תקפ"ד**.

* * *

בספר "תולדות מעשי רוקח", מעלה המחבר - **הרב אהרן הויזמן** - מעט ספיקות ביחוס הנ"ל. הוא מסתפק אם אכן היה **רבי בנימין זאב יעקב מוואלבראם** - הנ"ל אות ב', בנו של **רבי משה מבענדין** - הנ"ל אות ג'.

בתמיהותיו הוא מסתמך בעיקר על סיפורים שונים מחייו של **רבי אברהם מרדכי** ומשפחתו, מאשר הובאו בספר "יד המאיר" הנ"ל, ועל פי זה הוא מוכיח את חוסר התאמת השנים שבין שנות חייהם של **רבי אברהם מרדכי** ובני משפחתו, לבין אלו שאמורים להיות לכאורה אבותיו ואבותיו.

והנה, בקובץ "בית אהרן וישראל", במאמר נרחב להשלמות והערות לחיבורו של **הרב אהרן הויזמן**, שנכתב ביד אמן על ידי **הרב דובעריש וועבער**, הוא מיישב את הקושיות, רובן ככולן, והוא מוכיח שניתן להמשיך להיצמד למסורת האבות של מחבר הספר "יד המאיר" הנ"ל.

* * *

ברם, עתה, לאחר שמצאנו רשימת לידתה של אחת מבנותיו של **רבי משה מבענדין** - ה"ה מ' **טייבל גוטענשטיין** - זקנתו של **העילוי מקוזיגלוב**, הדרא קושיא לדוכתא.

שכן, הבת מ' **טייבל ע"ה** - שנקראה כשם זקנתה מ' **טייבל** - אם האחים **רבי אהרן והמעשה רוקח** - נולדה בשנת **תקס"ד**. ואם נתייחס לכל המסורות שבספר "יד המאיר" הנ"ל, נמצא שאביה - **רבי משה מבענדין** הנ"ל, שהיה אבי **רבי בנימין זאב** אביהם של האחים **רבי אברהם מרדכי מפניטשוב** ואחיו הגדול **רבי יוסף מזמיגראד** שנולד לא יאוחר משנת **ת"ק** - היה בלידת הבת לא פחות מ**בן 95** - **ישיש מופלג ביותר** !!!

ולא עוד, אלא שבספרי הזכרון לקהילת בענדין, מצויין - על פי פינקסי החברא קדישא - שהגאון **רבי משה המבורגר מבענדין** נפטר בשנת **תקפ"ו**. דהיינו - **שנתיים ימים** לאחר פטירת נכדו הגדול **רבי אברהם מרדכי מפניטשוב** - היתכן הדבר?

* * *

מסתבר אם כן, **שרבה של זארנאווצא** - הגאון **רבי בנימין זאב יעקב** הנ"ל, זה שהיה אביו של **רבי אברהם מרדכי מפניטשוב**, וכפי שמצאנו אותו חתום בשמו על שטר התנאים של **רבי יצחק אייזיק מקמארנא** זי"ע, "לא" היה בנו של **רבי משה המבורגר מבענדין** - גיסו של **הרבי ר' אלימלך זי"ע**.

ומה שכתבו את פירוט סדר היחוס הלזה בספרי התולדות, מקורו בספר "יד המאיר" הנ"ל, ומשם נפוץ לכל ספרי היוחסין בכלל, ולספרי בית קאמארנא בפרט, אבל אינו נכון כנראה, ועל פי "מבחן השנים" של שני חייו של **רבי משה המבורגר אב"ד בענדין**, בן **רבי אהרן** - חמיו של **הרבי ר' אלימלך**, לא יתכן בעולם שהגאון **רבי בנימין אב יעקב** - אביו של **רבי אברהם מרדכי מפניטשוב** - יהיה בנו.

לא נותר לנו אלא לבדוק מהיכן הגיע ידיעה משובשת זו ל**רבי מאיר הורוויץ מקיעלץ בעל ה"יד המאיר"**.

האם עלינו לשלול את שושלת היוחסין מאבותיו של רבי אברהם מרדכי מפינטישוב?

מאמר עדכון והמשך, אשר בו פתרון חלקי לחלק מן השאלות אשר העלינו במשלוח מספר 516, אודות הרבי ר' אברהם מרדכי מפינטישוב זי"ע, ובו תוספת פרטים במשפחות "פרומער" ו"רייד" - צאצאי רבי משה מבענדין, אחי אשתו של בעל ה"נועם אלימלך" מליזענסק זי"ע וכן אחיו של בעל ה"מעשה רוקח" מאמסטרדם זי"ע

פתח דברנו יאיר בסיפור מעניין. פעם אחת, עלתה השיחה אצל רבו של רבי דוד פרענקל - ה"ה מרן ה"חזון איש" זי"ע, אודות יחוסו. ונענה רבי דוד ואמר, שהוא מנכדיו של הגה"ק בעל ה"נודע ביהודה" זי"ע. נתחייך ה"חזון איש" ואמר לו בזה הלשון: "קענסט אויס רעכענען דעם יחוס, ביסטו אן אייניקל, און אויב נישט, ביסטו נישט קיין אייניקל". כלומר, אם אתה יודע לפרט את כל השתלשלות הדורות ממך ועד ה"נודע ביהודה", הרי אתה באמת נכדו, אבל אם לא, אינך נכדו!

ורבי דוד השיב על אתר: אני יודע את כל היחוס. והתחיל לפרט את כל היחוס עד ה"נודע ביהודה". עמד ה"חזון איש" והקשיב לכל דבריו. בסיומו, הפטיר ה"חזון איש" לעברו ואמר לו בחיך: "יעצט ווייס איך אז דו ביסט אן אייניקל". לאמר: עתה אני יודע שאכן נכדו של ה"נודע ביהודה" אתה. ע"כ.

[מתוך הספר "אמונת יהושע" (עמוד איתתי"ב), מאת הגאון רבי אליהו יהושע געלדצעהלער (חתנו של הגה"צ רבי אליהו דסלר זי"ע), כפי שהעתיק מספר "זכור לדוד" (עמוד רס"ג) על הרה"ג רבי דוד פרענקל זצ"ל].

א

הגאון הק' מקויזיגלוב זי"ע ויחוס אבותיו ומשפחת חותנו

בחיבוריו של הגאון הקדוש הנודע רבי אריה צבי פרומער זי"ע - העילוי מקויזיגלוב - בעל ה"ארץ צבי" ו"שיח השדה", מציין הגאון המחבר בשערים המצויינים ובהקדמותיו המצויינות, את היותו חוטר מגזע קודש הגאון הקדוש רבי משה אב"ד דק"ק בענדין זי"ע, מי שהיה גיסו - אחי זוגתו - של הרבי הק' בעל ה"נועם אלימלך" זי"ע.

מאחר שביקשנו ללמוד את פירוט היחוס הנכבד הלזה, צעדנו בעקבות המסמכים הממשלתיים בגנזכי פולין, בתעודות לידתם, פטירתם, ונישואיהם - של אבות אבותיו של הגאון זצ"ל, וזה סדר היוחסין שעלתה לנו בס"ד:

* * *

(א) הגאון הק' רבי אריה צבי פרומער מקויזיגלוב זצ"ל. ושם אשתו - מ' אסתר ע"ה.

(ב) בן רבי חנוך הענדל פרומער. ושם אשתו - מ' מרים קיילא ע"ה.

(ג) חתן רבי חיים לייב גוטענשטיין. ושם אשתו - מ' טייבל (או: טאובה) ע"ה. נולדה בשנת תקס"ד, ונפטרה בשנת תרט"ז. הם נישאו בשנת תקפ"ב.

דמואגר העולמי לכתבי היוחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתנידו לחקר היוחסין

(ד) בן רבי מרדכי גוטענשטיין. ושם אשתו - מ' גיטל ע"ה.

* * *

רבי חיים לייב גוטענשטיין הנ"ל (ג)

(ה) חתן **רבי משה הלוי המבורגר מבענדין**, אשר היה מרבני העיר מבענדין. ולימים, היה רבה של בענדין, החל מסביבות שנת תקע"ג. נולד בשנת תקל"ב, ונפטר בשנת תקפ"ד. לפרנסתו - ניהל חנות בבענדין. ושם אשתו, מ' קיילא ע"ה. נולדה בשנת תקמ"ג.

(ו) חתן **רבי אהרן מרגליות**. נולד בשנת תק"ח, ונפטר בשנת תקע"ב. ושם אשתו - מ' גיטל ע"ה. [למותר לציין, שעל פי שנות חייו - הוא אינו זה שהיה חותנו של ה"נועם אלימלך" זי"ע].

(ז) בן **רבי שמואל מרגליות**. נולד בסביבות שנת תפ"ה, ונפטר לפני שנת תקע"א. ושם אשתו - מ' אסתר ע"ה. נולדה בשנת תצ"א, ונפטרה בשנת תקע"א.

(ח) בן **רבי נתן מרגליות**. כך נראה לכאורה שזה היה שמו, על פי כינויו של **רבי אהרן מרגליות** הנ"ל (ו). ברם, שמו של דור זה עדיין טעון בירור.

* * *

וזה סדר היוחסין - של הרב מקויזיגלוב - מצד חותנו. ה"ה בן דודו:

(ט) **רבי יהודה שרגא פייבל שווייצער**. ושם אשתו - מ' טייבל גינענדל ע"ה.

(י) חתן **רבי משה גוטענשטיין**.

(יא) בן **רבי חיים לייב גוטענשטיין** - הנ"ל (אות ג').

ב

רבי משה "המבורגר" מבענדין!

אחד מאבות המשפחות הנ"ל, היו מצאצאיו של:

(יב) הגאון הק' **רבי משה אב"ד דק"ק בענדין** במשך שלשים שנה. נולד בשנת תס"ה.

(יג) בן הרה"ק **רבי אהרן רוקח/מרגליות מלבוב**. אבי זוגתו הראשונה של הרה"ק **הרבי ר' אלימלך מליזענסק** זי"ע. אחיו של הגה"ק **בעל ה"מעשה רוקח** זי"ע.

(יד) בן **רבי שמואל שמעלקא מרגליות - אב"ד דק"ק עלקוש**. ולמעלה בקודש.

לעת עתה לא ידוע לנו כיצד הוא פירוט שושלת היוחסין הלזו.

* * *

בספרי התולדות מכנים את גיסו של **הרבי ר' אלימלך זי"ע** - אחי זוגתו הראשונה - ה"ה הגאון הק' **רבי משה מבענדין** הנ"ל (יב), בשם משפחה משובש: **"ר' משה המבורגר"**. מקורו של השיבוש הוא בספרי ה"יזכור" שנערכו ליוצאי העיר בענדין וסביבותיה.

איש מן המעתיקים לא שם לבו לכך שיש כאן ערבוב בין שתי דמויות נפרדות. רבני משפחת המבורגר שבענדין היו "לוויים", בעוד שמשפחת חותנו של **הרבי ר' אלימלך זי"ע** לא היו "לוויים".

למותר לציין שהדברים גם אינם עומדים במבחן השנים. כיצד יתכן שגיסו ובן גילו של **הרבי ר' אלימלך זי"ע**, שנולד בסביבות שנת ה'ת"ע, יאריך ימים עד שנת תקפ"ד? ולא עוד, אלא שבגיל למעלה מתשעים שנה, נולדה לו

דמואגר העולמי לכתבי היחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתגידו לחקר היחסין

לרבי משה בת, הלא היא מ' טייבל גוטענשטיין הנ"ל, שנולדה בשנת תקס"ד?!

* * *

והנה, לא כתוב בתעודת פטירתו של **רבי משה המבורגר** הנ"ל (ה) שם הוריו, אבל מתוך שקלול כל המסמכים של המשפחה, נראה שהוא היה לכאורה - ע"פ השערה בלבד כמובן:

(טו) **בן רבי יהודה הלוי המבורגר מבענדין** - שנולד בסביבות שנת תק"ה. אשתו, נולדה בשנת תק"ח, ונפטרה בשנת תקפ"ב.

(טז) **בן רבי משה הלוי המבורגר (מבענדין?)**. נולד הרבה לפני שנת ת"פ, ונפטר לפי ההשערה הנ"ל - לפני שנת תקל"ב - שהיא שנת לידתו של נכדו(?) **רבי משה המבורגר** הנ"ל (ה), אשר נקרא כבר על שמו. [ושוב. גם הוא אינו יכול להיות גיסו של **בעל ה"נועם אלימלך"**, אשר כלל לא היה "לוי"].

ג

משפחת "רייך" מבענדין

גם בשער ספרו של הגאון **רבי יוסף חיים דוד רייך מבענדין** הנקרא בשם "חדרי מצות", וכן בשער ספרו של בנו - הגאון **רבי מנחם מענדל רייך מבענדין**, הנקרא בשם "בית מנחם", אנו מוצאים שגם הם מתייחסים ל**רבי משה מבענדין** הנ"ל. הם היו קרובי משפחתו של **הרב מקויזגלוב** הנ"ל.

בשער ה"בית מנחם" נכתב כך: "**נכד להגה"ק ר' משה זצוקל"ה אב"ד דפה**, (הכוונה בעיר בענדין), **גיסו של הרבי ר' אלימלך זצוקל"ה, ובן אחיו של הגאון ר' אליעזר אמסטרדאמער ז"ל - בעל ארבעה טורי אבן**" וכו'.

[בשער הנ"ל, מצויין גם: "**ונכד להגה"ק ר' ראובן זצוקל"ה מזארנאווא בעל "דודאים בשדה"**. אולם אין לנו דברים ברורים בענין זה לעת עתה].

* * *

גם כאן, מצאנו דברים ברורים, וזה סדר יחסו למעלה בקודש:

(א) הגאון **רבי מנחם מענדל רייך מבענדין** - בעל "בית מנחם". נולד בשנת תרנ"ז. נקרא על שמו של הרה"ק **רבי מנחם מענדל מקאצק** זי"ע. נפטר בשנת ת"ש, בזמן המלחמה. ושם אשתו - מ' גיטל ע"ה הי"ד. היא היתה קרובת משפחתו של בעלה.

(ב) בן הגאון **רבי יוסף חיים דוד רייך מבענדין** - בעל "חדרי מצות". נפטר בשנת תרפ"ד. על המצבה שלו רשום שנפטר בגיל שישים שנים. ומכאן, שהוא נולד בשנת תרכ"ד.

(ג) בן **רבי משה רייך**. נולד בשנת תקצ"ז. ושם אשתו - מ' פרומט ע"ה.

(ד) בן **רבי יוסף רייך**. (ברשימות הממשלתיות נרשם עליו שהוא היה "מורה").

* * *

רבי משה רייך הנ"ל (ג)

(ה) חתן **רבי חיים לייב גוטענשטיין** - הנ"ל במשפחת פרומער - אות ג'.

דמואגר העולמי לכתבי היוחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתנידו לחקר היוחסין

ד

משפחת רבי אברהם מרדכי מפינטשוב זי"ע

מקובל בספרי התולדות לערוך את שושלת היוחסין של הרבי הק' רבי אברהם מרדכי (הורוויץ) מפינטשוב זי"ע ואבותיו באופן שיפורט כאן בהמשך, ומקורו בספר "יד המאיר" המצורף לספר "פענח רזא" עם "רזא דמאיר", מאת הגאון רבי מאיר הורוויץ מקיעלץ, בנו של רבי יעקב יצחק הורוויץ, בנו של רבי יוסף דוד הורוויץ, בנו של רבי אברהם מרדכי הנ"ל.

וזו סדר היוחסין:

- (א) רבי אברהם מרדכי הורוויץ - הרבי הק' מפינטשוב זי"ע - אחיו של רבי יוסף המגיד מזאמיגראד זי"ע.
- (ב) בן הגאון רבי בנימין זאב יעקב - אב"ד דק"ק זארנאווא וק"ק וואלבראם. ושם אשתו - מ' שרה ע"ה, בת רבי יצחק. כך מצאנו במסמכי הרשויות.
- (ג) בן הגאון הקדוש רבי משה - אב"ד דק"ק בענדין - הנ"ל (יג). [ע"פ ספר הזכרון לעיר בענדין וסביבותיה, הוא נפטר בשנת תקפ"ו, לאחר כהונה של שלשים שנה ברבנות העיר בענדין. אולם, כאמור, הם עירבוהו כמובן עם הגאון רבי משה הלוי המבורגר מבענדין - הנ"ל (ה)].
- (ד) בן רבי אהרן רוקח/מרגליות מלבוב הנ"ל (יד) - חותנו של הרבי ר' אלימלך זי"ע - ואחיו של ה"מעשה רוקח" זי"ע.

* * *

רבי אברהם מרדכי היה אביו של רבי יוסף דוד הורוויץ מפינטשוב, וחותנו של הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקמארנא זי"ע. וחותנו השני - יהודי אשר אין לעת עתה מידע אודותיו - ושמנו רבי דוב בער [בער'ל] הורוויץ, [והוא אביו של רבי יצחק דוד [איטשע] הורוויץ, אשר מצאצאיו משפחות רבות בזמנינו].

רבי אברהם מרדכי נולד - על פי ספרי התולדות - בשנת תקכ"ו, ומקורו בספר "יד המאיר", אבל מתוך רשימות ממשלת פולין, נראה שהוא נולד בשנת תקי"ח. והוא נפטר, ביום י"ז לחודש מנחם אב שנת תקפ"ד.

[על פי הרישומים הממשלתיים, נשא רבי אברהם מרדכי מפינטשוב בשנת תקע"ח אשה שניה, בעיר וואלברום, והוא אז בשנת השישים לימי חייו, ושם הכלה - מ' פריידל אייזנהארט ע"ה, בתם של רבי מרדכי לעדערמאן ומ' קלארה ע"ה בת רבי זאב וואלף, שהיתה אז בשנת השלושים לימי חייה. והדברים טעונים בירור נוסף].

* * *

והנה, בספר "תולדות מעשי רוקח", מעלה המחבר - הרב אהרן הויזמן - מעט ספיקות ביחס הנ"ל. הוא מסתפק אם אכן היה רבי בנימין זאב יעקב מוואלברום הנ"ל (ב), בנו של רבי משה מבענדין הנ"ל (ג).

בתמיהותיו הוא מסתמך בעיקר על סיפורים שונים מחייו של רבי אברהם מרדכי ומשפחתו, מאשר הובאו בספר "יד המאיר" הנ"ל, ועל פי זה הוא מוכיח את חוסר התאמת השנים שבין שנות חייהם של רבי אברהם מרדכי ובני משפחתו, לבין אלו שאמורים להיות לכאורה אבותיו ואבות אבותיו.

* * *

בספר "תולדות מעשי רוקח" מסופר: בפעם הראשון שביקר הרה"ק רבי יצחק מדראהביטש - אביו של הרב המגיד מזלאטשוב, אצל הרב מזארנאווא - וואלבראם, אביו של הרב המגיד מזמיגראד, עבר המגיד מדראהביטש דרך בית התבשיל, וראה שהרבנית אופה הרבה חלות לשבת, ושאל את הרבנית על כך, וענתה בענות חן: שבעלה הרב אמר לה כי לשבת הזה יהי לנו אורח הגון, וציוה עליה שתאפה עבורו י"ב חלות, והבין המגיד מדראהביטש שעליו

דמואגר העולמי לכתבי היוחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתגדו לחקר היוחסין

כיוונו, וכאשר המגיד מזמיגרדא ישב אז ליד השלחן, והוא הי' עדיין ילד קטן, שם את ידיו על ראש הילד, ובירך את אמו הרבנית שתזכה לעשות גם עבור בנה - שתים עשרה חלות לשבת.

והמחבר ממשיך ומציין: מכאן נראה שהמגיד מזמיגרדא, נולד לערך בשנת ת"ק, כי הרב המגיד מדראהביטש נסתלק בשנת תק"י, ודבר זה הי' בפעם הראשון שביקר בזארנאווצא (ויתכן שזה הי' קודם לכן). ובעת שנסע הרב בעל מעשה רוקח לארץ הקודש בשנת ת"ק, וביקר אז אצל אחיו הרה"צ ר' אהרן רוקח, - היו בניו סמוכים על שלחן אביהם, ואיך יתכן לומר שהמגיד מזמיגרדא הי' בן בנו של הרב מבענדין, הוא בנו של ר' אהרן רוקח!

* * *

והוא ממשיך בסיפור נוסף: הרבי ר' אלימלך מליזענסק זצ"ל, ביקר פעם אצל הרב המגיד מזמיגרדא, וביקש ממנו לדבר עמו ביחידות, לבל ישמע אותם בן אדם זר, ונכנס אחד מתלמידי המגיד והתחבא מהם, כשנכנס הרבי ר' אלימלך הרגיש בזה, ואמר: הלא דברנו שלא ימצא אדם זר, קרא המגיד ואמר: הנני גוזר בגזירת רב שיצא זה ממחבואו, ויצא ר' לייביש משמר מתחת המיטה, ואמר המגיד שהוא לא הרגיש בו, כי הוא משורש נשמתו ואיננו זר, והתחילו לדבר ביניהם ענינים גבוהים מאד, ועלתה השלהבת - וברח ר' לייביש משם, כי מגודל השלהבת הי' סבור שישרף ועוד מעט ואיננו, והציל את חייו.

והוא שוב מציין: מכאן משמע שהמגיד מזמיגרדא הי' ידידו של הרבי ר' אלימלך, והוא נהג בו כבוד רב ולא יתכן לומר שהמגיד הי' נכד של גיסו הרב מבענדין, לכן אין הרב הצדיק מקאמרנא מזכירו בקירבת משפחה, פרט לזה שהרב מבענדין הי' בן אחיו של הגה"צ ר' אלעזר מאמסטרדם, וגיסו של הרבי ר' אלימלך מליזענסק, ואינו מתייחס אליהם - חותני זקני ודודי זקני - כנהוג בקירבת משפחה!

[בהמשך הוא מספר על אביהם של האחים - רבי בנימין זאב יעקב מזארנאווצא: פעם אחת ישב הרב מזארנאווצא בסעודת שבת, ושמע כרוז שנגזר מן השמים שיסתלק אביו הגה"ח הרב מבענדין, ואמר הרב מזארנאווצא - שעדיין העולם צריכין לו, ובן יכבד אב, ובחר לעצמו מקום קבורה, ולא עבר זמן רב - ונסתלק לבית עולמו והוא עדיין במיטב שנותיו, והשאיר אחריו את בניו הקדושים, המגיד מזמיגרדא, והרא"ם מפינטשוב, שהי' אז צעיר מאד, ונתגדל אצל אחיו המגיד, עד שעלה לארץ ישראל, והלך להרב המגיד מזלאטשוב ונתגדל אצלו והי' לאיש, וכל הצדיקים בימיו חיבבו אותו וכיבדו אותו מאד. עד כאן מ"תולדות מעשי רוקח" הנ"ל].

* * *

והנה, בקובץ "בית אהרן וישראל", במאמר נרחב להשלמות והערות לחיבורו של הרב אהרן הויזמן, שנכתב ביד אמן על ידי הרב דובעריש וועבער, הוא מיישב את הקושיות, רובן ככולן, והוא מוכיח שניתן להמשיך להיצמד למסורת האבות של מחבר הספר "יד המאיר" הנ"ל.

ברם, עדיין יש לתמוה מדוע לא נזכר רבי משה מבענדין בספריו של חתן נכדו - הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמרנא הנ"ל - בתואר המתבקש: "חותני זקני". והוא פלא. [הוא גם לא כותב על הרבי ר' אלימלך זי"ע "דודי זקני"].

רג

אדמור"י טורבין - שושלת שנשתכחה

בטורבין, שמשו באדמורו"ת כמה מבני משפחת "וייסבראט". אדמור"י השושלת היו בעלי יחוס מפואר. צאצאים ישירים - בן אחר בן - לגאון הנודע רבי צבי הירש אב"ד דק"ק לוקאטש בעל ה"חמדת צבי", גיסו של הרה"ק רבי מרדכי מנעשכין זי"ע. רצ"ה היה בן אחר בן עד הגאון הקדוש המפורסם בשמו: "דער הויכער רבי ר' לייב".

הגאון בעל ה"חמדת צבי", בן רבי שלמה זלמן אב"ד דק"ק ביאלה, בן רבי יעקב אב"ד דק"ק לודמיר והגלילות, בן רבי אפרים פישל מלודמיר - פרנס ומנהיג המדינה, ונאמן וועד ארבע ארצות, בנו של הגאון הקדוש המפורסם רבי אריה לייב פישל'ס אב"ד דק"ק קראקא, שמפאת גדולתו וקדושתו נקרא בפי כל: "דער הויכער רבי ר' לייב", אשר יחוסו משתלשל פעמיים עד הגאון הקדוש המפורסם רבי שלמה לוריא אב"ד דק"ק לובלין - המהרש"ל.

*

בנו ממלא מקומו של ה"חמדת צבי", הגאון רבי יחיאל אב"ד דק"ק לוקאטש, היה אביו של הגאון רבי משה [?], אביו של הרה"ק רבי ישכר בער זי"ע, - הראשון לשושלת זו - ששימש כאדמו"ר ואב"ד בקהילות טורבין ואיוונצק.

בנו, הרה"ק המקובל האלקי רבי יעקב ווייסברויט זי"ע, שימש כאדמו"ר ואב"ד בק"ק קראשניק, ולאחר מכן ממלא מקום אביו כאב"ד ואדמו"ר בק"ק טורבין. מילדיו, ידועים לנו:

א[ה] הגאון הקדוש רבי דוד יוסף וייסבראט זצ"ל, שמילא את מקום אביו כאב"ד דק"ק קראשניק. חתנו של הרה"ק רבי אלתר משה דוד הלוי אפשטיין מטעשמילוב זי"ע, [ראה: "אבות עטרה לבנים"].

ב[ה] הגאון הקדוש רבי מרדכי מאיר וייסבראט זצ"ל, שמילא את מקום אביו כאב"ד דק"ק טורבין. מפורסם בשמו: ר' מאטיל מטורבין. זוגתו, הרבנית מרת אסתר עטיל ע"ה, היתה בתו של הרה"ק רבי גרשון רוטבלאט משעדליץ זי"ע, [ראה: "בית אבות - שעדליץ"].

*

א[ה] על שתי אחים אלו, בניו של רבי יעקב מטורבין, נמסר שהם היו נכדיו של הרה"ק רבי יעקב ב"ר נחמיה בידרמן מאפטא זי"ע, בן בנו של הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע. הכיצד? ב[ה] האם יש מי שיכול להוסיף פרטים ומידע אודות שושילתא קדישתא דא?

תודה ותיקון

ישר כח לידידינו היקרים הי"ו - חברי "המאגר", על המשוב הנפלא לפרויקט הפרסומים מתוך הכרטסת שהתחלנו בה בסיעתא דשמיא. ישר כח מיוחד על ההיענות לשליחת פרטים חדשים, תיקונים והוספות, למשלוחים הקודמים. מגלות יוחסין וכתבי יד חדשים וישנים וכו'. לאור הערת רבים, נוכחנו שנשמט שורה במשלוח הקודם, וזה תוכנה:
על פי העדות הנ"ל שרי"א עלה לארה"ק בתרל"ה, הרי שנפטר הרבה לאחר שנת תר"ל.

רד

משפחת "שנפלד" מסטרי - נכדי ה"בני ישכר"

אחד מדמויות ההוד שבעיירה סטרי שבגליציה, היה איש חסיד בשם: **רבי יהודה שנפלד**, שנודע בעירו כאיש תם וישר וירא אלקים.

ר' יהודה היה בנו של **רבי מנשה שנפלד**, בנו של **רבי משה צבי שנפלד**. נפטר בגיל צעיר מאוד, והשאיר אחריו משפחה עניפה אחריו, ביניהם, בניו החשובים **רבי משה צבי ה"ו ורבי אלכסנדר ה"ו** - מבית חלקיה, שמשום כך לא הספיקו לקבל מאביהם כל מסורת אודות שורש יחוסם ומהיכן גזע מוצא משפחתם.

*

לאחרונה נודע להם שמשפחה זו נמנית על צאצאי הרה"ק **רבי צבי אלימלך שפירא - בעל ה"בני ישכר" מדינוב ז"ע**.

דבר זה נודע להם מפי הרה"ח **רבי גדלי' שווארץ** מלונדון, [בסוף ימיו התגורר בשיכון סקווירא באמריקה], שנודע לאיש יודע ספר ובקי ביחוסים משפחות. כאשר שוחח פעם עם הבן **רמ"צ שנפלד הנ"ל**, ולאחר ששמע ממנו את שמו ושם אבותיו ומקום מגוריהם, אמר לו, שהוא יודע בבירור שהוא מצאצאי **רבי משה שענפעלד - חתנו של ה"בני ישכר" ז"ע**.

*

למעשה, אין לנו מידע כלל אודות אבות המשפחה, ובודאי שאין לנו מידע על יחוסם ל"בני ישכר", ובמיוחד לאור העובדה שהתייתמו בילדותם מאביהם, ולא הספיקו לקבל ממנו כלל מסורת יחוס זה שהם מצאצאי ה"בני ישכר".

האם יש מי שמכיר צאצאים ובני משפחה של משפחת "שנפלד" מ"סטרי" ?

האם יש מי שיודע למנות את יחוסם עד לבעל ה"בני ישכר" ?

בעקבות הכרטסת - מאת הקוראים ה"ו

ישר כח לידידינו היקרים ה"ו - חברי "המאגר", על המשובים הנפלאים לפרויקט הפרסומים מתוך הכרטסת שהתחלנו בה בסיעתא דשמיא. ישר כח מיוחד על ההיענות לשליחת פרטים חדשים, תיקונים והוספות, למשלוחים הקודמים. מגלות יוחסין וכתבי יד חדשים וישנים וכו'. אולי היה מן הראוי לפרסם את המכתבים הנלהבים הרבים, אך בשלב זה, נעדיף להתמקד בחומר הספציפי של חקר היוחסין.

מידע חדש אודות אדמו"ר טורבין

מתוך מכתבי כמה קוראים, הגענו למידע נוסף, אם כי עדיין ללא פרטים מדויקים. לאחר שנלבן בע"ה את הדברים כראוי, נעלה זאת שוב במאמרינו, ובציון שמות המסייעים למציאת חוליות נוספות אלו.

על פי המידע החדש שזרם מאגר, נמצאנו למדים שאשתו של הרה"ק **רבי יעקב ווייסברויט ז"ע - אדמו"ר ואב"ד בק"ק קראשניק**, [השני בשושלת טורבין. אודותיו - בכרטסת מספר ר"ג], היתה מצאצאי הרה"ק **רבי שלום רוקח מבעלזא ז"ע** - הראשון לשושלת בעלזא המעטירה. נשמח לקבל מידע נוסף מאת הקהל היקר ה"ו.

ובמיוחד - אם יש מי שיודע לפרט את שלשלת היוחסין בין "טורבין" ל"בעלזא".

רה

משפחות "הורביץ" ו"רביץ" - רבני לינסק ובאליגראד

אנו מביאים כאן מעט הפרטים הידועים לנו אודות משפחת "רביץ" [ראבין] - רבני לינסק ובאליגראד, אבותיו של הרה"ק רבי נפתלי צבי הורביץ מראפשיץ ז"ע.
שם משפחתם היה "רביץ" [ראבין - בפת"ח], דהיינו: "רב" בפולנית. ולא כפי שנכתב עד היום בטעות: "רובין" [או: ראבין - בקמ"ץ]. שם משפחתו של הרה"ק רבי ישעיה אשר מראפשיץ - חתנו של רבי נפתלי מראפשיץ, היה אכן "רובין".

*

הגאון רבי יעקב הורביץ הי"ד ראב"ד דק"ק לינסק, מנה לבנו הגאון הצדיק רבי אלימלך מלינסק-יארטשוב זצ"ל, עשרים ואחד [או עשרים ושתיים] דורות של רבנים, בן אחר בן, כולם שימשו כ"אב בית דין" בקהילות קדושות בישראל.
שבעה דורות מתוכם, בן אחר בן, שימשו ברבנות הערים לינסק ובאליגראד.
לא הכל נשאר בזכרון. אנו מביאים כאן את הרשימה כפי שנמסר על ידו, ונשמח על כל פיסת מידע שיסייע בידינו להשלים את החוליות החסרות, ולהוסיף דעת בתולדותיהם של גאונים וצדיקים אלו. [הדברים מבוססים בעיקרם ע"פ "זרעא קדישא" ברוקלין תשס"ז, ומקורות נוספים].

*

- א] הרה"ק רבי יעקב הורביץ, אב"ד דק"ק לינסק.
- ב] אביו, הרה"ק רבי מנחם מנדל הורביץ, אב"ד דק"ק לינסק.
- ג] אביו, הרה"ק רבי מאיר הורביץ, אב"ד דק"ק לינסק.
- ד] אביו, הרה"ק רבי אברהם חיים הורביץ, אב"ד דק"ק לינסק.
- ה] אביו, הרה"ק רבי מנחם מנדל הורביץ, אב"ד דק"ק לינסק.
- ו] אביו, הרה"ק רבי אברהם חיים הורביץ, אב"ד דק"ק לינסק.
- ז] אביו, הרה"ק המפורסם רבי נפתלי צבי הורביץ, אב"ד דק"ק לינסק וראפשיץ.
- ח] אביו, הרה"ק רבי מנחם מנדל רבין, אב"ד דק"ק לינסק.
- ט] אביו, הרה"ק רבי יעקב רבין, אב"ד דק"ק לינסק.
- י] אביו, הרה"ק רבי צבי הירש רבין, אב"ד דק"ק באליגראד.
- יא] אביו, הרה"ק רבי משה רבין, אב"ד דק"ק באליגראד.
- יב] אביו, הרה"ק רבי --- --- רבין, אב"ד דק"ק באליגראד.
- יג] אביו, הרה"ק רבי --- --- רבין, אב"ד דק"ק באליגראד.
- יד] אביו, הרה"ק רבי --- --- רבין, אב"ד דק"ק באליגראד.
- טו] אביו, הרה"ק רבי --- --- רבין, אב"ד דק"ק באליגראד.
- טז] אביו, הרה"ק רבי נפתלי צבי רבין, אב"ד הראשון דק"ק באליגראד, ומנו"כ בטארנא.
- יז] אביו, הרה"ק רבי --- --- רבין, אב"ד דק"ק ---.
- יח] אביו, הרה"ק רבי --- --- רבין, אב"ד דק"ק ---.
- יט] אביו, הרה"ק רבי --- --- רבין, אב"ד דק"ק ---.
- כ] אביו, הרה"ק רבי --- --- רבין, אב"ד דק"ק ---.
- כא] אביו, הרה"ק רבי --- --- רבין, אב"ד דק"ק ---.

הרה"ק רבי פינחס מגניוויש וזקיננו ה"פנים מאירות" זי"ע

במחלקת ה"פנים מאירות" שבמאגר, שבו מרוכזים שמותיהם ותולדותיהם של ה"פנים מאירות", אבותיו ואבות אבותיו, צאצאיו ויוצאי חלציו, מצוי תעלומת יוחסין תלויה ועומדת שנים רבות, ועדיין לא באה עד הנה על פתרונה.

המדובר הוא ביחוסו של הרה"ק רבי פינחס [אייזנטל] מגניוויש זי"ע, שהיה צאצא קרוב של ה"פנים מאירות", ובכל זאת אין לנו אף קצה מידע על השתלשלות יחוסו אל ה"פנים מאירות". כל ההשערות שהיו קיימות עד היום, הופרכו והוכחו כבלתי מדויקים, ולא נאריך בהם כאן במסגרת מצומצמת זו.

*

כה רב התעלומה, עד שאפילו שם אביו של רבי פינחס לא היה ידוע שנים רבות.

אמנם היו ששיערו ששמו היה: רבי יהודה. ברם, לאחרונה, נמצא שמו של האב, מתוך מסמך נדיר שעמד למכירה פומבית, ושם אנו מוצאים את שם האב: **רבי ברוך מקראשניק**. [תודות לידידינו הרה"ח רבי אהרן אויסאיביל שליט"א, שהבחין בכך לראשונה, ולאחר שהדברים לובנו יחד עם ידידינו הרה"ג רבי יחיאל גולדהבר שליט"א, המתמחה בתולדותיו של ה"פנים מאירות" זי"ע].

מעתה, ברור הוא שרבי פינחס אייזנטל מגניוויש זי"ע, היה בנו של **רבי ברוך מקראשניק**, וכן ברור שהוא היה **"נכד הפנים מאירות ושאר גאוני ארץ"**!!!, כפי שנמצא כתוב במסמך הנ"ל, שתוכנו: מכתב מאת ראשי הקהל בווארשא, אל ראשי הקהל בהמבורג ואלטונה, מיום כ"ה בטבת שנת תקס"ח, [ולמספרם 1808]. המכתב נמצא כיום בירושלים, ומכונה "אסופה" העמידוהו למכירה פומבית בחודש שבט תשס"ח, תווית מספר 448. נושא המכתב הוא בנדון האשה מרת חיה "בת הגאון ר' ברוך דומ"ץ קראשניק נכדת הפנים מאירות ושאר גאוני ארץ, ואחות הרב החסיד ר' פנחס דומ"ץ גניושאוב"!!!

*

יש המתעקשים לקיים מסורת משפחתית, ולפיו היה רבי פינחס נכדו של הגאון רבי יצחק מנעשוויז בנו של ה"פנים מאירות" וחתנו של ה"חכם צבי". ברם, בין צאצאיו הרבים של רבי פינחס לא ידוע כלל שהם מצאצאי ה"חכם צבי", בעוד שיחוסו כצאצא של ה"פנים מאירות" חזר ונשנה במסורת מדור לדור.

יש המשערים שהוא התייחס אל ה"פנים מאירות" כ"בן אחר בן", ושם המשפחה "אייזנשטאט" של ה"פנים מאירות" וצאצאיו, נשתנה אצל רבי פינחס לשם משפחת "אייזנטל". אולם לעת עתה, אין לנו הוכחות לכך.

*

עתה עם גילוי שמו של אביו של רבי פינחס, שומה עלינו לבדוק את זהותו של רבי ברוך מקראשניק זה, והאם הוא מופיע באחד ממגילות היוחסין הקיימות בימינו בפירוט יחוסו עד ה"פנים מאירות".

האם יש מי שיכול להוסיף מידע בעניין?

רז

משפחת ציינוירט/קלויזנר

[מחלקת חקר משפחות ציינוירט/קלויזנר]

ראש משפחות ציינוירט וקלויזנר, היה הגה"ק **רבי יצחק אב"ד דק"ק העלישוי זי"ע**. רבי יצחק, מכונה בכמה כינויים: **קלויזנער, העלישויער**. נודע בדורו כצדיק וקדוש, ושימש כאב"ד ור"מ בעיר העלישוי שבמורביה, משנת תק"ך, עד לפטירתו בשנת תקמ"ו.

פרטים רבים לתולדותיו נשתמרו ע"י נכדו הרה"ח **רבי יעקב צבי ציינוירט ז"ל** [מוישיניצא, נפטר בארה"ק ללא זש"ק רח"ל]. סיפר, שכשבאו לביתו פקידי הממשלה לקביעת שמות המשפחה, שאלוהו מה מעשיו, ואמר שהוא יושב בקלויז, ובלשונו: "א קלויזער"! ומאז נתנו לו את השם "קלויזנער".

לאחר נידודיו וטלטוליו בשנות הזעם, מצא ר' יעקב צבי את עצמו בסיומה של השואה בקירבת מקום להעלישוי, ועלה בלבו לבקר בקברי אבותיו. כאשר עמד בסמוך למצבתו, מצא אותו גוי מקומי, ואמר לו: אני יודע את מקומו של המצבה שהנך מבקש, והובילוהו הישר למקום מנוחת ר' יצחק. לתמיהתו, מנין ידע, השיב, שהוא שומר המקום כאן עשרות בשנים, והוא מכיר בפרצוף הפנים של כל משפחתו של ר' יצחק שהם בני משפחה אחת. ואחר כך הביאו למקום אסיפת ראשי הקהילה, ומצא שם את פינקס הקהילה. ושם הובא מעשה פלא:

לאחר פטירת רב העיר - ר' יצחק קלויזנער הנ"ל - ביום א' של פסח, נזכרו ראשי הקהל, שפעם אחת, צוה אותם שלאחר מאה ועשרים שנה יקברו אותו בסמוך ממש למצבת הש"ך, ולא ידעו לשית עצות בנפשם, מאחר שלא נשאר מקום פנוי סמוך לש"ך. לפתע, נזכר אחד הנוכחים, שהוסיף אז הרב ואמר, אל תתמהו, המתינו עד לאחר השקיעה ואעשה מקום. ובלית ברירה, עשו כך, והמתינו עד צאת החג, וביום א' דחול המועד, שבו לבית החים, ונוכחו לראות שנעשה שם מקום פנוי מכל הצדדים. וטמנוהו שם ברווח, כפי שרואים עד היום מקום פנוי בין קברו של הרה"ק מהעלישוי עד מצבת הש"ך.

בית המדרש שלו, נחשב מאוד, והיה קיים זמן רב, והיה נקרא על שמו.

מפי כמה רשימות מגילות יוחסין, ניכר שר' יצחק היה בן משפחה מיוחסת ביותר. ברם, אין לנו מידע כלל מי היו אבותיו המפורסמים, ואף אין לנו מידע אודות אביו, מלבד שמו: רבי אברהם.

*

מילדיו ידועים לנו:

[א] בנו, הרב הצדיק המפורסם **רבי אברהם אביש ציינוירט מווישניצא**, ששם כינויו: "ציינוירט", לאחר שנענה לפקידי הממשלה על תוכן לימודיו: "צעהן ווירט", עשרת הדברות.

מקובל, שבנו **רבי יצחק ציינוירט מווישניצא**, נשא את בת הרה"ק **רבי שמעון מיערוסלב זי"ע**. ויש בזה כמה דעות, ואין בזה דבר ברור כל כך. בית המדרש שלו נקרא על שמו: ר' איציקל'ס שוהל. לאחר מכן נקרא: דער לובלינער בית המדרש. הגבאים שניהלו את בית המדרש, מצאצאיו ומבני משפחתם.

[ב] בנו, הרה"ג **רבי יעקב קלויזנער אב"ד דק"ק סאנוק ודינוב**, הוא אבי הרה"ח **רבי משה צבי הערש קלויזנער**.

האם יש מי שיודע פרטים נוספים על ילדיו וצאצאיו?

השלמת פרטים ובירורי יוחסין במשפחת הנגיד רבי שלמה זילברשטיין מרישאש שבפולין

במחקרנו אודות משפחת "זילברשטיין" הפולנית, שתמצית מתוכנם נפרסו בעבר בכמה מיריעות מדורנו "וית'לדו" בס"ד, התוודענו לשמו של אחד מנגידי פולין, אשר נשא את השם: **רבי שלמה זילברשטיין** - מתשובי העיר הפולנית "רישאש", אשר על יד העיר הנודעת "לומאז".

איננו יודעים בשלב זה כיצד הוא משתייך למשפחת "זילברשטיין" המיוחסת נשוא המחקר שלנו, מאחר שחסרים לנו פרטים בסיסיים אודותיו, אין לנו את שמות הוריו - אביו ואמו, ולא שמות בני משפחתו הקרובים.

מן הפרטים הבודדים שאנו יודעים אודותיו, הם:

א. שם אשתו, מ' ביילא ע"ה. לעת עתה אין בידינו את שמות הוריה, ולא כל פרטים אחרים אודותיה.

ב. אחד מבניהם של ר' שלמה ומ' ביילא, היה, **רבי גבריאל לייב זילברשטיין**. לעת עתה אין בידינו כל פרטים אודותיו, וגם לא ידוע לנו שם אשתו, ולא שמות הוריה, ולא כל פרטים אחרים אודותיהם.

ג. אחת מבנותיהם של ר' שלמה ומ' ביילא, היתה, הרבנית הצדקנית - מ' חיה צביה רבינוביץ מפוריסוב ע"ה, שהיתה נשואה לבנו הצעיר של הרבי הקדוש **רבי יהושע אשר מפוריסוב** זי"ע, בנו של **היהודי הקדוש מפשיסחא** זי"ע, הלא הוא - הרבי הקדוש **רבי אברהם דוד נפתלי ירחמיאל רבינוביץ מפוריסוב** זי"ע. [הוא נולד בסביבות שנת תר"ג, ונפטר ביום י"ט לחודש אדר שנת תער"ב. תורותיו ותולדותיו בספר "זכותא דאברהם"].

ד. בת נוספת מבנותיהם של ר' שלמה ומ' ביילא, היתה, מ' חנה רבקה ע"ה - אשת **רבי ברוך מרדכי טננבוים**. לעת עתה אין בידינו כל פרטים אודותיו, ולא ידוע לנו שמות הוריו, ולא כל פרטים אחרים אודותיהם.

ה. בת נוספת מבנותיהם של ר' שלמה ומ' ביילא, היתה, מ' לאה ע"ה - אשת **רבי עוזיאל גרינפארב מלומאז**. לעת עתה אין בידינו כל פרטים אודותיו, ולא ידוע לנו שמות הוריו, ולא כל פרטים אחרים אודותיהם, מלבד שמה של אחת מבנותיהם של ר' עוזיאל ומ' לאה הנ"ל - הלא היא: מ' חנה רויזא ע"ה - אשת **רבי שמעון ב"ר אברהם יצחק רוטשטיין** - הוריו של הרה"צ **רבי חיים אברהם יצחק רוטשטיין** זצ"ל, שהיה אביו של הגאון הנודע בעולם הישיבות בחיבורו הגדול - ספרי "נחלת משה" על מסכתות הש"ס - **רבי עוזיאל משה רוטשטיין** זצ"ל.

ושוב שנית נקדמה פניכם - קוראים יקרים - בתודה ובברכה

על סיועכם בלב ונפש חפיצה בשאלתנו:

האם יש לנו פרטים או מקורות נוספים ונאמנים

להרחבת המידע אודות משפחתו ומשפחת אבותיו וצאצאיו

של הנגיד רבי שלמה זילברשטיין מרישאש שבפולין?

בירורי יוחסין

במשפחת שווארץ מניר באגאד

אבות אבותיו של הצדיק רבי דוד לייב שווארץ זצ"ל מבני ברק

אבינו מורינו **רבי אברהם מרדכי וקשטיין** ז"ל, היה מיוחס מצד אמו לשלשה גדולי ישראל מדורות קדומים, והם: **רבי אלימלך מליזענסק בעל ה"נועם אלימלך"** זי"ע, **רבי שאול אנגל מקאליב רבם של חסידי אושוואר זי"ע**, **רבי יעקב בעק מלייפניק בעל ה"זבחי שלמים"** זי"ע.

כך שמענו כמה פעמים מפי **זקני ובני משפחתנו**, ובמיוחד מפי דודינו זקנינו **הצדיק רבי דוד לייב שווארץ מבני ברק ז"ל** - נבלחט"א, וכך קיבל ממנו גם שאר בשרינו **רבי אברהם צבי בעק שליט"א רב ואב"ד דק"ק עדת ישראל במלבורן אוסטרליה**.

אמו של אבינו ז"ל, **מ' בלימא גאלדא ע"ה**, אשת זקנינו **רבי משה דוד וקשטיין ז"ל**, היתה בתו של **רבי דוב בער הלוי בעק מניר באגאד**, שהיה בנו של **רבי יעקב לייב הלוי בעק רב ומו"ץ דק"ק לאשאנץ**, וחתנו של **רבי יוסף שווארץ מניר באגאד**.

* * *

על מוצא **משפחת בעק** נמסר לנו שמקור המשפחה הוא מהגאון **רבי יעקב ב"ר חנוך בעק רב ודיין ומו"ץ בק"ק לייפניק בעל ה"זבחי שלמים"** הנ"ל, וכנראה שהיחוס איננו ישיר בן אחר בן, שכן הוא לא היה **לוי**, ואילו משפחת **בעק** הנ"ל **מניר באגאד ומלאשאנץ** היו **לויים**. למעשה, אין פירוט הדורות, ולא ידוע לנו עד כה כיצד סדר היוחסין.

על הסבתא **מ' פראדל בעק ע"ה**, אשת **רבי דוב בער הנ"ל**, ובתו של **רבי יוסף שווארץ מניר באגאד** הנ"ל, נמסר לנו שהיא היתה **דור שישי של הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע**, ולא נמסר דבר ברור אם היחוס הוא מצד **אביה** או מצד **אמה**, וגם כאן אין פירוט הדורות, ולא ידוע לנו עד כה כיצד סדר היוחסין.

על **רבי יוסף שווארץ מניר באגאד** הנ"ל נמסר לנו שהוא היה מבני בניו של **רבי שאול אנגל הנ"ל מנהיגם של חסידי אושוואר הנודעים**, ומפי קרובי משפחתנו הנ"ל נמסר לנו גם פירוט מדויק. ר' יוסף היה בנו של **רבי אשר הגדול מצאנז**, שהיה נקרא תחילה בשם המשפחה **"אנגל"**, ולאחר שהוא עזב את **ניר באגאד** ועבר לגור **בצאנז**, שינה את שם משפחתו ל"**שווארץ**", והוא היה בנו של **רבי צבי הערש אנגל מניר באגאד**, והוא היה בנו של **רבי זאב וואלף אנגל מקאליב**, והוא היה בנו של **רבי שאול אנגל הנ"ל**.

* * *

וכך היא הקירבה המשפחתית של אלו הנזכרים למעלה כמקורות מרכזיים. הגאון **רבי אברהם צבי בעק ממלבורן** שליט"א הנ"ל, הוא בנו של **רבי ישעי' יוסף בעק**, שהיה בנו של **רבי דוב בער בעק מניר באגאד הנ"ל**, חתנו של **רבי יוסף שווארץ מניר באגאד הנ"ל**.

ושתים מאחיותיו של **רבי ישעי' יוסף** הם, האחת - זקנתנו מ' **בלימא גאלדא וקשטיין הנ"ל**, ואחותה - הצדקנית מ' **חנה פייגא שווארץ ע"ה**, אשת **רבי דוד לייב שווארץ הנ"ל**, שהיה בנו של **רבי אשר שווארץ מב' יארמוט**, בנו של **רבי צבי הערש שווארץ מב' יארמוט**, שהיה אחיה של מ' **פראדל בעק הנ"ל**, והם ילדיו של של **רבי יוסף שווארץ מניר באגאד הנ"ל**.

מכיוון שכך, סבורים היינו שמדובר **במסורת משפחתית משומרת ומדויקת**, שנשמרה ובאה אתם בעלותם מן הגולה, ומתוך מה שהם שמעו מן הבית, הם ידעו והכירו היטיב את סדר היוחסין המדויק עד **רבי שאול אנגל מקאליב ואושוואר הנ"ל**.

ברם, לאחר שקיבלנו לאחרונה **מהונגריה** את **רשימות הלידות והפטירות והנישואין** של ראשי המשפחות **בהונגריה**, התברר לנו שהפרטים הנ"ל אינם מדויקים לכאורה, ודי לנו אם נתמקד בשתי הקצוות של היחוס, ומכך בלבד כבר נבין את הבעיות שנתעוררו לנו בפירוט היחוס הנזכר, ואין צורך להרחיב עוד בראיות מורכבות ומפולפלות יותר.

* * *

הנה, בשנת תרי"ט, אנו מוצאים את **לידת הילד הראשון לבני הזוג רבי יוסף שווארץ ומ' רויזא מבית פרידמן**. בשנת תרמ"ז, אנו מוצאים את **נישואיה** של אחת **מבנותיהם** של בני הזוג הנ"ל, כאשר **הכלה** היתה אז בת כ"ו שנה, [מקום מושב הוריהם אז - בעיר ניר באטור, ולא בעיר ניר באגאד]. מכאן **שרבי יוסף שווארץ הנ"ל נולד** לא יאחר משנת ת"ר.

כמו כן, אנו מוצאים את **רבי שאול אנגל מקאליב ואושוואר הנ"ל**, שהוא **נפטר בקאליב בשנת תר"ח**, בשנת **השבעים ושלוש** לימי חייו, ומכאן שהוא **נולד בסביבות שנת תקל"ה**.

ועתה, בואו חשבון. נניח שבין דור אחד למשנהו קיים פער של לא יותר מבין **שמונה עשרה** ועד **עשרים שנה**. אמור מעתה, אם **רבי שאול נולד בשנת תקל"ה**, אזי בנו - **רבי זאב וואלף** - נולד לא יאחר משנת **תקנ"ג/תקנ"ה**, ובנו - **רבי צבי הערש** - נולד לא יאחר משנת **תקע"א/תקע"ה**, ובנו - **רבי אשר** - נולד לא יאחר משנת **תקפ"ט/תקצ"ה**, ובנו - **רבי יוסף** - נולד לא יאחר משנת **תר"ז/תרט"ו**, ולמרבה

הפלא - זכה לחבוק בת - כבר בשנת תרי"ט, בהיותו אך ורק ילד קטן כבן ארבע שנים בלבד, או לכל היותר - לא יותר מנער בן שנים עשרה שנה בלבד...

* * *

עתה, לאחר שראינו לפנינו הסתבכות בפירוט סדר היוחסין של משפחת שווארץ עד רבי שאול אנגל מקאליב ואשוואר, לא נותר לנו אלא לפתוח בחיפוש מחודש אחר מקורות נוספים ליחוס משפחת שווארץ הנ"ל.

והנה התוצאות.

ראשית, מצאנו מכתב שנתפרסם בשנת תשל"א, בירחון התורני "המאור", שנה כ"ג, חוברת ב' (קצ"ד), עמוד מספר 35, על ידי אחד מבני המשפחה, תחת הכותרת: "ע"ד ר' צבי שווארץ ע"ה מבאלאשא דיארמאט", וזה נוסח המכתב:

"כל מי שידע את יחוסו של ר' צבי שווארץ ע"ה מבאלאשא דיארמאט, הונגריא, עד הרה"ק רבי אלימלך מליזשענסק זי"ע, ואחרי הרה"ק ר' שאול קאלעווער זי"ע, מתבקש מאוד מאוד להודיע זאת למערכת "המאור" ולטובה ולמצוה רבה תיחשב". ע"כ.

מכאן למדנו לכאורה, שפירוט היחוס שנמסר לנו וכפי שנעתק למעלה, לא היה - ככל הנראה - ברור כל כך לבני המשפחה, בשנת תשל"א.

* * *

דבר נוסף.

בשנת תש"נ, בחודש ניסן, פורסם בקובץ "צפונות", חלק ז', מאמר מצויין לתולדות חסידי אושוואר, מאת הרב זושא קינסטליכער מבני ברק, ובו פרטים על אחד מראשי ומנהיגי החבורה הקדושה - ה"ה רבי שאול אנגל מקאליב ואשוואר זי"ע, ושם - בעמוד צ"ח - נרשם לראשונה שמו של אחד מבניו הנקרא: רבי וואלף קאלעבער (מקאליב) זצ"ל.

בהערה - מספר 57 - מוסיף עורך המאמר פרטים, ולאחר מכן הוא אף מציין את המקור לכך, ה"ה רבי דוד לייב שווארץ מבני ברק הנ"ל, כאשר בהמשך הוא גם מציין את סדר היוחסין שלו - כפי ששמע מפיו:

"רבי וואלף קאלעבער הנ"ל, בנו - רבי צבי הרש באגאדער, אבי רבי אשר (הגדול) מצאנז שנפטר שם בדמי ימיו, בחיי ה"דברי חיים". ארבעת היתומים שהשאיר אחריו, נתגדלו בבית זקנים רבי הערש בארץ הגר, ומהם הסתעפו משפחות: **"פלברבוים", "שוורץ", "גרינצייג" ו"ענגיל".** מפי הרב דוד לייב שוורץ מבני ברק, בן רבי אשר שווארץ מב' יארמוט - מח"ס **"מנחת אשר"**, בן רבי צבי הערש מב' יארמוט, בן רבי יוסף שווארץ, שהיה בנו של רבי אשר מצאנז הנ"ל. ע"כ.

כעבור כמה שנים, בשנת תשנ"ח, העתיק את הדברים אחד מצאצאי צאצאיו של רבי שאול אנגל מקאליב הנ"ל, ה"ה ר' אהרן צבי אילון ויינברגר ז"ל, בספרו **"עולמי"**, עמוד 384. [אגב, הוא גם מוסיף שם מעט מידע: **"רבי צבי הערש מב' יארמוט היה חותנו של דודי הגאון בעל "שמן למנחה" אבד"ק נאדיפאלו, וחי עד השואה, הי"ד". ע"כ.**

והנה, כאשר הוא מזכיר את שמו של הבן החדש של רבי שאול אנגל מקאליב ואשוואר, ה"ה רבי וואלף קאלעבער הנ"ל, הוא מוסיף ומציין על כך את ההערה דלהלן: **"מסורת משפחתית זו טעונה בדיקה, ואני לא שמעתי אודותיה במשפחה!"**

* * *

זאת, ועוד. בת יחידה היתה לו לרבי שאול אנגל מקאליב ואשוואר, ושמה: מ' רבקה ע"ה, והיא היתה נשואה לבעלה - רבי צבי הערש מניר באטור ז"ל, אשר היה חותנו של הגאון רבי מרדכי ראזענבערג זי"ע - רבה של ניר באטור וטערצאל - ומח"ס **"עטרת מרדכי"**, והוא היה אביו של הגאון רבי שאול ראזענבערג זי"ע - רבה של ראצפערט - ומח"ס **"חמדת שאול"**.

אחת מבנותיו של בעל ה"חמדת שאול" מראצפערט הנ"ל, הרבנית מ' רחל לאה בריסק ע"ה, האריכה ימים, וסיפרה רבות על שרשי המשפחה, מתוך אוצר זכרונותיה העשיר והמשובח. רבות מהם, קיבלנו מאת נכד אחותה - הרב משה ישעי' עהרנרייך הי"ו.

והנה, לאור הערתו של מחבר הספר **"עולמי"** הנ"ל, שוחחנו על כך עם הרב עהרנרייך, והוא סיפר לנו, שכאשר הוא הזכיר פעם לדודתו זקנתו הנ"ל את המסורת המשפחתית שנמסר על ידי רבי דוד לייב שווארץ הנ"ל, ועל פירוט יחוסו עד רבי שאול אנגל מקאליב ואשוואר דרך בנו שנקרא בשם רבי זאב וואלף אנגל מקאליב, העירה אף היא שהדבר הזה לא כל כך ברור לה, והיא אמרה לו **שהיא לא בטוחה אם שמו היה אכן "וועלוועל" או שמא "הערשעל"**, ומשהו לא הסתדר לה במסורת זו עם מה שהיה מונח לה בזכרונה.

* * *

לסיכום:

א. לאור האמור עד כה, נמצא, שאין בידינו פירוט של סדר היוחסין עד **רבי שאול אנגל מקאליב ואשוואר**, שכן, הפירוט שמקובל היה במשפחה עד כה, נתבררה כשגויה.

ב. עתה, יש לבדוק מחדש האם אכן שם המשפחה המקורי היה תחילה "**אנגל**", והוא השתנה לאחר מכן ל"**שווארץ**". שמא גם כאן אין הדברים מדויקים, ואולי היה שם המשפחה "**שווארץ**" כבר מן העת שאז העניקה הממשלה ההונגרית את שמות המשפחה.

ג. עתה, שומה עלינו לבדוק איזה חוליה עלינו להוציא מן הרשימה - בשושלת הדורות במשפחת "**שווארץ**" - כפי שזכר בראש דברינו. ולדוגמא, שמא עלינו להוציא את שמו של **רבי זאב וואלף אנגל מקאליב**, ואז אז נהפוך את **רבי צבי הערש מניר באגאד** ל"**בנו**" של **רבי שאול**, ולא נחשיב אותו עוד כ"**נכדו**" - כפי שידענו עד כה, ואז הרי יסתדר לנו מאליו בעיית צפיפות השנים שהעלינו למעלה.

ד. וכיוון שהגענו למחשבה זו, ניתן לשכלל את השערה המחודשת, ואולי בכלל לא היה **רבי צבי הערש** תושב העיר **ניר באגאד**, אלא מתושבי העיר **ניר באטור**, ושמא הוא זה **רבי צבי הערש מניר באטור** הנ"ל - שהיה "חתנו" של **רבי שאול אנגל מקאליב**...

ה. ומובן מאליו, שמעתה עלינו לחקור מחדש את המסורת של יחוס המשפחה עד **הרבי ר' אלימלך מליזענסק** זי"ע, שהרי יתכן שלא חיפשנו בכלל את הדמויות הנכונות, ולא חיפשנו במקומות ובערים המתאימות....

נשמח לקבל מידע נוסף שישפוך אור על הערפל הגדול שנוצר כאן

תודתנו נתונה לכל המסייעים

ישר כחכם

י"ז כסליו תק"ל / י"ז כסליו תש"ע

מאתים וארבעים שנה להסתלקותו הטראגית של הגאון הקדוש רבי יואל הכהן כ"ץ זי"ע אב"ד דק"ק אטיניא אביהם של שלשת האחים הגאונים הקדושים המפורסמים זי"ע

■ נטבע או טבעו אותו? ■ מי נטבע עמו יחד? אשתו או אמו? ■ היכן
שהו הילדים באותה עת? ■ כיצד השיאה האם ש"נהרגה" - כעבור שנים,
את בנה, היתום השכול מאב ואם גם יחד? ■ מקום קבורתו בבית
הקברות או נסחף במעמקי הים ■

עולם" מקוריץ זי"ע.
כך מתארים חוקרי תולדות גדולי
ישראל את תולדות חייו של רבי יואל, וכך
כתבנו גם אנו בעקבותיהם מעל במות
שונות:

סיפור תולדותיו של רבי יואל כ"ץ
מאטיניא, ערוכה היא בספרות עניפה,
בעקבות כתיבת תולדותיהם של בניו
הגאונים, ובראשם אצל רושמי תולדותיו של
בנו הגדול הגאון הקדוש בעל ה"ברית כהונת

— א —

תולדות רבי יואל כ"ץ מאטיניא

בהגיעו לפרקו, נשא רבי יואל את
הרבנית הצדקנית מרת רבקה ע"ה, שהיתה
בתו של דודו הגאון רבי דוב בער אב"ד דק"ק
טשורטקוב. מתוארת ע"י בנה הרה"ק רבי
משולם כ"ץ מלבוב: "הרבנית המשכלת
הצדקת מרת רבקה זלה"ה בת א"א הרב
הה"ג המפורסם מו"ה דוב בער בהגאון
מוהר"ר אברהם זלה"ה, חכמת נשים בנתה
ביתה, שש וארגמן לבושה, נעשית בה דוגמת
אמהות, ותהי לבני עמה לאות". [ראה עוד

רבי יואל נולד בסביבות שנת ת"פ,
לאביו הגאון הקדוש רבי יצחק אייזיק כהן
צדק אב"ד אוסטראה, בן רבי בצלאל כהן
צדק אב"ד אוסטראה, בן הרה"ק המפורסם
רבי נפתלי כהן צדק אב"ד פוזנא - בעל
ה"סמיכת חכמים" זי"ע, בן רבי יצחק כהן
צדק אב"ד סטעפין, בן רבי נפתלי כהן צדק
אב"ד לובלין, בן רבי יצחק כהן צדק אב"ד
ניקלשבורג, חתן רבינו הקדוש רבי יהודה
ליוואי - המהר"ל מפראג זי"ע.

סטאניסלב, אולם נהרג רח"ל בדרכו לקבלת
עול הרבנות בעיר רבנותו החדשה, ביום י"ז
בכסליו שנת תק"ל, כאשר טבע בנהר יחד עם
אשתו מ' רבקה. מקובל שהעגלון הגוי
הטביעם בכוונה תחילה, הי"ד.

בהקדמת ספר הקדוש "ברית כהונת עולם",
שם מתאר הבן רבי משולם את דמותם
המיוחדת של הוריו].
רבי יואל שימש תחילה כאב"ד דק"ק
אטיניא. משם הוזמן לכהן פאר כאב"ד דק"ק

- ב -

בניו וחתניו

ג] הרה"ק רבי יהודה לייב כ"ץ זי"ע,
אב"ד דק"ק בולחוב וסטרי, מתלמידי החוזה
מלובלין זי"ע.
ד] הרבנית מרת פריידא ע"ה, אשת רבי
אלקנה, אביו של הגאון רבי יהודה לייב
דומ"צ בקליינוורדיין. [אודות בת זו, בעלה,
ובנם, אנו מצויים באמצע מחקר מקיף].
ה] הנער מנחם מנדל ז"ל, שנפטר בדמי
ימיו.

שרדו את האסון, ילדיהם:
א] הרה"ק רבי יצחק אייזיק כ"ץ זי"ע,
אב"ד דק"ק קאריץ, בעל ה"ברית כהונת
עולם", ומבחירי תלמידיו של המגיד הגדול
ממעזריטש זי"ע.
ב] הרה"ק רבי משולם כ"ץ זי"ע, אב"ד
דק"ק לבוב ובולחוב, קאריץ וזאראוונא, בעל
הספר המפורסם "עיקר תוספות יום טוב" על
המשנה.

- ג -

סיפור הטביעה, במקור

הנ"ל], ובו הוא מציין בין תולדותיו של
המחבר הקדוש ואביו, כדברים האלה:
"... בן שתיים עשרה שנה היה דודינו
בעל ברית כהונת עולם בנסוע אביו הגאון
לעיר סטניסלוב, ויטבעהו העגלון בנהר, ועמו
נטבעה גם אמו הרבנית מאוסטרא הי"ד.
ויספידם רבינו יצחק אייזק בנו בכורו, וראש
דברו היה: 'ואתא מיא וכבה לנורא', וידרוש
כשתי שעות בסוגיא: 'אבידתו ואבידת אביו',
והאריך בהלכה ואגדה - כיד ה' הטובה עליו,
ויסיפו העם לבכות".

להשלמת התמונה, אנו מצטטים כאן
מהקדמת הספר הקדוש "זכרון כהונה" של
הגה"ק רבי יצחק אייזיק הכהן כ"ץ מקוריץ
זי"ע, שנכתב על ידי המוציא לאור [ה"ה נכדו
של אחיו - הגאון הקדוש רבי יהודה לייב
הכהן כ"ץ אב"ד דק"ק סאהל, בנו של הגה"ק
רבי בצלאל הכהן כ"ץ אב"ד דק"ק לבוב, בנו
של רבי משולם הנ"ל בעל ה"עיקר תוספות
יר"ט"], מכתב שנשלח אליו מבן דודו החוקר
הגדול רבי יוסף כהן צדק מלונדון, [בן רבי
אהרן כ"ץ בנו של ה"עיקר תוספות יר"ט"]

ושמו בקרבך - בן תשע שנים. ואחותם
הצנועה המלומדת מרת פריידא, היתה בת
שבע שנים. וילד זקונים קטן - מנחם מענדיל
שמו, בן שתי שנים, ומת באבו. ויהי 'יצחק'
להם - לאב ולמורה"...

"ואז היה זקינינו - אבי אבי ואבי אביך
- הגאון האמיתי מו"ה משולם - אבד"ק
זוראוונא קארץ וראב"ד דפה לבוב - בן אחד
עשר שנה. וזקני אבי אמי - הגאון מו"ה
יהודא לייביש - אבד"ק באלחוב וסטרי',

- ד -

מי מבני המשפחה הצטרף אל המסע?

בשרם את הטרגדיה, בהיותם בני 12 ו-11 ו-
10 ו-7 ו-2 - אלו הם הגילאים שהיו הילדים
הנ"ל בעת הטביעה, ובשפה ספרותית
מקצועית, המשיכו בתיאורם את המשך
חייהם העצובים, כיצד שרדו לבדם שלושת
האחים וכו', [בתוספת העובדה - הנכונה
כשלעצמה - שאף הבנים עצמם נפטרו בדמי
ימיהם לאחר מכן, כידוע].

תיאורים, המעוררים המון רגש ועצב.

*

ברם, לאחר העיון והדקדוק היטיב
בדברים, מתברר שהדברים רחוקים מלהיות
מדויקים.

ראשית. רבי יואל כ"ץ לא נסע עם בני
משפחתו כלל מאטיניא לסטאניסלאב. הוא
נסע בעצמו, ללא זוגתו הרבנית ע"ה, וללא
ילדיהם. אף אחד מהילדים לא היו באותה
טרגדיה כלל! חד משמע!

שלושת האחים לא "שרדו" את האסון,
משום שהם פשוט לא היו שם.

לאחרונה, לאחר שבדקנו שוב וחקרנו
היטיב את הפרשיה הזו לפרטיה, וירדנו
לעומק הדברים ולמקורותיהם, נדהמנו
לגלות אי דיוקים רבים בעצם סיפור הטביעה
הטרגית. הפרטים ששוננו ונשתבשו, משנה
את כל התמונה.

*

כותבי התולדות מציינים, שרבי יואל
וזוגתו נהרגו על ידי העגלון שלקח אותם
לסטאניסלאב, בדרכו לקבל על עצמו את עול
הרבנות של סטאניסלאב. ההורים בלבד
טבעו, ושרדו הילדים הקטנים שליוו אותם,
ה"ה הגאונים: רבי יצחק אייזיק כ"ץ מקאריץ,
רבי משולם כ"ץ מלבוב, רבי יהודה לייב כ"ץ
מסטרי. מלבד הבן - מנחם מנדל - שנהרג,
וכן הבת - פריידא - שאודותיה יש חילוקי
דעות אם שרדה אם לאו.

כמו כן מציינים, [ואף אנו כתבנו כך
תחילה בכמה הזדמנויות והלכנו
בעקבותיהם], שהמשפחה המסכנה, חוו על

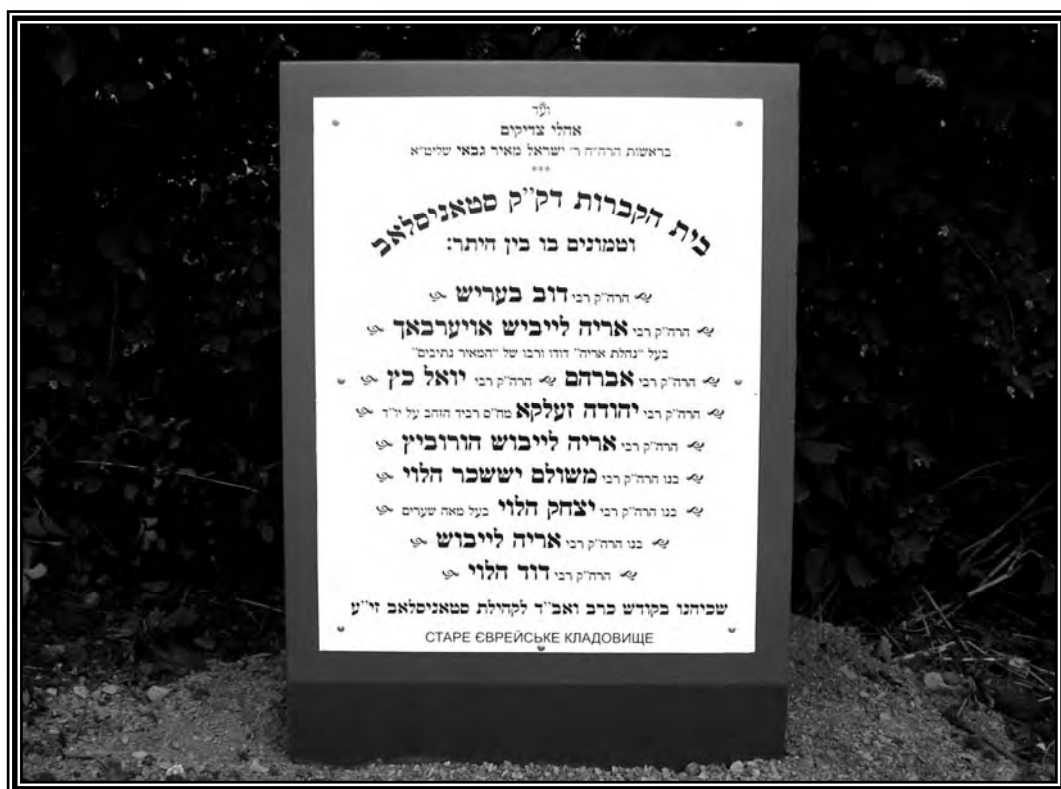
- ה -

ימי חייהם של הבן והבת

שנים". ברור כשמש, שאין כותבים:
"הצנועה המלומדת מרת", על ילדה בת שבע
שנים... וכל מי שאינו מבקש להתחכם,
רואה מיד במושכל ראשון מלשון זה, שאותה
"פריידא", שרדה וגם בגרה, ותהי לאשה
מלומדת ומחוכמת וצנועה וחסודה, ואף
נישאת הלכה והיתה לאיש אשר אך
ורק שמו הטוב נודע לנו בשם: "רבי
אלקנה", אם כי פרטי תולדותיו לא
נודעו.

האח הצעיר - מנחם מנדל, אכן נפטר
בילדותו, אולם בהיותו יותר מבן שנתיים,
אם כי באבי ימיו. הוא לא "נהרג" בטביעה
בנהר כלל וכלל, שבאותה עת - אכן היה גילו
בן שנתיים, אולם חי וקיים.

האחות - מרת פריידא ע"ה - לא
"שרדה" גם היא כלל וכלל את האסון, מאחר
שגם היא לא היתה שם. כפי שראינו לעיל
בהקדמת ה"זכרון כהונה": "ואחותם הצנועה
המלומדת מרת פריידא היתה בת שבע

- 1 -

"אשת חבר" או "אמה של מלכות"?

היתה מעורבת בכך. הסיפור היה שנים מספר
לאחר פטירת האב, והאם - האלמנה - היתה
אז בחיים!

ג. מעתה, אנו יודעים גם את תאריך
פטירתה של הרבנית מאוסטראה, "אמו" של
רבי יואל כ"ץ מאטיניא, ו"אשתו" של אביו -
רבי יצחק אייזיק כ"ץ מאוסטראה. והוא: יום
י"ז בכסליו שנת תק"ל, אותו היום שבנה רבי
יואל נטבע בנהר.

ד. מאז ומתמיד היתה לנו תמיהה
רבתי, מדוע תמיד מוזכר פטירת "האב" בפי
הבנים, ללא איזכור פטירת "האם" -
שנספתה לכאורה אף היא באותה טרגדיה?
מעתה - התשובה ברורה. הבן, רבי יצחק
אייזיק אכן הספיד בהלויה את אביו הנפטר
בלבד ולא את אמו שהיתה חיה וקיימת
באותה עת, וכנראה גם השתתפה במעמד
ההספד.

במקור [הראשון?] הנ"ל, ששם מסופר
[לראשונה?] אודות הסיפור עם הטביעה,
מופיעים מספר פרטים שלא שמו לב אליהם
כלל.

א. לא אשתו של רבי יואל נסעה עמו,
כי אם "אמו" - הרבנית מאוסטראה" - כך
בדיוק במקור!!! הלא היא האלמנה הזקינה,
אלמנתו של הגאון רבי יצחק אייזיק כ"ץ
אב"ד דק"ק אוסטראה. היא כנראה היחידה
שהצטרפה אל הנסיעה של בנה, והיא זו
שנטבעה אתו.

ב. זוגתו הרבנית של רבי יואל,
האלמנה! [שנהרגה יחד עם בעלה?], היא זו
שגידלה את הילדים היתומים, והיא זו
שאירסה את ילדיה. סיפור אוטנטי ואמין
מצוי בספרי התולדות, אודות תהליך השידוך
של בנה הרה"ק רבי יצחק אייזיק כ"ץ
מקאריץ בעל ה"ברית כהונת עולם", שהיא

- 2 -

נסחף בנהר או נטמן בקבר ישראל?

עצם הקביעה של כותב ההקדמה - ר'
יוסף כהן צדק - שזקינו רבי יואל כ"ץ נטבע
בנהר עם העגלון, כבר מוטל בספק גדול !!!
הדבר כבר מצויין ב"מזכרת גדולי
אוסטראה", שמציין אותו בהסתייגות רבתי.
והרי לשונו: "מטביעת הגאון ר' יואל בנהר
לא שמעתי ולא ראיתי בשום ספר, אך כן
כתב החכם 'כהן צדק', ויש לי על מי
לסמוך" ... [בערך "רבי יואל כ"ץ"].

לאחר סיפור הטביעה, מופיע בחלק
מספרי התולדות בצורה של השערה
הסתיוגותי בלבד, ש"יש אומרים" שהעגלון
הגוי הטביע אותם. כמובן, זאת, לאור
העובדה שבהקדמה הנ"ל מציין במפורש,
שהוא "נטבע על ידי העגלון".

אולם, כאן אנו מביאים פרט מדהים,
שכותבי התולדות כנראה לא שמו לב אליו.
והוא:

ישראל, בכפר על יד "סטאניסלאב" - המכונה בימינו: "איוואנו-פראנקאווסק".

לעת עתה, אין לנו עדיין אמנם מידע מדויק אודות מיקומו המדויק של המצבה, ולא על נוסח המצבה, וכו'. מציבה כללית העמידו לאחרונה על מקום קבורתו שלו ושל גדולי הרבנים הטמונים באותו מקום, [ראה תצלום]. אין אנו יודעים אם נכתב עליו התואר: "ה"ד", לאמר: נהרג על ידי גוי.

[בכל אופן, בניו הגאונים, אינם מוספים לאביהם את התואר: "ה"ד", כנהוג לגבי מי שנהרג על ידי גוי, וגם זה אומר: "דרשני".]

מדהים. אף לא אחד מבין כותבי היוחסין, אינו טורח לציין זאת.

האם ניתן לסכם את תמציתם של המסקנות, בלשון זו:

ובמקום אחר הוא מציין: "ועיין מה שכתב ידידי הרב החכם הישיש בהקדמתו לס' זכרון כהונה על אודות הג"מ יואל כ"ץ, ויען כי הדברים לא ברורים אצלי לא העתקתים לכאן" ... [בערך "רבי יצחק אייזיק כ"ץ"].

*

אולם, כאמור אף אחד לא מציין את הדברים, כי אם:

רבי יואל וזוגתו נטבעו על ידי העגלון הגוי, יחד עם חמשת ילדיהם ששרדו את האסון, מלבד הבן מנחם מנדל שנהרג אף הוא, והבת פריידא שלא ברור מה עלה בגורלה...

*

מצוי עדיין בימינו מצבת קבורתו של רבי יואל כ"ץ, והוא אכן זכה לבוא לקבר

סיפור שלם של טרגדיה משפחתית, טבעה בנהר ---

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

הגאון הקדוש רבי יוסף יואל דייטש
בעל ה"יד יוסף" זי"ע
אב"ד דק"ק מאניסטריתש וק"ק חאדרוב

א

בעל ה"יד יוסף" ואבותיו

אחד מתלמידיו המובהקים של הגאון המפורסם **רבי יהושע העשיל באב"ד - אב"ד דק"ק טארניפאל ובעל "ספר יהושע"**, היה הגאון הקדוש **רבי יוסף יואל דייטש - אב"ד דק"ק מאניסטריתש וחאדרוב ומבעל ה"יד יוסף"**.

אין אנו יודעים את שמו של אביו. בכתב היוחסין של נכדו הגאון **רבי משה דייטש**, [אבי אמו של **אדמו"ר רבי אברהם יצחק קאהן מ"תולדות אהרן זצוק"ל**], הוא מציין בבירור שזקינו רבי יוסף יואל היה: **"ממשפחת רבי דוד דייטש בעל ה"אהל דוד"**, ה"ה הגאון הקדוש **רבי דוד דייטש** "אשר שמש בכתר רבנות בכמה קהלות, ומנוחתו כבוד בק"ק עיר חדש".

ואכן, בתשובה שנדפס בקונטרס "שאלת שמואל", [כסליו תשס"ו, מאת **הרב משה יהודה דייטש**], מתייחס רבי יוסף יואל אל הגאון המפורסם **ה"מהר"מ א"ש" מאונגוואר**, שהיה חתנו של **רבי דוד דייטש - בעל ה"אהל דוד"** כ"שאר בשרו". מעיון מסגנון ההתכתבות והבקשות הנלוות למכתבו, ניכר שמדובר בקירבת משפחה ממשית, ולא בדרגת קירבה רחוקה.

משערים, על פי מבחן השנים, שרבי יוסף יואל היה בנו או בן בנו של אחד מאחיו של בעל ה"אהל דוד", שהיה בנו של הגאון **רבי מנחם מנדל דייטש - אב"ד דק"ק קיצע וטוטשאפ**, בנו של הגאון **רבי מרדכי דייטש - אב"ד דק"ק פאלין וטוטשאפ**, ומחבר "מר דרור", בן הנגיד הגאון **רבי חנוך יהודה דייטש - ממנהיגי ק"ק פרעשבורג**, בן הגאון **רבי מנחם מענדל דייטש - אב"ד דק"ק געדונג**, מצאצאי **רבי יהודה החסיד בעל ספר "חסידים"**. [ראה בהרחבה בקונטרס "שאלת שמואל" הנ"ל].

ב

חותנו הראשון והשני של ה"יד יוסף"

כמו כן אין אנו יודעים מי היה חותנו הראשון של בעל ה"יד יוסף". בזיווגו השני, הוא נשא את בתו של הרה"ק **רבי משה דוד אשכנזי מטאלטשאווא**, ונעשה לגיסו של חתנו - הרה"ק בעל ה"ייטב לב" **מסיגעט זי"ע**. [ראה בצוואתו המפורסמת של רבי משה דוד].

אין אנו יודעים את שמות כל ילדיו של בעל ה"יד יוסף" שנולדו לו מזיווגו הראשון, ואת כל מי שנולדו לו מזיווגו השני.

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

ג

רבי דוד נתן דייטש מקרעטשינוב - בנו מזיווגו הראשון

על אחד מבניו אנו יודעים בוודאות שהוא נולד מזוגתו הראשונה של אביו, ה"ה בנו הרה"ק **רבי דוד נתן דייטש אב"ד דק"ק קרעטשינוב**, [אבי **רבי משה דייטש** - אבי אמו של **אדמו"ר רבי אברהם יצחק קאהן מ"תולדות אהרן** זצוק"ל].

ר' דוד נתן נולד בשנת תקצ"א - בחיי חיותו של **רבי משה דוד אשכנזי** - שנפטר רק בשנת תרט"ו, ונקרא בשמו הראשון - "דוד" - כשמו.

מאחר ש**רבי דוד נתן דייטש מקרעטשינוב** וצאצאיו אינם נחשבים כ"שארי בשר" וקרובי משפחה של **רבי משה דוד אשכנזי** וצאצאיו, משום כך אנו מוצאים במכתבים ותשובות שנשלחו אל ר' דוד נתן וצאצאיו מאת רבני וגאוני משפחת "טייטלבוים" - צאצאי הרה"ק **בעל ה"ייטב לב" מסיגעט** זי"ע שהיה חתנו של **רבי משה דוד אשכנזי**, שהם אינם מכתירים זה את זה כלל בתואר: "שאר בשר".

ראשית יש לציין את **בעל ה"ייטב לב"** עצמו, כאשר הוא מעניק הסכמה לספר "יד יוסף", מתייחס הוא אל המחבר - **רבי יוסף יואל דייטש** - כ"גיס", בעוד שלבנו - **רבי נתן דוד דייטש**, הוא אינו מתייחס שם בכל כינוי של קירבת משפחה כלל וכלל. וכך גם בתשובתו אליו להלכה בספר תשובותיו: "אבני צדק", אשר אינו מתאר שם בשום תואר של קירבת משפחה.

כך גם נכדו - **בעל ה"עצי חיים" מסיגעט** זי"ע, הכותב ל**רבי משה דייטש**, ואינו מתייחס אליו כ"שאר בשר". וכן אחיו - **בעל ה"יואל משה" מסאטמאר** זי"ע, במכתביו לתלמידו חביבו כ"ק **אדמו"ר מ"תולדות אהרן" זצ"ל**, אינו מזכירו כ"שאר בשר".

* * *

ושוב שנית נקדמה פניכם - קוראים יקרים - בתודה ובברכה
על סיועכם בלב ונפש חפצה בשאלתנו ובבקשתנו:

האם יש מי שיודע להשלים לנו את שם אביו ואת שם חותנו הראשון?

רח

הרה"ק רבי דוד לייקעס אב"ד דק"ק באר זי"ע

נודה לכל מי שיכול להוסיף פרטים על האמור כאן / תולדות, צאצאיו, כתביו וחידושי תורתו, וכו'!

אחד מגדולי תלמידי מרן הבעש"ט זי"ע, היה הרה"ק רבי דוד לאה'קס/לייקעס זי"ע, אב"ד דק"ק באר. רבים הם הסיפורים אודות קשריו המופלאים עם רבו הקדוש זי"ע. כותבי הדורות משערים את שנת לידתו, בסביבות שנת תמ"ו. ברם, על פי המסורת, חי מאה וי"ג שנה, וא"כ נולד בסביבות שנת תנ"ד. שם אביו - רבי ישראל. אין לנו מידע אודותיו. אין לנו גם מידע אודות שם אמו. אמנם, יתכן ששמה: "לאה'קע" - כפי שמשמע מכינויו של רבי דוד. לאחר שנפטרה זוגתו הראשונה, נשא בזיווג שני - בהיותו כבן שבעים ושלוש שנה, את האלמנה הצדקנית מרת שיינציא ע"ה, שהיתה אז כבת שלושים שנה, והיתה בת קדושי ארץ ממשפחה מיוחסת. האריך ימים, ונפטר בזיקנה מופלגת, ביום שביעי של פסח - כ"א בניסן, שנת תקס"ז.

*

משפחה עניפה העמיד רבי דוד משתי נשותיו. לאחר שנולדו לו ילדים רבים מזיווגו הראשון, נולדו לו עוד שני בנים ובת אחת מזיווגו השני. אין אנו יודעים את שמות ילדיו, מלבד: [א] בנו, רבי מאיר הורודצקי. אבי רבי דוד הורודצקי, חתן דודו רבי מרדכי מטשרנוביל. [ב] חתנו, הרה"ק רבי מרדכי מטשרנוביל זי"ע. [ג] חתנו, רבי מאיר רוקח מלובלין, [אבי רבי שמואל אלעזר רוקח, חתן רבי יעקב בן/חתן רבי אהרן "הגדול" מקרלין. עלה עם חותנו לא"י]. [ד] ממקור יחיד בלבד נמסר על בן נוסף - מזיווגו הראשון. הקדוש רבי משה אריה לייב הי"ד, [ראה קובץ "נחלת צבי", גליון ט' עמוד קמ"ו, במכתבו של ר' מאיר שצדורביצקי].

*

רבי דוד שימש תחילה כמורה צדק בק"ק באר, בתקופת כהונתו של הרה"ק רבי יעקב שמשון משפיטאווקא זי"ע. לאחר מכן, מילא את מקומו כאב"ד ומ"מ דק"ק באר שנים רבות, עד יומו האחרון.

במשך השנים כתב רבי דוד מכתבים והסכמות רבות, אולם כמעט שלא שרד מהם מאומה. מהם: [א] מכתב אודות כשרות גט, שם בא על החתום יחד עם הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע, ועם הרה"ק רבי שמעון יחיאל - תלמידו של מרן הבעש"ט זי"ע. [ב] תשובה בהלכה בראש שמלה חדשה מהדורת הגאון רבי ישעיה שו"ב מאודעסע. [ג] מכתבים אחדים שנדפסו ב"יסוד המעלה". [ג] ידוע לנו על מכתב הסכמה על הספר הקדוש "תנא דבי אליהו" מהדורת מינקאוויץ שנת תקנ"ח. מיום א' דראש-חודש תמוז שנת תקנ"ח. לא ראינו העתק ההסכמה. נודה למי שיעשיר אותנו בהעתק/צילום נוסח ההסכמה. האם יש מי שיודע אודות הסכמות נוספות או מכתבים נוספים?

*

מתלמידיו, ידוע לנו הרה"ק רבי נתנאל זי"ע. מי האיש?

רבי ישראל וואהל

הנקרא: ר' ישראל סטארינער

א

רבי ישראל וואהל - סטארינער

אחד ממנהיגי קהילות ישראל ומגדולי פרנסיה, היה איש קדוש, "הגביר השר והטפסר רבי ישראל ז"ל - אשר היה נקרא ר' ישראל סטארינער", [לשון הגאון רבי צבי הירש יהודה לייב וואהל אב"ד דק"ק נדבורנה, ב"מגילת יוחסין" שבסוף ספר "חידושי הגרשונים"].
אין אנו יודעים אודותיו כמעט מאומה. ב"מגילת יוחסין" הנ"ל נכתב עליו: "אם אמרתי אספרה לכם מגדולת זקני הגביר ר' ישראל הנ"ל, אשר השתדך עם גדולי ישראל, ומחתניו הגאונים, ומנכדיו הגאונים וצדיקי עולם, אין די באר".
אין אנו יודעים את פשר הכינוי "סטארינער" - על שום מה.

ב

משפחת אבותיו

השר רבי שאול וואהל והתוספות יום טוב

כמו כן, אין אנו יודעים את שם אביו. מסופר על אביו, שהתייתם בילדותו מאביו, וגדל אצל אבי אביו - השר המפורסם רבי שאול וואהל - מלך פולין.
בהגיע הנער היתום לפרקו, נשא את הנערה היתומה שהתייתמה אף היא בילדותה, בת אחד מבניו של הגאון בעל ה"תוספות יום טוב" ז"ע, וגדלה אצל הסבא.

ג

אשת רבי ישראל - נכדת הט"ז והב"ח

בהגיע רבי ישראל לפרקו, נשא את הגבירה מרת אסתר ע"ה, שהיתה נכדתו של הגאון בעל הט"ז, מזיווגו הראשון - בתו של הב"ח.
יש מצינים, שזוגתו מרת אסתר היתה בתו של הגאון הקדוש רבי מרדכי הי"ד, בנו של הט"ז.
[לעת עתה, לא מצאנו את המקור לכך].

ד

ממשפחת רבי שמשון מאוסטראפאלי

עוד זאת ידענו, שהגאון הקדוש המקובל רבי שמשון מאוסטראפאלי ז"ע, היה דודו זקינו של רבי ישראל, אולם אין אנו יודעים כיצד.

ה ילדי רבי ישראל

אין אנו יודעים את שמות ילדיו, מלבד בן אחד בלבד, והוא:
הגביר הצדיק רבי דוד וואהל, שהיה אביו זקינו של הגאון רבי צבי הירש יהודה לייב וואהל
אב"ד נדבורנה. ראה להלן.

ו גדולי ישראל מפורסמים - מצאצאי רבי ישראל

"הרבה צדיקי וגאוני זמנינו שהיו נכדי זקנינו הגביר ר' ישראל הנ"ל", "מגילת יוחסין" הנ"ל].
ואכן, ידועים לנו על כמה מגדולי ישראל שהיו מצאצאיו של רבי ישראל, אולם אין אנו יודעים
לפרט את השתלשלות היחוס, פרט לאחד מהם.
מהם:

א] הגאון רבי צבי הירש יהודה לייב וואהל אב"ד נדבורנה. אין להחליפו עם הרה"ק רבי צבי
הירש מנדבורנה - בעל "צמח ה' לצבי" ז"ע. אביו, רבי ישראל וואהל מבראדשין, בן רבי שמשון
וואהל, בן רבי דוד וואהל [ומרת דבורה בת רבי צבי הירש מדרוהוביטש], בן רבי ישראל וואהל
סטארינער.

ב] הרה"ק רבי משה טייטלבוים מאוהל - ה"ישמח משה" ז"ע.
ג] הרה"ק רבי חיים מטשרנוביץ - ה"באר מים חיים" ז"ע. [במאמר מוסגר יש לציין כאן את
מה שמובא אודותיו ואודות חותנו של הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן ז"ע, שהם מתייחסים
כצאצאי הגאון בעל ה"תוספות שבת". לדעתי, אין לדברים אלו יסוד. ואם כי על ה"באר מים חיים"
לא עלה בידינו להוכיח את מקור השיבוש, למרות שגם לא מצאנו מקור נאמן לכך. ברם, לגבי
חותנו של רבי מאיר מפרמישלאן, כבר הוכחנו שהוא לא היה מצאצאי ה"תוספות שבת", על פי
מכתב הסכמה שכתב חתנו רבי יחיאל מיכל מגלוגה לספרו של ה"תוספות שבת", ופרסמנו אותו
בשעתו מכתב יד בפרסום ראשון. שם הוא מציין את קרבתו ל"תוספות שבת", בכך שהוא היה
"אח" של זקינו רבי מנחם מן, ואינו מציין קרבה שלו כחתן "נכד" של ה"תוספות שבת" עצמו.
ד] הגאון רבי אריה לייב אב"ד ור"מ דק"ק מיץ, בעל ה"שאגת אריה" ז"ע.
ה] הנגיד רבי אברהם ר' שכנא'ס מבראד, חותנו של הגאון רבי מאיר אב"ד בראד.

ז מגילת יוחסין הזקוקה להשלמה

להלן, ננסה לשחזר את "מגילת היוחסין" של רבי ישראל וואהל סטארינער, ונוכל לראות את
אותם המקומות שיש עדיין לעמול ולחפש על מנת שנוכל להשלים שם את שמותיהם של אותם
דמויות ואת פרטי יחוס אבותיו ואבות אבותיו למעלה בקודש.

*

א] רבי ישראל וואהל סטארינער.

ב] בן רבי ? וואהל.

ג] בן רבי ? וואהל.

ד] בן השר המפורסם רבי שאול וואהל - מלך פולין.

*

רבי ישראל וואהל [הנ"ל - א], חתן

ה] רבי ? [מרדכי] ? הלוי סג"ל.

ו] בן רבי דוד הלוי סג"ל אב"ד ור"מ דק"ק לבוב - הט"ז.

ז] חתן רבי יואל סירקיש אב"ד ור"מ דק"ק בעלזא - הב"ח.

*

רבי ? וואהל [הנ"ל - ב'. אבי רבי ישראל וואהל], חתן

ה] רבי ? הלוי.

ו] בן רבי יום טוב ליפמאן הלוי העליר - בעל ה"תוספות יום טוב".

פרסומים מתוך הכרטסת
של המאגר העולמי
לכתבי היוחסין בישראל

רבי דוד לייקעס אב"ד באר

ישר כח לכל אותם ידידים ששלחו בימים אלו חומר רב ערך על הרה"ק רבי דוד לייקעס זי"ע
אב"ד ור"מ ומ"מ דק"ק באר - מגדולי תלמידי מרן הבעש"ט זי"ע.

אנו עורכים מתוך החומר העשיר מאמר נכבד לתולדותיו, ובו ישולב בע"ה חומר חדש ומעניין
מתוך רשימות נדירות המצוי בגגנזי "המאגר העולמי לכתבי היוחסין בישראל".

בפירסום המאמר בע"ה, נקדיש בסופו יריעה קצרה למקורות המאמר, ושם נביע את תודתנו
לאלו ששלחו לנו חומר לעריכת המאמר. ישר כחכם.

*

וכאן אנו פונים שוב לכל מי שבידו לסייע בחומר נוסף לתולדותיו של אותו גאון וקדוש,
ובמיוחד להודיע לנו על מי שנמנה על צאצאיו של רבי דוד, [מלבד צאצאי חתנו הרה"ק רבי מרדכי
מטשרנוביל, שהם רשומים ב"מאגר" שלנו במדור "צאצאי בית מטשרנוביל", ויפורסמו בבא העת בעהשי"ת].

מאה שנים לפטירתו של הרה"ק רבי מרדכי לידער מטבריה זצ"ל ראש משפחת "לידר" בארץ הקודש

רבי מרדכי לידר מטבריה-צפת [חותנו של ה"ברכת אברהם" מסלונים]

בליל שבת קודש, פרשת ואתחנן - שבת חזון, י"ג מנחם-אב תש"ע, ימלאו מאה שנים להסתלקותו לשמי רום של החסיד המפורסם הגאון הצדיק רבי מרדכי לידער מטבריה-צפת זצוק"ל, מגדולי וראשי עדת חסידי סלונים בטבריה ובערוב ימיו בצפת, המפורסם בין חסידי קמאי בשם: ר' מאטקי לידער, חותנו של כ"ק מרן אדמו"ר רבי אברהם ויינברג - בעל ה"ברכת אברהם" מסלונים זצוק"ל. מצאצאיו, נשתלשלו משפחות רבות בארץ ישראל. עליהם נמנים אדמורי"ם, ראשי ישיבות, רבנים ויושבי על מדין, חסידים ואנשי מעשה.

"ר' מאטקי איז דורך א יוד"...

הוא יהודי בכל אבריו ובכל מהותו

שמו של רבי מרדכי הלך לפניו בין כל קהל החסידים בעיר טבריה ומחוצה לה, והיו עוקבים אחר אורחותיו לדעת לחקות את מעשיו. דודו הרבי בעל ה"יסוד העבודה" מסלונים זי"ע העיד עליו שהוא "דורך אין דורך א יוד" וש"כל איבריו מלאים ביראת שמים". בהזדמנות מסוימת התבטא: "אזא זיסער ר' מאטקע".

הרה"ק רבי מאט'ל סלאנימער זי"ע אמר עליו: "בעת שלמד ר' מרדכי סוגי' בעמקות, ניכר היה שהתאמץ לא להפסיק גם אז מדביקות בהשי"ת". סיפר הגאון החסיד רבי ישראל שמעון קסטילניץ בשם רבי משה חזן - מזקני חבורת החסידים שבאותו הדור, איך שפעם אחת שמע את ר' מוטקע אומר תהילים במתיקות ובהשתפכות הנפש, וכשהגיע לפסוק "הושיעני אלוקים כי באו מים עד נפש", ואמרו בכזו מתיקות נפלאה, ועד היום כל פעם שהוא מגיע לפסוק זה, נזכר בטעם שזכה להרגיש אז בשעה שר' מוטקע אמרו.

מנהיג החסידים בטבריה

לאחר שנשא את בת אחותו של ה"יסוד העבודה" מסלונים זי"ע, דבק בו בכל נפשו ובכל מאודו. לימים, נתמנה להיות מנהל וממונה על הכולל של חסידי רייסין בעיה"ק טבריה, על פי עצתו של כ"ק מרן אדמו"ר ה"דברי שמואל" מסלונים זי"ע, למלא את מקומו של ראש הכולל הקודם הגה"צ רבי מרדכי מויליקה זצ"ל שהלך לעולמו.

לרגל מינויו שלח הרבי מכתב ברכה לזקני העדה על אשר השכילו להעמידו בראשם, "ע"ד שהוסכם דעתם על ידי נפשי חתן אחותי הו"ח [הותיק וחסיד] מ' מרדכי בר"ז [בן רבי זלמן] נ"י והנני מסכים על ידכם וידי תיכון עימו, ובכן יברכהו נא ה' להיות עבד נאמן לאחיו וכל אנ"ש והכולל שלום, וימצא חן ושכל טוב לסבול ולכלכל דבריו באמונה לפני ה' ובעיני אדם... ואומר שלום לידידי כבוד מ' מרדכי בר"ז נ"י סימן טוב ומזל טוב יהי' לך ולכל ישראל א"ס. אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים" וכו'.

קדושת השבת בזהקת מבגדיו

זמן קצר לאחר שעלה רבי מרדכי לארץ הקודש נתייתם מאביו, ונותר לבדו ללא קרוב וגואל בארץ ישראל, ורוחו חישבה להשבר, לאחר שבזמן קצר איבד את אמו ואת אביו. אבל אמירה קצרה של ידידו הטוב של אבא, הרה"צ רבי הלל מזליוואנקא שפנה אליו באמצע ימי האבילות ואמר לו: "הוא מת אבל אלוהי קיים" - הפיחה בו חיזוק לכל ימי חייו. [תיאור קורותיו בתקופה זו, ויתר דברי ימי חייו, בהרחבה נפלאה על ידי הרה"ח רבי אהרן סורסקי הי"ו בספרו "יסוד המעלה"].

"ראה את רבי מאטקי" קרא הגה"צ רבי משה קליערס, נפעם כולו ל"ברכת אברהם" בעיצומו של אחד מלילי שבת קודש, "הפלא ופלא, הרי הקפטן שלו בזהקת, אור עולה הימנו. על מאור פנים שמענו בקרב יחידי סגולה, אך אור בגדים? שגם הקפטן יאיר באור שכולו אומר שבת? פלא... פלא...". הרה"ק רבי שמחה בונים מאוטבוצק, הושיב פעם את בנו של רבי מרדכי לימינו בשלחנו הטהור, והתחיל לתאר בפני קהל חסידיו את יקרת ערך חסידי סלונים בטבריה אשר הם מיחידי סגולה שבדור, ואמר: "האברך הזה יש לו אב שכדאי לנסוע אלפי פרסאות בכדי לחטוף מבט על מאור פניו הקורנות בשבת קודש".

בשנות חייו האחרונות, כשחלה במחלת האסטמה, ועל פי עצת הרופאים עבר להתגורר בצפת שבה יש אויר יותר צח. מאז, נוהג היה החסיד רבי יצחק גבריאל ראדזינר זצ"ל מחשובי חסידי אוסטרובצה, לעמוד על יד חלון חדרו בכל יום כמחצית השעה להתבונן בזיו איקונין שלו.

דבק במידותיו של הקב"ה

סיפר חתנו בעל ה"ברכת אברהם" מסלונים, שאחר תפילת שחרית נהג רבי מרדכי לגשת לבאי

בית המדרש ואמר להם: "נוא, אפשר האסטו גיפולט"... דהיינו, הרי ביקשתם בתפילה "והאר עינינו בתורתך", א"כ תתישבו ללמוד ולעיין בסוגיא, אולי נעניתם מן השמים ונפקחו עיניכם... כמו כן, מפורסם עיסוקו במצוות גמילות חסדים ולהחיות לב נדכאים, ונודע גם למכניס אורחים בביתו באופן נדיר. רבי אשר זאב ורנר - רב העיר טבריה, שנודע ביחודו במצוות הכנסת אורחים, אמר פעם: הלכות והליכות הכנסת אורחים, מחותני-זקני רבי מרדכי למדת, פעם אחת הגענו לביתו קבוצת אנשים בערב שבת לפני הדלקת הנרות, עייפים ורצוצים מטורח הדרך, והי' רבי מרדכי יושב ושונה תלמודו במלבושי שבת, כשהשטריימל כבר חבוש על ראשו, אך כאשר הגענו פשט מיד רבי מרדכי את בגדיו והחם לנו מים לרחיצה והיה עומד עלינו, ומשמשנו באופן נפלא ביותר ובשמחה עצומה על מצוה יקרה הלזו שנזדמנה לו. על אף השעה הדחוקה. ואמר: "מן הסלע שהוריד מעל לבי בקבלת פנים כה חמימה, למדתי איך לגולל אבנים מעל לב בני האדם". ביתו שימש אף כאכסניה לרבים מצדיקי הדור אשר באו להתארח בארץ הקודש, ומהמפורסמים שבהם: הרה"ק רבי שמחה בונים מאוטובצק זי"ע.

...פעולתו אמת ותמים ביישוב הדעת במתינות ונחת...

מכתב תנחומין מיוחד נשלח מאת ה"דברי שמואל" מסלונים זי"ע לבני העדה הקדושה עם פטירתו של מרדכי:

"חיים טובים וארוכים ונעימים לכבוד אנ"ש האהובים ידידי לב ונפש הזקנים עם נערים שיחי' לאויש"ט. הדורש שלום הארץ והמנחם ציון ירפא שברון לבבנו ועגמת נפשנו על פטירת רב רחומינו הרב החסיד ר' מרדכי ז"ל תנצב"ה. אין מנחם לנו, כי הנמצא כזה איש אשר רוח בו נקי כפים ובר לבב להלוך נגד רוחו שכאו"א ולמלאות אחר רצון השי"ת ושמירת תומ"צ ורצון יראיו הצדיקים ורצון כל ישראל, ומי הוא זה שימלא את מקומו בכ"ד, זה קרוב לארבעים שנה ניהל במישור צאן נחלתינו בנאות דשא, ועל מי מנוחות בעונה צדק ובנחת, ולא עולתה בו כחוט השערה בשום דבר בעולם, כי פעולתו אמת ותמים ביישוב הדעת במתינות ונחת. כמעט הוא אבידה שאינה חוזרת" וכו'... הכ"ד המדבר בלב נשבר ומצפה לישועה".

ונכתב בספר...

עם מלאת מאה שנים לפטירתו, מציינים בסיפוק רב בני המשפחה על ספר תולדותיו הקורם עור וגידים בימים אלו, ובסיעתא דשמיא יראה אור במהלך השנה - שנת המאה להסתלקותו. על עריכת הספר שוקדים שלשה מחשובי צאצאיו, ובראשם הרב חיים יוסף דוד ויינברג מוינה, בנו של הגאון החסיד רבי עזריאל זעליג ויינברג שליט"א מחבר ספרי "חביון עוז", וחתנו של הגאון המפורסם רבי חיים שטרן אב"ד וינה זצ"ל. מלאכת איסוף וחקר התולדות הופקדה בידיהם האמונות של הרה"ג רבי נפתלי אהרן וקשטיין יו"ר "המאגר העולמי לכתבי היוחסין בישראל" והרב בנימין פנטילאט - שניהם מצאצאי ר' מרדכי.

הרב וקשטיין מסר למערכת על שורה של חידושים מרתקים בשלשלת יחוסו של רבי מרדכי לידר וחותנו **רבי יהושע זעליג הכהן אחיו של רבי צדוק הכהן מלובלין**. לדוגמא, הוא מוסר על מצבה שנתגלתה לאחרונה בבית הקברות שבעיר קובנא קרוב לשביל שמוביל משער הכניסה, של אחד מקרובי המשפחה, ולמרבה הפלא מתוכן הכיתוב שעליה, נודע שהגאון הנודע בעל ה"שאת אריה" היה דודו-זקינו של רבי צדוק מלובלין ושל חתן אחיו רבי מרדכי לידר.

כמו כן, נמצאו רישומים עתיקים מבן משפחת אבותיו של ר' מרדכי, השופך אור חדש על יחוס משפחת אביו ואמו של ר' מרדכי - אחותו של הגאון בעל ה"פתחי תשובה". כן נודע לנו על ידי עמיתינו הרב בנימין קלוגר על מצבת בן דודו של ר' מרדכי שנחשף לפני חודש בהר הזתים בשטח שכוסה על ידי הירדנים, כפי שיסופר בהרחבה בספר בע"ה סיפור גילוייה של מצבה זו. כמו כן, שוקדים ב"מאגר" על רישום כל צאצאי רבי מרדכי עד ימינו אנו, ולשלבם בספר התולדות.

ודובר שלום לכל זרעו...

רבי מרדכי נפטר כאמור - לפני מאה שנים, ביום י"ג לחודש מנחם-אב שנת תר"ע, ונטמן בבית הקברות העתיק סמוך ונראה למקום קברו של האר"י הקדוש זי"ע. רבים מהצאצאים, מתארגנים לעלות על ציונו הקדוש ביומא דהילולא, בהזכירם את המעשה המפורסם בכ"ק מרן אדמו"ר בעל ה"בית אברהם" מסלונים זי"ע, כאשר היה בצפת, נתקל בדרכו בחסיד המפורסם רבי שמעיה לוריא זצ"ל, ושאלו: "מאין באת?" וכשענה לו: "מציון זקני רבי מרדכי", הפטיר בעל ה"בית אברהם" את הפסוק הנאמר אצל מרדכי הצדיק "ודובר שלום לכל זרעו" ... זכותו יגן עלינו.

להלן, בעמודים הבאים,
תקציר מתוך מאמר מורחב
לשלשלת יחוס בית אבותיו וצאצאיו
של רבי מרדכי לידער זצ"ל

משפחת לידר ל'א י'דע ד'בר ר'ע - ליד"ר

משפחת "לידר" המפורסמת בטבריה, עליה המליץ פעם רבה של טבריה הג"ר משה קליערס זצ"ל בלשון הפסוק: "שומר מצוה ל'א י'דע ד'בר ר'ע" (קהלת ח' ה'), שהוא ר"ת לידר, שורשה במשפחת מתנגדים מוילנא הליטאית, למרות שעיקר פירסומה באה על ידי החסיד המופלג הרה"ק רבי מרדכי לידר זצ"ל, ה"ה ר' מאטקע" - כפי שכונה בחביבות, מן המיוחדים שבחבורת חסידי "סלונים" בטבריה וממנהיגיה.

ענף א' [משפחות: פרעגער, אכסילראד, הינדס, איבנסקי, לידער]

א

הראשון הידוע לנו ממשפחה זו, הוא הג"ר יעקב ישראל מוילנא זצ"ל. אין בידינו פרטים אודותיו, מלבד זאת שבשנת תס"ח היה עדיין בין החיים, מאחר שביום י' תמוז תס"ח, מוזכר בברכת החיים - יצ"ו, בפינקס הקלויז. מילדיו ידועים לנו: הג"ר משה יחיאל (אכסילראד), מפרנסי העיר וילנא. חתמותיו מופיעים בפינקס דקלויז הישן, בין שאר פרנסי העיר. הג"ר מרדכי (אכסילראד), ראה להלן.

ב

מחותנו, היה הג"ר צבי הירש פרעגער זצ"ל מוילנא. מתלמידי הגאון המפורסם רבי יהונתן אייבשיץ מפראג. נזכר בספר "גת דרוכה" להגאון היעב"ץ. מילדיו ידועים לנו: אשת הג"ר מרדכי (אכסילראד) מוילנא, ראה להלן. הג"ר אברהם שמעון הדיין מוילנא, שהיה מפורסם בשם: רבי שמעון הגדול.

ג

דור שני הידוע לנו, הג"ר מרדכי (אכסילראד) הנ"ל, שהיה בנו של הג"ר יעקב ישראל מוילנא, וחתנו של הג"ר צבי הירש פרעגער. (היה קרוב משפחתו של הג"ר יצחק מוואלאז'ין, אבי הג"ר חיים מוואלאז'ין, אך לא ידוע כיצד). ר' מרדכי היה מחשובי הדיינים בוילנא. מתואר כ"עוסק במצוות ביראה ובתורה אור". בפינקס

היסור"ד (ה'רב י'הודה ס'פרא וד'נא, שהיה ראש אבות בתי הדין בוילנא), בא על החתום יחד עם קהל דייני וילנא, ביום ב' כ"ה שבט תק"י.

מסופר עליו, ש"היה יקר מאוד בעיני הגאון נ"ע", ו"בביתו היה יושב הגאון בימי הקיץ", ו"היה בעל תוקע בבית מדרשו של הגאון, וכאשר נפטר ונודע לגאון, קרע עליו וברך בשם ומלכות", (כך מובא בהקדמת "מעלות הסולם" לספר "עליות אליהו" מהדורת תשמ"ט הערה כ"ד, על אביו של המו"ץ רבי ישראל, וכפי הנראה, הכוונה על רבי ישראל הנזכר לקמן).

נפטר ביום כ"ב בתמוז תקל"ט, ומנו"כ בוילנא. נוסח מצבתו נשתמרה, ראה בספר "עיר וילנא". ואלה תולדותיו:

הג"ר ישראל אכסילראד, אב"ד ומגיד משרים בח"ק גחש"א, ודיין בוילנא.

הג"ר אליהו הינדס, הדיין הישיש מוילנא, ראה להלן.

מ' בילא, אשת הג"ר **שמעון שישקעס** זצ"ל.

הג"ר אריה אכסילראד. מחתניו: **הג"ר חייא דנציג זצ"ל**, **בן ה"חיי אדם זצ"ל**, אבי משפחת **"דנציגר"**.

הג"ר ירחמיאל אכסילראד, מחשובי וילנא. נפטר בשנת תקע"ג.

ד

בנו, **הג"ר אליהו הינדס הנ"ל**, **הדיין הישיש מוילנא**. היה תלמיד דודו הגאון **רבי שמעון הגדול מוילנא**. היה מפורסם בוילנא בגדלותו העצומה בתורה, וביותר בצדקתו המופלגת, ונחשב לאיש מורם מעם.

למד בחברותא יחד עם הגאון מוילנא זצ"ל, ואף בא על החתום יחד עם הגר"א - הראשון מתחת לחתימתו, בשני מכתבים נגד החסידים. (האחד, מיום ו' בתמוז שנת תקנ"ו, והשני, מיום י"א בתשרי - ממחרת יום הכיפורים, שנת תקנ"ז, המכתבים נדפסו בספר "ויכוח", ורשא תקנ"ח).

שימש כ"דיין ומורה צדק" בוילנא, קרוב ליובל שנים. בערוב ימיו עלה ונתעלה לשמש כ"ספרא ודיינא" דוילנא, (לפי התארים שהיו נהוגים אז בוילנא, אזי פירושו של דבר הוא, שעלה כמה דרגות בדיינות).

הסכמתו מופיע בספרים רבים, ומהם: "דרך המלך" - שקלאב תקנ"ח, "שבט מיהודה" על משלי - תקס"ג, "תולדות אדם" - דיהרנפורט תקס"א, ועוד.

כשבנו רש"ז הצטרף לתנועת החסידות, ישב עליו אבילות כדן, במשך ארבע עשרה יום. אולם ביום פטירתו התפייס עמו, כאשר נוכח לראות שלומד ומתפלל כראוי.

נפטר בשם טוב, זקן ושבע ימים, ביום כ"ד בתמוז שנת תקפ"ט, ומנו"כ בוילנא, סמוך למצבת הגאון מוילנא זי"ע. (נוסח מצבתו, ראה "לקורות בית העלמין הישן בוילנא").

מילדיו ידועים לנו בן אחד, ה"ה **הג"ר שלמה זלמן רעליס איבנסקי מלידא**, ראה להלן.

ה

בנו, **הג"ר שלמה זלמן איבנסקי הנ"ל**, נולד בוילנא בשנת תקנ"א. הצטרף לחסידות, למרות

שאביו הג"ר אליהו הינדס היה מחותמי החרם נגד החסידים, והיה לאחד מגדולי חסידי האדמו"ר ר' מרדכי מלכוביץ' זי"ע, ולאחריו הסתופף בצל האדמו"ר ר' נח מלכוביץ' זי"ע, ולאחריו אצל האדמו"ר ר' שלמה חיים מקוידנוב - לעכוביץ' זי"ע. כשנעשה חסיד, נאלץ לעקור ממקום מגוריו וילנא, מפאת החרמות נגד החסידות והחסידים, ועבר להתגורר בעיר לידא.

אשתו בזיו"ר, מרת רעליה. על שמה נתכנה בעירו: ר' זלמן רעליעס. מאשתו זו, נולדו להם חמשה בנים ושלוש בנות.

אשתו בזיו"ר - אם ר' מאטקע, מ' שרה ע"ה, בת הג"ר יעקב אייזנשטאט זצ"ל [להלן ענף ב'], ואחות הגאון בעל ה"פתחי תשובה" זצ"ל, ממנה נולדו להם שתי בנים ובת אחת. לאחר פטירת אשתו השניה, כשנה לאחר לידת בנו הקטן, בשנת תרי"ז, עזב את לידא, והגיע לארץ ישראל בשנת תרי"ח. בדרכו, רימוהו וגזלו ממנו את כספו. בשנת תרי"א, הגיע לארץ ישראל. ברדתו מהאניה, נפל על חולות יפו, ונשק את עפרו, ומלמל: "מתוק מדבש", "מתוק מדבש". התיישב בטבריה, וכונה שם בין התושבים על שם עיר מוצאו: "ר' זלמן לידער". נפטר בטבריה, ביום י"ז בטבת שנת תרי"ט, ומנו"כ שם.

מבניהם ידועים לנו:

ר' מרדכי לידער מטבריה, ראה להלן.

ר' גרשון לידר-איבנסקי, מעשירי העיר סטופצ'.

ר' יוסף איבנסקי.

ר' אליהו יונה איבנסקי מטבריה. מוזכר בהקדמת נטעי אשל, בתואר "החסיד הישיש".

ר' מאיר איבנסקי.

ר' משה גרונם איבנסקי, אבי משפחת "איבנסקי" שעלו לארץ ישראל והתיישבו ב"עין חרוד", (ראה אודותיהם בספר זכרון "לידא").
מ' בתיה ע"ה, שם בעלה לא ידוע.

ן

בנו, הרה"ק ר' מרדכי לידר הנ"ל, מראשי הקהל של חסידי סלונים בטבריה. נולד בשנת תר"ג [?] בעיר לידא, שבפלך וילנא. עלה לארץ ישראל יחד עם אביו, בשנת תרי"ח, בהיותו כבן ט"ו [?] שנים. [ע"פ מפקדי מונטיפיורי]. נודע בטבריה בשם "ר' מאטקע לידר", על שם עיר מוצאו "לידא". בערוב ימיו התיישב בצפת.

תפקידו הרשמי היה "מנהל וממונה" על "כולל רייסין" בטבריה, אולם שמו הטוב הלך לפניו בין כל קהילות החסידים שבעיר ומחוצה לה, כאחד המיוחדים שבעדה.

חתימותיו מופיעות במסמכי טבריה החל משנת תרס"א, ועד לפטירתו. [מעט מפנימיותו משתקפת מנוסח אחד מחתימותיו: "כעתירת הבא על החתום הדואג לטובת אחיו, ומחכה לאור התורה בשכר זה, פה עיה"ק צפת"ו, הק' מרדכי בר"ז לידאר מעה"ק טבריה ת"ו"].

נפטר ביום י"ג לחודש מנחם אב שנת עת"ר. ומנו"כ בצפת, סמוך ונראה לקבר האר"י הק'.

אשתו הצדקנית מ' צביה רחל, בת הג"ר יהושע זעליג הכהן מבוטען [להלן ענף ג'], נפטרה ביום

י"ד תשרי שנת תרפ"ו, ומנ"כ בטבריה.

ז

צאצאים רבים השאיר אחריו ר' מרדכי זצ"ל, מהם: אדמורי"ם, רבנים, ראשי ישיבות, מחברי ספרים, חסידים מופלגים, וכו'. משפחות רבות בימינו מתייחסים אחריו, ואלה שמות ילדיו - ראשי המשפחות החשובות:

מ' חנה רבקה, אשת הג"ר צבי הירש לוריא. [אבי הג"ר אהרן יוסף לוריא בעל "עבודת פנים", הג"ר יצחק מתתיהו לוריא].

הג"ר עזריאל זעליג לידר מטבריה.

הג"ר שלמה זלמן לידר מצפת.

מ' הדסה, אשת האדמו"ר ה"ברכת אברהם" מסלונים זצ"ל.

מ' שרה, [כנראה שהיא זאת שהיתה אשת הג"ר אהרן לייב מיסקי, בן בתו של ה"יסוד העבודה" מסלונים].

מ' נחמה, אשת הג"ר יוסף חיים שיינברגר.

מ' צפורה, אשת ר' חיים יוסף שלמה שניאורסון מחברון. [כנראה שהיא זאת שהיתה מאורסת לבנו היחיד של הרה"ק רבי דוד מלובין זי"ע].
מ' פייגא, אשת הג"ר אליהו יוסף ריבלין מחברון.

ענף ב'

[משפחת ה"פנים מאירות" מאייזנשטאט]

א

כאמור לעיל, אמו של הרה"ק ר' מאטקע לידר [ענף א' אות ו'], היתה האשה הצדקנית מ' שרה ע"ה, בתו של הג"ר יעקב אייזנשטאט זצ"ל.

ר' יעקב זכה לשתי שולחנות, ומלבד היותו מגדולי סוחרי ביאליסטוק, נודע בשערים שיעורו שהיה מוסר על שלחן ערוך ומפרשיו. [סדר היחס מר' יעקב עד ה"פנים מאירות", הוא על פי ה"שם הגדולים השלישי" לר' משה מרקוביץ. ראה עוד אודותיו בספר "גאונים און גדולים פון נאנטן עבר" מאת ח. לונסקי].

שם אשתו, מ' רחל ע"ה בת הג"ר נפתלי הירץ [הלוי הורביץ אב"ד?] מזאלקאווא. מוזכרת בהקדמת בנה ה"פתחי תשובה" על יורה דעה, במהדורת מורשה להנחיל הנדפס מחדש. מילדיהם:

הגאון המפורסם רבי אברהם צבי הירש אייזנשטאט, אב"ד אוטיאן, בעל ה"פתחי תשובה", [אבי הג"ר בנימין אייזנשטאט אב"ד אוטיאן, והג"ר נפתלי אייזנשטאט מוילנא].

מ' שרה ע"ה, שהיתה בזיו"ש אשת הג"ר שלמה זלמן רעליס-איבנסקי מלידא, [ענף א' אות

ה'. שם בעלה הראשון לא ידוע].

ב

אביו, הג"ר משה אייזנשטאט, לא ידוע עליו פרטים.

ג

אביו, הג"ר מיכאל אייזנשטאט, מגאוני בריסק דליטא, ומגבירי העיר.

ד

אביו, הג"ר שלמה אייזנשטאט מבריסק דליטא. גאון ונגיד מפורסם. כונה בשם: ר' שלמה טריספאלער.

בסוף ספר "אור חדש" על פסחים, מאת בן דודו הג"ר אליעזר זצ"ל, מביא מה "ששמעתי מדי עברי דרך בריסק דליטא, מידיד נפשי הרב הנגיד המפורסם החרף השנון מ' שלמה, בן לאותו צדיק דודי ה"ה מאה"ג מ' מיכאל זצ"ל.
מילדיו ידועים:

הג"ר מיכאל אייזנשטאט הנ"ל.
מ' איטקע, אשת הג"ר אברהם האראבוויצער.

ה

אביו, הג"ר מיכאל אייזנשטאט. אב"ד שידלובצא, על מקום אביו הגאון זצ"ל. לאחר מכן אב"ד קלעצק ומיר, בין השנים תק"ג - תק"כ.
אשתו מ' לאה, בת הג"ר יהודה לייב מירקין ממיר, [אודותיו ואודות משפחתו, ב"ויתילדר" - מס' 3].

בניהם:

הג"ר משה אייזנשטאט אב"ד קלעצק, [סבו זקינו של הג"ר איסר זלמן מלצר זצ"ל, והג"ר אליעזר מנחם מן שך זצ"ל].

הג"ר אברהם אייזנשטאט ממיר, [זקינו של הגאון הנצי"ב מוואלאזין].

הג"ר איסר אייזנשטאט משקלאב.

הג"ר שלמה אייזנשטאט הנ"ל.

הג"ר מאיר אייזנשטאט מבוריסוב.

הג"ר הירש אייזנשטאט מליוביטש, רב במיר.

הג"ר גרשון אייזנשטאט מסלונים.

ו

אביו, הגאון המפורסם ר' מאיר אייזנשטאט, בעל ה"פנים מאירות" זצ"ל. נולד בשנת ת"ל, לאביו הג"ר יצחק אשכנזי. היה נכד (ולא בן, כמבואר בהסכמת הג"ר נחום יונה הכהן אחי הש"ך, ל"פנים מאירות") האשה הצדקנית מ' אסתר, בתו של הג"ר מאיר כ"ץ אב"ד אמסטוב, אבי הגאון הש"ך ז"ע. משפחת אייזנשטאט מתייחסים לבית דוד בן אחר בן (אלף מרגליות, ר"מ וונדר).

אשתו, מ' פינקל ע"ה, בת הג"ר משה מסוכטשוב, שהיה פרנס ומנהיג בפוזנא. נפטרה י"ב ניסן ת"צ. ישב סמוך על שלחן חותנו, עשר שנים. בתקופה זו שימש דיין ומו"ץ בסוכטשוב. לאחר שחמיו ירד מנכסיו, נאלץ לקבל עול רבנות, ונעשה אב"ד שידלובצא. מחבר ספרי "כתנות אור" - על התורה, "אור הגנוז" - הלכות יין נסך, "חידושי הלכות" - בבא קמא, "פנים מאירות" - שו"ת. נפטר ביום כ"ז בסיון שנת תק"ד.

ילדיו:

הג"ר יהודה אייזנשטאט אב"ד ביאלא.

הג"ר בנימין אייזנשטאט.

הג"ר מיכאל אייזנשטאט הנ"ל.

הג"ר יצחק אייזנשטאט אב"ד נעשוויז, חתן ה"חכם צבי".

הג"ר צבי הירש אייזנשטאט.

הג"ר משה אייזנשטאט אב"ד מיר.

הג"ר אליעזר אייזנשטאט אב"ד שידלובצא.

הג"ר שבתי אייזנשטאט אב"ד ביאלא ושרשוב.

הג"ר יעקב אייזנשטאט מאייזנשטאט.

מ' חוה, אשת הג"ר אלעזר, אבי הג"ר אלעזר קליר בעל ה"אור חדש".

מ' בריינדל, אשת הג"ר ברוך מביאלא.

ענף ג'

[משפחת הכהנים, אבות אבותיו של הרה"ק ר' צדוק הכהן מלובלין]

א

כאמור לעיל, אשתו של הרה"ק ר' מאטקע לידר [ענף א' אות ו'], היתה האשה הצדקנית מ' צביה רחל ע"ה, בתו של הג"ר יהושע זעליג הכהן זצ"ל, מבוטען הסמוך לסלונים, אחיו של האדמו"ר ר' צדוק הכהן מלובלין.

ר' יהושע זעליג היה מחסידי האדמו"ר ר' משה מקוברין ז"ע, ושל גיסו האדמו"ר ה"יסוד

העבודה "מסלונים זי"ע.

אשתו, מ' אסתר שפרינצא ע"ה, בת הג"ר יצחק מתתיהו ויינברג דיין ומו"ץ בפינסק,
[אשתו הצדקנית מ' מרים ע"ה, בת הג"ר דוד בער מוילייקא, אחות הרה"ק רבי משה מוילייקא],
ואחותו של האדמו"ר ה"יסוד העבודה" מסלונים זי"ע.
בתם היחידה, מרת צביה רחל ע"ה, אשת ר' מרדכי לידר הנ"ל, [ענף א' אות ו].
ר' יהושע זעליג נפטר בצעירותו, ואשתו נישאה בשנית להג"ר אלחנן איסר, מחשובי חסידי
סלונים, ועלו יחד עם משפחתם לארץ ישראל, והתיישבו בטבריה.
מ' אסתר שפרינצא נפטרה ביום כ"ה בתשרי שנת תרנ"ט, ומנו"כ בטבריה.
[יש שרצו לטעון שר' יהושע זעליג היה אחיו של ר' צדוק הכהן מצד אמו בלבד, ושאביו היה
הג"ר יהודה לייב מבוטען, שהיה אביו חורגו של ר"צ. אולם לפי מסורת המשפחה, נקרא בשם "ר'
זעליג כהן", והיו אחים משני הוריהם].

ב

אביו, הג"ר יעקב הכהן אב"ד קרייזבורג.
אשתו מ' יוטא בת הג"ר צדוק הלוי הורביץ, [להלן ענף ד'], נפטר בצעירותו, ואלמנתו נישאה
שנית להג"ר יהודה לייב מו"צ בבוטען.
בניהם:

האדמו"ר ר' צדוק הכהן מלובלין זצ"ל.
הג"ר יהושע זעליג הכהן מבוטען זצ"ל.
הג"ר יצחק אביגדור הכהן זצ"ל.
הג"ר יעקב דוד הכהן זצ"ל.

ג

אביו, הג"ר אשר הכהן אב"ד קריניק. שימש שם ברבנות עד שנת תק"ע.
מבניו:
הג"ר יעקב הכהן הנ"ל.
הג"ר יוסף הכהן אב"ד קריניק, על מקום אביו. מח"ס "כפות זהב". בביתו גדל ר"צ מלובלין,
לאחר פטירת אביו.

ד

אביו, הג"ר אביגדור הכהן, פרטים אודותיו וגילויים חדשים ביחוסו, במאמר מיוחד בע"ה.

ה

בהקדמת ספרי ר' צדוק מלובלין, מביא הכותב שראה בכת"ק בספרו "זכרון לראשונים" שלא

נדפס, שמשפחתו מתייחסת להג"ר משולם זלמן מירל'ש אב"ד ניימארק, חותנו של ה"חכם צבי", עיי"ש. לכן יש משערים שר' אביגדור הוא מצאצאי הג"ר גרשון הכהן מטיקטין, שהיה חתנו של ר' משולם זלמן מירל'ש הנ"ל.

ענף ד' יחוס משפחת הורביץ למעלה בקודש

כאמור לעיל, אשתו של הג"ר יעקב הכהן [ענף ג' אות ב'], היתה האשה הצדקנית מ' יוטא ע"ה, בתו של הג"ר צדוק הלוי הורביץ זצ"ל. שימש כרב ביאנוב ובקרייזבורג. התייחס כבן אחר בן עד בנו של השל"ה הקדוש זי"ע:

הג"ר שבתי שעפטיל הלוי הורביץ, אב"ד פוזנא, ומח"ס "ווי העמודים". חתן הג"ר משה חריף בן הג"ר ישראל מלובלין (י"א בן הג"ר שלום שכנא מלובלין, וכבר דשו בזה רבים). בן הרה"ק ר' ישעיה הלוי הורביץ, בעל ה"של"ה הקדוש" זי"ע. אשתו מ' חיה בת ה"החכם השלם החסיד, הקצין רבי אברהם מוינא, מופלג ופרנס הדור".

בן הג"ר אברהם הלוי הורביץ, מפראג. דיין בלבוב. מח"ס "ברית אברהם", "חסד לאברהם" על שמונה פרקים להרמב"ם, "יש נוחלין", "עמק הברכה". נפטר בחברון, ושם מנו"כ. בן הג"ר שבתי שעפטיל הלוי הורביץ, דיין בפראג. מכונה: "שר התורה יחיד בדורו". אשתו מ' יוכבד ע"ה, בת ר' עקיבא הכהן הנשיא מאובן.

בן הג"ר ישעיה הלוי איש הורביץ, ממנהיגי קהילת פראג.

בן הג"ר אשר הלוי הורביץ, ממנהיגי קהילת פראג.

בן הג"ר יוסף הלוי הורביץ.

מבני בניו של הג"ר יצחק הלוי, רבו של דודו אחי אביו - הרא"ה ז"ל.

בן הג"ר בנבנשתי הלוי.

בן הג"ר יוסף הלוי, [חתן רבינו אהרן מלוניל, וי"א מצאצאיו].

בן הג"ר בנבנשתי הלוי מפרובניציא.

בן הג"ר יוסף הלוי.

בן הג"ר זרחיה הלוי, הרז"ה בעל המאור, מחכמי פרובאנס ולוניל.

בן הג"ר יצחק הלוי.

בן הג"ר זרחיה הלוי.

בן הג"ר שם טוב הלוי.

מבני בניו של שמואל הנביא ע"ה.

נפתלי אהרן וקשטיין
מח"ס "ויתילדו"

המאגר העולמי לחקר היוחסין
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net
פקס: 153-8-8679877

ב"ה

פורסם בתוספת התורנית של "המודיע" היום יום ערש"ק פר' שופטים תשע"ב

יהושע ע. זילברברג

[תשו"ח לידידי הרה"ח ר' נפתלי אהרן וקשטיין הי"ו, נו"נ לאדמו"רי שושלת סטאשוב, שהמציא לי את החומר עבור הכתבה]

על מזבח קידוש ה' הרה"ק רבי שמואל אהרן הלוי פרדס זי"ע הי"ד האדמו"ר מסטאשוב סוסנוביץ

שבעים שנה להסתלקותו על קידוש השם ו' באלול תש"ב - תשע"ב

פאר מקדושים היה האדמו"ר הרה"ק רבי שמואל אהרן הלוי פרדס זי"ע-הי"ד, פרי קודש הילולים
בשושילתא קדישתא לבית סטאשוב - סטאבניץ - סוסנוביץ, אשר השתרגה ביחוסה הרם למעלה בקודש,
למשפחות מפוארות בכרם בית ישראל, שפיארו את שמי העולם במשך שנות דור.

גזע קודש מחצבתו

ראשון לשושילתא דדהבא היה הרה"ק רבי מרדכי הלוי מסטאשוב-סטאבניץ זי"ע, אחיו של הרה"ק רבי
מאיר זי"ע מאפטא בעל "אור לשמים", ובנו של רבי שמואל הלוי סג"ל בוימגארטען זצ"ל. יחוס רם מעלה
היה לרבי מרדכי הראשון. מצד אביו התייחס למשפחת לויים מיוחסת, מצאצאי הגאון רבי ישעיה הלוי הורוביץ
זצ"ל, השל"ה הקדוש, ומצד אמו התייחס על צאצאי הגאון רבי שבתאי הכהן זצ"ל אב"ד דק"ק העלישוי,
הש"ך.

בראשית שנותיו הגיע לליז'ענסק, עירו של הרה"ק הרבי ר' אלימלך זי"ע. שם התיידד עם אחד מגדולי
תלמידי הרבי, הוא הרה"ק החוזה מלובלין, שהיה אז מתושבי העיר לאנצהוט. כשהחלו להקהל חסידים סביב מרן
החוזה בחיי רבם הנ"ל, יעץ לו רבי מרדכי לעזוב את לאנצהוט הסמוכה לשטח השפעתו של הרבי ולעבור לפולין. הוא
אף ליווהו בעברו לדור בפרבר העיר, טשקוב. ומשם עבר אתו לשבת בלובלין. מיום שנפתח שערי בית המדרש בלובלין,
הפך לתלמידו והחל לנסוע ללובלין לשבתות וימים טובים, ואף הרבי חיבבו ביותר, והיה מכנהו "מרא דכיא".

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס "ויתילדו"

המאגר העולמי לחקר היוחסין

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

פקס: 153-8-8679877

ב"ה

בערוב ימיו עזב רבי מרדכי זי"ע את סטאבניץ, ובעצת רבו הקדוש החוזה מלובלין התיישב בעיר הסמוכה, סטאשוב. בפעם האחרונה בה שהה רבי מרדכי זי"ע בלובלין, אמר לו מרן החוזה: "ר' מרדכי'לע, ברצונינו למסור לך כמה מאות יהודים להנהגת עדה", ואף ציוה עליו לבל יבוא אליו יותר לשבתות ומועדים, אלא ישאר בביתו, באומרו לו "כבר הגיע זמנכם להנהיג עדה. נשמות רבות כבר מצפות לך".

רבי מרדכי זי"ע נתיישב על כס ההנהגה, ומיני אז ואילך התפרסם שמו כפועל ישועות בקרב הארץ, ומכל הערים הסמוכות באו חסידים להסתופף בצילו, לבקשו שיתפלל עבורם ולהפקד במחיצתו בדבר ישועה ורחמים. הרה"ק רבי יצחק זי"ע מוורקא סיפר פעם לנכדו של רבי מרדכי, כי שהה באחת השנים בצל סבו רבי מרדכי מראש השנה עד לאחר חג הסוכות.

רבי מרדכי נסתלק עוד בחיי רבו מרן החוזה מלובלין, בערך בשנת תקס"ח, אבל תאריך פטירתו המדויק לא ידוע. כששמע הרבי מלובלין מפטירת רבי מרדכי, קרא עליו: "אבדנו את עמוד הברזל". מנוחתו כבוד בבית העלמין בסטאשוב, ועל קברו הוקם אוהל גדול, שהיה קיים עד לפרוץ השואה. בני סטאשוב והאיזורים הסמוכים, מרבים היו להתפלל על ציונו על כל צרה שלא תבוא, ובפרט ביום היארצייט. ואמנם, מפורסם היה הדבר בקרב בני העיר שמעולם לא שבה ריקם תפלה על ציונו הק' של רבי מרדכי זי"ע. ויתר דברי תורתו ותולדותיו נדפסו בספר "גדולת מרדכי וגדולת הצדיקים".

תולדותיהם של צדיקים

פרי עץ חיים, זרע ברך ה' הותיר אחריו הרה"ק **רבי מרדכי הלוי מסטאשוב** זי"ע, שני בנים ובת. בנו בכורו הרה"ק **רבי שמואל אהרן הלוי פרדס** זי"ע **מסטאשוב**, ובנו השני, הרה"ק **רבי דוב בעריש הלוי סטאשעווסקי** זי"ע **אב"ד קאמינסק**. חתנו היה הרה"ק **רבי נחמיה ביזרמן** זי"ע **מלעלוב**, בנו של הרה"ק **רבי דוד** זי"ע **מלעלוב**.

הרה"ק רבי שמואל אהרן היה גאון אדיר בנגלה ובנסתר, ושימש כראש ישיבה בסטאשוב עוד בחיי אביו בה רביצ' תורה לתלמידים שומעי לקחו. לאחר הסתלקותו של אביו מינוהו חסידי אביו למלא את מקום אביו, אך הוא סירב. ואולם, אט אט החלו חסידים נוהרים אליו וזוכים לברכותיו וישועותיו.

בעצת דודו הרה"ק **רבי מאיר מאפטא** זי"ע, עסק במלאכת סת"ם, באומרו לו: "בוודאי אנחנו מחכים למשיח צדקנו בכל יום שיבוא, אבל עד שיבוא צריכים אנו להתפרנס, תלמד מלאכת כתיבת סת"ם ותהיה סופר". התפילין שלו שווים היו הון עתק בימים ההם, בסך חמישים רובל, ולאחר פטירתו התייקר מחירם בכפל כפליים. ועל כך מסופר, כי הרה"ק **בעל ה"תפארת שלמה"** זי"ע **מראדומסק** צבר שנים רבות סכום כסף בסך חמישים רובל, כדי לרכוש פרשיות תפילין מכתב ידו של רבי שמואל אהרן. הוא נסתלק בסטאשוב (ותאריך פטירתו לא נודע), ומנו"כ באוהל אביו רבי מרדכי זי"ע.

* * *

בנו יחידו של הרה"ק **רבי שמואל אהרן**, היה הרה"ק **רבי מרדכי הלוי פרדס (השני)** זי"ע **מסטאשוב**, ממלא מקום אביו, והראשון מהשושילתא דדהבא שנהג במנהגי אדמורו"ת. כאביו היה גם הוא סופר סת"ם. וזוגתו הראשונה, הרבנית מרת פריידא לאה ע"ה, היתה בתו של אחד מגדולי האדמורו"ים בפולין (**ועל הגילוי החדש בדבר זהותו של אדמו"ר זה ראה מסגרת**), ולאחר פטירתה נשא בזיוו"ש את אלמנתו של אחד מרבני פולין. גם הוא מנו"כ בסטאשוב באוהל אביו וזקינ. השאיר אחריו את שני בניו האדמו"רים, בנו בכורו **רבי דוד הלוי פרדס**, והשני **רבי שלמה נתן הלוי פרדס**.

* * *

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס "ויתילדו"

המאגר העולמי לחקר היוחסין

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

פקס: 153-8-8679877

ב"ה

משנסתלק הרה"ק **רבי מרדכי זי"ע (השני)**, נתיישב על כס האדמו"רות בנו בכורו וממלא מקומו הרה"ק **רבי דוד הלוי פרדס** זי"ע. הוא נולד בסטאשוב בשנת תרי"א וגדל על ברכי אביו בתורה ובחסידות. כבר בנערותו התפרסם כעילוי וחרף מוח וכמתמיד עצום, עד שאמו נאלצה לא פעם לנתקו בכח מלימודו כדי שיאכל פת שחרית וערבית. בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית מרת אלטע חיה ע"ה (שנפטרה בצעירותה בגיל נ"ב שנים בלבד), בתו של החסיד היחסן **רבי (יוסף) מנשה טייטלבוים** ז"ל.

רבי דוד נסע רבות להסתופף בצל צדיקי דורו, ביניהם הרה"ק **רבי אברהם זי"ע המגיד מטריסק** (בנו של **המגיד הק' זי"ע מטשרנוביל**), והרה"ק **רבי חיים שמואל זי"ע מחנטשין**. במיוחד שהה רבות במחיצת הרה"ק ה"תפארת שלמה" זי"ע מראדומסק. בשונו לביתו בנסיעותיו אלו, ניכר היה על פניו כי הוא בוער בשלהבת של יראת השם צרופה ועילאית.

עם הסתלקות אביו קיבל על עצמו את עול הנהגת העדה, והוא שהרחיב ופיתח את חסידות סטאשוב למימדים בלתי רגילים, ואלפים הסתופפו בצילו. בשנת תר"ס העביר את חצרו לסוסנוביץ, ועבר לגור בה יחד עם כל משפחתו, שם הוקם גם בית מדרשו ברחוב שיינקוויץ. מדת הכנסת אורחים ואהבת ישראל סימלה את אישיותו ואת ביתו, ובהתמדה שקד להקנותם לחסידיו ולמקורביו. הוא שבה לבבות בדברי התורה שהשמיע בשבתות ומועדים, וכן בצורתו החיצונית שהדרת קודש היתה נסוכה עליה, כעדות רבים מבני דורו. נסתלק ביום שבת קודש אחו"ק ח' באייר תרפ"ב, בן שבעים ואחת שנים. ומנו"כ בבית העלמין בסוסנוביץ.

פאר מקדושים

בנו הצעיר של האדמו"ר רבי דוד הלוי פרדס זי"ע מסטאשוב היה האדמו"ר **רבי שמואל אהרן הלוי פרדס זי"ע (השני)**. בסוף ימי חייו של אביו הרבי זצ"ל, גר עם אביו בבית אחד משותף, על מנת שיוכל לשמשו הוא ובני ביתו, ונשאר לגור בדירת אביו האדמו"ר זצ"ל, גם לאחר פטירתו.

בהגיעו לפרקו נשא לאשה את הרבנית הצדקת מרת רבקה רייזל ע"ה, בת הרה"ק **רבי יחיאל אהרן הכהן וויינרעב אב"ד דזאלעשיץ**, ובסוף ימיו רב בחמלניק. הוא היה חתנו של הרה"צ **רבי מאיר קעסטענבערג מאפטא** זצ"ל, בנו של **רבי יוסף קעסטענבערג**. ממשפחת "קעסטענבערג" המיוחסת בפולין, שהשתדכו עם רבים מאדמו"רי פולין. גם מצד חותנו היה לרבי **שמואל אהרן פרדס** יחוס נעלה, באשר חמותו היתה מצאצאי הרה"ק **רבי מאיר זי"ע מפרמישלאן והרה"ק רבי דוד זי"ע מלעלוב**.

רבי יחיאל אהרן השאיר אחריו כתבים רבים שהיו מוכנים להדפסה, ואולם הם אבדו בשואה. בספר שו"ת ברכת כהן (סימן י"ז) להגאון **רבי טוביה גוטמן רפפורט זצ"ל אבד"ק קיעלץ** מופיעה תשובה אליו, בו הוא מתארחו בתארים מופלגים, כמו "הרבני החרף המופלג כבוד שם תורתו מורנו הרב".

בצל צדיקי הדור

כאבותיו הקדושים, שהשתייכו והסתופפו בצילם של אדמו"רי רדומסק, דבק אף רבי שמואל אהרן באדמו"ר הרה"ק **רבי שלמה חנוך רבינוביץ זי"ע-ה"ד מראדומסק**, בשבתו בסוסנוביץ, ועוד בחיי אביו הקדוש, הסתופף בצל אדמו"רי **ראדומסק** זצ"ל, בעצת אביו הקדוש.

פעם, כשחלה רבי שמואל אהרן ביותר, עלה בדעתו לבקר אצל רבו מראדומסק, אולם אשתו הרבנית הצדקנית ע"ה, לא הסכימה לכך ולא הניחה לו ללכת אל הרבי במצב כזה. ואולם, רבי שמואל אהרן שהשתוקק מאוד לבקר את רבו, וטענתו ונימוקו עמו, ש"רבי יכול רק להבריא, ולא ח"ו להיפך", קם ועשה מעשה. קפץ מחלון ביתו שהיתה בקומת קרקע, והלך להסתופף בצל רבו הקדוש כאוות נפשו, ולהשביע את נשמתו בחצרות ה'. לפרנסתו, היה סופר

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס "ויתילדו"

המאגר העולמי לחקר היוחסין

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

פקס: 153-8-8679877

ב"ה

סת"ס, בה אחז כאומנות אבותיו וזקניו - האדמו"רים הקדושים לשושלת סטאשוב-סטאבניץ זי"ע.

על כס ההנהגה

לאחר פטירת אביו הרה"ק רבי דוד, כיהן כאדמו"ר מסטאשוב בסוסנוביץ, בביתו ובבית מדרשו של אביו הרבי זצ"ל. לאחר הסתלקות האב, חפצו החסידים להכתיר עליהם לרבי את בנו בכורו הרה"ק רבי ישראל יעקב הי"ד לממלא מקומו, אלא שהוא סרב לנהוג באדמו"רות, ועד כדי כך, כאשר שמע את שמו מוזכר ב"כתב ההכתרה", הורה למקריא להפסיק מיד את ההכתרה, וסירב בכל תוקף למלא את מקום אביו, והמשיך לנסוע כחסיד לאדמו"רי חנטשין וראדומסק.

אולם, מאחר שרבי שמואל אהרן נשאר לגור בבית אביו לאחר פטירתו, ובבית זה המשיכו להתקיים מנינים בימות החול ובשבתות ובמועדים, נעשה אף הוא לממלא מקומו הבלתי מוכתר, ושם אף ניהל שולחנות. גם הגבאי הישיש רבי אברהם קושיצקי ז"ל ששימש עוד כגבאי אצל אביו הרה"ק רבי דוד זי"ע, ואצל סבו הרה"ק רבי מרדכי'לה השני זי"ע, המשיך גם עתה לשמש את רבי שמואל אהרן זי"ע, ואף קיבל פתקאות (קוויטלעך) עבורו.

רבי שמואל אהרן היה "חזן", בעל קול ערב במיוחד, והיה מטיב נגן, כשאר אדמו"רי השושלת שהיו חזנים ובעלי תפילה, החל מהאדמו"ר הראשון הרה"ק רבי מרדכי הלוי זי"ע. גם לאחר שנתיישב על כס האדמו"רות, המשיך לנסוע עם חסידיו להסתופף בצילו של האדמו"ר הרה"ק רבי שלמה חנוך זי"ע-הי"ד מראדומסק.

על מזבח קידוש ה'

אף על גב דאיהו לא חזי - מזליה חזי, רבי שמואל אהרן זי"ע הרגיש וידע על השואה עוד טרם בואה, ואף דיבר על כך גלויות. זמן רב קודם לכן, היה רגיל לומר לילדיו שיתפללו עליו ועל עצמם, שבבוא יוםם יזכו לבוא לקבר ישראל.

רבי שמואל אהרן ואשתו, ועוד רבים מבני המשפחה, נהרגו בשנות הזעם בימי השואה. יום קביעת היאר-צייט נקבע לפי תאריך משוער על פי היום בו נלקחו למחנות המוות, ועל-פי הסברה גם נהרגו על קידוש ה' ביום זה, הוא יום ו' באלול שנת תש"ב. הי"ד.

עדות מצמררת על יומו האחרון של רבי שמואל אהרן, מובאת בספר "בקדושה ובגבורה" מפיו של יהודי שצעד לצידו ב"דרך האחרונה", ונכתבה לאחרונה באנציקלופדיה "מקדשי השם" להסופר הרב יחיאל גרנטשטין ז"ל, וכה הוא מספר:

"בעת 'מצעד המות' למחנה גרוס-רוזן צעד לצדי רבי שמואל אהרן פרדס, שהיה כבר חלש והחזיק כל העת בידו. הוא התפלל כל הזמן בלחש (ופיו לא פסק מגירסא בקריאת משניות). תוך כדי הליכה היתה בפיו בקשה אחת: שכוחותיו לא יעזבו אותו ושיחזיק מעמד. תמכתי בו למרות שגם אני הייתי חלש. ברם הוא לא החזיק מעמד, ובאמצע הצעידה התמוטט ונפל, וכי אז הרשעים העמלקים רצחו אותו בו במקום". וכך נרצח על קידוש השם תוך כדי שינון משניות. הי"ד. [בעדות זו שולבה עדות נוספת שנתקבלה בע"פ עם סיום המלחמה, בדבר היותו גורס פרקי משניות טרם יציאת נשמתו].

שבעה ילדים היו לרבי שמואל אהרן זי"ע: מרת חנה מרים, אשת רבי ישראל הלל פכטר ז"ל. רבי מרדכי הלוי פרדס הי"ד. מרת פריידא לאה דרגר הי"ד אשת רבי ברוך דרגר מקראקא. רבי יעקב מנשה הלוי פרדס הי"ד. מרת אלטא חיה, אשת החסיד הישיש רבי פינחס קליין ממאנטריאל. רבי יחזקאל אלימלך הלוי פרדס הי"ד. ומרת אסתר שפרינצא, אשת רבי נחום יוסף רוטנשטיין ז"ל מירושלים. זכר צדיק לברכה.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס "ויתילדו"

המאגר העולמי לחקר היוחסין

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

פקס: 153-8-8679877

ב"ה

הרה"ק רבי ישראל יעקב זי"ע מסאפקוב

מתלמידי הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע

חותנו של הרה"ק רבי מרדכי הלוי פרדס זי"ע (השני) מסטאשוב

בגוף הכתבה נכתב, כי חותנו הראשון של הרה"ק רבי מרדכי הלוי זי"ע (השני) מסטאשוב היה "אחד מגדולי האדמו"רים בפולין". ואולם, שנים רבות היתה זהותו לוטה בערפל. אלא שכיום, לאחר עדויות מפי נכדיו של האדמו"ר רבי שמואל אהרן זי"ע (נכדו של רבי מרדכי השני), ואף לאחר מציאת תעודות וסימוכין, מקום עמנו להביא בפני הקוראים גילוי חדש בדבר זהותו, והדברים מתפרסמים כאן לראשונה.

הרה"ק רבי ישראל יעקב מסטאשוב סיפר לחתנו ולנכדו למשפחת שטרנשוס, כי הוא נקרא על שמו של אחד מזקניו בשם רבי ישראל יעקב מסאפקוב זי"ע (ובהיגוי העממי נהגה באות פ', סאפקוב) שהיה מפורסם בדורו בשם "רבי יעקלע סאפקאווער", אשר היה מתלמידי הרה"ק החווה מלובלין זי"ע.

ועל דבר היותו תלמיד ה'חווה' סיפר, שפעם היה סבו רבי ישראל יעקב "פורים רב" בשולחן רבו הקדוש מלובלין, ואמר אז דבר תורה זה: מדוע תלו את בני המן על העץ, אלא ש"המן" הרי גידלו המלך, ו"זרש" הרי היא זרת ארכה וזרת רחבה, ואם כן הבנים הנולדים לאיש גדול ולאשה קטנה הרי הם "בינונים", ולכן דינם שיהיו תלויים, שהרי הלכה רווחת היא "בינונים תלויים ועומדים".

בנוסף הוסיף ר' ישראל יעקב פרדס ואמר, שאחד מצאצאיו, היה האדמו"ר רבי דוד הלוי פרדס מסטאשוב, הוא או אשתו. אלא, שהוא לא פירט כיצד הוא היה נכדו של רבי ישראל יעקב מסאפקוב, אלא מסר את הדבר הזה בלבד, שאחד מצאצאיו של רבי ישראל יעקב מסאפקוב, היה אביו האדמו"ר רבי דוד הלוי פרדס מסטאשוב. (זאת ועוד, ר' חיים שמואל שטרנשוס (מנכדיו) שמסר את המידע, הסתפק האם רבי דוד עצמו היה נכד או שמא אשתו הרבנית).

בנוסף לכך סיפרה בתו של רבי שמואל אהרן, מרת רוטנשטיין ע"ה, שאשתו הראשונה של רבי מרדכי השני, היתה בתו של אחד מגדולי האדמו"רים בפולין שעוד נסע לחווה. אולם מה היה שמו של אותו אדמו"ר שנסע אל ה'חווה'? את הפרט החשוב והעיקרי הזה לא ידעה.

ואולם כיום, לאחר חקירות ודרישות, ונבירות ברשימות ובמסמכי הממשלה הפולניים מהעיר סאבקוב, נמצא שמו של אביה של הרבנית אשת רבי מרדכי, ולפי הנכתב שם הוא נקרא בשם רבי ישראל יעקב פינטשאווסקי, שאכן היה גר בעיר סאבקוב. לאחר השוואות ובדיקות נוספות, נודעו פרטים נוספים מחייו של רבי ישראל יעקב מסאפקוב. הוא נולד בשנת תקמ"ח לאביו רבי דוד פינטשאווסקי זצ"ל, ונסתלק בשנת תרל"א, בהיותו כבן שמונים ושלוש שנים. (בפרטים אלו נעזרנו ברשימותיו של האדמו"ר מראדזין שליט"א).

אם כן אפוא, היה רבי ישראל יעקב בשנת הסתלקותו של רבו החווה זי"ע, בשנת תקע"ה, כבן כ"ז שנה, ולפי האמור הדברים תואמים להפליא. שכן מעתה יודעים אנו בבירור שחותנו של רבי מרדכי השני מסטאשוב היה האדמו"ר הרה"ק רבי ישראל יעקב פינטשאווסקי זי"ע מסאפקוב, שהיה אכן בצעירותו מתלמידיו של החווה מלובלין. הרי שהודות לצירופי העדויות והמסמכים הממשלתיים והרשימות השונות דלעיל, נמצאה זהותו של חותנו של סבו של רבי שמואל אהרן זי"ע, ושעל שמו הוענק השם "ישראל יעקב" לאחיו הגדול.

אולם, חשוב לציין כאן, שאין כאן תגלית משפחתית גרידא, כי אם תגלית חשובה מזאת בהרבה, גילוי חדש לחוקרי תולדותיהם של הרה"ק ה'חווה' מלובלין זי"ע ותלמידיו ובאי בית מדרשו. שכן לאחר ככלות הכל, נתגלתה לנו כאן זהותו של תלמיד חדש להרה"ק החווה מלובלין זי"ע, שעד עתה לא הוזכרו שמו הקדוש ותולדותיו. הדברים מתגלים ומתפרסמים כאן לראשונה.

בעזרת ה' יתברך

קונטרס

הרהוריו של המגיד

בדרך ל"קמחא דפסחא", על מדרגות הפיגומים
בין הרחובות 'שאנדייט' ל'זאלקעווסקי' בלבוב

מאמר ראשוני בלתי מושלם
לפענוח דמותו ותולדותיו של
הרה"ק רבי זכריה אליעזר ליפא שור
המגיד מלבוב זי"ע

נערך בס"ד על ידי
נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין בישראל

אשרוד תש"ע

ר' ליפא'לי מגיד

הרה"ק רבי זכריה אליעזר ליפא שור – המגיד מלבוב זי"ע

ליקוט זעיר, מעט מן המעט, ממה שהצלחתי לדלות מפי ספרים וסופרים, על אודות זקני הגדול הרה"ק רבי זכריה אליעזר ליפא שור המגיד מלבוב זי"ע, ובתקוה שהציבור יוכל להוסיף פרטים על הנכתב כאן כהנה וכהנה. אחד הסיפורים המרכזיים במאמר זה, נסוב אודות "קמחא דפסחא", ומכאן הקשר הזעיר לימי חרותנו שאנו עומדים בה עתה.

א

מוצאו

מי הוא ר' ליפא'לי מגיד זה?
ובכן. הרה"ק רבי זכריה אליעזר ליפמן
שור מלבוב זי"ע, הנודע בשם: "רבי ליפא'לי
מגיד", היה מבני בניו של הגה"ק רבי

לנו מכתבי ידיו, רשימות וזכרונות בשם: "תולדות
ישראל", ובו מסופר בין רשימות זיכרונותיו אודות
רבי ליפא שור מלבוב. תשואות חן חן.

[2] כך הוא נקרא בשער הספר "יערות דבש" שהוציא
לאור, וכך הוא גם נקרא בהסכמה שם. אולם, בנוסח
חתימות בנו ר' יואל, הוא נקרא: "זכריה אליעזר
ליפא". כנראה שהשם "ליפמן" נגזר משם "ליפא".

[3] מסורת משפחה. והנה, בנו רבי יואל, חותם
בספרים שהוציא לאור: "יואל בהרב מר"ה זכרי'
אליעזר ליפא זצ"ל ממשפחת הגאון בעמ"ח ספר
תבואות שור מלבוב". מדוע הוא מציין שהוא
"ממשפחת" ה"תבואות שור" הראשון - הגאון רבי
אפרים זלמן שור אב"ד דק"ק לבוב, ולא כותב
"מצאצאי" ה"תבואות שור" השני - רבי אלכסנדר
סנדר שור מזאלקאווא. סברא אפשרית שמעתי מידי
הרב דובעריש וועבער מניו יורק, היות שבשנים ההם
עדיין לא התפרסם כל כך ה"תבואות שור"
מזאלקאווא בלבוב, לעומת ה"תבואות שור" הראשון
שהיה רבה של לבוב, ולכן תלה את גדולת משפחתו
בקירבת משפחה עם ה"תבואות שור" מלבוב, ולא בכך
שהיו מבני בניו ממש של ה"תבואות שור" השני.

מבוא

הרהוריו של המגיד

הרבני הנכבד אוהב תורה ויראת שמים
הנדבן מוה"ר אליעזר שטירער זצ"ל סיפר לי
שהלך פעם להתרים לקמחא דפסחא עם הרב
ר' ליפא'לי מגיד.

הם עברו מרחוב טאנדייט על הגשר
ברחוב זאלקעווסקי דרך בנין שבבנין זה היה
כמין פיגום עם כמה מדריגות. ורבי ליפא'לי
נעמד מהורהר כשהוא מחזיק ידו בפיגום
ועומד על המדריגה.

ור' לייזער תפסו בזרועו השמאלית
והרגיש את התפילין שלו. ושאל את ר'
ליפא'לי על מה כל כך הרהרתם.

והוא ענה: 'אני מתבונן בגדולתו של
ה"בעל מלאכה" הבורא כל עולמים, כמה
שנים השמים עומדים ואין לו עוד טלאי
אחד'... [אין האט נאך נישט ווי איין
לאטקאלי]1.

[1] העתק מתוך רשימת זכרונותיו של הגאון רבי
ישראל פרנקפורטר מלבוב. י"שר כח לצאצאי הגאון
רבי ישראל פרנקפורטר מלבוב הי"ד ובערוב ימיו רב
בית המדרש "תפילת ישראל" בפריז ומחבר "באר
ישראל" - בילגורייא תרצ"ז, ועוד. שבטובם העבירו

ג

המגיד

"הרב התמים המפורסם בפה 8 בצדקתו
ביראתו בקדושתו ובענוותו מו"ה זכריה
אליעזר ליפא שור"9, שימש כ"מגיד מישרים"
בעיר מגוריו "לבוב", ומאז נודע בשם: "רבי
ליפא'לי מגיד"10.

ד

אחיו, רבי בצלאל

אח נוסף היה לו לרבי ליפא, ושמו רבי
בצלאל שור, ואף הוא שימש כ"מגיד
מישרים" בלבוב, ואף הוא נתכנה בדורו
בשם: "רבי בצלאל מגיד"11.

ה

קדוש עליון

רבי ליפא נערץ ביותר על ידי גדולי
דורו, ונתפרסם בצדקתו ובקדושתו. בני דורו
התייחסו אליו כ"קדוש עליון"12.
כל ימי חייו, לא הלך רבי ליפא ארבע
אמות בלא תפילין. דבר זה, גם נכתב על
מצבת קדשו בלבוב13.

[8] בלבוב.

[9] ציטוט מלשון הרב יוסף כהן צדק מלבוב-לונדון, בן
גיסו רבי אהרן הכהן כ"ץ מלבוב, בעתון "הנשר", שנה
רביעית גליון 28, "ח תמוז תרכ"ד.

[10] "תולדות ישראל" בכת"י. ובכתבי ר' אהרן יוסף
לוריא דלהלן: "ר' ליפא מגיד".

[11] מכתב יד הרה"צ רבי אהרן יוסף לוריא זצ"ל בעל
"עבודת פנים", בשם חמותו. נדפס בקונטרס "שם
אבותינו".

[12] רשימות רבי ישראל פרנקפורטר הנ"ל.

[13] שם.

אלכסנדר סנדר שור - בעל ה"תבואות שור"
ז"ע.

אין אנו יודעים את שם אביו, מלבד
היותו מצאצאי ה"תבואות שור". יש אומרים
שמוצא המשפחה הוא מהגאון רבי יקותיאל
זלמן שור בנו יחידו של ה"תבואות שור"4.
אין אנו יודעים את שנת לידתו של רבי
ליפא, ואף לא את שנת פטירתו5.

ב

זוגתו, חותנו

נשא את הרבנית הצדקנית מרת חנה6
ע"ה, בת הגה"ק רבי משולם כהן-צדק ז"ע,
אב"ד ור"מ ומ"מ דק"ק לבוב, ומח"ס "פתחי
נדה" ר"עיקר תוספות יום טוב" ועוד7.

אולם לדעתי, יש צורך לברר יחוס זה לאשורו.

[4] מפי מר אברהם שור, ששמע מאביו רבי דוד אליהו
שור בן נינו רבי יואל שור. אם כנים הדברים, לא מן
הנמנע שרבי ליפא היה "בנו" של רבי זלמן עצמו, או
"בן בנו", ולא יותר מכך.

[5] יש לברר, מי הוא ר' אליעזר ליפא שור מכפר מיזון
שליד דולינא, אשר תשובה אליו בספר "מיכלא
דאסוותא", דף ל"ב ע"ב. על פי סדר השנים, יתכן
שהוא נכדו בן בנו שנקרא אף הוא בשם רבי אליעזר
ליפא שור, וצ"ע בזה. [וראה: "מאורי גליציה" חלק ד'
עמוד 58].

[6] מסורת משפחה.

[7] הרב יוסף כהן צדק מלבוב-לונדון, בן גיסו רבי
אהרן הכהן כ"ץ מלבוב, בעתון "הנשר", שנה רביעית
גליון 28, "ח תמוז תרכ"ד. וראה בשער הספר "יערות
דבש" שנת תקנ"ח: "הובא לבית הדפוס ע"י מהור"ר
זכרי' אליעזר ליפמן נ"י חתן הרב מהור"ר משלם הכהן
נ"י מ"מ ומ"צ לעדתו בק"ק לבוב". וראה עוד בהסכמת
רבה של זאלקאווא הגאון רבי משה צבי מייזליש:
"הרבני המופלג האברך מהור"ר זכרי' אליעזר ליפמן
נ"י, חתן הרב המאור הגדול המופלג המפורסם
מהור"ר משולם הכהן נ"י מ"מ ומ"צ לעדתו דק"ק
לבוב".

בשער הספר נרשם: "הובא לבית הדפוס ע"י הרבני המופלג האברך מהור"ר זכרי' אליעזר ליפמן נ"י חתן הרב המאור הגדול החרף השנון מהור"ר משלם הכהן נ"י מ"מ ומ"צ לעדתו בק"ק לבוב הבירה". [חלק א', זאלקאווא, דפוס גרשון בן זאב וולף סג"ל, תקנ"ח. חלק ב', לבוב, דפוס אהרן בן חיים דוד סג"ל, שנת וה'ז'כ"ח במ'ש"שור' - תקנ"ט].

הסכמת הגאון דפה קהילתנו

הדור, אתם ראו דבר' ישני' שיצאו מפי זקן חדש אשר הי' לפנינו, ביערות הדבש אשר ליהונתן, מעלת כבוד הגאון הגדול מהור"ר יהונתן ז"ל שהי' אב"ד דק"ק המבורג. ויותר שהי' כבוד הגאון הנ"ל מאיר עיני הגולה בספריו הנחמדים אשר יצאו כבר לאורה ואשר עדין ספונים וטמונים, אשר מלאה כל הארץ כבודם בהלכות ושיטות החמורות ופסקי ההלכות אשר עין ראתה כל אלה, עוד למד דעת את העם בדברים המושכין את לבו של אדם באגדה אשר ממנו יצא אורה לעולם ולישרים שמחה וירננו עצי היער בספר יערות דבש אשר חיבר, עז מהאר"י ומתוק מדבש ונופת צופים, אשר כבר נתמלא כל העולם ונתבסס ממנו בספר הנחמד הנ"ל, אשר מי שלא ראה הספר הנחמד ההוא לא ראה בן מפוראר מעולם.

אמנם זה רבות בשנים שיצא החיבור הנ"ל במלאכת הדפוס בקדושה ובטהרה ואידי דחביבי יד הכל ממשמשין בו והנך אזלי לעלמא, אשר ממש אפילו בלאותיהן אינם קיימים ורבים התאוות לאמר מי ישקנו מים מבור בית לחם לחמו של תורה. ברם זכור אותו האיש לטוב ה"ה הרבני המופלג האברך מהור"ר זכרי' אליעזר ליפמן

ו

צאצאיו

מילדיו, ידועים לנו אך ורק בנו רבי יואל שור מלבוב¹⁴, שעלה לארץ הקודש והשתקע בצפת.

מילדי רבי יואל שור ידוע לנו בניו:

א] רבי נפתלי שור.

ב] רבי מנחם מנדל שור - מחכמי ורבני

צפת.

ג] רבי פייבל שור.

ד] שמא גם: רבי ליפא שור מלבוב¹⁵,

שנשא את מרת מירל ע"ה, בת רבי ישראל לאבין¹⁶.

ז

ספר "יערות דבש"

לרבי יהונתן אייבשיץ

בשנת תקנ"ח, הוציא לאור מחדש בזאלקאווא את הספר "יערות דבש" מאת הרבי ר' יהונתן אייבשיץ מפראג זצ"ל, ונטל על כך "הסכמה" מרבה של זאלקאווא הגאון רבי משה צבי מייזליש, [רבו של החוזה מלובלין זי"ע].

[14] ראש משפחתינו.

[15] "בחור חשוב ממשפחה מיוחסת כבוד הנכבד הרב ר' ליפא שור, נכד הרב הצדיק כקש"ת מוה"ר ליפא מגיד מלבוב מגזע הגאון המחבר ספר תבואות שור ומגזע הגאון בעל מחבר ברית כהונת עולם", כך מוסר אודותיו הג"ר ישראל פרנקפורטר הנ"ל בזכרונותיו. הוא אינו מציין את שם אביו, אבל הוא כותב שאביו היה בנו של רבי ליפא'לי מגיד. הוא היה כנראה בנו של ר' יואל, משום שלא ידוע לנו על בן נוסף של ר' ליפא שור.

[16] בן רבי מרדכי לאבין, חתנו של רבי יוסף לובלינר. שם.

שבת המלכה 18.

ט בעל החסידות

לימים, כאשר נאלץ להילחם בחנוונים פוקרים שחיללו את השבת, ביקש את סיועו של האדמו"ר רבי מאיר'ל ז"ע מפרימישלאן הסמוכה ללבוב, ואשר מצודתו פרוסה היתה על כל הסביבה. בהזדמנות זו, קירבו מאוד הרבי זצ"ל, ולימד אותו את דרכי החסידות מבית מדרשם של תלמידי הבעש"ט ז"ע, ומאז הפך לחסיד.

רבי מאיר הורה לו כיצד ללחום נגד חילולי השבת באופן שונה, ואמר לו שדרך הקנאות שנהג בה עד עתה, זו אינה דרך החסידות.

פטירתו

נראה, שרבי זכריה אלעזר ליפא שור זצ"ל, נפטר בצעירותו. זאת, משום שבנו רבי יואל שור זצ"ל, גדל בילדותו אצל זקינו, כדבריו ב"ברכת המוגמר" שכתב לספר "ברית כהונת עולם":

"בהיותי עוד צעיר לימים ורך בשנים, ונתגדלתי על ברכי אבי אמי, הרב הגאון האמיתי בעהמ"ח ספר פתחי נדה זצלה"ה" וכו', עיי"ש.

יא מצבתו בלבוב

כאמור לעיל, על מצבתו חרתו, שלא הלך ארבע אמות ללא תפילין.

נ"י, חתן הרב המאור הגדול המופלג המפורסם מוהר"ר משולם הכהן נ"י מ"מ ומ"צ לעדתו דק"ק לבוב, להדפיס הספר הנחמד הנ"ל ולמהדר לדפוס קמא.

והנה יישר כחו וחילו לאורייתא אשר עלה רוח טהרה על לבו לזכות את הרבי רבי ישתו מים קדושים לרוות צמאונם. אמנם מדאגה מדבר דואג פן יוסיף בן קטין מקטני אמנה לגרום לו גרמא בנזיקין להדפיס עוד הפעם הספר הנחמד הנ"ל מדת הדין לוקה לגרום הזיק לכבוד הרבני המופלג האברך מהור"ר אליעזר ליפמן נ"י לזאת ראוי לגדור גדר בעדו. ומלתי' כבר אמורה מסתייע' דליקום בארור מסיג גבול רעהו.

ותוקף פקודתי על כל איש מבני בריתנו בכל מקום שדבר המלך מלכו של עולם ודתו מגיע שלא להדפיס הספר הנ"ל עד משך ששה שנים מיום כלות ההדפסה. וכל מי שיעשה בזדון, לא ימיש מביתו ריב ומדון, ובדינא רבא יהי' נידון, ואשר שומע לדברי חכמים ישכון בטח ושאנן, עד ביאת ינון

פי המדבר לכבוד התורה יום ג' ר"ח סיון תקנח י"ת לפ"ק.

הק' משה צבי הירש מייזלס

ח משמרת השבת

(תחילה, מתושבי העיר זאלקאווא 17. לאחר מכן), שימש כ"מגיד מישרים" בלבוב, עיר רבנותו של חותנו. איש צדיק, קנאי לדבר ה'. דאג בכל ערב שבת במסירות נפש, שייסגרו החנוונים את חנויותיהם טרם כניסת

זוגות תפילין וטליתות. זה היה בליל שבת
קודש. והרב ציוה שאת הספר תורה
והטליתים והתפילין יניחו ליד קברו של ר'
ליפאלי מגיד זצ"ל.

בזמן שמרן הגאון המפורסם מוהר"י
שמעלקיס זצ"ל מחבר ספרי בית יצחק היה
רבה של לעמבערג ארע שריפה ("א מאלער"
?) רח"ל בבית הכנסת של התלמוד תורה.
ונשרפו שלשה ספרי תורה ושלושים ושלה

נספח 1

רשימות ר' אהרן יוסף לוריא

יחוס המשפחה, כפי שכתב אותו רבי אהרן יוסף עצמו,
כפי ששמע מפי חמותו, ונדפס מכתב ידו בספר "שם
אבותינו", [ביתר - תמוז תשס"ג. בתוספת אי אלו מלות
קישור וכו']. וכך הוא כותב:

אחיה ר' מאיר הכהן הכהן ראפפורט רב
בראדעמישל. בנו, ר' יוסף הכהן ראפפורט
שליט"א רב בראדמישל. בת ר' חיים שמחה
הכהן ראפפורט. אשתו אסתר.

בן ר' טעוואלי הכהן ראפפורט, ראב"ד
בקאסינטין ראדמישל על כסא אביו, מגזע
ה"מאיר נתיבים".

חמותי, מלכה תחי'. אחיה, ר' יואל
שור נ"י. אחותה, חוה תחי'. בת ר' מענדיל
שור ז"ל. אחיו, ר' נפתלי שור שליט"א, יש לו
בנים בלעמבערג. אחיו, ר' פייביל שור, יש לו
בנים, משפחת שור בלמברג.

בן ר' יואל שור. אשתו, מאליא רייזל,
בת ר' גרשון עטינגער הכהן. משפחתו,
בקאמרנא. דור חמישי לר' נפתלי כץ [בעל
ה"סמיכת חכמים"] זי"ע.

בן ר' ליפאלי מגיד, שמו ר' זכריה
אליעזר ליפא שור. אחיו, ר' בצלאל [שור]

"חשוון תרצ"ב. רשימת יוחסין מצד
אשתי חוה תחי', כפי אשר מסרה לי חמותי
מלכה תחי'.

חותני, ר' אהרן [שטרנגלאס] ז"ל,
ואחיו ר' חיים נ"י שו"ב בקיוב, בני ר' יעקב
מקאסינטין, תלמיד חכם וירא שמים, נסע
לרבי אהרן מטשארנוביל. בן ר' אליקים.

בן ר' שלום. נגיד, ומלוה הרבה בגמ"ח.
היו לו ג' בנים: ר' אליקים, ר' הערשיל, ר'
אברהם. אשתו, שמה פראדיל בת ר' הערש,
תלמיד חכם גדול וירא שמים. כשנחלה, ציוה
להניחו אצל צדיק אחד, והחברא קדישא
אמרו שאין שם מקום. ואחר כך הבריא והלך
לשם, והניח את עצמו סמוך לקבר, והראה
לכל הלא יש מקום מורווח אצל הצדיק,
ואחר כך נחלה שוב, ובתוך ג' ימים נפטר,
והניחו אותו שם.

אם חותני, ר' אהרן בן יוכבד. יוכבד,

מגיד.
אם חמותי, גניה. משפחתה, בקעשינוב
ובבנדער. אמה, גאלדי.
בת ר' אברהם יהושע העשיל קוציס.
בן ר' נחמן קוציס. בן ר' וואלף עוזר קוציס,
שהיה לו ששה בנים וששה בנות. משפחת
קוציס, ברוסיא. ר' וואלף עוזר קוציס, היה

נכדו של ר' וואלף קוציס תלמיד הבעש"ט.
אשתו, באשה סוביל. הרבי ר' ברוך ממעזבז
היה השושבין שלהם, ורקד עמה זמן רב כשר
טאנץ. היא היתה בת י"ב, ור' וואלף עוזר
היה בן י"ג. הריז'ניר זי"ע כשברח
מהקרעפיסט, היה בבית ר' וואלף עוזר, ג'
חודשים".

נספח 2

קוים לדמותו, עדות בן העיר לבוב

קטעים נבחרים על "רבי ליפאלי מגיד", ה"ה זקיני
הרה"ק רבי זכריה אלעזר ליפא שור מלבוב זי"ע. מתוך
הספר "תולדות ישראל" בכתב יד, זכרונות שנכתבו
באידיש על ידי רבי ישראל פרנקפורטר הי"ד מלבוב
(רב ביהכ"נ תפלת ישראל בפאריז).

- א -

הנוסח המקורי

די חבורה אנשי מעמד האט גיבליעט,
דאס בית המדרש האט גישיינט. פון אלע
זייטן האבין תלמידי חכמים צי גישארט,
בחורים פון פראווינץ זענין געקומען, עס איז
גיווארן אצענטרום פון תורה. מיינ פאטער
האט גישעפט נחת פון די פלפולי דאורייתא
וואס אין דעם בית המדרש גילערנט גיווארין.
אין לעמבערג איז דאמעלס גיווען א
מקום תורה די גרויסע גבורים זענין גיווען
תלמידי חכמים גאוני ארץ הגביר הגאון
המפורסם ה"ר מרדכי זאב אייטינגער זצ"ל
אין זיין זיהן הגאון המפורסם מה"ר יצחק

אהרן זצ"ל וואס שפעטער גיווען רב אין
לעמבערג.
הגאון הגביר הנדבן מוה"ר נפתלי הירץ
בערנשטיין זצ"ל. הגביר הנדבן הגאון מוה"ר
ירחמיאל הארוויץ זצ"ל ואחיו הגביר הה"ג
מוה"ר ישעי' ליב זצ"ל מחותן פון הגאון
המפורסם מוה"ר צבי הירש חיות זצ"ל
והגביר הה"ג מוה"ר שאול רוקח זצ"ל. הגאון
המפורסם הרב מוה"ר פנחס שיפער זצ"ל
שפעטער גיווארן שטעדישער לעמבערג רב,
אין נאך אין נאך וועלט'ס גאוניס, הרב
הצדיק הה"ג ר' ליפא מגיד זצ"ל הרב הגאון

הצדיק ה"ר בצלאל מגיד זצ"ל. הרב הצדיק
הה"ג רבי זישלי זצ"ל.

בעזאנדער גיווענליך בעלי בתים
לומדים הרב הגדול ר' מנחם בודק זצ"ל, הרב
ר' שמואל האלדבערג זל"ה, הרב ר' אורי
מזוזה סופר זל"ה, הרב ר' משה מזוזה סופר
זל"ה, הרב החסיד הנגיד הר' שמואל קליין
זצ"ל, ה"ר שאול רוקח זל"ה, החסיד ר' שמואל
קליין, הרב ר' אורי זאב סאלאט זל"ה הרב ר'
ניסן זיס זל"ה הרב החסיד ר' שמחה מונד
זצ"ל,

*

די מימי מיריל ע"ה האט גילערנט א
מלאכה הענטשקיס אין האט פון דעם
גישלעפט איהר ... ביז האט חתונה גיהאט
מיט א פיינעם בחור פון א משפחה מיוחסת
כבוד הנכבד ה"ר ליפא שור, נכד הרב הצדיק
כקש"ת מוה"ר ליפא מגיד מלבוב מגזע הגאון
המחבר ספר תבואות שור ומגזע הגאון בעל
מחבר ברית כהונת עולם, זיין פאטער איז
גיווען א זיהן פון הרב ר' ליפאלי זצ"ל וואס
איז גיווען א קדוש עליון, אויף זיין מצבה
שטייט כל ימיו נישט גיגאנגין ד' אמות אהן
תפילין, זי"ע.

אין דער צייט וואס מרן הגאון
המפורסם מוהר"י שמעלקיס זצ"ל מחבר פון
ספרי בית יצחק איז גיווען לעמבערגער רב
האט זיך גיטראפן אמאלער רחמנא ליצלן
אין בית הכנסת פון תלמוד תורה. אין זאנען
האססע איז פערברענט גיווארן, דרייא ספרי
תורה און צוויי אין דרייסיג פאר תפילין אין
טליתים. עס איז גיווען פרייטאג צי נאכט'ס.

אין לעמבערג איז א מנהג אז מען לאזט
פערלעשין אין שיהל די לעכט ווי אנדערע
שטאד טיהן דארך א גוי. איך גידענק דער רב
זצ"ל האט ביים מספיד זיין גיווינט אין
גיזאגט עס איז דא אזא מנהג, דאך וויל ער
נישט מתיר זיין, נור די שמשים דארפן אכט
געבען זאל מעהר נישט פאהר קימען. אין
דער רב האט גיהייסען די ספרי תורה מיט
טליתים אלע תפילין לייגען לעבין קבר פון ר'
ליפאלי מגיד זצ"ל.

הרבני הנכבד אוהב תורה ויראת שמים
הנדבן מוה"ר אליעזר שטירער זצ"ל האט מיר
ערצעהלט ער איז א מאהל גיגאנען אויף
קמחא דפסחא מיט הרב ר' ליפאלי מגיד.
זענין זיי דורך גיגאנען פון טאנדייט געסיל
אויף דער בריק, דאס איז זאלקעווסקי גאסא,
דורך א הויז איז גיוועהן אין הויף א
פרענטשע מיט א פאר טרעפליך, האט ר'
ליפאלי זצ"ל זיך אהן גיהאלטן אין דער
פרענטשע פער טראכט גיבליבען שטיין. האט
ה"ר לייזער זל"ה אהן גיחאפט די לינקע האנד
האט גישפירט די תפילין אין גיפרעגט ר'
ליפאלי וואס האט איהר אייך אזוי
פערטראכט. האט ער גיענפערט איך
בעטראכט אזוי וואס פאר א טהיירע בעל
מלאכה דער בורא כל עולמים איז וויפיעל
יאהר דער הימיל שטייט אין האט נאך נישט
ווי איין לאטקאלי.

דער פעטער ר' ליפא זל"ה איז גיווען
איין הויפט עהרליכער יוד גיהאלטן די מימי
ע"ה בכבוד. איבער גילאזט דריי קינדער ,
נפטר גיווארן ערב ר"ח כסלו תרע"ה תנצבה.

- ב -

תרגום

ניסן זיס זל"ה, הרה"ח ר' שמחה מונד זצ"ל,
וגם המוני בעלי בתים יראי ה' שכל חיותם
היתה לימוד התורה.

*

הדודה מיר'ל ע"ה, אחות אבי ע"ה,
למדה מקצוע תפירת כפפות וסריגתן, וינקה
מך את פרנסתה, עד שבאה בברית
הנישואין עם בחור טוב ממשפחה מיוחסת,
כבוד הנכבד ה"ר ליפא שור, נכדו של הרה"צ
קש"ת מוה"ר ליפא מגיד מלבוב, מגזע הגאון
המחבר ספר תבואות שור זצ"ל, ומגזע הגאון
[רבי נפתלי כ"ץ] בעל ברית כהונת עולם.
אביו היה בנו של הרב ר' ליפא'לה זצ"ל,
שהיה אחד מקדושי עליון, ורשום על מצבת
קברו, שכל ימיו לא הלך ד' אמות בלי
תפילין, זי"ע.

בתקופת כהונתו של מרן הגאון
המפורסם מוהר"י שמעלקעס זצ"ל, בעהמ"ח
שו"ת בית יצחק, כרבה של למברג, אירע
אסון נורא ר"ל בבית הכנסת של התלמוד
תורה במחוז האסע, כאשר שלשה ספרי
תורה ושלשים זוגות תפילין, וטליתות, עלו
באש. היה זה בליל שבת. בלמברג היה נהוג,
כמו בערים אחרות, שהגוי היה מכבה את
הנרות בבית הכנסת. והנני זוכר בעת שהרב
נשא את ההספד על השרפה אשר שרף ה',
בכה מאד ואמר, שאכן יש מנהג כזה
שמשתמשים בגוי, אף על פי כן, אין הוא
רוצה להתיר את הדבר, אלא שהשמשים
חייבים לעמוד על המשמר ולהזהר שדבר
כזה שוב לא יהיה. והרב ציווה להטמין את
ספרי התורה השרופים, ואת התפילין

החבורה של אנשי מעמד התפתחה
ופרחה, ובית המדרש האיר. מכל עבר נהרו
לכאן תלמידי חכמים, הגיעו גם בחורים
מפרברי העיר, והמקום הפך למרכז תורה.
אבי שבע נחת מפלפולי דאורייתא שלמדו
בבית מדרש הזה. לעמבערג היתה אז מקום
תורה, הגבורים הגדולים היו תלמידי חכמים
וגאוני ארץ, הגביר הגאון המפורסם רבי
מרדכי זאב אייטינגר זצ"ל, ובנו הגאון
המפורסם מוהר"ר יצחק אהרן זצ"ל שכינה
לימים כרבה של לעמבערג, הגאון הגביר
הנדבן מוה"ר נפתלי הירץ ברנשטיין זצ"ל.
הגביר הנדבן הגאון מוה"ר ירחמיאל הורביץ
זצ"ל, ואחיו הגביר הה"ג מוה"ר ישעיה לייב
זצ"ל מחותנו של הגאון המפורסם מוה"ר צבי
הירש חיות זצ"ל והגביר הה"ג מוה"ר שאול
רוקח זצ"ל. הגאון המפורסם הרב מוה"ר
פנחס שיפר זצ"ל. שהוכתר אח"כ כרב העיר
[שטאדישער לעמבערגער רב]. ועוד כהנה
וכהנה גאוני עולם כגון הרה"צ הה"ג רבי
ליפא מגיד זצ"ל, הרב הגאון הצדיק ה"ר
בצלאל מגיד זצ"ל. הרה"צ הה"ג רבי זישלע
זצ"ל.

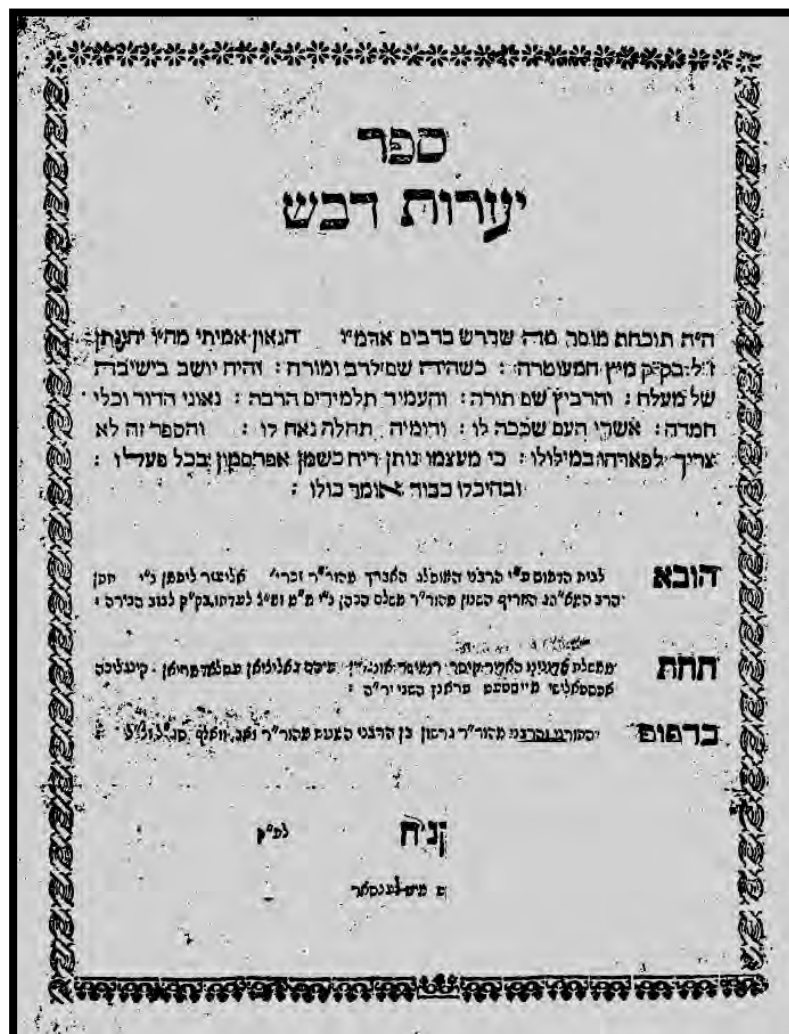
ונוסף לכך היו בעלי בתים רגילים
לומדים כגון הרב הגדול ר' מנחם בודק זצ"ל
[מח"ס זכרון מנחם על תיקוני זהר וסדר
הדורות החדש], הרב ר' שמואל האלדברג
זל"ה, הרב ר' אורי מזוזה סופר זל"ה, הרב ר'
משה מזוזה סופר זל"ה [מח"ס חידושי
הרמ"ז], הרה"ח הנגיד ה"ר שמואל קליין
זצ"ל, ה"ר שאול רוקח ז"ל, החסיד ר' שמואל
קליין, הרב ר' אורי זאב סאלאט זל"ה, הרב ר'

הימנית את המעקה הישן ונשאר עומד שקוע
במחשבות, נגעתי בקלילות בידו השמאלית
והרגשתי בתפילין שהיה לובש תמיד. הוא
התעורר משרעפיו, ושאלתי אותו על מה
העמיק כל כך לחשוב? והוא השיב לי:
"כשהתבוננתי במבנה הרעוע והמלא
תיקונים, חשבתי בלבי, איזה אומן גדול הוא
רבון כל העולמים, שברא את השמים, והם
עומדים כבר אלפי שנים ועדיין אין בהם
אפילו טלאי זעיר אחד..."

והטליתות, ליד קברו של ר' ליפא'לה מגיד
זצ"ל.

סיפר לי הרבני הנכבד, ירא שמים
ואוהב תורה, הנדבן מוה"ר אליעזר שטירר
זצ"ל, שהלך פעם עם ר' ליפא'לה מגיד בענין
קימחא דפסחא, בדרך הגענו לסמטא ישנה
[טאנדייט געסיל] שעל הגשר ברחוב
זלקובסקי, ועברנו דרך חצר של בית, והיה
עלינו לרדת במדרגות של מיבנה רעוע
ומיושן, מלא טלאים, תפס רבי ליפא'לה בידו

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
 רבי ינאי 56/12 אשדוד
 טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
 דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

פורסם על ידינו ב"ויתילדו" ביום היארצייט:

חדשות ונצורות בשושלת המגיד ממעזריטש זי"ע

חתנו ומחותנו של המגיד / תעלומות יוחסין / ועוד

היום, יום י"ט לחודש כסלו שנת תשע"ד, מלאו 241 שנים להסתלקותו של הרב הקדוש רבי דוב בער ב"ר אברהם - המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, שנפטר ביום זה בשנת תקל"ג. יום זה נודע גם כיום מיוחד לקהל עדת חסידי "ליובאוויטש" המעטירה. ביום זה, בשנת תקנ"ט, יצא מהכלא שבפטרבורג - ראש שושלת הקודש, ה"ה הרה"ק רבי שניאור זלמן "בעל התניא" מלאדי זי"ע.

במאמר שלפנינו, מקבץ חדשות ונצורות, תשובות ופתרונות, פנינים ובירורי יוחסין, בעקבות מכתבי הקוראים למדורינו, הקשורים לאילנות היוחסין של משפחות רבותינו הקדושים ממעזריטש ומלאדי זי"ע. היריעה דגן מהווה איפוא המשך ליריעות קודמות המרכיבים את סדרת "עזרת אבותינו", לקיים בנו מקרא שכתוב: "כי שאל נא לדור ראשון, וכוונן לחקר אבותם", [איוב, ח-ח].

*

פרקי יוחסין רבים במאמרינו, נערכים על פי מכתבי הקוראים למדורינו, כאשר אנו נדרשים למלאות את בקשת הקוראים היקרים הי"ו, ואנו מייחדים את היריעה לאסופת תמיהות, שאלות ובירורים, מבוכות וסתירות, ספיקות וחילוקי גרסאות, תשובות ופתרונות, להשלמת חוליות משפחתיות בשרשרת הדורות, הן כמענה על שאלות ותהיות שהעלינו בין פרקי "ויתילדו", והן כבירורים ושאלות שנשאלנו מאת ציבור הקוראים היקר הי"ו.

אנו פונים שוב לכל השולחים תגובות, הארות והערות, בירורים, "מגילות יוחסין", וכיוצא בזה. אנא כתבו באותיות ברורות וגדולות. לא נוכל להתייחס למכתבים הנשלחים ללא שם מלא, ומספר טלפון. מספר הפקס והדוא"ל שלנו מופיעים בראש הכתבה. שימו לב לשינוי כתובת הדוא"ל של המדור, והיא מעתה: 0765104905@bezeqint.net.

אנא, פרטו נתונים רבים ככל האפשר של האישים המופיעים בשלשלת היחס, שמות מלאים, משפחה, פרטי, תאריכי לידה, פטירה, שם הורים, בן/בת זוג, צאצאים, עיסוק, מקום מגורים, ועוד - ככל היותר מהידוע לכם. הדבר מקל על אימות הנתונים, וחוסך חיפושים מיותרים.

לשאלת רבים. אין מן הצורך לשלוח כמה פעמים. חזקה על הדוא"ל, או הפקס, שעושים את שליחותם כראוי. אלא שאיננו מסוגלים ואיננו יכולים להתייחס לכל פניה ופניה תיכף ומיד. נשתדל בעהשי"ת להתייחס לכל הפונים לפי העת והזמן העומד לרשותנו, ובעת הצורך אף נשתדל אנו ליצור עמכם קשר.

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

א

המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, בתו וחתנו

בפרק השלישי שבמדור "ויתילדו" מספר 114, [התפרסם לפני כשנתיים ורבע, בתוספת התורנית של ערש"ק פרשת כי תבא, י"ז באלול תשע"א], תחת הכותרת "מי הוא חתנו ומחותנו של המגיד ממעזריטש", העלינו תעלומה מעניינת אודות בתו של המגיד ממעזריטש ובעלה. לאור הפרסום הנ"ל, קבלנו מידע מעניין ביותר, ובו סיפור המוביל אותנו לפתרון חלקי לתעלומה הנזכרת. אלא שלא פירסמנו את הדברים עד כה מאחר שנראה היה תחילה שהסיפור דמיוני ואין בו שמץ של אמת. אולם למרבה הפלא, לאחר שחקרנו אחר המקורות מתוך התשובות הרבות שקיבלנו, התברר לנו שהסיפור אכן סופר, אם כי בגרסאות שונות. **רוב המקורות מובילים אל הגאון רבי אשר זילברשטיין מלוס אנדז'לס - כמקור הסיפור. הרב זילברשטיין, שנולד בעירו של המגיד - "מעזריטש", והוא ואבותיו שימשו שם ברבנות כמה דורות, אכן סיפר את הסיפור בהזדמנויות אין ספור. כך, על פי עדויות ישירות שקבלנו כמענה לשאלתנו.**

להלן, נשוב על בקשת סיוע הקוראים לפתור את תמיהתנו ושאלתנו - וכפי שפרסמנו בשעתו במדור הנ"ל. לאחר מכן, נעלה כאן את עדותו של **הרב זילברשטיין הנ"ל**, ובתקווה שיהיה מי שיוכל להוסיף פרטים ולהעשיר אותנו במידע עד כדי השלמת כל הנקודות העלומות שבסיפור - בס"ד.

ב

היהודי שסייע למגיד וזכה להיות חתנו / תעלומה מספר 1

להלן, ה"שושילתא ושאלתא" - כפי שהעלינו ב"ויתילדו" מספר 114: הרה"ח **רבי אהרן הויזמן שליט"א** [זצ"ל] מוסר בשם הרה"ח **רבי יצחק אייזיק אייזען זצ"ל**, שסיפר לו פעם על הרה"ק **רבי דוב בער - המגיד הקדוש ממעזריטש זי"ע**, שהיה זקוק פעם לסכום כסף עבור ענין חשוב מאוד. והכריז, שמי שיתן לו תיכף ומיד את הכסף - ישתדך אתו. יהודי יקר, שאם כי לא נודע כמיוחד בין העדה, אלא שהיה בעל יכולת, העניק מיד את הסכום הנדרש למגיד, וקיים המגיד את הבטחתו, והשיא את בתו לבנו של האיש. לימים, התלוננה בתו של המגיד לפני אביה, שקשה לה לחיות עם יהודי שאינו בר השגה ובעל מדריגה כשאר בני החבריה קדישא, והבטיח לה המגיד שיהיה לה ממנו ילדים טובים.

*

בסיום הסיפור, אמר לו המספר - רבי יצחק אייזיק הנ"ל - לרבי אהרן: הרי לך תשובה על מה ששאלת אותי פעם על אודות צאצאי מרת "**דאבריש**" בתו של **המגיד הגדול ממעזריטש**, ששמעת מאחד מנכדי **רבי ישראל רובין** [ר' ישראל שוחט], שמסורת בידו שהוא מצאצאי ה"מגיד", מבתו "**דאבריש**", וגם אדמור"י **באיאן** קירבוהו משום כך, בהיותם קרובי משפחה - על

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

ידי זקינם ה"מגיד". יתכן, שזו היא הבת הנזכרת במעשה הנזכר לעיל. [תשו"ח להרב צבי הרשטיק - ירושלים, שהעביר אלינו את הדברים, כפי ששמע מפי רבי אהרן הויזמן].

*

עד עתה לא עלה בידינו לפענח את סדר היוחסין, ולמצוא את פירוט השתלשלות היוחסין למעלה בקודש עד בתו של המגיד הגדול ממעזריטש. ולא עוד, אלא שלא מצאנו בכתובים עד עתה תימוכין נוספים למסורת כלשהי על בת זו.

היש מי מבין הקוראים היודע פשר דבר? האם יש מי שיודע פרטים נוספים על בני משפחתה של בת זו? ומה שם בעלה? ומי הם ילדיהם?

ג

העגלון בשערי העיר מעזריטש / תעלומה מספר 2

כאמור לעיל, לאחר פרסום התעלומה הנ"ל, קבלנו מידע מעניין ביותר, ובו סיפור המוביל אותנו לפתרון חלקי לתעלומה הנזכרת. מקור הסיפור, הוא הגאון **רבי אשר זילברשטיין מלוס אנדז'לס**, יליד עירו של המגיד - "מעזריטש" שבוואהלין, אשר הוא ואבותיו שימשו שם ברבנות במשך כמה דורות.

וכאן מחובתנו להפסיק ב"מזמור לתודה" - קוראים יקרים הי"ו, ושוב שנית נקדמה פניכם בתודה - על שיתוף הפעולה הפורה והמהנה - תמידין כסדרן, בלב ונפש חפצה. ישר כחכם ותשואות חן חן.

*

ובכן. כך סיפר הרב זילברשטיין - על פי מכתבי הקוראים היקרים הי"ו: "פעם אחת נסעתי לעיר מגורי, 'מעזריטש', עם עגלון יהודי. כאשר הגיע העגלון לשערי העיר, עצר ולא הסכים להמשיך לתוך העיר בשום פנים ואופן, וגם לאחר הפצרות מרובות.

לשאלתי לטעם הדבר, השיבני, שהוא מיוצאי חלציו של יהודי יקר שהיה חתנו של **המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע**, אשר התנהג כ'צדיק נסתר', ולפרנסתו שימש כ'עגלון'. מפאת כבודו של המגיד, קיבל ה'עגלון' על עצמו שלא להיכנס לעיר מגורי חותנו - 'מעזריטש' - עם העגלה והסוסים. ובמנהג זה אשר נהג ראש המשפחה - סיים ה'עגלון' דגן - נכדו של ה'עגלון' הצדיק - את סיפורו המדהים, נהגו אחריו גם כל צאצאיו אחריו אשר שימשו גם הם במקצוע העגלונות, וגם אני נוהג כך עד עצם היום הזה".

*

האם יש מי שיודע לציין סימוכין נוספים על יהודי נסתר, עגלון, שהיה חתנו של המגיד?

האם יש מי שיודע מקור נוסף לסיפור הנ"ל? או לכל הפחות מקור לסיפור דומה לזה?

רק לאחר שנבדוק את כל הגרסאות, נוכל להגיע בע"ה למסקנות ברורות, יהיו אשר יהיו, הן לחיוב והן לשלילה. במיוחד לאור העובדה אשר על פי חלק מתשובות הקוראים, נראה שעל פי

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

מסורות משפחתיות אחרות, כלל לא בטוח שהיה לו "בת" - למגיד ממעזריטש זי"ע.
 [ובמאמר מוסגר יש לציין כאן את המסופר בספר "דברים ערבים", עמוד 57, אודות "גיסו"
 של "המלאך", אשר חסידים ואנשי מעשה התפללו אצלו בביתו בראש השנה, עיי"ש. שם הגיס לא
 נמסר שם, ויתכן מאוד שהמדובר שם - הוא הוא בעל אחותו - ה"ה הצדיק הנסתר הנ"ל].

ד

זיווגו השני של המגיד ממעזריטש - פרטים בלתי ברורים

בהזדמנות זו, הננו להביא בפני הקוראים פרט מחודש בתולדות המגיד הגדול ממעזריטש
 זי"ע, שלא היה ידוע עד כה, ומקורו בספר "אלף כתב", מאת הגאון **רבי יצחק וייס מווערבוי**.
 בחלק ראשון של הספר, שנדפס לראשונה מכתב ידו בשנת תשנ"ו, בבני ברק, עיי' **הרב משה**
אלכסנדר זושא קינסטליכער, באות תנ"ט, כותב הגאון מווערבוי בזה הלשון:
"סיפר הגה"ק רבי ישכר דוב אבדק"ק בעלז"צוק"ל, שאמו של בעל פרמ"ג [פרי מגדים.
נא"ו] ז"ל, היתה אשתו השני של הרבי ר' בער זצ"ל, ופ"א נסע הפרמ"ג לשם מצות כיבוד אם
לבקר את אמו, וכאשר חזר משם שאלוהו בני החבורה שלו האיך הי' לו שם, ואמר שנדמה על
עצמו כגוי בין יהודים, עכ"ד זלה"ה". עכ"ל מחבר הספר "אלף כתב".

*

הגאון המפורסם **רבי יוסף תאומים בעל ה"פרי מגדים" זצ"ל** נולד בשנת תפ"ז, לאביו
 הגאון **רבי מאיר בן רבי יוסף**, שלפי דעות שונות היה מבני בניו של הגאון הנודע **רבי יונה תאומים**
אב"ד דק"ק מיץ - בעל ה"קיקיון דיונה".
 אמו של ה"פרי מגדים" זצ"ל, הרבנית הצנועה מרת גיטל ע"ה, היתה בתו של **הקצין מוהר"ר**
שלום ז"ל מק"ק שטעריץ, שהיתה פרבר (במרחק של ג' פרסאות) לעיר הגדולה מלאת הדעת
 והחכמה "לעמברג". פרטים אלו נרשמו בהקדמת בעל ה"פרי מגדים" זצ"ל, לספרו: "נטריקן".
 נמצא לפי זה, שבזיווגו השני נשא המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע את בתו של **"הקצין מוהר"ר**
שלום ז"ל מק"ק שטעריץ" הנ"ל, שהיה זקינו - אבי אמו - של ה"פרי מגדים" זצ"ל.
 וראה גם בספר "כרם ישראל - רוזין", [פ"ט אות א'], ש"המגיד" נשא אשה שניה: "הה"ק
 ר"א המלאך נולד מאשתו הראשונה של הה"מ, וכשנשא אשה בזו"ש לא הוליד ממנה". עכ"ל.

*

והנה, זוגתו הראשונה של "המגיד" - אמו של "המלאך" - הרבנית מ' חוה ע"ה, [או מ' קיילא
 ע"ה - לגירסא אחרת], היתה - על פי המסורת - בתו של **רבי שלום שכנא מטורטשין**.
 אלא שלכאורה לא יתכן ש**רבי שלום אבי אמו של ה"פרי מגדים"** הוא זה **רבי שלום שכנא**
מטורטשין שהיה אבי אמו של "המלאך". שהרי "המלאך" נולד כבר בשנת ת"ק, ואילו הרבנית מ'
 גיטל הנ"ל, נתאלמנה מבעלה **רבי מאיר תאומים - אבי ה"פרי מגדים"** - רק בשנת תקל"א/ג. ראה
 בהקדמת הגאון **רבי צבי יחזקאל מיכלזאהן - הרב מפלונסק** לספר "נטריקן". [ואולי היה

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

"המגיד" נשוי לאחות אמו של ה"פרי מגדים", וטעות סופר נפל כאן?].

*

על פי מסורת חב"ד, היה **רבי שלום שכנא מטורטשין** - חותנו של "המגיד" - אביו של **רבי נח אלטשולר**, שהיה אביו של הרה"ק **רבי שלום שכנא** - אבי ה"צמח צדק" **מליובאוויטש זי"ע**. וראה במה שהרחבנו בעבר במקורה של משפחה מיוחסת זו, במאמר מיוחד על "משפחת אלטשולר" - **בן אחר בן לזרע המלוכה - מגילת היוחסין שהפכה לקמח...**

ה

ליחוסו של מחותנו של המגיד ממעזריטש - בעל ה"משנת חכמים" מקרעמניץ זי"ע
 מיחוסו של הרה"ק **המגיד הגדול - רבי דוב בער ממעזריטש זי"ע** למעלה בקודש, לא ידוע לנו מאומה, מלבד שם אביו **רבי אברהם**.

גם על "המגיד" לא פסח הסיפור המפורסם, הסיפור העובר מרב לרב ומגדול אחד למשנהו בסגנונות שונות זו מזו... וגופא דעובדא הכי הווה. בהיות "המגיד" כבן חמש, נפלה דליקה בבית אביו ר' אברהם - שהיה "מלמד" ו"מגיד" בעיר לוקאטש, שכילתה את כל הבית רח"ל, כולל את מגילת היוחסין המוזהבת שעליה רשום היה יחוס המשפחה שהיו מזרעא דדוד מלכא משיחא. כשראה את אמו מ' חוה ע"ה והיא בוכיה, שאל אותה "המגיד": וכי יש להצטער כל כך על אובדן הבית? השיבה האם: לא על אובדן הבית אני בוכיה, אלא על שריפת מגילת היוחסין שלנו. ענה לה הילד: אין בכך כלום, אני אמציא לך שלשלת יוחסין חדשה שתתחיל בי. [ראה ב"רשימות דברים" של הרב חיטריק, ח"ג, עמודים מ-מא].

*

והנה, יש המציינים על **רבי אברהם אבי "המגיד"**, שהוא היה מצאצאיו של התנא הקדוש **רבי יהודה הנשיא מחבר ספר ה"משנה"**. מקורה, בספר "כרם ישראל", [פרק ו' אות ד']. שם נמסר בשם הרה"ק **רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע**, אשר העיד שהוא מכיר את **רבי אברהם אבי "המגיד"**, ושהוא היה בעל רוח הקודש, והוא היה **מזרע היחס של רבינו הקדוש מחבר ה"משנה"**.

אלא שקשה לאמת מסורת מסוג זה, ובפרט שלא מצאנו לה לעת עתה מקורות קדומים בכתובים. אי לכך היה מי שהציע להבין מסורת זו כנובעת מתוך שיבוש קל במסורת משפחתית של צאצאי "המגיד", שאודותם נמסר שהם נמנים עם צאצאי **"בעל ספר המשנה"**, כאשר הדברים נאמרו אך ורק בלשון מליצית, ומכוונים היו אל הרה"ק **רבי משולם פייבוש הלוי הורוויץ מקרעמניץ - בעל ה"משנת חכמים" על ששה סדרי משנה**, שהיה אכן חותנו של בנו יחידו של "המגיד" - ה"ה הרה"ק **רבי אברהם "המלאך" זי"ע**.

על פי תיקון זה, לא נמסרה עדותו של **הרב הקדוש מברדיטשוב** על **רבי אברהם "אבי המגיד"**, כי אם על **רבי אברהם "בנו" של המגיד**. עדות שנשמעה כמובן הגיונית יותר. אולם, אין

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

לנו סימוכין לעת עתה להשערה מרחיקת לכת זו.

*

ואגב. במקורות הקדומים לא נמסר שמו של אבי הגאון בעל ה"משנת חכמים" הנ"ל - שיום פטירתו חל מחר ביום שבת קודש יום כ' בכסלו שנת תקל"ה. ברם, ע"פ מסורת פרטית שנמסרה ב"ספר היחס מטשרנוביל ורוזין" שנדפס בלובלין שנת תרח"ץ, הוא היה בנו של הגאון רבי דוב בעריש הלוי איש הורוויץ, שהיה בנו של הגאון הקדוש הנודע רבי מאיר הלוי איש הורוויץ - אב"ד דק"ק טיקטין - המהר"ם מטיקטין.

לפי זה, נדע את מקור השם של רבי מנחם מניס הלוי הורוויץ - בן ה"משנת חכמים", ה"מביא לבית הדפוס" בשנת תקנ"ו את חיבורו של אביו הגדול, ואשר ערך שם גם "הקדמה" לספר. שכן, זוגתו של המהר"ם מטיקטין היתה בתו של "הרבני הגביר הנכבד מוהר"ר מניס כ"ץ ז"ל", [אשר רבות הרחבנו בכתובים להוכיח שבטעות קשרו את ר' מניס כ"ץ זה למשפחת ה"סמיכת חכמים" ועשו אותו כ"בן אחיו", ואף אנו קיבלנו תחילה את דבריהם, אולם לאחר בירור מקיף נמצינו למדים בס"ד בוודאות שלא היה לו כל קשר למשפחה זו].

*

מלבד הרה"ק רבי אברהם "המלאך" בנו של "המגיד" זי"ע, ידוע לנו על חתן נוסף לבעל ה"משנת חכמים מקרעמניץ זי"ע, וכאשר מצאנו רשום על אחת המצבות אשר בבית החיים בקרעמניץ, וזו תוארה: "פ"נ הרבני המופל' הישיש מ' יקותיאל זלמן ב"מ יצחק, חתן הגאון מו"ה משולם פייביש הלוי הורוויץ בעל המח' ספר 'משנת חכמים', נפטר... טבת תקצ"א". עכ"ל המצבה.

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו

רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 076-5-104905 / פקס: 08-8679877

דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

חשיפה ב"המליץ" משנת תרנ"ה מתבררת בזיון

ליומא דהילולא של הרבי ר' זושא מאניפאלי זי"ע - ב' שבט תשע"ד

לפנינו, חשיפה שהתגלתה "כביכול" בשנת תרנ"ה, בעתון "המליץ" מיום י"ג בכסלו. שם, בעמוד 7, מעלה כותב בשם: מנ"ל, רשימת נוסחאות שעל מצבות אשר בבית העלמין בעיר "מאהילוב".

כפי שידוע לנו עד עתה, היו לו להרבי ר' זושא שני בנים בלבד, ה"ה: **רבי צבי מנחם מענדיל מאניפולי**, ואחיו **רבי ישראל אברהם מטשרני-אוסטרא**, אשר כפי שנרשם אודותיהם, נפטרו השניים באותה השנה ובאותו החודש, בהפרש של שבוע אחד בלבד, לפני 199 שנה בדיוק. תחילה, האח הצעיר - ביום כ"א בטבת שנת תקע"ד, ולאחריו - האח הגדול, לאחר כשבוע - ביום כ"ח בטבת שנת תקע"ד.

והנה, לפתע פתאום נתגלתה מצבתו של אח שלישי, אח חדש שלא היה ידוע עד כה. בין המצבות אשר במאהילוב, מצא מנ"ל - הכותב הנ"ל - את קברו של האח השלישי - הנקרא בשם: רבי יצחק מאיר ממאהילוב, אשר נפטר בשנת תקנ"ט, בחיי אביו, וכפי שנכתב על מצבתו:

"שנת ציון לזכר עולם לפ"ק, כי ביום חמישי בשבת עשרים בחודש תשרי נתבקש בישיבה של מעלה החסיד ה"ר יצחק מאיר בהרב הקדוש ה"ר משולם זיסא אח לאדמו"ר בעל "נועם אלימלך" צ"ל ונצב"ה"

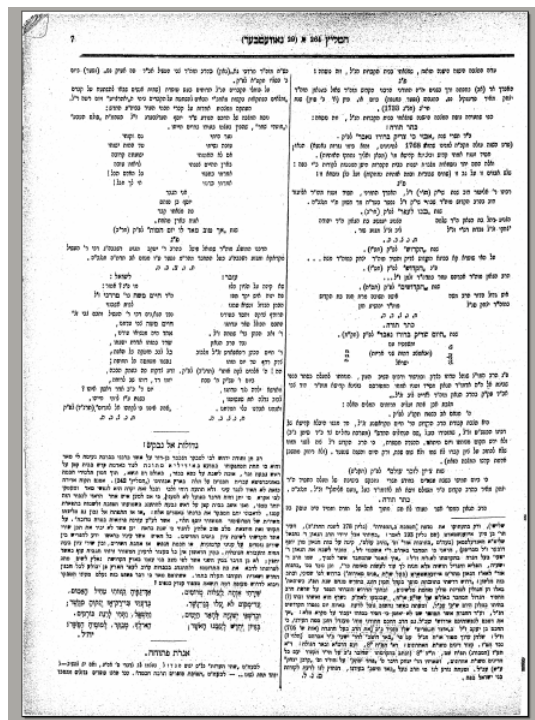
***

האומנם תגלית אמיתית לפנינו?

ובכן, כיום כבר התברר שמדובר בסופר בעל עבר עשיר בזיופים ספרותיים, ומהם אשר חדרו עמוק אל תוככי הספרות הביוגרפית המצויה, ואשר כותביהם אינם מודעים כלל שאין שחר לדברים שהם כותבים, ואין כאן המקום להרחיב בדוגמאות.

גם כאן, ניתן להבחין מיד בזיוף, כאשר הכותב לא טרח כלל להתאים את הנוסח לתקופת שנת הפטירה שעל המצבה. [ולדוגמא: **"אח לאדמו"ר בעל נועם אלימלך"...**]. הוא גם התעצל מלבצע בדיקה פשוטה ומתבקשת בלוח השנה, ולא הבחין בכך

שבשנת תקנ"ט חל יום כ' לחודש תשרי ביום ראשון בשבוע ולא ביום חמישי. כך נראה לנו פשרם של דברים. ואולם, שמא יש לו לאחד הקוראים פתרון אחר לפשר זיוף מוזר זה?

נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

חשיפת זהותו העלומה של "רבי שמואל חריף" מראשי משפחת "ויינפלד" המיוחסת

רבי "שמואל" בקוראי שמס, ו"חריף"ים בתוארם,
וערי מושבותיהם: פוזנא, אוסטראה, ודינוב

א

רבי שמואל צבי הלוי ויינפלד ראב"ד דק"ק סטראפקוב

בעקבות הפרסומים שלנו לאחרונה אודות הגה"ק רבי שמואל פאלקנפעלד - אב"ד דק"ק פוזנא - בעל ה"בית שמואל אחרון" זי"ע, בבירור שלשלת יחוסו למעלה בקודש, ובהשלמת פרטים ביוגרפיים נוספים, בתוספת ציונים ומראי מקומות ממקורות חדשים, פנו אלינו רבים מצאצאיו של הגאון הקדוש רבי שמואל צבי הלוי ויינפלד - ראב"ד דק"ק סטראפקוב, ובקשתם בפייהם. זה רבות בשנים אשר יגענו ולא מצאנו את פירוט שלשלת היוחסין של זקינו הרב מסטראפקוב הנ"ל, אשר אף הוא נמנה על צאצאיו של אותו גאון - רבי שמואל חריף מפוזנא - בעל ה"בית שמואל אחרון", אלא שאין בידינו את כל החוליות מרבי שמואל צבי מסטראפקוב ועד רבי שמואל מפוזנא.

ב

טיב עדותו של הרב מסטראפקוב בחתימותיו

תחילה, שומה עלינו לבדוק את המקור למסורת הנ"ל. ובכן, הדברים מתבססים על נוסח חתימתו של הסבא - רבי שמואל צבי הלוי ויינפלד ראב"ד דק"ק סטראפקוב הנ"ל, שהיה נוהג לחתום בצירוף לשמו: "נכד להרה"ג רבי שמואל חריף והמהרש"א זצ"ל", [ראה בספר "משנת יעקב" לכדו רי"ש ויינפלד]. אלא שלאחר בירור הדברים, נודע, כי לא היה כלל מסורת משפחתית ברורה שזיהתה את רבי שמואל חריף זה כבעל ה"בית שמואל אחרון" מפוזנא בדווקא. אלא מאי?

נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

מסברא יליף לך!

מאחר שלא מצאנו בכתובים גדול מפורסם המכונה בשמו ובכינויו: **"רבי שמואל חריף"**,
ואשר היה אף הוא מצאצאיו של **המהרש"א**, משום כך סבורים היו שבהכרח הכוונה אל **רבי**
שמואל חריף - בעל ה"בית שמואל אחרון" מפוזנא, אשר כותב מפורשות בשערי חיבוריו: **"והנה**
אנכי דור שביעי להגאון מהרש"א"!

ג

כמה חריפי איכא בבי מדרשא!?

האם טיעון זה נכון הוא? ודאי שלא!

מדוע? שכן, דבר פשוט וברור הוא, שמצאנו בתולדות חכמי ישראל במשך הדורות, רבים וכן
שלמים אשר בני דורם - שדברי תורה ולומדיה חביבים עליהם - צירפו לשמם הטוב גם את הכינוי
הנערץ: **"חריף"**.

עובדה פשוטה היא שתואר זה היה נפוץ עד מאוד בין חריפי וגאוני ישראל לדורותיהם, וללא
ספק שמצויים היו ברבות העתים **"ר' שמואל"** רבים וטובים, אשר נקראו בשם: **"רבי שמואל**
חריף". וכי מאין ההכרח לזהות את **רבי שמואל חריף** זה שבחתימתו של הרב מסטראפקוב - עם
הגאון בעל ה"בית שמואל אחרון" מפוזנא.

ד

גם "חריף" וגם "וואלקענפעלד",

אבל מ"דינוב" ולא מ"פוזנא"!

לדוגמא בעלמא, נעלה כאן את שמו של ראש משפחתם של אחת המשפחות המיוחסות
בדורינו - ה"ה משפחת **"וואלקענפעלד"** המעטירה. ראש המשפחה היה נקרא בשם: **"רבי שמואל**
וואלקענפעלד" - **אב"ד דק"ק דינוב**, וכינויו היה אף הוא: **"רבי שמואל חריף"**.

שימו לב - קוראים יקרים - שמו ושם משפחתו ושם כינויו זהים כמעט להפליא עם שמו ושם
משפחתו ושם כינויו של בעל ה"בית שמואל אחרון" מפוזנא, אשר שמו המלא היה:

רבי שמואל פאלקענפעלד - המכונה: רבי שמואל חריף!!!

ואכן, הגיע אל שלחנינו מגילת יוחסין משפחתית, אשר שם ביקש הכותב לקשר ביניהם,
ולעשותם אחד!!!

*

ומה בדבר כמה שינויים - קטנים אבל משמעותיים - שבין שתי הדמויות? לא נורא.
והיה כי ישאל השואל, הרי הכא **"וואלקענפעלד"** והתם **"פאלקענפעלד"**? השב תשיבנו לו:
הכי טרם שמענו שהאות **"פ"** כשהיא באה רפויה, בכוחה להחליף את האות **"ו"**?
וגם אם יהיה מי שיטען בפנינו טענה ניצחת: הלא זה הראשון - שימש ברבנות העיר **"דינוב"**,

נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

ואילו ה"בית שמואל אחרון" שימש ברבנות בערי בילגורייא וטארנאפאל ופוזנא בלבד? אף על כן יהיה המענה. מה בכך אם מעתה נוסיף למקום כהונתו גם את העיר "דינוב"!!

*

ברם, אליבא דאמת, שתי משפחות נפרדות המה, ומשפחת "וואלקענפעלד" אינם כלל מצאצאי ה"בית שמואל אחרון" מפוזנא, וכפי שקבלנו עדות נאמנה מכמה מחשובי בני המשפחה, שמעולם לא בידם מסורת שכזו.

[כך קיבלנו מידידינו הרב חיים אהרן וואלקענפעלד, (ב"ר מאיר יחיאל, ב"ר חיים אב"ד דק"ק ברזוסטיק, ב"ר אלימלך, בן הגאון רבי יהודה לייב מברזוסטיק דלהלן), ע"פ מסורת אבותיו. תשוח"ח על המידע].

אלא שאם בכל זאת יבוא המתעקש וירצה לאחד בין השנים, די לנו לכשנתבונן בתולדותיו של רבי שמואל חריף וואלקענפעלד מדינוב, בכדי להיווכח שהדבר אינו תואם את המציאות כלל וכלל.

וכל כך למה?

הנה, בן היה לו לרבי שמואל זה, והוא, הגאון הצדיק רבי יהודה לייבוש וואלקענפעלד - אב"ד דק"ק ברזוסטיק, חתנו של רבי יצחק לייב וואגשאל - אב"ד דק"ק פריסטיק, שהיה נכדו של הרה"ק בעל ה"נועם אלימלך" מליזענסק זי"ע.

והנה, רבי יהודה לייב זה, נולד לאביו רבי שמואל חריף וואלקענפעלד מדינוב בשנת תקצ"ו - כשלושים שנה לאחר פטירת הגאון בעל "בית שמואל אחרון" מפוזנא - זה שאמור היה להיות אביו... [וראה עוד אודות ר' יהודה לייב ואביו, בספר "אהלי שם" שנדפס בפינסק בשנת תרע"ב, עמוד 392].

ה

מי הוא "רבי שמואל" חריף

מאבות משפחת "ויינפעלד"?

לאחר דוגמא זו, כאשר נמצינו למדים שאכן מצויים היו בכל הדורות אנשים שונים בעלי שמות פרטיים וכינויים זהים ומתאימים להפליא, מעתה שומה עלינו לערוך בדיקה מחודשת לזהותו של רבי שמואל חריף נכד המהרש"א, שהיה זקנים של משפחת "ויינפעלד", צאצאי הרב מסטראפקוב הנ"ל.

ובכן, בראש ספר 'נחלי דבש', שנדפס בשנת תרפ"ח בלבוב, ערך המחבר מגילת יוחסין קצרה למשפחת אבי אמו - איש צדיק ומפורסם בדורו רבי משה כ"ץ עלאוויטש מבארדינוב. בין הרחבת תולדותיו ויחוסו למעלה בקודש, הוא מזכיר את אחד מזקניו, אשר נקרא אף הוא למרבה הפלא: רבי שמואל חריף.

לא מן העיר פוזנא, ולא מן העיר דינוב, כי אם מתושבי העיר אוסטרעהא - עירו של המהרש"א!

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

ולא עוד, אלא שיחוס מיוחד יש לו לר' שמואל חריף זה. ומה היא? שימו לב:

דור רביעי למהרש"א!!!

הנה, מצאנו כאן דמות בשם ובכינוי "רבי שמואל חריף", ואשר אכן היה **מצאצאי המהרש"א**.

*

[כאן המקום להודות לידידינו הרב רי"ש המעשיר אותנו בידיעותיו - על המידע החשוב, ישר כח. תשואות חן **להרב אליעזר רפפורט מויליאמסבורג** - מצאצאי רבי שמואל חריף מאוסטרהא דן, על המידע ועל ההפניה למקורות הנ"ל].

*

כאשר ראינו שם את שמו של **רבי שאול רפאפורט מבארדיוב** מתנוסס בין השמות אשר במגילת יוחסין "נחלי דבש" הנ"ל, ידענו את אשר מוטל עלינו לעשות. ידידינו היקר **הרב דובעריש וועבער** מברוקלין, ידיו רב לו במצבות ובמסמכי העיר "בארדיוב", ותקוותינו היתה שדרכו נוכל לפתור את תעלומת זהותו של ראש משפחת "ויינפעלד", אשר "רבי שמואל חריף" שמו, ומגזע המהרש"א הנהו. את שמו של רבי שאול ואת פרטי שלשלת יחוסו רשם ר' בעריש בחיבורו "עטרת זקנים", [פרק שני, עמוד קס"א, הערה 153], ומשום כך ביקשנו את סיועו בחקר היוחסין דן. התגלית הנפלאה שקיבלנו ממנו כמענה לבקשתנו, מלמד אותנו שוב ש"חקר היוחסין" מקצוע היא ולימוד היא צריכה, ואינה ענין להעתקות ולהשערות. לאחר שיקראו בני המשפחה את שלשלת היוחסין המדוייקת והמאומתת דלהלן, יתברר להם מוצא משפחת אמו של זקנים וראש משפחתם הדיין **רבי שמואל צבי הלוי ויינפעלד מסטראפקוב**, דבר אשר היה נעלם ומכוסה מהם רבות בשנים, ויגלו יחוס מפואר אשר מפאת ההשערה הבלתי מבוססת שבראש הפרק דן, כמעט ולא היה סיכוי לגלותו.

ו

רבי שמואל חריף מאוסטרהא

דור רביעי למהרש"א

הנה, בספר "נחלי דבש" הנ"ל, מסופר על משפחת הרבני החסיד המופלג **רבי שאול רפאפורט** מ'בארטפעלד' [קרי: 'בארדיוב'], שהיה בנו של הגאון **רבי שמואל 'החריף' מאוסטרהא** - הנודע אף הוא בדורו בכינוי **'רבי שמואל חריף'**.

שם מסופר עליו שהוא היה נכד **דור רביעי למהרש"א**, ושדודו - בעל ה'שאגת אריה' - המליץ עליו לפני פטירתו למלאות את מקומו ברבנות העיר 'מיץ', אלא שבעברו דרך ק"ק פראג, שבק חיים לכל חי, ושם מצבת קבורתו, הקיימת ועומדת עד עצם היום הזה - **ראה תמונה**.

[וראה שם פרטים נוספים חשובים לתולדותיו. פרט חשוב מצויין שם, אשר הוא היה רבו של הרה"ק **רבי אבי עזרי זליג שפירא מגרעניץ** זי"ע (בן **רבי משה יצחק שפירא**, מבני בניו של הרה"ק

נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

רבי נתן נטע שפירא - בעל ה"מגלה עמוקות" זי"ע, ונפטר בשנת תקצ"ח), שהיה חתנו ותלמידו המובהק של המגיד הקדוש רבי ישראל מקוזניץ זי"ע, ואביו של הרה"ק רבי חיים מאיר יחיאל - השרף מאגלניצא זי"ע].

*

והנה, לפני מספר שנים אינה ה' לידי ידידנו הרב דובעריש וועבער הנ"ל, בין מסמכי הארכיונים אשר בעיר 'סטראפקוב', את תעודת נישואיו של החסיד המופלג רבי יוסף חיים הלוי ויינפעלד מגארליץ, שהיה אביו של הדיין רבי שמואל צבי הלוי ויינפעלד מסטראפקוב הנ"ל. מכאן ואילך, לא היה צריך לחפש ואף לא להעלות השערות וכדומה, ועל ידה הגענו ליחוס הברור והנכון בס"ד.

שכן, על פי הנכתב שם, נשא ר' יוסף חיים בן ר' אברהם ויינפעלד מגארליץ, בשנת תר"ג, בעיר סטראפקוב, את מ' רבקה - ילידת בארדיוב - שהיתה בתו של הרבני ר' שאול רפאפורט מבארדיוב הנ"ל, שהיה בנו של הגאון המופלא רבי שמואל חריף מאוסטרהא, שהיה אכן נכדו של המהרש"א.

מעתה, ברור לנו שאליו נתכוון רבי שמואל צבי מסטראפקוב בחתימותיו, ולא נתכוון כלל אל בעל ה"בית שמואל אחרון" מפוזנא!!!

*

[על מנת להשלים את שלשלת היוחסין של משפחת "ויינפעלד", יש לערוך מחקר בפני עצמו לתולדות רבי שמואל חריף מאוסטרהא ואביו רבי חיים, וחותנו הגאון רבי שמחה בן הגאון רבי חיים רפאפורט מלבוב, וכו'. ועוד חזון למועד אי"ה].

מצבת "רבי
שמואל ב"ר חיים
אסטרהא"

ה"ה
"רבי שמואל
חריף רפאפורט"

מאבות משפחת
"רפאפורט
ו"ויינפעלד"

בבית החיים
דק"ק פראג

יחוס משפחת חייקין

וצאצאיהם - המשפחות המסתעפות

**בירור אודות זוגתו השניה של הרה"ק רבי זאב וואלף
מטשארני-אוסטרא זי"ע, וצאצאיהם, ושידוכם עם בית זלאטשוב**

במסורת היוחסין שאצל צאצאי הגה"צ רבי משה מרדכי חייקין זצ"ל, נמסר כך:

א. פירוט השלשלת מאב לבן, ע"פ מסורת המשפחה.

1. **רבי משה מרדכי חייקין**. [שם משפחתו, כשם אביו חורגו]. נולד בסביבות שנת תרכ"ח בטבריה - נפטר בכ"א מנחם אב תרצ"ו בירושלים עיה"ק.
2. **בן רבי שלמה בק**. נולד בסביבות שנת תר"ד בטבריה - נפטר ב...? בטבריה.
3. **בן רבי פינחס בק**. נולד בסביבות שנת תקע"ו בזוואניץ - נפטר ב...? בטבריה.
4. **בן רבי אליעזר שבתי**. נולד בסביבות שנת תקנ"ז בזוואניץ - נפטר ב...? ב...?
5. **בן רבי משה יעקב מזוואניץ**.
6. **בן הרה"ק רבי זאב וואלף מטשארני-אוסטרא זי"ע**. נפטר ה' אדר תקפ"ג בטבריה.

ב. יחוס המשפחה עד הרה"ק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, ע"פ מסורת המשפחה.
בערוב ימיו, כאשר נתאלמן הרה"ק רבי זאב וואלף מטשארני-אוסטרא זי"ע, נישא בשנית לאלמנה חשובה ומיוחסת, שהיתה נשואה בזיווגה הראשון לאחד מחמשת בניו של המגיד מזלאטשוב, והביאה אתה את בתה היתומה מבעלה הראשון.
מי הוא אותו בן של המגיד? דבר זה שנוי במחלוקת בין בני המשפחה.
יש המוסרים שמדובר בבנו הבכור של המגיד - ה"ה הרה"ק רבי יוסף מיאמפאלי זי"ע, נפטר ביום כ"ד טבת תקע"ב.
ויש המוסרים שמדובר בבנו הרביעי של המגיד - ה"ה הרה"ק רבי משה מזוועהיל זי"ע, נפטר ביום י' אייר תקצ"א.

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 153-8-8679877
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

שמה של אלמנה זו - כך נמסר - היה מ' געלא ע"ה.

בעלה של האלמנה הופיע בחלומה אל רבי זאב וואלף, בטענה: "מה לך בגני", וכאשר הציע ר' וואלף להתיר את הקשר, נענה ע"י הבעל, שאדרבא, ברצונו לחזק את הקשר.

או אז, הוחלט להשיא את **רבי משה יעקב מזוואניץ** (לעיל מספר 5), בנו של רבי זאב וואלף מאשתו הראשונה, עם בתה של אשתו מ' געלא מבעלה הראשון.

מזיווג זה - כך נמסר - נולד להם הבן **רבי אליעזר שבתי** (לעיל מספר 4), שהוא בן בנו של **רבי זאב וואלף מטשארני-אוסטרא**, ובן נכדתו של המגיד רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב.

עד כאן שתי המסורות העוברות מאב לבן במשפחות הנזכרות.

אלא שהתעוררו להם לכמה מצאצאי המשפחה החוקרים את שושלת יחוס אבותם, מספר שאלות ותהיות בהקשר לסיפור זה.

אנו מעלים אותם כאן לפניכם, על מנת לקבל מידע נוסף אשר יסייעו לנו בהעמדת המסורת על דיוקה ולפתרון התהיות והתעלומות.

א. מי יכול למסור מקור הכי קדום, והכי מדויק, לסיפור זה?

ב. האם ידוע לנו ממקור נוסף בכתובים שרבי זאב וואלף מטשארני-אוסטרא נישא בשנית בערוב ימיו?

ג. רבי משה מזוועהיל נפטר בשנת תקצ"א, ואילו רבי זאב וואלף כבר נפטר כשמונה שנים לפניו. כיצד יתכן לקיים - אם כן - גירסא זו?

ד. רבי יוסף מיאמפאלי נפטר בשנת תקע"ב, ואם רק לאחר פטירתו נשא רבי משה יעקב מזוואניץ את בתו לאשה, כיצד יתכן שכבר ארבע שנים לאחר נישואיהם, בשנת תקע"ו, נולד להם נכד - רבי פינחס בק??? (ראה לעיל מספר 3).

ה. רבי יוסף מיאמפאלי נפטר בגיל קרוב לשבעים שנה, ובצוואתו אנו רואים שהוא מזכיר את שתי בנותיו ואת שני חתניו, כלומר, ששתי בנותיו כבר נישאו בחייו. כיצד נמסר - אם כן - על בת יתומה שטרם נישאה לאיש? (האם מדובר בזיווג השני של רבי משה יעקב ובזיווג השני של הבת?).

ו. האם יש מקור נוסף בכתובים לקיומו של בן בשם "רבי משה יעקב" לרבי זאב וואלף מטשארני-אוסטרא?

לרבים השואלים אודות: ימי הילולא של רבותינו הקדושים הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע והרבי ר' העניך הכהן מאלכסנדר זי"ע

א. הרבי ר' אלימלך זי"ע נפטר בשנת תקמ"ז, שנה פשוטה - בת אדר אחד בלבד. כך נכתב על מצבת קבורתו, שנת תנצב"ה לפ"ק. ולכן כתבו בניו בשנת תקמ"ח בצמוד לשם אביהם - הכ"מ, כנהוג בשנה הראשונה.

אין דעה אחרת האומרת שהוא נפטר בשנת תקמ"ו, שנה מעוברת בת שני אד"רים. המקור היחידי לכך הוא הספר "לשון הזהב", בקטע ש"הושתל" על ידי אחד המטפלים בכתב יד המחבר, וכפי שהוכחנו ב"ויתילדו" שכל הלשון שם אינו כי זיוף עלוב.

כמו כן הוכחנו שם שהמחבר לא נפטר בשנת קי"ג לימי חייו, כמו שנכתב עליו בשער הספר. והנכון, שהמחבר לא היה בעת פטירתו כי אם בסביבות גיל שבעים בלבד.

ראה "ויתילדו" מאמר מספר 143, שם הרחבנו בענין הנ"ל, והוכחנו את כל הזיופים והסילופים שנכנסו אל תוך הספר הנ"ל.

ב. הרבי ר' חנוך העניך הכהן מאלכסנדר זי"ע, נפטר אור ליום שני פרשת שמיני י"ח אדר שני - שנת תר"ל - שנה מעוברת.

אין בזה כל דיון, כפי שמצאנו מפורשות בדיווח על פטירתו בעיתוני התקופה, שם דווח על פטירתו בתאריך הנ"ל. העתונים קיימים עד עצם היום הזה.

הדבר גם נרשם מפורש בנוסח המצבה, וכפי שנעתק סמוך ונראה לפטירתו ממש בכמה מקומות, ואין כאן המקום להרחיב במקורות לדבר ברור זה.

למשלוח תגובות, הארות והערות, בירורים,
 "מגילות יוחסין" - וכו', על פי הכתובת דלהלן.

לא נוכל להתייחס למכתבים הנשלחים ללא שם מלא, ומספר טלפון.

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד

פקס: 076-5104905

שימו לב לכתובת הדוא"ל החדשה:

0765104905@bezeqint.net

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין
ויתילדו

לקט פנינים וציונים לחקר היוחסין בישראל

כי שאל נא לדור ראשון וכוונן

לחקר אבותם

[איוב, ח-ח]

א

רבי אברהם שלמה - מדייני ק"ק אוהעל

אביו של בעל ה"מגן שאול" מליטשיק

מצאצאי הרבי ר' העשיל מקראקא

על הגאון רבי אברהם שלמה זצ"ל - אביו של בעל ה"מגן שאול" מליטשיק זצ"ל, אין לנו כי אם פירוור מידע. כל הידוע לנו אודותיו, הוא אך ורק הפרטים הבודדים דלהלן. יתכן שישנם פרטים נוספים בכתובים אודותיו, אך אלו לא הגיעו לעת עתה לידינו.

לא ידוע לנו תאריך לידתו. לא ידוע לנו שם אביו, ואבותיו - למעלה בקודש. שם משפחה, עדיין לא היה נהוג במקומו. שם כינויו - "זאלי". [מה פשר כינוי זה?]. שם זוגתו, מ' שרה ליפשא ע"ה. שימש כדיין בעיר אוהעל. שנת פטירתו - תקפ"ט. מקום מנוחתו כבוד - באוהעל.

מילדיו הידועים לנו. א. בנו, רבי משה גרינפעלד. ב. בנו, רבי שאול יחזקאל גרינפעלד - אב"ד דק"ק ליטשיק - בעל ה"מגן שאול".

מעט פרטים ידוע לנו אודות חותנו, הכוללים בעיקר את שלשלת יחוסו, אבל לא את פרטי הדמויות שבשושלת. בסדרת מאמרי "ויתילדו" אודות הגאון המפורסם רבי אברהם יהושע העשיל - ה"ה הרבי ר' העשיל מקראקא - זי"ע, הבאנו את שם חותנו של רבי אברהם שלמה, ואת שלשלת יחוסו למעלה בקודש, תוך שחשפנו שם של בנו הבכור של הרבי ר' העשיל שכמעט קט ונעלם לגמרי שמו וזכרו. ה"ה:

א. רבי יהושע העשיל - חותנו של רבי אברהם שלמה הנ"ל. ב. בן רבי בנימין זאב. ג. בן רבי יהודה לייב. ד. שהיה בנו בכורו של הרבי ר' העשיל מקראקא זי"ע.

ב

שושלת היוחסין של רבי יונה דיסמאשטרי

מצאצאי רבותינו הרמב"ן ורבינו יונה זצ"ל

אבי אמו של הרשב"ש דוראן

זה לשון רבינו שלמה בן רבי שמעון בן רבי צמח דוראן זצ"ל, בספרו שו"ת הרשב"ש, סימן רצ"א: "...וששאלת, איך הוא זקני הרמב"ן ז"ל, וגם רבינו יונה בר אברהם ז"ל. דע, כי רבי אברהם אביו של

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין
ויתילדו

רבינו יונה ז"ל ואמו של הרמב"ן ז"ל היו אחים, וגם היה להם אח אחר ושמו **רבי יוסף** וגם בנו היה שמו **ה"ר יונה**, ובתו של רבינו יונה בר אברהם ז"ל היתה נשואה **לשלמה בנו של הרמב"ן ז"ל**.

וכשנפטר רבינו יונה בטוליטלה היתה בתו מעוברת, וכשילדה ילדה בן זכר, והיה לו לקרותו משה כשם אביו, אמר הרמב"ן ז"ל אע"פ שצריך לקרותו על שמי, אני רוצה שיקרא יונה על שם זקינו אבי אמו משום וזרח השמש ובא השמש עד שלא כבתה שמשו של זה זרחה שמשו של זה, וכן היה דנפק מיניה גברא רבה והיה רב וגדול בישראל, ובנו של זה היה שמו **שלמה** והיה אביו של **אבי אמי ה"ר יונה דיסמאשטרי זצ"ל**.

זהו שלשלת ייחוסן: **יונה בר שלמה בר יונה ב"ר שלמה בן הרמב"ן ז"ל**. ולפי זה אני ששי מזרע הרמב"ן ז"ל ורבינו יונה בר אברהם ז"ל מצד הורתם מנוחתם כבוד...", עד כאן לשונו.

ג

משפחת הינמן - מבני בניו של בעל ה"אור זרוע" זצ"ל

על פי הספר "אבות ובנים למשפחת הינמן"

מאת הרב משה יוסף הינמן הי"ו

על פי הספר **"אבות ובנים למשפחת הינמן"** שנכתב על ידי **הרב משה יוסף הינמן הי"ו**, נמצא, שמוצאם של משפחת **"הינמן"**, מבני בניו של **רבינו יצחק אשכנזי - בעל ה"אור זרוע" זצ"ל**.

על פי דבריו, זה סדר יחוס אביו למעלה בקודש. אנו מעתיקים זאת מתוך הספר הנ"ל, למרות שאנו כשלעצמנו לא חקרנו עדיין את הדברים, ובשלב זה אנו מסתמכים על טיב מחקרו של המחבר הנ"ל. הדברים מתפרסמים כאן על ידינו אך ורק מפני נדירות פרסומו של יחוס זה, ועל מנת לקבל אסמכתאות חיצוניות נוספות לשמות שבשושלת זו.

וכדלהלן:

א. הרב **רבי חיים אהרן הינמן**. ב. בן הרב **רבי משה הינמן**. ג. בן הרב **רבי חיים אהרן הינמן**. ד. בן הרב **רבי אברהם הינמן**. ה. בן הרב **רבי חיים אהרן הינמן**. ו. בן הרב **רבי עמנואל מנדל הינמן**. ז. בן הרב **רבי אברהם הינמן**. ח. בן הרב **רבי חיים הקדוש הינריך**.

ט. בן הרב **רבי אברהם אשכנזי**. י. בן הרב **רבי חיים אליעזר אשכנזי**. יא. בן הרב **רבי משה אשכנזי**. יב. בן הרב **רבי יצחק אשכנזי**. יג. בן הרב **רבי משה נתן הקדוש אשכנזי**. יד. בן הרב **רבי חיים אליעזר אשכנזי**. טו. בן הרב **רבי יצחק מאיר אשכנזי**. טז. בן הרב **רבי משה אשכנזי**. יז. בן הרב **רבי חיים אליעזר אשכנזי**. יח. בן הרב **רבי שלום הקדוש אשכנזי**.

יט. בן הרב **רבי יצחק אור זרוע**. כ. בן רבינו **חיים אליעזר אור זרוע - מח"ס "אור זרוע הקצר" זי"ע**. כא. בן רבינו **יצחק אשכנזי מח"ס "אור זרוע" זי"ע**.

כב. בן הרב **רבי משה אשכנזי**. כג. בן הרב **רבי יצחק אשכנזי**. כד. בן הרב **רבי שלום אשכנזי**. כה. בן הרב **רבי יצחק אשכנזי** - ואשתו מרת מרים. כו. בת הרבנית מרת אסתר. כז. בת הרבנית מרת ? . כח. בת **רב האי גאון**. כט. בן **רב שרירא גאון**. ל. מזרע **מלכי בית דוד מלך ישראל**.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

רבי אברהם! חותנו של מרן הבעש"ט זי"ע

יהודי בשם:

**רבי אפרים - דיין ומו"צ בק"ק בראדי - ומחכמי הקלויז
כנראה שלא היה ולא נברא!!!**

כדרך המחקר, ההולך ונבנה עוד ועוד ככל שמעמיקים בו, כך גם החקירות המיוחדות הנעשות על ידינו באותם הפרטים שנאספו על ידי חוקרים שקדמו לנו, מביאה אותנו לתגליות מרעננות - מחד, אולם גם לתהיות חדשות - מאידך. לעתים קרובות תוביל אותנו מסקנת מחקרנו המיוחדת על תולדותיהם ויחוסיהם של רבים מאלו אשר היו עלומים עד כה, שכך הם גם נותרו, עלומים כפי שהיו...

לעתים קרובות נאלצים אנו לסגת מדברי חוקרי יוחסין, גם כאשר קבלנו את דבריהם בעבר, כאשר לאחר עיון מחודש באותם הדברים שבעבר קבלנו אותם ללא פקפוק, מתגלה לפתע אשר "פנים חדשות באו לכאן"...

ובמילים פשוטות. מאחר שאיננו יודעים עדיין הכל כמובן, הרי שבחלקים רבים אנו מסתמכים מטבע הדברים על החוקרים שקדמו לנו, אולם לאחר שמזדמן לנו אפשרות לחקור באופן עצמאי את הדברים, מתגלים לנו כמובן זוויות חדשות שגורמים לנו לעתים לחלוק על דעתם ומסקנותיהם, או לחילופין - להיווכח שטעינו או הוטעינו, ובמיוחד לאור המידע החדש הזורם לשלחנו תמידים כסדרם. וכאמור, כך הוא דרכו של מחקר.

* * *

בעבר, רשמנו את פרטי חותנו השני של מרן הבעש"ט זי"ע, בדיוק כפי שמצאנו אצל רושמי תולדותיו. צירפנו את כל הפרטים יחדיו, וכך נוצרה לנו הדמות דלהלן:
הגאון הצדיק רבי אפרים (פישל) מקיטוב, אשר שימש כדיין ומורה צדק בק"ק קיטוב, והיה אחד מחכמי הקלויז בק"ק בראדי. לפי המסופר, נתייחד בחכמתו ובפיקחותו, וכאשר התדיין לפניו הבעש"ט זי"ע בדין תורה באחד מימי אלמנותו, קלט רבי אפרים את ידיעותיו העמוקות בתורה, ואת אצילות רוחו, ובחר בו על אתר כחתן לבתו המצויינת מרת חנה ע"ה. זוגתו, הרבנית מרת אטל ע"ה, (ראה: "אלף מרגליות" עמוד 623, בשם ספר "כציפורים עפות", ירושלים תשנ"ב). בנם, הגאון הקדוש רבי אברהם גרשון מקיטוב זי"ע. בתם, הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה, שנישאה בזיווגה השני למרן הבעש"ט זי"ע.

* * *

ברם, לאחר עיון מחודש מתוך המקורות הראשונים, מסתבר לכאורה, שהדמות הנזכרת

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

לעיל, לא היתה ולא נבראה, ואפילו משל לא היה.

מתוך המסופר ב"שבחי הבעל שם טוב", נראה ברור ששמו היה: **רבי אברהם.**

מתוך המסופר שם, נראה ברור שהוא לא היה גר **לא בבראדי** וכנראה שגם **לא בקיטוב.**
מתוך הסיפור הנ"ל, נראה ברור שהוא לא היה **לא דיין ולא מורה צדק ולא ראב"ד**, כי אם
אחד מבעלי הדין.

מתוך המעשה ניכר אכן שהוא היה למדן, ושמרן הבעש"ט זי"ע אמר לפניו פלפול ברמב"ם.
זה כל מה שיודעים עליו מ המקורות הדייקניים.

* * *

התיקון ושינוי השם מ"**אברהם**" ל"**אפרים**", בוצע על ידי מי שתמה הכיצד אב ובן נקראים
בשם זהה, בה בשעה שבנו נקרא בשם: **רבי אברהם** גרשון מקיטוב.
זוהי השערה בלבד, שנבנתה על סמך הסבירות שנעשתה כאן טעות דפוס בשמות הדומים.
וזאת, לאחר ששנים מצאצאיו נקראו בשם זה, ה"ה אחד מבניו של ר' גרשון מקיטוב שנקרא
בשם: **ר' אפרים** פישל, וכן נכדו של הבעש"ט זי"ע בעל ה"דגל מחנה **אפרים**" זי"ע.
[השערה זו נרשמה על ידי רבים וטובים, ואין אנו יודעים מי היה המשער הראשון והמפיץ של
התיקון. וראה לדוגמא את מכתבו של הרב מסעראצק שנדפס לראשונה בקובץ "נחלת צבי", חלק י"ד,
עיי"ש בעמוד קע"ז].

כל יתר הפרטים אודות רבנותו וכו', כבר נבעו מחוסר דיוק במה שנכתב אודותיו במקורות.

* * *

ברם, האם תמיהת השמות הזהים היא קושיא אמיתית?

מסתבר שלא.

הרי יתכן בהחלט שהבן נקרא תחילה בשם "גרשון" בלבד, ורק לאחר מכן, לשם סגולה
וכדומה, הוסיפו לו ברבות השנים את השם "אברהם", וכפי שהיה נהוג בימים ההם להוסיף שם
מהתנ"ך לסגולה, וללא התחשבות כלל בכך שהשם הנוסף כבר נמצא אצל אב או אח, ובפרט שגם
יתכן שהיה זה כבר לאחר פטירת האב ר' אברהם.

* * *

וזאת יש להודיע לכל חוקרי תולדותיו של **רבינו הקדוש רבי ישראל בעל שם טוב** זי"ע
ממעזיבוז', ובין היתר גם את תולדות **חותנו של מלך - מזיווגו השני**:

יתכן שאנו לא מחפשים את האדם הנכון!

לא את הגאון רבי אפרים מחכמי ורבני בראדי אנו מחפשים

כי אם את רבי אברהם! - אביו של הגאון רבי (אברהם) גרשון מקיטוב!

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

החל משעות הערב, אור ליום כ"ה באדר, יקדישו רבים מבינינו את לימודם לטובת ולעילוי נשמת גיסו של מרן הבעש"ט זי"ע, ה"ה הרה"ק רבי אברהם גרשון מקיטוב זי"ע.

ומה יאמרו אלו בטרם הלימוד לטובת בעל ההילולא קדישא?

**לעילוי נשמת רבי אברהם גרשון בן רבי אפרים?
או שמא לעילוי נשמת רבי אברהם גרשון בן רבי אברהם?**

ובעצם...

מי היה חותנו של מרן הבעש"ט זי"ע?

א

רבי אפרים מבראדי - חותנו של מלך

כל "מתחיל", העומד בראשית צעדיו בלימוד תולדותיו של מרן הבעל שם טוב הקדוש זי"ע, יודע לצטט במדויק את שם חותנו של מלך: רבי אפרים - דיין ומו"צ בק"ק בראדי - ומחכמי הקלויז! ברם, מסתבר שיהודי בשם כזה, לא היה ולא נברא!!!

על זוגתו הראשונה של מרן הבעש"ט זי"ע, אין לנו כל מידע. אין אנו יודעים את שמה, ואין אנו יודעים את שמות הוריה. מסתבר שלא נולדו להם ילדים מזיווג זה, אולם לא מצאנו דברים ברורים בענין זה. זוגתו השניה של מרן הבעש"ט זי"ע, הרבנית מ' חנה ע"ה. אין אנו יודעים את שם בעלה הראשון. [אודות ילדיה מזיווגה הראשון, נרחיב בהזדמנות אחרת אי"ה].

והנה, בעבר, רשמנו את שמו ואת פרטי חייו של חותנו השני של מרן הבעש"ט זי"ע, אבי זוגתו השניה - אם ילדיו - הרבנית הצדקנית מ' חנה ע"ה, בדיוק כפי שמצאנו אצל רושמי תולדותיו. צירפנו את כל הפרטים יחדיו, וכך נוצרה לנו הדמות דלהלן:

הגאון הצדיק רבי אפרים (פישל) מקיטוב, אשר שימש כדיין ומורה צדק בק"ק קיטוב, והיה אחד מחכמי הקלויז בק"ק בראדי. על פי המסופר, נתייחד בחכמתו ובפיקחותו, וכאשר התדיין לפניו מרן הבעש"ט זי"ע בדין תורה באחד מימי אלמנותו, קלט רבי אפרים את ידיעותיו העמוקות בתורה, ואת אצילות רוחו, ובחר בו על אתר כחתן לבתו המצויינת מ' חנה ע"ה.

ושם זוגתו, הרבנית מרת אטל ע"ה. [כך העלינו את שמה, על פי הספר "כציפורים עפות"

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

שנדפס בירושלים בשנת תשנ"ב. וראה עוד בספר "אלף מרגליות" עמוד 623]. בנם, הגאון הקדוש רבי אברהם גרשון מקיטוב זי"ע. בתם, הרבנית הצדקנית מ' חנה ע"ה, שנישאה - כאמור - בזיווגה השני למרן הבעש"ט זי"ע.

ובכן. לאחר עיון מהודש מתוך המקורות הראשונים, מסתבר לכאורה, שהדמות הנזכרת לעיל, לא היתה ולא נבראה, ואפילו משל לא היה.

ב

סיפור הדברים במקור - בספר "שבחי בעל שם טוב"

הא לך - קורא יקר - את לשון ה"שבחי בעל שם טוב", בעמודים הראשונים של הספר, בסיפור תקופת חייו הראשונים של מרן הבעש"ט זי"ע - טרם התגלותו. היה זה לאחר פטירת זוגתו הראשונה בדמי ימיה רח"ל, אחר נישואיהם:

"אחרי זה, לקח לו - [מרן הבעש"ט זי"ע. נא"ו] - דרך אחרת, וילך משם לקהלה הסמוכה לק"ק בראד, ונעשה שם מלמד להועיל. וימצא חן בעיני כולם, והיה למדן מופלג עד מאד, והיה חכם גדול, עד שכל דברי הקהלה נחתכים ונגמרים על פיו. וכאשר היה ריב בין אנשים, ויבואו אליו, היה מוציא לאור משפטם, ושניהם - הזכאי והחייב - היה לבם שלם עמו, כי ברוב חכמתו היה מדבר על לבם, שיטיב בעיני כולם.

"והנה הרב מו"ה גרשון קוטעבר, היה ראש ב"ד בק"ק בראד, ואביו - הרב מו' אברהם, היה לו דין ודברים עם אחד מאנשי הקהילה שהיה הבעש"ט שם. ויבא הרב מוהר"א לשם, וידבר עם בעל דינו שיסע אתו עמו לק"ק בראד, לגמור ביניהם על פי דין תורה. ויאמר האיש, הנה יש אתנו פה מלמד אחד, מופלג בתורה, והוא דיין צדק, אשר בכל פעם שיבא דין לפניו, אזי שני הצדדים לבם שלם עמו, כי הוא מסביר הפסק היטב, נבא נא לפניו.

"ומיד כשבא הרב מוהר"א לפני הבעש"ט, ראה ברוח הקודש, שבתו, היא בת זוגו. והנה אז היה דרך הלומדים הגדולים, כשבא לפניו אורח הגון, אומר לפניו 'פשט' [= פלפול, 'פשטי'ל' בלשון בני אדם]. ויאמר הבעש"ט לפניו על איזה רמב"ם, 'פשט', בחריפות גדולה, ועוד אמר לפניו כמה 'פשט'ים, עד שנמשכה נפשו אחריו, ותקשר נפשו בנפשו. ואחרי כן סידרו הבעל"י דין טענותיהם לפניו, והיה ביניהם טענות וסכסוכים רבים, וכמו שעה הוציא לאור משפטם - משפט אמת לאמיתו, ויפלא מאד בעיניו, ויאהבו מאד.

"והנה, בין כך, נתוודע לו שהבעש"ט פנוי, וצריך לישא אשה. ולהרב מוהר"א היה לו בת גרושה, ויבא אליו בסתר, ויאמר להבעש"ט: 'הנה שמעתי שמעלתו נצרך לאשה, אולי יכשר בעיני מעלתו לישא את בתי'. וישב לו: 'טוב הדבר. אבל בהיות שבקהילה זו רבים מהנגידים חפצים בי, לכן נצטרך להסתיר הדבר, לבל יוודע לאיש. כי לא אוכל להעזיז פניהם, אחרי שהטיבו לי תמיד, וינשאו אותי למעלה. ואם רצון מעלתו בזה, אזי נכתוב קשורי התנאים למזל טוב, ביחידות. וגם זאת אני כופל עמכם, שתעשו שידוך עמי, לא עם תורת וחקמתי, כי אין רצוני בשום אופן שתרכבו בשבחי, ורוב המעלות, כי אם שתכתבו סתם, מו' ישראל במו' אליעזר'. ואחרי שנקשרה נפשו בנפשו, הסכים לכל דבריו, וכתבו במזל טוב קשורי התנאים, בסתם, ולא כתבו שם מקום. ולא נודע הדבר לשום אדם. ויהי בנסיעת הרב מוהר"א לביתו, חלה בדרך את חוליו אשר ימות בו, ונפטר לעולמו. והודיעו

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

הדבר לכ"ק בראד - לבנו הרב הגדול ר' גרשון קוטעבר, ויבא אל אביו להספידו כדין תורה. וקיבל כל הכתבים שמצא תחת ידו, ובתוך כך מצאו התנאים איך ששידך את בתו - שהיא אחותו של הרב מוהר"ג עם איזה איש ששמו 'ישראל', ויהיה לפלא בעיניו כי אביו היה איש מפורסם, והאיך יעשה שידוך עם נחות דרגא, וגם זאת - עם פלוני אלמוני - שלא נודע מקומו, ומשפחתו. ויספר הדבר לאחותו, ותאמר: אחר אשר הוכשר בעיני אבינו, אין להרהר אחר זה". עכ"ל לענינינו.

ג

לא יקרא שמו "ר' אפרים" כי אם "ר' אברהם"!

עתה, שימו לב. מתוך המסופר ב"שבחי בעל שם טוב", נראה ברור ששמו היה: "רבי אברהם", ולא: "רבי אפרים".

מתוך המסופר שם, נראה ברור שהוא לא היה גר לא בבראדי, וכנראה שגם לא בקיטוב. מקום מושבו של ר' אברהם חותן הבעש"ט היה ב"קהלה הסמוכה לכ"ק בראד".

מתוך הסיפור הנ"ל, נראה ברור שהוא לא היה לא דיין, ולא מורה צדק, ולא ראב"ד, כי אם אחד מן בעלי הדין.

מתוך המעשה ניכר אכן שהוא היה למדן, ולכן אמר לפניו מרן הבעש"ט זי"ע 'פלפול' ברמב"ם. כמו כן מספר בעל המעשה שהוא היה "איש מפורסם". והבעש"ט ראה אותו בבואו לפניו ב"אורח הגון".

זה כל מה שיודעים אנו אודותיו מן המקורות הדייקניים. כל יתר הפרטים אודות רבנותו, וכו', כולם נבנו על ידי חוסר דיוק במה שנכתב אודותיו במקורות, וכאמור.

* * *

ברם, התיקון והשינוי הבסיסי, דהיינו, שינוי השם מ"אברהם" ל"אפרים", דבר זה בוצע לכאורה בכוונה תחילה, על ידי מי שתמה: הכיצד אב ובן נקראים בשם זהה, בה בשעה שבנו נקרא בשם: רבי "אברהם" גרשון מקיטוב?

ברם, השינוי לא נעשה לאור גילוי כלשהו לזהותו ולשמו הנכון, ואינו אלא בגדר השערה נועזת בלבד, השערה שנתקבעה ונקבעה כעובדה מוגמרת.

מדובר בהשערה בלבד שנבנתה על סמך הסבירות לכאורה, שכנראה נעשתה כאן טעות דפוס בשמות הדומים: מ'אפרים' ל'אברהם'.

וזאת, לאחר שנמצאו שנים מצאצאי חותנו שנקראו בשם 'אפרים' - וכנראה על שמו של הסבא. הלא המה: א. אחד מבניו של רבי אברהם גרשון מקיטוב שנקרא בשם: רבי אפרים פישל. ב. נכדו של מרן הבעש"ט זי"ע, הרה"ק בעל ה"דגל מחנה אפרים" מסדילקוב זי"ע.

* * *

השערה זו, שנרשמה על ידי רבים וטובים, לא היינו יודעים מי בעליה, וזמן רב נעלמה מידעיתנו הידיעה מי המקור לתיקון זה.

כיום, לאחר שנדפס מכתבו של הגאון רבי יוסף לעוונישטיין אב"ד דק"ק סעראצק בענין זה,

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

בין תכריך מכתביו שנדפס לראשונה מכתב ידו בקובץ "נחלת צבי", חלק י"ד, [עיי"ש בעמוד קע"ז].
נמצינו למדים קרוב לוודאי שהוא זה שתיקן את השם, או שלכל הפחות בעקבותיו נתפרסמו הדברים
על ידי כותבי תולדות הבעש"ט זי"ע שהסתייעו על ידו באוצר ידיעותיו הגאונות.
באחד ממכתביו - הממוענים אל מחבר הספר: "החסידות" - הוא כותב בין השאר: "...הרב ר'
אברהם גרשון קיטיווער. כנראה שאביו, וחזונו של הבעש"ט, לא היה שמו אברהם, כמסופר בשבחי
בעל שם טוב. ושמעתי שהיה שמו אפרים..."

* * *

אין בידינו מכתבים שבו חתם רבי גרשון קיטיווער את שם אביו בצירוף לשמו, על מנת שנוכל
לאמת מתוכו את שמו הנכון של האב: 'אברהם' או 'אפרים'. וכן גם על מצבת קבורתו של ר' גרשון
אשר על הר הזתים, לא נכתב שמו של האב.
[ואגב, שם, בנוסח המצבה, נכתב שם משפחתו: "אשכנזי". משום כך היה מי שערבב בין
דמויותיהם של שני אישים נפרדים בעלי שמות זהים ועשה אותם לאחד, כך יצא לנו שרשמו את רבי
גרשון קיטיווער כבנו של הגאון הקדוש רבי אפרים אשכנזי מבראדי - בן בנו של ה"חכם צבי"...].
לפיכך, נכון לעת עתה, אין אתנו יודע עד מה' - האם הגירסא אשר ב"שבחי בעל שם טוב" היא
הנכונה, או שמא צדקו המתקנים - וגירסתם המתוקנת היא הנכונה.

ד

היתכן: אב ובנו בשם זהה?

ברם, האם תמיהת השמות הזהים היא קושיא אמיתית אשר מחייבת תיקון?
מסתבר שלא. שכן, הרי יתכן בהחלט שהבן נקרא תחילה בשם "גרשון" בלבד, ורק לאחר מכן,
לשם סגולה וכדומה, הוסיפו לו ברבות השנים את השם "אברהם", וכפי שהיה נהוג בימים ההם,
שנהגו להוסיף שם מתוך התנ"ך לסגולה, ואף ללא התחשבות כלל בכך שהשם הנוסף כבר נמצא אצל
האב או האח. ולא עוד, אלא שגם יתכן שהיה זה כבר לאחר פטירת האב ר' אברהם.

* * *

ומעתה, זאת למודעי לכל חוקרי תולדותיו של רבינו הקדוש רבי ישראל בעל שם טוב
ממעזיבז' זי"ע, ולכל חוקרי תולדות "חזונו של מלך" מזיווגו השני:
יתכן שאנו לא מחפשים את האדם הנכון!
לא את הגאון "רבי אפרים מחכמי ורבני בראדי" אנו מחפשים, כי אם את "רבי אברהם"! - אביו
של הגאון רבי "אברהם" גרשון מקיטוב!

ה

רבי גרשון בן רבי יקר - מחשובי ק"ק אוסטרדא

וכאן המקום להביא בפני הקוראים את אשר מצאנו ברשימותיו של כ"ק אדמו"ר מראדזין
שליט"א, המציין את נוסחה של מציבה עתיקה בבית החיים שבאוסטרדא, אשר - לדבריו - כדאי

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

ליתן את הדעת ולבדוק את זהותו של האיש שנטמן שם.

שכן, לפי שמו של האיש - ר' גרשון, ושמו של אביו - הנדיר בינותינו - ר' יקר, כשם אחד מבניו של רבי גרשון קיטעווער, על פי שנת פטירתו, ולפי מקום מגוריו של האיש - אוסטרהא - הסמוכה לאיזור פועלו של מרח הבעש"ט זי"ע וגיסו - אחי זוגתו, יש לנו תחושה שיתכן שמצאנו כאן את אבי אביהם או אבי אמם של הגאון רבי גרשון קיטעווער ואחותו הרבנית מ' חנה ע"ה - נוות ביתו של מרח הבעש"ט זי"ע.

וחשוב לציין, שלעת עתה אין לנו כל סימוכין לכך כלל וכלל, ואינו עדיין אפילו לא בגדר "השערה" בעלמא, אלא אך ורק בגדר "מראה מקום הוא לו" בלבד, ובבחינת "תן לחכם ויחכם עוד" - לאחר שיהיה מי שישלים לנו פרטים נוספים אודות האיש הנ"ל.

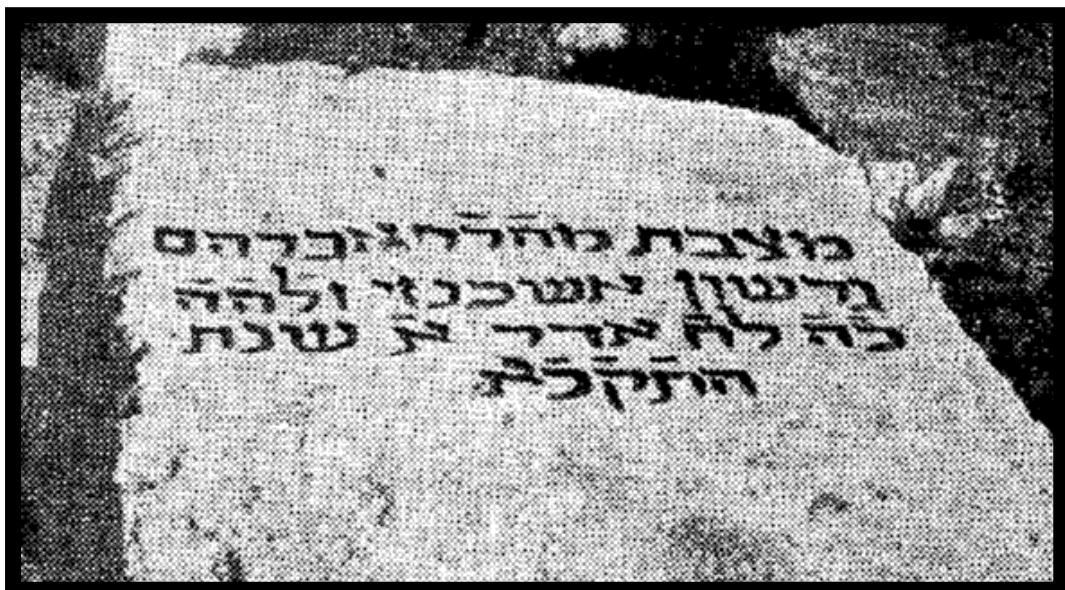
* * *

ואלה דברי מחבר הספר "מזכרת לגדולי אוסטרהא", עמוד 76, מצבה ל"א, המציין תחת הכותרת: "איש חשוב ה"ר גרשון ב"ר יקר, בלשון זו:

"לא ידעתי, זולת מצבתו אשר מצאתי, אבן מרובעת אשר לא ראיתי כמוה, וחקוק עליה: פה נטמן האיש החשוב הר"ר גרשון בה"ר יקר / נפטר ביום ג' כסליו ת"ס לפ"ק / תנצ"ב'ה".

* * *

[ושיבוש מעניין לסיום. הזכרנו לעיל, שבנוסח המצבה אשר על הזיתים נכתב שם משפחתו של רבי גרשון קיטעווער הנ"ל: "אשכנזי". משום כך היה מי שערבב בין דמויותיהם של שני אישים נפרדים בעלי שמות זהים ועשה אותם לאחד, כך יצא לנו שבכמה מספרי התולדות רשמו את רבי גרשון קיטעווער - גיסו של הבעש"ט זי"ע כבנו של הגאון הקדוש רבי אפרים אשכנזי מבראדי - בן בנו של ה"חכם צבי" זי"ע...].

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

מנהיגי שושלת בלתי ידועה שהתייחסו כצאצאים ישירים - 'בן אחר בן' - עד
לכ"ק אדמו"ר הזקן בעל ה"תניא" ו"שלחן ערוך הרב" זי"ע. השתלשלות
הדורות למשפחות: פאזנער, ברוכזאהן, שניאורזאהן, וטווערסקי - מנהיגי
קהילות ב: ליאדי, ליובאוויטש, ניעזין, טומאשפיל, טשמישלא, ארה"ב.

א. רבי שניאור זלמן ברוכזון מליאדי, בן רבי ישראל ברוך פוזנר מליאזני. אביו, רבי ישראל ברוך - שהיה מצאצאי המהר"ל מפראג, דבק ברבו מרן הבעש"ט זי"ע, ונפטר בסעליש ביום ח' בתשרי שנת תקנ"ב. חותנו, רבי יהודה לייב סגל. רבי שניאור זלמן יצר את שיטת חב"ד - חכמה, בינה, דעת, שהיא שיטת והנהגת חסידות "ליובאוויטש" המעטירה. היה תלמידו הגדול של המגיד ממעזריטש זי"ע, ומראשי תלמידיו של רבי מנחם מנדל מויטעבסק זי"ע, ומשנת תקל"ז - מנהיג עדת החסידים ברוסיה הלבנה. **נפטר לפני מאתיים שנה בדיוק - ביום כ"ד בטבת שנת תקע"ג,** בכפר פיינא, ונטמן בהאדיטש שבפלך פולטבה. חיבוריו המפורסמים: ספר "התניא" - ספר היסוד של חב"ד - בפרט, ומספרי היסוד בחסידות - בכלל. "שלחן ערוך הרב". ספרי "ליקוטי תורה ו"תורה אור" על התורה, וסידרת "מאמרי אדמו"ר הזקן". סידור תפילה בנוסח האר"י ז"ל.

ב. רבי דוב בער - בן רבי שניאור זלמן - שניאורסון מליובאוויטש, המכונה בחסידות חב"ד - ליובאוויטש בשם "האדמו"ר האמצעי". נולד ביום ט' בכסלו שנת תקל"ד, ונפטר באותו היום שבו נולד, ביום ט' בכסלו שנת תקפ"ח, בעת שובו מביקור בהאדיטש בקבר אביו, כאשר חלה לפתע ונסתלק בעיר ניעזין, ושם מנוחתו כבוד. מחיבוריו, ספרי: "אמרי בינה", "נר מצוה ותורה אור", שערי תשובה", "שערי אורה", "עטרת ראש", "קונטרס ההתפעלות", "פירוש המלות", "דרך חיים", "תורת חיים", "ביאורי הזהר", "פוקח עיוורים", "פסקי דינים לשו"ע יורה דעה", "בד קודש" - ועוד. **מילדיו, הוא "חתנו" וממלא מקומו - רבי מנחם מענדל שניאורסון מליובאוויטש - המפורסם בחסידות חב"ד ליובאוויטש על שם ספרו: בעל ה"צמח צדק",** שהיה בן אחותו - אשת גיסו - רבי שלום שכנא ב"ר נח אלטשולר, שהיה "חתנו" של אביו - רבי שניאור זלמן מליאדי, והיה לממשיכה של שושלת "ליובאוויטש", ומנהיגה בחסד עליון עד לפטירתו ביום י"ג בניסן שנת תרכ"ו. ה"צמח צדק" נחשב למרחיבה של שושלת "ליובאוויטש", ומצאצאיו - ממשיכי השושלת עד דורנו אנו.

ג. רבי מנחם נחום - בן רבי דוב בער - מניעזין. בזיווגו הראשון - חתן רבי זלמן ריבלין משקלוב - מתלמידי "בעל התניא" ובנו ונכדו ה"צמח צדק". בזיווגו השני - חתן גיסו רבי יעקב ישראל טברסקי מטשערקאס. לאחר פטירת אביו עבר לניעזין, ושם מנוחתו כבוד.

ד. רבי מרדכי דוב - בן רבי מנחם נחום - טברסקי מטומאשפיל. חתן רבי לוי יצחק משיטאווא, מבני בניו של ה"קדושת לוי" מברדיטשוב. כונה בשם משפחתו "טווערסקי" - כשם משפחת אבי אמו הרבי מטשערקאס. כיהן תחילה כרב בוארטיזשען, וממנה עבר לכהן בטומאשפיל, שם פתח את בית מדרשו והחל נוהג באדמו"רות. נפטר ביום ט"ז בניסן שנת תר"פ.

ה. רבי משה זלמן - בן רבי מנחם נחום - טברסקי מטשמישלא. חתן רבי שמשון אהרן מקאליניבלאט. כאחיו, כונה אף הוא בשם משפחתו "טווערסקי" - כשם משפחת אבי אמו הרבי מטשערקאס. נפטר ביום ט"ו באדר שנת תרע"ו.

ו. רבי חיים משה יהושע - בן רבי מרדכי דוב - מטומאשפיל קוידנוב. בזיווגו הראשון - חתן רבי שמואל ליפסון מבעלץ. בזיווגו השני - חתן רבי יוסף מקוידנוב. מטומאשפיל, עבר לארה"ב, בה ניהל את עדתו עד לפטירתו ביום י"א באלול שנת תשי"ט. [מקורות: "החסידות מדור לדור" - הרב יצחק אלפסי הי"ו]

הרבנית הצדקנית

מרת אסתר רבקה גוטליב ע"ה

אלמנת הרה"צ רבי דוב בעריש גוטליב זצ"ל

ושם אשה גדולה

נפלה עטרת ראשנו

כלב קרוט ומזוהה אנו מודיעים על פטירתה בכיבה שבה וכבדם טוב של אמן ווקנהינו טרה תפארת משפחה, מנוח תרשימים טוריה לחר הקורם וטניהלה מורסחם, אשר מאסה בסמדי תכל ובחרה בחיי אמונה וחסימות, אצילת חמדות וניכרות חרות סופלאת במירותיח החחסיוח ובכנישתה המופלגת, והקם בכור לילה לשכון לב כמים לאביה טבשמים בחסילותיה הזכות והטהורות לישועה הכלל והפרט. ציפתה כל חייה לנאולחן של ישראל, מטרסה ופשה לחנך צאצאיה לתורה ולדי"ש. ונתה לחר ישרים סבך

הרבנית הצדקנית

מרת אסתר רבקה גוטליב

0533-1000-94
דרכים 1000-94
המחלקה לרבותיח ורבותיח

בת הרה"צ רבי נפתלי לידר זל
מנסי" הדעת שבטבריה

אשת חיל עטרת בעלה

דוב בעריש גוטליב זצ"ל

קטמון - קרית צאנו, ירושלים

הרומית תמקים דיום יום חמישי לסדר "אמן אל שפך" כ"ס תמוז תשנ"ח
בשנה 5750 אה"צ, חב"ל הרומית שמוכר לחר חסמים

המשפחות והמחאבלות:
גוטליב, גפני, דייטש, וקשטיין, דיער.
נכדיה נינה וסי נינה

יושבים שבעה בבית בתה ומשפחת גפני
רחוב תורת חסד 3 קרית צאנו, ירושלים

זמני נידוש אבליח: משפחה 10.00 עד השעה 14.00 למבוגר, משפחה 17.00 עד השעה 22.00 אחר"כ

רבים וטובים מבני ירושלים, ובמרכזם - בניה נכדיה נינה ובני נינה, הלכו שפופים ודוויים אחר מיטתה של האשה החשובה והצדקנית מרת אסתר רבקה גוטליב ע"ה. בפטירתה, נעקרה מעולמנו שרידה לדורות קדומים וממנחילי מורשתם, אצילת המידות וגבורת הרוח, מופלאה במידותיה התרומיות ובצניעותה המופלגת, שנפטרה בשיבה טובה ובשם טוב לאחר חצות ליל כ"ט תמוז, והובאה למנוחות למחרתו, ביום חמישי, בלוויית רבת משתתפים, בחלקת המשפחה בהר הזיתים.

המנוחה ע"ה נולדה בחודש אדר שנת תרפ"ד, בטבריה של מעלה, בבית רס ונשא - משפחת "לידר" - הנודעת והמיוחסת, אשר שורשיה נעוצים עמוק באדמתה של ארץ הקודש מראשית חידוש הישוב היהודי שבה, ואשר עליה המליצו צדיקים את ראשי התיבות של הפסוק: לֵאמֹר יִדְעַ דְּבִר רַע.

אביה, החסיד הנודע רבי נפתלי לידר זצ"ל, שהיה מדמויות ההוד שבחסידי סלונים בטבריה ובירושלים, ובן בנו של הרה"ק רבי מרדכי לידער זצ"ל מטבריה, חותנו של הרבי בעל ה"ברכת אברהם" מסלונים זי"ע, ובן בתו של הרה"ק רבי ברוך דוד כהנא

זצ"ל בעל ה"ברכת הארץ" מושניצא-צפת, שהיה מהיושבים ראשונה במלכות הרה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנו זי"ע.

אמה, מרת חיה גולדה ע"ה, היתה בת למשפחת "שור" המיוחסת. אביה, החסיד המפואר רבי יואל שור זצ"ל מצפת - שליחם הנאמן של רבותינו שבגליל לערי הגולה - שהיה מבני בניו של בעל ה"תבואות שור" זי"ע, ובן בנו של המגיד הקדוש ר' ליפאלי שור מלבוש זי"ע, חתנו של בעל ה"עיקר תוספות יום טוב" מלבוש זי"ע, אחיו של הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאריץ בעל ה"ברית כהונת עולם" זי"ע, ואמה, בת לגדולי וגאוני משפחת "קיצעס" במעזיבוז ובטולטשין, נכדיו של הרה"ק רבי זאב וואלף קיצעס זי"ע, תלמידו ויד ימינו של מרן הבעש"ט זי"ע.

כבר משחר נעוריה ניכרת היתה באמונתה התמימה והצרופה, כאשר עמדה כצור חלמיש נגד הרוחות הזרות שנשבו בעיר מולדתה טבריה, אולם היא המשיכה במסורת אבותיה שהיו דבוקים ברבותינו הק' לבית סלונים זי"ע, ועד זקנה ושיבה היתה מספרת בערגה על ההווי של סלונים בטבריה, ושה אשר נתן לה את הכוחות שעמדו לה עד ערוב ימיה וזקנותה המופלגת. סיפרה, שבלייל שבת היתה יושבת ליד החלון ומתענגת על השירים שבקעו מהשטיבל של סלונים, והיתה מסיימת את סיפורה במילים רבת משמעות: "איך בין א סלוניםמרקע"..." ותמיד על לשונה סיפורי נועם וקדושה על דמויות ההוד של ה"מזרח" שבשטיבל הסלוניםמאי הנודעים שבטבריה, ועל תפילותיהם הנלהבות של החסיד רבי מנדל וועג זצ"ל ויתר זקני העדה.

וכך גם היו נראים המחנכים של אותו הדור. בהזדמנויות רבות היתה משננת לנכדיה ולניניו את הדברים שקיבלה מפי המחנכת שלה בטבריה, אשר אמרה לה בסיום לימודיה בבית הספר: "אסתר היקרה, זכרי, בעומדך לפני מלך מלכי המלכים, שאלי את ליבך אם מצאת חן בעיניו", כשהיא מציינת שמשפט זה אכן עמד לנגד עיניה, ונתן לה כוחות בכל שלבי החיים.

כל חייה לא חשבה על עצמה כלל, כולה היתה בשביל כל יהודי בכלל, ולבני המשפחה בפרט, ולכן, לא פלא כי כל נכד ונכדה, כל ניין ונינה, כולם כאחד הרגישו אצלה כבן יחיד. כאשר התוודעה על צרה חלילה אצל מישהו מהקרובים ואף הרחוקים לקחה את זה באופן אישי ללבה הרגיש, ושפכה על כך לב כמים, ולא היתה מרפה עד שהיתה שומעת כי הענין סודר. לא פלא אם כן, שרבים מהשכנים והמכרים שהכירוה, והכירו אותה בתפילותיה, היו מבקשים ממנה להתפלל על חולים וכד', בהאמינם כי תפילותיה הזכות שנובעות מעומק אהבת ישראל לא שבות ריקם.

סיפור מכלי ראשון סופר אחר מיטתה, על אשה חשוכת בנים רח"ל, אשר הגיעה במיוחד לטבריה, וביקשה מהמנוחה, שהיתה אז בחורה צעירה, והכירה את הדרכים המובילות למקומות הקדושים שבאזור, שתתלווה אליה בנסיעתה למירון. המנוחה נענתה בחפץ לב, וכך הם עלו בצוותא לאתרא קדישא מירון. שם, פרצה אותה אשה בבכי נסער ללא מעצורים, ומנהמת לבה בקשה כי תזכה לחבוק ילד. המנוחה עמדה שם ולבה נכמר בקרבה, ולא יכלה לעמוד בצערה של אותה אשה, ואז התפרצה צעקה מפיה של המנוחה: "רבש"ע, אני בשר ודם, ואיני יכולה לעמוד בצערה של בת ישראל זו, ואתה אבינו אב הרחמן, וודאי מן הדין שתרחם עליה שתיפקד בבן!"

ככל הנראה, תפילה זכה זו פעלה את פעולתה, שכן, בתוך שנה נפקדה העקרה בבן זכר, ואף זכתה להקים דורות מפוארים של בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות, וכפי שהיתה מספרת אותה אשה את סיפורה הנפלא לילדיה ולצאצאיה, שתפילתה של הרבנית גוטליב שבקע מלבה הטהור ובאהבת ישראל טהורה היא זו שבקעה רקיעים עבודה. ויצוין, כי באותה השנה, נושעה אף היא עצמה, ובאה אז בברית האירוסין.

בשנת תש"ו, הקימה את ביתה יחד עם בעלה הדגול ופאר היחס, ה"ה הרה"צ רבי דוב בעריש גוטליב זצ"ל, מבני בניו של הרה"ק רבי חיים יוסף מסטראפקוב זי"ע, ובן בתו של המקובל הנודע רבי אברהם טכאריק מטשכנוב-ירושלים זי"ע, אשר מעשי תוקפו וגבורתו נכתבו בספר "דרכי אב". כאן, התקיים בה "אשת חיל עטרת בעלה", כאשר היא נטלה על עצמה את עול כלכלת הבית, ובהמשך, גם את העול של נישואי ילדיהם, כשלשם כך היא עובדת קשה גם ביום וגם בלילה, במעון ההורים הנודע "נווה שמחה", אשר שם היוו משכנם נשים צדקניות ומפורסמות, וכדלהלן, כאשר כל קושי לא נחשב בעיניה לעומת הזכות שבעלה הצדיק יוכל לשבת על התורה ועל העבודה ולעלות ולהתעלות מאין מפריע.

עבודתה עם הישיות במעון ההורים, לא היתה סתם "עבודה". היא התמסרה לכל אחת מהן בכל לבה ומהותה. באישיותה הכובשת היתה מתחברת בקשר נפשי עם המטופלת ובני משפחתה. ואכן, רובם של משפחות אלו היו ממשיות עמה את הקשר לאורך ימים ושנים רבות, כאשר במקרים רבים הפכה אף לחלק מהמשפחה.

זכויות רבות רכשה לעצמה כאשר זכתה להתמנות בקביעות להיות לעזר ולאחיסמך לרבניות דגולות ומפורסמות. כל ימיה לא שכחה את התקופה המאירה בחייה, שבה זכתה לשמש בנאמנות ובמסירות רבה בבית הרבנית הצדקנית מ' מאטיל לעווין ע"ה - אחותם של רבותינו הק' לבית גור זי"ע, ואף זכתה לחזות כפעם בפעם בפני הקודש מרן ה"בית ישראל" זי"ע, כשהיה מבקר תכופות את אחותו הדגולה. וכך גם זכתה לשרת בקודש בבית הרבנית הצדקנית של הרה"ק בעל ה"שומר אמונים" זי"ע. וכך גם אצל רבניות חשובות וידועות, כאשר כולם כאחד העריצו והעריכו את ישרותה ונאמנותה עד לאחת.

היא ראתה בכל יהודי רק את הטוב שבו, ולכן העריכה את כולם, וכיבדה את כולם. תמיד היתה מספרת בשמחה כי בניה ונכדיה נטועים בחצרות בית ה', כאשר כמעט בכל החצרות החסידיות יש לה צאצאים, והיתה מודה לה' על כך בחרוז ובזמר: "יש לי ב"ה מכל המינים, העיקר - מאמינים..."

היה זה מחזה מרטיט ומרגש כל שבוע מחדש, לראותה במעמד "הדלקת נרות שבת". לאחר שלבשה את הסינר הלבן המיוחד לכבוד שבת קודש, ניגשה ברטט של קדושה לעבר הנרות, ומיד לאחר שאחזה האור בכל הנרות, ולאחר שהליטה את כפות ידיה על עיניה, פתחה בבכיות עצומות ונוראות, כשהיא מתחננת ומבקשת על כל צאצאיה, על כל אחד ואחת בנפרד, במשך זמן רב וממושך ביותר. כך מדי שבת בשבתו, מעודה - ועד סוף ימיה ממש.

כאשר עזבה את העבודה, התחילה בעבודה חדשה, עבודת קודש. עבודה זו היתה מתחילה עם שחריתו של יום, בנסיעה עם האוטובוס הראשון בבוקר, לתפילת וויתקין בכותל המערבי, עד שברבות הימים כבר היו לה את ה"חברות של הכותל", שהיו מתארגנים יחדיו לשם תפילות ובקשות על הכלל ועל הפרט, על גלות השכינה ועל הגאולה השלימה, ואף בנסיעה שבועית לקבר רחל ואף למקומות הקדושים ביתר רחבי הארץ. כל אימת שבאה לאחד מאותם המקומות הקדושים, היה נראה כאילו שזו פעם ראשונה שהיא מגיעה למקום. בהתרגשות ובהתפקות היתה ניגשת אל הקבר, ופותחת באמירת התהילים, באופן שהיתה שוכחת את עצמה לגמרי, והיה קולה הולך ועולה בבכיות ובבקשת רחמים על הכלל ועל הפרט.

סיפר אחד הנכדים. הייתי פעם במערת המכפלה יחד עם יתר בחורי הישיבה שבה למדתי, והיה זה בערב ראש חודש אלול, כאשר קהל גדול התאסף שם, ולמרות זאת שמעתי והכרתי היטב בין קולותיהם של כל המתפללים את קול בכיותיה המוגברות של הסבתא הצדקנית שהעתירה מהעבר השני על כלל ישראל.

פרשה מיוחדת היה הקשר שלה למירון. עד זקנה ושיבה, ובכל עת מצוא, אם זה בראש השנה, בל"ג בעומר, ובכל שאר הזמנים המסוגלים, היתה עולה ונוסעת למירון. ושם, לא הייתה זקוקה, לא למקום שינה, לא לאוכל, אלא אך ורק להיות בתוך המערה במחיצת הרשב"י הקדוש, ולהתפלל. וגם בגיל מבוגר מאוד, לא וויתרה על נסיעה לראש השנה למירון. בשובה, כאשר היתה נשאלת, איך היה, היכן ישנה, היכן אכלה, היתה התשובה הקבועה, מה זה משנה, החלפתי עם איזו זקנה מספר שעות בשנתו, אוכל הרי לא חסר במירון, אבל העיקר הוא שזכיתי והייתי כמעט כל הזמן ב"מערה" אצל רבי שמעון בר יוחאי, וכאן היתה מתרגשת ומסיימת את תיאור השהיה במירון: אמרתי, עד מתי נחכה למשיח, ביקשתי והתחננתי, כי כבר יבוא הגואל...

חמותה, הרבנית הנודעת הצדקנית הישישה מרת מלכה ע"ה, היתה בתו של הרה"ק המקובל רבי אברהם טכאריק מטשכנוב-ירושלים זי"ע, אשר דברי תורתו ראו אור בספריו הרבים והנודעים בעולם הקבלה, ואף נתקבלו בחיבה בקרב שוחרי תורה ולומדיה, הלא המה ספריו "דברי אברהם" על התורה, "תפארת אברהם" על נביאים וכתובים, ספריו "פני אברהם" ו"ראש אברהם" על מסכתות הש"ס. והנה, כל אלו יצאו לאור עולם בזכותה של המנוחה ע"ה, כאשר שנים מספר לאחר פטירתו של אותו גאון וצדיק, מחמת צוק העיתים, נתגלגלו הכתבים שנשארו בכתב ידו, מהכא להתם, וכמעט שאבדו עקבותיהם בתהום הנשיה לדאבון לב בני המשפחה.

או אז, העלתה רעיון לחפש את הכתבים בביתו העזוב אחד מצאצאיו, שדירתו עמדה אז ריקה ושוממה, וכמעט קט שכבר עמדו לשפץ את הבית ולזרוק את כל תכולתה. אמרה ועשתה, ונטלה את המשימה על שכמה. למרות שהמקום היה בישוב רחוק מירושלים, והשיירות לא היו אז מצויות ונוחות כיום הזה, היא הגיעה לאותו הבית, ובכוחות גוף ונפש שלא מעלמא הדין, לא הותירה זווית ופינה בכל חדרי הבית ללא בדיקה יסודית, ואף טיפסה בכוחות לא לה עד לעליית הבית, אשר היתה מלאה ודחוסה בכלים מכלים שונים אשר בלו מרוב השנים ובשאר מרעין בישין, ועלתה לחפש שם את הכתבים. זכות אבותיה עמדו לה, ואכן, לאחר מספר שעות של חיפושים ונבירות בטחב וברפש, במסירות נפש, והנה נתמלאה הבית אורה, כאשר לפתע נתגלו ונמצאו הכתבים בכתב יד קדשו, שהיתה אגב בכתב נאה וברור ומאיר עיניים, וכמעט ערוך ומוכן להדפסה.

גם כאשר תכפו אותה הצרות וכשהצער והשכול היו מנת חלקה, קיבלה את סאת יגונה ויסוריה באמונה ובבטחון. בשנת תשי"ג, כאשר עמדה להשיא את בנה הצעיר, הישיבה לישב בשלווה ולרוות נחת היא ובעלה הדגול, אלא שאז קפץ עליהם מחלתו הקשה, ולאחר תקופה קצרה נפטר, ומאז נשארה באלמנותה עד סוף ימיה, ואילו את בנם החתן השיאה כבר היא עצמה באלמנותה, ביום השלושים לפטירת בעלה.

תקופה קצרה לאחר מכן, התבשרה שוב בבשורה קשה על בתה היקרה מ' דבורה הענא דייטש ע"ה אשר חלתה במחלה רח"ל. במשך שנתיים ימים קרעה שערי שמים בתפילותיה, וטלטלה את עצמה לכל המקומות הקדושים, ובדמעות וזעקות קורעי לב, התחננה להשי"ת שיחיש רפואה שלמה לבתה שהיתה אז כבר אם לילדים קטנים, אך גם כאשר שערי שמים ננעלו, וביום כ"ב באלול תשנ"ב נפטרה בתה, התחזקה המנוחה ואף חיזקה את בני המשפחה, בהטעימה כי כך היה רצון ה' ועל כן אנו מקבלים זאת באהבה.

בשנת תשס"ב, שוב חלה בנה הרה"ח ר' שלמה זלמן זצ"ל, ולאחר תקופה קצרה נפטר בדמי ימיו, ויהי כאשר הגיעה אליה הידיעה הקשה על פטירתו, הרימה ידיה לשמים, וצעקה מנהמת לבה, "רבש"ע, לקחת לי את בעלי ר' בעריש, את בתי מ' דבורה, ואת נכדי ה' מנחם מנדל, (ה"ה בן חתנה הרה"ח ר' אברהם מרדכי וקשטיין ז"ל), ועכשיו גם את בני ר' שלמה זלמן, אבל דבר אחד אתה לא יכול לקחת ממני, את האמונה בך - רבש"ע !!!

בשנים האחרונות הלכה ונחלשה, ובפרט בתקופה אחרונה אושפזה מספר פעמים. בליל יום חמישי האחרון, הדרדר מצבה, ובמעמד חלק מבני המשפחה השיבה את נשמתה הזכה והטהורה לבוראה. הלווייתה, יצאה ביום חמישי בשעות הצהריים מבית הלוויות שמגר. שם הספידוה תמרורים, בנה, הרה"ג ר' נפתלי גוטליב הי"ו - מראשי החבורה ב"תולדות אברהם יצחק", נכדה, הרה"ג ר' אהרן יוסף דייטש הי"ו - רב בית המדרש "תולדות שמואל" בגבעת שאול, נכדה, הרה"ג ר' אברהם דייטש - משגיח רוחני ב"ישיבה לצעירים דחסידי זוועהיל", אשר ביכו כל אחד את האבידה הגדולה של האם והכתר של המשפחה.

משם, המשיך מסע הלווייה לעבר בית המדרש "תולדות אהרן" שבשכונת "מאה שערים", שם ספד לה בנה, הרה"ג ר' אברהם גוטליב הי"ו - מראשי הנהלת "תולדות אהרן". ההלווייה המשיכה רגלית עד להר הזיתים, שם, נכרה קברה על יד קברו של בעלה הרה"צ ר' דוב בעריש זצ"ל.

זכתה והשאירה אחריה דור ישרים מבורך. בניה, ר' אברהם, ר' יואל, ר' חיים יוסף, ר' ברוך דוד, ר' אפרים, ר' נפתלי - הי"ו, ובנותיה למשפחות: ר' שמעון גפנר ז"ל, ר' אברהם מרדכי וקשטיין ז"ל, ויבדלחט"א הרה"ג ר' חיים לייב דיער שליט"א, נכדים, נינים ובני נינים, כולם זרע ברך ה', החפצים להמשיך את מורשתה עד ביאת גואל צדק בבי"א.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

מגילת היוחסין שהפכה לקמח...

לכבוד יום ג' בתמוז, יומא דהילולא רבא של כ"ק מרן אדמו"ר רבי מנחם מענדל שניאורסאהן מליובאוויטש זי"ע, אנו מתכבדים להגיש בפניכם - ידידינו היקרים הי"ו - סיפור מעניין ויחודי, אודות שושלת משפחת "אלטשולר" הקדומה והמיוחסת. סיפור שנדפס לפני כמאתים ועשרים שנה - בשנת תקנ"ד, בסוף הספר "אבן פינה" על מגילת רות - שנדפס בשקלאוו, מאת הגאון רבי זאב אלטשולר. אנו מבקשים לדעת אם יש לסיפור פיקנטי זה אסמכתאות ומקורות ואזכורים נוספים.

משפחת הרבי מליובאוויטש זי"ע / משפחת אלטשולר

ראשי אבות משפחת הרבי זצוק"ל הם כידוע מבית משפחת "אלטשולר" המיוחסת, וכדלהלן:

אביו - הגה"ק רבי לוי יצחק שניאורסון זצ"ל.
שהיה בנו של הגה"ק רבי ברוך שניאור שניאורסון זצ"ל.
שהיה בנו של הגה"ק רבי לוי יצחק שניאורסון זצ"ל.
שהיה בנו של הגה"ק רבי ברוך שלום שניאורסון זצ"ל.
שהיה בנו של הרבי הגה"ק רבי מנחם מענדל שניאורסון - בעל ה"צמח צדק" מליובאוויטש זי"ע.
שהיה בנו של הגה"ק רבי שלום שכנא זצ"ל [בזיווגו הראשון - חתן הרבי הקדוש "בעל התניא" זי"ע, ובזיווגו השני - חתנו של הרה"ק רבי אהרן מקרלין זי"ע - שהיה לו מסורת בקבלה שהוא מבית דוד המלך ע"ה, כמו שהעיד בנו וכנדפס בסוף ספר הקדוש "בית אהרן" עיי"ש].
שהיה בנו של רבי נח אלטשולר זצ"ל.

משפחת אלטשולר - בן אחר בן לזרע המלוכה

ע"פ המסורת המצורפת כאן, מסורת קדומה יחסית, מיוחסת משפחת "אלטשולר" - בן אחר בן - עד דוד המלך ע"ה.
אם כי למעשה אין אנו יודעים את הקשר המדויק בין כל בני משפחת "אלטשולר" לדורותיהם. [וכמו כן, אין בידינו את האפשרות לוודא אם אכן לא התערבו במרוצת השנים בין נושאי שם משפחה זו - אלטשולר, גם משפחות שאין מוצאם מבני משפחה מיוחסת זו].

להנאתכם!

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

אבן פנה

בגילת

יה ואלה תולדות פנה פרץ
הצרון: יט ותצרון הוליד את פנה
הוליד את עמינרב: כו עמינרב הוליד
נחשון ונחשון הוליד את עמינרב
ושלמון הוליד את פנה ובנו הוליד
עובר: כב ועובר הוליד את פנה
הוליד את דוד: הוק

הוליד פרץ מונה עשר דורות מפרץ
פר דוד כי פרץ הוא ראש היחס כי
הוא נולד מיהודה וזרעו ע"פ דב ונדרס אמר
דוד עשרה חלולים ושי"ל משלמה לשלמון קח כ"ו
משלמון וה"ל משלמה הרי נריס נשאר אותיו שלם
רמז כי על ידס יתבגון כו"ה הוא בית המקדש
ושלם ה"ל ירושלי' כע"ש מלכי ערק מלך
שלם ואפשר כי תפילה עד שלא הוליד את בעו
בקרא שלמה ואמר שהוליד את בעו הכריס הוסיפו
על שמו לקרוא אותו שלמון והוסיפו כ"ו עולה שזה במספר קטן אחר שתחסר ממנו ה"ל משלמה רש"י
שיצאו ממנו ששה בנים שיתברכו כל אחד בששה ברכות ועוד כ"ו במספר קטן י"א במניין סני' ה'
ה"ו שיתמלא בימי המשיח שיבא במהרה בימינו אמן:

ראיתי בטאות הגאון מ' שפטר ז"ל שג' שראוי לכל איש ישראל להודיע לבניו סדר יחס משפחה
וכתבם טעם נכון לדרגתו ש"ל כן אני נגדיע לבני יגשאי בן לא"ה מו' דוב בער שהיו
מוסוק לזריק ברורותיו בן הרבני השלם מו' יוסף בן הגאון המפורסם מו' אריה ליב בן הגאון מו'ה
יעקב בן הגאון מו' נפתלי בעל המספר ספר חילה שלוה על כביאים וכתובים וספר אמרי שפר
דומם והיה ביד הגאון מו' אריה ליב הג"ל אגרת יחס משפחתינו עד דוד המלך ע"ה והיו חללי
סיפורים רבים אשר סיברו אבותינו הקדושים הכל בכתב והיו מושבעים על זה שיתסרו הכתבים
דוקא לבניהם ולא לחתניהם ובמות הגאון הג"ל לא היו ידיו חללי ובאנו כל הכתבים כולם עם אגרת
סיוס ליד חתן מו'ה"ל הוא הגאון מו' עזריאל אב"ד דק"ק קאווני והיו ידיו כלם חללים כאלו
היום נכתבו וכאשר משכן מו' עזריאל לרשותו: ויש כימו בנקר וראה שנעשו ממנו כקמח והבינו
שהוא מפגי השבעה כל זה שמעתי מהרב הגאון הישיש מו' יהודה ליב ב"ר שלמון עזריאל הג"ל
הוא מו'ה"ל אב"ד דק"ק קאווני וק"ק פלוגניאל וק"ק טעלז במדינת זאמוט יע"ה:

תם וישלם

פל ירי המסדר: כהד והדר: הזעזר הכרהם כמוהר"ר יצחק ז"ל תק"ק שקלאוו:
פל ירי המסדר: במלאכה מהויר: הזעזר ירוסם פישל כהרר אכתריאל י"ו תק"ק שקלאוו:
פ"י הפועל העוסק במלאכה הקודש באמוג' הדריוקר נחמק אייוס כמוהר"ר דוד י"ו תק"ק קלאוו:
פל ירי הפועל העוסק במלאכה הקודש באמוג' הדריוקר נחמק תגזמו אשה ז"ל תק"ק שקלאוו:

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

הועתק והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י חיים תשס"ט

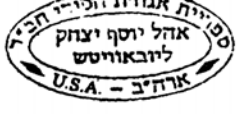
ספר

אבן פנה

ביאור על מגילת רות

ברוך המאיר לארץ נגרים: אשר כתן לעמו חוקים ומשפטים ישרים: מחלי כתם
מוקדים ונדרים: וכל הכתובים קדושים וטהורים: יתר עליה שיר השירים
כי אמר: כלל וסוף מסולת מבוררים: מפן ונפני: יקרים: מעולפת ספירים: סודו
נסתרים: עמוק עיון: משלי הנדורים: ומליצות הקשורים: ואידות האטורים
וכל האוננים קרמוגי: זל לרוב עונק דברים אשר בשרה הזה נאמר: גם דבריהם אשר
פעיהם היו מבוארים: לפני ולפני חברים נסתרים: ומכ"ש דברי התרוב והמדרש
אשר בלם אנו חסים: לכן אמרתי על לב להשים: לרשום לי ביאורים בעו"ה אצלי
מסודרים: למען יהיה דברי השיר אמת אל אמת בנישים: על דברי חו"ל משוררים:
למען יהיה לזיכרון בין עיני ומפורשים: כפי אשר חכמי אלקים קבוצים: ואליז כפי
פרשים יראתו בלבי להשים: למען אטיב לפניה מעשים: לכל ספריהם דרושים: ויהיו
נא אמרי לרצון כמחיים ואישים יסבני השכל דיעה ובינה: וארריך בנתיב ישר ואמונה:
לחצין חברים על ככונה: ומשגיאות ירחיקני נא: ומעשה ידי לכוננה: אנה ה' הושיעה
נא: אנה ה' הצליחה נא: נקראתי לזו המגילה בשם **אבן פנה** כי ממנה יסוד
ממנה יתק מננה פנה כבוד תפארת ישראל מלכות
דק שיבא במהרה בימינו אמן סלה:
ואב ואלף עמו רוב בער אלט שול זלה"ה יושב על מדין בק"ק לוצין ובאוייער
ממדינת איפלאנד:

נרפס פה ק"ק שקלאוו

תחת ממשלת הארון הגדול יענעראל מאייר קאוואליער סעמנן
גאווריליון זאריץ יו"ם:

ידפים על ה"ה הרבני הראש הקטן מוהרי אריה לייב בהמנוח מוהרר
שניי אור פייבוש זלה"ה:

משנת אבן נאמן דמונים דיתא נראש פנה לפ"ק:

א

הטיבה הי' לטובים - משפחת בעל התויו"ט

"הטיבה הי' לטובים" אשר הטיבו עמנו באיתור המקור ליחוסו של משפחת בעל ה"תוספות יום טוב" זי"ע כיוצאי חלציו של הגאון הקדמון רבינו נתן בעל הערוך.

יבואו על הברכה ידידינו הנכבדים, אשר לא נוכל לפרט כי רבים הם ב"ה. ברכה מיוחדת לידידינו עוז הרב יוסף נחמיה הכהן קוואדראט מלונדון הי"ו, אשר העשיר אותנו בשפע מקורות בענין הנ"ל, וכן ידידינו הרב נחום זאב רוזנשטיין מירושלים - אשר סייע אף הוא באיתור המקורות. תשואות חן חן לכולם - שאו ברכה ממרום.

* * *

ואכן, מתברר שהמקור הראשון הוא ככל הנראה הספר "ממשה ועד משה", אשר אינו מציין את מקורו. לא נרחיב בטיבו של הספר, אך זאת בלבד נציין ונדגיש, שאם אכן ספר זה - שנדפס בשנת תרס"ב - משמש כמקור ראשון ויחיד ליחוס זה, ואך ורק ממנו נעתק היחוס הלזה לאחר מכן לכל ספרי התולדות, הרי שניתן להסיר את היחוס הזה מכאן ואילך מספרי היוחסין, ואין להתייחס ליחוס זה כלל.

בעהשי"ת עוד נרחיב בדבר בהזדמנות אחרת, ועוד נשוב ונשנה פרק זה אי"ה. ועתה, לתסבוכת יוחסין חדשה. וכדלהלן:

ב

משפחת חותנו של בעל ה"אוהב ישראל" זי"ע

את יחוסו של רבי אברהם יהושע העשיל בעל ה"אוהב ישראל" מאפטא זי"ע, אנו מכירים מתוך מגילת היוחסין שהוא כתב בעצמו על כריכת הספר שו"ת הריב"ש שהיה ברשותו. המגילה נדפסה במלואה ונתפרסמה בעבר על ידינו, בשילוב מקורות והערות תולדות והארות, ובתוספת קטעים חדשים מכתב יד קדשו שנתפרסם על ידינו לראשונה בס"ד במאמרי "ויתילדו".

ברם, כתב היוחסין עוסק ביחוס משפחת אבותיו בלבד, אולם לא מצאנו שם את יחוס בעל ה"אוהב ישראל" מצד חותנו רבי יעקב מטיטשין.

את השלמת כתב היוחסין מצד חותנו, השלימו כתבי היוחסין מתוך מגילות יוחסין שנתפרסמו במרוצת השנים. מקורם של כל אלו - אחד הוא, ה"ה רבי יוסף לעוונישטיין אב"ד דק"ק סעראצק, אשר התייחס אף הוא כנצר משרשי רבי יעקב מטיטשין חותנו של ה"אוהב ישראל".

* * *

על פי דבריו, היה חותנו של ה"אוהב ישראל":

"הרב החסיד החריף שלשלת היוחסין הגביר מו' יעקב ז"ל מטיטשין הסמוך לרישא, והיה גם בשינאווי, הובא בספר נפלאות הרבי סי' כ"ב ובספר תורה מציון, ונפטר ביום ג' י"ט סיון תקמ"ח לפ"ק.

"בהרב מו' יהושע ז"ל - בן דודו של הרה"ק בעל ספר נועם אלימלך, שנולד ג"כ בטיטשין, ומשם לק"ק לליזענסק, ונשא אשה מקי' שינאווי.

"אשת הרב מו' יעקב הנ"ל, היקרה הצדיקת מ' גיטל ע"ה, נפטרה בלובלין יום א' י' תמוז תקפ"ח לפ"ק.

"בת הגאון האמיתי המפורסם מו' יקותיאל הלוי מינץ ז"ל האבד"ק קראסניבראד, ובשנת תקכ"ח בא לקי' בילגורייא, ונפטר שם בקי' בילגורייא - יום ער"ח סיון תקל"ב לפ"ק.

"אשתו הרבנית הצדיקת מ' מרים מירל ע"ה, נפטרה כ"ח אדר תקס"ד לפ"ק. בת הרב המנוח מוהר"ר יששכר בער ז"ל".

* * *

נפתלי אהרן וקשטיין
אשרדוד
 עורך ומחבר נִיִּתְיָלְדוּ וספרי יוחסין

עכ"ל הרב מסעראצק הנ"ל, בפניקס יוחסין, כתב יד, שקיבלנו מידידינו עוז הרב דובעריש וועבער מניו יורק, והתפרסם בעבר על ידינו - באדיבותו - לראשונה, במאמרי "ויתילדו" בס"ד.

* * *

ועתה, בואו חשבון. ה"אוהב ישראל" נולד בסביבות שנת תק"ח, ונפטר בשנת תקפ"ה. והנה, למרבה הפלא נפטרה חמותו מ' גיטל הנ"ל - שהיתה לכאורה מבוגרת ממנו לכל הפחות בכשבע עשרה שנה, רק בשנת תקפ"ח. כלומר, שהיא היתה ישישה מופלגת בת קרוב למאה שנה, והנה לא שמענו על דבר זה עד כה.

האם יש כאן טעות כתיב? אולי היא לא נפטרה בשנת תקפ"ח. התשובה היא: לא. שכן, עיון קל ברשימות הממשלתיות בפולין, מאשר לנו את התאריך שנכתב על ידי הרב מסעראצק. ובמדויק.

חמותו מ' גיטל, רשומה שם בשם המשפחה: הימלפרב, כשם משפחתו של אבי זקנתו של הרב מסעראצק. וגם זה על פי הרשימות הממשלתיות, שם אנו מוצאים את אביו של הרב מסעראצק - ר' אברהם אביש ב"ר נתן לעוונישטיין, שנשא בשנת תקצ"ג, בלובלין, את מ' חנה ע"ה, בתם של רבי אפרים פישל הימלעפארב ואשתו מ' רבקה ע"ה, בתם של רבי יעקב ומ' גיטל, שעל פי דברי הרב מסעראצק מדובר בחמיו וחמותו של בעל ה"אוהב ישראל".

* * *

אלא שפרט אחד "קטן" שמצאנו שם, מהפך לנו את הקערה על פיה, ומשבש לנו את כל היחוס המוסכם הלוז. ומדוע? שם נכתב שמי' גיטל ע"ה נפטרה בשנת השבעים ושמונה !!!

כלומר, שמי' גיטל ע"ה, נולדה בשנת תק"י, שנתיים לאחר לידת חתנה ה"אוהב ישראל" - נושא בתה מ' חיה שרה ע"ה !!!
 דהיינו, שבהיות מ' גיטל ע"ה נערה צעירה בגיל 14 בלבד, כבר זכתה להשיא את בתה - מ' חוה שרה ע"ה - עם בעל ה"אוהב ישראל", אשר נישא בשנת תקכ"ד, כפי שאנו יודעים משטר התנאים ששרד עד ימינו !!!!!

* * *

האם זה אומר לנו שרבי יעקב מטיטשין - חמיו של ה"אוהב ישראל", אינו רבי יעקב משינאווא - בעלה של מ' גיטל בת רבי יקותיאל - זקנתו של הרב מסעראצק? האם זה אומר לנו שנתערב לו לו להרב מסעראצק שתי דמויות נפרדות והוא זיהה אותם כאיש אחד, אולי משום שהיה מסורת על קירבה משפחתית כלשהי למשפחת אבותיו עם משפחת ה"אוהב ישראל"?
 ואולי מ' גיטל ע"ה - בתו של רבי יקותיאל הלוי מינץ רבה של קראסניבראד, היתה זוגתו השניה של רבי יעקב מטיטשין - חמיו של ה"אוהב ישראל", והוא - ר' יעקב - אכן שאכן כבר נפטר ארבעים שנה לפניו - בשנת תקמ"ח?

* * *

מה שברור לנו לפי כל האפשרויות הנ"ל, שמי' גיטל ע"ה בוודאי לא היתה חמותו של ה"אוהב ישראל", כך שאין לצאצאיו ויוצאי חלציו כל שייכות משפחתית ליחוס אבותיה של מ' גיטל ע"ה - משפחת הרבנים הגאונים לבית "מינץ" והמסתעף. אבל האם אין להם גם שייכות ליחוס אבותיו של רבי יעקב משינאווא - זקינו של הרב מסעראצק?

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

ענף באילנס של משפחות
"בהריר" ו"ברלינר" המיוחסות:

הגה"ק רבי מאיר אלטר הי"ד מווארשא

בן רשכבה"ג מרן ה"אמרי אמת" מגור זי"ע

קוראים יקרים:

נשמח לקבל כל חומר נוסף אודות הנאמר כאן,
הן על משפחות "בהריר" ו"ברלינר" ועל יחוסם למעלה בקודש,
והן על הגה"ק רבי מאיר אלטר הי"ד - על כל חומר נוסף לזכרו ולתולדותיו.

א

בעל ה"ככב יעקב" מלויצק - מראשי המשפחה

מגאוני קדם בישראל היה הגאון המופלא **רבי יעקב אב"ד דק"ק לויצק**. אביו, הגאון **רבי ארי' לייב אב"ד דק"ק סלוצק** והורודנה. ביחוס אבותיו ותולדותיהם, הרחבנו ב"ויתילדו" במאמר על משפחת: **"בהריר"**. אמו, הרבנית מ' שרה ע"ה, בת הגאון **רבי זכרי' מנדל בעל ה"באר היטב"**, בנו של הגאון הנודע בכינויו: **דער הויכער רבי ר' לייב - אב"ד דק"ק קראקא**. זוגתו הראשונה, הרבנית מ' פעריל ע"ה, בתו של הגאון **רבי יהושע אב"ד דק"ק שידלוב**.

מבן טו"ב לימי חייו שימש ר' יעקב בנזר הרבנות, תחילה כאב"ד דגליל הורודנה, אח"כ כראב"ד בק"ק לובלין, ואח"כ בק"ק לענטשנא, ומשם נתקבל לאב"ד בק"ק לויצק. בשנת תקל"ד הדפיס את ספרו "ככב יעקב" על אבן העזר, בדפוס זאלקאווא. לעת זקנתו נסע לארץ הקודש, לאחר שנקרא לשמש כ"נשיא" בעיה"ק ירושלים תובב"א.

ב

אבי משפחת "בהריר" - ר' יהושע ראויטשער

רבי יעקב מלוצק - הוא אבי משפחת "בהריר" - בני ה'רב ר' יהושע ראויטשער - עד היום הזה, הנקראים על שם אביהם, ה"ה בנו הגדול - הגאון **רבי משה יהושע אב"ד דק"ק**

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

טורטשין ושטרים, המפורסם בשם: **"ר' יהושע ראויטשער"**, שנשא את הרבנית מ' איידיל ע"ה, אחות הגאונים הקדושים **הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג ובעל ה"הפלאה"** זי"ע.
[יתר בניו הגאונים: **רבי לייבוש אב"ד דק"ק שעברשין**, **רבי חיים אב"ד דק"ק חעלס**, **רבי יוסף אב"ד דק"ק ביאלי** - אבי משפחת **"מורגנשטרן"** מלובלין, והגאון **אב"ד דק"ק שאמהאבין**].

ג

ר' נטע'לע מליטמורסק וחתנו

ר' יהושע ראויטשער הוא אבי הגאון **רבי נתן נטע בהריר** - הנקרא: **ר' נטע'לע שטרימער** - **אב"ד דק"ק שטרים ובק"ק ליטמורסק**. תלמיד דודו אחי אמו בעל ה"הפלאה".

* * *

ר' נטע הוא אבי הרבנית מ' פערל ע"ה, אשת החסיד **רבי שאול ברלינר מפיעטרקוב**, בן הגאון **רבי ארי' לייבוש ברלינר מפיעטרקוב**, בן הגאון **רבי אברהם דוד טעבלי ברלינר מפיעטרקוב**, בן הגאון **רבי צבי הירש אב"ד דק"ק ברלין**, בן הגאון **רבי ארי' לייב אב"ד דק"ק אמשטרדם** - חתן ה"חכם צבי" זי"ע - ובן הגאון **רבי שאול אב"ד דק"ק קראקא**, בן הגאון הקדוש המפורסם **הרבי ר' העשיל מקראקא זי"ע**.

ד

משפחת "ברלינר" בדאמביע ובווארשא

אחד מבני **ר' שאול ברלינר** היה החסיד **רבי נפתלי צבי ברלינר מדאמביע**, תלמידו של זקינו אבי אמו **ר' נתן נטע מליטמורסק הנ"ל**, [והוא מסר והעביר מידע רב אודות משפחת אבותיו ותולדותיהם כפי שנתפרסם בשמו בכמה מקורות].

* * *

מבניו של **ר' נפתלי צבי** היה **רבי אברהם ארי' לייבוש ברלינר מווארשא** - מנכבדי וחשובי עדת חסידי גור בפולין. שנים מספר לאחר שנתאלמן בצעירותו ממש מאשת נעוריו שהיתה בתו של הגאון **רבי שמשון ארנשטיין אב"ד דק"ק אזארקוב**, נשא את מ' אסתר ע"ה, אם ילדיו, בתו של הגאון **רבי חיים אלעזר וואקס אב"ד דק"ק קאליש**, לאחר שנתאלמנה מאישה הראשון **רבי עוזיאל הכהן בלאס**, והעתיק את מושבו מאזארקוב לעיר ווארשא, ושם הצליח מאוד בעסקיו ועד מהרה נודע כאחד המיוחדים שבעדה.

"החסיד האמיתי איש אמת והעניו" **ר' לייבוש ברלינר**, נפטר ביום ט"ו בטבת שנת תר"פ, ומנו"כ בווארשא, צמוד למקום מנוחת נכדו בן בתו - האברך המופלא **רבי חיים אליעזר אלטר**.

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

ה

רבי מאיר אלטר מווארשא

בתו הבכורה של ר' לייבוש - הרבנית מ' טאבא איידיל ע"ה, נישאה בווארשא ביום ו' במרחשוון שנת תר"ס, לבעלה הגאון הקדוש **רבי מאיר אלטר מווארשא** הי"ד, בנו בכורו של רשכבה"ג מרן ה"אמרי אמת" מגור זי"ע, שנודע בין החסידים כגאון אדיר, ומקום של כבוד הניחו לו בבתי הדין בווארשא כאשר שימש שם כבורר מוסכם על כלל הציבור. מרן **הרב מטשעבין - הגאון רבי דוב בעריש וידענפעלד** זי"ע נהג לומר שאין בזמננו כלל 'מבינים' על גדלותו בתורה ולמדנותו המופלגת של ר' מאיר.

* * *

רבי מאיר אלטר נולד ביום ה' לחודש ניסן שנת תרמ"ג, ונכנס לבריתו של אברהם אבינו ע"ה בביאלה - מקום הגאון החסיד **רבי נח שחור מביאלא** [ראה אודות יחסו ותולדותיו ב"ויתילדו" על משפחת "שחור"] - חותנו של אביו מרן ה"אמרי אמת" זי"ע, ובהשתתפות הסבא קדישא מרן בעל ה"שפת אמת" זי"ע, אשר בבית מדרשו - בגור - נערך לאחר מכן ה"פדיון הבן" לר' מאיר. את מגוריהם, קבעו ר' מאיר ובני ביתו בווארשא תחילה, ולאחר מכן - לקראת שנת תרפ"ה - עברו ללאדז'. לאחר פטירת הרבנית ע"ה - ביום ח' בניסן שנת תרצ"ד - שב רבי מאיר לגור, ושם נשא בשנת תרצ"ז את זוגתו השניה - הרבנית מ' ? בתו של הרה"ק **רבי אברהם מפריסוב** זי"ע. נהרג על קדושת ה' בשנת תש"ג בטרבלינקה, במוצאי יום הכיפורים. הי"ד.

* * *

שריד מתורתו של הגה"ק **רבי מאיר אלטר** הי"ד, נמצא בספר "עמק יהושע אחרון". [נעמוד קפ"ג, מילואים. המחבר מעיר שם על דברי ה"יסוד ושורש העבודה" שאחר הטבילה בערב ש"ק ישתדל לרחוץ וכו': "העירני על זה כבוד ידידי **הרב הגאון החסיד בנש"ק מוה"ר מאיר אלטר שליט"א בן כ"ק מרן הרב הגאון הקדוש אדמו"ר מגור שליט"א**, שהוא מוקשה מאוד מגמרא מפורשת בשבת דף י"ג דחכמינו ז"ל גזרו טומאה על הבא ראשו ורובו במים שאובים, והוא מיי"ח גזירות, ועיי"ש דף י"ד טעמא דמפרש רבא שהיו אומרים לא אלו מטהרים אלא אלו מטהרים". דבריו נידונו בהרחבה ע"י הגאון **רבי שלמה זלמן אויערבך**. וראה "הליכות שלמה" - מועדים, פרק י"ד הערה 60].

ו

צאצאיו

מלבד בנו של ר' מאיר הנזכר לעיל - האברך ר' **חיים אלעזר**, ידוע לנו על בן נוסף לר' מאיר, וכן ידוע לנו על שתי בנותיו וחתניו.

ואלה שמות צאצאי הגה"ק **רבי מאיר אלטר בן מרן ה"אמרי אמת" זי"ע**:

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

א. בנו, **רבי חיים אלעזר אלטר** הנ"ל. חתנו של **רבי אברהם מרדכי וסרצוג**. נפטר בווארשא בדמי ימיו ביום ג' באייר שנת תש"א.

[נוסח מצבתו אשר ב"בית העלמין ווארשא רחוב גנשה", [ראה ב"כרם החסידות" כרך ד' - ירושלים תשמ"ז, עמוד ר"א]: "נפש יקר הטהורה ועדינה, אהוב ונחמד מי ימצאנה, לבו מלא דעת ותבונה, סבול במכאובים וביסורים מעונה, הגה בתורה ועבודתו צפונה, האברך היקר איש האשכולות החו"ב החסיד המופלג בתורה ויראה גזע קודש מוה"ר **חיים אליעזר זצ"ל בן הרב ר' מאיר שליט"א בן כ"ק אדמו"ר שליט"א מגור**, נקטף בדמי ימיו בשנת הארבעים לימי חייו בשם טוב, יום ג' לחודש אייר, ונקבר למחרתו בכבוד גדול, שנת תש"א לפ"ק].

ב. בנו, **רבי נפתלי אלטר** - שהיה חתן דודו זקינו - הגה"ק **רבי חנוך צבי הכהן לעווין אב"ד דק"ק בענדין** - חתן מרן ה"שפת אמת" זי"ע.

ג. בתו, מ' יוכבד רבקה ע"ה, אשת **רבי אלכסנדר פרנקל** - הנודע בפי כל בשם: ר' סנדר בליצער.

ד. בתו, מ' מכלה רייזיל ע"ה, אשת **רבי זאב לנדא**.

נפתלי אהרן וקשטיין ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!

כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

הגאון הקדוש **רבי שלמה ברוך מסטראפקוב** זי"ע נולד לאביו מו"ה יהודה טעננבוים בשנת תקס"ה, בזבארוב שבחונגריה. בגיל קטן התייתם מאביו ועזר לאמו בפרנסת הבית.

סיפר האדמו"ר מסטראפקוב זצ"ל [איזה?], שפעם אחת בהיות רבי שלמה ברוך מסטראפקוב זי"ע בשוק בזבאראוו, ביקשה ממנו הרבנית - אשת הגאון ר' יוסף הלוי חריף אב"ד זבאראוו - שיעזור לה לסחוב את הקניות עד הבית. כשהגיעו לבית הרב, ראה רבי שלמה ברוך זי"ע את הרב כשהוא יושב ומלמד תורה לתלמידיו. באותו רגע התגבר בו החשק ללמוד תורה, ופנה אל הרב בבקשה שילמדו ג"כ תורה. שאלו הרב - מה למדת כבר. וענה שאינו יודע דבר, כיוון שלא זכה ללמוד תורה עקב יתמותו והצורך לעזור לאמו בפרנסה. הרב ניסה לשבר את אוזנו שאינו יכול ללמוד במצבו זה. אך רבי שלמה ברוך זי"ע שהחשק לתורה בער בעצמותיו, התחנן על נפשו. רחמי הרב נכמרו עליו, והוא הציע לו שיקדיש לו מזמנו ללמוד תמורת עזרה לרבנית בקניות וכדו'.

בהקדמה לספר שו"ת "עמודי אש לבית יוסף" מביא סיפור זה בשינויים: סיפרו תלמידיו [של הגאון ר' יוסף חריף] הרב הגאון המובהק מו"ה נתן אבד"ק לימונוב, ואחיו הגאון המובהק מו"ה נפתלי גאלדבערגער זצ"ל הראבד"ק טארנא (בעהמ"ס הנפלא בית לוי על מס' גיטין וחז"מ) שלמדו אצלו בזבאראב. שבא אצל רבם נער קטן שלא למד עדיין כלל, וביקשו ללמדו תורה, ושחקו ממנו התלמידים, איך ירהב ילד כמוהו לבקש תורה משר גדול בישראל. וגער בהם רבם, ולקחו לביתו ומינה אותו מקודם להשגיח על צרכי ביתו, והתחיל לחנכו, וקבע עבורו זמן ללמוד אותו ביחידות עד שנעשה ת"ח גדול. ואח"כ כשנשא אשה, שכרו ללמוד עם נכדיו, וגם אז למד אותו שיעור קבוע לחדד שכלו עד שנעשה גאון עולם. והוא היה הרב הגאון המובהק המפורסם מו"ה שלמה ברוך זצ"ל הראבד"ק סטראפקוב, אשר רוב לומדי תורה בגלילות הללו הם תלמידיו ותלמידי תלמידיו.

נפתלי אהרן וקשטיין ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!

כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

לאחר נישואי רבי שלמה ברוך מסטראפקוב זי"ע, מינהו רבו לדומ"ץ בבית דינו שבזבאראוו יחד עם הגאון ר' ישעיה פערל זצ"ל (שנבחר אח"כ לאב"ד קורימא). וכמו"כ שימש כראש ישיבה בזבאראוו. אך מסיבה לא ידועה עקר אח"כ לסטראפקוב. שם היה עוד בימי הגאון הקדוש רבי חיים יוסף גוטליב מסטראפקוב זי"ע. וביניהם שררה ידידות עזה. לא ידוע אם היותו ראש ב"ד, היה כבר בתקופת ר' חיים יוסף זי"ע.

[מעניין לציין שיום פטירתם חל יום אחד אחרי השני (בשנה פשוטה). ר' חיים יוסף בד' אדר (שני), ור' שלמה ברוך בה' אדר (ראשון), ונטמנו שניהם בבית העלמין בטיסעניק האחד ליד השני].

רבי שלמה ברוך זי"ע הוכתר למנהיג עדה (אדמו"ר) בסטראפקוב ע"י הרה"ק רבי יחזקאל שרגא משינאווא זי"ע, ששלח אליו את חסידיו, ואמר להם שהוא יכול לפעול יותר ממנו. אולם כשהגיעו אליו החסידים, שלח אותם בחזרה אל רבם, ולא הסכים לשמש באדמו"רות כלל. אז אמר להם ה'דברי יחזקאל': ראו עד כמה חשובה בשמים תורתו רבי שלמה ברוך זי"ע, שלא נותנים לכל אחד להידבק בו.

פעם, כשה'דברי יחזקאל' חיתן את אחד מצאצאיו, ישבו יחד כל גדולי האדמו"רים לפני החופה בשולחן שבמזרח, וה'דברי יחזקאל' רצה להוסיף דבר מה בכתובה, והתחיל שם דיון בין גדולי הדור. לבסוף, כשלא הגיעו אל עמק השווה, אמר להם ה'דברי יחזקאל', תקראו לדיין שלי - ה"ה רבי שלמה ברוך מסטראפקוב זי"ע - וכל אחד ישטח לפניו את דעתו, והוא יכריע ביניכם. לאחר שלא מצאו אותו, שלח לחפשו, ומצאו אותו עומד מחוץ לאולם עם תלמידיו, מרוב ענוותנותו.

ה'דברי יחזקאל' היה רגיל לאכול סעודת 'מלוה מלכה' אצל רבי שלמה ברוך זי"ע, באומרו שאלהו הנביא נמצא אצלו.

ברבות הימים היה רבי שלמה ברוך מסטראפקוב זי"ע דיין בבי"ד של ה'דברי יחזקאל' משינאווא בהיותו רב ואב"ד סטראפקוב, ושמו יצא לתהילה בכל הארץ. באחד ממכתבי ה'דברי יחזקאל', מביא פסק דין ומציין שגם הדיין המפורסם ר' שלמה ברוך ישב באותו דין. רבי שלמה ברוך זי"ע לא הסכים לשמש שם כרב ואב"ד, ושימש כ"ראש בית הדין" דשם.

לאחר שה'דברי יחזקאל' עזב את סטראפקוב, נהרו חסידים לבית מדרשו של ר' שלמה ברוך שנהג באדמו"רות במצוות ה'דברי יחזקאל'. פעם, בליל שבת קודש, סרב לערוך את שולחנו הטהור, אך החסידים לא וויתרו והתפרצו דרך החלונות אל תוך הבית.

רבי שלמה ברוך מסטראפקוב זי"ע ראה את משוש חיי בהרבצת תורה לתלמידים, ומבית מדרשו יצאו גדולי תורה. מהם: הגאון ר' צבי הירש ווייס אב"ד זבאראוו ודאמבראווא, (בן בתו של רבו הגאון מור"ר יוסף הלוי ליכטג חריף זצ"ל אב"ד זבאראוו), הגאון ר' נתן סג"ל גאלדבערג אב"ד לימאנאווא, אחיו הגאון ר' נפתלי בעל 'בית לוי' עמ"ס גיטין ומו"ץ בטארנא, ועוד.

רבי שלמה ברוך מסטראפקוב זי"ע השאיר אחריו כתבי יד רבים על ש"ס, ראשונים ואחרונים ועל ד' חלקי שו"ע. רובם ככולם נאבדו באבדון הגדול במלחמת העולם השנייה. סיעתא דשמיא מרובה עמדה לחלק מחידושי תורתו, אחר שנכדו הבחור יחזקאל שטערן מפרעשוב הי"ד התאמץ מאוד לפרסמם בכתבי עת רבים שיצאו לאור באותה תקופה, ובזכותו יש בידינו חלק מחידושי תורתו של רבי שלמה ברוך זי"ע.

נפתלי אהרן וקשטיין ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!

כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

[צאצאי רבי שלמה ברוך מסטראפקוב זי"ע, מוקירי זכרו, עמלים זה ימים רבים על סידור הכתבים והוצאתם לאור עולם בעהשי"ת. ומכאן תצא קריאתם, לכל מי שיש בידו חומר מרבי שלמה ברוך מסטראפקוב זי"ע, מכל סוג שהוא, ימחל להודיענו או לשולחם לכתובת שלנו].

חותנו, היה תלמיד חכם מחסידי הרה"ק ר' נפתלי צבי מראפשיץ זי"ע. שמו היה: רבי יעקב פריעדמאן מק"ק זבאראוו. אלא שמלבד שמו הטוב ושם משפחתו, אין לנו לעת עתה כל ידיעה אודותיו ואודות משפחתו.

סיפר כ"ק האדמו"ר מסטראפקוב זי"ע [הנ"ל?], שכאשר הגיע רבי שלמה ברוך מסטראפקוב זי"ע לפרק האיש מקדש, נסע חותנו לעתיד מעירו זבארוב לרבו הרה"ק רבי נפתלי צבי מרופשיץ זי"ע לשבת קודש, ובמוצאי ש"ק לפני שחזר למקום מגוריו הגיש פתקא (קוויטל) לרבו אודות בתו שהגיעה לפרקה ואין בידו פרוטה לפרטה.

ענהו רבו: בעירך ישנו בחור עילוי של ממש בשם 'שלמה ברוך טעננבוים', קחהו לחתן לבתך. מכיוון שרבי שלמה ברוך היה מוכר כיתום העוזר לאמו בפרנסתה, לא ידעו מלימודו עם הרב, והחסיד התפלא מאוד על הצעת רבו ושאל על כך. אמר לו רבי נפתלי: אני אומר לך שהוא תלמיד חכם. לאחר שנלקח לחתן לבת החסיד, לקחו חותנו לנסיעה לרבו לרופשיץ. פנה הרבי לרבי שלמה ברוך בחיבה ואמר לו בלשונו הטהור בהטעמה: "עכשיו אני יותר גדול ממך". כאומר, עוד תוכל לגדול יותר ממני!

[נכדו הבחור יחזקאל שטערן מפרעשוב הנ"ל, כותב ששם זוגתו היה: מ' חיה. לעומת זאת, היה מי שזכר את שמה: מ' ראצה. האם זה נכון? ושמה היו לו שני זיווגים?]

קרוב לשבעים שנה הרביץ רבי שלמה ברוך מסטראפקוב זי"ע תורה וקדושה בישראל. עד יומו האחרון היה מוסר שיעור לתלמידיו. ביום שנפטר לא בא כדרכו למסור שיעור לתלמידיו, הלכו התלמידים לביתו, וליד הבית ראו הרבה ציפורים מכונסות שם. כשהוציאו את המיטה, נעמדו הציפורים על המיטה, ונשארו שם בהמשך בכל הדרך עד הקבורה.

רבי שלמה ברוך מסטראפקוב זי"ע נלב"ע בן פ"ו שנים, ביום ה' אדר ראשון תרנ"א. ונטמן בבית העלמין בכפר טיסעניק הסמוך לסטראפקוב.

נפתלי אהרן וקשטיין ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!

כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

ואלה שמות צאצאיו ויוצאי חלציו של הנאון הקדוש רבי שלמה ברוך טעננבוים מסטראפקוב זי"ע

א. בנו מזוגתו מ' חיה - מוה"ר ר' דוד טעננבוים מסטראפקוב זצ"ל. נלב"ע בחי' אביו י"ח אדר שנת תרח"ס.

ילדיו:

א) מוה"ר ר' מנחם מנדל טעננבוים זצ"ל. זוגתו מרת פרומעט ע"ה בת ר' יעקב אלימלך ז"ל.

ילדיו:

1. בנם מוה"ר ר' שלמה ברוך טעננבוים מאויסטין זצ"ל. (שמו מופיע בספר "הגיוני ירוחם" ב"יעמדו על הברכה": ר' שלמה ברוך טעננבוים מאאוסטין - טעקס. ובספר "יסוד יוסף טהרת יום טוב" חלק ה' שם מנציח את הוריו והורי זוגתו). זוגתו מרת מלכה רחל ע"ה, בת ר' צבי הירש (בן ר' זאב ומרת דבורה) גאלדפינגער ז"ל.

ב. בתו מזוגתו מ' חיה - הצדקת מרת טעמא ע"ה. נלב"ע ב' ניסן תרע"ה, ונטמנה בזבארוב. אשת מוה"ר ר' יחזקאל סעגיןער מדוקלא - סטראפקוב זצ"ל. חתנו ר' יחזקאל הנ"ל, נלב"ע בצעירותו, בחי' חותנו, ט' חשון תרל"ה. ונטמן בבית העלמין בסטראפקוב.

ילדיהם:

א. מרת מלכה ע"ה, אשת מוה"ר ר' משה פערל מזבארוב זצ"ל. יצאה נשמתו בטהרה בקהילת עפעריעס בעת שגמר ללמוד משניות סדר קדשים בשנת תרפ"ה. ונספד ע"י הרה"ג ר' ישעיה שלום רוקח זצ"ל, נכד ה"שר שלום" מבעלזא.

ילדיהם:

1. מוה"ר ר' חיים יחזקאל פערל מלימאנוב זצ"ל.

2. מרת חנה ע"ה, אשת מוה"ר ר' מרדכי הכהן קארנפעלד מפרעשוב זצ"ל.

3. מרת שיינדיל פרומעט ע"ה, אשת מוה"ר ר' יוסף שטערן זצ"ל. (שמו מופיע בפרנאמערנאנטין בקובץ "זכרון יעקב ויהודה": ר' יוסף שטערן מפרעשוב).

ילדיהם:

(1) ר' יהודה שטערן מפרעשוב ז"ל.

(2) ר' שלמה ברוך שטערן מהאנאשוויץ ז"ל. (שמו מופיע בקובץ "בית וועד לחכמים" שנת

נפתלי אהרן וקשטיין ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!

כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

תרפ"ח: שלמה ברוך שטערן מהאנאשוויץ. ובקובץ "הבחור" שנת תרפ"ח: שלמה ברוך שטערן מעפעריעס).

(3) ר' דוד שטערן ז"ל.

(4) ר' שמואל שטערן ז"ל.

(5) הבחור יחזקאל שטערן מפרעשוב הי"ד. למד בישיבת "תורת חיים" בפרעשוב. היו ברשותו כתבי יד רבים מהסבא הגדול רבי שלמה ברוך טעננבוים מסטראפקוב זי"ע, [ובלשונו: הרשב"ט], ופירסם מהם בכתבי עת שונים שיצאו בתקופתו. (שמו מופיע בפארנאמערנטיין שבספר "שערי אברהם").

ג. בתו הצדקת מרת צינא ע"ה, אשת מוה"ר ר' אברהם סעגינער מדוקלא - סטראפקוב זצ"ל. נפטרה על פני בעלה, ולא ידוע את מי נשא בזיווג שני.

ילדיהם:

(א) ר' יצחק יונה (איטשע) סעגינער הי"ד. זוגתו מרת שרה ע"ה, בת ר' אשר טרייטל מקירעמע ז"ל.

ילדיהם:

1. מרת חיי חייטשע הי"ד, אשת מוה"ר ר' ישראל עסטרייכער הי"ד. בן הגאון מור"ר מאיר עסטרייכער מאוואר זצ"ל. נעקדו עקה"ש יחד עם שלושת בניהם העילויים ובתם. ה' יקום דמם.

2. בריינדיל הי"ד.

3. הילד חיים זאב יהודה הי"ד.

(ב) ר' יחזקאל סעגינער ז"ל.

(ג) ר' טוביה סגינר ז"ל. זוגתו מרת לאה ע"ה, בת מוה"ר ר' מנחם מנדל הלוי דים מלינסק זצ"ל.

(ד) מרת רחל לאה הי"ד. אשת ר' אלימלך מארגעל מדוקלא הי"ד.

ד. הצדקת מרת לאה ע"ה, בתו של ר' אייזיק לאנגסמאן, היא או בעלה - מוה"ר ר' נפתלי צבי ב"ר דוב וויינבערגער זצ"ל, היו מצאצאי רבי שלמה ברוך מסטראפקוב זי"ע.

כך על פי מסורת צאצאי מ' שיינדיל דלהלן. אלא שהדבר טעון עדיין בירור רב, ועוד חזון בס"ד. [גיסו של רנ"צ וויינבערגער, היה מוה"ר ר' יששכר פאנצער זצ"ל, שגם על זוגתו נמסר שהיתה בתו או נכדתו של רבי שלמה ברוך מסטראפקוב זי"ע].

נפתלי אהרן וקשטיין
ויתילדו / המאגר העולמי לכתבי היוחסין
רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905

לתשומת לבכם, כתובת הדוא"ל הישנה שלנו - vekshtein@bezeqint.net - בוטלה!

כתובת הדוא"ל החדשה היא מעתה: 0765104905@bezeqint.net

ילדיהם:

(א) אשת ר' שמואל פריעדמאן ז"ל.

ילדיהם:

**1. ר' חיים יצחק אייזיק פריעדמאן ז"ל. אבי ר' צבי אלימלך פריעדמאן מברוקלין נ.י. הי"ו.
 [תשוי"ח לנכדו הרב יעקב יצחק אייזיק כהנא ממונסי, שהעשיר אותנו בחומר רב ערך אודות רבי
 שלמה ברוך מסטראפקוב זי"ע ותולדותיו. ישר כוחו ותשואות חן].**

(ב) מרת שיינדיל הי"ד. אשת ר' חיים מנחם הכהן לאנדא מקליינווארדיין הי"ד.

ילדיהם:

1. ר' חנניה יויט ליפא הכהן לאנדא הי"ד.

2. ר' יחזקאל שרגא הי"ד.

3. מרת מרים ע"ה. אשת ר' משה פרידריך הי"ד, שוי"ב בסאלקע.

בסתר עליון

פורסם על ידינו בעבר, פרק לתולדותיו של הרה"ק
רבי יוסף ברוך הלוי אפשטיין זי"ע
ה"יהודי הטוב" מניישטאט
בנו של הרה"ק בעל ה"מאור ושמש" מקראקא זי"ע
ליומא דהילולא - י' אדר א' תרכ"ז

תחת שבעים ושבעה עזקאין סגר עצמו הצדיק הנשגב הרב הקדוש רבי ברוך יוסף מניישטאט,
הידוע בכינוי: ר' יוס'לי ניישטאטער, או: "היהודי הטוב" - דער גוטער יוד - מניישטאט. טמיר
ונעלם פשוטו כמשמעו.

ה"גוטער יוד" אכן מנהל את בית מדרשו של אביו הקדוש בעל ה"מאור ושמש" זי"ע
בניישטאט, החל מאז הסתלקותו לשמי רום ביום א' בתמוז שנת תקפ"ג. הן ירושה היא לו
הרבנות, כבן בכור לאביו. אולם הוא עצמו אינו מבין מה רוצים ממנו. הוא איננו "רב", וממילא
אין לו צורך ב"חסידים". בהעלם ובהסתר חפץ הוא. ברם, הקהל הקדוש אינם מניחים לו. אינהו
לא חזי, אולם מזליהו חזי. ככל שה"גוטער יוד" מנסה לשוא להסתיר את עצמו יותר ויותר,
נוהרים אחריו ההמונים כהנה וכהנה. וכי זוטרתא היא בעיניהם עדותו של הרה"ק בעל ה"דברי
חיים" מצאנז זי"ע, "ר' יוס'ל זה, אינו מוציא מפיו שיחת חולין, וכל דיבוריו כוונות קדושות
ויחודים נוראים המה".

[היה זה לאחר שנסע לראשונה לשבות בצאנז. כאשר הבחין ה"דברי חיים" שעומד כל הזמן
ביראה יתירה וכמעט ללא ניע, שאלו על כך. רבי יוסף, שכולו זהירות לא להסיח דעת מקדושת
השבת, ענהו כמשיח לפי תומו: "ס'איז דאך שבת היינט" (הלא שבת היום לה). לאחר השבת,
כאשר נפרדו זה מזה באהבה וחיבה יתירה, אמר ה"גוטער יוד": "רואני כי הרבי מצאנז יש לו גוף
בריא ונשמה בריאה, אם כן אדבק בו, ואקחנו לי לרבי". מאז נסע לצאנז בקביעות].

*

סדר יום קבוע היה לו, דבר יום ביומו. השכם בבוקר, לאחר הכנות נעלות וטבילה בנהר, ישב
בחדרו כשהוא עוסק בדברי תורה, לכל הפחות במשך שעותיים רצופות. כאשר יצא מחדרו, התנהג
כאחד שזה עתה קם משנתו. נכנס למטבת, ומתבונן בתבשילים אם התבשלו כראוי. מיד לאחר
מכן, יצא לטייל בחצר, כשהוא מתבונן בהנאה ביפי הבריאה. פעמים רבות היה מטייל כך, ללא
"חלוקא דרבנן", כשהוא לבוש בטלית-קטן בלבד, גדלו כאדרת המכסה ראשו ורובו של אדם,
וציציותיו הארוכות נגררות על הארץ. לרוב, כשצורר מפתחות בידיו.

לאחר שסיים להאכיל את התרנגולים שבחצר, וכאשר נראה היה שכבר ידע על בוריו כמה
חלב נתנה הפרה, ובאלו שדות יצאו אמש למרעה, הכין את הסוסים המיועדים למסחר ב"יריד"
הקרוב. כאשר נראה היה שכילה את מלאכתו זו, או אז ניגש היה לקרן זוית, ופותח בתפילת

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד - מלפון 08-8679877

בס"ד

שחרית. בתפילתו, מתראה לעין כאחד האדם, מילה במילה מתוך הסידור בתכלית הפשטות. אחר התפילה, נהג לומר תהילים ומעמדות. לאחר שסעד לבו בפת שחרית, יצא ובא שוב שנית לחדרו. לאחר שהות ארוכה בחדרו, יצא כשהוא לבוש בכמין מעיל כפרי וחגור בחגורת חבל עבה ולרגליו מגפיים גבוהות ולראשו מגבעת איכרים, והחל מטפל בעצי השדה, בעופות שבחצרו, וכדומה. באחד הימים, מבחין הוא בקבוצת חסידים שבאו לשחר את פניו. מיד פונה הוא אל הרבנית שתשלח אותם לדרכם. אולם, הם שבאו ממרחקים, סרבו לחזור ריקם. לא הועילו לו כל תחבולותיו והסתרותיו. ידעו הם היטיב על עומק הסתרתו הסתר בתוך הסתר, והתכוונו הטיב לתגובה מעין זו. הלכו אחריו, בחצר ובשדה, "והביטו אחרי משה" - בעבודה תמה שלו, ובכל תהלוכותיו. לפתע, עוצר הוא מעיסוקיו, מרים את קולו וגוער בהם: "מי ביקש זאת מידכם רמוס חצרי. מה רצונכם מ'חוטב עצים', וכי דווקא בי אתם חפצים ל'רבי', לכו לשלום לבתיכם ואל תפריעו אותי ממעשי". החסידים לא נבהלו מצעקותיו, ויחד כולם הודו והמליכו ואמרו לו: "רבינו אתה. לא נזוז מכאן, עד שהרבי יקבל אותנו, ויורה לנו הדרך אשר נלך בה ואת המעשה אשר נעשה".

מתחילה לא התייחס אליהם, אולם כאשר הבחין שאינם עוזבים את ביתו. שינה מעט את טעמו, ונכמרו רחמיו עליהם. לפנות ערב, ביקש מהרבנית לערוך שלחן גם עבור האורחים שבאו ממרחקים. פסק מ"עבודתו", נכנס לביתו, לבש את הקפוטה של משי. לאחר תפילת מנחה וערבית בציבור בבית מדרשו, התלוו אליו החסידים האורחים אל ביתו, ונטלו ידיהם לסעודה. בתוך הסעודה, פתח בדברי תורה, על מאמר חז"ל "שלשה שאכלו ואין ביניהם דברי תורה, כאילו אכלו מזבחי מתים". לאחר ברכת המזון, קיבל מהם פתקא דרחמי ("קויטלעך"), והשיב להם על ספקותיהם, ויברך אותם.

אולם, לא כאשר דימו החסידים כי שחר חדש יאיר להם מחר, וכי זרח אורו של רבינו בנייטשטאט, כן היה. לאחר ששילחם לדרכם, נסגר שוב בחדרו ועסק בתורה עד חצות. עם שחר, החל את עבודתו כמימים ימימה, ללא שינוי כל שהוא מהרגלו.

*

אחר הצהריים, שלח לקרא לר' חיים נחום הזקן, שזכה לשמש בקודש אצל אביו הקדוש זי"ע. רבי ברוך יוסף נהג בו בכבוד רב, והקפיד מאוד שלא להטריחו בדברים של מה בכך, משום ש"כלי ששימש בו קודש, אל ישמש בו חול", כפי שהטעים פעם ה"גוטער יוד" בעצמו. בבואו, בקשו ללמוד אתו מעט מפרשת השבוע, פרק משניות, מעט מדרש. השמש פותח את החומש, ובראשו חולפות מחשבות כואבות: "ראש אטום כזה, לא ראיתי מימי. עד כדי כך, שאי אפשר להכניס לתוכו אפילו פסוק אחד".

לאחר שהמשמש הזקן נלאה מלהסביר שוב ושוב, סוגר את החומש בטרונא, ופונה לעבר הדלת. ה"גוטער יוד" מפציר בו: "חוסו נא עלי, ואם כי אינני ראוי, אולם בזכות אבא קדישא, יאיר ה' את עיני להבין ולהשכיל בתורתו הקדושה". לבו של ר' חיים נחום הזקן נמס, כעסו נרגע, ומנסה שוב ללמוד עם בנו בכורו של רבו הגדול.

*

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד - מלפון 08-8679877

בס"ד

תפקיד רם ונישא היה לו לר' חיים נחום זה מדי שבת בשבתו, לשמור על כבוד רבו הקדוש זי"ע. לאחר התפילה, ערכו את השלחן בבית המדרש, מנהג עתיק יומין הוא, מקדמת דנא - מימי אביו הקדוש. כשהגיע שעתו של הרבי ר' יוסף ברוך לומר דברי תורה לפני הציבור, נהג להקריא לפניו מתוך הספר "מאור ושמש" של אביו הקדוש. נדרך ר' חיים נחום והשגיח שהרבי לא יטעה ח"ו ויקרא בשיבושים. אולם לא תמיד עמד בכך.

אירע פעם, וה"גוטער יוד" "טעה" בקריאה ובפיענוח ראשי התיבות בספר "מאור ושמש". במקום "מ"ז" - מ'חשבה ז'רה, קרא: "ע"ז" - ע'בודה ז'רה. נתן בו רח"נ עינים מלאות כעס, ובקול ניחר קרא: "טעות כזה"! וה"גוטער יוד" משיב בבושת פנים: "הרי 'מחשבה זרה' ו'עבודה זרה' היינו הך" ... ור' חיים נחום תמה לו: "מאין לו לה'גוטער יוד" דיבורים חריפים מעין אלר"? כאשר קרא פעם לפני הציבור את דברי רש"י הק' "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלוהים - שלא הניח ע"ז שלא עבדה", קרא ואמר: "שלא הניח 'עולם הזה' שלא עבדה" ... כאשר אחד הנוכחים העיר לו על כך, השיבו בתמימות: "וכי מה בכך, הרי 'עבודה זרה' ו'עולם הזה' היינו הך" ... שוב ארע מעשה, וכאשר הגיע לתיבות "א"י" - או יאמר, התלהב ה"גוטער יוד" וקרא בהשתוקקות: "אה, ארץ ישראל, ארץ ישראל, במהרה נזכה לראותו" ... פעמים אחדות, נהג לפנות ליושבים לפניו: "וי אזוי מאכט דאס"? (כיצד קוראים ומפענחים תיבה זו).

*

הזדמן פעם ה"גוטער יוד" לצאנז, ונוכח ש"השמחה במעונו". הרבי סיים היום את כל הש"ס, בפעם המאה ואחת. כאשר הזמינו הרבי הקדוש בכבודו ובעצמו להשתתף עמו בשמחת התורה, הגיב ה"גוטער יוד" על אתר: "גם לי יש היום סיום". "דהיינו" - שואל ה"דברי חיים". "סיימתי היום את כל ספר התהלים", משיב ה"גוטער יוד" בתמימות. לתדהמת הנוכחים, פונה אליו ה"דברי חיים" בבקשה: "ניישטאטער רבי, שמא נעשה חליפין", אולם ה"גוטער יוד" מסרב. "בשמים נהנים יותר כשר' יוס'לי מסיים ספר תהלים, מאשר סיום הש"ס שלי" - אמר לאחר מכן בעל ה"דברי חיים" זי"ע.

*

בחדרו, יושב לו ה"גוטער יוד". ר' חיים נחום מלמד אותו פרק משניות. לפתע פתאום פרצה עניה סוערה את הדלת, ובחיל ורעדה החלה בסיפורה: "עולמי חשך בעדי. הרופא ביקר זה עתה את בעלי, אב לששה ילדים, וקבע סכום ממון עצום לרפואתו ממחלתו הקשה, ואנו אין בידינו פרוטה לפורטה" ... ה"גוטער יוד" נדרך. "שמע, ר' חיים נחום", פנה ה"גוטער יוד" בלשון שאינו משתמעת לשני פנים, "אנו הולכים תיכף ומיד לנגידי העיר, לפנינו מצוות פיקוח נפש כפשוטה". "קרירות משונה והפשרת שלגים בחוץ", מושך הזקן בכתיפיו, ולאחריה ממשיך ברוגזה: "ולא זו בלבד, אלא שאתם נבזים בעיניהם גם בלאו הכי, והרי ישליכו אותנו החוצה"! "חיים נחום יקירי, פיקוח נפש דוחה כבוד". אולם ר' חיים נחום, לא אבה בשום פנים ואופן להתלוות אל ה"גוטער יוד". "אסע לעיירה רחוקה, למקום שאין מכירים אותי" - מתעקש ה"גוטער יוד". אולם המשמש הזקן בשלו: "הלא במקום שלא יכירך כלל, אז ממה נפשך לא יתנו לך כלום". "אספר להם שאני הוא רבה של ניישטאט" - לא מתפשר ה"גוטער יוד". כאשר ראה רח"נ כן, נאלץ לסבר את

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 אשדוד - מלפון 08-8679877

בס"ד

אזנו: "ומה תעשו כאשר יבקשו אתכם לתרץ קושיא עמוקה בש"ס - כראוי לרבה של ניישטאט? הרי יגרשו אתכם במקלות, כאשר לא תדעו לפתוח את פיהם! זכרו שהזהרתי אתכם!" לבסוף, ריחם עליו רח"נ, והצטרף אליו. לאחר טלטולי דרכים בקור ובשלג, הגיעו אל אחד הישובים המרוחקים. "לאן נלך עכשיו?" "איזה שאלה היא זאת? אל ביתו של רב העיר! הלא אנכי הרב של ניישטאט!"

"ר' חיים נחום, לך אל הרב, ואמור לו שהרב של ניישטאט בפתח, עבור דבר נחוץ ביותר, שאינו סובל המתנה כלל!" למרות שהיה הרב באמצע שיעור עמוק, הפסיק מיד תוך כדי שהוא מכריז לתלמידיו בפני ה"גוטער יוד" ומשמשו הזקן: "אורח חשוב כזה, ממש מן השמים. רק גאון הדור כמותו יוכל ליישב לנו את קושייתנו אשר אנו עמלים ליישבה זה יומיים!" "נו, נו, מהיכי תית", משיב ה"גוטער יוד" בניחותא, ומצטרף אל הרב ותלמידיו. רגע כמימרא, ורח"נ נס וברח מהבית - "אשר יגורתי בא, אוי לאותה בושח"...

כשהתעורר הזקן מתנומתו הארעית בחוצות העיר, כבר נטו צללי ערב. התקרב בפחד לבית הרב, והזדעזע כולו. מתוך הבית נשמע קול ששון וקול שמחה. בלב כבד הקיש על הדלת, נכנס פנימה, ומיד נפתחו עיניו מרוב השתוממות. "איזה נס אירע כאן?" הרה"ק ה"גוטער יוד" זי"ע יושב בראש השלחן, וסביביו כל בני העיר, והשמחה רבה עד אין לשער. משים עצמו כמיתמם, שאל את אחד האנשים: "מי הוא האורח, ולשמחה מה זו עושה?" "וכי לא שמעתם? גאון הדור - הרב מניישטאט. ברגעא חדא יישב את קושיית הגאון ראש ישיבתינו!"

"ר' חיים נחום", שומע הוא פתאום את קולו של ה"גוטער יוד" בכבודו ובעצמו, "הא לך ושתה לחיים". כשוך הסערה, נעמד רבה של העיר, והכריז: "האורח הנכבד הגאון שיחי', הטריח עצמו ובא לצורך מצוות הצלת נפשות. אין זה כבוד התורה שהאורח יסבב בעצמו בפתחי הנדיבים בעם, על כן נקדים לתת לצורך המצוה זה עתה, כל אחד ואחד כפי יכולתו". לאחר ש ה"גוטער יוד" נפרד בקושי מקהל המלווים והמעריצים, לא יכול עוד רח"נ הקשיש להתאפק: "מאין באמת ידעת לתרץ אותה קושיא חמורה?" השיבו ה"גוטער יוד": "האמן לי ר' חיים נחום, גם עכשיו אני יודע מה דברתי שם. הרכנתי ראשי ובקשתי מהקב"ה, שבזכות המצוה הגדולה, ישלח את בעל התוספות וידבר מתוך גרוני, ומן השמים נתמלא בקשתי".

בפעם הבאה, כאשר ביקש ה"גוטער יוד" שוב מהמשמש הזקן ללמוד עמו פרק משניות, סירב ואמר לו: "רבינו הקדוש, מכאן ואילך לא אניח לכם עוד לרמאות אותי..." כאשר נודע ונתפרסם הדבר, נודע טבעו בעולם, עד שמספר חסידי ניישטאט נמנו באלפים.

*

נגענו ולא נגענו, באפס מה מקצות שולי אדרת הנהגתו של אותו צדיק ה"יושב בסתר עליון" ובמסתרים דרכו, ויתר תולדותיו של אותו צדיק, הלא הם כתובים בספר העתיד לראות אור בעזרת השי"ת לתולדותיהם וקורות חייהם של אבות משפחתינו.

[חותני-זקיני הרה"ק רבי יוסף ברוך הלוי זי"ע - ה"גוטער יוד" מניישטאט, הוא בנו של חו"ז הרה"ק רבי קלונימוס קלמן מקראקא - בעל ה"מאור ושמש" זי"ע, וזקנו של חותני-זקיני הרה"ק רבי דוד הלוי פרדס מסטאשוב זי"ע].

ראש ישיבת שפת אמת הגרייך סנקביץ זצ"ל ויחוסו עד היהודי הקדוש מפשיסחא זי"ע

מקובל במשפחת צאצאי הגאון רבי יעקב העניך סנקביץ' זצ"ל ראש ישיבת "שפת אמת" ובעל ה"חידושי הגרייך", שזוגתו, הרבנית מ' חיה פריידא ע"ה, [נולדה בשנת תר"ס, ונפטרה ביום כ"ז באדר שנת תשמ"ז], התייחסה כנצר של הרבי הק' ר' יעקב יצחק רבינוביץ "היהודי הקדוש מפשיסחא" זי"ע.

לא ידוע להם פירוט היחוס למעלה בקודש דור אחר דור.

אנו מעלים כאן את כל פרטי שושלת אבותיה למעלה בקודש, ככל שהצלחנו לדלות בס"ד מתוך ארכיוני ממשלת פולין, ונשמח לשמוע מי שיש בידו מידע נוסף על אי מי מהדמויות המנויות להלן, ובמיוחד מידע אשר יוכל לשפוך אור על תעלומת פירוט הדורות עד היהודי הקדוש מפשיסחא זי"ע. תודה רבה.

[ואגב, להרחבת הידיעה אודות הגרייך סנקביץ' עצמו - תולדותיו ויחוס אבותיו, ראה בספר "מרבצי תורה מעולם החסידות" של הסופר המשובח והמפואר הרב אהרן סורסקי הי"ו, אשר הקדיש פרק נכבד בספר לתולדותיו של הגאון זצ"ל].

* * *

א. ובכן, שם אביה של הרבנית: **רבי יהודה לייב פרייבאום מווארשא**. נולד בשנת תרל"ו. נפטר בגטו ווארשא, ביום י"ד בטבת שנת תש"ב. כך מצאנו על מצבתו אשר בבית החיים בווארשא, [המצבה שבורה בחלקה], "פ"נ יהודא ליב ב"א יח... פרייבא... נפ' י"ד טבת תש"ב". [פיענוח הכיתוב שעל חלקה השני של המצבה - שנכתב בלועזית: "לייב פרייבאום... נפטר בגיל 66"]. ושם אשתו מ' שרה לאה הי"ד. ואלה שמות ילדיהם: הרבנית מ' חיה פריידא ע"ה - אשת הגרייך סנקביץ' ראש ישיבת שפת אמת - הנ"ל, מ' חנה ע"ה - אשת ר' עקיבא רביץ, פנינה (פעריל), בתיה, אברהם, משה, דוד הערש, שמואל, חיים, הי"ד.

ב. אביו, הוא **רבי יחיאל זאב פרייבאום מווארשא**. נולד ביום כ"ג בטבת שנת תר"ח, כך על פי הרשימות הנ"ל. על מצבתו בבית החיים בווארשא נכתב: "פ"נ איש נכבד תם וישר הלך בדרך תמים ועסק במו"מ באמונה ה"ה מו"ה יחיאל זאב ב"ר שמואל יצחק פרייבאום נפ' בש"ט כ"א חשוון שנת תרע"ז לפ"ק תנצב"ה". ושם אשתו מ' מרים ע"ה, [ולא פעריל]. נפטרה ביום כ"ט בתשרי שנת תרפ"ו, כך על פי מצבת קבורתה. מילדיהם, ידועים לנו: ר' יהודא לייב הנ"ל, ר' יצחק.

ג. אביו, הוא **רבי שמואל יצחק פרייבאום מווארשא**. נולד בשנת תקפ"ה, כך על פי רישום לידת בנו ר' יחיאל זאב הנ"ל. על מצבתו בבית החיים אשר בווארשא נכתב: "פ"נ איש ישר הלך בדרך תמים ירא אלקים ה"ה מו"ה שמואל יצחק ב"ר יהודא ארי' פרייבוים נפטר כ"ג אייר תרס"ג לפ"ק תנצב"ה". ושם אשתו מ' יוטא פייגא ע"ה. נולדה בשנת תקפ"ד, [ע"פ רשימות הנ"ל]. נפטרה ביום י"ד בשבט שנת תרמ"ו, כך על פי מצבת קבורתה. ואלה שמות ילדיהם: ר' יחיאל זאב הנ"ל, ר' ברוך בצלאל, ר' שמעון, שרה.

ד. אביו, הוא **רבי יהודה אריה פרייבאום מווארשא**. נולד בשנת תקנ"ח, כך על פי רישומי לידותיהם של ילדיו. ושם אשתו מ' חיה שרה ע"ה. ואלה שמות ילדיהם: מ' גולדא ע"ה - אשת ר' שלמה פעלזאייט, מ' זלדא ע"ה - אשת ר' יוסף יונגצווייג, ר' שמואל יצחק הנ"ל, ר' אברהם יעקב, ר' חנוך העניך, מ' יוספא אסתר ע"ה - אשת ר' משה בעער, ר' יוסף.

ה. ושם אביו - **רבי יצחק [פרייבאום]**. שמו נחשף לפנינו בעקבות רישום נישואיה של נכדתו - בת בנו ר' יהודה אריה הנ"ל - מ' זלדא פרייבאום-יונגצווייג, מיום כ"ד באלול שנת תר"ג, ושם נכתב: "זלדא פרייבאום בת לעוועק בן איצק". זהו מה שידוע לנו. שם אביו של ר' יצחק - ולמעלה בקודש - לא ידוע לנו. וכן לא ידוע לנו שם חותנתו.

* * *

ו. ר' יהודה אריה פרייבאום הנ"ל אות ד', היה חתנו של **רבי חנוך צבי** - אשר שם משפחתו לא נודע לנו, ולא שם אביו, וגם לא שם חותנו. שמו של ר' חנוך צבי נחשף לפנינו בעקבות רישום נישואיהם של צאצאיו - ילדי חתנו ר' יהודה אריה הנ"ל, שם נכתב שם האם: "שרה בת ר' הערש", ולפעמים: "בת ר' העניך", אשר משמעות הדבר היא שהאב נשא שתי שמות גם יחד: "העניך הערש", או להיפך, [דהיינו: "חנוך צבי" או "צבי חנוך"].

* * *

ז. ר' שמואל יצחק פרייבאום הנ"ל אות ג', היה חתנו של **רבי שמעון זאב** - אשר שם משפחתו לא נודע לנו, ולא

שם אביו, וגם לא שם חותנו. שמו של ר' שמעון זאב נחשף לפנינו בעקבות רישום נישואיהם של צאצאיו.

* * *

ח. ר' יחיאל זאב פרייבאום הנ"ל אות ב', היה חתנו של **רבי דוד** - אשר שם משפחתו לא נודע לנו, ולא שם אביו, וגם לא שם חותנו. שמו של ר' דוד נחשף לפנינו בעקבות רישום נישואיהם של צאצאיו.

* * *

ט. ר' יהודה לייב פרייבאום הנ"ל אות ג' - אבי הרבנית סנקביץ הנ"ל, היה חתנו של **רבי טוביה בוכוויץ** מווארשא. נולד בשנת תרט"ו. נפטר ביום כ"ט לחודש מנחם אב שנת תרצ"א, ומנו"כ בווארשא. [מצבתו קיימת אמנם כיום הזה בווארשא, אולם מאחר שהיא נשענת על מצבה אחרת, משום כך לא ניתן לזהות את הכתוב עליה מתוך התמונה שהגיע לידינו]. ושם אשתו מ' חיה פריידא ע"ה. נפטרה ביום כ"ד בשבט שנת תר"י, ומנו"כ בווארשא. מלבד בתם מ' שרה לאה ע"ה הנ"ל - אשת ר' יהודה לייב פרייבאום הנ"ל, ידוע לנו גם על בתם הנערה חנה רייזל.

י. אביו, **רבי דוד אהרן (אריש) בוכוויץ** מווארשא. נולד בשנת תקע"ה. נפטר בשנת תרמ"ו. [כך על פי הרשימות הנ"ל, וכך גם ההמשך]. ושם אשתו מ' חנה ע"ה. נולדה בשנת תקע"ט. נפטרה ביום י"ב בטבת שנת תר"נ. ואלה שמות ילדיהם: הילד ישראל מרדכי, מ' געלא ע"ה - אשת ר' אברהם מרדכי געזונדהייט, הילדה חנה, הילדה רחל, מ' חיה פריידא ע"ה - אשת ר' יצחק צבי ליפשיץ, [אשר בניהם ר' מנחם ור' משה הוציאו לאור בשנת עת"ר את הספר "כוס ישועות"], ר' טוביה הנ"ל, ר' יוסף, מ' טאובא ע"ה - אשת ר' יעקב יוסף ציזיק, מ' דבורה יוכבד ע"ה - אשת ר' יעקב יוסף אברהמזאהן.

יא. אביו, **רבי זאב וואלף בוכוויץ**. נולד בשנת תקל"ז. [כך על פי הרשימות הנ"ל, וכך גם ההמשך]. ושם אשתו מ' רחל ע"ה. נולדה בשנת תק"מ. נפטרה ביום כ' בתמוז שנת ת"ר. ואלה שמות ילדיהם: ר' משה אייזיק, ר' דוד אהרן הנ"ל, מ' רבקה ע"ה - אשת ר' לייבוש קאברנינער.

יב. ושם אביו - **רבי אייזיק בוכוויץ**. זהו מה שידוע לנו. שם אביו של ר' אייזיק - ולמעלה בקודש - לא ידוע לנו. וכן לא ידוע לנו שם חותנו.

* * *

יג. ר' זאב וואלף בוכוויץ הנ"ל אות יא, היה חתנו של **רבי זאב וואלף** [?] - אשר שם משפחתו לא נודע לנו, ולא שם אביו, וגם לא שם חותנו. שמו של ר' זאב וואלף נחשף לפנינו בעקבות רישום נישואיהם של צאצאיו.

* * *

יד. ר' אריש (דוד אהרן) בוכוויץ הנ"ל אות י, היה חתנו של **רבי יעקב יהודה דוידזאהן**. ושם אשתו מ' טאובא ע"ה. שמותיהם נחשף לפנינו בעקבות רישום נישואיהם של צאצאיהם. זה כל מה שידוע לנו. שם אביו של ר' יעקב יהודה - ולמעלה בקודש - לא ידוע לנו.

טו. ושם חותנו של ר' יעקב יהודה דוידזאהן הנ"ל, **רבי אהרן** - אשר שם משפחתו לא נודע לנו, ולא שם אביו, וגם לא שם חותנו. שמו של ר' אהרן נחשף לפנינו בעקבות רישום נישואיהם של צאצאיו.

* * *

טז. ר' טוביה בוכוויץ הנ"ל אות ט, היה חתנו של **רבי משה לעדערמאן** מביאלא - אשר שם אביו ושם אבותיו למעלה בקודש - לא נודע לנו, וגם לא שם חותנו. שמו ושם משפחתו בלבד נחשף לפנינו בעקבות רישום נישואיהם של צאצאיו.

* * *

ובשולי הדברים יש לציין את דעתו של אחד מן העוסקים בריכוז החומר המשפחתי, אשר להערכתו ולמיטב השערותו, היחוס עד "**היהודי הקדוש מפשיסחא**" זי"ע - מגיע לכאורה דרך ר' משה לעדערמאן הנ"ל. כך נראה לכאורה, הן מפאת השנים המוקדמות ביותר הנמצאים כאן במחקרנו, אשר נושקים את שנות חייו של היהודי הקדוש, ואילו את שמו לא מצאנו שם בין שמותיהם של בני הדורות ההם. ונוסף על כך יש להוסיף - אם כי היא איננה ראייה מושלמת כמובן - שלא מצאנו במצבות שום רמז ליחוס נשגב זה, כאשר הדבר היה נהוג אז לציין את הדבר על מצבותיהם של צאצאי היהודי הקדוש. ולסיכום:

נשמח לשמוע את ידיעותיהם ואת דיעותיהם של הקוראים הנאמנים הי"ו

רבי דוד פרנקל - מי האיש?

זקינו של רבי ברוך מסוקולובקה

ע"פ כמה מן המקורות: חתנו של בעל ה"דגל מחנה אפרים" זי"ע

א

רבי צבי הירש מפרמישלאן וצאצאיו אחריו

אחד מצאצאיו של הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן זי"ע, בנו של הרה"ק רבי ארון לייב מפרמישלאן זי"ע, בנו של הרה"ק רבי מאיר הגדול מפרמישלאן זי"ע, היה הרה"ק רבי צבי הירש פרנקל מפרמישלאן זי"ע. ר' צבי הירש נפטר בצעירותו, ביום ב' בטבת שנת תרט"ז, והוא שימש שנים ספורות כאדמו"ר בפרמישלאן, על מקום חותנו ר' מאיר - שנפטר ביום כ"ט באייר שנת תר"י.

שני בנים רשומים לו לר' צבי הירש. האחד: רבי בנימין, שהיה חתנו של רבי יחיאל מיכל מהאליטש - משושלת בערזאן. והשני: רבי ישראל אריה לייב מפרמישלאן, שהיה חתנו של רבי אלימלך מסוקולוב - משושלת ראפשיץ.

ר' ישראל אריה, שנולד בשנת תק"צ ונפטר ביום י"ג בניסן שנת תרנ"א, חונך על ברכי זקנו רבי מאיר מפרמישלאן, והיה לממלא מקומו של אביו באדמו"רות פרמישלאן. שלשה בנים רשומים כממלאי מקומו באדמו"רות, וכן אחד מנכדיו שנהג אף הוא אחריו באדמו"רות.

הלא הם: 1. רבי אשר ישעיה מסטרליסק, שנשפה בשואה עם בני משפחתו בסטרי. חתנו וממלא מקומו של רבי לוי יצחק מסטרליסק. 2. רבי ברוך מסוקולובקה [סאקאלאווקא], חתנו של הגאון רבי יעקב הלפרין אב"ד סוקולובקה. אדמו"ר בסוקולובקה ובלבוב. והוא אביו של האדמו"ר רבי ישראל אריה לייב הלפרין מלבוב, שנפטר בארה"ב ביום ט' באייר שנת תשכ"ב. 3. רבי אלימלך מפודהייץ, שנפטר ביום כ"א באב שנת תרע"ה, והוא חתנו של רבי נחום ב"ר אהרן ב"ר אשר ישעיה מרופשיץ. 4. נכדו - בן בתו - רבי ישראל אריה לייב מרגליות מפרמישלאן בלונדון, בן הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות אב"ד לנקה, שהיה חתנו של ר' ישראל אריה. נולד לאחר פטירת זקינו ונקרא על שמו, והיה חתנו של הגאון רבי יצחק באב"ד אב"ד טארטיקוב. נפטר ביום כ"ד בטבת שנת תשט"ו.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

ב

רבי צבי הירש מפרמישלן - מצאצאי הבעש"ט - כיצד?

והנה, פירוט השושלת וכל יתר הפרטים - כפי שנכתב לעיל, מקורם בספרים דלהלן:
"החסידות מדור לדור" של הרב יצחק אלפסי, "אלף מרגליות" של הרב מאיר וונדר.

שם, גם מפורט יחוסו של ראש המשפחה - רבי צבי הירש מפרמישלן הנ"ל - ולמעלה בקודש.

על פי הנכתב שם, הוא היה בנו של **רבי דוד פרנקל תאומים**, שהיה מבני משפחת "פרנקל תאומים" - צאצאיו של הגאון **רבי יונה תאומים בעל ה"קקיון דיונה"**.

ור' דוד זה - ע"פ הנכתב שם - היה חתנו של הרה"ק **רבי משה חיים אפרים מסדילקוב בעל ה"דגל מחנה אפרים"** זי"ע, שהיה בן בתו של **מרן הבעש"ט הקדוש** זי"ע.

*

ואכן, מצאנו את האדמו"ר **רבי ברוך מסוקולובקה** הנזכר לעיל [א-2], רשום כנצר משרשי **בעל ה"דגל מחנה אפרים"** ומרן **הבעש"ט** זי"ע, כפי שנכתב בשערי חיבורים וספרים שונים שהוא הוציא לאור בימי חייו, אולם לא מפורט בהם את סדר היוחסין דור אחר דור למעלה בקודש.

אלא שמאחר שלא עלה בידינו - נכון לעתה - למצוא מקורות נוספים וקדומים יותר, שבהם מופיע חתן בשם כזה - **רבי דוד פרנקל** - בין ילדיו של **בעל ה"דגל מחנה אפרים"**, משום כך אנו תוהים ומבקשים לדעת: **מה המקור לשושלת היוחסין באופן שהיא נמנית לעיל?**

[ואמנם ידוע לנו ממקורות מהימנים על חתן אחר בשם **רבי דוד**, ה"ה הרה"ק **רבי דוד ב"ר יהושע העשיל הלוי הורוויץ זי"ע אב"ד סדילקוב**, שהיה אכן חתנו וממלא מקומו של חותנו הרה"ק **בעל ה"דגל מחנה אפרים"** זי"ע. אולם, אין זה סותר כמובן שיהיה לו חתן נוסף אשר אף הוא נקרא "**רבי דוד**".]

*

האם יש מי שידוע מקור קדום יותר בכתובים לשמו ולזהותו של חתן של ה"דגל מחנה אפרים" הנקרא בשם רבי דוד פרנקל?

האם יש מי שידוע על מקור קדום יותר בכתובים, שבו מפורט יחוסו של רבי ברוך מסוקולובקה הנ"ל למעלה בקודש עד למרן הבעש"ט זי"ע?

ואולי יש מי שידוע פירוט נוסף ו/או שונה - לשושלת יחוסו של רבי ברוך מסוקולובקה למעלה בקודש?

נפתלי אהרן וקשטיין

אשדוד

מח"ס ויתילדו

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד

טלפון: 08-8679877 פקס: 153-8-8679877

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

רבי יהודה אבי המהרש"א

משפחתו, צאצאיו, יחוסו, ועוד

א

ילדיו של רבי יהודה הלוי

משפחות רבות מתייחסות כצאצאי הגאון רבי יהודה הלוי אבי המהרש"א ז"ע. ברשימותינו מצויים שמותיהם של ארבעה מבניו, ה"ה: א. בנו, הגה"ק המפורסם המהרש"א ז"ע. ב. בנו, הגאון רבי אברהם הלוי. [הסכים על ספר הראב"ן]. ג. בנו, הגאון רבי שלמה זלמן הלוי. [נזכר בספר "אשל ברמה"]. ד. בנו, הגאון רבי שאול שמעון הלוי דיין דק"ק לובלין. [סייע בהגהת חידושי המהרש"א].

לעת עתה לא נרחיב כאן במקורות לשמות הנ"ל, ובמה שיש להעיר בתולדותיהם. בשלב זה, נסתפק ברשימה בלבד, ובבקשת מקורות למידע נוסף על תולדותיהם או שמותיהם של אחים או אחיות/גיסים נוספים של המהרש"א. לאחר ריכוז החומר ועיבודו כראוי בס"ד, נפרסם אי"ה מאמר נרחב לתולדות רבי יהודה הלוי אבי המהרש"א, ולתולדות בניו וחתניו, בעהש"ת.

ב

משפחת המהרש"א אינה קשורה לא למשפחת המהר"ל מפראג ולא למשפחת הט"ז

הערת אגב חשובה. כאמור, משפחות רבות מתייחסות כצאצאי הגאון הקדוש המפורסם המהרש"א ז"ע, או מצאצאי אביו הגאון רבי יהודה הלוי. והנה, במגילות יוחסין נפוצות, חוזרים ונשנים שושלות רבות המגיעות עד המהרש"א ואביו, ומשם ואילך מעתיקים שוב ושוב את שלשלת יחוסם למעלה בקודש. אלא שפחות מפורסמים הם הערותיו של חוקר הדורות הגאון רבי חיים ישכר גראס מפעטריווא ב"שערי שמחה" אות כ"ד.

*

"דע, דמה שכתוב בסוף ספר "מגילת יוחסין

למהר"ל", [מהדורת תרמ"ט, בשם הגר"י לווינשטיין מסעראצק. נא"ו], שאשת הר"ר יהודה הלוי [אבי המהרש"א], היתה בת הג"ר צבי [טעות, ולא נקרא מעולם בשם "צבי". נא"ו] העלמאן, [אחי אביו של המהר"ל מפראג. נא"ו], אין לה יסוד כלל, וכמו שסיים אחר כך. "גם מה שכתוב, כי הר"ר יהודה הלוי [אבי המהרש"א], היה אחיו של הרב ר' שמואל הלוי, אבי ה"טורי זהב", שיבוש הוא. וה"טורי זהב", (ביורה דעה סימן שכ"ג, ובאבן העזר סימן י"ב), מזכיר להמהרש"א, ואינו מתארהו כלל ב"שאר בשרי". עכ"ל הרב הנ"ל מפעטריווא ברשימת היוחסין שבספר "שערי שמחה".

ג

שיבושים נוספים ביחוס משפחת המהרש"א והט"ז

והנה, מאחר והמהרש"א העיד על עצמו שהוא מצאצאי רבי יהודה החסיד, [ראה עדותו של הגאון רבי ארי' לייבוש באלחובר אבד"ק זאסלאב, בספרו "שם אריה" י"ד סימן כ"ז, בשם "הרב המנוח הישיש מו"ה מרדכי מרגליות אבד"ק סאטנב"], היו מי ש"יצרו" בעקבות כך שושלת מסודרת בן אחר בן עד רבי יהודה החסיד, [ונעתק לראשונה בחיבוריו של הג"ר אפרים רעגעשנבורג, ראה ספרו "ספר יוחסין ובית צדיק" אשר בסוף ספרו "עץ אפרים", וכן בסוף חיבורו "קול ברמה",

ובספרו "שבעה קני המנורה"], וזאת, למרות שר"י החסיד לא היה כלל "לוי". ולא עוד, אלא שמאחר ודימו שהט"ז הוא בן דודו של המהרש"א, וכנ"ל, שוב המשיכו ו"יצרו" בעקבות כך יחוס מסודר של הט"ז, דור אחר דור עד רבי יהודה החסיד, אלא שכאמור - הט"ז אינו קשור למשפחת המהרש"א כלל. וכבר העירו על כך הגאון מפעטריווא בכמה מגילות יוחסין שערך והדפיס, ועוד רבים מטובי חוקרי היוחסין.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

רבי יוסף פרנקל תאומים - אחי ה"ברוך טעם"?! זקינו של רבי ברוך דוד כהנא מצפת

הנה, חלקים מיחוסו של **רבי ברוך דוד הכהן כהנא מוישניצא-צפת מח"ס "ברכת הארץ"**, מפורטים על ידי נכדו בשתי רשימות שונות בספר "משאת בית הלוי", מאת **הרב לוי יצחק כהנא**, בנו של **רבי נחמן כהנא מצפת**, בנו של רבי"ד. להלן, נעתיק את הקטעים הללו, ונדון במה שיש לדון בהם. להקל על הבנת השתלשלות הדברים, פיסקנו את הקטעים, והוספנו לכל השמות מיספור על פי אותיות, ונרשמו בתוך סוגריים **משובעות**. פענוח ראשי התיבות, וכן הערות ביניים, נרשמו בתוך סוגריים **עגולות**.

*

ברשימה הראשונה, באחד מן הדפים הראשונים שבספר, נכתב כך:

"אני במערב ולבי במזרח. לבי לבי על בית אבי היושבים במצור בפרוע פרעות בארץ-ישראל, ארץ מולדתי. בן יכבד אב. ה"ה אוהבי אדוני אבי עטרת ראשי הרה"ג חכם מדיני חו"פ (חיסידא ופירישא) מגזע היחס [א] **הרב נחמן כהנא** שליט"א, ראש לעדתו בעיה"ק צפת. בהרה"ג הצדיק המפורסם [ב] **ר' ברוך דוד ז"ל**, ב"ב של הגאון הצדיק [ג] **הרב דוד הכהן אבדק"ק ראדימשלא**, נכדו של הגה"נ (אולי צ"ל: הגה"ג, דהיינו: ה'גאון ה'גידול, וכפי שנכתב בקטע הבא, עיי"ש. נא"ו) [ד] **הרב יוסף אחיו של מאור הגולה רבי ברוך פרענקל תאומים**, נכד הגה"ק רבשכבה"ג (ר'בין שיל כיל ביני ה'גידול) [ה] **בעל קקיון דיונה** [ו] **ור"מ** (ויריבי מ'איר) **וואהל אבדק"ק בריסק**, בן [ז] **השר רבי שאול וואהל**, מגזע [ח] **הח"צ** (ה"חכם צ"בי") ומגזע רבן של ישראל [ט] **רבי העשעל ולמעלה בקודש**. תפארת בנים אבותם. שלשלת ארוכה של תורה, זה דורות בארץ ישראל. וכבוד אדוני אבי שליט"א מסר נפשו ללמוד וללמד, שאיפתו ומגמתו לגדל את בניו להמשיך השלשלת של תורה וקדושה מאבותינו גאוני וקדושי ישראל, ושתהיה התורה מחזרת על אכסניא שלה. זכרה לו ד' לטובה".

*

ברשימה השניה, בשלהי חלקו הראשון של הספר, נכתב כך:

"עטרת זקנים בני בנים. נשמת זקני הרה"ר (לא ברור לי פשר נוטריקון זו. נא"ו) הצדיק המפורסם [ב] **הרב ברוך דוד הכהן ז"ל בעה"מ חבת וברכת הארץ** וחיבור גדול על כל שיתא סדרי משנה, ב"ב (לכאורה הכוונה: "בן בנו". נא"ו) של הגאון הצדיק [ג] **הרב דוד הכהן אבדק"ק ראדימשלא**, וב"ב (לכאורה הכוונה: "בן בתו". נא"ו) של הגה"ג (ה'גאון ה'גידול) [ד] **הרב יוסף אחיו של מאור הגולה רבי ברוך פרענקל תאומים בעל ברוך טעם**, נכד הגה"ק רבשכבה"ג (ה'גאון ה'קידוש ר'בין שיל כיל ביני ה'גידול) [ה] **בעל קיקיון דיונה** [ו] **ור"מ** (ויריבי מ'איר) **וואהל אבדק"ק בריסק**, בן **השר מרן** [ז] **רבי שאול וואהל**, מגזע [ח] **הח"צ** (אולי צ"ל: **הח"צ**, דהיינו: **ה"חכם צבי"**, ונזכר ביחוס הקודם באות א', עיי"ש. נא"ו), ומגזע [י] **רש"י ז"ל**. שלי"ח (שיבק לין חיים) כ"ג שבט תרפ"ד בצפת".

*

שתי רשימות אלו, הם כמין "כתב חידה" אשר מוטל עלינו לפענח אותם. [אגב. לגבי יחוסו עד ה"חכם צבי", אנו מצויים בעיצומו של בירור מעמיק, ע"פ כתב יוחסין של משפחת **רבי ברוך יצחק פריינד**, ולפיה, היה רבי ברוך דוד נכדו של הגאון **בעל ה"בנין אריאל" מאמסטרדם**, שהיה בן בתו של ה"חכם צבי"].

ברם, אודות **רבי יוסף אחי ה"ברוך טעם"** המוזכר כאן בין השמות, הדבר תמוה ביותר. שכן, לא זו בלבד שלא ידוע לנו על אחד מאחיו של ה"ברוך טעם" שנקרא בשם: **רבי יוסף פרנקל תאומים**, אלא שהדבר גם לא יתכן כלל, מאחר שאבי ה"ברוך טעם" - ה"ה הגאון **רבי יהושע יחזקאל פייבל פרנקל-תאומים אב"ד אוסטרובצה** - הרי נפטר [ביום ו' באייר שנת תקל"א] בחיי אביו - ה"ה הגאון **רבי יוסף פרנקל-תאומים אב"ד אוסטרובצה ולובלין** [שנפטר - לפני 230 שנה בדיוק - ביום יח בתשרי שנת תקמ"ג], אם כן איפוא, לא יתכן כלל שהוא קרא את שמו של אחד מבניו בשם "**יוסף**" בחיי אביו **רבי יוסף**.

מי הוא א"כ רבי יוסף זה המוזכר כאן כאחיו של ה"ברוך טעם"?

נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

ב"ה, יום ערב ש"ק פרשת פינחס תשע"ב

שלשלת היוחסין של משפחת

היבשער

מתוך "מגילת יוחסין" נדירה ובלתי מפורסמת
למשפחת "היבשער" מצאצאי ה"קקיון דיונה" ועוד

א

משפחת "היבשער" המיוחסת

רבים הם גדולי ישראל הנמנים עם צאצאי משפחת "תאומים" עד לבעל ה"קקיון דיונה ולמעלה בקודש. ישנם משפחות רבות שאינם נושאים את השם "תאומים", ובכל זאת הם נמנים כ"בן אחר בן" ביחוס ישיר למשפחת "תאומים".

המפורסמים שבהם, הם בני משפחת "וינגורט" המפורסמת, אשר הם מתייחסים כבן אחר בן להגאון רבי אריה לייב תאומים - אב"ד דק"ק קרעשוב, בנו של רבי יהושע יחזקאל פייבוש תאומים - אב"ד דק"ק פרעמיסלא, בנו של רבי יונה תאומים - אב"ד דק"ק מיץ - בעל ה"קקיון דיונה" - הנ"ל.

פחות מפורסמים, הם בני משפחת "היבשער", אשר ממגילת היוחסין הנדירה של המשפחה, נשמע שהם התייחסו כצאצאים ישירים לבעל ה"קקיון דיונה", אם כי פירוט שושלת היוחסין לא נכתב במפורט ובשלימות, ואין משמעות ודאית להיותם "בן אחר בן" בדווקא.

*

אחד מחשובי המשפחה, היה הגאון רבי יעקב ב"ר שניאור זלמן היבשער, מחבר הספר "בית יעקב", ב' חלקים, והוא: "באורים נחמדים על הגדות הש"ס, רובם ככולם עפ"י הפשט ודרך צחות, להסר שטן מלפנינו ומאחרינו, הדוברים עתק ושימו תהלה גאווה ובוז באמרי קדושי יעקב חכז"ל, ולא יכירו קדושת התלמוד, חכמת חכמיו ונבוניו, כי כל רז לא אניס להם ואין חדש תחת השמש אשר לא נמצא בים התלמוד, הכל ימצא הקורא על מקומו וגבולו. הכנתיו וחקרתיו לדורש דבר ה' המתמר בכבוד רבותינו להשיב לשואליו דבר, אנכי הצעיר באלפי ישראל - הרב יעקב היבשער, החונה פה בבערלין, בעהמ"ח 'תפלת קדיש'". ח"א נדפס בקראקא בשנת תרע"ג, וח"ב במונקאטש בשנת תרצ"ב.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בראש חלק א', מגילת יוחסין הפוצח בתיבות "ואלה תולדות אבות", הכולל סדר יוחסין למשפחת המחבר מצד אמו, שנכתב על ידי "אבי זקני הרה"ג ר' שמואל (ב"ר יעקב) פרענקל זללה"ה".

*

רבים הם אשר פנו אלינו לאחרונה בבקשה זהה, לשתף אותם במגילות יוחסין מקוריות ונדירות מגנזי "המאגר העולמי לכתבי היוחסין". [היו מי שאף הציעו את השתתפותם בהבאת ציונים ומראי מקומות על פי הצורך, וכאן המקום להודות להם על כך. תשוח"ח]. ובכן. הפעם, נעלה כאן את מגילת "היבשער", ונשמח לקבל הערות והארות, ציונים והוספות, על הנכתב במגילה.

מגילה נדירה זו, ייחודיותה במקורותיה ובהצטיינות בהעברת פרטים כמו שהם בלי להוסיף ולשנות. יתירה מכך, במגילה זו מצויים חידושים רבים, אשר אם נצליח לאמת אותם, נגלה פרטי יוחסין חדשים למשפחות מיוחסות בישראל אשר מצאצאיהם חיים עד ימינו אנו. כגון, יחוסו של הגאון הקדוש רבי יחיאל מרגליות מהורודנא תלמידו של מרן הבעש"ט הקדוש זי"ע. [לדוגמא, יש לציין חידוש עצום במגילה זו, הזקוקה אמנם לאימות. למרבה הפלא נכתב כאן גם עליו - כפי שנכתב על כמה וכמה מבני משפחת "מרגליות" - שהוא נתכנה "מרגליות" על שם אמו "מרגלא", ואולם אין זה שם משפחתו המקורית, ואינו שייך כלל למשפחת "מרגליות", ושלא כפי שכתבו חוקרי תולדותיו עד עתה, ועוד חזון להרחיב בתולדותיו ויחוסו במאמר בפני עצמו בס"ד].

ב

מגילת היוחסין בשלימותה

ואלה תולדות אבותי נוחי עדן למשפחותם לבית אבותם

ממשפחת אא"ה שניאור זלמן זללה"ה לא נודע לי יחוסו עפ"י סדר הדורות, כי נקטף בעודנו נער, ולא השאיר אחריו 'ספר יוחסין שלו', רק זאת זכור אזכור כי התפאר כי ממשפחת הרב הקדוש בעל התניא הנהו, והי' מתפלל נוסח חב"ד. וכל ימיו היתה תהלתו בפיו כי ירש נחלה מאביו הרב הר' יוסף זללה"ה תורות כתובות באצבע הרב בעל התניא זללה"ה.

מקור מחצבתו הי' מליטא. מצד אמו, הי' ממשפחת היחוס 'מרגליות'.

אמי זקנתי, נפטרה בחצי ימיה, ולא ראיתה. רק קרובים ושארים ממשפחתה - משפחת 'מרגליות', ראיתי בעודני נער קטן בבית אבי זללה"ה. כולם גבורים, כולם קדושים - מופלגי תורה. רק משפחת אמי הצנועה זללה"ה נודע לי בביורו, כי מסרה לי קודם פטירתה 'ספר יוחסין' שלה - שא"תה וגאותה, מכתב כתוב מיד אביה, הוא אבי זקני הרה"ג ר' שמואל פרענקל זללה"ה, ליד בנו הוא דודי - החה"ש מו"ה יעקב פרענקל ז"ל אשר מת בן ל"ה שנים בפאדהייצע, כי שם

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

ביתו, ואשר ניתן לו במתנה ליום חתונתו מיד אבי זקני הרב הנ"ל זללה"ה.
וזה תורף המכתב מלה במלה נכתב לדודי המנוח הנ"ל. - הכתב מטושטש וכתבתי בלי שום
שינוי והמבין יבין:

*

ב"ה. לבני יקירי!

מי אשר רוח אפרתי נוססה בו, יקר הוא בעיניו אם יוכל התחקות על שרשי צור חוצב מהם,
לדעת להתילד למשפחתו. ואף כי אם שתול הוא מנטעי נעמנים, הנה הוד והדר תעטרנהו, גם שחרו
מוסר - לבלתי התרועע עם מתי און, רק עם תמימי דרך, למען לא יועם כבודם. גם בלי לטעת
זמורות זר בכרמו, לעשות באושים - ענבי רוש, נבוב וריק, פורע מוסר, לא אָמון בו, ובתורת ד'
ישים תהלה.

והנה אברהם אבינו שבח הכתוב, 'כי ידעתיו למען אשר יצוה' וכו'. ועי"ז החיוב מאב לבנים
להדריכם בדרך ד' כל ימי חייו, ולצוות להם כי גם המה ידריכו בניהם בדרך זה.
ועבור כי מוטבע בלב איש להתפאר בכבוד אבותיו, כמאמר הכתוב 'ותפארת בנים אבותם',
ע"כ החיוב ג"כ מאב לבנים להודיעם מחצבתם, למען העירם ללכת בעקבותיהם, לטעת כרמים
שורק, להצמיח גפן אדרת, לעשות פרי הלולים, זרע ברוכי ד' - אשר הורהו ביראתו, ויקדישו
עתותם לתורה ולתעודה. גם מעניני עולם ההכרחים אל תנח ידם לעשות חיל, כמאמר רז"ל 'טוב
תורה עם דרך ארץ'.

*

והנה המעט אשר ידעתי, אכתוב לך לזכרון. ותדע כי לא שקר מלי, כי אכתוב לך הכל אשר
נודע לי בבירור:

הנה, משפחת אבי המנוח הרב מו"ה יעקב, בן המנוח הרב מ' יודא צבי, בן הרב המנוח מ'
אברהם, בן הרב המנוח מו"ה שבתי זלה"ה.

הנה, אשת ר' אברהם הכרתי, שמה הי' עלקי. בעלה נפטר שנת תק"ל בדב"ר, והי' צעיר לימים.
וז' עלקי הנ"ל - נפטרה בשנת תקפ"ה. כן אֲדַמָּה, כי זכרתי אשר הייתי ילד, והיא ברכה אותי, ונתנה
לי תפוחים גדולים. עוד לא למדתי חומש.

משפחתה לא נודע לי כלל, אך משפחת הרב ר' שבתי נודע לי, וגם משפחת זוגתו, כי היא
היתה אחות האחים ר' ליבוש ור' אברהם הענציס.

על ר' אברהם הענציס, שמעתי מש"ב ה"ר געציל שטערן בבוטשאטש, כי שמע מזקינו ר' אבא
שטערן ז"ל, כי דבר אתו מסדר נזיקין, והי' שגור אצלו בע"פ הגמרא עם תוספות. הי' עשיר גדול.
גם אחיו ר' ליבוש הנ"ל הי' גדול בתורה, וגביר נעלה. הי' להאחים הנ"ל עוד אח אשר נהרג
ברומעניען, והגביר המנוח ר' מיכל אבי הקצין המפורסם דניאל מיאססי, הי' בן בנו של הנהרג.
אמר לי בן ר' אברהם פיבוש, שראה מצבת זקנם הרב ר' אברהם - בתוארים גדולים. והוא
קודם שנת ש'.

אחי ר' יודא צבי - הי': ר' חיים - זקינו של ה"ר יודיל שוחט כעת, ואחיו ר' שבתי - המתגורר
ביאסי, ואחיו ר' פיבוש - אבי ר' אברהם יעקב דוד אמך נ"ע.

נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

חותנו של ר' אנטשיל ראפ' הי' שמו ר' אשר, והוא הי' אחי גאלדא מלכה אשת ר' פיבוש הנ"ל - אם ר' אברהם יעקב. הי' לה אח שהי' רב בבערלאד (ברומאניא) שמו ר' יעקב מאזראן. ה'לבושי שרד' בה' מליחה הביאו, ויכנהו בשם רב מהאש - וטעות הוא, כי הי' בבערלאד. ממשפחת 'מערענגעל', נכדי ר' אברהם העניציס - מצד אם, ונכדי ר' שבתי הפארליס. הפארליס שבתי, ואחיו, המה נכדי ר' שבתי הנ"ל - שהי' נכד הש"ך ז"ל. הש"ך הי' לו בת - שמה צפרה, ולא אדע אם הי' ה"ר שבתי הנ"ל בן צפרה הנ"ל, או נכדה.

*

אבי ר' שבתי, הי' נכד הגאון בעל קיקיון דיונה. אבי ז"ל ספר לי, כי מברעסלוי נשלח "מורינר", גם ארבע כנפות, לזקיני הרב מ' יודא צבי. והנה, בשנת תק"ל נפטר אביו ר' אברהם בן ר' שבתי הנ"ל, וזקיני ר' יודא צבי הי' אז בן י"ג. ולפי השערתי, הי' חתונתו לפני שנת תקל"ה, ואז הי' הגאון ר' יוסף בן הגאון ר' חיים יונה - רב בברעסלוי.

אבי הגאון ר' חיים יונה, הי' בן בעל 'קיקיון דיונה'. ה'קיקיון דיונה' הי' נכד המהרש"ל. והמהרש"ל נכד רש"י ז"ל. ורש"י ז"ל נכד ר' יוחנן הסנדלר. ור' יוחנן הסנדלר מזרע דוד - כן כתוב בסדר הדורות.

*

אם אבי מ' לאה ז"ל, אשת ר' יודא צבי הנ"ל, היא נכדת "אור יקרות". וקרובי מק' נאהריוב - נכדי הרב הנ"ל - המה ידעו לחשוב כל סדר הדורות. ושמעתי מנכד הרב הנ"ל, כי אבי אשת ר' יודא צבי - אשר שמה לאה כאמור - ושם אביה יעקב. ור' זאב נאהריוב, אביו של ר' יהושע - הי' דודו. ור' זאב - בן ה"אור יקרות". אחיה וכל משפחתה הי' גדולי ישראל. אבי ר' דוד אייזק - הרב מסטרעליסק, הי' בן אחי זקנתי לאה הנ"ל.

שם אמי - שפרה. היא היתה בת ר' יחיאל בן הרב הגאון ר' עקיבא חריף בן ר' ליבוש ראש מדינה. הרב ר' צבי הירש אבד"ק מאנסטרישטש, הי' חתן ראש מדינה הנ"ל, וגיסו של ר' עקיבא. אם ר' יחיאל הנ"ל - שמה היתה מַרְגְּלָה, בת הגאון החסיד שהי' אבד"ק הוראדנא - הרב רבי ר' שמחה, אביו של הגאון מ' חיים ראפאפארט - בנסעו לקבל משרת הרבנות בלבוב, ניתנה לו הרבנות מהורדנא. וב'שבחי בעל שם טוב' בלשון הקודש נזכר הרבה מעשיות ונפלאות מר' יחיאל הנ"ל. ובתשובות 'גבעת שאול' יש תשובה ראשונה ממנו. וב'שם הגדולים החדש' מביא את הרב הגה"צ ר' יחיאל הנ"ל.

שם הכינוי של ה"ר יחיאל הנ"ל הי' מרגליות.

*

חותנו של ר' אבוש שטערן ז"ל מבוטשאטש, אשת ר' משה ברז"פ, אבי המנוח ר' מאיר ליבוש מבערזאן, היתה בתו של ר' יחיאל הנ"ל. ואבי הגאון של ר' צבי ראפאפארט, חותנו של הגאון ה"ר אברהם תאומים, הי' בן של ר' משה ברז"פ, ונכד הרב הר' יחיאל הנ"ל.

נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

ואח"כ כאשר נפטרה בת ר' יחיאל הנ"ל, לקח ה"ר משה ברז"פ את נכדת הרב ר' שמעלקי מניקלשפורג וילדה את ר' מאיר ליבוש הנ"ל.
ואחר פטירת ר' משה ברז"פ, נשא הגאון ר' ברוך פרענקל מלייפניק את ר' מאיר ליבוש הנ"ל.

לר' יחיאל הי' בן, שמו ר' צבי - חתן ר' זלמן פערליס. ור' יוסל לאנדוי מבראדי הי' חתן ר' הירש. ושרה - אם ר' צבי ראפאפארט מבערזאן, ואשת הצדיק הגביר ר' וואָפּצי מלבוב, הנה בנות ר' יוסל לאנדוי הנ"ל.

*

שם אם אמי - צבי. שם אבי זקנתי צבי' - הי' ר' יצחק. אשת ר' יצחק - שמה רוזא. אבי ראזא - הי' הגאון החסיד מ' ליבוש אבד"ק מאנסטרישטש, אחי אשת הגאון מ' צבי אבד"ק טשארטקוב - אבי ה'הפלאה' ז"ל ור' שמעלקי מניקלשפורג. והיא נכדת ר' זכרי' מענדל בעל 'באר היטב'. בספר 'הפלאה' - שם מבואר היחוס.

*

זכרה נא אלקי לטובה את הורי היקרים נוחי עדן, וזכות אבותי הקדושים נוחי עדן, תעמוד לי ולזרעי שלא תמוש התורה מפי זרעי ומזרע זרעי עד עולם, אמן:

*

עד כאן לשון מגילת "בית יעקב - היבשער", ואידך - פירושא - זיל גמור - קורא יקר.

נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

א

מראש צורים - מדור לדור

פורסם היום ב"המודיע", במסגרת, באמצע הכתבה הנרחבת על הגרי"ש אלישיב זצ"ל

"זכות אבות יגן עלינו". שלשלת יוחסין מפוארת משתלשלת ועולה לו למרן הגאון רבי יוסף שלום אלישיב זצ"ל, ואם כי אין כאן המקום לפרט הכל בהרחבה, אולם מידי אפשרות של רשימת ראשי פרקים לא יצאנו.

הגאון זצ"ל היה בנו של הגאון רבי אברהם אלישיב - הרב מהומל זצ"ל, אשר שם המשפחה המקורית שלו היה "לוינסון". שימש כרב בעיר הומל, וחיבר ספר בשם "ביכורי אברהם".

*

ר' אברהם שינה את שם משפחתו ל"אלישיב", כשם משפחת חותנו הגדול מגדולי המקובלים בדורו הגאון רבי שלמה (ב"ר חיים חייקל מזאגור) עליאשאו (אלישוב), בעל החיבור המפורסם "לשם שבו ואחלמה" בענייני קבלה. בעל ה"לשם" התגורר בשאוועל, ואח"כ עבר לגור בהומל אצל בתו וחתנו, ומשם עלו לעיה"ק ירושלים ת"ו.

ספרי ה"לשם" נדפסו בפיעטרקוב-ירושלים, תרס"ט-תש"ח, בחלקם - על ידי אבי הגאון זצ"ל, וכנכתב בשער: "יצא לאור בעזה"י על ידי אברהם בהרה"צ ר' משה ז"ל רב מהומל, חתן המחבר ז"ל" - ה"ה אבי הגרי"ש זצ"ל. ושם, ב"אקדמות מילין - מאת חתן המחבר רבי אברהם עליאשאו", נכתב בין היתר: "מוהר"ר שלמה ב"ר חיים חייקל זצלה"ה עליאשאו נקרא למתיבתא דרקיע, ז"ך אדר תרפ"ו".

באחד הכרכים נדפס בראשו: "תולדות הגאון הקדוש המחבר זצ"ל, מאת מחותנו הרב מוה"ר ארי' לוינ שליט"א" - ה"ה חותנו של הגאון זצ"ל.

*

אביו של ר' אברהם, היה הגאון רבי משה - מן העיר "אראן", ועל שמו כונה "ר' משה אראנער". נודע בכינויו: "הפרוש מאראן". חיבוריו המיוחדים על דרך המסור: "ידי משה ותורה אור", "אוהב מוסר", "מענה רך".

אביו של ר' משה, היה הגאון רבי שלמה אלעזר לוינזון, מחבר כמה ספרים. חותנו של ר' משה היה הגאון רבי אברהם אבא - ממשפחת "פופקא" המיוחסת. [אחד מחתניו של ר' משה, הוא הגאון רבי ניסן בן ציון שמושקביץ מרבני קרית חיים וחיפה, בעל "בנין ציון" (פיעטרקוב תרפ"ב), אביהם של גאוני משפחת "ציוני" המפורסמים].

הגאון המקובל בעל ה"לשם", היה חתנו של הגאון רבי דוד פיין משאויל, שעל אביו רבי יוסף פיין נמסר שהוא התייחס על צאצאי רבינו האר"י הקדוש זי"ע, והגאון הקדוש המקובל המפורסם רבי שמשון מאוסטרופאלי זי"ע.

נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

עד כאן שושלת היוחסין בקצרה, ועוד חזון אי"ה להרחיב בשרשי המשפחות, העולה ובאה עד לראשי וגדולי הדורות, יושבי על מדין ומחברי ספרים, זכר כולם לברכה. [במקורות נעזרנו בין היתר ברשימות ידידינו ר"ב פנטילאט ור"ב דבליצקי ועוד].

ב

במעלות היוחסין

פורסם בפתיחת המדור "ויתילדו" - 130, ב"המודיע" פרשת פינחס תשע"ב

בעבר, הבאנו את דבריו של הגאון הצדיק רבי ירוחם הלוי לייבוביץ ממיר זצ"ל - בענין זה, (בספר שיחותיו "דעת תורה", פרשת במדבר), אשר מן הראוי להעתיקה שוב כאן. [ראה: "ויתילדו" - 25, בתוספת התורנית של ערב ש"ק פרשת ואתחנן-נחמו, י"ב מנחם אב תשס"ז]. הא לך - קורא יקר - את לשונו הזהב:

"בשבוע זו, קבלתי כרטיס הזמנה לאיזו חתונה, וראיתי חושבים ומונים המשך כל היחוס של החתן, כי הוא נכד של זה, ונין של זה, וכדומה, עד הרבה דורות מלפנים.

בראשית המחשבה היה זה בעיני קצת לזרא, כי מה לי ולך לידע כל יחוסייהם? מה ענין כל הפירסום בזה? אבל התבוננתי, ולא כן הדבר, אדרבה ואדרבה, זאת תהילת ישראל, והיא תפארתם, לשמור ולפרסם יחוס המשפחות..."

לאחר שמאריך בדבר, ומצטט ממאמרי חז"ל הקשורים לנושא, מסיים הוא במשפט זה: **"אבל הוא סוד השראת השכינה, כי אינה שורה אלא על משפחות מיוחסות בישראל - (קידושין דף ס"ט ע"א) - יחוס ברור! יחוס ודאי!"** עכ"ל.

*

יסוד מעלתו של חקר היוחסין בישראל, נלמד מפרשתינו - פרשת פינחס!

חכמינו ז"ל דנים במסכת יבמות (דף ק' ע"ב) בדינו של כהן שאינו יודע מי הוא אביו. אם כי אנו יודעים בוודאות גמורה שאביו הוא אחד מעשרת הכהנים הכשרים העומדים לפנינו, אולם, מדובר במקרה שאין אנו יכולים להצביע ולומר בוודאות ובבירור מי מהם בדיוק הוא האב.

ומביאה שם הגמרא את פסק דינו של שמואל, שלמרות שאנו יודעים בוודאות שהוא שייך לזרע הכהונה, בכל זאת "משתקין אותו מדין כהונה". ועל השאלה: "מאי טעמא?" משיבה הגמרא שדבר זה נלמד מפסוק בפרשת השבוע, **"אמר קרא 'והיתה לו ולזרעו אחרי', בעינן 'זרעו מיוחס אחרי', וליכא"**. עד כאן דברי הגמרא.

מגמרא זו, למד הגאון הקדוש רבי חיים הלברשטאם בעל ה"דברי חיים" מצאנו זי"ע את מה שכבר הבאנו בפתיחת שני המאמרים הקודמים - כלל גדול במעלות היוחסין, [ראה ספרו הקדוש "דברי חיים" ריש פרשת במדבר, על מאמר הכתוב "שאו את ראש" וכו'], המיוסד על דינו של שמואל, והוא:

"שאינו נקרא מיוחס, רק מי שנתגלה יחוסו בפרטות!"

למשלוח תגובות, הארות והערות, בירורים, "מגילות יוחסין" - וכו', על פי הכתובת
דלהלן. לא נוכל להתייחס למכתבים הנשלחים ללא שם מלא, ומספר טלפון.

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד

דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

פקס: 076-5104905 / טלפון - 054-8525682

נפתלי אהרן וקשטיין ויתילדו

לקראת יום י"א בניסן

יום העלי' רבתי לציונו הקדוש של בעל השל"ה הק' זי"ע בטבריה

כבר נודע ונתפרסם בספרי התולדות, על בעל השל"ה הק', אשר כתב וביקש בצוואתו
"להכריז בזה הלשון, לא פחות ולא יותר, בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות בטבריא
ובצפת, רבותי, תדעו שנפטר הרב ר' ישעיה סג"ל הורוויץ, וציווה שלא להספיד אותו,
רק יאמרו עליו אלו הסליחות בשבעת ימי אבלו, ובתשלוש השנה, שם בטבריא
ובצפת", (ע"כ).

ואכן, כפי המסופר בסידורו של השל"ה הק' על ידי בן נינו, המוציא לאור, שבכל ימי
השבעה אחר פטירתו, אמרו את הסליחות הללו שהוא עצמו חיבר וביקש לאומרם
לאחר פטירתו.

ומצאנו מי שתמה על כך, הרי על פי מה שנרשם בספרי "מליצי אש" ו"יקרא דחיי",
ומשם – לכל ספרי התולדות שנדפסו לאחר שני הספרים הנ"ל, הרי יום פטירתו של
השל"ה הק' הוא יום י"א בניסן, וסיומם של ימי השבעה הרי חלים בימי חג הפסח,
וכיצד יתכן שאמרו סליחות בתוך ימי החג – דבר שאסור על פי הלכה?

ברם, האמת היא שאיננו יודעים לא את שנת פטירתו של השל"ה הק', ולא את תאריך
יום פטירתו. לגבי שנת פטירתו, ידועה ההשערה הנפוצה ביותר, שהיא שנת ש"ץ. לא
ניכנס כאן למקורות ההשערה, ואך זאת נציין שמדובר לכאורה בהשערה מסתברת
הנראית כנכונה.

ולגבי תאריך החודש והיום, לא היו כלל השערות בנידון. לראשונה ניתן תאריך מדויק
ליום פטירתו – רק בשנת תרפ"ט. באותה השנה נדפס הספר "יקרא דחיי", ושם נמסר
לראשונה תאריך מדויק ליום פטירתו של השל"ה הקדוש, והוא: יום י"א בניסן שנת
ש"ץ. בשנה שלאחריה – שנת תר"צ, חזר ונשנה הדבר, ותאריך יום הפטירה הנ"ל –
יום י"א בניסן – נעתק ונמסר שנית בכתובים, בספר "מליצי אש" שנדפס באותה השנה
בעיר גאלאנטא.

מכאן ואילך, נפוץ הדבר בכל ספרי התולדות, כדבר ברור ומוסכם על כולם, לאמר: רבינו השל"ה הק' זי"ע נפטר ביום י"א בניסן.

מהיכן הגיעה אל ה"יקרא דחיי" התאריך החדש הלזה? ובכן, לאחר בדיקה קצרה מתברר שמדובר בטעות פשוטה. שימו לב:

בספר "דור ודור ודורשיו" – רשימת תאריכי פטירתם של גדולי הדורות, שחובר על ידי הגאון רבי יוסף לעוויןשטיין אב"ד דק"ק סעראצק, בדף ל"ב עמוד א' (עמוד 63), במערכת אות י', נרשם בסימן תתק"ל, כך: הגאון החסיד ר' ישעי' הלוי הורוויץ בעל השל"ה – ה"א ש"צ. עד כאן. כלומר, שבעל השל"ה הק' נפטר בשנת ש"צ. אין כאן תאריך פטירה מדויקת, מלבד ציון השנה לפטירתו, מאחר שאין בידינו מידע על כך עד עצם היום הזה.

מעל גבי שורה זו, נרשם בתוך סוגריים, כך: (י"א ניסן). המעיין, אשר ככל הנראה לא הבין שתאריך זה שייך לסימן הקודם, סבר לתומו שהכוונה היא על השל"ה הקדוש – הרשום בסימן זה, ומכאן הוא הסיק לעצמו, שהשל"ה הק' זי"ע נפטר ביום י"א בניסן...

ומה האמת? שתי מילים אלו שנרשמו בתוך הסוגריים, כך: (י"א ניסן), שייכים לסימן הקודם, סימן תתקכ"ט, כאשר שם מוסר המחבר את יום פטירתו של רבי יצחק קציגין מקאסלי, שהוא אכן נפטר ביום י"א בניסן שנת ה"א שפ"ט.

ואימתי נפטר השל"ה הקדוש זי"ע עצמו? איננו יודעים עד עצם היום הזה. איננו יודעים כלל לא את שנת פטירתו, ולא את היום והחודש.

ולמרות האמור, אין כל ספק בלב כל איש מאמין, שכאשר יעלו כל עמך בית ישראל, בעיצומו של יום י"א בניסן, כולם כאחד יחד, אל עבר העיר טבריה, ויעמדו שם יחדיו בתפילה ובתחנונים מול מצבת הקודש של רבינו השל"ה הק', לבטח יתעוררו זכויותיו, ובוודאי שיעמוד הוא הקדוש במקומו משמי מרום להושיעם ולהתפלל בעדם, וגם אם אין זה יום פטירתו של אותו וצדיק וקדוש זי"ע.

בברכת הצלחה וכל טוב – און א כשרין פרייליכן פסח

תשואות חן לכל השולחים תמידין כסדרן, מקורות והערות, תשובות ותגובות, ציונים ומראי מקומות, וכל חומר נפלא בעניני חקר היוחסין, כאשר לאחר ריכוזם הם מצטרפים ומתחברים לכדי מאמרים מסודרים בס"ד, להנאת הקוראים, ולהערותיהם והארותיהם. ישר בחכם.

נפתלי אהרן וקשטיין

רחוב רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877

המאגר העולמי לחקר היוחסין

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net
פקס: 153-8-8679877

תולדותיו ויחוסו של בעל ה"ליקוטי צבי"

ויחוס חתנו רבי אליעזר יהודה שטרן

[חלק התולדות משולב מרשימות נכדם ה"ה ידידי הרב דוד שטרן מאשדוד]

חלק ראשון

משפחת "שפיצר" והמסתעף

א

- א. רבי צבי שפיצר - בעל "ליקוטי צבי" [ה-ו]
- ב. בן רבי ברוך מרדכי שפיצר [אחי בעל "תיו חיים"]
- ג. בן רבי מאיר שפיצר [ב]
- ד. בן רבי אהרן שפיצר

ב

- רבי מאיר שפיצר, חתן :
- א. רבי ברוך מרדכי פרנקל [ד]
  - ב. בן רבי אליהו פרנקל
  - ג. בן רבי ישראל איסר פרנקל [ג]
  - ד. בן רבי ? ומ' מינדל - בת
  - ה. רבי יעקב קאפל מליקאווא
  - ו. בן רבי קלונימוס
  - ז. בן רבי יעקב קאפיל

ג

- רבי ישראל איסר, חתן* :
- א. רבי מנחם מענדל הענדלס - מקדושי חסידי אושוואר
  - ב. בן רבי יעקב
- [יחוס זה נכתב כאן לראשונה ודבר חידוש הוא, ונמסר ע"י הרב דוד שטרן בשם הרב צבי גליק בשם הרב מאיר פעקעטע בשם זקנתו נכדת ר' ישראל איסר, ועדיין יש לחזק הדבר ממקורות נוספים]

ד

- רבי ברוך מרדכי פרנקל, חתן :
- א. רבי ישעי' דוד קופרשטיין
  - ב. חתנו או נכדו של רבי ישראל איסר הנ"ל

נפתלי אהרן וקשטיין

רחוב רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877

המאגר העולמי לחקר היוחסין

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net
פקס: 153-8-8679877

ה

רבי צבי שפיצר - בזיוו"ר - חתן :

א. רבי דוד שטערן - בעל "מעשי דוד" - דלהלן

ו

רבי צבי שפיצר - בזיוו"ש - חתן :

א. רבי משה וייס [ז]

ז

רבי משה וייס, חתן :

א. רבי מאיר שפיצר מטאש הנ"ל [ה-ג]

חלק שני

משפחת "שטרן" והמסתעף

א

א. רבי אליעזר יהודה שטרן

ב. בן רבי אברהם שמואל שטרן - בעל "אהבת אברהם" [ג]

ג. בן רבי דוד שטרן - בעל "מעשי דוד" [ב]

ד. בן רבי ?

ב

רבי דוד שטרן, חתן :

א. רבי אליעזר יהודה הלוי קליין [ה]

ב. בן רבי?

ג. בן אחר בן לבעל השל"ה הקדוש [רבי ישעיהו הלוי הורוויץ זי"ע - אשר יחוסו למעלה בקודש מבואר

בספרי היוחסין]

ג

רבי אברהם שמואל שטרן, חתן :

א. רבי יצחק אייזיק ברגר [ד]

ב. בן רבי פינחס זעליג ברגר

ד

רבי יצחק אייזיק ברגר, חתן :

נפתלי אהרן וקשטיין

רחוב רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877

המאגר העולמי לחקר היוחסין

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net
פקס: 153-8-8679877

א. רבי שמעון ליכטנברג

ה

רבי אליעזר יהודה שטרן, חתן:

א. רבי צבי שפיצר - בעל "ליקוטי צבי" - הנ"ל

ילדי בעל ה"ליקוטי צבי" הנ"ל

ילדיו מזיוו"ר: א. מעניא מינדל / ב. אלטע פראדל / ג. ר' אליעזר לייב / ד. מ' חי' רבקה שטרן / ה. ר' מאיר /
ילדיו מזיוו"ש: ו. מ' ברכה ראצל קליין / ז. ברוך מרדכי / ח. מרגלית / ט. רחל / י. חיים פייש / יא. שרה
לאה / יב. חנה / יג. מ' גיטל ברגשטיין.

אלה תולדות

בעל ה"ליקוטי צבי" ומשפחתו

א

רבי צבי שפיצר - בעל "ליקוטי צבי" ממאד

הרבני הגדול בתורה החו"ב מוה"ר **צבי שפיצר** זצ"ל נולד לאביו הצדיק החסיד המפורסם המופלג בתורה במעלות ובמדות טובות כש"ת מוה"ר ברוך מרדכי שפיצר זצ"ל מעיר ה' מאד, בערך בשנת תרנ"ב. נכנס בבריתו של אברהם אבינו על ברכי הצדיק המפורסם מופת הדור רבינו ישע"לה קערעסטרער זצ"ל. בהגיעו לגיל "בר מצוה" כבר ידע להכין בעצמו את ה"דרוש" לכבוד המאורע, וכאשר מלאו לו י"ד שנה כבר למד עם בחורים, שבשעתו נקרא "חוזר בחור". קיבל תורה מפי הגאון הקדוש רבי מרדכי יודא ווינקלער זצ"ל אבדק"ק מאד בעמח"ס שו"ת "לבושי מרדכי", והיה נמנה עם תלמידיו המובהקים. מן החידושים המתפרסמים בספרו רואים אנו גדלותו בתורה כבר בשנות נעוריו בהיותו קרוב לעשרים שנה, שנכתבו בשעת למדו בעיר מאד, כפי שהוא מציין על פי רוב בראש חידושי: "בעת למדי פה ק"ק מאד". למועד חתונתו אף נתעטר ב"סמיכה להוראה" על ידי רבו, ולאחר מכן היו לו כמה חליפת מכתבים בשו"ת וחידושי תורה עם רבו. בהגיעו לפרקו נשא לאשה את מרת **בלומא גיטל** בת מוה"ר **דוד שטערן** זצ"ל מישוב באלדיג (בעמח"ס "מעשי דוד"), ואחר חתונתו ישב שם על התורה ועבודה משך ג' שנים. מאוחר יותר הגיע לגור בעיר מישקאלץ, שם נתקבל ללמד תורה לנערי העיר, בת"ת במישקאלץ בקהל ספרדים והרביץ תורה ויר"ש בקרב צעירי הצאן וראה ברכה בעמלו. [וסיפר אחד מתלמידיו, שהי' לו כח הסבר נפלא, ועדיין זכורה לו המסכת שלמד אצלו]. והיה מפורסם ללמוד מופלג ואדמו"ר היגל יעקב זי"ע אב"ד שם היה מחבבו עד

נפתלי אהרן וקשטיין

רחוב רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877

המאגר העולמי לחקר היוחסין

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net
פקס: 153-8-8679877

למאוד, [מתוך הסכמתו של הרב מבאניהאד הרה"צ רבי דוד מאשקאוויטש זצ"ל]. הוא נהרג עק"ה ז' סיון תש"ד.

*

מצאצאיו שנולדו מאשתו מרת **בלומא גיטל** ע"ה שנלב"ע ביום ד' שבט תרפ"ו, ה"ה: **מעניא מינדל, אלטע פראדל** שנהרגו עקה"ש הי"ד, ומוה"ר **אליעזר לייב** ז"ל מברוקלין שנלב"ע ב' טבת תשנ"ח לפ"ק, ולהבחל"ח צאצאיו מאשתו זו החיים אתנו לאי"ט ה"ה: זקנתי הצוה"ח מרת **חי' רבקה** תלטי"א, ומוה"ר **מאיר** נ"י משרידי החרדים במישקאלץ הונגריא יצ"ו. בזיווג שני נשא את בת דודתי מרת **אסתר מלכה** בת מוה"ר **משה וויס** ז"ל [ושם אשתו מרת לאה ע"ה שנלב"ע ב' דחג השבועות ת"ש]. חתן זקנינו החסיד המפורסם מו"ה **מאיר שפיצר** זצ"ל מטאש (ראה אודותיו להלן). והיא ילדה את מרת **ברכה ראצל קליין** ע"ה שנלב"ע ב' טבת תשמ"ט, וכן את: **ברוך מרדכי, מרגלית, רחל, חיים פייש, שרה לאה, חנה** ע"ה. שנהרגו עקה"ש הי"ד ולהבחל"ח צאצאיו מאשתו זו החיה אתנו לאי"ט ה"ה מרת **גיטל ברגשטיין** שתחי'.

*

ראה שו"ת לבושי מרדכי חיו"ד מה"ת סי' מ"ב וז"ל ראש התשובה: שוי"ר על ראש חביבי ה"ה כבוד האברך כמדרשו החרף ובקי ירא כש"ת מו"ה צבי שפיטצער נ"י אבן יקרה בישוב באלדאג יצ"ו, ובסוף התשובה מסיים: וכעת אין בידי להשתעשע עוד בדברי כת"ר הנחמדים ע"כ אסיים בכל חותמי ברכות, ואחר חתי"ק כותב: ד"ש למר חמ"ך הרבני המופלג בתוב"י נ"י [ה"ה בעל מעשי דוד] וראה עוד במהדורא תליתאי סי' ל"ז.

ב

רבי ברוך מרדכי שפיצר

אביו האי גברא יקירא ת"ח ירא ושלם הרביץ תורה והעמיד תלמידים למופת התנהג בקדושה ובטהרה ה"ה מו"ה **ברוך מרדכי** ז"ל, [זהו נוסח המצבה בביה"ח במאד ששופץ ע"י הנגיד הנכבד הרה"ח ה"ה פנחס קליין הי"ד], דר בק"ק מאד, ונמנה בין חשובי התלמידי חכמים בעיר. היה מקורב להאב"ד דשם הגה"צ מו"ה נפתלי הכהן שווארץ זצ"ל, בעמח"ס שו"ת "בית נפתלי", ואף השתעשע עמו לעתים תכופות בדברי תורה. כן היה משגיח רוחני על המקוה טהרה במאד ומלמד שיעור עם תלמידים, [מתוך הסכמתו של הרב מבאניהאד הרה"צ רבי דוד מאשקאוויטש זצ"ל], ואמרו עליו שהיה מהצדיקים נסתרים, [מתוך הסכמתו של אדמו"ר מהעלמץ הרה"צ רבי חנניה יו"ט ליפא דייטש זצ"ל]. כן היה חביב מאוד בעיני כ"ק בעל הלבושי מרדכי זצ"ל, [ראה בהקדמה שו"ת לבושי מרדכי ח"ב וז"ל: ועוד ראיתי לעשות רצון ידידי הרבני הגדול החסיד מו"ה ברוך מרדכי נ"י אשר העיר...], וידוע שנתן לו רשות לפסוק בהל' נדה ומקוואות, [כן שמעתי מכ"ק אדמו"ר מסאלקא ירושלים שליט"א וכן סיפר לי שהרה"צ רבי ישע"ה קערעסטרער זצ"ל היה רגיל להתאכסן אצל זקנינו רבי ברוך מרדכי שפיצר זצ"ל במאד בימים שלאחר הפסח], ובהספדו ספד לו הלבושי מרדכי: **עם מי אני אוכל עכשיו לשוחח את התשובות שלי**, [שמעתי מהרה"ח ה"ה מאיר פאקעטא שליט"א מקנדה]. הוא הי' אחיו של הגה"צ מו"ה **חיים משולם פייש** זצ"ל רב בק"ק

נפתלי אהרן וקשטיין

רחוב רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877

המאגר העולמי לחקר היוחסין

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net
פקס: 153-8-8679877

מאטעסאלקא, בעל מחבר ספר "תיו חיים" עה"ת. נסתלק בעיר מאד בי"ד טבת שנת תרפ"ו. ושם זוגתו
אלטא ראציל נלב"ע במאד בכ"א טבת שנת תרפ"ו ושם מנו"כ.

*

בספר "נפתלי שבע רצון", מכתב ו', אות ה', מביא, שבכל ליל שישי הי' הגה"צ מו"ה נפתלי הכהן שוורץ
אבדק"ק ה' מאד בעמח"ס "בית נפתלי" לומד עם בני ישיבתו חומש עם פי' רש"י, ואחר שגמרו והלכו
הבחורים לישן נשאר בביהמ"ד עם זקני הרה"ח ברוך מרדכי שפיצר ז"ל ועם עוד כמה ת"ח עד אחר חצות
הלילה והשתעשע עמהם בד"ת. ודרך אגב אביא בזה מעשה נורא שסיפר זקני ז"ל מבעל קול ארי' זצ"ל.
זקני הרה"ח ברוך מרדכי ביקר פעם אצל הקול ארי' ודברו אודות איזה ענין, ובאמצע שמע זקני איזה קול
נורא ומשונה מדבר אל הקול ארי' זצ"ל, והקול ארי' משיבו, ושום איש לא היה אז בביתו. זקני נבהל מאד
ומחמת פחדו לא שמע מה שדיברו, וכשהקול ארי' גמר לדבר עם אותו קול אמר לזקני: אספר לך מי הי' פה
עכשיו ומה הי' הקול ששמעת. פה הי' דר רוכל שהי' הולך עם סחורתו מעיר לעיר והי' דרכו להלך סמוך
לפסי הרכבת כדי שלא יתעה מן הדרך, ובהיות שאהב לשנות משקה משכר, שתה יותר מדי ומרוב שתייתו
הסתחרר ראשו תוך כדי ההליכה ובבא הרכבת פגע בו והרגו רח"ל. הדבר אירע סמוך לעיר מאד וכשאנשי
מאד מצאו את גופתו לא ידעו איך נהרג, וחששו שנהרג ע"י עכו"ם ובאו לשאול את הקול ארי' זצ"ל, שהי'
אז אב"ד שם, מה לעשות, ופסק שצריכים לקברו עם הבגדים כדן נהרג ע"י עכו"ם. ועכשיו בא נשמתה
רוכל אל הקול ארי' וסיפר לו שנהרג ע"י הרכבת ומבקש שיעשו לו טהרה, וילבישו אותו תכריכין כדת
וכדן, והקול ארי' הבטיחו, כל זאת סיפר הקול ארי' זצ"ל לזקני זצ"ל. סיפור זה הוא מפי איש מהימן
הרה"ח ר' יהושע ליב קליין ז"ל מנאנאש, ששמע זאת מבנו של זקני הרה"ח ר' אברהם ז"ל ששמע מזקני
ז"ל

ג

רבי מאיר שפיצר

אביו של מוה"ר ברוך מרדכי ז"ל הי' איש צדיק וחסיד מפורסם ועובד ה' מתוך דחקות, מו"ה **מאיר**
שפיצר זצ"ל מעיר טאש. אחד מדרכי עבודתו בקודש היה אמירת תהלים בהתבודדות על גג עלית ביתו
בניגון מיוחד אשר לו, מתוך בכיות עצומות, עד שענינו תמיד היו אדומות ונפוחות מרוב בכי, ואף כאשר
הוכרח להספיק בדיבור באמצע התהלים, הי' אומר בנגון של התהלים, והיו באים אליו להאזין לאופן
אמירתו התהלים מתוך השתפכות הנפש. הוא הי' מגדולי תלמידי הגאון בעל פני יצחק זצ"ל אבדק"ק
קליינווארדיין, והיה חריף ובקי כאחד מן הגדולים והוא היה נמנה לראש ישיבתו ואחר חתונתו היה יושב
על התורה ועבודה בק"ק טאש יע"א והיה לעזר ולסעד לנהל הישיבה הגדולה של הגה"ק מוה"ר מנחם
ברודי זצ"ל שהיה אז אב"ד שם ואח"כ נתקבל לאב"ד בעיר קאליב בעמח"ס באר מנחם עה"ת. נפטר ברח"ח
שבט תרס"ה בעיר טאש ושם זוגתו מרת מעניע ע"ה נלב"ע בטי"ז תשרי תרע"ה בטאש ושם מנו"כ.

*

הרה"צ החסיד המפורסם מוה"ר יודא וויינגרטן זצ"ל מפעיה"ק (מנו"כ על הר הזיתים) סיפר ממנו הרבה
דברים נפלאים, ואמר בזה"ל: ער איז געווען א צדיק יסוד עולם, א גרויסער בעל בכי, ער האט געהאט פאר
וויינטע אויגען, ער איז געזעסן אויפן בידעם בהתבודדות אין געזאגט תהלים מיט גרויס בכיות. גיסו של

נפתלי אהרן וקשטיין

רחוב רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877

המאגר העולמי לחקר היוחסין

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net
פקס: 153-8-8679877

הרה"ח ר' יודא וויינגרטן זצ"ל ה"ה מוה"ר ר' יעקב לייב ז"ל רגיל היה לנסוע אליו לטאש, וסיפר הרבה מאמירת התהלים שלו, ואמר שכשהגיע זקניי להפסוק "חיים שאל ממך נתתה לו ארך ימים עולם ועד" (תהלים כ"א) בכה בכיות עצומות. עוד שמעתי לספר שבימים הקודשים, מגודל פחד ואימת הדין, לא שמעו קולו בתפילתו, רק הי' גועה וצועק: אוי ווי אוי ווי. וכמו כן שמעתי מהרה"ח בנש"ק מאיר נפתלי לוי שליט"א ששמע מאביו זצ"ל שגם השיחת חולין שלו היה מדבר בניגון של גמרא.

*

זהו נוסח המצבה: פ"נ איש אשר מנעוריו הקדיש עתותיו לתורה ולעבודה ה"ה הרב החסיד ובקי בחדרי תורה, אצרו יראת ה' הטהורה מ"ה מאיר בן הרב ר' אהרן ז"ל. ואזכיר כאן מה שסיפר לי זקניי שליט"א שהיה רגיל ר' מאיר לנסוע לימים הנוראים להדברי חיים מצאנו והדרך מטאש לצאנו היתה אורכת כשבועיים ונסע מוקדם להגיע עוד לפני הסליחות ונשאר שם עד לאחר שמחת תורה. ופעם אחת קודם חזרתו נכנס ליטול ברכת פרידה מהדברי חיים אומר הדברי חיים למשמשו לך תביא לי כוס מים וברך עליו שהכל ואמר לו לחים ור' מאיר התפלא מאוד שעושה לחיים על כוס מים ושמר בלבו את היום והשעה וכשחזר לביתו שאל את אשתו הרבנית מרת מעניע ע"ה תאמרו לי מה היה ביום פלוני בשעה פלונית אמרה לו שלא קרה כלום וכשהפציר בה מאוד סיפרה לו שכשהלכה אז למעיין להוציא מים מהבאר נפלה בתוכו ויצאה ממנו בשלום בלי שום נזק כלל.

ד

רבי ברוך מרדכי פרנקל

מוה"ר מאיר שפיצר זצ"ל היה חתן הרב המקובל צדיק גדול ונשגב מוה"ר ברוך מרדכי פרנקל זצ"ל מחבריא קדישא אשווער המפורסמים, אשר זכה שסנדקו הי' הרה"ק ר' יצחק אייזיק מקאליב זצ"ל. ובשנת תרט"ו כשהי' החולי רע הגדולה בהרבה מדינות רח"ל, אמר זקניי כי הוא מוכן לפדות העיר קליינוורדיין מן המגיפה ר"ל, וקרא את הגבאי דחברא קדישא ואמר להם שבחר בעצמו להיות כפרן של ישראל, והאות, שאחר מותו יעצר המגיפה ולא יעדר רק ילד אחד ואותו הילד יטמינוהו סמוך לקברו. וכן הי', ביום שלאחר ערב ת"ב מסר נפשו באבי ימיו בן ל"ו שנה ביחודין קדישין ובנהירין עילאין בעד כלל ישראל ויעמוד בין החיים ובין המתים ותעצר המגיפה, וקיימו דברו והניחו את הילד הנעדר אחר מותו סמוך לקברו, וכן חרות על המצבה "שבק לן חיים" דברים ככתבן שפדה העיר לחיים ונודע ומפורסם הדבר בכל הדור ההוא (וראה בהערה בשם הגדולים מארץ הגר סיפור זה בשינוי מעט). וזאת חרות על מצבתו: פ"נ עד הגל הזה ועדה המצבה על האי גברא רבא ונשמתו בגנזי מרומים איש שהכל בו מלא זיו ואורה בוצינא דנהורא דנפק בצפרא מגו עלמא הרבני החסיד מוה"ר ברוך מרדכי בן מוה"ר אלי' זצ"ל שבק לן חיי ביום ח' מני"א תרט"ו לפ"ק תנצ"ב. [זקניי הרה"צ ר' ברוך מרדכי זצ"ל שנסתלק בימי נעוריו, עזב בניס קטנים יתומים, ובתוכם גם את הילדה מעניע, והגה"צ מוה"ר משולם פייש אדמו"ר מטאש זי"ע שהיה גיסו לקחה לבת וגדלה אצלו, וכשהגיעה לפרקה בא אביה בחלום להגה"צ טאש ואמר לו שנמצא חתן בעבורה כעת בישיבת קליינוורדיין בחור אחד מזיבנבערגן ששמו הר' מאיר ובבוקר סיפר החלום לבתו, ואמר לה: נסעה ונלכה ביחד לקליינוורדיין כי היום יגמר השידוך עם הב', וכך הי'].

*

נפתלי אהרן וקשטיין

רחוב רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877

המאגר העולמי לחקר היוחסין

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net
פקס: 153-8-8679877

נזכר ב"שם הגדולים מארץ הגר" (מערכת ב' אות כ"ב) ראה שם. בהקדמת ספר "אלף זעירא" מסופר שפעם בהיות זקני זצ"ל על חג השבועות אצל הגה"ק מוה"ר שר שלום מבעל זצ"ל והיו מרקדים קודם תפילת המנחה ואח"כ כשהגיע עת המנחה ועמדו אז מהרקודין וזקני הי' עוד מפוז ומרקד, ואמר לו הגבאי שיעמדו מלרקוד, ענה הרה"ק מבעל: שבקוה להאי גברא מאונגרין דער אונגארישער איד ער טאנצט וואויל. ועוד מביא שם פעם בא אחד בתוך הבאים בשמיני עצרת לסוכתו לפטור מן הסוכה בשמחה ורקודין, והאיש היה חולה במחלה שהרופאים נלאו למצוא לו רפואה, ובתוך הרקודים לקח זקני תפוח ונתן להנ"ל ואמר: תברך ותאכל ותתרפא, וכן הי' שהי' לו מיד רפואה שלימה.

ה

רבי אליהו פרנקל ומחותנו ר' ישעי' דוד

רבי **ברוך מרדכי** היה בן הרב הצדיק מוה"ר **אליהו** זצ"ל, שהיה ממקורבי הרבי מקאליב זצ"ל, [זהו נוסח המצבה בעיר אשווער: פ"נ איש תם וישר הירא את ה' מרבים המפורסם בתורה ועבודה ובנדיבות הרבני מו"ה אליהו במו"ה ישראל איסר ז"ל נפטר א' דר"ח אייר שנת תקצ"ג לפ"ק תנצב"ה, מובא באלף זעירא בהקדמה], וחתן הרה"צ ר' ישעי' דוד זצ"ל שדר בכפר טשאסאר, [כך שמעתי מפי הרה"ג מוה"ר חיים דוב ויסבערג שליט"א מארה"ב ששמע בעצמו מכ"ק אדמו"ר מטיסא סאלקע הרה"צ רבי יואל צבי ראט זצ"ל]. לפי מסורת במשפחה שם משפחתו קופרשטיין. היה גביר אדיר וצדיק מפורסם גם הוא מחשובי החסידים שהסתופפו בצל הרבי מקאליב זצ"ל, ובכל שנה התאכסן בביתו הרבי מקאליב כשבעה שבועות בכדי לשאוב שם מאויר הצח ולרחוץ במעיני הישועה - באחת מביקוריו האציל עליו את ברכתו שיעמיד דור צדיקים ישרים ומבורך. את בתו מרת מינדל ע"ה השיא להרה"צ רבי משולם פייש זצ"ל שלימים נתפרסם כרבה של קהילת טאהש (ואת בתו מרת לאה ע"ה השיא כאמור לזקנו הרה"צ רבי ברוך מרדכי פרנקל זצ"ל) כ"ז מובא בקובץ צפונות ניסן תש"נ.

ו

רבי ישראל איסר מבאכטא וזקינו רבי קאפיל מלוקאוו

רבי **אליהו** זצ"ל היה בן הרה"צ מוה"ר **ישראל איסר** זצ"ל **מבאכטא**, שהיה נכד להגה"ק מו"ה **יעקב קאפל** זצ"ל **מליקעווע** שהי' אחד מצדיקי הדור מקום משובו הי' בכפר ליקעווע סמוך לעיר טראניגראד, שם עבד את ה' בקדושה ובטהרה, והי' נהנה מיגיע כפיו כי הי' מחזיק ארענדא בכפר ליקעווע, ולא רצה להשתמש בכתרה של תורה אע"פ שידוע הי' לגאון גדול בנגלה ובנסתר ושמעו יצא למרחקים, וממנו נשתלשלו דורות של גדולים וקדושים, הלא המה: הגה"צ מוהרי"י החוזה מלובלין זצ"ל, והגה"ק מוה"ר יצחק יודא יחיאל זצ"ל מקאמרנא, [בהיכל הברכה (במדבר י"א כ"ח) מצטט דברי תורה בשם אבי זקני הגאון הקדוש מוה"ר יעקב קאפיל מליקווא, עיי"ש], והגה"ק מוה"ר שמעון זצ"ל הצדיק מיערסלוב, זי"ע. רבי **יעקב קאפיל** זצ"ל נפטר בשנת תקכ"ט ועל מצבתו נחרת: ויצא יעקב מבאר שבע שהיה משביע לכל עובר ושב והלך לדרכו בקדושה קדוש יאמר לו בשנת תקכ"ט לפ"ק בשושן פורים קטן יום ד' נטלו המאורות ונשבה ארון הקודש ונתבקש בישיבה של מעלה.

נפתלי אהרן וקשטיין

רחוב רבי ינאי 56/12 אשדוד

טלפון: 08-8679877

המאגר העולמי לחקר היוחסין

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

פקס: 153-8-8679877

בהקדמה לשו"ת "פני יצחק" מהג"ר יצחק חריף, מובא, שסיפר הרה"ק ר' שמעון מיעריסלוב זצ"ל אשר פעם בא אל א"ז הר"ר יעקב קאפיל מכתב מק"ק אמשטרדם לאמור שמבקשים אותו להיות לאב"ד אצלם, והשיב להם בדרך מליצה כי חנן אותו השי"ת שיהי' אב המון גוים (כי הי' מחזיק ארענא כנ"ל) ולא להיות אב"ד. וידוע אשר הרה"ק מלובלין זי"ע אמר פעם אחת להרה"ק ר' ברוך ממעזיבז בעת שהי' לו קצת קפידא עליו, מה זה שאתם מחזיקים עצמכם לגדול ממני אם אתם נכד הבעש"ט ז"ל, הלא אני נכד הר"ר יעקב קאפיל מליקעווע ז"ל. והגה"ק בעל מנחת אלעזר ממונקאטש שהי' ג"כ נכד להגה"ק ר' יעקב קאפיל מליקעווע זי"ע, הי' דרכו בקודש לספר מעשה פלא (בשושן פורים) ביומא דהילולא של זקנו הנ"ל, כמובא בספר "תולדות רבנו", ואעתיק את לשונו: הרה"ק מו"ה קאפיל הנ"ל זי"ע הי' מטופל בבנות (ואחת מהנה היתה אמו של החוזה הקדוש הרבי מלובלין זי"ע), והתפרנס מגיגי כפו ברווח שהי' סוחר משקאות, ופי"א לפני פסח מוכן הי' באוצרו כמה חביות מלאות עם יין שרף שעומדות לסחורה להרוויח מהם גם לנדוניא עבור בנותיו והן כל הונו ורכושו, הנכרים אשר במקום ההוא חתרו חתירה תחתיו וגמרו ביניהם שלא יקנו ממנו החמץ בערב פסח כי מכירים את היהודי הלזה (הר"ר קאפיל) שהוא נאמן לאלקיו וכשלא יהי' לו למי למכור חמצו יפקיר הכל ויחלקו ביניהם. וכן הי' שבערב פסח חזר הרה"ק ר' קאפיל אחר נכרי למכור חמצו והשמיטו ודחו אותו כולם זה בכה וזה בכה, (והוא לא ידע מזממם מקודם) עד שהגיע זמן ביעור חמץ, והוא בראותו כי אין קונה על חמצו, לקח עגלה וטען עלי' כל החביות של יי"ש והובילם מחוץ למחנה סמוך להנהר ועל שפת הים יחד כולם השליכם והניחם שם ואמר בלב שלם "כל חמירא וכו' ליבטיל ולהוי כעפרא דארעא", והנכרים הביטו וראו וששו על שהפיקו זממם עצהיו"ט ובעל הבית יצא נקי מנכסיו. ובא לביתו בשמחה רבה והודה לשמו יתברך על שקיים מצות ביעור חמץ ממש כפשוטו לא יראה ולא ימצא בכל גבולו. ובני ביתו היו בפחי נפש אשר אבדו כל הונם, אבל הוא נכנס ליו"ט בלב שמח עד להפליא ונפש רחבה, על כי יתן איש את כל הון ביתו באהבה בכל לבבו נפשו ומאודו כמצות התורה רץ כצבי לעשות רצון הבורא, ובהגיע יום אסרו חג חשבו לנפשם הק' הר' קאפיל עם בני ביתו דאם כי בוודאי הנכרים הוריקו את כל היי"ש מהחביות כאשר זממו לעשות, אך אולי הניחו את החביות הריקנים שמותרים להשתמש בהם, ואחרי שנעשו כעת דלים ואביונים וביתם ריקם הלא יוכלו להשתכר לכה"פ דבר מועט עם הכלים הללו והלכו אל שפת הנהר והנכרים בראות אותם אמרו להם בלשון תימה: רוב גנבי ישראל, אוי יהודי, אם הנחת ושלחת שר צבא מושל, וסייף בידו פקיד ושומר את החביות עם היי"ש כל היום וכל הלילה במשך כל ימות החג א"כ אינו לרבותא יחשב לבער חמץ באופן כזה ומדוע לא הנחת חמצך הפקר בלתי שומר כלל. הק' ר' קאפיל ובי"ב השתוממו על דבריהם כי לא ידעו שומר מה מלילה ומיום מי פקד ומי צוה לשמור, ובהתקרבם אל החביות המה ראו כן תמהו כי כולם מלאים מפיקים מזן אל זן לא יחסר אפילו קורטוב מכמו שהניחם, אז הבינו כי ה' שקד שומר מן השמים שלא יגעו ולא יפסידו את המשקה. ותהי' לאות ולפלא מעשי ה' כי נורא הוא. וככה זכה הה"ק הר"ר קאפיל מן ההפקר ומשמיא קזכו ל'י, והוביל את כל החביות לביתו במילואם וטובם ואין למו מכשול, כי לא יתן לעולם מוט לצדיק המתהלך בתומו לעשות רצון קונו זי"ע ועכ"י.

ז

רבי מענדל הענדלס

רבי ישראל איסר זצ"ל היה חתנו של הרה"ק רבי מנחם בן רבי יעקב הנקרא ר' מענדל הענדלס זצ"ל שעלו מעיד בספר היכל הברכה שכתבי האר"י היו שגורים על פיו. [כך שמעתי מפי הרה"ח ה"ה יצחק גליק הי"ו ארה"ב ששמע זאת משמו של הרה"ח ה"ה מאיר פאקעטא שליט"א מקנדה]. "ובילדותי בהיותי כבר עשרים ושמונה שנה הייתי במדינת אונגן ואמרתי בסעודה שלישית... ובמסיבה זאת היה שם צדיקים אחד מוהר"ר מענדל תלמיד הרה"ק מו"ה אייזיק מקאליף והשני לו מוהר"ר זאב וואלף תלמיד הנ"ל ובפיהם היה שגור כל כתבי האר"י על פה ממש..." [היכל הברכה סו"פ מטות]. היה צדיק נסתר באומנתו שהיה קצב וכשהיה מוכר בשר היו עיניו נתונות בסידור האריז"ל שהיה פתוח תמיד לפניו. עסק במלאכתו מאחורי הפרגוד כדי שלא יטרידוהו מיחודיו וכדי שלא יזון עיניו בקונים ויעדיף אחד על חבירו וכן שלא

נפתלי אהרן וקשטיין

רחוב רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877

המאגר העולמי לחקר היוחסין

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net
פקס: 153-8-8679877

יכשל במראות אסורות, בהושענא רבא היה הש"ץ של חבורת אשווער וכשהיה עטוף בקיטל כמנהג הש"ץ היה עוסק באומנתו - יחודיו לפני התפילה. תאריך פטירתו לא ידוע - כעת ישנה על ציונו מצבה מחודשת שעליה חקוק: פ"נ איש אלקים צדיק נסתר בוצינא קדישא חסידא ופרישא צדיק יסוד העולם מו"ה ר' **מנחם** בן מו"ה ר' **יעקב** זצוקללה"ה הנקרא **מנעדל הענדלס** מהחבריי דאשוואר תלמידי רבינו **יצחק אייזיק** מקאליב זצוקללה"ה. כ"כ מצוטט הנוסח הישן שהיה כתוב: לאט לאט אל תקרב הלום. של נעליך מעל רגליך כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא כי איש אלקים קדוש טמון פה, - ומקובל לא להכנס לתוך הד' אמות. [כ"ז מובא בקובץ צפונות ניסן תש"נ]. ושמעתי מהרה"ח ה"ה מאיר פאקעטא שליט"א מקנדה שכשנסע עם זקנתו מרת שרה ע"ה לאשווער, ניגשה בתוך הד' אמות של הציון הקדוש, ואמרה שאנחנו נכדים ולכן מותר לנו לגשת.

ח

רבי דוד שטרן - בעל "מעשי דוד" מבאלדיג

הרבני הנגיד המופלג חו"ב צדיק תמים במעשיו כש"ת מו"ה **דוד שטערן** זצ"ל ככוכב מזהיר היושב על התורה ועבודה תמה בשוב באלדיג יצ"ו, [מתוך הסכמתו של הגה"צ מוה"ר חיים צבי עהרנרייך זצ"ל אב"ד דק"ק מאד], למד וקיבל תורה בבית מדרשו של הגאון הצדיק המפורסם רבי שמואל עהרנפעלד זצ"ל בעמ"ח ספר "חתן סופר" עוד בהיותו יושב על כס הרבנות בעיר סיקס יע"א. הוא נשא לאשה את מרת **רבקה** ע"ה בת מוה"ר **אליעזר יהודא הלוי קליין** מכפר א. צעצע (הונגריה), שהיה נו"נ לבעל **השל"ה הקדוש**, [כן שמעתי מהרה"ח ה"ה יעקב קליין הי"ו ירושלים (נין של רבי אליעזר יהודה קליין ז"ל) שאצל דודו הרה"ח ה"ה שלמה קליין ז"ל היה כתב יחוס עד השל"ה הקדוש. וזה נעלם.], ושלח ידו במסחר ואולם הרבה לעסוק בתורה ואף העלה על הכתב חידושי ורעיונותיו במטרה להדריך לתורה ויראת שמים צאצאיו אחריו. על שקידתו בתורה יכולים אנו לעמוד גם מתוך עדותו של הגה"צ ר' חיים צבי עהרנרייך זצ"ל אבדק"ק מאד, שמעיד עליו בהסכמתו לספרו בזה הלשון: "ובימים הללו בעוה"ר אשר תורה ירדה עשר מעלות יקר הוא למאוד לראות איש כזה אשר בידו האחת אוזן בעקב המסחר וידו השני לא ניח מלכתוב על ספר חדושי תורה". כ"כ כשבא לשבות אצל בנו בעיר מאד היה רבינו הקדוש הלבושי מרדכי זצ"ל משעשע עמו בד"ת. [מתוך הסכמתו של הרב מבאניהאד הרה"צ רבי דוד מאשקאוויטש זצ"ל. ובהסכמתו של הרה"ג רבי משה בלוי זצ"ל רב דפרדס כץ ב"ב כתב וז"ל: ודכירנא שהג"מ דוד שטרן ביקר פעם אצל בנו הר"ר אברהם שמואל בה' מאד וניגשתי אליו ושאלתיו האם אמת נכון הדבר שאומרים עליו שכבר סיים את כל הש"ס הרבה פעמים וע"ז ענה לי בתמימות רבה שזה לא נכון כי לא סיים את כל הש"ס אלא שבעה פעמים...]. הוא נפטר בישוב באלדיג זקן ושבע ימים בשנת תרח"ץ לפ"ק וזוגתו האשה הצדיקת והצנועה מרת **רבקה** ע"ה נלבי"ע ב"א אלול תרע"ז לפ"ק ומנו"כ בבאלדיג.

ט

רבי אברהם שמואל שטרן - בעל "אהבת אברהם" מבאלדיג

הרבני הגדול בתורה החו"ב מוה"ר **אברהם שמואל שטערן** זצ"ל, [הנזכר בשו"ת בנין צבי להג"ר צבי מייזליש זצ"ל סי' י"ד], נולד לאביו מו"ה **דוד שטערן** זצ"ל (בעמח"ס "מעשי דוד"), בישוב באלדיג, למד

נפתלי אהרן וקשטיין

רחוב רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877

המאגר העולמי לחקר היוחסין

דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net
פקס: 153-8-8679877

וקיבל תורה בשיבת הגאון ר' דוד מייזליש זצ"ל אבד"ק אוהעל (קהל ספרדים), וגם האזין לשיעוריו של הגאון ר' צבי הירש הכהן דיק זצ"ל, דומ"צ דק"ק אוהעל (אורטודוקסים). שם עלה ונתעלה בתורה ויר"ש. [שמעתי מזקיני שליט"א ששמע מהר"ר עמרם ישי אלתר ז"ל שלמד ביחד עם זקינינו ז"ל באיהל וסיפר שהוא היה תמיד סוגר את הביהמ"ד בלילה ולמחרת בבוקר תמיד היה פותח]. בהגיעו לפרקו נשא את מרת **חיילה** בת מוה"ר **יצחק אייזיק ברגר** ז"ל מעיר מאד, [הנזכר בשו"ת יגל יעקב, או"ח סי' ס"ב ד"ה הן]. הוא נפטר ז' חשון תרח"צ וזוגתו מרת הענטשע בת מו"ה שמעון ז"ל ביי"ד אייר תרפ"ג. מיו"ח בנו מו"ה שמעון ז"ל מני עציד, ובנו מו"ה יחיאל מיכל ז"ל מנו"כ במאד, וחותרניו הגה"צ צבי הירש פרידלנדר זצ"ל אבד"ק ליסקא יצ"ו, והגה"צ לייביש גולדברגר זצ"ל דיין בק"ק סיקסא, ומו"ה אלעזר גוטמן ז"ל ממי אויוואר, ובתו מרת חי' שרה ע"ה מחיפה ת"ו], והשתקע לדור שם. מפורסם היה גודל חריפותו ושקידתו בתורה, דבר הנותן אותותיו גם מתוך קונטרס דברי תורתו שנשאר לפליטה, והיה כ"כ חביב בעיני כ"ק מרן הלבושי מרדכי עד להפליא הגם שלא היה תלמיד מבחרותו שהיה יליד עיר מגליל אחר ורק אחר הנשואין קבע אהלו של תורה בק"ק מאדע יע"א וראש וראשון היה לכל דבר שבקדושה. [מתוך הסכמתו של הרב מבאניהאד הרה"צ רבי דוד מאשקאוויטש זצ"ל]. מן הראוי להביא את עדותו של אדמו"ר מהעלמעץ זצ"ל שכתב בהסכמתו לספרו: בידעי ומכירי קא אמינא איש תבונה ידעתי את שיחו ונאמן רוחו כי בעת למדי בבחרותי במאד יצ"ו היה משכני בביתו נאווה קודש וראיתי תהלוכותיו בקודש, לא פסק פומיה מגירסא עסיק תדיר באורייתא. הוא ואשתו נהרגו עק"ה באושביץ כ"ז אייר תש"ד. יוצאי חלציו שנספו באושביץ: בנו **שמעון**, ובתו **הענטשע**, הי"ד. יבלחט"א שני בניו ה"ה זקיני מוה"ר **אליעזר יודא** שליט"א, ואחיו הרה"ג מוה"ר **פנחס זעליג** שליט"א, מלפנים אבד"ק סערענטש, וכעת רב בלונדון. מוה"ר **יצחק אייזיק ברגר** ז"ל היה בנו של הרה"ג מוה"ר **פנחס זעליג ברגר** ז"ל שהיה במחירי תלמידיו של הגה"ק מוה"ר יהודא אסאד זצ"ל אבד"ק סערדהאל, בעל שו"ת מוהרי"א [שמעתי מהרה"ח ה"ה פנחס זעליג ברגר הי"ו ממושב בני ראם שכשנסע רבו למרחצאות היה ממנה את תלמידו זקינינו ז"ל למ"מ. - נפטר בח' טבת תרע"א ומנו"כ בצעהלים], ושם זוגתו הצדיקת המנוה"ח מרת פעסיל ע"ה וחתנו של הגאון הצדיק מו"ה **שמעון ליכטענברג** זצ"ל שהיה גדול בתורה וצדיק יסוד העולם מתלמידי דרבינו הגדול בעל החת"ס זי"ע [מתוך הקדמה של הספר בית שערים] והיה לו כמה חליפת מכתבים עם בעל הבית שערים זצ"ל אבי"ד דק"ק מאד. ונציין לתשובה ק"צ באו"ח וז"ל: יומא טבא לרבנן הוא ידיד נפשי הרבני המופלג בחריפות ובקיאות כש"ת מו"ה שמעון נ"י ליכטענברג אבן יקרה בקהלתנו מאד יע"א ובסוף התשובה מסיים וז"ל: ואם אין למעלתו להשיב על דברי אז דעתי מוסכמת להתיר רק ימחול להשיב לי בכתב המוקדם האפשרי אם גם דעתו נוטה כן כי השואלים אצים, ידידו לנצח, וראה עוד בתשובה שע"ז חלק או"ח שמתבטא עליו בתואר: שמעון הצדיק. וראה עוד בחלק יור"ד סי' שלי"ד. נפטר ביי"ט תשרי תרל"ח לפ"ק וזוגתו האשה הצנועה והחשובה מרת **חיה שרה** ע"ה נלב"ע כ"ו אדר תרמ"ט ומנו"כ במאד.

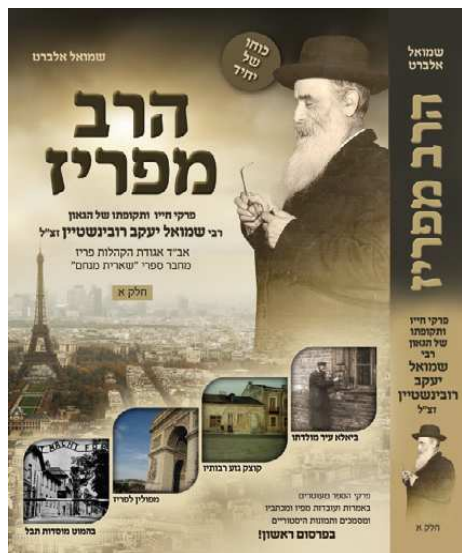
א

"גזע משלהבת קאצק" / הספר החדש "הרב מפריז"

"כבר חלפו דורות מני אז דנח נפשיהו של אריות בית קאצק זי"ע, ואנו את הליכותיהם ואורחותיהם טרם גמרנו ללמוד ולהשיג. בשורות אלו הבטנו אך במקצת במקור האש שהוצתה בקאצק, ואשר ניצוצות ממנה ניתזים עד עצם היום הזה". במילים אלו, המסיימות את המאמר הנפלא של הרב שמואל אלברט הי"ו במאמר מיוחד שפירסם ב"המודיע" תחת הכותרת "גזע משלהבת קאצק" - פרק מתוך ספרו החדש עשיר התוכן "הרב מפריז", ראינו לנכון לפתוח את הביורורים שלפנינו אודות יחוסו של רבינו הקדוש השרף הנורא מקאצק זי"ע.

* * *

ואגב. למרות שבמסגרת עבודתנו בחקר היידיש איננו מנהלים מדור פרסומי על "ספרים וספרות", ברם, עתה הפעם כמעט שלא ניתן לדלג על מלות הערכה לספר "הרב מפריז", המיועד אמנם - כך על פי הפרסומים - לספר את "פרקי חייו ותקופתו של הגאון רבי שמואל יעקב רובינשטיין זצ"ל אב"ד אגודת הקהלות פריז מחבר ספרי שארית מנחם", אולם, ההשראה האדירה לאחר העיון בספר, מכפילה את שורות ההערכה למטרותיו ותועלתיו של הקריאה בו.

מיד בראשית הקריאה בספר, נכנס הקורא לעולם של עבר רחוק, החל מתולדות העיר ביאלה - עיר מולדתו של הרב מפריז - על שלל גדולי הדור שאורם זרח בה. ומיד לאחר מכן, בחלק המיוחד בספר לתולדות חייהם של עשרות אדמו"רי בית קאצק - לאמאז - פילוב לדורותיהם, החל מהשרף - הסבא קדישא זי"ע ועד לאחרונה. קשה שלא להתפעל מהעבודה הנפלאה, המקיפה והמדויקת שנעשתה על ידי המחבר.

השבוע הגיע הספר לידינו, והנה מצאנו לפנינו ספר מגוון ביותר, אשר לעניות דעתנו ראוי לכל שוחרי תורה וחסידות להנות ממנו, ולדעת ולהכיר מתוכו את קורות התקופה הסוערת בפולין ובצרפת, סביב מלחמת העולם השנייה.

[וכנהוג - "גילוי נאות". אין לנו כאן טובת הנאה פרסומית כלשהי, ואנו כותבים את תחושתנו והתרשמותנו הנלהבת בלבד, בבחינת "אל תמנע טוב מבעליו", ומשום כך גם צירפנו כאן את שער הספר למתעניינים].

* * *

ועתה, ניתנה ראש ונשובה לחקר שושלת יחוסו הגדול של איש האלקים - הגאון הקדוש רבינו מנחם מענדל מארגענשטערן זי"ע - הנודע בכינויו "השרף מקאצק" זי"ע, ולמעלה בקודש.

נתמקד בעיקר במספר נקודות הטעונות בירור בשושלת היידיש של השרף מקאצק זי"ע.

ב

"ניי" או "רייז"?

ראשית, נזכיר אודות השיבוש שהשתרש אצל כותבי תולדות השרף זי"ע, אשר מציינים את שם חותנו הראשון: רבי יצחק אייזיק ניי מטמושוב, ולא היא. השרף לא היה חתן במשפחת "ניי", כי אם במשפחת "רייז". ושם חותנו היה: רבי יצחק אייזיק רייז מטמושוב. מאין אם כן צץ שם המשפחה "רייז"?

ובכן. איש תם וישר חי בטאמשוב, ושמו רבי יצחק אייזיק רייז. והאיש - "בעל הבית פשוט", ללא כל תואר וללא כל תפקיד. וראה בנוסח מצבת בתו - הרבנית מקאצק - אשר "מתה בארץ לא לה, פה ווארק, ה' מנחם אב תקצ"ז לפ"ק", שם מתואר אביה: "המנוח הרבני מו"ה יצחק אייזיק זללה"ה מטאמשוב". ע"כ.

בנים לא היו לו לר' אייזיק, כי אם בנות בלבד. והשיא אותן לתלמידי חכמים מופלגים. האחד, לא התפרסם כלל, ומצאצאיו ויוצאי חלציו יצאו משפחות ענפות ומפוארות בטאמשוב - למשפחת "ניי". ושם האיש - אבי המשפחה, הגאון החסיד רבי נחום ניי מטאמשוב, ("נאי" במקור), רעו ועמיתו של הגאון הגדול בעל ה"ישועות יעקב" זצ"ל. הוא חתנו הראשון - נושא אחת משתי בנותיו של ר' אייזיק. (אחד מנכדיו של ר' נחום, הוא רבי יצחק מאיר לובארט מווארשא - יליד טאמשוב). ואילו הבת השניה, נישאה לתלמיד חכם נוסף - מי שהתפרסם ברבות הימים כרבינו הקדוש מקאצק זי"ע.

ג

נקודות המעונות בירור בשושלת היוחסין של השרף מקאצק זי"ע

על פי כותבי היוחסין, היה (א) רבי מנחם מנדל מורגנשטרן - השרף מקאצק זי"ע, (ב) בן רבי יהודה לייביש מורגנשטרן מגורי, (ג) בן רבי מנחם מנדל מקאריב, (ד) בן רבי יהודה לייביש מקאריב, (ה) בן רבי נפתלי הירץ מירלש - דיין בק"ק ברלין - אבי ה"קרן העדה", (ו) בן רבי בנימין פרנקל מירלש מברלין, (ז) בן רבי יעקב דוד קאפיל ניימארק מירלש מווינא, (ח) בן רבי נפתלי הירש ניימארק - אב"ד דק"ק פולדא.

* * *

בספר "שיח שרפי קודש" כותב שזקיני של השרף, רבי מנחם מנדל מקאריב - הנ"ל את ג' בשושלת - כינה את שם משפחתו "היילפרין" על שם חותנו - הגאון הקדוש רבי דוד היילפרין מאוסטרהא זי"ע, ואילו נכדו - השרף מקאצק זי"ע, הוא זה אשר שינה את שם משפחתו מ"היילפרין" ל"מורגנשטרן". כך כותבים גם צאצאי השרף זי"ע.

ברם, הדבר צריך עיון גדול, וככל הנראה אביו - ואולי גם זקיני - של הרה"ק מקאצק זי"ע, נקראו אף הם בשם "מורגנשטרן". כך מצאנו במפורש את חתימתו של אביו בנוסח זה: "יהודה לייבוש מארגנשטערן", בפנקסי קהילת גורי - מקום לידתו של השרף ומקום מגורי אבותיו.

[ואגב. ענפים רבים היו להם לנושאי שם משפחת "מורגנשטרן" ברחבי פולין וגליציה, ולא בהכרח שכולם היו בני משפחה אחת. משפחה אחת ידועה ומפורסמת בשם המשפחה מורגנשטרן, היו בני בניו של הגאון רבי יעקב אב"ד דק"ק לוצק בעל "כוכב יעקב". ועוד חזון להאריך ביחוסים בס"ד].

ומעניין לציין, שהגאון רבי יוסף לעוונישטיין - הרב מסעראצק - מי שפירסם לראשונה בכתובים את שושלת יחוסו של השרף מקאצק, לא ידע כלל שרבי מנחם מנדל מקאריב היה "זקיני" של השרף מקאצק, ולדבריו, הוא שמע וקיבל מזקני העיר קאריב, שרבי מנדל היה "דודו" של השרף - ולא "זקיני". הוא גם כותב בשם נכדו - שנקרא אף הוא כזקיני: רבי יהודה לייבוש מורגנשטרן, שאשתו של רבי מנדל מקאריב היתה "מגזע" רבי דוד היילפרין, והוא לא כותב שהוא היה "חתנו".

והנה, מי שכתב לראשונה את העדות שמשפחת מורגנשטרן היו נקראים היילפרין, ושהוא היה "בן אחר בן" לרבי דוד היילפרין מאוסטרהא, הוא הרב מפלאנסק בשם האדמו"ר רבי יצחק זעליג מורגנשטרן מסאקולוב-קאצק, במכתבו בספר "שיח שרפי קודש" הנ"ל. אולם הרבי מסאקולוב עצמו מעיד שפנקס היוחסין "נחלה לישראל" שנכתב על ידי אביו הרה"ק רבי חיים ישראל מפילוב קאצק - אבד לו. ברם, אצל האדמו"ר רבי יוסף מקאצק שרד מגילת היוחסין הלזו, והעתיק אותה מחבר הספר "דער קאצקער רבי", ושם רואים אכן את פירוט היחוס כמו שכתבנו כאן.

* * *

החיבור של אות ד' וה' בשושלת המנויה לעיל: (ד) בן רבי יהודה לייביש מקאריב, (ה) בן רבי נפתלי הירץ מירלש - דיין בק"ק ברלין - אבי ה"קרן העדה". מקורו במכתבו של הרב מסעראצק, על פי דברי מחותנו - הגאון בעל "מנחת הבוקר", אשר מקורו היה מתוך מגילת היוחסין של הגאון רבי אהרן מירלש מווערשנא בעל ה"בית אהרן ותורת הבית".

אבל לאחר העיון במקור, נראה שהדברים שם לא הובנו כראוי, ולכאורה מדובר בחוליה בעייתית ורופפת שאין לנו לעת עתה כל תימוכין לנכונותה. שם, במגילת ר"א מירלש, נרשם בין היתר גם יחוסו של רבי יצחק הלוי מקאריב בנו של רבי נפתלי הירץ מירלש הנ"ל, ואח"כ בהמשך נכתב שם אודות הצדיק מו"ה לייבוש קאריווער - שהכוונה על ר' יהודה לייביש מקאריב דנן. וכנראה, שזה גרם לבלבול אצל מי העתיק משם את היחוס הלזה לראשונה.

משם, נכתב יחוס זה בספרים רבים, ראה בספר "גלגולי נשמות" בתוך "מגילת יוחסין" שנכתב על ידי הרב מפלונסק, ונדפס שם בסוף הספר. עי"ש בעמוד ו' ע"א, בהערה. שם הוא גם כותב את שושלת היוחסין של רבי לייבל אייגר מלובלין -

שאודותיו נדבר להלן, וכנראה שמקורו הוא הרב מסעראצק. נכתב ביום ה' פינחס תרס"ז ביער סאקאלניק. וראה גם ברשימות היוחסין הנפוצות במכתביו של הגאון מסעראצק. גם נכד אחיו של השרף מקאצק - בן בתו של רבי חנוך העניך הכהן מאלכסנדר זי"ע, במכתבו שנדפס בספר "חשבה לטובה", מטיל ספק ביחוס זה והוא מציין אותו בהסתייגות, בכך ש"אין אתי יסוד לעמוד על זה...".

ברם, דבר אחד ברור לנו, שרבי אהרן מירליש - כותב היוחסין עצמו לא ידע מזה כלל וכלל... וזאת מנין לנו? שכן, הוא עצמו מפרט בהמשך ומזכיר את כל אחיו של הגאון בעל ה"קרבן העדה", שהיה בנו של רבי נפתלי הירץ הני"ל, והוא לא מזכיר שם כלל שרבי יהודה לייבוש מקאריב - הנזכר במגילה זו עצמה - היה אחד מן האחים שלו...

וזאת עלינו לזכור, שהכותב עצמו - רבי אהרן מירליש מווערשנא, הכיר מקרוב את משפחתו של רבי לייבוש מקאריב, שכן, חותנו של רבי אהרן, היה נכדו - בן בתו - של רבי פייבל, אחד מבניו של רבי לייבוש מקאריב!

* * *

גם המשך היחוס המפורט בספרי היוחסין, שרבי יהודה לייבוש מקאריב הני"ל (ד) היה חתנו של הגאון רבי יהושע הלוי אב"ד דק"ק טשעכנאוצא וסעמיטיטש שהיה חתנו של רבי ישכר בעריש מקראקא בנו הגאון הק' הנודע הרבי ר' העשיל מקראקא זי"ע, דבר זה גם הוא לכאורה מקורו ממגילת רבי אהרן מירליש הני"ל. שם הוא נזכר בכינוי: הצדיק מו"ה לייבוש קאריווער, וכפי הנראה ממגילת היוחסין שנכתבה על ידי אדמו"רי קאצק, מסתבר שיחוס זה נכון הוא.

אם נכון הדבר, נמצא שרבי יהודה לייבוש מקאריב היה קרוב משפחתו - בן דודו - של מחותנו רבי דוד היילפרין מאוסטרהא הני"ל, שהרי שניהם היו נכדיו של רבי ישכר בעריש מקראקא בנו של הרבי ר' העשיל מקראקא זי"ע.

[בהערה זהירה נציין, שבכתב היוחסין של ר"א מירליש ניכר חוסר בהירות בין השורות. וגם בנידון שלפנינו, לא כל כך ברור לכאורה מי היה חתנו של רבי יהושע הלוי. רבי פייבל הני"ל? או אביו של ר' פייבל - רבי לייבוש מקאריב?].

ד

האם היה קשר משפחתי כלשהו בין משפחות השרף מקאצק ורבי לייבל אייגר מלובלין?

כאן המקום לתקן טעות נוספת, ולפיה, היה האדמו"ר רבי יהודה לייב אייגר - ר' לייבלה אייגר מלובלין, אף הוא נכדו של רבי יהודה לייבוש מורגנשטרן מקאריב. כך כותב בספר "שיח שרפי קודש", ומשם לתולדות שב"ע עטרת צבי" ועוד. וראה גם בספר "גלגולי נשמות" שהזכרנו לעיל, בתוך "מגילת יוחסין" שנכתב על ידי הרב מפלונסק ונדפס שם בסוף הספר. אבל, כאמור, יחוס זה אינו נכון.

* * *

הנה, חותנו של רבי לייבל אייגר מלובלין, היה שמו רבי עזריאל מאיר גראדשטיין. הוא היה צאצא למשפחה רמת היחס. אביו, רבי אהרן ליפשיץ - הנודע בשם ר' אהרן חעמלינקר, היה מנגידי ונכבדי העיר חמעלניק. זוגתו של ר' אהרן - מרת רבקה ע"ה - היתה נכדתו של הגאון הנודע רבי חיים הכהן רפאפורט אבד"ק לבוב ומח"ס שו"ת רבנו חיים כהן, אשר יחוסו הגדול למעלה בקודש כבר נודע ומפורסם בספרי היוחסין ומשם תדרשנו קורא יקר.

אביו של ר' אהרן היה רבי חיים ליפשיץ - אף הוא מנכבדי חמעלניק, אשר אביו - רבי משה מאיר ליפשיץ מחמעלניק, היה מיוצאי חלציו של הגאון הנודע הרבי ר' שכנא מלובלין זי"ע - רבו וחותרו של הרמ"א זי"ע. זוגתו של ר' חיים - מרת מרים ע"ה - היתה נכדתו של הגאון הנודע רבי יהושע פאלק כ"ץ בעל הסמ"ע זי"ע. גיסו - בעל אחותו - של רבי חיים ליפשיץ, היה הגאון הקדוש רבי חנינא ליפא מחמעלניק זי"ע - מחותרו של בעל ה"דגל מחנה אפרים" זי"ע - וראש שושלת הקודש צדיקי וגאוני משפחת ליפסאהן המיוחסת והנודעת.

חמותו של רבי לייבל אייגר - אשת בעלה ר' עזריאל מאיר גראדשטיין - היתה אף היא ממשפחה מיוחסת ונודעת. אביה הנגיד - ה"פרנס" רבי יהושע העשיל רויזנימאן "פרנס ומנהיג" דק"ק לובלין, היה בנו של רבה של קארוב - ה"ה הגאון רבי יהושע העשיל רויזנימאן אב"ד קארוב, שהיה מיוחס לגדולי וגאוני ארץ, ואף בנו הני"ל נשא את שמו של אחד מאבותיו זקניו - ה"ה הגאון הקדוש הרבי ר' העשיל מקראקא זי"ע.

ציוני המקורות בהרחבה לשושלת היוחסין כפי שהעלינו כאן, נפרסם אי"ה במאמר נרחב במאמרי "ויתילדו" בס"ד, ואין כאן המקום להאריך בכך. ברם, העלינו כאן את תמצית היוחסין על מנת לשלול את הנוסח המשובש שנשתרש בין כמה מכותבי התולדות מן המקורות שרשמנו כאן למעלה, אשר לפי זה היה ר' עזריאל מאיר גראדשטיין חתנו של יהודי בשם רבי יהודה לייב מלובלין, שהיה חתנו של הגאון רבי יחיאל מיכל ראזווער אב"ד לענטשנא, שהיה חתנו של רבי יהודה לייב מורגנשטרן מקאריב - זקינו של השרף מקאצק זי"ע, וכל זה שיבוש הוא, והנכון כפי שכתבנו כאן.

* * *

ואגב. שם משפחתו של רבי עזריאל מאיר היה בתחילה "ליפשיץ", כשם משפחת אבותיו ובני משפחתו, וברבות הימים נשתנה לשם "גראדשטיין". מקום מגוריו היה בעיר לובלין, שם עסק יומם ולילה בעסק התורה, והיה לאחד מחשובי הלומדים בעירו, כאשר ניהל בד בבד גם עסקים מסועפים במסחר הצמר - ממנו התפרנס בהרחבה ובהדרת כבוד. הוא זכה להשתדך עם גדולי דורו.

בנו - רבי אפרים פישל גראדשטיין - היה "חתנא דבי נשיאה" של הגאון רבי עקיבא אייגר; בנו השני - הוא רבי יעקב גראדשטיין שהתגורר בווארשא ובברדיטשוב, ובה מנו"כ; חתנו - רבי אברהם יוסף ברודא מהורדנא - נושא בתו מרת עכסה - היה נצר לרבני משפחת "ברודא" הנודעת; חתנו השני - ה"ה הרה"ק רבי יהודה לייב אייגר - נושא בתו מרת באשע; חתנו השלישי - הוא הגאון הנודע רבי דב בעריש הכהן רפאפורט בעל ה"דרך המלך" אב"ד שינאוה וראווה-רוסקא - נכדו של הגאון רבי חיים הכהן מלובב הני"ל, והוא נושא בתו מרת גרונא; ואף חתנו האחרון - ה"ה רבי שמואל יעקיליס - נושא בתו מרת הדסה - היה נצר למשפחת רבנים מפורסמים בדורם.

תאריך פטירתו של ר' עזריאל מאיר, יום ב' דחול המועד סוכות, שנת תרי"א, ומנו"כ בעיר לובלין. [נראה עוד בספר "משפחת ברודא" פרק ו, וברשימות היוחסין של ידידנו הרב דובעריש וועבער - הנושא את שמו של זקינו הגדול בעל ה"דרך המלך" מראווה-רוסקא הני"ל, וממנו יסוד ופינה לרשימות היוחסין כפי שהעלינו כאן].

ה

רבי דוד היילפרין מאוסטרהא ונכדו השרף מקאצק

לא היו נכדיו של בעל ה"עיר בנימין"

זקינו של השרף מקאצק, היה - כאמור - רבי דוד היילפרין מאוסטרהא - תלמידו של מרן הבעש"ט זי"ע. רבי דוד היה חתנו של יהודי שנקרא בשם רבי חיים. בספרי היוחסין רושמים את רבי חיים כבנו של רבי בנימין וואלף ב"ר שמואל - בעל ה"עיר בנימין". מקורו בספר "מזכרת גדולי אוסטרהא".

והנה, עצם שם חותנו - רבי חיים, דבר זה נמצא כתוב על מצבת זוגתו של רבי דוד, הרבנית מ' רוזא ע"ה. ואשר על כן, אין לנו על כך כל ספק. אבל אין לנו ידיעה מי הוא היה. והנה. האם דברי ה"מזכרת" נכונים? האם הוא היה באמת בנו של ה"עיר בנימין"?

* * *

ובכן, המקור של מחבר ה"מזכרת לגדולי אוסטרהא", מצויין למטה בהערה, שכן הוא דעת החכם רבי יוסף כ"ץ מלונדון! את דעתו הוא רשם בקונטרס "ונצדק קודש" שהדפיס במאסף "האשכול", ובו הערותיו לספר "דעת קדושים". שם בעמוד 216, הוא מזכיר את מי שזכר בדעת קדושים בעמוד 64, בשם: הגאון ר' חיים ב"ר שמואל ב"ר וואלף מלובלין, והמזוהה שם שם כרבי חיים, בנו של רבי שמואל, שהיה בנו של רבי בנימין וואלף בעל ה"עיר בנימין".

בחלקו השני של ה"דעת קדושים", עמוד 32, מספר 34, הוא מעתיק את נוסח מצבתו מלובלין: פ"נ האלוף הגדול מוהר"ר חיים ז"ל בהאלוף מוהר"ר שמואל ז"ל בהאלוף מו"ה וואלף ז"ל נפטר ש"ק עשרה ימים לחודש שבט שנת תמ"ז לפ"ק תנצב"ה. ע"כ.

והנה, בא הר"י כ"ץ ומשמיט את שמו של ר' שמואל מביניהם, והוא רושם את רבי חיים כבנו של ה"עיר בנימין" עצמו. מדוע? יתכן שמדובר בטעות דפוס בלבד, אך יותר מסתבר שהוא עשה כאן חשבון פשוט. הרי זאת אנו ידועים בוודאות ש"רבי שמואל" הוא שם אביו של בעל ה"עיר בנימין", ומעתה נראה שצריך לשנות את הסדר. לא "רבי חיים ב"ר שמואל ב"ר

וואלף", כי אם "רבי חיים ב"ר וואלף ב"ר שמואל"!

ברם, אם הוא היה מעיין בנוסח המצבה עצמה שנדפס אף הוא בספר "דעת קדושים" הנ"ל, וכפי שהעסקנו לעיל, או אז הוא היה מבחין מיד שלא ניתן לשנות את הסדר בדברי ה"דעת קדושים", מאחר שכך בדיוק נחרט גם על המצבה.

***

ומי אומר שר' וואלף אביו של ר' שמואל אביו של ר' חיים הוא בעל ה"עיר בנימין"? הנה, גם לזה יש מקור, כפי שמציין ה"דעת קדושים". ומי הוא? הרב לעוויןשטיין מסעראצק!

***

סיכום ביניים.

א. לפנינו עומד יהודי בלתי מזוהה, בשם: רבי חיים, כחותנו - אבי זוגתו - של רבי דוד היילפרין מאוסטרהא. מקורו, במצבת בתו של רבי חיים - מ' רויזא ע"ה - אשת חתנו רבי דוד היילפרין הנ"ל.

ב. כמו כן, לפנינו יהודי הטמון בלובלין, ושמו: רבי חיים ב"ר שמואל ב"ר וואלף מלובלין. גם כאן, רבי חיים והוריו בלתי מזוהים. מקורו, נוסח מצבתו בלובלין, כפי שנעתק על ידי המחבר "דעת קדושים".

ג. הרב מסעראצק מעלה השערה שר' וואלף הנ"ל באות ב', הוא הגאון רבי בנימין וואלף ב"ר שמואל בעל ה"עיר בנימין". דעתו של הרב מסעראצק נדפס על ידי המחבר "דעת קדושים". הרב מסעראצק אינו מציין מקור להשערתו זו.

ד. בא הר"י כ"ץ מלונדון, וראשית, הוא מתקן. לדעתו, רבי חיים עצמו הוא בנו של ה"עיר בנימין". הוא משמיט מביניהם את ר' שמואל. כנראה שהוא הבין שנפל טעות ב"דעת קדושים" בסדר השמות - שמקורו בנוסח שעל המצבה. דהיינו, לא: רבי חיים ב"ר שמואל ב"ר וואלף. כי אם: רבי חיים ב"ר (בנימין) וואלף (בעל ה"עיר בנימין") ב"ר שמואל, ולכן הוא קבע וכתב בקונטרס "ונצדק קודש" את שמו כך: "רבי חיים בן בעמ"ח עיר בנימין". [אם כי גם יכול להיות שפשוט נפל טעות בדבריו שלו עצמו, והוא התכוון לכתוב "רבי חיים בן בנו של בעמ"ח עיר בנימין"].

ה. לאחר מכן מוסיף הר"י כ"ץ, וקובע, שרבי חיים בן ה"עיר בנימין" דן, הוא הוא אותו רבי חיים שהיה חותנו רבי דוד היילפרין מאוסטרהא. כמובן, שאינו מציין כל מקור לדבריו.

מכאן נולד היחוס החדש - וכפי שנדפס בצורה זו לראשונה בספר "מזכרת גדולי אוסטרהא", ומשם ואילך, לכל ספרי היוחסין: רבי דוד היילפרין מאוסטרהא, חתן רבי חיים, בן בעל ה"עיר בנימין".

***

תכלית. האם יחוס משוער זה, שבנוי אמנם טלוי על גבי טלוי, וללא שום מקורות, יכול לכל הפחות להיות נכון? וודאי שלא. מדוע? שכן, לבעל ה"עיר בנימין" לא היה בן בשם רבי חיים, וגם לא בן בשם רבי שמואל !!!

דהיינו, אשר מלבד עצם הדבר שאין כל הוכחה ואין כל הכרע כלל שר' חיים מלובלין הנ"ל הוא זה שהיה חותנו של רבי דוד היילפרין, הרי שיש לנו כאן בעיה גדולה עם עצם הזיהוי הזה, ומפיו של בעל ה"עיר בנימין עצמו. שכן, הגאון רבי בנימין מדעסוי ולוקאטש בעל ה"עיר בנימין" עצמו, עומד ומעיד בפנינו שלא היה לו כלל בן בשם: רבי שמואל, ולא בן בשם: רבי חיים!!!

הא לך לשונו בהקדמתו לספרו הנ"ל: "מן השמים יתרת" יהבו לי אשר חנן אלקים עבדו... בני מחמדי "שני" דודאי תאנים תנאים - הרב המופלג כמהר"ר יהושע נר"ו אב"ד ור"מ דק"ק וואלטש ואגפ"י, 'והשני' החסיד הרב המופלג #כמהר"ר נפתלי הירץ אב"ד ור"מ דק"ק פילא"...

שימו לב. בעל ה"עיר בנימין" מונה כאן את ילדיו, הן בשמותיהם, והן במספרם, כך שלא ניתן לומר שהוא לא ממש התכוון לרשום את כל ילדיו. והנה, למרבה הפלא אין שם כלל בן בשם: רבי חיים, וגם לא בן בשם שמואל. האם שכח רבי בנימין מדעסוי שהיה לו גם בן "שלישי" בשם רבי שמואל או רבי חיים?!

***

ולסיכום. לעת עתה, אין לנו כל מידע אודות זהותו של רבי חיים, ולא אודות יחוסו למעלה בקודש, אולם ברור הדבר שהוא לא היה לא בנו ולא בן בנו של רבי בנימין וואלף ב"ר שמואל בעל ה"עיר בנימין".

בירור בסדר היוחסין של הרב מטשעשעוויץ רבי מנחם גרשון מושקוביץ [ושל משפחת הרבי מזלאטשוב נתניה]

בספר 'זכרון קדושים', מאת **רבי נתן אהרן מושקוביץ מירושלים**, מוסר המחבר על אביו - **רבי מנחם גרשון מושקוביץ אב"ד דק"ק טשעטשעוויץ**, שהוא היה מיוחס עד המגיד **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב**. לא נמסר שם פירוט היחוס דור אחר דור.

ולא עוד, אלא שיש שם מידע לא כל כך ברור ולא כל כך מובן בענין היחוס הלזה. המחבר מוסר שם שיחוס המשפחה עד המגיד **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב**, עובר דרך **רבי אורי פיבל מדובענקי בעל 'אור החכמה'**. והדברים תמוהים ובלתי מובנים, שהרי, **בעל ה'אור החכמה' מדובענקי** לא היה נכדו של המגיד **מזלאטשוב**.

* * *

בכל אופן, שם מסופר על ראש המשפחה, ששמו היה **רבי משה מושקוביץ מסליפקוביץ**, אשר בתקופת מלחמת העולם הראשונה, ברח מגליציה - מקום מגורי אבותיו, וערק להונגריה, והתיישב בסליפקוביץ. לרבי משה היו שני אחים נוספים, והם, **רבי לייב לעווקאוויץ**, ואחיו - **רבי בער ברוין**. שלשת האחים, קיבלו את שמות משפחתם מאת הפקידים הממשלתיים בהונגריה, מקום מגוריהם המחודש. [ראה 'זכרון קדושים', חלק ב', עמוד י'. וראה עוד שם בחלק א', עמודים: כ"ב, ק"ל. ועוד].

רבי משה מושקוביץ מסליפקוביץ, היה איש תם וישר וירא אלקים, ונגיד בעמיו, אולם לא כיהן באדמו"רות, למרות היותו נכדו של **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב**.

שנים מבין ילדיו של **רבי משה**, היו האחים **רבי יחיאל מיכל מושקוביץ**, ואחיו - **רבי מענדל אהרן מושקוביץ**. לימים, נעשו אחים אלו למחותנים ביניהם, כאשר **רבי יעקב דוד מושקוביץ ממיהאלאוויץ**, בנו של **רבי יחיאל מיכל**, נשא את בתו של דודו - אחי אביו - **רבי מענדל אהרן מושקוביץ**. והוא - **רבי יעקב דוד** - היה אביו של **רבי מנחם גרשון מושקוביץ מטשעשעוויץ**, אבי **בעל ה'זכרון קדושים'**.

* * *

כאמור לעיל, לא ידוע לנו כיצד היה **רבי משה מושקוביץ מסליפקוביץ** נכדו של המגיד **רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב**, אם כי קיימת מסורת משפחתית על עצם היותו מיוחס למגיד מזלאטשוב, אך ללא פירוט הדורות. והנה, נשאלנו לאחרונה אם יתכן לומר ש**רבי משה מושקוביץ הנ"ל**, היה בנו של **רבי מנחם מענדל מסטאנוב**, שהיה בנו של **רבי חיים מסטאנוב**, שהיה בנו של **רבי יוסף מיאמפאלי**, בנו הגדול של המגיד **מזלאטשוב**. אם כי לא ברור לנו על סמך מה העלה השואל את ההשערה הלזו, ברם, על פי חשבון פשוט עלתה בידינו לשלול את הנסיון לפתור את תעלומת היוחסין בדרך זו, ולהוכיח בס"ד שלא תיתכן אפשרות כזו כלל וכלל. וכדלהלן.

* * *

תחילה, נעלה כמה פרטים מתולדותיו של **רבי מנחם מענדל מסטאנוב**, אשר ככל הנראה לא נהג באדמו"רות כאבותיו ואחיו, וכמו שמשמע כך גם מתוך תאריכו בספר 'יבקש רצון' הנזכר להלן. הוא היה נשוי למי' חיה חנה - בתו של **רבי יוסף משה ממעזיבז**, בנו של **בעל ה'אוהב ישראל' מאפטא**. [ראה קובץ 'שפתי צדיקים' כרך י"ד].

והנה, **רבי משה יוסף ממעזיבז** - חותנו של **רבי מנחם מענדל מסטאנוב** - נפטר בשנת תרי"ב, כך על פי מסורת המשפחה, [וכפי שנמסר בקובץ 'שפתי צדיקים' הנ"ל, עיי"ש. ולא עוד, אלא שעל פי הקדמת הספר 'אוהב ישראל'

דואר העולמי לכתבי היוחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתנידו לחקר היוחסין

משמע שרבי משה יוסף ממעזיבוז נפטר לאחר שנת תרס"ו - שנת פטירת אחיו הגדול רבי יצחק מאיר מזינקוב. שלש שנים מאוחר יותר מן התאריך הנ"ל - שנת תרי"ב.

והנה, רבי מנחם מענדל מסטאנוב עצמו, נפטר בשנת תרי"א לכל המאוחר, ובשנת תר"ח הוא היה עדיין בחיים חיותו, וכמו שמספר מחבר הספר 'יבקש רצון' על מדרש 'שוחר טוב' על סיפור שארע עמו בחג השבועות של שנת תר"ח, עם רבי מנחם מענדל מסטאנוב - אשר נתאכסן אצלו אז בביתו. ובספר זה, שנדפס בלבוב בשנת תרי"א, הוא כותב על רבי מנחם מענדל את המילים: 'זכרנו לברכה'.

* * *

מעתה, אם כן, אם נקבל את ההשערה שרבי משה מושקוביץ היה בן בתו של רבי משה יוסף ממעזיבוז, אם כן הוא נולד בוודאות לכל הפחות לא לפני שנת תרי"ב - שנת פטירתו של רבי משה יוסף, שהרי ברור לנו שהוא לא נקרא 'משה' בחיי זקינו רבי משה יוסף.

וכך גם בנו - רבי מענדל אהרן מושקוביץ, על פי זה, הוא בוודאי לא נולד לכל הפחות לפני שנת תר"ח - שנת פטירתו של רבי מנחם מענדל מסטאנוב, שהרי ברור לנו שהוא לא נקרא 'מענדל' בחיי זקינו רבי מנחם מענדל. כיצד - אם כן - זכה רבי משה מושקוביץ, בהיותו אברך צעיר ממש, אך ורק כבן שלוש שנה בלבד, לשמוח בשמחת לידת 'נינו' - בן נכדו, ה"ה רבי מנחם גרשון מושקוביץ מטשעטשעוויץ הנ"ל?

* * *

שהרי, בספר 'זכרון קדושים' חלק א' עמוד ס"ט, אנו מוצאים התכתבות משנת תרס"ג, בין רבי מנחם גרשון מושקוביץ מטשעטשעוויץ עם חותנו - אבי אשתו - רבי יהושע ברוך רייניץ מטשעטשעוויץ. כלומר, שבשנה זו, שנת תרס"ג, כבר היה רבי מנחם גרשון נשוי ובעל בעמיו, והוא היה אז לכאורה לא פחות מ'בן י"ח לחופה'. דהיינו, ששנת לידתו לא יאוחר מסביבות שנת תרמ"ה.

והנה, רבי מנחם גרשון הנ"ל - היה בנו של רבי יעקב דוד מושקוביץ, שהיה בנו של רבי יחיאל מיכל מושקוביץ, שהיה בנו של רבי משה מושקוביץ הנ"ל - אשר לא נולד לפני שנת תרי"ב. ועתה, בשנת תרמ"ה, בעת לידת נינו, היה רבי משה זה - היסבא רבא' של הרך הנולד - אך ורק בן ל"ג שנה בלבד!

דהיינו, שגם אם נניח שכל אחד משושלת זו היה בן ראשון, והיה בן בכור לאביו, יהיה עלינו להאמין שכל אחד משושלת זו זכה לנס עצום, כאשר הוא זכה ללדת את בנו בהיותו הוא עצמו אבא/ילד כבן י"א שנה בלבד !!!

* * *

מעתה אם כן, ברור לנו שהסבא רבא - רבי משה מושקוביץ מסליפקוביץ, ראש משפחתו של רבי מנחם גרשון מושקוביץ מטשעטשעוויץ, לא היה בנו של רבי מנחם מענדל מסטאנוב, זה שהיה בנו של רבי חיים מסטאנוב, אשר היה בנו של רבי יוסף מיאמפאלי - בנו הגדול של המגיד מזלאטשוב.

ולסיכום. אם כי לבני משפחת מושקוביץ מסליפקוביץ לדורותיהם היה מסורת ברוה שהם נמנים עם צאצאיו של המגיד רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע, אך פירוט סדר היחס - דור אחר דור - לא נמסר במסורת כלל, ולעת עתה לא ידוע לנו כיצד היה רבי משה מושקוביץ נכדו של המגיד מזלאטשוב.

* * *

ואגב. בירורו של יחוס זה נוגע גם ליחוסו של הרבי מזלאטשוב נתניה אשר נפטר לאחרונה.

רבי יחיאל מיכל מיכלוביץ מזלאטשוב נתניה, היה בנו של רבי יצחק מיכלוביץ ממהאלאוויץ, שהיה נשוי למי חוה - בתו של רבי אברהם ב"ר יצחק אייזיק צבי גרוס. ושם אשתו של רבי אברהם גרוס - מי אדל בינה - שהיתה בתו של רבי יחיאל מיכל מושקוביץ מסליפקוביץ הנ"ל, שהיה בנו של רבי משה מושקוביץ מסליפקוביץ הנ"ל.

קובץ רשימות ניתניידו לחקר היוחסין

בירור יחוסו של רבי יצחק מאיר מגור מצד אמו

רבי ישראל רוטנבורג אב"ד גור ומגינשוב, אביו של רבי יצחק מאיר אלתר מגור בעל חידושי הרי"מ, היה בנו של רבי מרדכי רוטנבורג אב"ד מגנישוב וזעליחוב. שהיה בנו של רבי יצחק רוטנבורג אב"ד ריטשוואל. אשר היה מצאצאיו של הב"ח, ומיוצאי חלציו של המהר"ם מרוטנבורג.

[מאמר נפרד בבירור יחוס אבותיו למעלה בקודש, פרסמנו בעבר בס"ד. וראה בספר "מאיר עיני הגולה", אות ח', בהג"ה, שם נכתב יחוסו למעלה בקודש בשיבוש. והנכון, כמו שכתבנו כאן, וכמו שכתב נכדו רבי שמחה מנחם רוטנבורג אב"ד יאדוב בחיבוריו "ציון לנפש" ו"מנחם ציון"].

* * *

רבי ישראל היה מתלמידי רבי לוי יצחק מברדיטשוב, ותלמידו ומקורבו של המגיד רבי ישראל מקאזניץ. נפטר ביום י"ז באייר שנת תקפ"ז, ומנו"כ בעיירה גור.

לא ידוע לנו מי היתה זוגתו של רבי ישראל בזיווגו הראשון, ולא ידוע מי היה חותנו. לאחר פטירתה, נשא רבי ישראל בשנית את מ' חיה שרה ע"ה, שהתייתמה מאביה וחונכה ביתמותה בבית המגיד בקאזניץ שהיה קרוב משפחתה. היא נפטרה ביום י"ח בשבט שנת תרי"ב, ונטמנה בעיר ווארשא.

רבי יצחק מאיר מגור היה בנם הבכור של רבי ישראל רוטנבורג ומ' חיה שרה ע"ה. ע"פ המסורת, היתה אמו של רבי יצחק מאיר מיוחסת לגזע משפחת "אייבשיץ". להלן נדון במקור הדבר ונבדוק את אמיתותה של מסורת זו.

* * *

מילדיהם הנוספים של רבי ישראל רוטנבורג ומ' חיה שרה - מלבד המפורסם שבהם מרן ה"חידושי הרי"ם" זי"ע - ידועים לנו:

(א) בנם, החסיד הנגיד רבי משה חיים רוטנברג מחנטשין, שהיה חותנו של רבי יהודה קמינר מחנטשין בעל "דגל יהודה", שהיה חותנו של נכד אחיו - מרן ה"שפת אמת" מגור זי"ע. נפטר ביום י"ב באלול שנת תר"י.

(ב) בנם, הגאון החסיד רבי יעקב יוסף רוטנברג - רב ומו"צ בווארשא [ולא באפטא]. נפטר ביום תשעה באב של שנת תרי"א. הוא היה אביהם של הגאון הקדוש המפורסם רבי פינחס אליהו רוטנברג - רבה של פילץ - המכונה: ר' פינטשע פילטצ'ער, ואחיו הגאון החסיד רבי חיים ראובן חזקיה רוטנברג אב"ד וואדיסלוב.

(ג) בנם, החסיד רבי אהרן אליהו רוטנברג. (מצאצאיו - משפחתו של ר' יצחק אלפסי הי"ו).

(ד) חתנם, החסיד המופלג רבי צבי חנוך שטערלינג. על מצבת אביו רבי שלום יוסף ב"ר יהודה שטערלינג בווארשא נכתב: "פיזר מהונו להשיא צאצאיו במשפחות גאונים וצדיקים".

(ה) חתנם, הגאון הצדיק רבי יחיאל משה פערל - אב"ד גרודזיסק, ממשפחה מיוחסת מצאצאיו של מרן ה"בעל שם טוב" הקדוש זי"ע, ועוד גדולי ישראל.

* * *

על פי ספרי תולדותיו של רבי יצחק מאיר מגור, היתה אמו - מ' חיה שרה הנ"ל - בתו של רבי יעקב יצחק הלוי. לא ידוע לנו שם אביו של רבי יעקב יצחק, ותחילה גם נעלם מאתנו שם חותנו. אך זאת בלבד היה ידוע לנו, כך על פי המסורת המשפחתית, שהוא היה שאר בשרו של רבי ישראל המגיד מקאזניץ, אבל לא ידוע לעת עתה כיצד.

והנה, על פי הנמסר בספרי "מאיר עיני הגולה" ו"זקני מחנה יהודה", היה רבי יעקב יצחק הלוי הנ"ל, חתנו של רבי נפתלי הירץ אב"ד ווארקא - שהיה נצר מגזע משפחת אייבשיץ, מצאצאיו של רבי אהרן אייבשיץ אחיו של הרבי ר' יהונתן אייבשיץ מפראג זי"ע.

דואר העולמי לכתבי היוחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתקן לחקר היוחסין

כך נכתב בספרי התולדות הנ"ל, ומשם ליתר ספרי התולדות.

ברם, דבר זה, לאו בפירוש איתמר, אלא מכללא איתמר. דבר זה נלמד מתוך מה שנמסר לנו בהסכמתו של הרב מסעראצק על הספר "תורת שמואל", שנדפס בשנת תרס"ז בווארשא, וחובר על ידי רבי שמואל מאפטא, שהיה בנו של רבי נפתלי הירץ מווארקא הנ"ל. בהסכמתו של הגאון רבי צבי יחזקאל מיכלזון מווארשא, נמסר לנו גם שם אמו של המחבר, ה"ה מ' הינדא ע"ה.

כך כותב הגאון רבי יוסף לעוונישטיין מסעראצק בהסכמתו לספר "תורת שמואל" הנ"ל, בשנת "יא וטב אמרי שמואל", דהיינו שנת תרס"ו, שהמחבר היה "דודו" של בעל חידושי הרי"ם מגור. הוא כותב זאת בסוגריים מרובעות, והוא גם לא מפרט כיצד הוא היה גיסו. מדוע הוא הקיף זאת בסוגריים? האם רק משום שפרט זה אינו שייך ישירות לתוכן ההסכמה? או שמא הוא הסתפק בדבר זה והוא לא היה בטוח בכך?

ומכאן, נעתק המידע הזה גם להקדמת המו"ל, אשר חפץ היה בעילום שמו הטוב, הוא מציין את הדבר בצורה ברורה יותר, שם הוא כותב שרבי ישראל רוטנבורג היה "גיסו" של המחבר. המעניין הוא שגם הוא הקיף את המידע הזה בסוגריים מרובעות. האם גם הוא הסתפק בכך?

* * *

אגב. בהמשך, מפרט הרב מסעראצק את יחוסו של המחבר. לדבריו, הוא היה בנו של רבי נפתלי הירץ אב"ד ווארקא, שהיה בנו של רבי יהונתן אייבעשיץ אב"ד דראבנין, שהיה אחיו של רבי נתן נטע אב"ד פשעבורג, והם היו בניו של רבי אהרן אייבעשיץ המכונה ר' אהרן פירד, שהיה אחיו של הרבי ר' יהונתן ז"ע. בהמשך, הוא מפרט את יחוס המחבר עד בעל ה"מגלה עמוקות" ולמעלה בקודש.

אבל לכאורה חל גם כאן טעות, ורבי נפתלי הירץ - אביו של המחבר - לא היה "בנו" של רבי יהונתן אייבעשיץ מדורבנין, כי אם "חתנו". וכן משמע לכאורה מעצם הדבר שבניו ונכדיו של רבי נפתלי הירץ כלל לא נשאו את שם המשפחה "אייבעשיץ" כי אם "הערציג". וכך באמת הגירסא בספר "זקני מחנה יהודה", בשונה מהספר "מאיר עיני הגולה" שהעתיק כנוסח הרב מסעראצק. וצ"ע

ויש לציין, שבהסכמתו של האדמו"ר רבי יחזקאל הכהן מראדומסק - המכנה את המחבר "חותני זקני", הוא מוסיף ומציין את המחבר כנכד של ה"מגלה עמוקות" ושל בעל "זרע אברהם" על המדרש שהיה מגזע רש"י. [לאחר ההקדמה, מוזכר פירוט יחוסו של הרבי מראדומסק הנ"ל למחבר. אשתו, הרבנית מ' צביה פעסיל ע"ה, היתה בתו של רבי יוסף יהודה ערליך מאוסטרובצה, שהיה חתנו של רבי דוב בעריש (הרציג), שהיה בנו של המחבר].

* * *

אלא שבכל המידע הזה מתעוררים לנו כמה ספיקות ומבוכות.

ראשית. על המחבר, רבי שמואל מאפטא, נמסר בהסכמת הרב מסעראצק ובהקדמת המו"ל הנ"ל, שהמחבר היה "גיסו" של רבי ישראל רוטנבורג מגור, ו"דודו" של החידושי הרי"ם. אבל הדבר לא מסתדר לנו, שכן, על פי סדר היחוס שרשמנו לעיל, נמצא שהמחבר היה "דודו" של רבי ישראל רוטנבורג, ולא "גיסו", וכפי שמפורש יוצא על פי סדר היוחסין שבספרי "מאיר עיני הגולה" ו"זקני מחנה יהודה" הנ"ל.

ב. אם כל המידע נבנה אך ורק על סמך זה שאנו יודעים שרבי ישראל רוטנבורג היה "גיסו" של המחבר, אזי יש לכאורה להסתפק שמא היה זה בנישואיו הראשונים של רבי ישראל, ורק אז הוא היה אכן גיסו של המחבר, ואילו לאחר נישואי רבי ישראל בזיווגו השני למ' חיה שרה, הוא לא היה קשור יותר למשפחתו של בעל ה"תורת שמואל" מאפטא, וממילא אין כל קשר משפחתי בין משפחת אייבעשיץ לבין משפחתו של בעל החידושי הרי"ם ואחיו ואחיותיו, שהם נולדו כולם לאביהם רבי ישראל מזיווגו השני ולא מזיווגו הראשון.

דמואג' העולמי לכתבי הויחסיין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתג'דו לחקר הויחסיין

ג. כיום, כאשר נגשים אנו בס"ד לתעודות הממשלתיות בפולין, השיגה ידינו את תעודת פטירתה של הרבנית מ' חיה שרה ע"ה, ושם נרשם גם שמות הוריה של הרבנית. מ' חיה שרה רוטנברג, אלמנה בת 72, בתם של בני הזוג יצחק יעקב ופעסא בת משה. אם נתייחס באמינות למה שנכתב שם, נמצא ששם חותנו של רבי יעקב יצחק היה רבי משה, ולא רבי נפתלי הירץ.

[אין לנו מידע לעת עתה אודות רבי משה זה, וגם לא ידוע לנו שם משפחתו וכל פרט אודותיו. ברם, עצם הדבר ששם אבי אמו של הרבנית היה "משה" דבר המסתבר הוא לכאורה, שכן יתכן שמכאן מקור שמו של בנה השני - רבי "משה" חיים רוטנברג. ולא עוד, אלא שהשם "נפתלי הירץ" כלל לא נמצא במשפחה].

ד. והערה נוספת. כידוע, קיים היה קשר רוחני עמוק בין הרבי הק' רבי יצחק מאיר אלתר מגור זי"ע עם תורותיו וירושתו הרוחנית של הרבי ר' יהונתן אייבעשיץ מפראג זי"ע. הוא התבטא אודותיו רבות, וכמובא בחיבורים הנפוצים מליקוטי תורותיו של הרי"ם מגור. ולכאורה תמוה הדבר שמעולם הרי"ם לא מכנה את הרבי ר' יהונתן בתואר המתבקש: "דודי זקני". והלא דבר הוא.

ה. ומעניין, שגם בספר "אמת ליעקב חסד לאברהם" של חתן נכדו של רבי ישראל רוטנבורג מגור, וגם בשני חיבוריו של הגאון רבי שמחה מנחם רוטנבורג הרב מיאדוב הנ"ל, שניהם מתייחסים שם רק כצאצאיהם של המהר"ם מרוטנבורג ושל הב"ח, ושניהם גם יחד אינם מתייחסים כלל כצאצאיו של בעל ה"מגלה עמוקות" - מי שהיה זקנים הנודע והמפורסם של האחים הגאונים לבית אייבעשיץ - וכנ"ל.

* * *

לסיכום. לכאורה, לאחר חשיפת תעודת פטירתה של מ' חיה שרה ע"ה - אשת רבי ישראל רוטנבורג מגור, הרי נפל מעתה כל היחוס של צאצאי רבי ישראל רוטנבורג מגור לאבות משפחת אייבשיץ המיוחסת.

אך בכל זאת חשוב לבדוק שנית לפני הסקת המסקנות, האם יש לנו בכל זאת מידע משפחתי ממקור נוסף ובלתי תלוי, המאשר את קיומו של קשר משפחתי כלשהו בין משפחות רוטנברג ואייבשיץ. לעת עתה לא מצאנו.

העדות על טהרת יהוסם של שלשה משפחות במקורות

- א -

עדותו של הבעש"ט על שלשת המשפחות - הגירסא הנפוצה

בספרי התולדות נפוץ מאוד דברי המחבר ספר "שמן הטוב", אשר חובר ונדפס בשנת תרס"ה על ידי רבי אברהם שמחה בונם חיים מיכלזון, שהיה בנו של הגאון הנודע בשם "הרב מפלונסק" - ה"ה רבי צבי יחזקאל מיכלזון מווארשא. שם, בחלק הסיפורים, אות ק"ו, מספר המחבר בשם הגאון הנודע רבי יוסף לעוונישטיין אב"ד דק"ק סעראצק בזה הלשון:

"כתב שאר בשרי הגאון אב"ד דק"ק סעראצק שיחי', וזה לשונו, שמעתי משאר בשרי הגאון מ' ישראל אב"ד דק"ק וואייסלויץ, נכד הה"ק מ' נפתלי צבי הורוויץ אבד"ק ראפשיץ, שהיסב שמו 'הורוויץ' - אחר משפחת אבי אמו, אא"ז הגאון מ' יצחק הלוי הורוויץ אבד"ק אה"ו, כי הבעש"ט זי"ע אמר, שג' משפחות נקיות דור אחר דור, אשר כרת את אברהם ושבועתו ליצחק ויעמידה ליעקב, א' - משפחת מרגליות, ב' - שפירא, ג' - הורוויץ.

* * *

ומוסיף על כך הגאון מסעראצק במכתבו: "ולזאת חיבב הבעש"ט את הרב מאיר נתיבים - הגאון מ' מאיר מרגליות, והקדוש ר' פנחס שפירא מאוסטרהא, והקדוש ר' צבי הירש הורוויץ אבד"ק זבארוב וטשארטקוב, שהיו תלמידיו.

* * *

וממשיך הרב מסעראצק ומציין: "ועיין בספר 'בני יששכר' לחודש ניסן, מאמר ד' דרוש יו"ד, והקדמת שו"ת 'יד אלעזר'. ובראש ספר 'מטעמי יצחק' כתב, כי ראשי תיבות א"י"ש הורוויץ, הוא נוטריקון: א-ברהם י-שעי' ש-עפטיל. כי משפחת הורוויץ נתכבדה בשלשה צנתי דדהבא אלה. ע"כ דברי הגאון מסעראצק המובאים ככתבם וכלשונם בספר "שמן הטוב". וכאמור, מכאן - לספרי התולדות הנפוצים.

- ב -

עדותו של הבעש"ט הג"ל - הגירסא המעורכנת

אלא שלאחר עיון באותן המקורות שציין הגאון מסעראצק עצמו בשלהי מכתבו, נראים הדברים

קובץ רשימות ניתנידו לחקר היוחסין

שונים במעט. ואכן, המחבר עצמו **ראשב"ח מיכלזון** הנ"ל הבין ככל הנראה שאין הדברים מדויקים, ובספרו "מקור חיים" שהדפיס לאחר מכן, [ראה ב"מקור חיים", תער"ב, אות שמ"א], הביא גירסא חדשה ומעודכנת של עדותו של **מרן הבעש"ט זי"ע**.

את הגירסא המעודכנת קיבל המחבר מפי אביו - הגאון **רצ"י מפלונסק** הנ"ל, כפי שקיבל מפיו של **הרבי מקשאנוב - רבי אברהם יוסף איגרא** - כפי אשר שמע מפיה קדשו של הגאון הק' **רבי חיים הלבדשטאם בעל ה"דברי חיים" מצאנו זי"ע**. לאחר מכן הוא מזכיר ברמיזא ומוקף בסוגריים על הגירסא הקודמת שהדפיס בספרו הקודם "שמן הטוב".

אביו, **הגאון מפלונסק** הדפיס אף הוא עצמו את הגירסא המעודכנת בקונטרס "פתחא זעירא" אשר צירף לספר "צבא רב" - שבו ריכז את חידושי זקינו - ראש משפחת "בערלינער" - הגאון **רבי צבי הירש לעווין אב"ד דק"ק בערלין**.

* * *

וזה לשונו: "כתב אלי שאר בשרי - הגאון הצדיק מ' **אברהם יוסף שיחי' איגרא** - הרבי מקשאנוב, ששמע מפי שאר בשרי **הגאון הק' מוהר"ר רבי חיים מצאנו זי"ע**, אשר הבעש"ט זי"ע אמר שג' משפחות נקיות דור אחר דור, אשר כרת את אברהם ושבעתו ליצחק ויעמידה ליעקב, והם, משפחת ה'חכם צבי', ומשפחת זקני הגאון הק' **רבי מאיר הלוי איש הורוויץ אבד"ק טיקטין**, ומשפחת הבעש"ט זי"ע, (ועיין בספר שמן הטוב חלק ב' אות ק"ו). עכ"ל.

* * *

אלא שמפאת פרסומו הנרחב של הספר "שמן הטוב", לעומת הספר "מקור חיים" שאינו נפוץ כל כך, נתפרסמה ביותר הגירסא הראשונה, והיא נתקבלה בספרי התולדות כגירסא מוסכמת ומהימנה שאין עליה עוררין, ואילו הגירסא המעודכנת והמקורית כמעט שלא נודע אודותיה.

- ג -

דברי ה"בני יששכר" זי"ע אודות שלשה משפחות

מסתבר, שנתערבבו לו למי שמסר את הגירסא הראשונה לרבה של סעראצק, בין דבריו של הגאון הק' **רבי צבי אלימלך שפירא בעל ה"בני יששכר" מדינוב זי"ע** - וכמצויין לעיל במכתבו של הרב מסעראצק - לבין עדותו של **הבעש"ט הנ"ל**.

אלא שהמעין בגוף לשונו הק' של ה"בני יששכר" עצמו במקור, וכפי שנרחיב להלן בס"ד, יבחין מיד שאין כל קשר בין דבריו הק' לבין עדותו של **הבעש"ט הנ"ל**.

* * *

כל כך נתחברו להם שני העניינים הנפרדים, עד כדי כך שמצאנו רבים וכן שלמים הטורחים להסביר מדוע "הוציא" ה"בני יששכר" מרשימתו את משפחת "מרגליות" ובמקומה הוא "הכניס" את משפחת "רפאפורט"...

לאחר מקרא דבריו של ה"בני יששכר" ניווכח בעצמינו שאין כאן כל תמיהה וכל קושיא, כאשר "לא

קרב זה אל זה כל הלילה", ומדובר בשני נושאים שונים לגמרי.

* * *

דברי ה"בני יששכר" אודות שלשת המשפחות, נרשמו על ידו - בשלשה מקומות, ואף גם זאת, במקום נוסף - רביעי במספר - הוא מוסיף ומציין רעיון נוסף בהקשר לענין הנ"ל. לאחר שהוא מרחיב שם בחשיבותו של השם היהודי, ובגנותם של אלו המכנים את שם הקדוש בכינויים לוועזיים המורגלים אצל אומות העולם, מוסיף בעל ה"בני יששכר" ומציין שכך הוא הדבר גם בכינוי שם המשפחה, וגם בזה רצוי לאמץ שם משפחה יהודי ולא שם שניתן לנו על ידי הגויים. וכאן, הוא נותן טעם לשבח בעצם הנהגת השלטון בחובה להעניק "שם משפחה" לכל משפחה ומשפחה ולכל בית אב, "שמזה נודע יחוס משפחות לדורות עולם, כי בניו לדורות נקראו על שמו הנוסף של אביהם, וכן בני בניו לדורותיהם, ויודעין גם אחר כמה דורות שזהו מן הבית הזה!" וכאן, לשם הבנת דבריו, הוא מוסיף ומציין לשם דוגמא בעלמא, שלשה משפחות מפורסמות בישראל שכבר הנהיגו בעצמן בשם משפחה, עוד טרם גזירת השלטון. אלא שהוא מציין מפורש בדבריו שהוא אינו מתכוון בדווקא לשלשה משפחות אלו, על ידי שהוא מוסיף לפנייהן ולאחריהן את המילים: "כגון", "וכיוצא בהן". ולא עוד, אלא שרק בשתי מקומות בלבד הוא נוקט את שמותיהם של אלו השלשה, בעוד שבמקום נוסף הוא מציין רק שתי משפחות, ובמקום רביעי, הוא לא מזכיר אף לא אחת משלשה אלו, והוא מציין לשם דוגמא את "משפחת פואה"...!

- ד -

שלשת המשפחות בספרי ה"בני יששכר" ז"ע

ובכן, מרגלא בספרי דבי רב האי גאון וקדוש רבי צבי אלימלך שפירא אב"ד דק"ק דינוב בעל ה"בני יששכר" ז"ע, ביאור מתוק מדבש על מאמר הכתוב "ויעש להם בתים". ואידי דחביבא ליה ביאורו המופלא, העלה אותו ה"בני יששכר" בחיבורו בארבעה מקומות. פעמיים, בחיבורו "בני יששכר", לראשונה - במאמרי חודש ניסן [מאמר ד' אות י'], שם הוא מסיים את דבריו במילים אלו: "והבן כי נחמד ונעים הוא", ושוב שנית - במאמרי חודש תשרי [מאמר ו' אות י"ד]. וכן בשניים מחיבוריו הנוספים. ספר "אגרא דכלה" - [כך מצויין בספרו הנ"ל, אולם לא מצאנו לעת עתה מקומו], וספר "מעין גנים" - בפרק ג', בהג"ה, ושם הוא מסיים את דבריו בלשון זה: "הבן הענין ותנשק ידי חכמי התורה!" ומענין לענין באותו ענין, נזכר גם בספרו "אגרא דפרקא", רמז ס"ט, בביאור דבריו של הרמ"ע מפאנו ז"ע בספרו "עשרה מאמרות".

* * *

זה לשונו הק' בספרו "מעין גנים":

"ויהי כי יראו המילדות את האלקים ויעש להם בתים", הוא מדה כנגד מדה. דהנה, קריאת שם לוי

דמואג' העולמי לכתבי היחסיין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתג'דו לחקר היחסיין

לאדם, יועיל להעשות 'בית'. היינו, משפחות מיוחדות. דהנה, כאשר יקרא לאדם שם, ראובן, בלא שם לווי, הנה, ב' או ג' דורות, לא יוכרו נינו ונכדו שהם באים מאותו ראובן. מה שאין כן אם יקרא לראובן שם לווי, כגון, **'ראובן פואה'**, הנה כל הבנים ובני בנים יקראו בשם **'פואה'** לשם לווי, ויכירו כולם 'בית' וימשפחה' מיוחדת, שבאו כולם מ'**ראובן פואה'** הראשון.

ולהיות שיראו המילדות את האלקים, ולא עשו כאשר דיבר אליהן מלך מצרים, היינו, שלא קבלו עליהן השם לווי שלו, אף שהשם לווי הוא למראית עיני בשר לתועלת, וכנ"ל, הנה לא קיפח השם יתברך שכן, ויעש להם בתים - בתי כהונה לויה ומלכות, והמשפחות עד סוף כל הדורות יוודעו לעין כל שהם **'כהנים' 'לויים' ומזרע 'דוד' - 'בני מלכים'.**

* * *

והא לך לשון קדשו בספר "בני יששכר" לחודש ניסן:

"ובזה פירשנו בטוב טעם מקראי קודש, ויאמר מלך מצרים למילדות העבריות, ויעש להם בתים... והנה, כפי ראות עיני בשר, נראה, כי דבר אחד טוב נמשך מאלו השמות שמניחין לאדם חוץ שמו העיקרי, שמזה נודע יחוס משפחות לדורות עולם, כי בניו לדורות נקראו על שמו הנוסף של אביהם, וכן בני בניו לדורותיהם, ויודעין גם אחר כמה דורות שזהו מן ה'בית' הזה. כגון, **משפחות ראפפורט והורוויץ ושפיר"א.**

והנה אמר הכתוב, ויהי כי יראו המילדות וכו', ולא רצו להקרא בשם נוסף שקראן פרעה, הנה, ויעש להם - השם יתברך - בתים, שילם להם שכרם ב'בתי כהונה ולויה', הנה ניכרים לעולם במשפחותיהם, זה 'כהן' וזה 'לוי'. והבן, כי נחמד ונעים הוא.

* * *

שוב שנית ב"בני יששכר" לחודש תשרי - ובלשונו הק':

"ויהי כי יראו המילדות את האלקים ויעש להם בתים". היינו, בתי כהונה ולויה ומלכות, כמו שדרשו רז"ל (סוטה יא). ומהראוי להתבונן, מהו הימדה כנגד מדה' שבשכר היראה יצאו מהם 'כהנים ומלכים'.

ואבאר לך. דהנה, 'בית' נקרא כאשר איש פרטי מסויים תצא ממנו משפחה גדולה, וכולם יתייחסו עד עולם לדורותם על שם אביהם המסויים הלזה, ועל כינויו יקראו. כמו שתמצא עד היום **משפחת ראפפורט משפחת שפירא וכיוצא**. הנה לדורות עולם, כל צאצאי מעיו של הראשון המסויים, כולם נקראים על שמו. נמצא, שם הראשון נזכר לעולם, וזה נקרא 'בית'.

וכענין הנאמר לדוד: **'ובית' יעשה לך ה'**, הנה שמו יכון לעולם. וכמו שאמר הנביא: **'בית דוד, כה אמר ה' דינו לבוקר'.** וכן **'בתי כהונה'**, נקראים **'בית אהרן'**. וכן **'בית הלוי'**. והנה, לפי זה תבין שהוא מדה כנגד מדה...

* * *

ונסיים בדבר נוסף מענין זה, כפי שהעלה ה"בני יששכר" בספרו "אגרא דפרקא" אות ס"ט, וזה לשונו שם:

ב"עשרה מאמרות" כתב, שמשה רבינו ע"ה לא מנה לראשי משפחות, רק אותו שהיה ראוי להעמיד

ששים רבוא. וזהו שאמר 'לגלגלתם', שהיה בגולגולת שלו שישים רבוא טיפין. ונראה לי, שכן הוא בכל דור, מי שזוכה שנתמנה לראש משפחה על ידי שם הכינוי של המשפחה, כגון הורוויץ שפירא ראפפורט. עכ"ל.

* * *

ולסיכום:

א. מתוך דבריו נראה ברור שהוא אינו מתכוון לשלשה משפחות אלו בדווקא, אלא כדוגמא בעלמא לעצם המושג של "שם משפחה", או כפי שנקרא בלשונו הק': "שם לוי".
ב. המעיין בדבריו הק' שהעתיקנו כאן, יראה ברור שהוא אינו מתכוון בדבריו כלל לענין "נקיות המשפחה מדור לדור", ואינו שייך כלל לדברי עדותו של מרן הבעש"ט זי"ע על טהרת שלשת משפחות בישראל, שכן ה"בני יששכר" אינו מדבר על כשרות המשפחות ולא על כיוצא בזה.

- ה -

עדותיו של החוזה מלובלין על משפחת המהר"ם מטיקטין

ועתה, ניתנה ראש ונשובה לכשרותה וטהרת יחוסה של משפחת המהר"ם מטיקטין זי"ע. ובכן, מלבד עדותו של מרן הבעש"ט זי"ע, מצויה בידינו עדות נוספת בענין זה, מפי קדשו של הרבי הק' רבי יעקב יצחק הלוי הורוויץ מלובלין, המכונה גם בשם המשפחה "שטערנפעלד" - ונודע בפי כל בשם "החוזה מלובלין" זי"ע.

כך כותב הגאון רבי צבי יחזקאל מיכלזאהן אב"ד דק"ק פלאנסק הנ"ל, בקונטרס "הר הבית" המצורף לספרו "פינות הבית", שנדפס בפיטרקוב בשנת תרפ"ה, בעמוד 87, אודות המהר"ם מטיקטין הנ"ל, [ובסוגריים הוא מוסיף ומציין שם אודותיו: "הובא חידושי תורה בשמו בסוף ספר 'פני אריה' להגאון רבי אריה ליב אב"ד דק"ק מלאווא בן הגאון רבי משה כ"ץ מטיקטין. ע"כ]. וז"ל:

* * *

"כתב אלי הגאון אב"ד דק"ק קראשניק - מ' דוד יוסף שיחי', שמעתי מאדוני אבי מו"ר שיחי', ששמע מזקנו - הרב מאיוונצק, ששמע מחותנו הק' - רבי יעקב מאפטא ז"ל, שפעם אחת... עוד שמעתי מכ"ק אאמו"ר, ששמע מזקנו הנ"ל, ששמע מחותנו הק' ר"י מאפטא, ששמע בעצמו מדודו הק' - רבי מאיר מאפטא, שבעת שרצה להשתדך עם הקדוש רבי יוסף קעזיס, נסע להרבי הק' מלובלין, וסיפר לו שמדברים לו נכבדות עבור בתו - עם בן הרב ר' יוסף קעזיס, אך התנצל את עצמו: מי יודע אם ירצה הרב ר' יוסף קעזיס להשתדך עמו, כי הוא יחסן ואני אינני יחסן.

"השיב לו הרבי בזה הלשון: יחוס אין נחשב בשמים, רק יחוסו של משפחת הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג, שהמה נכדי הגאון הק' רבי מאיר'ל מטיקטין זצ"ל.

"אלא סתם יחוס? גם אתה יחסן גדול, כי הנני רואה אותך לוי ברור, עד זקני - לוי בן יעקב אבינו ע"ה.

"ושמעתי מזקני, שבעת שכיבד הרבי מלובלין את זקני הקדוש רבי מרדכי מסטאשוב ואחיו הקדוש רבי מאיר מאפטא בזמר, אמר, שמזמרים כמו הלויים בבית המקדש...

דמואג' העולמי לכתבי היחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתג'דו לחקר היחסין

* * *

"וכן סיפר לי הגאון הישיש מ' יחיאל אבד"ק קאריב ז"ל, שהיה בשנת תר"י בבעלז אצל הק' רבי שלום ז"ל. אז היה שם הק' רבי יעקב מאפטא, שבא להשתדך עם הרב הקדוש מבעלז. ודרכו של הרה"ק מבעלז היה, שבכל עת שכחב תנאים עם אחד מיוצאי חלציו, חישב את יחוסו לפני המחותן. וכן עשה גם אז.

"ועל זה סיפר לו הק' רבי יעקב מה שאמר הרבי מלובלין לדודו הק' רבי מאיר מאפטא, כנ"ל. אז התחיל הרב הקדוש מבעלז עוד הפעם לחשוב יחוסו, עד שבא חשבון, שיחוסו הוא מסתעף גם ליחוס של הרבי ר' שמעלקא, ואחר כך חתם התנאים". עכ"ל.

* * *

[וכדברים האלה כתב ג"כ בספר "אהל הרבי", חלק "אור הנפלאות", במכתבו של הרב מפלאנסק. עיין שם בעמוד י"ב, אות נ"ח].

הילולא דצדיקיא

למלאות תשעים ושלוש שנה להסתלקותו של חותני זקני

הרה"ק רבי דוד הלוי פרדס - הרבי מסטאשוב זי"ע

יום ח' לחודש אייר שנת תרפ"ב

ומנו"כ בביה"ח דק"ק סוסנוביץ' שבפולין

פרק א

הרה"ק רבי דוד מסטאשוב זי"ע

כ"ק מרן אדמו"ר רבי דוד הלוי פרדס מסטאשוב זי"ע - היה הדור הרביעי בשושלת חצר הקודש סטאשוב. הוא היה בנו של כ"ק מרן אדמו"ר רבי מרדכי הלוי פרדס מסטאשוב - הרבי ר' מרדכי'לע השני זי"ע. והוא היה בנו של כ"ק מרן אדמו"ר רבי שמואל אהרן הלוי פרדס מסטאשוב זי"ע, אשר מלבד כהונתו כ"רבי" ומנהיג לקהל עדתו, כיהן גם כן כ"ריש מתיבתא" בק"ק סטאשוב. והוא בנו וממלא מקומו של אביו - מייסד השושלת - כ"ק מרן אדמו"ר רבי מרדכי הלוי פרדס מסטאבניץ וסטאשוב זי"ע - הראשון לשושלת סטאשוב - אחיו ורבו של הרה"ק רבי מאיר זי"ע מאפטא בעל "אור לשמים", ותלמידו המובהק של הרבי הקדוש "החווזה" מלובלין זי"ע, אשר ציווהו לנהל עדה עוד בחייו, ואף שלח לו "קוויטל", שנשתמר עד השואה.

* * *

הרה"ק הרבי ר' דוד מסטאשוב זי"ע נודע בדורו כעילוי וחרף מוח וכמתמיד עצום, עד שבצעירותו נאלצה אמו לנתקו בכח מלימודו כדי שיאכל פת שחרית וערבית. מחזה רגיל היה לראותו בבית המדרש, מתנצח בדברי תורה עם הלמדנים שהופלאו מכח הסברתו הנאה. נוהג היה לנסוע אל צדיקי דורו, ביניהם, הרה"ק רבי אברהם מטריסק, הרה"ק רבי חיים שמואל מחנטשין, ובמיוחד אל רבו הרה"ק בעל ה"תפארת שלמה" מרדומסק. בשובו לביתו בנסיעותיו אלו, ניכר היה על פניו כי הוא בוער בשלהבת של יראת השם צרופה ועילאית. עם פטירת אביו, קיבל על עצמו את עול הנהגת העדה. בתחילה ישב בסטאשוב, ובשנת תר"ס העביר את חצרו לסוסנוביץ', שם החל לנהל את העדה, כאשר השפעתו היתה רבה גם על יהודי העיר הפשוטים. היה בעל צורה הדורה ונפלאה ששבתה לבבות רבים, עד שבמרצת השנים הפכה חצרו לתל תלפיות להמוני חסידים ואנשי מעשה, ואף לנדכאים ופשוטי עם שבאו להתעלות במחיצתו, והיו נהנין ממנו עצה ותושיה בגשמיות וברוחניות.

מחוץ לאותם חסידים ואנשי מעשה, הסתופפו בצלו יהודים רבים מעיירות הסביבה, שבאו לשמוע אותו בתפילותיו וניגוניו, שכן כסבו הרה"ק רבי מרדכי הראשון מסטאשוב זי"ע, וכדודו הרה"ק רבי מאיר מאפטא זי"ע, שם דגש מיוחד על ניגונים. בבית מדרשו היו התפילות גדושות ניגונים ונעימות חדשות גם

ישנות, שיצאו להם מוניטין גם בקרב יהודי 'עמך'. בשולחנותיו השמיעו מניגוני הרבי ר' מרדכי זי"ע ראש השושלת, ומניגוני אחיו רבי מאיר מאפטא זי"ע.

הרבי ר' דוד זי"ע נסתלק בגיל שבעים ושמונה שנים ביום ש"ק פרשת אחרי וקדושים ח' באייר שנת תרפ"ב, ונטמן בבית העלמין בסוסנוביץ', ועל ציונו הקדוש הוקם אוהל. לאורך השנים נפגע קשה בית העלמין בסוסנוביץ', ובמיוחד בתקופת השואה על ידי הגרמנים ימ"ש, אז נחרב גם האוהל של הרבי מסטאשוב, ואולם, באורח פלא, על אף כל הזוועות, המצבה נותרה בשלמותה.

פרק ב

שושלת סטאשוב והמשפחות המסתעפות

זהו סדר היוחסין של (1) כ"ק מרן אדמו"ר **רבי דוד הלוי פרדס מסטאשוב** זי"ע. הוא היה בנו של (2) כ"ק מרן אדמו"ר **רבי מרדכי הלוי פרדס מסטאשוב** זי"ע. בנו של (3) כ"ק מרן אדמו"ר **רבי שמואל אהרן הלוי פרדס מסטאשוב** זי"ע - מנהיג קהילת הקודש וריש מתיבתא בק"ק סטאשוב. בנו של (4) כ"ק מרן אדמו"ר **רבי מרדכי הלוי פרדס מסטאבניץ וסטאשוב** זי"ע - הראשון לשושלת סטאשוב. (5) בן **רבי שמואל הלוי סג"ל (בוימגרטן)**.

יש מוסרים שרבי שמואל הלוי סג"ל הנ"ל (5), היה מצאצאו של (6) **רבי ישעי' הלוי הורוויץ מפראג - בעל השל"ה הקדוש** זי"ע. והמשך יחוסו למעלה בקודש, בפרק בפני עצמו. יש מוסרים שמ' פייגא ע"ה אשת רבי שמואל הלוי סג"ל הנ"ל (5), היתה מצאצאו של (7) **רבי שבתי הכהן אב"ד ור"מ דק"ק העלישוי - הש"ך** זי"ע. והמשך יחוסו למעלה בקודש, בפרק בפני עצמו. רבי מרדכי ברש"א הלוי מסטאשוב הנ"ל (2), היה חתנו של (8) **רבי (ישראל) יעקב פינטשאווסקי מסאבקוב - ר' יעקעלע סאפקאווער** זי"ע. בנו של (9) **רבי דוד פינטשאווסקי**. רבי דוד הלוי מסטאשוב הנ"ל (1), היה חתנו של (10) **רבי מנשה הירש דייטלבוים**. בנו של (11) **רבי לייב וואלף דייטלבוים**. בנו של (12) **רבי שמעון דייטלבוים**.

רבי שמעון דייטלבוים הנ"ל (12), היה חתנו של (13) **רבי אלעזר דייטלבוים**. רבי לייב וואלף דייטלבוים הנ"ל (11), היה חתנו של (14) **רבי משה שטארק**. רבי משה שטארק הנ"ל (14), היה חתנו של (15) **רבי ישראל פעלדהאער**. רבי מנשה הירש דייטלבוים הנ"ל (10), היה חתנו של (16) **רבי ישראל גארפינקעל**. בנו של (17) **רבי זאב וואלף גארפינקעל - אב"ד ומו"ץ בק"ק סטאשוב**. בנו של (18) **רבי אבנר גארפינקעל (מסטאשוב)**. רבי ישראל גארפינקעל הנ"ל (16), היה חתנו של (19) **רבי יואל**.

* * *

עד כאן ממה שעלה בידינו לעת עתה בעהשי"ת, ועוד חזון למועד להוסיף נדבכים נוספים, בשילוב מקורות והערות, תולדות וציורים, בס"ד.

רבי יוסף מרדכי באב"ד מווארשא

חידושי יוחסין במשפחת זוגתו של רבי יוסף מרדכי באב"ד מווארשא
תעלומה בדבר הקשר המשפחתי שלו עם הגאון רבי יוסף באב"ד מטארניפול בעל ה"מנחת חינוך" זי"ע

יום חמישי לסדר ולמדתם אותם את בניכם פרשת עקב
כ"א לחודש מנחם אב שנת ה"א תשע"ה אשדוד

החיים והשלום וכל טוב סלה
לראש מעלת ידידי הר"ר אהרן אליהו פולק הי"ו
אחדשה"ט באה"ר ובידידות

אשר שאלת מעמנו אודות יחוס אבותיך למשפחת באב"ד, [כחמשך למכתבך הראשון בענין זה, מיום כ"ג באלול שנת תשס"ח], אשיבך דבר כפי שעלה במצודתי בעזרת השי"ת לאחר העיון במקורות. וטרם שאפרט תחילה את שאלתך, על מנת שנוכל להשיב עליה כראוי, דבר דבור על אופניו בס"ד, אסדר ראשית דבר את שושלת ייחוסך עד למשפחת באב"ד.

* * *

הר"ר אהרן אליהו פולק הי"ו, ב"ר ישראל פולק, ב"ר הלל יחיאל פולק, ב"ר אליעזר פולק, ב"ר אברהם יהודה פולק, ב"ר הלל פולק - אב"ד דק"ק סאסרעגן, ב"ר אליעזר פולק מנייטרא, ב"ר הלל פולק - אב"ד דק"ק אייבשיץ, ב"ר יצחק איצק פולק - אב"ד דק"ק גיאי, ב"ר אליעזר לייזר פולק - אב"ד דק"ק טאטיץ. ולמעלה בקודש.

הר"ר אהרן אליהו פולק הי"ו, ב"ר ישראל פולק ומ' הינדא, ב"ר אברהם מנשה אייכלר ומ' אדל רבקה, ב"ר דוד הלוי ומ' שיינדל פייגא, ב"ר שמעון יוסף מלר ומ' פריידא לאה, ב"ר יוסף מרדכי באב"ד מווארשא - שעליו נרחיב אי"ה להלן.

* * *

וזה תורף שאלתך (סיכמתי כאן את הדברים מתוך מכתבך ובניסוח מעובד ומתומצת):
פעמים רבות שמענו מפי זקנתי הישישה מ' שיינדל פייגא לוי ע"ה, שנפטרה בשנת תשס"ג - בהיותה כבת צ"ב שנה, שהיא מתייחסת כ"דור חמישי" עד הגאון הנודע רבי יוסף באב"ד מטארניפול בעל ה"מנחת חינוך" זי"ע, והוא, על ידי זקינה - אבי אמה - רבי יוסף מרדכי באב"ד מווארשא הנ"ל, אלא שהיא לא ידעה להשלים את הדורות שביניהם.

דוממך העולמי לכתבי הויזשין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתגדו לחקר הויזשין

כפעם בפעם הוצאתי מפיה פרטים אחדים אודות משפחת הוריה, ואלה הדברים אשר שאבתי מתוך מעט הזכרונות שהעבירה לנו ורשמנו מפיה לזכרון עולם.

(א) שם אביו של רבי יוסף מרדכי באב"ד מווארשא היה רבי אליעזר ליפא באב"ד. אינני יודע את שם אביו של ר' אליעזר ליפא. על פי דבריה, נמצא שאביו היה בנו או בן בנו של ה"מנחת חינוך".

(ב) מצוי במשפחה תמונה של תואר פני הסבא רבי יוסף מרדכי, ואשה ישישה שהכירה את ה"מנחת חינוך", העידה שהיה קלסתר פניו דומים להפליא לתואר פני קדשו של זקינו ה"מנחת חינוך". התמונה והעדות נדפסו בספר "מאורי גליציה" מאת הרב מאיר וונדר, בערך משפחת באב"ד, עמוד 391.

(ג) שם אשתו של ר' יוסף מרדכי - מ' אדל ליבא ע"ה. והיה לה אח בשם ר' מאיר. והם נתייתמו בצעירותם מאביהם שהיה שמו ר' צבי ב"ר אהרן - כפי שנמצא ברשימת היארצייטן שנכתב על ידי אבי הסבתא - ר' שמעון יוסף מלר ז"ל - חתנו של ר' יוסף מרדכי באב"ד.

(ד) הכינוי שכינתה הסבתא את אבי היתומים לא נשמע לנו ברור מפיה. משהו כמו "ר' צבי... מיניץ". אולי קמניץ או משהו דומה. כך היא כינתה גם את קרוב המשפחה שלקח אותם תחת חסותו, משהו כמו "הרב... מיניץ". אולי הם היו מתושבי העיר קמניץ, ואולי הם גדלו בבית רבה של קמניץ. אינני יודע. הדברים לא הובנו לנו כראוי.

(ה) משפחת אביהם של היתומים הרכים, היו מקורבים ביותר לבעל ה"דברי חיים" מצאנו ז"ע. (ו) גיס היה לה לסבתא, ושמו ר' צבי משה לוי, שהיה אחיו של הסבא ר' דוד לוי. בסביבות ימי החנוכה של שנת תרצ"ט, כחצי שנה טרם פרוץ השואה, הוא נשא אשה מזדונסקאוואלא שבפולין. כאשר נסע לפולין לקראת נישואיו, ביקשו ממנו לבקר בווארשא, ולפרוש בשם שלום הסבא ר' יוסף מרדכי באב"ד. בהגיעו לווארשא, נתבשר שהסבא נפטר זמן מועט קודם לבואו. אין לנו תאריך מדויק לפטירתו. (ז) בביקור זה, כבר לא היתה הסבתא - אשת ר' יוסף מרדכי - בין החיים, שכן היא נפטרה כבר בשנת תרע"ט, ביום ז' בטבת - כפי שנמצא רשום על ידי חתנם ר' שמעון יוסף מלר הנ"ל. זה הוא תמצית וסיכום כל הפרטים שקיבלתי מפי הסבתא מ' שינדל פייגא לוי ע"ה בענין זה. האם יש בידך פרטים נוספים, ואולי מדויקים יותר, להשלמת פרטי שלשלת היחס של משפחתנו?

* * *

ועתה, הנני להשיבך כפי שעלה במצודתי בעהשי"ת. ראשית עלי להודיעך שנמצא עד עצם היום הזה בבית החיים בווארשא מצבת קבורתה של אשתו של רבי יוסף מרדכי באב"ד. וזה תוכן הדברים שנחרטו עליה ממה שעלה במצודתנו בס"ד: "פ"נ... הצנועה... כפה פרשה... שלחה לאביו... מ' אדיל ליבא ע"ה ב"ר צבי אשת ר' יוסף מרדכי באב"ד נפטרה ז' טבת תרע"ט... (נכדת) ר' נתן נטע משינעווע... תנצבה". ע"כ. והנה, התעלומה הראשונה כבר נפתרה לנו בס"ד. שכן, מאחר שאנו יודעים אשר שם כינוי משפחתם של צאצאי רבי נתן נטע משינעווא היה "דומיניץ", אמור מעתה, לא "מיניץ", ולא "קמניץ", כי אם "דומיניץ".

דהיינו, שהסבא ר' יוסף מרדכי באב"ד מווארשא, היה חתנו של יהודי שהיה שמו רבי צבי ב"ר אהרן דומיניץ, נכדו של הצדיק רבי נתן נטע משינעווא.

דומ"ר העולמי לכתבי היחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתגלדו לחקר היוחסין

ואכן, מצאנו בס"ד בין צאצאיו של רבי נתן נטע משינאווא את בן בתו שהיה שמו רבי אהרן דומיניץ, אשר עליו אכן נמסר בספרי התולדות שהוא היה ידידו של בעל ה"בני יששכר" מדינוב זי"ע, ונערץ ביותר על ידי בעל ה"דברי חיים" מצאנו זי"ע. הדברים תואמים להפליא את דברי הסבתא מ' שיינדל פייגא לוי ע"ה, שהם היו מקורבים לרבינו הק' מצאנו.

* * *

נראים הדברים אם כן, שסדר היוחסין למעלה בקודש כך הוא:

- (א) הר"ר אהרן אליהו פולק הי"ו.
- (ב) בן רבי רבי ישראל פולק ומ' הינדא.
- (ג) חתן רבי אברהם מנשה אייכלר ומ' אדל רבקה.
- (ד) חתן רבי דוד לוי ומ' שיינדל פייגא.
- (ה) חתן רבי שמעון יוסף מלר ומ' פרידא לאה.
- (ו) חתן רבי יוסף מרדכי באב"ד מווארשא ומ' אדיל ליבא.
- (ז) חתן רבי צבי דומיניץ.
- (ח) בן רבי אהרן דומיניץ.
- (ט) בן רבי יהודה לייבוש דומיניץ מגרודז'יסק זי"ע.
- (י) חתן רבי נתן נטע משינאווא זי"ע - בעל "עולת תמיד" ו"קישוטי כלה".

* * *

ועם ברכת "תתחדש" על היחוס החדש שנודע לך זה עתה בס"ד, אעלה לך ראשי פרקים מתולדות הצדיקים הללו, כפי שהעליתי בעבר במאמרי "ויתגלדו" לחקר היוחסין בישראל בס"ד. הרה"ק רבי נתן נטע משינאווא זי"ע, נודע על שם חיבוריו הקדושים, ספר "עולת תמיד", וסידור "קישוטי כלה" עם פירושו על סדר התפלות, ועוד חיבורים. הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע העיד עליו שהוא מל"ו צדיקים שבדור. הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע אמר עליו כשהיה שומע דברי תורתו: "יפה אמר רבי נטע", והבטיח על מי שיתפלל בסידורו של רבי נטע - "עולת תמיד" שתפילתו לא תשוב ריקם. רבי נתן נטע היה איש מופת ידוע בדורו, ונתפרסם על ידי צדיקי דורו בשיחתו עם אליהו הנביא ז"ל על טעם אריכות הגלות. בעת הלוויתו, הגיע לפתע פתאום הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג, ואמר, כי כשם שיש ל"ו צדיקים נסתרים יש כנגדם ל"ו צדיקים נגלים, ומאחר שאני בן זוגו של רבי נטע - לכן ידעתי להגיע.

חתנו, הרה"ק רבי יהודה לייבוש דומיניץ מגרודז'יסק, היה מתלמידי ה"חווה" מלובלין. הוא נולד בשינאווא, ותיכף משחר ילדותו נודע כמתמיד גדול, וכמעט לא ישן במיטתו מאז נערותו. בהגיע ר' יהודה לייבוש לעת ה"בר מצוה", חישב בדעתו לנסוע לישיבה בבראד, אך כאשר מצא אותו הרה"ק רבי נתן נטע משינאווא זי"ע - חותנו לעתיד, הוא פנה אליו ואמר לו: הנני יודע מחשבתך, אבל הרי יתום אתה, ומי יחמול עליך בבראד? עצתי שתשאר כאן, ותתמיד בתורה, ואתן לך את בתי צפורה לאשה. ר' יהודה לייבוש עסק בקבלה, והיה בעל מופת גדול, וגם כתב קמיעות, וסמך ה'חווה' מלובלין ידיו

דומ"מ העולמי לכתבי היחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתנידי לחקר היחסין

על זה. הוא היה מהחבריא קדישא בלובלין. ביום הדין - בראש השנה - היה יודע ומכיר כל המאורעות העתידין לבוא בזו השנה, והיה יודע להתפלל על אנשים שראה עליהם איזו גזירה. נפטר ביום ר"ח ניסן שנת תקפ"ה, ומנו"כ בגרודזיסק, ועשו אוהל על קברו.

מבניו, ידועים לנו: רבי אהרן דומיניץ הנזכר למעלה - ידידו של רבי צבי אלימלך מדינוב, ונערץ מאד על ידי רבי חיים מצאנז. רבי אברהם משה דומיניץ משינאווא. רבי מנחם מענדיל דומיניץ - תלמידו של רבי מנחם מענדיל מרימנוב. רבי יצחק דומיניץ - איש קדוש שהתגורר בכפר זדיבראווע שליד פשעמישל. והמפורסם שבהם ממלא מקומו - הרה"ק רבי נפתלי נתן נטע הירש דומיניץ מרעדים והוסאקוב. נפטר ביום י"ג באייר שנת תקפ"ז. כיהן כרב ברעדים, ומשם נתקבל לאב"ד בהוסאקוב. אביהם של: רבי מרדכי מנחם מענדיל דומיניץ אב"ד רעדים. רבי אברהם דומיניץ בחירוב. רבי יהודה לייביש דומיניץ אב"ד ברעזוב ואיסטריק. ובנו ממלא מקומו - רבי חיים יעקב יחיאל דומיניץ מנישטאט, שנפטר ביום כ"ו בשבט שנת תרמ"ד, והיה תלמידם של רבי חיים מצאנז ורבי חנוך העניך דוב מאלעסק, וכיהן כאדמו"ר ברעדים וכאב"ד עיר חדש (נישטאט) שליד פרעמישל, ומחבר ספרי "עולת שבת" ו"עולת החודש" ו"מגילת ספר".

* * *

עתה נשוב נא לבירור יחוסו של רבי אליעזר ליפא באב"ד, אביו של רבי יוסף מרדכי באב"ד מווארשא. האם הוא היה אכן בנו או נכדו של הגאון רבי יוסף באב"ד מטארניפול בעל ה"מנחת חינוך"? אם כי כך מקובל על פי מסורת המשפחה, אולם לכאורה הדברים אינם עולים יפה כל כך במבחן השנים, שהרי בנו רבי יוסף מרדכי כבר נקרא על שמו, ומוכרח שהוא נולד לאחר פטירתו, בשלהי שנת תרל"ד, ביום כ"ד באלול. כאשר נבדוק את שנות חייהם ולידתם של ר' יוסף מרדכי וילדיו, נמצא לכאורה שהשנים דחוקות ביותר.

והן אמת שבספרי התולדות המצויות עמנו כיום, לא מצאנו לכאורה לא בן ולא נכד לבעל ה"מנחת חינוך" שנקרא בשם רבי אליעזר ליפא באב"ד. ברם, אי משום הא גרידא, לאו קושיא היא. שכן, לא מצאנו ולא ראינו - אינה ראייה.

* * *

בואו חשבון.

על מנת שהמסורת שר' יוסף מרדכי היה בן בנו של ה"מנחת חינוך", ושהוא נקרא על שמו משום שנולד לאחר פטירתו, עלינו לצופף מאוד את השנים. שים לב. ראשית, נהיה מוכרחים לומר שר' יוסף מרדכי נולד בחודש תשרי של שנת תרל"ה, שזהו התאריך המוקדם ביותר שיש לנו לאחר פטירת זקנו ה"מנחת חינוך" - שהוא נקרא על שמו. רק באופן זה, ורק באופן שנקבל שכל הדורות שלאחר מכן נולדו כולם להוריהם תיכף ומיד לאחר נישואיהם, נוכל לדחוק ולהמשיך במסע הדורות. מעתה, אם כן, הגיע ר' יוסף מרדכי לפרק "האיש מקדש" אך ורק בשנת תרנ"ג, בהיותו אז "בן שמונה עשר לחופה".

ואם כן, לא נולדה בתו מ' פריידא לאה מלר ע"ה לפני שנת תרנ"ד. [נוצוין כאן מדברך: היא נפטרה בשנת תרצ"ו. על קיר ביתה של הסבתא היתה תלויה תמונה שלה, והיא נראית שם אשה צעירה, והסבתא

היתה מספרת שהיא אכן נפטרה בגיל צעיר מאד].

ואם כן, היא לא נישאה לפני שנת תרע"א, טרם מלאת לה שבע עשרה שנה. [ושוב, מדבריד : בין רשימותיו של ר' שמעון יוסף מלר הנ"ל, מצאנו שנפטר להם רח"ל בן בשם "אליעזר ליפא" בשנת תרע"ה, ובן נוסף - בשנת תרע"ח, וכן אחים תאומים - בשנת תרצ"ב. וגם הסבתא היתה מספרת שהיו לה כמה אחים שנפטרו בעודם ילדים קטנים עקב המחלות שהיו באותו זמן, רח"ל].

ואם כן, לא נולדה הסבתא - מ' שיינדל פייגא לוי ע"ה - לפני שנת תרע"ב. וגם כך יהיה עלינו לדחוק ולהחסיר שנה אחת משנות חייה של הסבתא, שהרי על פי דבריה היא היתה בת תשעים ושתים שנים בשנת פטירתה - שנת תשס"ג....

* * *

אני חושב שבשלב זה לא נותר לנו כי אם להשיג מהרשויות הממשלה הפולנית את תעודת לידתו של הסבא הגדול רבי יוסף מרדכי באב"ד מווארשא, ואולי גם של אביו - רבי אלעזר ליפא באב"ד, ובכך נוכל להשלים בס"ד גם את תעלומת הקשר המשפחתי שלכם עם הגאון רבי יוסף באב"ד מטארניפול בעל ה"מנחת חינוך" זי"ע.

בידידות ובברכה

נפתלי אהרן וקשטיין

דמואג' העולמי לכתבי היחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתג'דו לחקר היחסין

כוחה של נקודה

האם יתכן שאמו של ה"מעשה רוקח" היתה בסך הכל דור עשירי לרבי יוחנן הסנדלר ז"ל ??? שימו לב. בשורה הפותחת במילה: "מגזע", נפלה טעות מצערת במיקום הנכון של נקודת ה"פסיק" שבאמצע השורה. ה"פסיק" ממוקם לאחר תיבת: "מצד אביו". אולם לא שם מקומו של זה. והנכון הוא, שה"פסיק" הלזה צריך לבוא לאחר המילים: "ומצד אמו". עכשיו תקראו שנית באופן הנכון, ולפתע פתאום תיווכחו בעצמכם, עד כמה נקודה אחת או פסיק אחד שאינם ממוקמים במקומם הנכון, בכוחם לשבש את כל שושלת היחסין...

שמן רוקח

וצ"ל מולאמשוב שהי' בן אחר בן נין ונכד לאותו גאון וצדיק רשכבה"ג נודע לדורו לאיש מופת הרב מוה"ר אלעזר רוקח זצ"ל שהי' אב"ד בק"ק בראד ובק"ק אמשטרדם, ובסוף ימיו נשיא באה"ק, ומנוחתו כבוד בעיר צפת תובב"א, מחבר ספר מעשה רוקח על המשניות וס' פורי אבן על ס' הרמב"ם (נדפס ממנו בסוף ח"א של הירד החזקה) בן הגאון מוה"ר שמואל שמעלקי זצ"ל אבד"ק ליסקא ועלקיש, בן הגאון הצ' מוה"ר אלעזר מרגליות זצ"ל אבד"ק לועבלא, בן הרח"ג הצ' מוה"ר מנחם מענדל מרגליות (הובא בשע"ת על או"ח סי' תקנ"א ס"ק י"ב) אבד"ק פרעמיסלא, חתן הגאון מוה"ר משה מרדכי מרגליות זצ"ל ר"מ בקראקא בעהמח"ס חסדי ד', בן הגאון מוה"ר משה מרגליות פו"מ בפראג, בן הג"מ יצחק אייזיק זצ"ל אבד"ק פראג, בן רבינו יעקב מרגליות אבד"ק מרענכערג בעהמח"ס סדר גיטין, בן הג"מ משה מרמונדא מיקירי ליווארנא, נכד רש"י מאור הגולה זצ"ל, והרב הגאון הצדיק עיר וקדיש מרן אברהם יהושע העשיל זצ"ל אבד"ק אפטא ומעזיביש אמר שיוודע בבירור שאא"ז הגאון מעשי רוקח הי' י"ג פעמים מגזע רש"י מצד אביו, ומצד אמו עשירי לרבן יוחנן הסנדלר התנא הנזכר במשנה שהי' דור רביעי לרבן גמליאל הזקן בן שמעון הזקן בן הלל הזקן הנשיא שהי' מצד אביו משבט בנימין ומצד אמו מורע שפמי' בן אבימל אשת דוד המלך ע"ה. תוכן של היוחסין הגדול הזה מכואר בתשובות א"ז מהרש"ל סימן כ"ט ובסדר הדורות ובסוף תשובת הרמב"ם ובשאר ספרי המחברים זי"ע ועכ"א.

מרב האי גאון ועד רב חצוב גאון !!

האם קיים קשר משפחתי בין שני ה"גאונים" מבית דוד המלך ע"ה, רב האי גאון ורב חצוב גאון?

א

רבי ליוואי הזקן מפראג

כידוע לכל המתעניין בתחום היוחסין בישראל, שרבים מספרי היוחסין הרבו לעסוק בשושלת היוחסין של רב האי גאון עד דוד המלך. עיסוק זה נבע כתוצאה של שתי טעויות נפוצות ביותר. שתי הטעויות נובעות מתוך העתקה משובשת של נוסח מצבת קבורתו של יהודי מפראג, אשר נשא את השם: **רבי יהודה ליוואי הזקן מפראג**, ואשר חי בתקופתו של יהודי מפורסם אחר אשר "שמו כשמו", ה"ה הגאון הקדוש **רבי יהודה ליוואי ב"ר בצלאל - הנודע לדורות בשם: המהר"ל מפראג זי"ע**.

***

א. הנוסח הנפוץ המשובש:

מוהר"ר יהודה ליוואי / וזאת ליהודה / לתורה ולתעודה / חכם הרזים / עוקר הרים וארזים / בקי בש"ס התלמוד / ולא נמצא כמותו בכל העולם / בחריפות ובקיאות ובזכרון / והוא מגזע הגאונים / המיוחסים לאדונינו דוד בן ישי / ונתבקש בישיבה של מעלה / שנת חמשת אלפים ומאתים ליצירה. ב. הנוסח המדויק - כפי שנעתק כיום, מעל גבי המצבה עצמה שנחשפה כמעט בשלמותה: **מהר"ר ליווא / גור אריה יהודה / בתורה ובתעודה / עסק בהם כל ימיו / צדקה נתן לעניי עמיו / והוא מגזע הגאונים / מעשיו היו מהוגנים / חכם הרזים והסתרים / היה בקי בששה סדרים / בישיבה טובה אזל / ... עליו תזל / ביום חמישי כ"ה / לחודש מרחשון ש' לפ"ק.**

***

לא נחזור כאן על כל הבירורים והפלפולים שהעלינו בנידון במאמרי "ויתילדו", ובכל המקורות של כל הטעויות, והמבקש להעמיק בנושא יוכל לעיין בפרקים השונים שהקדשנו לכך במאמרי "ויתילדו", ובמיוחד במאמר מספר 118 שפרסמנו לקראת ערב שבת קודש פרשת תולדות כ"ח במרחשון תשע"ב, תחת הכותרת: "האומנם עדה המציבה הזאת?".

אך זאת נציין בקצרה, את השינויים המרכזיים השייכים לעניינינו, לאור חשיפת כל חלקי המצבה והפענוח המושלם.

***

א. על פי הגירסא הנפוצה, המשובשת והמזוייפת, היה רבי ליוואי הזקן זה, "סבא" של "סבא" של המהר"ל מפראג. והוא נפטר בשנת ר', קרוב לשמונים שנה לפני לידת הנכד - "בן נינו" - המהר"ל מפראג, שנקרא על שמו. היחוס מתחיל - על פי גירסא זו - בראש המשפחה **רבי ליוואי הזקן מפראג**, אשר היה אביו של **רבי בצלאל**, שהיה אביו של **רבי חיים מוורמייזא**, שהיה אביו של **רבי בצלאל** - אביו של המהר"ל מפראג זי"ע.

אולם, לפי הגירסא האמיתית והמדויקת, (המקבלת חיזוק גם מעצם מיקום המצבה ב"בית

החיים" החדש אשר בפראג, שם קברו רק החל משנים רבות לאחר שנת ר', הרי שרבי ליוואי הזקן נפטר בשנת ש' - (ולא בשנת ר') - למעלה מעשרים שנה לאחר לידת המהר"ל מפראג שהיה אז כבר בן למעלה מעשרים שנה. מובן מאליו, שהמהר"ל מפראג לא היה "נכד נכדו", והוא לא נקרא כמובן על שם ה"סבא" בעודו בחיים. ולסיכום. אין כל קשר משפחתי בין רבי ליוואי הזקן מפראג לבין המהר"ל מפראג.

* * *

ב. על פי הגירסא הנפוצה, המשובשת והמזוייפת, היה רבי ליוואי הזקן זה, מבני בניהם של אותם ה"גאונים" הידועים כצאצאים של דוד המלך, שהרי כך נכתב על המצבה שלו: "והוא מגזע הגאונים המיוחסים לאדונינו דוד בן ישי". עד כדי כך, שבעקבות קביעה ברורה זו שעל המצבה, יצא הרב בעל מחבר ספר "סדר עבודת היום" שנדפס בשנת תרכ"ח, ובדק בספרי התולדות מי הם אותם גאונים שהיו מפורסמים כצאצאים של דוד המלך, והוא מצא שכתוב ב"ספר יוחסין" שזה רב האי גאון, ולכן הוא קבע שרבי ליוואי הזקן היה מבני בניו של רב האי גאון, ומשם ואילך כולם העתיקו את לשונו מילה במילה, ואף מבלי לציין תמיד את המקור.

אולם, לפי הגירסא האמיתית והמדויקת, לא נזכר כלל שמו של דוד בן ישי בכל נוסח המצבה, ואיש לא העיד מעולם על רבי ליוואי הזקן, לא שהוא מצאצאי דוד המלך, ולא שהוא היה מצאצאי של רב האי גאון. המצבה לפנינו בשלמותה, והחרוזים היפים שעליה, ניכרים היטיב בכל שורה ושורה, ובחינם היה מי ש"השחיל" לתוכם שורה מיותרת, מזוייפת, ואף חסרת כל ערך וענין כאשר היא אינה תואמת כלל את יתר החרוזים שבנוסח המצבה...

ב

רב האי גאון ומשפחת אבותיו מבית דוד המלך ע"ה

בכל אופן, לאור שתי הטעויות הנפוצות הללו, גרמו לכל ספרי היוחסין לדון ולעסוק בשושלת יחוסו המלכותי של רב האי גאון, שהיה "כביכול" סבא של רבי ליוואי הזקן, זה שהיה "כביכול" סבא של המהר"ל מפראג, אשר מצאצאיו רבו כמו רבו ענפים ופירות בישראל. במשך הזמן, אף היה מי ש"המציא" שלשלת יוחסין מושלמת ומפורטת, עם שמות מצוצים מן האצבע, מרב האי גאון ועד רבי ליוואי הזקן מפראג, ו"מכר" את ה"לאקשין" לאחד מחכמי דורו, ה"ה הגאון רבי אפרים רגנשבורג - אשר הדפיסו לראשונה בספרו "קול ברמה" בשנת תרס"ט, ולאחר שהוא הבין שהוא "נפל בפח", הוא השמיט את זה מתוך ספר היוחסין שלו שהדפיס בשנית בספרו "עץ אפרים" בשנת תש"ז, אבל למרבה הצער זה כבר לא עזר לו, וזה כבר נעתק בשמו בספר "מקור נפתח לבית דוד", ומשם זה נפוץ לספרי יוחסין רבים...

* * *

מה עוד אירע בעקבות כל השיבושים והזיופים הללו? שימו לב.

הנה, ידוע הוא שאין בנמצא בידינו כלל וכלל יחוס מפורט כיום עד דוד המלך ע"ה. על רבים וטובים מתקופת רבותינו הראשונים והגאונים, נמסר אמנם בכתובים שהם מיוחסים למשפחת המלוכה ומוצא משפחת אבותם הוא מבית דוד המלך ע"ה. אולם, פירוט הדורות - אין.

דוגמא העולמי לכתבי היוחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתנידי לחקר היוחסין

בעבר, היו בודדים שהיה להם מגילה מפורטת שכזו. לשם דוגמא, ידוע לנו על משפחות "ברדוגו" ו"דיין" והמשפחות הנוספות המסתעפות מהן, שהיה להם מגילות מפורטות דור אחר דור עד דוד המלך. [ולא עוד, אלא שאצל משפחת "דיין" אף נשתמרה מגילה שכזו בספר שנדפס ונקרא בשם "שורש ישי" ואשר מצוי עמנו כיום, אם כי יש מי שגם כאן הטיל ספק והעלה קושיות ותמיהות המערערות את מהימנותה ומקוריותה של מגילה זו, אולם אין כאן המקום לדון בכך].

כך גם היה אצל שתי משפחות מפורסמות מתקופת ה"גאונים", שנשתמרה אצלם מגילת יוחסין מדויקת ומפורטת דור אחר דור עד דוד המלך ע"ה, והם גם מצויים עמנו עד עצם היום הזה.

הראשון, הוא כתב היוחסין של **רב שר שלום הנשיא**. יחוסו נדפס בכמה ספרים, והאחרון שבהם, ובהרחבה מעט, בספר הידוע "אהל דוד" של בני משפחת ר' דוד ששון (וראה גם בספר "חמשה קונטרסים" של הרב נחמן נתן קורניל שנדפס בווינה בשנת תרכ"ד). והשני, פירוט הדורות של **רב חצוב גאון**, שנשתמרה בספר "סדר עולם זוטא", בפירוט מלא, דור אחר דור, שם אחר שם.

* * *

ברם, על משפחתו של **רב האי גאון**, למרות שיש בידינו עדויות ברורות על עצם הדבר שהוא ואבותיו נמנו - כאמור - עם משפחת הנשיאים היוצאים מבית דוד, אולם אין לנו פירוט מלא של הדורות. המעט שנשתמר אצלנו באגרתו הידועה של אביו **רב שרירא גאון**, היא רשימה זעירה ומדוללת מאוד בדילוגי דורות רבים.

כך עולה לנו מתוך הספר "אגרת רב שרירא גאון":

אחרון הגאונים המיוחסים מבית דוד - הלא הוא (1) **רב האי גאון**, היה בנו של (2) **רב שרירא גאון**, שהיה בנו של (3) **רב חנינא גאון**, בנו של (4) **רב יהודה גאון**, בנו של (5) **מר רב שמואל ריש כלה**, שהיה מבני בניו של (6) **מר אבא** (או: **אבהו**) **גאון**, אשר היה בן בנו של (7) **סופרו דמר יוסף גאון**, שהיה מבני בניו של (8) **מר רב רבא גאון**, בנו של (9) **רב דודאי גאון**, שהיה מבני בניו של (10) **רב מרי גאון**, בנו של (11) **רב דימי**, שהיה מבני בניו של האמורא (12) **רבה בר אבבה**.

והאמורא **רבה בר אבבה** (12), היה ממשפחת ה"רישי גלותא" שהיו מיוצאי חלציו של (13) **זרובבל**, אשר יחוסו עד **דוד המלך ע"ה** מבואר במקרא.

[הוא היה בנו של (14) **שאלתיאל**, בנו של (15) **אסיר**, בנו של (16) **יכני**, בנו של (17) **יהויקים**, בנו של (18) **יאשי**, בנו של (19) **אמון**, בנו של (20) **מנשה**, בנו של (21) **חזקיה** [שהיה חתנו של **ישעי הנביא**], בנו של (22) **אחז**, בנו של (23) **יותם**, בנו של (24) **עוזיה**, בנו של (25) **אמציה**, בנו של (26) **יואש**, בנו של (27) **אחזיה**, בנו של (28) **יהורם**, בנו של (29) **יהושפט**, בנו של (30) **אסא**, בנו של (31) **אביה**, בנו של (32) **רחבעם**, בנו של (33) **שלמה**, בנו של (34) **דוד מלך ישראל**].

ג

כיצד הפך רב האי גאון להיות סבא של רבי ליוואי הזקן?

והנה, על פי מה שידענו עד לפני קרוב למאה ועשרים שנה, נמצינו למדים שאיננו יודעים כיום על משפחות הנמנים עם צאצאיהם של **רב שר שלום גאון** או לחילופין של **רב חצוב גאון** - בן אחר בן, כך שאין

דמאג' העולמי לכתבי היוחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתג'דו לחקר היוחסין

לנו כיום משפחה שניתן למנות לה את כל הדורות ממש בן אחר בן עד **דוד המלך ע"ה**.
ברם, לפתע פתאום צצו ועלו מגילות יוחסין שונות ומשונות, אשר החליטו "להרכיב" את שושלת
היוחסין של **רב חצוב גאון** אל תוך שושלת היוחסין של **רב האי גאון !!!**
בשנת תרמ"ט, פורסמה מגילת יוחסין בכתב העת "הצפירה" במדור "קרית ספר", שנערכה על ידי
הרב יצחק מאיר לעוונישטיין (החותם שם על המגילה, בשמו ובשם עירו: קאשיץ פלך קיעלץ, ביום כ"ו
טבת תרמ"ט), ושם הוא הופך (אולי לראשונה!!) את האמורא (!) **רבה בר אבנה** הנ"ל מספר 12, לנכדו - בן
בנו - של מי שחי שנים רבות אחריו (!) **רב חצוב גאון !!!**
וכאן, הולך ומונה הכותב את יחוסו של **רב חצוב גאון**, דור אחר דור, בן אחר בן, עד **דוד המלך ע"ה**,
כפי שמפורש במדויק בספר "סדר עולם זוטא" הנ"ל.

על פי ה"סדר עולם זוטא", היה (1) **רב חצוב (חציב)**, בנו של (2) **רב פינחס**, בנו של (3) **רב אבדימי**,
בנו של (4) **רב נחמי**, בנו של (5) **רב מיגס**, בנו של (6) **רב יעקב**, בנו של (7) **מר זוטרא**, בנו של (8) **רב גוריא**,
בנו של (9) **מר זוטרא** (הבן), בנו של (10) **מר זוטרא** (הבן), בנו של (11) **רב הונא**, בנו של (12) **רב כהנא**, בנו
של (13) **מר זוטרא**, בנו של (14) **אבא**, בנו של (15) **עוקבן**, בנו של (16) **נחמי**, בנו של (17) **נתן**, בנו של (18)
ענן, בנו של (19) **שפט**, בנו של (20) **יוחנן**, בנו של (21) **נחום**, בנו של (22) **רב הונא**, בנו של (23) **נתן עוקבן**,
בנו של (24) **חזקי**, בנו של (25) **שכני**, בנו של (26) **דוד**, בנו של (27) **שמעי**, בנו של (28) **שלמה**, בנו של (29)
דוד, בנו של (30) **ישעי**, בנו של (31) **חזקי**, בנו של (32) **חסדי**, בנו של (33) **ברכי**, בנו של (34) **עובדי**, בנו
של (35) **חנני**, בנו של (36) **משולם** - שהיה **אחרון למלכי יהודה**, והוא בנו של **זרובבל** - הנזכר ברשימה
הקודמת - מספר 13.

* * *

את מקורו של הקישור החדש בין **רב חצוב גאון** לבין אבותיו של **רב האי גאון**, לא גילה לנו הכותב.
אולם, בספר "עומר מן" של **הרב מאיר נומברג**, מגלה לנו המחבר את המקור: **מגילת היוחסין למשפחת**
חרל"פ, הלא היא המגילה הידועה שנדפסה לראשונה בספר "מגדנות אליעזר" בשנת תרנ"ה.
אלא שמעניין לציין, שדווקא החלק הלזה לא נמצא שם בחלק שנדפס, ואנו יודעים זאת רק מעדותו
של מחבר ה"עומר מן" המספר לנו על כך בספרו שהוא קיבל את המגילה הלזו מבני משפחת חרל"פ.
כנראה שמגילת חרל"פ עברה הרבה תיקונים ושיפוצים עד שהיא נדפסה כפי שנדפסה.
[אין כאן המקום לדון בטיבה ובמהימנותה של מגילת חרל"פ, אשר רבות יש לדון אודות הסתירות
והתהיות הרבות העולות ממגילה זו, המצריך מאמר נרחב בפני עצמו. אך זאת נציין כאן, שהכותב
ה"השחיל" שם בין הדורות שב"סדר עולם זוטא" את השם "חייא", שאינו מופיע כמובן במקור, על מנת
ליצור רצף של קריאת השם הלזה בפער של כל כמה דורות, עד ל"חייא" ראש משפחת חרל"פ... כמו כן
הוא "שכח" את **רב פינחס גאון**, אביו של **רב חצוב גאון**. ועוד "השחלות" ו"שיפוצים" שונים].

* * *

משם, נעתק החיבור החדש שוב ושוב, ככתבו וכצלמו וכתבניתו, עד שמישהו "גילה" כנראה את
הקישור התמוה, אשר על ידו נהפך האמורא **רבה בר אבנה** לנכדו של מי שחי שנים רבות, ה"ה **רב חצוב**
גאון, והוא החליט לבצע שינויים.

דואר העולמי לכתבי היוחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתגידו לחקר היוחסין

את שמו של **רבה בר אבנה** (מספר 12 ברשימה הראשונה), הוא "הקדים" לכמה דורות לאחר, והוא הפך אותו לאחד מאבות אבותיו של **רב חצוב גאון**, ומעתה הכל על מקומו יבוא בשלום לכאורה. על פי גירסא זו, היה האמורא **רבה בר אבנה** נכדו של **ענן** - הנזכר שם במספר 18, ואת שמו של **רבה** הכניסו בין הנזכר שם במספר 17 לבין הנזכר שם במספר 18.

וכל זאת, מבלי לקחת בחשבון שבכך הוא "מקלקל" את רצף הדורות שהיתה עד כה ברציפות מדהימה - בבחינת "מאב לבן נוסעת", ומבלי להבחין שבכך הוא בעצם חולק על דברי ה"סדר עולם זוטא", ושהוא ממציא על דעת עצמו גירסא חדשה משלו...

כך נכנס הכל, הן עצם ה"המצאה", והן ה"המצאה" בגירסא ה"מתוקנת", אל כל ספרי היוחסין, ומהמפורסמים שביניהם - ספרי "כרם ישראל" לבית רוזין ו"מקור נפתח לבית דוד" לבית לעלוב - ועוד רבים וטובים...

* * *

ולא עוד, אלא שהגדיל לעשות אותו הזייפן ש"מכר" את המגילה המזוייפת לבעל ה"קול ברמה" וכנזכר לעיל, והוא החליט "לדלג" לגמרי על כל השמות שנזכרים ברשימה הראשונה - החל ממספר 6 ומעלה, והוא הופך את **מר רב שמואל ריש כלה**, הנזכר שם במספר 5, כ"בנו" של **רב חצוב גאון**.

את האמורא **רבה בר אבנה** וצאצאיו - הוא הוציא אחר כבוד מתוך הרשימה... ומעתה אין קושיות ואין תמיהות, והכל על מקומו יבוא בשלום. מעתה, יש לנו יחוס "חד וחלק" - ברור ומסודר להפליא, בן אחר בן ממש, בלי שום דילוגים כלל, החל מ**רב האי גאון** - עובר דרך **רב חצוב גאון** - ועד **דוד המלך** ע"ה !!!

* * *

ואנו, נפשנו בשאלתנו, מי הוא הראשון שערך את ה"שידוך" המוצלח, והפך את **רב חצוב גאון** לאביו זקינו של **רב האי גאון** ???

משפחות מצאצאיו של רבי משה ויגדורוביץ מאלכסנדר

הנקרא: ר' משה אלכסנדרער - עלה לארץ הקודש ונפטר בצפת

חתנו של הרח"ק רבי חנוך העניך הכהן לעווין - הרבי ר' העניך - אדמו"ר הק' מאלכסנדר זי"ע

א

רבי משה ויגדורוביץ - חתנא דבי נשיאה

אחת מבנותיו של כ"ק מרן אדמו"ר רבי חנוך העניך הכהן לעווין - הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע, אשר שמה היה מרת חיה צפורה ע"ה, [כך רשום שמה, ויש רושמים: חיה ציפרה, ועל פי הרשום לכאורה על המצבה: חיה ציפנדיל או ציבנדל?! משהו כזה]. היא נישאה לבעלה - החסיד המופלג רבי משה ויגדורוביץ מאלכסנדר.

***

ר' משה נולד בשנת תקצ"ג, לאביו - החסיד רבי יעקב ויגדורוביץ, ושם אמו - מ' רייזל ע"ה. בשנת תרי"א, בהיותו כבן שמונה עשר לחופה, נשא לאשה את הכלה המיוחסת - בת גדולים - מ' חיה ציפרה מבית לעווין ע"ה, אשר נולדה בשנת תקצ"ה, לאביה הגדול אדמו"ר הרח"ק הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע - ה"ה רבי חנוך העניך הכהן לעווין אב"ד דק"ק פרושניץ וק"ק אלכסנדר, אדמו"ר לקהל עדת ישרון חסידי גור-קאצק, ומח"ס "חשבה לטובה". ושם אמה- הרבנית מ' פייגא לעווין ע"ה.

רבי משה ויגדורוביץ - חתנא דבי נשיאה, חי כל ימיו באלכסנדר. בשנת תרנ"ד, נפטרה זוגתו - מ' חיה ציפרה ע"ה - בהיותו כבת 59 שנים בלבד, ומנו"כ באלכסנדר. לאחר שנתאלמן ר' משה, עלה לארץ ישראל, ושם נפטר בצפת. כך כתוב בספר "הרבי מקאצק", אבל אין לנו כל מידע על מגוריו ומעשיו בארץ הקודש, ולא על מקום קבורתו, וכן לא ידוע לנו כלל תאריך ושנת פטירתו.

כמו כן, אין לנו כל מידע, נכון לעת עתה, אודות בניהם ובנותיהם, חתניהם וכלותיהם, ואי מי מיוצאי חלציהם, של ר' משה ומ' חיה ציפרה ויגדורוביץ.

***

על פי רשימה פרטית שהגיע לידינו ואשר נכתב על ידי אחד מזקני פולין, נמצא שהוא האריך ימים, ובשנת תרע"ד הוא היה עדיין בין החיים, והוא ביקר אז בפולין, ובחג השבועות של אותה השנה הוא ישב ב"שולחן הטהור" ("טיש") אצל כ"ק הרבי ה"אמרי אמת" מגור זי"ע, והוא כונה שם בין החסידים: "ר' משה אלכסנדרער".

ב

רבי חנוך ויגדורוביץ מבז'ז'ין-לודז'

איש חסיד היה בעיר לאדז' שבפולין, ושמנו **רבי חנוך העניך ויגדורוביץ**. על פי רישומי הממשלה הפולנית, נולד ר' חנוך העניך ביום כ"ג לחודש אדר שנת תרמ"ח, בבז'ז'ין, ונפטר בשנות הזעם - ביום י"א לחודש כסלו שנת תשי"ג, בגטו לאדז', בהיותו כבן 54 שנים בלבד.

ושם אשתו, מ' לאה ע"ה. על פי רישומי הממשלה הפולנית, היא נולדה ביום ח' לחודש תמוז שנת תרמ"ט, ובשנות הזעם - נשלחה לאושוויץ רח"ל - ושם נהרגה עקה"ש, הי"ד. איננו יודעים את שמותיהם של הוריה - אביה ואמה - של מ' לאה.

דמאג' העולמי לכתבי היחסיין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתנידו לחקר היוחסין

ר' חנוך העניך היה - כאמור - מתושבי לאדז', אולם לפני כן חי ופעל בעיר בזיעז'ין שפולין. שם הוא התפרנס בהרחבה, בעושר ובכבוד, ממסחר בתעשיית ויצור פרווה.

* * *

לבני הזוג - ר' חנוך העניך ומ' לאה - נולדו כמה ילדים במרוצת השנים, ואיננו יודעים את שמותיהם של כולם, מלבד בן בשם ר' אליעזר אשר שרד את המלחמה, וכן אנו יודעים גם שהיה לו בן שנודע בין בני גילו כ"עילוי" אולם שמו הפרטי לא זכור להם לבני המשפחה.

אחת מבנותיהם נשואה היתה לבן משפחת קארל, אבל לא ידוע שמותיהם של בני הזוג הלזה. לא שמה של הבת, ולא שם בעלה.

* * *

כמו כן נמסר בשם הבן ר' אליעזר הנ"ל, שהיה להם להוריו בת בשם צפורה, ולדבריו, היו יחדיו בגטו לאדז' הוא ואביו ואחותו חיה, ושלתם שימשו שם כחייטים.

ברם, ברישומי הגטו הממשלתיים לא מצאנו שם את הבת הזו, ולחילופין נמצא שם בת בשם חיה. איננו יודעים האם שמה המלא של בת זו היה חיה צפורה, או שמדובר בשתי בנות נפרדות אשר שם האחת חיה ושם השנית צפורה.

למאי נפקא מינה? שכן, לו היה אכן שמה "חיה צפורה", הרי כך היה שמה של אשת רבי משה ויגדורוביץ הנ"ל, והדבר מחזק לנו מעט את המסורת המשפחתית, וכפי שנראה כאן בהמשך בע"ה, ועל פי דבריהם נמצא שהיא נקראה על שם הסבתא הדגולה.

ג

תסבוכת בשושלת היוחסין של משפחת ויגדורוביץ

מי היה אביו של ר' חנוך העניך? אם נתייחס לרישומים הממשלתיים, אזי התשובה לכך פשוטה וברורה. ר' חנוך העניך היה בנו של יהודי ששמו הי' רבי ישעי' ויגדורוביץ - כך על פי הרשימות הנ"ל.

אלא שבעצם הדברים לא כל כך פשוטים. ולמה? שימו לב.

* * *

הנה, במשפחת ר' חנוך העניך נמסר, שאביהם - ר' חנוך העניך - היה בנו של רבי משה ויגדורוביץ הנ"ל, זה שהיה חתנו של הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע.

כאמור, לעת עתה לא מצאנו תימוכין לכך ברשימות הממשלתיות בפולין, וגם לא מצאנו שם כלל יהודי בשם רבי חנוך העניך בן רבי משה ויגדורוביץ.

כיצד נהוג במחוזותינו לפתור תסבוכת מסוג זה? פשוט מאוד. משחילים ביניהם דור נוסף, והכל בא על מקומו בשלום. מעתה, סדר היוחסין יירשם כך:

א. רבי חנוך העניך ויגדורוביץ מבז'יין-לודז'.

ב. בנו של רבי ישעי' ויגדורוביץ מבז'יין.

ג. בנו של רבי משה ויגדורוביץ מאלכסנדר.

ד. חתנו של הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע.

דמואג העולמי לכתבי הויזשין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתגדו לחקר הויזשין

אלא שפתרון זה אינו עולה כל כך יפה במקרה דנן, ולכאורה יחוס מחודש זה אינו עומד ב"מבחן השנים".

* * *

ראשית. מבחן השנים. על פי ההנחה המשפחתית, שר' חנוך העניך היה בנו של ר' משה, נמצא איפה שאמו של ר' חנוך העניך - מ' חנה ציפרה הנ"ל - אשר ילדה אותו בשנת תרמ"ח, היתה אז בלידתו בת חמישים וארבע שנים! לא הגיוני כמובן !!!

זאת ועוד. הרי על פי הרישומים הממשלתיים, נראה ברור שר' חנוך העניך היה בנו של יהודי בשם ר' ישעי' ויגדורוביץ, ולא של ר' משה ויגדורוביץ מאלכסנדר.

ומה נאמר? שאביו של ר' חנוך העניך - אשר ר' ישעי' שמו - הוא זה שהיה בנו של רבי משה ויגדורוביץ? לעת עתה, איננו יכולים לבדוק את הדבר, מאחר שברישומי הממשלה לא מצאנו לעת עתה את שמו האמיתי של אביו של רבי ישעי' יהודה ויגדורוביץ - אביו של ר' חנוך העניך ויגדורוביץ.

* * *

אולם, האם ניתן בכל זאת להעלות "השערה" שכזו? לכאורה התשובה שלילית בהחלט. מדוע? שימו לב. היחיד העונה לשם ר' ישעי' ויגדורוביץ, היחיד שיכול להתאים לנו כאביו של ר' חנוך העניך, הוא יהודי העונה לשם: רבי ישעי' יהודה ויגדורוביץ. כך על פי מעקב מקיף בבין נושאי שם המשפחה "ויגדורוביץ" ברישומי הממשלה הנ"ל.

ר' ישעי' יהודה ויגדורוביץ זה, נפטר בשנת תרפ"ז, בהיותו כבן 83, בלאדז'. כך על פי רישומי הממשלה. [והן אמנם אשר מצאנו רישום אחר שבו כתוב שהוא היה בן 80, אבל נראה ברור שכאן נרשם תאריך עגול ומשוער, אלא שגם בלאו הכי, הרי הקושיא דלהלן בעינה עומדת גם אם הוא היה בן 80 בפטירתו].

ומכאן, שר' ישעי' ויגדורוביץ - אביו של ר' חנוך העניך, נולד בשנת תר"ד.

דהיינו, שר' ישעי' נולד לאביו ר' משה בהיות האב ילד קטן בן תשע שנים !!!

ברור לנו אם כן, שר' ישעי' לא יכול להיות, לא בנו, ולא חתנו, של רבי משה ויגדורוביץ מאלכסנדר, אשר נשא אשה רק בשנת תרי"א, והוא אז בשנת השמונה עשרה לחייו, כנרשם בתעודת נישואיו.

ד

נקודות נוספות בשולי הבירורים

נעלה כאן נקודות אחדות, הקשורות למחקר דלעיל, ומקומן כאן בשולי הבירורים.

ראשית. לגבי השם ר' ישעי' ויגדורוביץ. מצאנו גם את רבי ישעי' ויגדורוביץ, שהיה גר בבענדין. אבא שלו לא נקרא רבי משה, כי אם רבי מנדל ויגדורוביץ, וגם הוא היה גר בבז'עז'ין. אלא שר' ישעי' זה התחתן כבר - בבענדין - בשנת תקפ"ז, ומכאן, שהוא בוודאי אינו בן בנו של רבי משה מאלכסנדר שנולד רק בשנת תקצ"ג... (שם אשתו של ר' ישעי' זה - מ' דבורה ע"ה, מבית משפחת שפירא).

נקודה נוספת. יש בלאדז' רבים אשר שם אביהם היה ר' ישעי'. ומהם: עקיבא נטע ויגדורוביץ, מריה/מרים ויגדורוביץ, אברהם ויגדורוביץ, ועוד. כל אלו רשומים בלאדז', אולם, המידע שם אודותיהם, לוקה בחסר.

ועוד. בז'עז'ין מצאנו רישום לידת ופטירת הילד משה שמואל ויגדורוביץ ע"ה. על פי כל החישובים, נראה שהוא היה אחיו של ר' חנוך העניך. אלא שלעת עתה לא הצלחנו למצוא שם את שם אביו של הילד.

מאמר עזר לאילנות

מקבץ ראשון

לקט שיבושים המצויים בכתבי היוחסין ובספרי התולדות
בדרך סיכום ובלשון קצר לתועלת המבקשים להעמיק חקר

א

רבי [אברהם] יהושע העשיל מקראקא - הרבי ר' העשיל זי"ע, לא היה בזיווגו הראשון חתנו של רבי משה ר' לייזער'ס, כי אם של רבי שמואל אייטעגש. ואילו רבי משה ר' לייזער'ס היה חותן חותנו השני של הרבי ר' העשיל, ה"ה רבי יהודה וואהל'ס. וכפי שכתבנו כאן, כך בדיוק היה שמו של חותנו השני של הרבי ר' העשיל, ולא רבי שמואל יהודה וואהל. הוא לא היה בנו של רבי שאול וואהל השר מבריסק, כי אם בן בתו. ושם אביו, רבי מאיר וואהל'ס, אשר היה חתנו של רבי שאול וואהל. כל המקורות לשיבושים ולתיקונים גם יחד, במאמרי יוחסין של רד"ב וועבער ורי"נ קוואדראט, ובמאמרי "ויתילדו" לחקר היוחסין בישראל.

ב

רבי מרדכי שטרן ורבי שלמה פרוכטר, מאבות משפחות שטרן ופרוכטר, לא היו בנים של רבי יוסף, ושם אמם לא היה פעסיל. הם לא היו מצאצאיו של השל"ה הקדוש, ואביהם לא היה רב בסיגעט. הם לא היו בני בתו של רבי צבי הירש הלוי הורוויץ מטשארטקוב. רבי מרדכי שטרן בלבד, הוא זה שהיה "אולי" קרוב משפחה בלבד, ולא ידוע כלל כיצד, של הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, שהיה בנו של רבי צבי הירש מטשארטקוב הנ"ל. המקורות לכל הנ"ל במאמרי "ויתילדו".

ג

רבי יהודה ליוואי מפראג - המהר"ל זי"ע, לא היה נכדו של רבי יהודה ליוואי הזקן מפראג. מקורו במגילת היוחסין שנדפסה בסוף הספר מטה משה, אשר נודעה כהיום הזה כמגילה מלאה שגיאות ושיבושים. המהר"ל נולד עשרים ושתים שנה קודם פטירתו של רבי ליוואי הזקן מפראג, אשר נפטר ביום כ"ה במרחשוון שנת ש'. המהר"ל לא נקרא בשמו כמובן כשם זקינו בחיי חיותו.

דמואג' העולמי לכתבי היחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתג'דו לחקר היחסין

ד

רבי ליוואי הזקן מפראג, לא היה נכדו של **רב האי גאון** ולא של אביו **רב שרירא גאון**. מקורו הראשון הוא בספר "סדר עבודת היום" שנדפס בשנת תרכ"ב, והוא כותב זאת רק כהבנה עצמית על פי הנוסח המשובש של מצבת **רבי ליוואי הזקן מפראג** בספר "מטה משה". כיום, יש לנו את הנוסח המלא והמדויק מתוך תמונת המצבה עצמה, ומשם למדנו על הנוסח המובא בספר "מטה משה" שהוא מעוות ומשובש.

ה

רב האי גאון, לא היה מבני בניו של **רב חצוב גאון** שהיה מבני בניהם של ה"רישי גלותא" אשר היו מבני בניהם של **מלכי יהודה עד דוד המלך** ע"ה. מקורו הראשון הוא **רבי יצחק מאיר לעוונישטיין** במאמרו בעתון "הצפירה", ומשם נעתק לספר "עומר מן", ומשם נעתק לכל כתבי היחסין שנכתבו מני אז ואילך עד ימינו אנו.

ו

רבי יוחנן הסנדלר לא היה נכדו של **רבן גמליאל הזקן** ולא של **הלל הזקן**. מקורו הראשון הוא בעמוד השער של הספר "סדר הדורות" שנדפס על ידי נכד המחבר ולאחר פטירתו, ולא על ידי המחבר עצמו שאינו כותב בספרו כלל כדבר הזה. אין לו כל מקור קדום לכך, ואין לו שחר. אלא שמשם נעתק היחוס הלזה אצל כל כתבי היחסין.

ז

רבי יעקב חריף מלעשנוב לא היה חתנו של **בעל ה"חכם צבי"** זי"ע. מקורו הראשון הוא **רבי יוסף כהן צדק מלונדון**, אלא שדבריו מופרכים מעיקרם. והנכון הוא שהוא היה חתנו של **רבי מרדכי באב"ד מבראדי**, המזכירו הוא עצמו בצוואתו שנדפסה בספר כתבי הגר"י **מלעשנוב**. הדברים נתבארו בהרחבה במאמרי "ויתילדו" בס"ד.

ח

רבי מנחם מנדל שיף מטארנא, אבי משפחות שיף ופקשר והמסתעף, לא היה בנו של **רבי חיים שיף מטארנא** - זה שהיה חתנו של **רבי נפתלי מליזענסק** בן בנו של הרבי ר' אלימלך זי"ע, כי אם בנו של **רבי מנחם מנדל שיף מטארנא**, שהיה בנו של הגאון **רבי אברהם אליקים געציל שיף** - אב"ד דק"ק בלאזוב, שהיה מתלמידי הרבי הק' ה"חוזה" **מלובלין** זי"ע, ואשר היה בנו של הגה"ק **רבי דוד שיף** - אב"ד דק"ק קריפיטש - מתלמידי הרבי ר' אלימלך זי"ע.

ט

רבי נפתלי, מי שהיה חותנו הראשון של **רבי משה אב"ד זלאטשוב** בנו של **רבי אלעזר מאמסטרדם בעל ה"מעשה רוקח"**, וכעדותו של מרן ה"שר שלום" **מבעלזא** במכתבו בראש הספר "מים רבים", אינו

דמואג העולמי לכתבי הויזנטין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתגדו לחקר הויזנטין

הגה"ק רבי נפתלי כ"ץ מפוזנא בעל ה"סמיכת חכמים" זי"ע. לא ידוע לנו לעת עתה מי האיש.

,

רבי יואל כ"ץ אב"ד דק"ק אנטיניא, אביהם של האחים **רבי יצחק אייזיק מקאריץ בעל "ברית כהונת עולם"** ו**רבי משולם מלבוב בעל "עיקר תוספות יום טוב"** ו**רבי יהודה לייב מסטרי**, לא היה חתנו של **רבי דוב בער הלוי איטינגא אב"ד דק"ק טשארטקוב**, אלא של הגאון **רבי דוב בער קאוולער אב"ד דק"ק סטאניסלאב**. גם לא נכון שהוא נקרא לכהן ברבנות העיר סטאניסלאב, וכל המעשה המרגש עם הנסיעה לסטאניסלאב לקבלת הרבנות שם, וכך גם כל סיפור הטביעה בנהר, הכל עורבא פרח.

יא

רבי יהודה ליוואי מפראג - המהר"ל זי"ע, היה רק בזיווגו השני חתנו של **הקצין רבי שמואל מפראג הנקרא "דער רייך שמעלקא"**. בזיווגו הראשון היה **המהר"ל חתנו של רבי אברהם מפראג - מגזע חסידי פרובינצא - ואביו של רבי יצחק חיות מפראג בעל "אפי רברבי"**. שתי בנותיו של **המהר"ל** שנישאו לחתנו **רבי יצחק ב"ר שמשון כ"ץ מניקלשבורג**, נולדו לו מזיווג הראשון.

יב

רבי יהודה לייב הכהן מאניפולי זי"ע, מי שהעניק את הסכמתו לספרי "ליקוטי אמרים תניא" ו"מאור עינים" של **רבי מנחם נחום מטשרנאביל זי"ע**, ומחבר ספרי "אור הגנוז" על התורה ו"וזאת ליהודה" על המשנה, נפטר לכאורה לפני שנת **תקנ"ו**. המקור לכך נמצא בשלהי ספרו "אור הגנוז", בסיום דברי התורה לפרשת "וזאת הברכה", שם כותב המעתיק, בן המחבר, בזה הלשון: "נגמר באחד לחודש ניסן בשנת 'דעת שפתי ברור מללוי לפי"ק אני הכותב יוסף במו"ה יהודה ליב הכהן מהאנואפאלא בן לבעל המחבר **זצוקללה"ה**". עכ"ל. כאשר האותיות המודגשות בפרט השנה הם: ד'ע'ת' י' ו' ל'לוי', והם יוצרים את מספר השנה: **תקנ"ו**. דהיינו, שביום ר"ח ניסן של שנת **תקנ"ו**, כבר לא היה הרה"ק **רבי יהודה לייב הכהן מאניפולי בעל ה"אור הגנוז"** זי"ע בין החיים.

הוא היה השלישי מן השלשה שהעניקו את הסכמתם לספר הק' "מאור עינים" ובאו על החתום באותו יום בדיוק, ביום כ"ג לחודש מרחשוון שנת **תקנ"ח**. השנים האחרים הם: **רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע** ו**רבי משולם זוסיא מאניפולי זי"ע**, כאשר רק על **רבי יהודה לייב הכהן** נוסף בראש ההסכמה המילה: **זצ"ל**. דהיינו, שבעת הדפסת הספר, בשנת **תקנ"ח**, הוא כבר לא היה בין החיים. והדבר מתאים אכן עם שנת פטירתו - שנת **תקנ"ו**.

אלא שאם כן לפלא הדבר. הכיצד חתם **רבי יהודה לייב הכהן** ביום כ"ג לחודש מרחשוון של שנת **תקנ"ח** - כאשר עברו לכל הפחות קרוב לשנתיים ימים מעת פטירתו לחי עד? וכן, מדוע ציין **הרבי ר' זושא** בשלהי מכתבו את פרשת קרח כתוספת ציון לתאריך השבועי, כאשר פרשה זו לעולם אינה חלה בחודש מרחשוון...

מסתבר, אם כן, שכל שלשת ההסכמות נכתבו בחיי חיותו של ה"מאור עינים" **מטשערנאביל זי"ע**,

ולכן הם אינם כותבים עליו לא זצ"ל ולא זי"ע ולא כל כיוצא בזה, והיה זה הרבה לפני שנת תקנ"ו. ואילו התאריך של כ"ג מרחשוון תקנ"ח, איננו של יום כתיבת ההסכמה, כי אם תאריך יום סיום ההדפסה, וכפי שהיה נהוג על ידי מדפיסים רבים להשאיר את התאריך פנוי, על מנת להחיל באיחור זמן את תאריך איסור ההדפסה לעשר השנים הבאות מיום ההדפסה...

יג

רבי אליעזר ליפמאן, אביו של הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, לא היה בנו של הגאון רבי אברהם ליפשיץ, והוא לא היה לא נכד ולא נין של משפחה זו. שם אביו היה רבי משה, וכמו שנכתב על מצבת קבורתו בטיטשין, ונעתק משם בספר "ברכה שלמה".

ראשי אבות למשפחת תאומים

שאלה: בן למשפחת "תאומים" אנכי, מבני בניו של הגאון רבי יונה תאומים רבה של מיץ מחבר ספר קיקיון דיונה. מאחר שראיתי נוסחאות שונות ברשימת הדורות הראשונים של אבות המשפחה, אני מבקש לשמוע את דעתכם בענין.

* * *

תשובה: הראשון במשפחה זו הידוע לנו בוודאות, הוא הגאון רבי אהרן תאומים, שנקרא על פי רוב גם בתוספת השם משה. רבי משה אהרן תאומים זה, היה זקינו - אבי אביו - של הגאון רבי נתן פייטל תאומים מווינה מח"ס דרושים לכל חפציהם ומנחת נתן, ושם הוא מפרט את שמות אבותיו עד רבי משה אהרן תאומים ועד בכלל. את שם אשתו וכן שם חותנו של רבי משה אהרן תאומים אנו יודעים ממקורות קדומים ומהימנים. שם אשתו, מ' רבקה שטערין, שהיתה בתה של רבי ישראל הורוויץ מפראג. רבי ישראל היה בנו של רבי פינחס הורוויץ - לדעת אחד מצאצאיו - הגאון רבי מאיר פוזנר בחתימתו לספרו בית מאיר חלק אבן העזר, ואילו לדעת רוב כותבי היחסין, המסתמכים על רשימות קדומות מהעיר פראג, היה שם אביו של רבי ישראל - רבי אהרן משולם זלמן הלוי הורוויץ שכיחן כפרנס ומנהיג בפראג.

* * *

מי היה אביו של רבי משה אהרן תאומים? לא ידוע לנו בוודאות. אחד מזקניו של מחבר הספר דרושים לכל חפציהם הנ"ל, היה הדיין הצדיק רבי נתן וויידל מפרנקפורט. המחבר הנ"ל היה נכדו "דור רביעי", כפי שכותב רבי פינחס ב"ר ישראל הורוויץ בהקדמתו והסכמתו לספר, ושם הוא גם מפליג ביותר בשבחי. [ואגב. השמות וויידל ופייטל היינו הך ובניבים שונים].

ההשערה המקובלת היא, שרבי נתן וויידל מפרנקפורט היה אביו של רבי משה אהרן תאומים. למרות שאין זה בהכרח, שהרי לכאורה יתכן גם למנות "דור רביעי" רק החל מבנו של רבי נתן וויידל ולא ממנו עצמו, ואז יתכן שהיה עוד דור נוסף בין רבי משה אהרן תאומים לבין רבי נתן וויידל. ולא זו בלבד, אלא שגם יתכן שרבי נתן וויידל היה זקינו של רבי משה אהרן דרך אחת האמהות, ולא דווקא בשדירה ישירה בן אחר בן.

מי שהעלה את ההשערה הנ"ל לראשונה, הוא הגאון רבי צבי הירש הורוויץ מדרעזין, והוא פירסם את השערתו במאמר לתולדות משפחת תאומים שפירסם בשנת תרנ"ח בכתב-עת "אוונזער גייסט". ומשם - לכל ספרי היחסין.

הרב מיכאל דוב ווייסמנדל שיער גם הוא מעצמו שרבי משה אהרן היה בנו של רבי נתן וויידל, וכפי שהוא כותב בהקדמתו לספר קיקיון דיונה שהוא ההדיר והוציא לאור מחדש. הוא גם מוסיף לכך כמעין ראיה, מכך שאשת רבי משה אהרן נשאה את הכינוי "שטערין", שלדעתו זהו כינויו של חותנו רבי נתן וויידל, מאחר שהוא מצא חתימה של אחד שנקרא בשם רבי נתן וויידל החותם אף הוא כך: נתן שטערין, והוא מזהה אותו עם הדיין רבי נתן וויידל מפרנקפורט דנן.

* * *

סיכום. למעשה, נכון לעת כתיבת הדברים, אין לנו לכאורה ידיעה וודאית שהדיין רבי נתן וויידל מפרנקפורט היה אכן אביו של רבי משה אהרן תאומים, וגם אין לנו וודאות שהוא היה מאבות אבותיו, באשר יתכן שהוא רק זקינו של רבי נתן פייטל תאומים מווינה בלבד, וללא כל קשר משפחתי לכל צאצאיו של רבי משה אהרן תאומים.

רבי נתן בעל הערוך והגאון מוילנא

שבוע טוב.

בספר "סערת אליהו" שחיבר הגאון רבי אברהם בנו של הגאון מוילנא זי"ע, שנדפס לראשונה מכתב ידו בשנת תרל"ח, כותב המחבר: "כמו שפירשו זקנינו הערוך ובעלי התוס' ז"ל", עיי"ש בדף י"ט עמוד א'.

אלא שיש לבדוק, האם הוא התכוון באמת לומר שהגאון רבי נתן בעל הערוך היה אחד מזקני משפחת אבותיו? או שמא הוא משתמש כאן אך רק כלשון מליצית בלבד, כאשר כוונתו בתואר "זקנינו" בלשון מושאל בלבד לתואר אחר, משהו כמו: "חכמינו הקדמונים"?

שכן, ביתר חיבוריו אין הוא מזכיר כלל את רבי נתן בעל הערוך בתואר "זקנינו". ולדוגמא, בדקנו בחיבור נוסף של רבי אברהם בן הגר"א, ה"ה ספרו "רב פעלים", ושם אכן נזכר ספר הערוך פעמים אחדות, והוא אינו מתואר שם כ"זקנינו". ולא עוד, אלא שבהקדמת המחבר הוא גם מוסיף מעט מילים אודותיו, והוא כותב: "כי בעת רבי נתן בעל הערוך היה עדיין המדרש בכתב יד", ראה שם בדף י"ב ע"א, וגם שם הוא אינו מוסיף עליו את התואר "זקנינו".

האם יש מי שמכיר איזו ידיעה נוספת בענין זה או איזו אסמכתא נוספת ליחוס זה בכתובים?

בי"ה

אתגר לפענוח!

שתי רשימות בלתי מזוהות
מתוך העתקות שנמצא אצלינו במאגר היוחסין

א

אחורי עמוד השער באחד מכרכי הגמרא

אלימלך בן צירל

ז' יוכבד בת פריידל

ב' משה יעקב

ב' משולם זיסא

אמי צירל בת אטיל

אחי אליעזר ליפמאן בן צירל

ב

אחורי עמוד השער של ספר ילקוט שמעוני

ולאחרות הדעת: מוסר כתב היד, ביקש לזהות את הכותב המרכזי כחתנו של הבני יששכר, ואת החותם כאביו של הנועם אלימלך. אולם שוברים בצידם. ראשית, אבי אביו של הנועם אלימלך נקרא בשם משה ולא בשם יצחק, כפי שנעתק מעל גבי מצבת בנו בעיר טיטשין. שנית, הבני יששכר לא היה בן בתו של אבי הנועם אלימלך כי אם בנה של בת בתו.

הכיתוב הראשון המרכזי:

"ילקוט שמעוני זו מעזבון חותני הרב זצוק"ל שירשו מאבי אמו הרב מוהר"ר אליעזר ליפמאן זצ"ל כמבואר בשער הספר"

החתימה בשער הספר:

"קניתי ספר ילקוט זה ביומא דשוקא פה קראקא בעד ג' אדומים הק' אליעזר ליפמאן בהרב ר' יצחק זלח"ה".

בי"ה

שושילתא ושאלתא

בקשת סיוע והוספת חומר ביחוס משפחת פנמון על כל הידוע לנו עד כה

א. רבי צבי הירש קנופף¹.

ב. בן רבי יעקב זעליג קנופף².

ג. בן רבי יצחק קנופף מיארטשוב³.

רבי צבי הירש קנופף הנ"ל, חתן

ד. רבי משה צבי ברגר⁴.

רבי יעקב זעליג קנופף הנ"ל, חתן

ה. רבי וואלף פלאמב מיארטשוב⁵.

ו. בן רבי שמעון פלאמב⁶.

רבי רבי משה צבי ברגר הנ"ל, חתן

ז. רבי לעמיל שפירער⁷

ח. בן רבי משה שפירער⁸.

רבי לעמיל שפירער הנ"ל, חתן

ט. רבי נחום ערליכן⁹.

[1] נולד בשנת [1866]. נפטר בשנת [1866], בלונדון, אנגליה. זי"מ פסיה ע"ה, נולדה בשנת [1873].

נפטרה בשנת [1925], בלונדון, אנגליה.

[2] נולד בשנת [1820]. נפטר ביום כ"ו בשבט שנת תרנ"ה, בפולין. זי"מ ציפא ע"ה, נולדה בשנת

[1822], בפולין. נפטרה ביום י' בתשרי שנת תרנ"ד.

[3] ושם זוגתו מ' ביילא ע"ה.

[4] ושם זוגתו, מ' שרה ע"ה.

[5] ושם זוגתו מ' פעסא ע"ה.

[6] ושם זוגתו מ' חיה ע"ה.

[7] ושם זוגתו מ' גינענדל ע"ה.

[8] ושם זוגתו מ' רייזל ע"ה.

[9] ושם זוגתו מ' פייגא ע"ה - לבית רייס.

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

יחוס משפחות וולמוך-סאס עד

המגיד הקדוש מזלאמשוב זי"ע

את שושלת היוחסין הלזה קיבלנו מאת אחד מצאצאי המשפחה
אשר קיבל את הדברים ישירות מפיו של הצדיק הנסתר רבי יוסף וולמוך זצ"ל

אנו מציגים אותו כאן בפניכם ידידים יקרים הי"ו, על מנת לקבל מידע נוסף
אודות הדמויות הנזכרות כאן, והארות והערות על שושלת יוחסין זו.

ישר כחכם ותשואות חן.

- א. הצדיק הנסתר רבי יוסף וולמוך זצ"ל.
- ב. בן הרה"צ רבי שמחה בונם וולמוך זצ"ל.
- ג. בן הרה"צ רבי יהושע דב ב"ר מרדכי וולמוך זצ"ל הי"ד מטארנופול.
- ד. חתן הרה"צ רבי יוסף סאס מטארנופול.
- ה. בן הרה"צ רבי שמעון זצ"ל.
- ו. בן הרה"ק רבי יוסף יוסקא מוואלאמישיסק זי"ע.
- ז. בן הרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ זי"ע.
- ח. בן המגיד הקדוש רבי יחיאל מיכל מזלאמשוב זי"ע.

ראשי המטות למטה יהודה מגילת יוחסין לאבות משפחת גולדקנופף והמסתעף

נודה על כל תוספת מידע אודות האישים דלהלן

[א] רבי יהודה אריה לייב גולדקנופף. [ט]. מחשובי חסידי גור בירושלים, ומעסקני היהדות החרדית. מייסד ומנהל רשת הגנים של "בית יעקב". נולד בווארשא בשנת תרפ"ה. סמוך ללידתו, ביום ב' אייר תרפ"ה, נתייתם מאמו ע"ה, ומאז גדל בבית הסבא אבי אמו ר' אביגדור רוזנפלד, ונקרא על שמו: לייבל אביגדוריס. בהיותו בחור כבן שלש עשרה, עזב את פולין. נפטר ביום עשרה בטבת שנת תשמ"ט. בניו: הרב אברהם אביגדור גולדקנופף, הרב יצחק יששכר גולדקנופף, הרב צבי מאיר גולדקנופף, הרב חיים שמואל גולדקנופף, הרב יהושע גולדקנופף, הרב ברוך גולדקנופף. חתניו: הרב אברהם מרדכי זילברברג, הרב ראובן פרומן.

[ב] בן רבי אברהם גולדקנופף. [ו]. מכונה: "דער געלע אברהם". נודע כחסיד מופלג וירא שמים מרבים. סוחר אמיד. [ירש מזקינו ר' נתנאל-סאנע, שליש מהחנות שלו בווארשא ברחוב פראנצישקאנסקה 24, עבור ה"גלנטריה" שלו]. נהרג עקה"ש בשנות הזעם, הי"ד. ילדיו מאשתו הראשונה מ' רבקה ע"ה בת הנגיד ר' אביגדור רוזנפלד, ר' יהושע גולדקנופף, ר' מנחם מנדל נוף, ר' יהודה אריה לייב גולדקנופף. מאשתו השנייה, בן ושתי בנות.

[ג] בן רבי יצחק מאיר גולדקנופף. [ה]. נודע בשם: ר' איטשע מאיר סאנעס, על שם חותנו ר' נתנאל-סאנע ויינטאהל. דמות נערצת ומעוררת השתאות של חסידישער יוד. מתמיד עצום. בעל ידיעות נרחבות בתחומים רבים. שימש כ"גבאי כוללות". רבות מסופר על דביקותו ללא סייג ברבו הקדוש בעל ה"אמרי אמת" מגור זי"ע. כשהרבי עבר בתחנת ביניים בווארשא, נהג להתהלך בבגדי שבת. כאשר דרש הרבי לחזק את העיתון האגודאי "דאס אידישע טאגבלאט", נהג לרכוש את העתון, ולעיין בו מעט, ומיד לאחר מכן היה משליכו לסל האשפה. שם אשתו [או אמו?]: מ' גיטל ע"ה. ילדיהם: ר' אברהם גולדקנופף, ר' משה גדליה גולדקנופף, ר' זאב וואלף [וועלוול] גולדקנופף, ר' יוסף גולדקנופף, מ' שרה - אשת ר' משה אייזיק בורשטיין [הורי מ' רחל בילצקין], ובת נוספת - אשת ר' מתתיהו אייזנשטארק. מנכדיו: ר' איטשע מאיר גולדקנופף, [רבו' של ר' זיסמן ציטרנבוים], שהיה "יודע נגן", [ראה בספר "המלחין - קו ותו"].

[ד] בן רבי לייבוש גולדקנופף. היה מחסידי כ"ק מרן בעל ה"חידושי הרי"מ" מגור זי"ע. ושם אשתו [או כלתו?]: מ' גיטל ע"ה.

רבי יצחק מאיר גולדקנופף [ג], חתן

[ה] רבי נתנאל ויינטאהל. נודע בשם: ר' סאנע. חסיד אמיד, בעל חנות בווארשא [ברחוב פראנצישקאנסקה 24. החנות עברה בירושה לשנים מנכדיו. שליש - לגלנטריה של ר' אברהם גולדקנופף, ושני שליש - לגיסו ר' מתתיהו אייזנשטארק]. חתניו: החסיד ר' יצחק מאיר גולדקנופף, ור' צבי הירש [הערשל] לוי.

רבי אברהם גולדקנופף [ב], חתן

[ו] רבי אביגדור רוזנפלד. מחשובי חסידי גור, ומנגידי העדה. לפרנסתו, ניהל חנות לבדים, [ברחוב טווארדה 16]. ילדיו: הבחור יצחק נתן, שנפטר בבחרותו בשנת תרע"ז. ר' אברהם יהושע. מ' רבקה - אשת ר' אברהם גולדקנופף, מ' דבורה, מ' יוכבד, מ' לאה שייך, מ' ברכה מגילנר מבני ברק, מ' ? בורשטיין.

[ז] בן רבי מאיר רוזנפלד. לעי"ע לא ידועים לנו פרטים אודותיו.

[ח] בן רבי נתן רוזנפלד. לעי"ע לא ידועים לנו פרטים אודותיו.

נמעי קדם
אוצר מגילות יוחסין

בי"ה

מגילת יוחסין למשפחת
הגאון רבי נתן פריעד זצ"ל
מחכמי התורה בבני ברק

א. רבי נתן פריעד. [טז].

ב. בן רבי שלמה פריעד. [ה].

ג. בן רבי אברהם פריעד.

ד. בן רבי מאיר פריעד.

רבי שלמה פריעד הנ"ל [ב]

ה. חתן רבי יעקב וואלינסקי מקוסובה-ירושלים. [יב].

ו. בן רבי נפתלי הירץ וואלינסקי מקוסובה.

ז. בן רבי שלום משה חייקין/וואלינסקי מקוסובה. [יז].

ח. בן רבי נפתלי הירץ חייקין מקוסובה.

ט. בן רבי חיים חסיד [חייקין] מקוסובה.

רבי שלום משה חייקין/וואלינסקי הנ"ל [ז]

י. חתן רבי נחמן חייקין מקוסובה.

יא. בן רבי חיים חסיד [חייקין] מקוסובה. [הנ"ל אות ט].

רבי יעקב וואלינסקי הנ"ל [ה]

יב. חתן רבי מנחם מנדל שארשאווסקי - אבד"ק קוסובה. [טז].

יג. בן רבי קלמן קלנימוס שארשאווסקי.

יד. בן רבי יהושע זעליג שארשאווסקי.

רבי מנחם מנדל שארשאווסקי מקוסובה הנ"ל [יב]

טז. חתן רבי שמואל סלומינסקי - אבד"ק קוסובה.

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

רבי נתן פריעד הנ"ל [א]

טז. חתן רבי דוד הלוי ווערצבערגער. [מד].

יז. בן רבי חיים דוב הלוי ווערצבערגער. [כה].

יח. בן רבי שלמה הלוי ווערצבערגער - שו"ב באינטערדאם. [כו].

יט. בן רבי דוד יצחק הלוי קלאפהולץ מוישניצא.

כ. בן רבי [משה] הלוי - שו"ב, [כא].

רבי [משה] הלוי הנ"ל [ב]

כא. חתן רבי משה הלוי מחנמשיין.

כב. בן רבי דוד הלוי - דיין בי"עד ארבע ארצות". [כה].

כג. בן בנו של רבי יצחק הלוי - אבד"ק חעלעם ולודמיר.

כד. בן רבי שמואל הלוי מלודמיר אבי ה"י"ז. [המשך יחוסו בפרק בפני עצמו בס"ד].

רבי דוד הלוי הנ"ל [כב]

כה. בן בתו של רבי דוד הלוי אב"ד דק"ק לבוב - בעל ה"טורי זהב" - ה"י"ז.

[המשך יחוסו בפרק בפני עצמו בס"ד].

רבי שלמה ווערצבערגער מאינטערדאם הנ"ל [יח]

כו. חתן רבי משה. [כז].

רבי משה הנ"ל [כו]

כז. מצאצאי רבי יהודה העליר כהנא - אב"ד דק"ק סיגעט - בעל ה"קונטרס

הספיקות". [המשך יחוסו בפרק בפני עצמו בס"ד].

רבי חיים דוב ווערצבערגער הנ"ל [יז]

כח. חתן רבי אריה לייבוש ראזנבערג מבורשא.

כט. בן רבי יעקב ראזנבערג מסיגעט-טבריא. [מא].

ל. בן רבי אברהם [עביר] עלנטמן-ראזנבערג מזאווידקא. [מ].

לא. בן רבי לייב מזאווידקא. [לב].

נמעי קדם
אוצר מגילות יוחסין

רבי לייב מזאוידקא הנ"ל [א]

לב. חתן רבי מאיר מיאשינקא. [אג]

רבי מאיר מיאשינקא הנ"ל [אב]

לג. חתן רבי יצחק חיות - בעל ה"זרע יצחק" - מסקאליא. [אט]

לד. בן רבי יעקב חיות.

לה. בן רבי מנחם מאניש חיות - אב"ד ור"מ דק"ק וילנא.

לו. בן רבי יצחק חיות - אב"ד דק"ק פראג - בעל "פני יצחק" ו"אפי רברבי".

לז. בן רבי אברהם. [חותנו הראשון של המהר"ל מפראג].

לח. מגזע חסידי פרובינצא - צאצאי רש"י הקדוש. [המשך יחוסו בפרק בפני עצמו
בס"ד]

בעל ה"זרע יצחק" הנ"ל [אג]

לט. חתן רבי ידידיה גד מקאליש.

רבי אברהם [עביר] מזאוידקא הנ"ל [א]

מ. חתן רבי צבי הירש מזאוידקא.

רבי יעקב ראזנבערג מטבריא [כט]

מא. חתן רבי נחמן כהנא מסיגעט. [מג]

מב. בן רבי יהודה העל"ר כהנא מסיגעט - בעל ה"קונטרס הספיקות". [הנ"ל אות
כז, והמשך יחוסו בפרק בפני עצמו בס"ד].

רבי נחמן כהנא מסיגעט הנ"ל [מא]

מג. חתן רבי ישכר [ממשפחת היילפרין].

רבי דוד ווערצבערגער הנ"ל [מז]

מד. חתן רבי שלום מאליק.

מי היה חותנו של רבי משה דוד אשכנזי מטאלטשאווא?

א

מגילת יוחסין למשפחת יאליש

משפחת הפרנס הנודע בדורו ר' איציקל יאליש מלבוב

- א. רבי יוסף יצחק [איציקל] הכהן יאליש - פו"מ בק"ק לבוב.
- ב. בן רבי יואל הכהן יאליש [ברעסלער] מלבוב.
- ג. מבני בניו של רבי ישעיהו הכהן - מאחרוני בעלי התוספות [הנזכר ב"שיטה מקובצת"].

ר' איציקל יאליש הנ"ל

- ד. חתן רבי אליעזר ליפמאן - רבי ליפא הגדול - אב"ד דק"ק סטערליסק.
- ה. בן רבי אברהם אשכנזי.
- ו. בן רבי צבי הירש מענדיל'ס מפוזנא.
- ז. בן רבי מנחם מענדיל פלאצקער מפוזנא.
- ח. בן רבי יהודה.

ר' הירש מענדיל'ס הנ"ל

- ט. חתן רבי אברהם הכהן רפאפורט שרענציל'ס - בעל "איתן האזרחי".
- י. בן רבי ישראל יחיאל הכהן מקראקא.
- יא. בן רבי גרשון הכהן רפא.

בעל "איתן האזרחי" הנ"ל

- יב. חתן רבי מרדכי שרענציל'ס - פו"מ בלבוב.
- יג. בן רבי יצחק שרענציל'ס - פו"מ בלבוב.

ר' מרדכי שרענציל'ס מלבוב הנ"ל

- יד. חתן רבי יוסף כ"ץ - אב"ד דק"ק קראקא - בעל ה"שארית יוסף".

והמשך יחוסו למעלה בקודש מבואר בספרי היוחסין.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeadint.net

ר' אברהם אשכנזי הנ"ל

טו. חתן רבי מאיר היילפרין - אב"ד דק"ק לובלין.

והמשך יחוסו למעלה בקודש מבואר בספרי היוחסין.

ר' ליפא הגדול מסטרעליסק הנ"ל

טז. חתן רבי אברהם כהנא - אב"ד דק"ק בראדי - [חותן בעל ה"בנין אריאל" מאמסטרדם].

והמשך יחוסו למעלה בקודש מבואר בספרי היוחסין.

ב

משפחת יאליש ומשפחת אשכנזי

משפחת הגה"ק רבי משה דוד אשכנזי מטאלטשאווא זי"ע

הנה, כותבי שושלת היוחסין של הגה"ק רבי משה דוד אשכנזי מצפת אב"ד דק"ק טאלטשאווא זי"ע, לא רשמו עד עתה את שם חותנו. [ואגב. גם ביחוסו למעלה בקודש טעו ושבשו וקשרוהו למשפחות לא-לו. והנכון: שם אביו של רמ"ד, רבי אשר אנשיל אשכנזי - אב"ד דק"ק רוזדול, בן רבי משה אשכנזי - מו"צ ור"מ בק"ק לבוב, בן רבי מרדכי. כל יתר היוחסין המה פנים חדשות שהביאו לכאן ותלי תניא בדלא תניא].

והנה, זה כמה שנים אשר שמועה רווחא בבי מדרשא, שהפרנס הצדיק רבי יוסף יצחק [איציקל] הכהן יאליש [יאלעס] מק"ק לבוב הנ"ל, הוא זה שהיה חותנו - אבי זוגתו - של ר' משה דוד אשכנזי. [כך נכתב ג"כ בקונטרס "צור חוצבתם" שבסוף ספר "חיים שיש בהם" על מסכת אבות].

וזאת מנין לנו?

הרה"ק רבי יואל אשכנזי אב"ד דק"ק זלאטשוב זי"ע, מכנה את רבי יקותיאל אבא הכהן יאליש מלבוב בתואר "דודי", ואת נינו רבי שאול בנו של הגאון המחבר ספר "שערי ציון" - ה"ה רבי יוסף יצחק יאליש אב"ד דק"ק בריזדאוויץ - כ"שאר בשרי".

ואלה דבריו בהסכמתו לספר "שערי ציון" הנ"ל: "... שאר בשרי הרבני המופלג מוהר"ר שאול נ"י, בן הרב המנוח המאור הגדול זצ"ל מוהר"ר יוסף יצחק יאליש - פאר המעלה וגדול היחוס ז"ל - אבד"ק בריזדאוויץ, בן הרב המנוח המאור הגדול מוהר"ר ישכר [אב"ד ראדיחוב וניזנוב] ז"ל, בן דודי הרב הגדול חכוב"ק קש"ת מהרי"א [ר' יקותיאל אבא] זצ"ל בלבוב, ידיו תבואנה, זה ספר תולדות יצחק יוסף ז"ל נ"ע...".

כנראה, שר' יקותיאל אבא הנ"ל, היה בנו - או אחיו - של רבי איציקל מלבוב הנ"ל.

ואולי אכן מכאן הראיה?

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

אלא שכאן מתגלגלת שמועה מעניינת, אודות איזה כתב יד עתיק שנתגלה לאחרונה ע"י איזה סוחר עתיקות. ע"פ השמועה מדובר במסמך כל שהוא מקהילת לבוב, אשר עליו מתנוססת חתימתו של רבי איציקל יאלעס הנ"ל כאחד מטובי הקהל החתומים שם. וממסמך זה נמצינו למדים באיזה דרך, שר' איציקל הנ"ל היה חותנו של רמ"ד.

האם יש מי שיודע מה תוכן כתב היד?

וכיצד גילו מתוך כתב היד הלזה שהוא היה חותנו של ר' משה דוד?

על ידי מי נתגלה?

והיכן התפרסם גילוי זה?

ידידים יקרים. נודה לכל מי שיש בידו להעשירנו במידע אודות

כתב היד בכלל, ועל אודות היחוס המחודש הנ"ל בפרט. ישר כחכם!

א

"האב זוכה לבנו... במספר הדורות לפניו..."

שנו חכמינו ז"ל בלשון המשנה: "הוא - [רבי עקיבא הנזכר שם] - היה אומר, האב זוכה לבן, בנוי, ובכוח, ובעושר, ובחכמה, ובשנים, **ובמספר הדורות לפניו**, והוא הקץ, שנאמר [ישעיה מא-ד] 'קורא הדורות מראש', אף על פי שנאמר [בראשית טו-יג] 'ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה', ונאמר [בראשית טו-טז] 'ודור רביעי ישובו הנה'". [מסכת עדויות, פרק ב משנה ט].

והנה, "הרבה ביאורים נאמרו באגדה זו, ולי נראה, שהזכיה במספר הדורות היא מעין הזכיות האחרות האמורות במשנה, שהאב זוכה לבן בנוי ובכוח ובעושר ובחכמה, ורוצה לומר, שכשם שאם האב הוא בעל תואר, גבור, עשיר או חכם, הוא מוריש כזה על הרוב לבנו, **כך אם היה האב ממשפחה מיוחסת, הוא מוריש זכות היחס לבנו ולבני בניו שיתייחסו אחריו**.

"ומביא ראיה מן הפסוק, שאף על פי ששיעבוד ישראל תלה הקב"ה לא במספר גבול השנים, **רק בזכות אבותיהם**, וכמו שכתוב 'ודור רביעי ישובו הנה', הנה תלה הגאולה **במספר הדורות**, ולא במספר שנים. ולפי הביאור הזה, **הרי זו זכות מעין הזכיות הקודמות**". [עכ"ל ספר "תורה תמימה" עה"ת, שם, הערה י].

ב

מגילת יוחסין למשפחת כץ

- א. הגאון רבי אברהם אריה כץ מירושלים.
- ב. בן הגאון רבי לוי כץ.
- ג. בן רבי נפתלי הירץ זלאטקעס - מה"י 'ישיבת' דחסידים בע"זא.
- ד. בן - לא ידוע.

רבי נפתלי הירץ זלאטקעס הני"ל [ג]

ה. חתן - לא ידוע.

רבי לוי כץ הני"ל [ב]

ו. חתן רבי מרדכי ישראל הכהן כ"ץ.

ז. בן - לא ידוע.

נספח - רבי מרדכי ישראל כ"ץ הני"ל [ו] - היה מבני בניו של

ח. רבי שבתי כ"ץ - בעל ה"שפתי כהן" - אב"ד דק"ק העליון - הש"ך זי"ע. [יחוסו בפרק נפרד].

קובץ רשימות ניתנידו לחקר היוחסין

רבי מרדכי ישראל כ"ץ הנ"ל [ז]

מ. חתן - לא ידוע.

רבי אברהם אריה כץ הנ"ל [א]

י. חתן רבי זאב ברוך ברקוביץ.

יא. בן - לא ידוע.

רבי זאב ברוך ברקוביץ הנ"ל [י]

יב. חתן רבי שאול לעווי.

יג. בן רבי אברהם בחר"ץ-לעווי.

יד. בן רבי נחום [פראסט] לעווי - אב"ד דק"ק שאדיק - הנודע בשם "ר' נחום שאדיקער" זי"ע.

טו. בן רבי אברהם מפוזנא - ר' אברהם פאזנער.

טז. בן רבי שלמה זלמן - ר' זלמן חסיד.

יז. בן רבי דוד מק"ק ליסא.

יח. בן - לא ידוע.

רבי דוד מליסא הנ"ל [יז]

יט. חתן - לא ידוע.

רבי שלמה זלמן חסיד הנ"ל [טז]

כ. חתן רבי אברהם - אב"ד דק"ק יאנוב.

כא. בן - לא ידוע.

רבי אברהם מיאנוב הנ"ל [כ]

כב. חתן - לא ידוע.

רבי אברהם פאזנער הנ"ל [טו]

כג. חתן רבי יצחק אייזיק משלעשין.

כד. בן רבי אשר לעמיל - פו"מ ושתדלן בק"ק פוזנא.

דמואג' העולמי לכתבי היחסין
ספר
פרדס נאה
קובץ רשימות ניתנידו לחקר היחסין

כה. בן - לא ידוע.

נספח - רבי אשר לעמיל מפוזנא הנ"ל [כד] - היה מצאצאיו - דור חמישי - של
כו. רבי שלמה אפרים מלונטשיץ - בעל ה"כלי יקר".

כז. בן רבי אהרן מפוזנא.

כח. בן - לא ידוע.

רבי אהרן מפוזנא הנ"ל [כז]

כט. חתן - לא ידוע.

בעל ה"כלי יקר" הנ"ל [כז]

ל. חתן - לא ידוע.

רבי אשר לעמיל מפוזנא הנ"ל [כד]

לא. חתן - לא ידוע.

רבי יצחק אייזיק משלעשין הנ"ל [כג]

לב. חתן רבי אשר לעמיל היילפרין מקלעטשוב.

לג. בן רבי צבי הירש היילפרין מקלעטשוב.

לד. בן רבי אפרים היילפרין.

לה. בן רבי יצחק אייזיק היילפרין.

לו. בן רבי משה אפרים היילפרין.

לז. בן רבי יואל היילפרין - ר' יואל בעל שם.

לח. בן - לא ידוע.

רבי יואל בעל שם הנ"ל [לז]

לט. חתן - לא ידוע.

רבי משה אפרים היילפרין הנ"ל [זן]

מ. חתן רבי יצחק איציק מקרעמניץ.

מא. בן רבי מאיר מקרעמניץ.

מב. בן - לא ידוע.

רבי מאיר מקרעמניץ הנ"ל [מא]

מג. חתן רבי אריה לייב יפה.

מד. בן רבי מרדכי יפה - אב"ד ור"מ דק"ק פוזנא - בעל ה"לבושים".

מה. בן רבי אברהם [מבוהמיה].

מו. בן - לא ידוע.

רבי אברהם [מבוהמיה] הנ"ל [מה]

מז. חתן - לא ידוע.

בעל ה"לבושים" הנ"ל [מד]

מח. חתן - לא ידוע.

רבי אריה לייב יפה הנ"ל [מג]

ממ. חתן - לא ידוע.

רבי יצחק איציק מקרעמניץ הנ"ל [מ]

נ. חתן - לא ידוע.

רבי יצחק אייזיק היילפרין הנ"ל [זה]

נא. חתן - לא ידוע.

רבי אפרים היילפרין הנ"ל [זד]

נב. חתן - לא ידוע.

רבי צבי הירש היילפרין מקלעטשוב הנ"ל [אג]

נג. חתן - לא ידוע.

רבי אשר לעמיל היילפרין מקלעטשוב הנ"ל [אב]

נד. חתן - לא ידוע.

רבי נחום שאדיקער הנ"ל [יד]

נה. חתן רבי אליעזר לייזר [אזיער באך] - אב"ד דק"ק סאמפאלנא.

נו. בן - לא ידוע.

רבי אליעזר לייזר מסאמפאלנא הנ"ל [נה]

נז. חתן - לא ידוע.

רבי אברהם בהר"ן לעווני הנ"ל [יג]

נח. חתן רבי משה לייב.

נט. בן - לא ידוע.

רבי משה לייב הנ"ל [נח]

ס. חתן רבי משה מוגיד משקלוב.

סא. בן - לא ידוע.

רבי משה מוגיד משקלוב הנ"ל [ס]

סב. חתן - לא ידוע.

נספח - רבי שאול לעווני הנ"ל [יב] - היה מצד אמו מצאצאיו של

סג. רבי יחזקאל סג"ל לאנדא - אב"ד דק"ק פראג - בעל ה"נודע ביהודה" זי"ע. [יחוסו בפרק נפרד].

רבי שאול לעווני הנ"ל [יב]

סד. חתן רבי ישעי' קירשנבוים.

- סד. בן רבי דוד נחמן קירשנבויים.
 סו. בן רבי שלמה מלובלין.
 סז. בן רבי שמואל מקארוב זי"ע - ראש שושלת קארוב.
 סח. בן רבי אברהם ישעי.
 סט. בן - לא ידוע.

רבי אברהם ישעי הנ"ל [סח]
 ע. חתן - לא ידוע.

רבי שמואל מקארוב זי"ע הנ"ל [סז]
 עא. חתן - לא ידוע.

רבי שלמה מלובלין הנ"ל [סו]
 עב. חתן - לא ידוע.

רבי דוד נחמן קירשנבויים הנ"ל [סד]
 עג. חתן - לא ידוע.

- רבי ישעי קירשנבויים הנ"ל [סד]
 עד. חתן רבי יהושע העשיל פרענקל תאומים מירושלים.
 עה. בן רבי שמעון יהונתן פרענקל תאומים מווישניצא - בעל "עין פרי קודש".
 עו. בן רבי יעקב פרענקל תאומים מברעסלא.
 עז. בן - לא ידוע.

- נספח - רבי יעקב פרענקל תאומים מברעסלא הנ"ל [עו] - היה מבני בניו של
 עח. רבי יהושע יחזקאל פייבוש תאומים - אב"ד דק"ק פרעמישלא - בעל ה"פנים מסבירות".
 עט. בנו של רבי יונה תאומים - בעל ה"קיקיון דיונה" - אב"ד דק"ק מיין.
 פ. בן רבי ישעי תאומים מפראג. [יחוסו בפרק נפרד].

בעל ה"קיקיון דיונה" הנ"ל [עט]

פא. חתן רבי מאיר וואהל - אב"ד דק"ק בריסק דלימא - בנו של השר הנודע רבי שאול וואהל מבריסק. [יחוסם בפרק נפרד].

בעל ה"פנים מסבירות" הנ"ל [עח]

פב. חתן רבי אריה לייב פישליס - אב"ד דק"ק קראקא - הרבי ר' לייב "הגבוה" מקראקא - הנקרא "דער הויכער רבי ר' לייב". [יחוסו בפרק נפרד].

רבי יעקב פרענקל תאומים מברעסלא הנ"ל [עו]

פג. חתן - לא ידוע.

נספח - רבי יעקב פרענקל תאומים מברעסלא הנ"ל [עז] - זוגתו היתה מצאנאיו של

פד. רבי [אברהם] יהושע העשיל - אב"ד ור"מ דק"ק קראקא - הרבי ר' העשיל מקראקא זי"ע. [יחוסו בפרק נפרד].

בעל ה"עין פרי קודש" מווישניצא הנ"ל [עה]

פה. חתן - לא ידוע.

רבי יהושע העשיל פרנקל תאומים הנ"ל [עד]

פו. חתן רבי מנחם מנדל הלוי סג"ל ציממטבוים.

פז. בן רבי חיים שמואל הלוי סג"ל.

פח. בן רבי ברוך הלוי סג"ל.

פט. בן רבי דוד הלוי סג"ל.

צ. בן רבי ישעי' הלוי סג"ל - אב"ד דק"ק קאמארנא.

צא. בן רבי דוד הלוי סג"ל - אב"ד דק"ק לבוב - בעל ה"טורי זהב" - חמ"ז. [יחוסו, ויחוס חותנו - הב"ח זי"ע, בפרקים נפרדים].

רבי ישעי' סג"ל מקאמארנא הנ"ל [צ]

צב. חתן - לא ידוע.

רבי דוד סג"ל הנ"ל [פט]
צג. חתן - לא ידוע.

רבי ברוך סג"ל הנ"ל [פח]
צד. חתן - לא ידוע.

רבי חיים שמואל סג"ל הנ"ל [פז]
צה. חתן - לא ידוע.

רבי מנחם מנדל סג"ל ציממטבוים הנ"ל [פז]
צו. חתן - לא ידוע.

זכר כולם לברכה וזכות כל הצדיקים יגן עלינו אמן

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

אינה ה' לידינו כתב יחוס עתיק, שנכתב על ידי הגאון הקדוש בעל ה"גנזי יוסף" ממאגרוב זי"ע, "והיא לא נדפסה" עדיין, ומצויה היא בגנזי ידידינו היקר הרבני ר' ברוך יצחק גוטער מברוקלין הי"ו, שמסרו לנו בתשו"ח ושכמ"ה.

נראה, שלאחר שיעלה בידינו ללמוד את תוכנה כראוי, ולפענח בס"ד את קשרי המשפחה שבמגילת יוחסין נדירה זו, או אז נדע לערוך מחדש את שושלת יחוסם של רבים מגדולי ישראל, כבעל ה"ישמח משה", בעל ה"שאגת אריה", ועוד רבים.

אנו עומדים לפרסם אי"ה מערכה שלמה ורחבה בקשר לנאמר במגילה זו. משום כך, אנו מעתיקים כאן לפניכם - ידידים יקרים - את לשון המגילה בשלימותה, בתקווה לקבל סיוע בפתרון התעלומות מאת ידידינו קוראים יקרים הי"ו.

"מגילת יוחסין" חדשה זו - למשפחת עפשטיין, נעתקה מתוך כתב יד קדשו של הגאון הקדוש מאוזיראן זי"ע רבי יוסף אלטר עפשטיין בעל "גנזי יוסף" ועוד, על ידי חתנו רבי אלעזר רוקח.

על מנת להקל על הקוראים היקרים במשלוח הארותיהם והערותיהם, חילקנו את המגילה לקטעים ולפרקים, ושמנו ביניהם כותרות משנה.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

א שושלת יוחסין עד המהרש"ל

ב"ה

זאת היתה לי מעזבון חותני המנוח האבד"ק אוזיראן והנני להעתיקו אוב"א [=אות באות]
והוא מהעתק של הר"ר פינחס עפשטיין מקוטב זלה"ה.

*

חתן הגאון רש"ל ז"ל היה ר' בישיל שהובא בסמ"ע.

חתן ר' בישיל הי' ר' פישל.

חתן ר' פישל הי' ר' לייזר.

בן ר' לייזר הי' הרב מזאראוונא.

חתן הרב מזאראוונא הי' ר' לייזר בער מקאליש.

שם ז' של ר' לייזר בער מאריאסי.

בן ר' לייזר בער הי' ר' יוסף הרב מקיטוב זללה"ה, והוא הי' חתן הגה"צ ר' נחמן צבי זלה"ה
הרב מקאלימייע.

שם ז' של ר' יוסף הוא גיטל.

בן הר"ר יוסף הנ"ל [* (ראה להלן בהערה)] הי' ר' פינחס עפשטיין זלה"ה - הרב מקיטוב,
כבודו מונח בקאלימייע.

ב

רבי מרדכי מסעריד ומשפחתו

שם ז' של ר' פינחס הנ"ל, מלכה בת ר' מרדכי - שהלך בשליחות מן הגה"צ ר' מנחם מענדל
מקאסוב לסעריד, ונפטר שם.

ה"ר מרדכי הנ"ל הי' בן לה"ר איציק מקאליש שהי' נקרא ר' איציק סקאלער,

ולה"ר איצק הנ"ל הי' שלשה בנים.

שם האחד ר' מרדכי הנ"ל.

ושם השני ר' ישראל - שנסע לאה"ק.

ובן השלישי הי' ר' אברהם קאלישער, שהי' מקורב אצל הרה"צ ר' מאיריל מפרמישלאן
כמה שנים, והי' משלחו לכל אתר דמצטרך.

וגם ר' אברהם הנ"ל נסע לאה"ק.

*

אמי זקנתי מרת דבורה תחי' היתה בת לה"ר פינחס הנ"ל ולז' מרת [אמנם לא נכתב כאן
שמה, אבל כנראה שצ"ל: מלכה, וכנ"ל. נא"ו].

כ"ד הכותב נכד הנ"ל יוסף עפשטיין מביטשקיף באונגארין

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

ג

הערה - רבי אברהם מבוברקא

* [הערה]:

גם הי' לה"ר יוסף הנ"ל עוד בן, ושמו ר' אפרים פישל.
ותהי' לו לאשה - האשה החשובה מרת ריזל בת הר"ר אברהם מלי מבוברקא,
ה"ר אפרים פישל הנ"ל נקטף באבי חלדו, והניח אחריו יתומים קטנים, ונתגדלו אצל אבי
אביהם הר"ר יוסף הנ"ל מקיטוב.
ושם בנו, אחד הי' ר' מרדכי, אשר הי' דר בזידיטשוב זלה"ה.

ד

רבי נחמן מקאלמיה

הרה"צ ר' נחמן מקאלימיה הנ"ל, הי' בן ר' יצחק זלה"ה.
והי' רב שם, שם מנ"כ על ביה"ק הישן בקאלימיה, בשכונת אצל ר' יוסף הקדוש ז"ל,
ובשכונת הרב ר' פישל ז"ל, גם בשכונת הרב ר' משולם זלה"ה.
ה"ר יצחק הנ"ל, הי' בן הרה"צ ר' נחמן באריר זלה"ה [**](ראה הערה להלן).
ר' משולם הנ"ל הי' רב בקאלימיה.
חתנו הי' אביו של ר' משולם - הנקרא ר' משולם פרעשבורגר. [מכאן הוכחה לטעותו של בעל
"זכרון לראשונים", וכנכתב במכתבים שבסוף הספר הנ"ל. נא"ו].
חתנו השני הי' - ר' יצחק, אביו של ר' נחמן מקאלימיה.
וחתנו השלישי הי' - ה"ר פישל - שמילא מקומו בקאלימיה.

ה

ר' יוסף ראטה

הרב ר' יוסף הקדוש נהרג ע"י עכו"ם בלילה בביתו שעומד באמצע השוק שם.
ולו הי' בן - ושמו ברוך ז"ל.
ולו הי' בן - ושמו זלמן ז"ל.
ובתו מרת לבקה [?] ע"ה, היתה אשת מוה"ר אברהם ראטה.
ובנם הי' ר' יוסף ראטה.

ו

הערה - יחוס עד הלבוש

** ה"ר מוה"ר נחמן באריר הנ"ל, הי' בן הרה"ג מו"ה אברהם הלוי עפשטיין, שהי' חתן
הגאון המפורסם בעל הלבושים.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

ז

משפחת רבי נחמן צבי מקאלמיה

הרה"צ ר' נחמן צבי זלה"ה, הי' יושב על כסא הרבנות בקאלימייע הרבה שנים, ואמר תמיד שהכסא הרבנות נמשך שם לדורותיו זה מאה וחמשים שנה, והוא נפטר זקן ושבע ימים. להרה"צ ר' נחמן הי' שני בנים ושלושה בנות. היינו.

בן אחד הי' הרה"ק ר' משולם זלה"ה - הרב מפסיסטין. עובד ד' בהתלהבות גדול, ושמעו הולך בכל העולם. נפטר בחצי ימיו בקאלימייע. ובן השני הי' הרה"ג ר' יצחק זאב זלה"ה, והוא מילא מקום אביו על כסא הוראה בקאלימייע עד פטירתו, והי' בן שבעים שנה. ולו הי' בן - הוא הגאון ר' מאיר שמחה זלה"ה, והי' דר בעיר יאס במאלדאווע. וכל הארבעה צדיקים הללו, מנ"כ בק"ק קאלימייע, בבית ציון המצויינת בקודש הקדשים.

*

שם בת של הרה"ק הנ"ל - יוטא, שהיתה רבנית בעיר קאסנאטין ברוסלאנד. שם השנית - ריבא, אמו של המנוח ר' אפרים מיגאלניצא זלה"ה. ושם השלישית - גיטל, היא היתה אשת א"ז ה"ר יוסף מקיטוב, היינו - אמו של ה"ר פינחס מקוטב.

מקומם של ר' יוסף וז' מרת גיטל הנ"ל, הלא המה בקוטב.

*

ע"כ העתק מר"פ שהי' אצל ה"ר יוסף עפשטיין מביטשקיב

ח

יחוס המהרש"ל

הרב מהרש"ל הי' מגזע רש"י, שהי' מגזע ר"י הסנדלר, שהי' דור רביעי לר"ג הזקן. כ"כ בשם הגדולים ח"א אות שי"ן או"ק מ"ו. ונודע שר"ג הזקן הי' נכד הלל הזקן, שהי' מגזע דוד המלך, כדאיתא בסנהדרין דף ה'. וע"ש בתוס' ד"ה מהכא, ובגמרא שבת נ"ו ר"ג שהי' מזרע הלל דאתי מדוד, ובכתובות כ"ב. רבי אתי משפטי בן אביטל אשת דוד ע"ש.

ט

ר"א מקאלמיה - מצאצאי הט"ז, ובני משפחתו

הגביר ר' יצחק אייזיק מקאלימייע, אמו מ' בלימא, היתה נכד הגאון בעל ט"ז, ואחות אחת אשת הרב השג"א [=השאגת אריה?], ואחת אשת הגביר מו"ה שכנא שור מבראד, ואחת אשת הרב

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

הגאון הצדיק מו"ה ליפא אבד"ק סטרעליסק, ואחת אשת הרב הגאון ר' זאב אבד"ק סניטין.
והגאון מו"ה משה טייטלבוים אבד"ק אוהעל, הי' בן אחי של האשה מרת בלימא הנ"ל.
והגאון מו"ה נחמן אבד"ק קאלימייע כתב בהסכמה על ס' מעין חכמה על ב"מ, שהוא נכד
הגביר ר' אייזיק הנ"ל.

*

בנו של הרב ר' ליפא מסטרעליסק הנ"ל, הי' הרב אבד"ק מריאמפיל, אבי הרב החר"ף מו"ה
אברהם מבברקא.
ובתו מרת ריזל - היתה אם אבי, מו"ה מרדכי מזידיטשוב הנ"ל.

*

כ"ד הכותב יוסף אלטר עפשטיין חופ"ק מאזירוב ואח"כ תקע אהלו בעיר אזיראן.

ע"כ לשון כתב היד של מגילת היוחסין, ואידך - פירושא, זיל גמור!

פתח דבר יחוס צריכים לדעת!

במשנה, בבא מציעא, כשם שאונאה במקח וממכר, כך אונאה בדברים וכו', אם הוא בן גרים, לא יאמר לו זכור מעשה אבותיך וכו'. הלא איתא אצל פינחס שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פומי זה וכו', הלא היה אסור להם לומר כך. ואולי שזה אסור רק בפניו בלשון נוכח, אבל יחוס צריכים לידע, כי השבטים לא היו עוברים על לא תעשה. ואיתא, כיון שהלך אהרן ליחסן, אמרו לו ישראל, עד שאתה מיחסנו, יחס אלעזר בנך וכו', ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פומיאל וכו'. יחוס צריכים לדעת. ספר הקי "אמרי אמת" מאת כ"ק מרן אדמו"ר הרא"מ מגור זי"ע, פרשת בהר, שנת תרצ"ה

שער עמודי החצר

סדר היחס של אדמו"ר בעל ה"אמרי אמת" מגור זי"ע / לכבוד יומא דהילולא חג השבועות תש"ח

- א. רבי אברהם מרדכי אלתר מגור - בעל ה"אמרי אמת" זי"ע.
- ב. בן רבי יהודה אריה לייב אלתר מגור - בעל ה"שפת אמת" זי"ע.
- ג. בן רבי אברהם מרדכי אלתר מווארשא¹.
- ד. בן רבי יצחק מאיר אלתר מגור - בעל ה"חידושי הרי"מ" זי"ע².

[1] נולד ביום ראשון פרשת משפטים, י"ט בשבט שנת תקע"ו, לסדר ולפרט "הנה אנוכי שולח מלאך" ולפרט "ובני זה יהיה קודש לה" - כמו שכתב החידושי הרי"ם בשער הרי"ף למסכת פסחים. בחיי אביו - הערכות אליו היו בלתי רגילות. רבי יחזקאל מקוזמיר התבטא אודותיו: "כל הרחוב מאיר מאור פניו". רבי מנחם מנדל מקוצק החשיבו בצורה בלתי רגילה. בזיווגו הראשון נשא את בתו של רבי יוסף מווארקא. בזיווגו השני נשא את מרת אסתר ע"ה בתו של רבי חנוך העניך לאנדשטיין. בזיווגו השלישי נשא את מרת חוה ע"ה בתו של החסיד הנגיד רבי יעקב בוימגולד מווארשא, [שהיה אבי אביו של חתנו (מזיווגו השני) רבי יצחק בוימגולד]. לפרנסתו, ניהל חנות מכולת. נפטר ביום ש"ק, כ"ז מנחם אב, שנת תרט"ו, ומנו"כ בווארשא.

[2] החידושי הרי"ם נולד בשנת תקנ"ט. נפטר כ"ג אדר תרכ"ו. רבי ישראל היה מביא אתו את הנער החריף לקו"ניץ והמגיד רבי ישראל היה משתעשע אתו בדברי תורה. בהגיעו למצוות נשא לאשה את בת הגביר ר' משה חלפן ליפשיץ מווארשא. על שולחן חותנו שם לילות כימים באהלה של תורה. כעבור שנים מועטות תפש ישיבה והיה משמיע שעורים לתלמידים שונים. עד מהרה נתפרסם כעילוי מווארשא. משירד חותנו מנכסיו וימי מצוקה הגיעו, הוצעו לרי"ם משרות רבנות שונות והוא דחה את כולן. הוא שלח ידו במסחר הספרים והתפרנס בדוחק. גדל על ברכי ה"מגיד" מקוזניץ והמשיך להיות חסיד קו"ניץ בהנהגת בנו רבי משה אליקים מקוזניץ. חסידי פשיסחא

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

- ה. **בן רבי ישראל רומנברג - אב"ד דק"ק מגנישוב וק"ק גור**.³
ו. **בן רבי מרדכי רומנברג - אב"ד דק"ק ריטשוואל**.⁴
ז. **בן רבי יצחק רומנברג - אב"ד דק"ק ריטשוואל**.⁵
ח. **בן רבי משה רומנברג - אב"ד דק"ק לעוורמוב**.⁶
ט. **בן בנו של רבי משה רומנברג - אב"ד ור"מ דק"ק אלמונה וק"ק המבורג**.

עמלו קשות עד ששכנעו אותו לבוא לפשיסחא ומשבא לשם היה לחסידו הנלהב של רבי שמחה בונם מפשיסחא. ביטויי ההערצה שלו לרבי שמחה בונם מפשיסחא היו בלתי רגילים. בשנת תקפ"ז היה רבי יצחק מאיר מועמד לרשת את חסידי פשיסחא, אבל הוא הכריע לטובת רבי מנחם מנדל מקוצק והיה למעריצו הנלהב – "ראיתי להבת אש וכפפתי עצמי כלפיה". רק בשנת תרי"ט, לאחר פטירתו של רבי מנחם מנדל מקוצק – קיבל רוב החסידים את הנהגתו. חסידות גור בהנהגתו הגיעה לממדים עצומים בלתי נודעים בחסידות. הרי"מ היה גאון אדיר, חריף ובקי שמעטים כמותו. ספריו: "תשובות הרי"מ", "חידושי הרי"מ" נודעים לתהילה בעולם הלומדים. "ספר הזכות". בשני חלקי הספר "מאיר עיני הגולה" מתוארת כל פרשת גדולתו. בימינו נלקטו דברי תורתו על התורה ממקורות שונים ופורסמו בספרי "חידושי הרי"מ".

[3] מתלמידיו וגדולי חסידיו של הרה"ק רבי לוי יצחק מברדיטשוב זי"ע, ותלמידו ומקורבו של הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע. נפטר ביום י"ז באייר שנת תקפ"ז, ומנו"כ בעיירה גור. נשא בזיווג שני את הרבנית הצדקנית מרת חיה שרה ע"ה, [ע"פ המסורת, מגזע משפחת "אייבשיץ", ויש עוד הרבה לסדר מחדש יחוס משפחתה המיוחסת של הרבנית ע"ה]. נפטר ביום י"ח בשבט שנת תרי"ב, ונטמנה בעיר ווארשא.

מלבד בנם המפורסם - מרן ה"חידושי הרי"מ" זי"ע, ידוע לנו עוד מילדיהם: א. החסיד הנגיד רבי משה חיים רומנברג, חותנו של רבי יהודה קמינר, חותנו של ה"שפת אמת". נפטר ביום י"ב באלול שנת תרי"י. ב. החסיד רבי יעקב יוסף רומנברג. נפטר ביום תשעה באב של שנת תרי"א. אביהם של הגאון החסיד המפורסם רבי פינחס אליהו רומנברג מפילץ - המכונה: ר' פינצ'ה פילצ'ער זצ"ל, ואחיו הגאון החסיד רבי חיים ראובן חזקיה רומנברג אב"ד דק"ק וואדיסלוב. ג. החסיד רבי אהרן אליהו רומנברג. ד. חתנם, החסיד המופלג רבי צבי חנוך שטערלינג. על מצבת אביו רבי שלום יוסף ב"ר יהודה שטערלינג בווארשא נכתב: "פיזר מהונו להשיא צאצאיו במשפחות גאונים וצדיקים". ה. חתנם, הגאון הצדיק רבי יחיאל משה פערל - אב"ד דק"ק גרודזיסק, ממשפחה מיוחסת מצאצאיו של מרן ה"בעל שם טוב" הקדוש זי"ע, ועוד גדולי ישראל.

[4] על פי חתימותיו של נינו - הגאון רבי שמחה מנחם מנדל רומנברג אב"ד ור"מ דק"ק יאדוב ומח"ס "ציון לנפש" ו"מנחם ציון" ועוד - בהקדמותיו לחיבוריו. בספר "מאיר עיני הגולה" נרשם על רבי מרדכי רומנברג: אב"ד דק"ק מגנישוב וק"ק זעליחוב. אודות רבי מרדכי, ראה בספר מע"ה הנ"ל, אות ח', בהג"ה. [אלא שיחוסו למעלה בקודש נכתב שם בשיבוש, וכדלהלן. והנכון, כמו שכתבנו כאן, וכמו שכתב נכדו הגאון מיאדוב הנ"ל].

[5] על פי חתימותיו של נינו - הגאון רבי שמחה מנחם מנדל רומנברג אב"ד ור"מ דק"ק יאדוב ומח"ס "ציון לנפש" ועוד - בהקדמותיו לחיבוריו. ובספר "מאיר עיני הגולה" גירסא בלתי ברורה בשושלת זו. [ואולם, זה יתכן, שרבי יצחק היה אחיו של רבי שלמה רומנברג הנזכר שם בספר מע"ה, זה שהיה אביו של הגאון רבי משה רומנברג מגיד מישרים ומו"צ דק"ק וולאדאווא ואב"ד ור"מ דק"ק קאזמיר בעל שו"ת "מהר"ם מרומנברג האחרונים"].

[6] ספר "זקני מחנה יהודה" מאת הרב יהודה לייב בלכרוביץ ז"ל הי"ד.

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

- י. בן רבי מרדכי זיסקינד רוטנבורג - אב"ד ור"מ דק"ק לובלין וק"ק בריסק וק"ק הורודנה - מחבר שו"ת "מהר"ם זיסקינד רוטנבורג".⁷
- יא. בן רבי משה רוטנבורג.⁸
- יב. ממשפחת רבי אליקים רוטנבורג - אב"ד בק"ק שוואבאך.⁹
- יג. בן רבי אברהם רוטנבורג.
- יד. בן רבי מרדכי רוטנבורג.
- טו. בן רבי מאיר רוטנבורג.
- טז. בן רבי [אליקים] גיצלק רוטנבורג.
- יז. בן רבי [מרדכי] זיסקינד רוטנבורג מפרנקפורט - הראשון למשפחת "רוטנבורק".
- יח. בן רבי מאיר מק"ק רוטנבורק.
- יט. בן רבי ברוך מק"ק רוטנבורק.
- כ. בן רבי מאיר - המהר"ם מרוטנבורג - מבעלי התוספות.¹⁰
- כא. בן רבי ברוך.
- כב. בן רבי [מאיר].

[7] ספר "מאיר עיני הגולה" - תולדות החידושי הרי"ם זי"ע.

[8] ככל הנראה, היה רבי משה שאר בשרו של הגאון רבי אליקים געטשליק רוטנבורג - בעל ה"גאולת הגר" מפראג, שהיה דור עשירי למהר"ם מרוטנבורג, ונכדו של רבי אליקים רוטנבורג דלהלן. לאחר בירור מעמיק בחקר משפחה מיוחסת זו, ניכר בבירור שרבי משה היה קרוב משפחתם של חמשת האחים הגאונים למשפחת רוטנבורג: רבי גדליה רוטנבורג - אביו של הגאון רבי אליקים געטשליק רוטנבורג - בעל ה"גאולת הגר" מפראג, ר' אברהם רוטנבורג, ר' טודרוס רוטנבורג, ר' מרדכי זיסקינד רוטנבורג, ר' רפאל רוטנבורג - שהיו בנו של הגאון רבי אליקים רוטנבורג אב"ד בק"ק שוואבאך. על פי חישובים שונים, ניתן לשער בזהירות, שר' משה היה בנו או בן בנו של ר' מרדכי זיסקינד ב"ר אליקים הנ"ל, [ובמאמרי "ויתילדו" הרחבנו בכך בס"ד].

[9] העתק מדויק של שלשלת יחסו כפי שכתב בעצמו על קלף, בחודש אדר שנת ה'ש"ח, נדפס לראשונה מתוך כתב היד עצמו, בספר הנדיר "רשימת כתבי יד וכו' ומצבות קברות הרבנים ואנשי השם" מאת ה' אפרים משה פינער, ברלין תרכ"א-תר"ל. [וראה עוד במאמרי "ויתילדו" הנ"ל].

[10] ע"פ מסורת המשפחה מתייחסת המשפחה עד המהר"ם מרוטנבורג. ראה בספרי הרב מיאדוב הנ"ל, וב"מאיר עיני הגולה", וב"זקני מחנה יהודה" ועוד. וראה ב"שלומי אמוני ישראל", שהגה"ק רבי אברהם אביש מפרנקפורט העיד כן בפני רבי שלמה רוטנברג הנ"ל - זה שהיה כנראה אחיו של רבי מרדכי רוטנברג הנ"ל. אלא שהכותב שם, הגרי"ל מסעראצק, לא פירש נכונה את קירבת המשפחה ביניהם. והנכון, שזקנתו של רא"א מפרנקפורט הנ"ל, היתה אחותו של המהר"ם זיסקינד רוטנבורג, וכמו שכתב בקונטרס "תולדות אברהם". הדברים נכתבו כאן בקיצור ממש, ובמאמרי "ויתילדו" הרחבנו בכך בס"ד, ראה שם קורא יקר ותמצא נחת.

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

רבי זיסקינד רומנבורק מפרנקפורט הנ"ל, חתן
כג. רבי אליקים געטשליק מפרנקפורט-דמיין.

רבי משה רומנבורג מהמבורג הנ"ל, חתן
כד. רבי ישראל פירשט - פרנס ומנהיג דק"ק המבורג.
כה. בן רבי משה פירשט.
כו. בן רבי חיים פירשט - פרנס ומנהיג דק"ק המבורג.
כז. בן רבי ראובן פירשט.

רבי ישראל רומנברג מגור הנ"ל, מצאצאי
כח. רבי יואל סירקיש מקראקא - בעל הב"ח זי"ע. [תולדותיו ויחסו, בפרק בפני עצמו
בע"ה].

רבי ישראל רומנברג מגור הנ"ל, בזיווגו השני - חתן
כט. רבי יעקב יצחק הלוי מווארקא¹¹.

בעל היחידושי הרי"מ" מגור הנ"ל, חתן
ל. רבי משה ליפשיץ - ר' משה חלפן מווארשא¹².

[11] היה שאר בשרו של הרה"ק רבי ישראל - המגיד מקאזניץ זי"ע, ולא ידוע לעת עתה כיצד. שם
זוגתו - מ' פעסא ע"ה. שם אביה, לא ברור לנו לעת עתה. ע"פ הספרים "מאיר עיני הגולה" ו"זקני
מחנה יהודה" הנ"ל, היא היתה בתו של הגאון רבי נפתלי הירץ [אייבשיץ?]; אב"ד דק"ק ווארקא,
אביו של הגה"ק רבי שמואל מאפטא בעל "תורת שמואל", שהיה חתנו [כך נראה לכאורה, והוא
לא היה בנו - כגירסת הרב מסעראצק] של הגאון רבי יהונתן אייבשיץ מדרובנין - שהיה בן אחיו
של הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ מפראג זי"ע.

אלא שכל זה, הבנוי לכאורה על פי מכתבו של הגרי"ל מסעראצק לספר "תורת שמואל" הנ"ל, אינו
עומד בפני רישומי ממשלת פולין, שם קיימת עד עצם היום הזה תעודת פטירתה של הרבנית מ'
חיה שרה ע"ה, אמו של היחידושי הרי"מ זי"ע, ושם נמצא כתוב מפורש יוצא, ששם אבי אמה של
הרבנית מ' חיה שרה הנ"ל - ה"ה הרבנית מ' פעסא הנ"ל, שמו היה רבי משה, ולא רבי נפתלי הירץ.
לעת עתה אין בידינו פתרוני לסתירה זו.

[12] ר' משה חלפן-ליפשיץ, היה מצאצאי משפחת ליפשיץ הנודעת והמיוחסת, [אשר מיוחסת על פי
המסורת עד רב שר שלום גאון בעל הישימושא רבא", ועוד חזון לברר מסורת זו אי"ה]. ר' משה
נפטר ביום ז' במרחשון - ביום א' פרשת לך לך - שנת תקצ"א, ומנו"כ בניישטאט. זוגתו מ' שרה

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

לא. בן רבי יצחק אייזיק ליפשיץ.

רבי משה חלפן-ליפשיץ הנ"ל, חתן
לב. רבי שמעון¹³.

רבי אברהם מרדכי אלטר מווארשא - הנ"ל, בזיווגו השני - חתן
לג. רבי חנוך העניך לאנדשטיין מווארשא.
לד. בן רבי [מאיר] לאנדשטיין.

רבי העניך לאנדשטיין הנ"ל, חתן
לה. רבי יהודה אריה לייב הכהן אדלר מווארשא¹⁴.
לו. בן רבי אליהו הכהן - הנקרא ר' אליהו נאמן¹⁵.

רבי אליהו נאמן הנ"ל, מצאנא
לז. רבי נפתלי כהן צדק - אב"ד דק"ק פראג וק"ק לובלין.
לח. בן רבי יצחק כהן צדק - אב"ד דק"ק ניקלשבורג וק"ק פראג.
לט. בן רבי שמשון הכהן.
מ. בן רבי אליעזר¹⁶.

רבי יצחק כ"ץ מניקלשבורג הנ"ל, בזיווגו הראשון והשני - חתן
מא. רבי יהודה ליוואי - ה"מהר"ל מפראג - אב"ד ור"מ דק"ק פראג ועוד¹⁷.

צינא ע"ה. ילדיהם: א', ר' יצחק ליפשיץ, נפטר ביום כ"ט בניסן שנת תר"ב, ומנו"כ בווארשא. ב',
ר' אליעזר ליפשיץ, נפטר ביום כ"ה באב שנת תרל"ב, ומנו"כ בווארשא. ג', ר' נחמן ליפשיץ. ד',
הרבנית מ' חיה ע"ה, מחברתו בקודש - בזיווגו השני - של כ"ק מרן אדמו"ר ר' מנחם מנדל
מקאצק זי"ע, וממנה כל ילדיו - פרט לבכורו הרה"ק רבי דוד מקאצק זי"ע.

[13] כך מצאנו את שמו, אולם אין אנו יודעים לעת עתה את זהותו של ר' שמעון זה.
[14] נכדו, מרן בעל ה"שפת אמת" מגור זי"ע, נקרא ככל הנראה על שמו. וראה טעמים נוספים
בדבר שמו, בספר "מאיר עיני הגולה".

[15] ע"פ מכתבו וכתב יחושו של הרבני הישיש רבי משה אהרן הכהן אדלר.

[16] ע"פ מגילת יוחסין ברנדיס שנתגלתה לאחרונה, ושנתבררה כאמינה יותר ומדויקת יותר
ממגילת היוחסין הנודעת המצורפת לספר "מטה משה", אשר שם מצאנו גירסא אחרת ביחוס
משפחה זו למעלה בקודש. [והרחבנו על כך במאמרי "ויתילדו" בס"ד, עיי"ש].

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

מב. בן רבי בצלאל (וורמייזא) מפוזנא.

מג. בן רבי חיים מוורמייזא¹⁸.

המהר"ל מפראג הנ"ל, בזיווגו הראשון - חתן

מד. רבי אברהם - [אבי בעל "אפי רברבי"] - מגזע חסידי פרובינצא.

בעל הישפת אמת" מגור הנ"ל, בזיווגו הראשון - חתן

מה. רבי יהודה הלוי קאמינער מחענמשיין - בעל הידגל יהודה". [יחוסו, בפרק בפני עצמו בע"ה].

בעל האמרי אמת" מגור - הנ"ל, בזיווגו הראשון - חתן

מו. רבי נח שחור מביאלה. [יחוסו, בפרק בפני עצמו בע"ה].

בעל האמרי אמת" מגור - הנ"ל, בזיווגו השני - חתן גיסו

מז. רבי יעקב מאיר בידערמן מווארשא. [יחוסו, בפרק בפני עצמו בע"ה].

[17] הגאון הקדוש רבי יהודה ליוואי ב"ר בצלאל, שימש כאב"ד ור"מ דק"ק ניקלשבורג ומדינת מעהרין, ולאחר מכן כאב"ד על כל גלילות פולין, ולימים - כר"מ בק"ק פוזנא, ולאחר מכן - בק"ק פראג. נתפרסם בעולם בחיבוריו העמוקים "גור אריה" ו"באר הגולה" ועוד. נודע בדורו כגאון וקדוש, ונכדו הרה"ק בעל ה"סמיכת חכמים" זי"ע, כתב עליו לבעל ה"חכם צבי" זי"ע, ששימש ברוח הקודש כמפורסם. נקרא בדורו: "הרבי ר' לייב", ונתפרסם לעולמים בשם: ה"מהר"ל מפראג". נולד בפוזנא (בסביבות שנת רע"ב), ונפטר ביום י"ח באלול שנת שס"ט, (בן צ"ז שנה). מצבתו קיימת בפראג עד עצם היום הזה. בזיווגו הראשון היה המהר"ל חתנו של רבי אברהם - אבי בעל ה"אפי רברבי" מפראג, ובזיווגו השני - חתן הגביר רבי שמואל שמעלקא מפראג, הנקרא "רייך שמעלקא". זוגתו השניה, מרת פערל ע"ה, נפטרה ביום רביעי י"ב באייר שנת ש"ע. מילדיו, ידועים לנו, בנו היחיד - שנולד לו מזוגתו השניה - הגאון רבי בצלאל אב"ד דק"ק קעלען, ובנותיו וחתניו שנולדו לו משני זיווגיו, ומפורטים בחלקם בשמותיהם בספרי התולדות.

[18] יש המוסיפים על השושלת עוד דורות נוספים אשר אין להם כל בסיס. כמו כן הוכחנו במאמרי "ויתילדו" שאין כל קשר משפחתי בין רבי חיים מוורמייזא לבין הגאון רבי יהודא ליוואי הזקן - שנפטר בפראג ביום כ"ה במרחשון שנת ה"א ש' לפ"ק בחיי המהר"ל מפראג זי"ע.

[ואגב. אין גם כל מקור להשערותיו של מחבר הספר "סדר עבודת היום" שנדפס בשנת תרכ"ח, ולפייה היה רבי ליוואי הזקן מצאצאיו של רב האי גאון, וכפי שהוא הבין את הדבר בהיות שרב האי גאון הוא הגאון היחידי והמפורסם שהיה מבית דוד המלך ע"ה, ושרק עליו יכול להתאים מה שנכתב על רב האי גאון (בנוסח המזויף של מצבתו כפי שנדפס בספר "מטה משה") שהוא היה מגזע הגאונים המפורסמים שהיו מבית דוד, ואשר על סמך דבריו אלו של היעבודת היום" כבר בנו כותבי היוחסין תילי תילים של סדרי יוחסין דמיוניים].

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeadint.net

*****

ידידינו היקרים הי"ו

לפנינו רשימת צאצאי זוועהיל-זלאמשוב, ערוך ומסודר ע"פ מקורות ורשימות משפחתיות המצויים במאגרינו, והשלמת הרשימה נעשתה בעיקר ע"פ ספר החסידות של הרב יצחק אלפסי וספר מים רבים מהדורת זוועהיל.

נודה על כל מידע נוסף, ובמיוחד הערות והארות, תיקונים והשלמות.

ישר כחכם

*****

צאצאי הרה"ק רבי משה מזוועהיל זי"ע

בנו הרביעי של המגיד הקדוש רבי יחיאל מיכל מזלאמשוב זי"ע

דור ראשון:

מצאצאי ר' משה מזוועהיל ידועים לנו:

- א. בנו, רבי בנימין גולדמן מזוועהיל.
- ב. בנו, רבי יחיאל מיכל גולדמן מזוועהיל.
- ג. חתנו, רבי משה יעקב מזוואניץ. [ע"פ מסורת אצל צאצאיו, והופרכה על ידינו ב"ויתילדו"].

דור שני:

מצאצאי ר' בנימין גולדמן ידועים לנו:

- ד. בנו, רבי אברהם גולדמן.
- ה. בנו, רבי מרדכי גולדמן מזוועהיל.
- ו. בנו, רבי יצחק שלמה גולדברג מזעליחוב.
- ז. חתנו, רבי פינחס [רוקח] מנאוריא.
- ח. חתנו, רבי צבי רויטבלט - אב"ד דק"ק מזריטשקא.

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

מצאצאי ר' משה יעקב מזוואניץ ידועים לנו:

ט. בנו, רבי אליעזר שבתי.

דור שלישי:

מצאצאי ר' אברהם גולדמן ידועים לנו:

י. בנו, רבי יחזקאל גולדמן.

מצאצאי ר' מרדכי מזוועהיל ידועים לנו:

יא. בנו, רבי יחיאל מיכל מקאריץ.

יב. בנו, רבי שלמה גולדמן מזוועהיל.

יג. חתנו, רבי אברהם שמואל הלוי פיטשניק מברעזנא.

יד. חתנו, רבי דוד ממירופול.

טו. חתנו, רבי דוד שלמה מקאברין.

טז. חתנו, רבי יעקב [ראטטענבערג] מקוזיווא.

מצאצאי ר' יצחק שלמה מזעליחוב ידועים לנו:

יז. בנו, רבי משה אליקים בריעה גולדברג [מזליחוב] מקוזניץ.

יח. חתנו, רבי ירחמיאל - אב"ד דק"ק מאגנישוב ואוסטרובצה - מח"ס "אמרי שפר".

יט. חתנו, רבי מאיר מהורבשוב.

מצאצאי ר' צבי רויטבלט ממזריטשקא ידועים לנו:

כ. בנו, רבי גרשון רויטבלאט משעדליץ.

כא. בנו, רבי יחיאל מיכל רויטבלאט - אב"ד דק"ק מזעריטשקא.

כב. בנו, רבי משה רויטבלאט.

כג. חתנו, רבי יהושע מבריגל.

כד. חתנו, רבי אברהם אוירבך - אב"ד דק"ק נאווי קאנסטאנטין.

כה. חתנו, רבי שלמה רפאפארט - אב"ד דק"ק ראדאמישלא.

כו. חתנו, רבי ? - אב"ד דק"ק קאנסטאטינא.

כז. חתנו, רבי יוסף דרברידגר - שו"ב בק"ק יאמפאלי.

כח. חתנו, רבי דוד שמואל.

כט. חתנו, רבי יוסף משה - אדמו"ר ואב"ד דק"ק ברעזאן.

ל. חתנו, רבי יעקב מסדילקוב.

מצאצאי ר' אליעזר שבתי ידועים לנו:

לא. חתנו, רבי יהודה לייב סלונים.

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

דור רביעי:

מצאצאי ר' יחיאל מיכל מקאריץ ידועים לנו:

- לב. בנו, רבי יעקב מקאריץ.
- לג. חתנו, רבי יעקב ישראל קארף מזוועהיל.

מצאצאי ר' שלמה מזוועהיל ידועים לנו:

- לד. בנו, רבי גדליה משה גולדמן מזוועהיל.
- לה. בנו, רבי יצחק גולדמן.
- לו. חתנו, רבי יעקב [משה] מבלענדוב.
- לז. חתנו, רבי שמואל מרדכי שפירא מקאוועל נעשכז.

מצאצאי ר' יעקב מקוזיווא ידועים לנו:

- לח. חתנו, רבי משה שמואל ראטטענבערג מקאסאן-קוזיווא.

מצאצאי ר' משה אליקים בריעה מקוזניץ ידועים לנו:

- לט. בנו, רבי יהושע אשר דוד גולדברג מזעליחוב.
- מ. בנו, רבי ישראל אלימלך פרומר מלודז'.
- מא. בנו, רבי ישראל חיים גולדברג - אב"ד דק"ק סטאצק.
- מב. חתנו, רבי גרשון רויטבלאט משעדליץ - הנ"ל.

מצאצאי ר' ירחמיאל ממאגנישוב ידועים לנו:

- מג. בנו, רבי משה אליקים בריעה מראדום.
- מד. חתנו, רבי יוסף הלוי קליינבוים.
- מה. חתנו, רבי חנוך העניך מייעחאוו.
- מו. חתנו, רבי חיים מאיר הלוי עפשטיין מניישטאט.

מצאצאי ר' מאיר מהורבשוב ידועים לנו:

- מז. בנו, רבי יחיאל מיכל מאקינאווא.

מצאצאי ר' גרשון משעדליץ ידועים לנו:

- מח. בנו, רבי יהושע אשר רויטבלאט - אדמו"ר משעדליץ.
- מט. בנו, הילד צבי ע"ה.
- נ. חתנו, רבי אריה לייבוש שפירא - אדמו"ר מקוטנא.
- נא. חתנו, רבי יצחק שלמה ראטפעלד - אדמו"ר מקויל.
- נב. חתנו, רבי מרדכי מאיר וויסבראט - אב"ד דק"ק טורבין.
- נג. חתנו, רבי יצחק פינקלער ווינגארטען - אדמו"ר מראדושיץ.

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

מצאצאי ר' יחיאל מיכל רויטבלאט ידועים לנו :

נד. חתנו, רבי יוסף הלוי הורוויץ שטערנפעלד - אב"ד דק"ק זאמושטש.

דור חמישי :

מצאצאי ר' יעקב ישראל קארף מזוועהיל ידועים לנו :

נה. בנו, רבי שמואל יצחק קארף מזוועהיל.

מצאצאי ר' גדליה משה מזוועהיל ידועים לנו :

נו. בנו, רבי מרדכי גולדמן מזוועהיל.

מצאצאי ר' יעקב [משה] מבלענדוב ידועים לנו :

נז. חתנו, רבי אלעזר אדלר מלוס אנג'לס.

מצאצאי ר' יהושע אשר דוד מזעליחוב ידועים לנו :

נח. בנו, רבי אברהם שלום גולדברג מזעליחוב.

נט. בנו, רבי אלימלך גולדברג מריקא.

ס. בנו, רבי יעקב גולדברג מלאסקירוב.

סא. חתנו, רבי אברהם שלום - אב"ד דק"ק סאבקוב.

מצאצאי ר' ישראל חיים מסטאצק ידועים לנו :

סב. בנו, רבי אלעזר יעקב שלום גולדברג - אב"ד דק"ק סטאצק.

סג. בנו, רבי יצחק שלמה גולדברג מקילץ.

מצאצאי ר' משה אליקים בריעה מראדום ידועים לנו :

סד. בנו, רבי ישראל אלימלך.

סה. חתנו, רבי יחיאל מיכל גולדברג - מו"ץ בק"ק ראדום.

סו. חתנו, רבי יהושע רוקח מיעריסלוב.

מצאצאי ר' יוסף הלוי קליינבוים ידועים לנו :

סז. בנו, רבי יעקב משה הלוי קליינבוים - אב"ד דק"ק סאבאטא.

מצאצאי ר' חנוך העניך מייעחאו ידועים לנו :

סח. חתנו, רבי יעקב צבי אשכנזי מקאלביעל.

מצאצאי ר' יחיאל מיכל מאקינאווא ידועים לנו :

סט. בנו, רבי ישראל אברהם.

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

מצאצאי ר' יהושע אשר משעדליץ ידועים לנו:

- ע. בנו, רבי אליעזר פלטיאל רויטבלאט - אדמו"ר משעניצא.
- עא. בנו, רבי אברהם רויטבלאט - בארץ הקודש.
- עב. חתנו, רבי שלום דובער קיובמאן.
- עג. חתנו, רבי אליהו חיים רויטבלאט.
- עד. חתנו, רבי יעקב יצחק אונגער מדאמבראווא.

מצאצאי ר' ארי' ליבוש שפירא מקוטנא ידועים לנו:

- עה. חתנו, רבי ישעי' פנחס הלוי הורוויץ שטרנפלד - אב"ד דק"ק חענטשין.

מצאצאי ר' יצחק שלמה מקויל ידועים לנו:

- עו. בנו, רבי משה.
- עז. חתנו, רבי ? גולדברג מזעליחוב.

מצאצאי ר' יצחק מראדושיץ ידועים לנו:

- עח. בתו, מ' חי' שרה ע"ה.

מצאצאי רבי יוסף הלוי מזאמושטש ידועים לנו:

- עט. בנו, רבי צבי הורוויץ שטרנפעלד.
- פ. בנו, רבי יחזקאל הורוויץ שטרנפעלד.
- פא. חתנו, רבי יעקב מאזעס.

נטעי קדם

שער

פרדס הצדיקים

א א

משפחת פרדס

- א. כ"ק מרן אדמו"ר רבי דוד הלוי פרדס מסטאשוב זי"ע.
- ב. בן כ"ק מרן אדמו"ר רבי מרדכי הלוי פרדס מסטאשוב זי"ע.
- ג. בן כ"ק מרן אדמו"ר רבי שמואל אהרן הלוי פרדס מסטאשוב זי"ע, מנהיג קהילת-קודש וריש מתיבתא בק"ק סטאשוב.
- ד. בן כ"ק מרן אדמו"ר רבי מרדכי הלוי פרדס מסטאבניץ וסטאשוב זי"ע - הראשון לשושלת סטאשוב.
- ה. בן רבי שמואל הלוי סג"ל (בוימגרמן).

ב ב

משפחת הורוויץ

- יש מוסרים שרי שמואל הלוי סג"ל הנ"ל היה מצאצאי
- א. רבי ישעיהו הלוי הורוויץ - השל"ה הקדוש זי"ע.
- והמשך יחוסו למעלה בקודש, בפרק בפני עצמו.

ג ג

משפחת כהן

- יש מוסרים שמי פייגא ע"ה אש"ר שמואל הלוי סג"ל הנ"ל היתה מצאצאי

נטעי קדם

א. רבי שבתי כהן מהעליושו - הש"ך זי"ע.
והמשך יחוסו למעלה בקודש, בפרק בפני עצמו.

ד

משפחת פינמשובסקי

רבי מרדכי ברש"א הלוי מסמאשוב הנ"ל, חתן
א. רבי (ישראל) יעקב פינמשובסקי מסאבקוב - תלמיד היחודה.
ב. בן רבי דוד פינמשובסקי.

ה

משפחת טייטלבוים

רבי דוד הלוי פרדס מסמאשוב הנ"ל, חתן
א. רבי מנשה הירש טייטלבוים.
ב. בן רבי לייב וואלף טייטלבוים.
ג. בן רבי שמעון טייטלבוים.

ו

משפחת טייטלבוים

רבי שמעון טייטלבוים הנ"ל, חתן
א. רבי אלעזר טייטלבוים.

נטעי קדם

~ ז ~

משפחת שטארק

רבי לייב וואלף מייטלבוים הנ"ל, חתן

א. רבי משה שטארק.

~ ח ~

משפחת פלדזער

רבי משה שטארק הנ"ל, חתן

א. רבי ישראל פעלדהאער.

~ ט ~

משפחת גרפינקל

רבי מנשה מייטלבוים הנ"ל, חתן

א. רבי ישראל גארפינקעל.

ב. בן רבי זאב וואלף גארפינקעל - אב"ד ומו"ץ בק"ק סטאשוב.

ג. בן רבי אבנר גארפינקעל.

~ י ~

ללא שם משפחה

רבי ישראל גארפינקעל הנ"ל, חתן

א. רבי יואל.

שער
מרגליות מובות

שושלת היוחסין של האדמו"ר מפרמישלאן-לונדון

- א. רבי ישראל אריה מרגליות - אדמו"ר מפרמישלאן בלונדון¹.
- ב. בן רבי אפרים זלמן מרגליות - אב"ד דק"ק לאנקא².
- ג. בן רבי אלכסנדר אשר מרגליות מבראד³.
- ד. בן רבי חיים דוד מרגליות מבראד - חתן דודו וגיסו הגאון בעל הישערי תשובה⁴.
- ה. בן רבי אליקים גנציל מרגליות - מחכמי בראד, אחיהם של הגאונים בעל הישערי תשובה ובעל הישערי תשובה⁵.
- ו. בן רבי מנחם מאניש מרגליות מויטקוב⁶.

[1] שימש ברבנות החל מצעירותו ועד להסתלקותו. תחילה שימש כרב הצעיר דק"ק טארטיקוב, עד מלחמת העולם הראשונה, שאז עבר להתגורר בבודאפעסט למשך כחמש שנים, ושם קיבל "קוויטלעך" [פתקאות] בהסכמת המהרי"ד מבעלזא ז"ע. משנת תר"פ, כיהן כדיין דחסידי בעלזא בק"ק לבוב, עד שנת תרפ"ז, שאז עבר ללונדון ושימש שם כרב בית המדרש באיסטענד, ולאחר מכן - בשכונת קריקלואד. נפטר ביום כ"ד בטבת שנת תשט"ו. זוגתו, הרבנית מ' פעשא ע"ה, נפטרה ביום ה' בשבט שנת תש"ל.

צאצאיו: א', חתנו, רבי אברהם משה באב"ד - אב"ד סונדרלנד. ב', חתנו, רבי גרשון רבינוביץ מסונדרלנד. ג', בנו, רבי מאיר מרגליות. ד', חתנו, רבי שמואל שמעלקא פינטר מביקאווסק. ה', חתנו, רבי עוזיאל הרבסט מלונדון. ו', בנו, רבי אפרים זלמן מרגליות מלונדון. ז', חתנו, רבי יעקב נטע בעק מציריך. ח', בנו, רבי יצחק צבי מרגליות מלונדון. ט', חתנו, רבי מרדכי לודמיר מירושלים.

[2] נולד בבראד, בשנת תרכ"ה. זוגתו, הרבנית מ' [חנה] איידל ע"ה. שימש כאב"ד דק"ק לאנקא [שעל יד דרוהוביטש] החל משנת תרס"ח. לאחר מכן, שימש כראב"ד דק"ק דרוהוביטש, [במשך קרוב לשלושים שנה]. הוא וידידו הקרוב הרה"ק רבי שלום ריינמאן זי"ע אב"ד נארוול, היו מה"יושבים" בבעלזא אצל מרן המהרי"י והמהרי"ד. בעת מלחמת העולם הראשונה, ברח לקאשוי שבהונגריה. נפטר ביום ראשון של חג הפסח, [או: יום טוב שני של גלויות], שנת תרפ"ב.

[3] זכה ל"תורה וגדולה על שלחן אחד". מגדולי וחשובי חסידי בעלזא. מילדיו, ידועים לנו: א', הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות - אב"ד דק"ק לאנקא. ב', רבי משה לוי מרגליות. ג', חתנו - הגאון רבי יהושע העשיל באב"ד - אב"ד דק"ק פודוולוטשיסק.

בהמשך יחוס אבותיו של רבי אלכסנדר אשר מרגליות מבראד, שינינו מהגירסא שנדפסה בספר "אלף מרגליות" הנ"ל, ורשמנו על פי בירורו ומסקנתו של ידידינו הרב דובעריש וועבר מניו יורק.

[4] שימש כאב"ד בקהילות קודש: ויטקוב, דינוביץ, לכוביץ, וגריידינג. נפטר בברודי, ביום כ"ג

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

- ז. בן רבי מרדכי מרגליות - הנקרא ר' מרדכי חסיד מבראד⁵.
- ח. בן רבי מנחם מאניש מרגליות מזאקאווה - מחכמי הקלויז בבראד.
- ט. בן רבי יצחק מרגליות - אב"ד דק"ק יאברוב.
- י. בן רבי אליעזר מרגליות - אב"ד דק"ק פאטיק - [חתן חתנו של המהרש"א].
- יא. בן רבי יהודה מרגליות - אב"ד דק"ק פאטיק.
- יב. בן רבי אליעזר מרגליות - אב"ד דק"ק לובמלא.
- יג. בן רבי מנחם מנדל מרגליות - אב"ד דק"ק פינמשוב וק"ק פרעמישלא.
- יד. בן רבי יואל פייבוש שטנגן.

- רבי מנחם מנדל מפרעמישלא הנ"ל - בזיווגו הראשון
- טו. חתן רבי משה מרדכי מרגליות - ר"מ בק"ק קראקא - ומח"ס "חסדי השם".
  - טז. בן רבי שמואל מרגליות.

- רבי משה מרדכי מרגליות הנ"ל
- יז. מצאצאי רבי יעקב מרגליות - אב"ד דק"ק ניערנבערג - בעל "סדר גימין וחליצה".

- רבי יהודה מרגליות מפאטיק הנ"ל
- יח. חתן רבי אליעזר - אב"ד דק"ק זלאמשוב. [המשך יחוסו בפרק בפני עצמו בס"ד].

- רבי אליעזר מרגליות מפאטיק הנ"ל
- יט. חתן רבי יצחק הלוי חריף - אב"ד דק"ק רימנוב - חתנו של המהרש"א. [המשך יחוסו בפרק בפני עצמו בס"ד].

- רבי יצחק מרגליות מיאברוב הנ"ל
- כ. חתן רבי מנחם מאניש חיות. [המשך יחוסו בפרק בפני עצמו בס"ד].

לחודש טבת שנת תקס"א. ושם זוגתו, הרבנית מ' דבורה ע"ה.
[5] נפטר בדמי ימיו רח"ל, בהיותו כבן כ"ב שנה בלבד. נודע בשם ר' מרדכי חסיד, על שם חסידותו ובפרישותו המופלגת.

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

רבי מנחם מאניש מרגליות מואלקאווא הנ"ל
כא. חתן רבי אלכסנדר סענדר שור מואלקאווא - בעל ה"תבואות שור". [המשך
יחוסו בפרק בפני עצמו בס"ד].

רבי מרדכי חסיד מבראד הנ"ל
כב. חתן רבי שמואל לופאטינער מבראד. [המשך יחוסו בפרק בפני עצמו בס"ד].

רבי מנחם מאניש מרגליות מויטקוב הנ"ל
כג. חתן רבי אהרן רבינוביץ - אב"ד דק"ק לברטוב. [המשך יחוסו בפרק בפני עצמו
בס"ד].

רבי אליקים געציל מרגליות מבראד הנ"ל
כד. חתן רבי מרדכי כ"ץ לופאטינער מבראד. [המשך יחוסו בפרק בפני עצמו בס"ד].

רבי חיים דוד מרגליות מבראד הנ"ל
כה. חתן דודו רבי חיים מרדכי מרגליות מדובנא - בעל ה"שערי תשובה". [המשך
יחוסו בפרק בפני עצמו בס"ד].

רבי אלכסנדר אשר מרגליות מבראד הנ"ל
כו. חתן רבי דב בער פאפערס מבראד - "נשיא ארץ ישראל". [המשך יחוסו בפרק
בפני עצמו בס"ד].

רבי אפרים זלמן מרגליות מלאנקא הנ"ל
כז. חתן רבי ישראל אריה לייב פרנקל - אדמו"ר מפרעמישלאן. [המשך יחוסו
בפרק בפני עצמו בס"ד].

רבי ישראל אריה מרגליות מפרעמישלאן הנ"ל
כח. חתן רבי יצחק באב"ד - אב"ד דק"ק טארטיקוב. [יחוסו בפרק בפני עצמו בס"ד].

נמעי קדם
אוצר מגילות יוחסין

בי"ה

מגילת יוחסין למשפחת
אברמסון
נכדי המהרא"ל צינץ זי"ע

- א. רבי משה יהושע אברמסון מלאדז'.¹
ב. בן רבי יהונתן אפרים אברמסון מלאדז'.² [יב].
ג. בן רבי משה אברמסון מווארשא-משעכנוב-פארשנאביץ.³ [ו].
ד. בן רבי זלמן אברמסון [אבראמזאהן] - מראשי הקהל דק"ק ווארשא.⁴ [ה].

רבי זלמן הנ"ל [ד]

ה. חתן רבי דוד.⁵

רבי משה אברמסון הנ"ל [ג]

- ו. חתן רבי מאיר ביזאנער מטשעכנוב - "רי מאיר משעכנאווערי".⁶ [ח].

[1] נולד בשנת (1884). ושם אשתו מ' הענא ע"ה, לבית ברלינר, בתו של רבי : ברלינר.

[2] נפטר בלאדז', בשנת תרס"ה. ושם אשתו, מ' תרצה ע"ה.

[3] נולד בשנת תרע"ד. נישא בטשכנוב, בשנת תקצ"ד, ושם התגורר שנים ספורות לאחר נישואיו. ושם אשתו מ' יאכט [יוכבד] ע"ה. על מצבת אחת מבנותיו, מ' חנה צביה ע"ה, אשת רבי יששכר בעריש חוואט, צויין מפורשות דבר יחוסה המפואר עד למהרא"ל צינץ זי"ע: "בת ר' משה אבראמזאהן נכד הגאון ר' אריה לייב צינץ".

שם אביו לא ידוע לנו לעת עתה.

[4] הרבני הנגיד המפורסם רבי זלמן אבראמזאהן מווארשא, נודע כאחד המיוחדים שבין ראשי הקהל שם, והיה דמות מאוד ידועה במקומו ובפי בני דורו. הקים אחוזה חקלאית בפארשנאביץ הסמוכה לראספשא. ושם אשתו, מ' מנוחה ע"ה. אחד מבניו של ר' זלמן, ה"ה רבי מאיר אברמסון, היה חותנו של האדמו"ר רבי אברהם משה וועלטפרייד מראספשא זצ"ל.

[5] שם משפחתו לא ידוע לנו.

כמו כן, שם אביו, ושם חותנו, לא ידועים לנו לעת עתה.

[6] כך נמצא שמו ברשימות ממשלת פולין, ברשימות העיר טשעכנוב, ואולי הוא נקרא כן על שם מוצאו מן העיר ביעזון. ושם אשתו, מ' חנה ע"ה - בת ר' לייב, כך נרשם שם, ועל פי כל הסימוכין אשר סביב למשפחה זו, נראה שהוא רבי מאיר טשעכנאווער הנזכר על ידי הגאון רבי חיים ישכר גראס ממונקאטש כאחד מחתניו של המהרא"ל צינץ זי"ע, הנזכר לעיל כאחד מאבות משפחה זו, וכנראה שמדובר כאן באחת מבנותיו של המהרא"ל שנקראת בשם חנה ע"ה. ראה להלן בהערה אחרונה שברשימה זו אודות המסורת המשפחתית שהביאה אותנו להשערה זו.

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

ז. [בן רבי משה טשעכנאווער⁷].

רבי מאיר טשעכנאווער הנ"ל [ו].

ח. חתן רבי אריה לייב צינץ מפלאצק - המהרא"ל צינץ זי"ע.

ט. בן רבי משה צינץ/אייבשיץ.

י. בן רבי יהודה לייב אייבשיץ⁸. [אחיו של הגאון הנודע הרבי ר' יהונתן מפראג זי"ע, אשר

את המשך יחוסו למעלה בקודש פירסמו בעבר בפרק מיוחד בס"ד].

המהרא"ל צינץ הנ"ל [ח].

יא. חתן רבי⁹.

רבי יהונתן אפרים הנ"ל [ב].

יב. חתן רבי משה יהושע בהרי"ר מקונסטאנצין. [המשך יחוסו בפרק בפני עצמו בס"ד].

ואגב. יש משערים שר' מאיר טשעכנאווער הנזכר כחתנו של המהרא"ל צינץ, הוא הוא הגאון ר' מאיר טשעכנאווער שניהן כרב בעיר זאראמין פלך פלאצק. אלא שהדבר צריך עיון. [ולהרחבת ידיעה. הגאון ר"מ מזאראמין הנ"ל, נולד בשנת תר"ג, לאביו הגאון רבי משה אב"ד דק"ק נייאשטאט, ונסמך להוראה מהגאונים: רבי נתן פוזנרזאהן אבד"ק ווענגרוב, רבי שמואל שיניווער אבד"ק נאשעלסק, רבי ליב ראקאווסקי אבד"ק פלאצק, רבי אלעזר הכהן אבד"ק פולטוסק. כיהן ברבנות בקהילות קודש: קידזבארג, זילין, יאנאווא. נפטר בסביבות שנת תרפ"ד. נדפס ממנו "בית מאיר" על משניות ואגדות חז"ל, בסוף "ילקוט ברוך דוב". נרשם עליו בספר "אהלי שם" עמוד 70, וב"דור רבניו וסופריו" חלק ו' עמוד 59, ונזכר בהקדמה לשו"ת "תירוש ויצהר". כן נכתב עליו בכתב יד של הספר "שם הגדולים השלשי" של הר"מ מרקוביץ, אות קנ"ג, [ז"ל שם: "הרב מוה"ר מאיר טשעכנאווער. הגאון שהיה אבד"ק קודזבארג וזלין, ואח"כ היה אבד"ק יאנאווא כעת אבד"ק זאראמין פלך פלאצק. בן הגאון המובהק מו"ה משה טשעכנאווער אבד"ק סיראצק ובק"ק נאישטאד].

[7] ראה משי"כ לעיל, בהערה על ר' מאיר טשעכנאווער.

[8] הנה, אצל יוצאי חלציו של ר' משה יהושע אברמסון, היה מקובל שהוא נמנה עם צאצאי הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ מפראג זי"ע. אולם, לאחר עיון ברשימות הממשלתיות הפולניות ומעקב אחר מצבותיהם של רבים מבני המשפחה, גילה ידידינו הרב בנימין ידידיה פנטילאט הי"ו, שהם אינם אלא מצאצאי "אחיו" של הרבי ר' יהונתן זי"ע, ולחילופין, נחשף יחוסם האמיתי של בני משפחה מיוחסת זו, כאשר נמצא שהם נמנים עם צאצאיו של הגאון הקדוש המהרא"ל צינץ זי"ע, ה"ה הגה"ק רבי אריה לייבוש צינץ מפלאצק זי"ע, הנודע בהבטחתו הנדירה המתקיימת עד עצם היום הזה לכל מי שידפיס את את חיבוריו שהותיר אחריו לברכה, וכפי שפירטנו כאן את היחוס אשר בפרק זה - על פי מה שקיבלנו מידידינו הנ"ל.

[9] לא מצאנו בספרי תולדותיו שם חותנו.

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

בי"ה

שער נחלי אפרסמון

שושלת היוחסין של משפחת בלום/הוטנר

- א. רבי רפאל בלום - אב"ד בק"ק האנובר - בעל "נחלי אפרסמון"¹.
- ב. בן רבי אפרים יעקב הוטנר מרדומישלא².
- ג. בן רבי יחיאל הוטנר³.
- ד. בן רבי

רבי אפרים יעקב הוטנר מרדומישלא הנ"ל [ב]

ה. חתן רבי לייבוש בלום מרדומישלא⁴.

ו. בן רבי

בעל "נחלי אפרסמון" הנ"ל [א]

[1] נולד בשנת תרמ"ו, בראדומישלא. בהיותו נער, יצק מים על ידי גאוני גליציה המפורסמים, ובהם, הגאון רבי שמואל ענגל מראדומישל, הגאון רבי נתן לווי מרישא, הגאון הנודע רבי מאיר אריק - שאף התכתב עמו בחידושי הלכה, [ראה בספרו "שו"ת אמרי יושר", שם - בח"ב סימן קנ"ז - נדפס תשובה לרבי רפאל, ובה הוא מכנהו: "הרב הגדול חריף ובקי, מורג חרוץ"]. בהיותו כבן ט"ז, ניהל משא ומתן בכתובים לעומקה של הלכה עם הגאון בעל ה"שדי חמד" זי"ע. לאחר נישואיו, התגורר בדז"קוב - מקום מגורי חותנו, ושם נקשר לרבו הרה"ק בעל ה"עטרת ישועה" מדז"קוב זי"ע. כשנתיים לאחר נישואיו, עקר לגרמניה, ושם החליף את שם משפחתו, מסיבות לא ידועות לנו, מ"הוטנר" ל"בלום". שימש ברבנות בק"ק האנובר במשך כעשרים וארבע שנים. שם, דבק ברבו הרה"ק רבי ישראל מטשורטקוב זי"ע. בשנת תרצ"ו, זכה לחונן את אדמת הקודש, וקבע את משכנו בעיר חיפה, שם ישב עד לפטירתו ביום י"ב במרחשוון שנת תשל"ב.

ושם אשתו, הרבנית מ' רייזל ע"ה. נישואיהם התקיימו ככל הנראה בדז"קוב, בשנת תר"ע. ילדיהם: רבי יצחק, רבי משה בצלאל, רבי יהודה משולם, רבי אפרים יעקב, רבי אברהם יהושע, מ' מלכה רחל הי"ד - אשת שאר בשרה רבי יעקב הכהן וואהל - שניהם נכדי רבי ישראל אליהו וואהל דלהלן, מ' לאה טאובר, מ' תרצה ברכה גרוס, מ' צפורה אסתר וייס.

[2] מחסידי הרה"ק בעל ה"דברי חיים" מצאנו זי"ע. נפטר לפני תרפ"ז, שכן בשנה זו נולד נכדו שכבר נקרא על שמו. ושם אשתו מ' חיה פריידל ע"ה. בערוב ימיה עברה להתגורר בבית בתה, בעיר זאוורצ'ה שבפולין (הסמוכה לקרימלוב), ושם נפטרה אחרי שנת תרצ"ג. ילדיהם: רבי רפאל בלום הנ"ל, רבי ניסן בידר הי"ד, מ' דבורה הר זהב, בינה, גיטל, חנה, מרים.

[3] ושם אשתו מ' אסתר ע"ה. [כך נמסר שמה במשפחה, אולם יש מהם המסתפקים בכך].

[4] ושם אשתו מ' רייצא יהודית ע"ה.

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

ז. חתן רבי ישראל אליהו הכהן וואהל מדזיקוב.⁵

ח. בן רבי יעקב מאיר הכהן וואהל מדזיקוב.⁶

ט. בן רבי

רבי ישראל אליהו וואהל מדזיקוב הנ"ל [ז]

י. חתן רבי שרגא פייבוש הכהן ויזנפלד מדזיקוב.⁷

יא. בן רבי לייב יצחק הכהן ויזנפלד מדזיקוב.⁸

יב. בן רבי

רבי שרגא פייבוש ויזנפלד מדזיקוב הנ"ל [י]

יג. חתן רבי זאנוויל שליסל מדזיקוב.

יד. בן רבי

---

[5] נפטר בשנת תרצ"ד, באנטוורפן. ושם אשתו מ' חנה ע"ה. נולדה בדזיקוב, בשנת תרכ"א, ונפטרה באנטוורפן, בשנת תש"ג. ילדיהם: רייזל בלזם הנ"ל, זאנוויל הערש, שרגא פייבל מאיר, אברהם יעקב, זאנוויל הערש, לייב, משה אהרן, גיטל, צפורה.

[6] ושם אשתו מ' פעריל ע"ה. הוא וזוגתו - שניהם נולדו בשנת תקצ"ה, בדזיקוב.

[7] נולד בדזיקוב, בשנת תקצ"ב. ושם אשתו מ' טויבא איטא ע"ה. נולדה בשנת תקצ"ב, בעיר באראנוב. ילדיהם: מ' חנה - אשת רבי ישראל אליהו הכהן וואהל - הנ"ל, רבי אברהם, מ' פריידא, מ' רויזא - אשת רבי פנחס קירשנבוים, רבי דוד, רבי ישכר.

[8] ושם אשתו מ' מלכה ע"ה.

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

בייה

שער

אבני כסף

שושלת היוחסין של משפחת זילברשטיין

- א. רבי זאב [וואווע] זילברשטיין¹. [יג].
- ב. בן רבי ישראל [גרונם] זילברשטיין. [יב].
- ג. בן רבי חיים יחיא² זילברשטיין. [י].
- ד. בן רבי גרונם³ זילברשטיין מפשעדרבורז⁴. [ט].
- ה. בן רבי דוד זילברשטיין מפשעדרבורז⁵. [ח].
- ו. בן רבי אביגדור זילברשטיין מפשעדרבורז⁶. [ז].

רבי אביגדור זילברשטיין הנ"ל [ו]

ז. חתן רבי צבי הירש - שם משפחתו ויחוסו לא ידוע לנו לעת עתה.

-
- [1] הוא ניהו החסיד המופלג הנודע בצדקתו ובחסידותו המופלגת ר' וואווע זילברשטיין זצ"ל מתל אביב. ושם אשתו הצדקנית מ' יענטא ע"ה. מילדיהם הנודעים, הוא הגאון החסיד רבי שלמה מנחם זילברשטיין זצ"ל - רבם של חסידי גור בבני ברק.
  - [2] נולד בפשעדרבורז, לאביו רבי גרונם - מזיווגו השני - בערוב ימיו, בהיותו בן חמישים ושלוש. ושם אשתו הראשונה של רבי חיים יחיא - מ' אסתר ע"ה.
  - [3] כך מצאנו מפורש ברשימות הממשלתיות מפולין, [ולא כפי שכתבנו בעבר, על פי גירסא אחרת שקיבלנו, ולפיה, היה שמו: רבי משה בן רבי ישראל זילברשטיין].
  - [4] בזיווגו הראשון, נישא בפשעדרבורז, בשנת תק"פ, עם מ' פערל ע"ה, בתו של רבי משה בערקאוויטש. לאחריה, נשא את זוגתו השניה - מ' גיטל פלקא ע"ה, לבית טריימאן/בורז'יקובסקי [ראה להלן], בשנת תרי"א, בעיר פשעדרבורז.
  - [5] ושם אשתו מ' רבקה ע"ה. אחת מצאצאיהם, היתה הרבנית מראדושיץ - ה"ה הרבנית מ' מלכה חנה ע"ה, בתו של רבי צבי הירש זילברשטיין מפשעדרבורז, שהיה בנו של רבי דוד זילברשטיין הנ"ל, ואחיו של רבי גרונם זילברשטיין הנ"ל, והיא היתה אשת הרה"ק רבי הלל פינקלר מראדושיץ זי"ע, שהיה בן בתו של הסבא קדישא מראדושיץ זי"ע.
  - [6] מצאצאי משפחה זו, הוא הגאון החסיד רבי יהודה אריה זילברשטיין ז"ל אב"ד קרית טבעון, והוא בנו של הגאון החסיד רבי דוד צבי זילברשטיין דיין ומו"צ בתל אביב, בן רבי אביגדור זילברשטיין מפלאוונא, בן רבי אברהם ניסן זילברשטיין מפלאוונא, בן רבי יצחק זילברשטיין מפלאוונא, בן רבי אביגדור זילברשטיין מקאמינסק, בן רבי ניסן זילברשטיין - דיין ומו"צ בפשעדרבורז, בן רבי אביגדור זילברשטיין מפשעדרבורז - הנ"ל.

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

רבי דוד זילבערשטיין הנ"ל [ה]

ח. חתן רבי ישראל - שם משפחתו ויחוסו לא ידוע לנו לעת עתה.

רבי גרונם זילבערשטיין הנ"ל [ד]

ט. חתן רבי יצחק⁷ - שם משפחתו ויחוסו לא ידוע לנו לעת עתה.

רבי חיים יחיאל זילבערשטיין הנ"ל [ג] בזיווגו הראשון

י. חתן רבי ישראל זאב וואלף מואלשין - בעל "שושני לקט" על תהילים⁸.

יא. בן רבי שמשון.

רבי ישראל [גרונם] זילבערשטיין הנ"ל [ב]

יב. חתן הרב שטערן - שמו ויחוסו לא ידוע לנו לעת עתה.

רבי וואווע זילברשטיין הנ"ל [א]

יג. חתן רבי שלמה בורנשטיין. [יח].

יד. בן רבי צבי בורנשטיין - ר' הערש חסיד מלאדז'. [יז].

טו. בן רבי מאיר בורנשטיין - ר' מאיר סופר מלינשיץ⁹. [יז].

---

[7] שם משפחתו לא ידוע לנו. אך אנו יודעים שבתו רשומה לקראת נישואיה השניים - כבת משפחת טריימאן/בורז'יקובסקי, וככל הנראה, אחד משני השמות הללו - הוא שם נעוריה מבית אביה, ואחד - ממה שקיבלה מבעלה הראשון. ושם אשת רבי יצחק - מ' הינדא ע"ה.

[8] ידידו ותלמידו של רבי משה מואלשין בעל ה"משפט צדק" זי"ע.

[9] מסורת בידי כמה מצאצאי משפחת בורנשטיין, שר' מאיר חסיד היה קרוב משפחתו של הגה"ק רבי אברהם בורנשטיין מסוכטשוב בעל ה"אבני נזר" זי"ע. אלא שכל עוד שאיננו יודעים את שמותיהם של אביו ואבי אביו של רבי מאיר חסיד, אין בידינו לאמת או לשלול מסורת זו.

[ה"אבני נזר" היה בנו של הגה"ק רבי נחום זאב בורנשטיין מביאלה, בן הרה"ק רבי אהרן בורנשטיין משטעקטשין, והוא בנו של הראשון הידוע לנו במשפחה זו - רבי זאב וואלף בורנשטיין. ר' אהרן הנ"ל, נשא את מ' פייגא חיה ע"ה, שהיתה בתו של רבי זוסמאן "בעל רוח הקודש" מקשאנוב, והוא נשא את מ' ביילא ע"ה, בתה של האשה הצדקנית מ' רחל ע"ה, שהיתה בתו של הגאון רבי דובעריש כ"ץ, בנו של הגאון רבי משה כ"ץ אב"ד דק"ק פודהייץ, בנו של השי"ך זי"ע, שנשא את נכדת הרמ"א זי"ע.

אחת מבנותיו של ר' מאיר חסיד, נישאה לקרוב משפחתה - רבי מרדכי דוד בורנשטיין מקונין, והוא אביו של רבי חנוך צבי בורנשטיין הי"ד [אביו רבי לייבל בורנשטיין מתל אביב], וחותנו של רבי כתרילא שטיין "בעל תוקע" בגור [אביו רבי מרדכי דוד בורנשטיין "בעל תוקע" בגור].

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

רבי מאיר בורנשטיין/סופר הנ"ל [טז]
טז. מצאצאי רבי מאיר קוואלער - מגדולי החבריא בפשיסחא¹⁰.

רבי הערש חסיד הנ"ל [יז]
יז. חתן רבי אהרן מאיר שיינפלד.

רבי שלמה בורנשטיין הנ"ל [יח]
יח. חתן רבי מנחם מנדל פרידע. [כ].
יט. בן רבי [אהרן] מאיר פרידע.

רבי מנחם מנדל פרידע הנ"ל [יח]
כ. חתן רבי משה הכהן טרויבע.

בת נוספת מבנותיו של ר' מאיר חסיד, נישאה לרבי ישראל חיים הכהן פרנקל מלינטשיץ, והוא היה חותנו של רבי ניסן חנוך פומרנץ, שהיה חותנו רבי אריה יהודה קרול [נכד בעל ה"תורת אהרן", והוא אביו של הגאון החסיד רבי אהרן קרול זצ"ל מירושלים.

10] הבא על החתום במכתבו הנודע והמפורסם של הרה"ק הרבי ר' בונם מפשיסחא זי"ע, מ"יום א' תבוא תקפ"ו", בביאור "סוד ראש השנה".

נודה לכל מי שיש בידו להוסיף מידע
בסדר היוחסין של:

משפחת
רבי אברהם מיכאל וידיסלבסקי
והמסתעף

- א. רבי אברהם מיכאל וידיסלבסקי מלאדז' ¹.
ב. בן רבי פנחס וידיסלבסקי מלאדז' ².
ג. בן רבי אברהם מיכאל וידיסלבסקי מגומבין ³.
ד. בן רבי _____

רבי אברהם מיכאל וידיסלבסקי מגומבין הנ"ל [ג]

- ה. חתן רבי דוד ⁴.
ו. בן רבי _____

רבי דוד הנ"ל

- ז. חתן רבי _____

רבי פנחס וידיסלבסקי מלאדז' הנ"ל

[1] נולד בשנת תרפ"ד. נפטר ביום ט' בתמוז שנת תשנ"ג.

[2] נולד בגומבין, ביום כ' בשבט שנת תרמ"ו. נהרג על קד"ה, ביום א' באדר שנת תש"א - בגטו לאדז', הי"ד. ושם אשתו מ' חיה הי"ד. נולדה בשנת תרנ"ד, ונספתה בשואה. ילדיהם: ר' אברהם מיכאל הנ"ל, מ' לולה הי"ד, מ' לובא הי"ד. מקורות אודות המשפחה: ארכיון "יד ושם", תעודות ממשלת פולין [JRI], ארכיון לאדז'.

[3] את שמו מצאנו באינדקס של בית החיים בלאדז'. ושם אשתו מ' יוכבד ע"ה. כך מצאנו את שמה מופיע בתיעוד בנה, ברשימות ה"יודנראט", מגטו לאדז'. נפטרה ביום י"ב בניסן שנת תרצ"א, בגיל 84, ושם מנו"כ. [יתר הפרטים, מ: JRI].

[4] שם משפחתו לא ידוע לנו לעת עתה.

נטעי קדם אוצר מגילות יוחסין

ח. חתן רבי יחזקאל דערעצינסקי מלאדז'5. []

ט. בן רבי ברוך יהודה דערעצינסקי. []

י. בן רבי _____

רבי ברוך יהודה דערעצינסקי הנ"ל []

יא. חתן רבי _____

רבי יחזקאל דערעצינסקי מלאדז' הנ"ל []

יב. חתן רבי _____ פערלמוטער מבז'יין⁶. []

יג. בן רבי _____

רבי _____ פערלמוטער הנ"ל []

יד. חתן רבי _____

רבי אברהם מיכאל וידיסלבסקי מלאדז' הנ"ל [ב]

טו. חתן רבי _____

---

[5] נפטר בלאדז', ביום ד' במרחשון שנת תרצ"ט, בגיל 82, ושם מנו"כ. ושם אשתו מ' לאה ע"ה. [JRI]

[6] למעשה, נרשם בתעודתו על ידי המעתיק הפולני, שהם מתשובי העיר "בז'יני" שבאוקראינה. אולם לאחר שמצאנו את העיר "בז'יני" הפולנית, הסמוכה ללאדז' - במרחק של כ-13 מייל בלבד, ואופן כתיבתן בלע"ז כמעט זהות, אשר ע"כ מסתבר יותר שמוצאם מן העיר הפולנית הנ"ל, ולא מאוקראינה. [ויש לציין, שבשתי הערים הנ"ל, ישבו משפחות שנשאו את השם : פערלמוטער].

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

בי"ה

שער שרשיו כלבנון

שושלת היוחסין של רבי אהרן קרול מירושלים

- א. רבי אהרן קרול מירושלים¹. [נז].
- ב. בן רבי אריה יהודה קרול מירושלים². [נא].
- ג. בן רבי אהרן קרול - דיין ומו"צ בק"ק לאסק - בעל "תורת אהרן"³. [נב].
- ד. בן רבי אריה יהודה קרול - שו"ב בק"ק שאדיק. [מט].
- ה. בן רבי ניסן קרול מזדאנסקוואליא⁴. [מו].
- ו. בן רבי יחיאל פישל קרול-ברלין מוואהרט⁵. [מ].
- ז. בן רבי מאיר ברלין⁶. [ח].

[1] איש חסיד היה, מורם מעם, מאנשי ירושלים של מעלה, מדמויות ההוד שבעדת חסידי "גור" המעטירה. ראה עליו בהרחבה בספר תולדותיו (העומד בשלבי עריכה מתקדמים בס"ד): "שבחו של אהרן".

[2] ושם אשתו מ' איידל ע"ה. כאשר נשאל בעל ה"אמרי אמת" זי"ע על דבר השידוך, נענה ואמר: "מיט משפחה איז גלייכער". דהיינו, מאחר שהיא היתה בתו של החסיד המפורסם רבי ניסן העניך פומרנץ ז"ל, שהיה חתנו של רבי ישראל חיים פרנקל ז"ל, אשר היה חתנו של רבי אריה יהודה קרול ז"ל, אביו של ה"תורת אהרן" זצ"ל. הוא הדפיס בשנית את ספרו של אביו, בירושלים, בשנת תש"ל, והקדים לו "דברים אחדים", בה הוא מודה להשי"ת על אשר שרד לפליטה מכל משפחת בית אביו. ילדיהם: רבי ניסן חנוך [העניך] קרול, רבי ישראל חיים קרול, מ' בלומא - אשת רבי משה רוזנווסר מחיפה, מ' אסתר - אשת רבי יהודה קורנט מפרדס חנה.

[3] מגאוני וחסידי פולין, ומחשובי חסידי גור. נולד בשנת תרי"ז. ביום שלישי - י"ד לחודש מנחם אב - שנת תרל"ד, נשא את הרבנית מ' אסתר ע"ה, בליטמורסק - הסמוכה ללאסק, מקום מגורי חותנו. נפטר ביום ב' בניסן תרע"ט חיבורו "תורת אהרן", נדפס על ידי בנו רבי מרדכי ניסן קרול, בפיעטרקוב, בשנת תרס"ח, ונדפס שנית בירושלים תש"ל - כנ"ל, בתוספת חידושים מכתב יד קדשו - עמ"ס בבא מציעא. בנו הנודע, הוא הגאון רבי מרדכי ניסן קרול - "מורה הוראה" בלאדז', ויתר יוצאי חלציו רשומים בשמותם בסוף הספר "תורת אהרן" הנ"ל.

[4] "הרבני החרף השנון, סופר רב בלשון קדשינו, מדקדק גדול בקי בש"ס ופוסקים, ירא ה' מרבים, תמים במעשיו". שו"ב דק"ק זדונסקוואליע. [התוארים הם ממגילת היוחסין שנדפס בראש ה"תורת אהרן"]. מתלמידיו של הגאון רבי מרדכי באנעט מניקלשבורג.

[5] "הרב המופלג, צדיק תמים וישר". שו"ב דק"ק דוואהרט. [שם]. ושם אשתו מ' בלומא ע"ה.

[6] "הרב הגאון הצדיק". [שם]. שם משפחת אבותיו: "בר"ל" - נוטריקון: ב'ני ר' לייב, על שם מוצא משפחתם, מבני בניו של המהר"ל מפראג זי"ע. שם אביו, ושם חותנו, לא ידועים לנו לעת עתה.

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

רבי מאיר ברלם הנ"ל [ז]

ח. מצאצאי⁷ רבי יהודה ליוואי - ה"מהר"ל מפראג⁸ - הנ"ל. [זב].

רבי יחיא⁹ פישל קרול-ברלם הנ"ל [ז]

ט. חתן רבי יהודה לייבוש מקוטנא⁸. [כה].

י. בן רבי אהרן ארקא - אב"ד דק"ק גומבין⁹. [יא]

רבי אהרן ארקא מגומבין הנ"ל [ז]

יא. חתן רבי אהרן - "רי ארון מבייאאווע"י¹⁰. [יב].

[7] כפי הנשמע במגילת היוחסין המשפחתית - אשר אחת ההעתקות ממנה נדפסה גם בראש ה"תורת אהרן", הרי שמדובר ביחוס ישיר - "בן אחר בן". ותורף הדברים הוא, על פי מסורת קדומה בפי משפחת "קרול", שראש המשפחה היה מכונה בשם: "בר"ל", ובניו ונכדיו אחריו נקראו בשם: "ברל"ס", וכל זה על שם שהיו מבני בניו של המהר"ל מפראג, דהיינו: בני רבי ליוואי. מסתבר אם כן, שהם היו מבני בניו של רבי יהודה לייב מפראג, בנו של רבי שמואל, בן הגאון רבי בצלאל - אב"ד דק"ק קלען, בנו יחידו של המהר"ל מפראג ז"ל. אם כי יתכן גם שהיו לו לר' יהודה לייב אחים נוספים שגם הם נשמטו מתוך רשימתו של רבי משה פערלס במגילת היוחסין הנודעת שלו.

מצבת קבורתו של רבי יהודה לייב ב"ר שמואל מפראג הנ"ל, חיה וקיימת בפראג עד עצם היום הזה. העתקה מנוסח המצבה כבר נדפסה אף היא על ידי ר' סיני האק בחיבורו "משפחות ק"ק פראג על פי מצבותיהן", שהדפיס בפרשבורג בשנת תרנ"ב, [ראה שם בעמוד 46]: "תס"ו, תשרי, כ"ה יודא ליב בן הראש האלוף מו' שמואל ר' בצלאלס ז"ל", תוך שהוא מציין שמדובר ברבי שמואל - "נכדו ואהובו של מהר"ל מפראג בן בנו יחידו ר' בצלאל".

[8] "הרב המופלג צדיק תמים הישיש מו"ה יהודה לייבוש ז"ל, אשר עשר שנים לא בא בשר לפיו, אפילו שהתענה מידי יום ביומו, חוץ משבת ויו"ט, ושנה פרקו מקרות הגבר הראשון עד הלילה, אפילו בימות חמה. ונפטר בעיר קוטנא". זוגתו, "היא זקנתי הצדקת המפורסמת מרת שיינה ז"ל". [מגילת יוחסין שבראש ה"תורת אהרן"].

ילדיהם: הגאון רבי טוביה - אב"ד דק"ק קוטנא. הגאון המקובל רבי ניסן חריף - אב"ד דק"ק סקבורג וק"ק קאניק בפולין וק"ק גאלב בפרייסין. מ' יוטא ע"ה מפוזנא - [בשנת תרל"ז היתה בחיים] - אשת אחד מבניו [לא נמסר שמו] של הצדיק המפורסם רבי אליהו גוטמכר אב"ד דק"ק גרידיץ. [שם].

[9] "הרב המופלג המאור הגדול רבי אהרן אורקה ז"ל אב"ד דק"ק גאמבין". [שם]. אחיו, הוא הגאון רבי אריה - אב"ד דק"ק ליפנא. שם אביהם, לא ידוע לנו לעת עתה.

[10] התפרסם בדורו בשם "רי ארון ביילעווער". שם אביו, ושם חותנו, לא ידועים לנו לעת עתה. במגילת היוחסין הנ"ל נמסר שגם הגאון "בעל מחבר "פתח הבית" אב"ד דק"ק ברעסלאו, היה גם כן נכד של זקינו מו"ה ארון הנ"ל".

עוד נמסר שם על ר' ארון, ש"היה לו אגרת הייחוס מהשר המפורסם בקצוי תבל, מו"ה שאול

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

רבי אהרן מביא לאווע הנ"ל [יא]

יב. מצאצאי רבי שאול וואהל - מלך פולין ליום אחד - השר המפורסם
מבריסק¹¹. [כג. כד].

יג. בן רבי שמואל יהודה קאצינלנבוין - אב"ד דק"ק וויניצאה וק"ק פאדווא -
המהרשי"ק¹².

יד. בן רבי מאיר קאצינלנבוין - אב"ד ור"מ דק"ק פאדווא - המהר"ם מפאדווא¹³.

ווייל, אשר מלך על פולין לילה אחת, והי' לו אגרת היחוס מזרע המלוכה באותיות מוזהבות, מזרע
שאול המלך, וקצת ייחוס שלו, מבואר בשער "בעל-המאור" הנדפס בפני עצמו, אשר שם מבואר
ייחוס שלו ממהר"ם מ...".

[מספר תיבות לא ברורות, וכנראה שצ"ל: ממהר"ם מפאדווא, ומהר"י מינץ. הספר הנ"ל לרבינו
זרחיה הלוי בעל המאור, נדפס בברלין בשנת תקי"ט, בהסכמת רבני ברלין ופראנקפורט-דאדער
ומעזריטש, בפאר והדר ועם הוספות רבות - כמבואר בשער הספר בזה הלשון: "לתועלת הלומדים
והמעיינים, ולהפצרת כמה אנשים המתאווים דבר ה', קם ונתעורר ה"ה הרבני המופלא מוהר"ר
מרדכי בהרב מוהר"ר שמשון זצ"ל מבריסק דליטא, נין ונכד של הרב הגדול מ' נטע ז"ל שנקבר
בירושלים תוב"ב, והוא בהגאון המפורסם מ' נחום שהיה אב"ד ור"מ בק"ק סלוצק, בהגאון
המפורסם מהור"ר מאיר שהיה אב"ד ור"מ בק"ק בריסק דליטא, והוא בן הנדיב המפורסם הקצין
הטפסר נגיד ומצווה לעמו שואל וואל, בהגאון הגדול המפורסם מהר"י מפאדווא, בהגאון הגדול
המפורסם מהר"ם מפדווא, וטרח ויגע כמה יגיעות להוציא לאור הספר הנ"ל, ומעתה רבים ישתו
מבאר מים חיים, ומלאה הארץ דיעה". יש לציין שר' אריה לייב ליפשיץ בספרו "אבות עטרה
לבנים", מגיה את התיבות "מזרע שאול המלך" ולדעתו צ"ל "מזרע דוד המלך"].

11] ה"ה הנגיד המפורסם השר והמלך הגאון והצדיק רבי שאול וואהל קאצינאילנבוין מבריסק.
מסורת בפי העם, שהיה מלך בפולין ליום אחד, ובגופא דעובדא היכי הוי, ישנם גירסאות שונות,
ואכה"מ להאריך בכך. נולד בפאדובה, בסביבות שנת ה'ש"ב. שימש תחילה כריש מתיבתא
בבריסק. לאחר מכן עלה לגדולה, עד שנעשה קצין וטפסר ליהודים, וקרוב למלכות ומיווד למלכה
של פולין בשנות ה'שמ"ח. בנה בבריסק את "בית הכנסת הגדול", מקוה, בית חולים, הקים קרנות
צדקה להחזקת בתי כנסיות ובתי מדרשות ותלמידיהם ובני עניים. נפטר בסביבות שנת ה'שפ"ב,
ומנו"כ בבריסק. "מי שלא ראהו עם בניו וחתניו ונכדיו וכל הדור ההוא ממשפחתו, לא ראה כל
ימיו תורה וגדולה ועושר וכבוד וקרוב למלכות במקום אחד" - "גדולת שאול" עמוד ע"ב. וראה
עוד לתולדות השר, ב"אבות עטרה לבנים" - ווארשא תרפ"ז, ועוד. רבים מגדולי ישראל בדורות
שלאחריו, ועד למשפחות רבות מיוחסות בדורינו, מתייחסים אחריו, ופעמים רבות - אף דרך כמה
מילדיו, משום שצאצאיו נתחתנו הרבה זה בזה.

12] נולד בפאדאווה בשנת ה'רפ"א. תלמיד אביו. בצעירותו - בשנת ה'ש"ו, כבר שימש כחבר בית
הדין הגדול בוונציה. אחרי פטירת אביו, מילא את מקומו ברבנות, ואף עמד בראש ישיבה גדולה,
במשך כחמישים שנה. מדרשותיו נדפסו ספר: "שנים עשר דרשות". תשובותיו פזורות בספרי גדולי
דורו. הספד עליו נדפס על ידי תלמידו רבי יהודה אריה די מודינא, בספרו "מדבר יהודה". נפטר
ביום ו' בניסן שנת ה'שנ"ז. זוגתו, מרת אולגא [או: אביגיל], נפטרה ביום י' באייר שנת ה'שנ"ד.

13] נולד בשנת ה'של"ג. גלה לאיטליה למקום תורה, ויצק מים ע"י הגאון רבי יעקב פולק "בעל
החילוקים", וע"י הגאון רבי יהודה הלוי מינץ רבה של פאדווא, ולימים נשא את נכדתו של רבו,

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

[טז]

טו. בן רבי יצחק¹⁴.

המהר"ם מפאדווא הנ"ל [יד]

טז. חתן רבי אברהם הלוי מינץ - אב"ד ור"מ דק"ק פאדווא.

יז. בן רבי יהודה הלוי מינץ - אב"ד ור"מ דק"ק פאדווא - המהר"י מינץ¹⁵. [יט].

יח. בן רבי אליעזר הלוי.

המהר"י מינץ הנ"ל [יז]

יט. מצאצאי¹⁶ רבי שלמה ירחי - ר'בן של ישראל - רבינו שלמה יצחקי - רש"י

הקדוש¹⁷.

הרבנית מרת חנה ע"ה, בת בנו הגאון רבי אברהם הלוי מינץ, ראה להלן בהמשך. ירש את כסא הרבנות מחותנו ומזקינו, ושימש כאב"ד פאדווא שבאיטליה שנים רבות. מכל תפוצות ישראל פנו אליו בשאלות. בשנת ה'שי"ד נסע לאיטליה שם נועד עם כל חכמי ישראל מאיטליה ותיקנו תקנות, ור"מ חותם שם ראשונה. הדפיס את ספרו של רבו - חמיו זקיננו, ספר שו"ת מהר"י מינץ, והוסיף להם תשעים תשובות שלו עצמו. בשנת ה'ש"י, נדפס בוניציה הגהותיו וחידושיו על ה"משנה תורה" להרמב"ם. מלבד אלו, חיבר: שו"ת מהר"ם פאדובה, הגהות על הטורים, ועוד. נפטר ביום י' בשבט שנת ה'שכ"ה, ומנו"כ בפאדווא. זוגתו מרת חנה ע"ה, נפטרה בפאדווא בשנת ה'שכ"ד.

14 בספרי היוחסין כותבים שרבי יצחק היה חתנו של רבי יחיאל לוריא אב"ד דק"ק בריסק שהיה מצאצאיו של הגאון רבי מתת"י טרייוויש ושיחוסו מבואר עד רש"י הקדוש, אולם כיום נתברר לנו בראיות חזקות וברורות שאין הדבר נכון ושיבוש גמור הוא. יש מצינים שהוא היה אב"ד דק"ק קאצינעלנבויגן, וטעות היא.

15 מפאת גזירות וגירושים, התיישב באיטליה. שימש כאב"ד דק"ק פאדווא. נפטר בשיבה טובה, בהיותו בן למעלה מתשעים שנה, בשנת ה'רס"ח. מחבר: שאלות ותשובות מהר"י מינץ - ויניציה ה'שי"ג.

16 הגאון רבי אלישע בעל מחבר ספר "פי שנים" שנדפס באלטונה בשנת תצ"ה, בהקדמתו שם, על פי מסורת המשפחה.

17 אך למותר הוא להרחיב בתולדותיו של רבו של ישראל המפורסם בהערצת קודש בקרב בית ישראל, בשמו: רש"י הקדוש. סיפור תולדותיו פרושה היא וערוכה בספרות עניפה, ומצויה לעין כל המתעניין בכך. בכל זאת נציין בקצרה פרטים מספר מתולדותיו.

נולד בשנת ד"א ת"ת. למד אצל רבינו יעקב בר יקר, שרש"י מכנהו "מורי הזקן", ועוד מגדולי דורם. למד תורה מתוך הדחק, כעדותו: "וחסר לחם ועדי ולבוש, וריחיים בצווארי, שמשתי לפני רבותי". "לא קם כמוהו מורה דרך ומאיר נתיבות ים התלמוד, בפירושו בלשון צחה וקצרה, ואלמלא הוא נשתכח תורה מישראל", [לשון רבי מנחם בן זרח בהקדמת צדה לדרך]. "אביהם ורבים של ישראל היה רש"י, הוא המגלה לנו כל סתום, ובלעדיו הגמרא כספר חתום", [לשון שו"ת רבינו בצלאל אשכנזי סימן כ"ח]. הרא"ש כתב ב"ארחות חיים" שלו: "ופירוש רש"י זכרוננו לברכה תדקדק בו כאשר תוכל ...". וכתב השל"ה הקדוש, "בכל דיבור ודיבור של רש"י, יש בו נסתרים

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

ג. בן רבי יצחק¹⁸.

כא. בן רבי שלמה.

כב. זמבני בניו של רבי יוחנן הסנדלר¹⁹.

ענינים מופלאים, כי חיבר חיבור שלו ברוח הקודש, צאו וראו ברש"י על התורה שהקורא סובר שהוא קל, ראו במזרחי ובכל מפרשי דבריו ותמצאו נפלאות, ורש"י על הגמרא גם כן הוא, כולם מרועה אחד ניתנו²⁰.

"ושמעתי מפה קדוש רבי מופלג שקיבל מרבו, דרש"י התענה תרי"ג תעניות קודם שכתב פירוש התורה, והיה אומר רבינו תם נכדו, מה שפירש אדוני זקני הש"ס - אף אני אעשה זאת, אבל פירוש המקרא לית בחילי, כי לא אוכל עשוהו", [מרח"ה חיד"א ז"ע]. נולדו לו בנות בלבד, ומחתניו - צאצאיו בעלי התוספות, ובראשם: הרשב"ם, הריב"ם, רבינו תם²¹, ועוד.

מלבד פירושו המפורסמים על התורה, נו"ך, ועל הש"ס, נכתב מפיו על ידי תלמידיו, ספרי: הפרדס, האורה, ועוד. מאות ספרים נכתבו לבאר פירושו שעל התורה ועל הש"ס. הרה"ק בעל ה"דברי יצחק" מסוואליווע ז"ע כותב בשם הרה"ק ה"שר שלום" מבעלזא ז"ע, שהמסיים בכל שבוע את הפרשה עם פירוש רש"י, מובטח לו שבעלמא דקשוט יהיה על כל פנים במתיבתא דרש"י. נפטר ביום כ"ט בתמוז שנת ד"א תתס"ה, בעת שכתב את התיבה "טהור", בפירושו למסכת סוכה דף י"ט ע"א.

18] זוגתו - אמו של רש"י - היתה אחותו של רבי שמעון. יש אומרים שהכוונה לרבי שמעון "הגדול" - או: "הזקן" - ממגנצא, שנמסר עליו שהוא היה "מבית דוד", והוא היה בנו של רבי יצחק החסיד - שהיה לפי זה אבי אמו של רש"י, שהיה בנו של רבינו אבון הגדול ממגנצא, נכדו של רבי יוסף הזקן, בנו של רבינו שמעון ממדינת מנש שיסד אזהרת "אתה הנחלת". [ראה שו"ת מהרש"ל סימן כ"ט].

בסדר הדורות הביא אגדה, כי לאביו של רש"י, היתה לו מרגלית יפה ששויה היתה הון עתק, ובני עירו רצו לקנותו לבית תיפלתם בהון רב, והביאו את ר' יצחק בערמה על ספינה בתוך הים, להכריחו לתת להם המרגלית, ובראותו שהוא מוכרח לתת להם, השליך המרגלית לים, ובת קול נשמע בבית מדרשו "הנה לך בן מאיר כל ישראל".

19] בספר "סדר הדורות", וכן בראש שו"ת מהרש"ל - מהדורת פיורדא תקכ"ח, הועד על רש"י הקדוש שהוא היה מצאצאי התנא רבי יוחנן הסנדלר. בספר גדולת שאול מביא בשם בעל ה"תורת יקותיאל" מהמבורג בשם כתב יוחסין שהוא היה דור ל"ג. ובמגילת יוחסין שנעתק ע"י ר"א משידלובצה ונדפס בסוף ספר "מעלות היוחסין", מפרט קצת. לפי הנרשם שם, היה רש"י הקדוש נכדו של: א. רבי אליקים. ב. בן רבי אהרן הרופא. ג. בן רבי אתדהם (אברהם). ד. בן רבי יוסי בקונסטאנטינא. ה. בן רבי מניומי. ו. בן רבי ינאי. ז. בן רבי יוסי ב"ר נחמן מחבר "לולאות השיר". ח. בן רבי נחמן. ט. בן רבי יוחנן. י. בן רבי יהושע. יא. בן רבי יוחנן הסנדלר.

כותבי היוחסין מציינים שרבי יוחנן הסנדלר היה נכדו - דור רביעי - של רבן גמליאל הזקן הנשיא, שהיה בן רבי שמעון הנשיא, שהיה בן הלל הזקן הנשיא הבבלי, שהיה משבט בנימין הצדיק ע"ה, ומגזע שפטיה בן דוד מלך ישראל. אולם אין לזה מקור, ונכתב לראשונה בשער שו"ת מהרש"ל מהדורת פיורדא תקכ"ו, ולאחר מכן בדף השער של הספר "סדר הדורות" - מהדורת קארסלוא תקכ"ט - על ידי נכד המחבר, ומשם נפוץ לכל ספרי היוחסין, והגם שבעל "סדר הדורות" עצמו לא ידע מדבר זה כלל, וגם הגאון הקדוש החיד"א ז"ע לא ידע מקורו, והוא מציין בחיבורו "שם הגדולים" שדבר זה נדפס לראשונה בשערי ספרי המהרש"ל החדשים.

[אלא שמסתבר שכוונת הכותב בשערים הנזכרים, לציין שמדובר כאן בתנא שחי בזמן התנאים, ושהוא היה תנא בדור הרביעי של רבן גמליאל הזקן - שהיה ראש התנאים בדור הראשון של

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

השר מבריק הנ"ל [וב]

כג. חתן רבי דוד דרוקר - פרנס ומנהיג דק"ק בריסק²⁰.

השר מבריק הנ"ל [וב]

כד. מצאצאי דוד המלך ע"ה²¹.

רבי יהודה לייבוש מקומנא הנ"ל²² [ט]

כה. חתן רבי ניסן כ"ץ מדוואר - מתלמידי הבעש"ט²³.

כו. בן רבי ישעיה כהן צדק - דיין ומורה צדק בק"ק בראדי.

כז. בן רבי יצחק כהן צדק - אב"ד דק"ק סטעפין ולובלין²⁴. [מג].

התנאים, ולא נתכוון כלל לומר שהוא נכדו, והדברים נשתבשו שנים רבות לאחר מכן על ידי מי שלא הבין את הדברים, והוא הוסיף לכתוב שהוא בן בנו של הלל הנשיא ושהוא מצאצאי דוד המלך, ומשם ואילך נתפשט בכל ספרי היוחסין. כן שמענו מפי האדמו"ר מראדזין שליט"א, שהוא מבקאי היוחסין בדורינו.

[20] לא ידוע לנו פרטים רבים אודות "השר הנדיב" - ה"ה הקצין רבי דוד דרוקר, וכפי שמתואר בספר "חג הפסח" של רבי יעקב קיצנינג, [קראקא שני"ז], חותנו של השר רבי שאול וואהל.

[ב] "אבות עטרה לבנים" של ר' אריה יהודה לייב ליפשיץ, ווארשא תרפ"ז, "חומר מגזע ישי" - הערה פ"ו, שולל המחבר את גירסת ספר היחס שבכתב יד הגאון רבי צבי הירש מירליס אב"ד דק"ק שווערין, שרבי דוד דרוקר היה חתנו של רבי איסר'ל לאזריש - אבי הרמ"א. אולם כל המעיין שם יראה שלא כתב שם כן כלל, והדבר נובע מהבנה מוטעית בספר "מגילת יוחסין" גראנדמאן, ווארשא תרס"ג, עמוד 11 אות ל"ד, עיי"ש.

[21] כן מצאנו במגילת היוחסין שבכתב יד קדשו של אביו של בעל ה"אוהב ישראל" זי"ע ושנשלמה על ידו, שמסיים את שושלת יחוסו בזה הלשון: "וכמדומה לי ששמעתי שהי' להנגיד השר מוה' שואל וואליש הנ"ל שטר יוחסין איש מפי איש עד דוד המלך ע"ה. ואני הקטן נין ונכד להגאונים ורבנים הנ"ל, באעה"ח היום יום א' ר"ח אלול תצ"ז לפ"ק פה ק"ק זמיגראד יע"א, ה"ק שמואל במהר"ר הרב המאוה"ג החסיד המפורסם מוהר"ר ארי' ליב זללה"ה". עכ"ל.

[22] זוגתו, "היא זקנתי הצדקת המפורסמת, היא בת הרבני המופלג והמפורסם מו"ה ניסן כהן ז"ל". [מגילת יוחסין "תורת אהרן" הנ"ל].

[23] "הרבני המופלג והמפורסם מו"ה ניסן כהן ז"ל" - ה"ה הרה"ק רבי ניסן כ"ץ מדוואהרט זי"ע, שהיה מבני היכלא קדישא של מרן הבעש"ט זי"ע - "היה מן ק"ק האלבערשטאט, והרב הגאון המקובל ומפורסם בדורו ר' נפתלי כ"ץ שהיה אב"ד דק"ק פוזנא" - ה"ה הרה"ק בעל ה"סמיכת חכמים" זי"ע - "הביאו לק"ק פולין, מפני שהיה דודו. והיה דר בעיר וואהרט". [שם].

[24] נתקבל כאב"ד ור"מ דק"ק סטעפאן, ושרתה עליו שם רוח הקודש, ולכן לא רצה לעבור ממנה לקהילה אחרת. שם נטמנה אשתו מרת איידל, אם ילדיו, בתו של רבי מנחם מנדל מרגליות אב"ד דק"ק פרעמישלא. אחריה נשא את בתו של רבי משה חריף הראשון. לאחר מכן, נתקבל כדרשן ור"מ בלובלין, ונפטר שם בסביבות שנת תנ"ה, ונטמן ליד אביו. ילדיו: רבי נפתלי כ"ץ מפוזנא בעל

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

- כח. בן רבי נפתלי כהן צדק - אב"ד דק"ק פראג וק"ק לובלין. [מא]
כט. בן רבי יצחק כהן צדק - אב"ד דק"ק ניקלשבורג וק"ק פראג. [לב]
ל. בן רבי שמשון הכהן.
לא. בן רבי אליעזר הכהן.²⁵

- רבי יצחק כ"ץ מניקלשבורג הנ"ל [כט] - בזיווגו הראשון והשני
לב. חתן רבי יהודה ליוואי - ה"מהר"ל מפראג - אב"ד ור"מ דק"ק פראג ועוד.²⁶
[לה. לח. מ].
לג. בן רבי בצלאל (וורמייזא) מפוזנא.
לד. בן רבי חיים מוורמייזא.²⁷

ה"סמיכת חכמים". רבי ישעיה כ"ץ דומ"ץ בבראד. רבי יהודה לייב כ"ץ אב"ד ור"מ פלוצק.
[25] ע"פ "מגילת יוחסין ברנדיס" - שנתגלתה לאחרונה, ושנתבררה כאמינה יותר ומדויקת יותר ממגילת היוחסין הנודעת המצורפת לספר "מטה משה", אשר שם מצאנו גירסא אחרת ביחוס משפחה זו למעלה בקודש. [והרחבנו על כך במאמרי "ויתילדו" בס"ד, עיי"ש].
[26] הגאון הקדוש רבי יהודה ליוואי ב"ר בצלאל, שימש כאב"ד ור"מ דק"ק ניקלשבורג ומדינת מעהרין, ולאחר מכן כאב"ד על כל גלילות פולין, ולימים - כר"מ בק"ק פוזנא, ולאחר מכן - בק"ק פראג. נתפרסם בעולם בחיבוריו העמוקים "גור אריה" ו"באר הגולה" ועוד. נודע בדורו כגאון וקדוש, ונכדו הרה"ק בעל ה"סמיכת חכמים" זי"ע, כותב עליו לבעל ה"חכם צבי" זי"ע, ש"שימש ברוח הקודש כמפורסם". נקרא בדורו: "הרבי ר' לייב", ונתפרסם לעולמים בשם: ה"מהר"ל מפראג". נולד בפוזנא (בסביבות שנת רע"ב), ונפטר ביום י"ח באלול שנת שס"ט, (בן צ"ז שנה). מצבתו קיימת בפראג עד עצם היום הזה.
בזיווגו הראשון היה המהר"ל חתנו של רבי אברהם - אבי בעל ה"אפי רברבי" מפראג, ובזיווגו השני - חתן הגביר רבי שמואל שמעלקא מפראג, הנקרא "רייך שמעלקא". זוגתו השניה, מרת פערל ע"ה, נפטרה ביום רביעי י"ב באייר שנת ש"ע. מילדיו, ידועים לנו, בנו היחיד - שנולד לו מזוגתו השניה - הגאון רבי בצלאל אב"ד דק"ק קעלען, ובנותיו וחתניו שנולדו לו משני זיווגיו, ומפורטים בחלקם בשמותיהם בספרי התולדות.
[27] יש המוסיפים על השושלת עוד דורות נוספים אשר אין להם כל בסיס. כמו כן הוכחנו במאמרי "ויתילדו" שאין כל קשר משפחתי בין רבי חיים מוורמייזא לבין הגאון רבי יהודא ליוואי הזקן - שנפטר בפראג ביום כ"ה במרחשון שנת ה"א ש' לפ"ק בחיי המהר"ל מפראג זי"ע.
[ואגב. אין גם כל מקור להשערות של מחבר הספר "סדר עבודת היום" שנדפס בשנת תרכ"ח, ולפייה היה רבי ליוואי הזקן מצאצאיו של רב האי גאון, וכפי שהוא הבין את הדבר בהיות שרב האי גאון הוא הגאון היחידי והמפורסם שהיה מבית דוד המלך ע"ה, ושרק עליו יכול להתאים מה שנכתב על רב האי גאון (בנוסח המזויף של מצבתו כפי שנדפס בספר "מטה משה") שהוא היה מגזע הגאונים המפורסמים שהיו מבית דוד, ואשר על סמך דבריו אלו של ה"עבודת היום" כבר בנו כותבי היוחסין תילי תילים של סדרי יוחסין דמיוניים].

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

המהר"ל מפראג הנ"ל [לב] - בזיווגו הראשון²⁸

לה. חתן רבי אברהם מפראג - [אבי משפחת חיות - אבי בעל "אפי רברבי"] [לז].
לו. מוגזע חסידי פרוניצא.

רבי אברהם מפראג הנ"ל [לה]
לז. מצאצאי רש"י הקדוש הנ"ל. [יט]

המהר"ל מפראג הנ"ל [לב] - בזיווגו השני²⁹

לח. חתן רבי שמואל שמעלקא מפראג - "דער רייך שמעלקא" - [אבי משפחת
רייך מפראג].
לט. בן רבי יעקב.

המהר"ל מפראג הנ"ל [לב]
מ. מצאצאי דוד המלך ע"ה³⁰.

רבי נפתלי כ"ץ מלובלין הנ"ל [בח]
מא. חתן רבי ישעיה לייברילס מפראג - דיין ומורה צדק ופז"מ דק"ק פראג.
מב. בן רבי יצחק לייברילס.

רבי יצחק כ"ץ מסטעפין הנ"ל [בז]
מג. חתן רבי מנחם מנדל שטנגן-מרגליות - אב"ד דק"ק פינמשוב וק"ק
פרעמישלא³¹. [מה].

[28] מזיווג זה נולדו שתי בנותיו - נשותיו של רבי יצחק כ"ץ מניקל שבורג - הנ"ל.

[29] מזיווג זה נולד לו בנו הגאון רבי בצלאל אב"ד קלען - הנ"ל, אשר היה כנראה מאבות אבותיו של רבי מאיר ברלס הנזכר בראש מגילתו.

[30] כן העיד הגאון הקדוש בעל ה"סמיכת חכמים" שהיה כתוב על מצבתו הראשונה של זקינו המהר"ל מפראג, ראה במגילת היוחסין שנדפסה בשלחי הספר "מטה משה", בדפוס הראשון שבו הנוסח המקורי של המגילה, ולא בנוסחאות החדשות המצויות בספרי המהר"ל, שנשתנה צורתה לגמרי על ידי המו"ל, ואכה"מ להאריך בזה.

[31] מגאוני דורו המפורסמים, ונחשב לגדול הרבנים בדורו, [וראה בשו"ת "בית חדש" - הב"ח - החדשות, סימן מ"ד, ופ"ד. וראה הסכמותיו לספרי "דמשק אליעזר" על מסכת חולין, "שפתי

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

מד. בן רבי יואל פייבוש שמנגן³².

רבי מנחם מנדל שמנגן-מרגליות מפרעמישלא הנ"ל [מג] - בזיווגו השני
מה. חתן רבי משה חריף - אב"ד דק"ק קרעמניץ.

רבי ניסן קרול הנ"ל [ה]

מו. חתן רבי יצחק לאנדא מלינטישיץ³³. [מח].

מו. בן רבי זאב וואלף לאנדא מלינטישיץ³⁴.

רבי יצחק לאנדא הנ"ל [מו]

כהן" - ש"ך על יורה דעה, ועוד]. נולד באשכנז, ועבר לפולין. תחילת נשיאותו, אבד"ק פינטשוב. בשנת שצ"ד, כיהן כרבה של שידלוב. בשנת ת' אנו מוצאים אותו כבר כרבה של פרעמישלא. בפרעות ת"ח ות"ט, נאלץ לברוח לקראקא. כשחזר, נדהם לראות שאוצרותיו נבזו, וספריו נשרפו ונקרעו, וגם סדר יחושו. נשא בקראקא, את זוגתו הראשונה, אם ה"בנים", מרת שיינדיל ע"ה, שהיתה בתו של רבי משה מרדכי מרגליות מקראקא - ראה להלן. ולאחר פטירתה, נשא את בתו של הגאון רבי משה חריף. נפטר ביום כ"ג בניסן שנת תי"ב, ומנו"כ בפרעמישלא. נוסח מצבתו: "נטמן אסרו חג פסח, שנת תי"ב לפ"ק, הגאון החסיד המפורסם מו"ה מנחם מענדיל שטנגן זצ"ל, ואצלו נקבר בנו הרב מו"ה אליהו ז"ל".

[32] "רבני וחסיד, זורע צדקות, ומצמיח ישועות, וביתו פתוח לרווחה, יומם יצווה ה' חסדו במסחרו, ובלילה שירה עמו. ובחצי ימיו הלך לעולמו" - קונטרס היחס "מרגלית טובה" - מאת הגה"צ רבי נתן צבי קעניג זצ"ל. "יא שמשפחת שטענגן גלתה מספרד לפולין, והיתה מהמשפחות היחידות שהצליחו להוציא את רכושם משם. זוגתו, מרת פרדכי ע"ה. יש כותבים ששם אביו הוא רבי יצחק שטענגלי, והוא הנזכר בשו"ת הרמ"א סוף סימן כ"ב.

[33] ושם אשתו מ' שרנה ע"ה. נפטרה בזגערש, בשנת תקצ"א. משפחת לנדא, מקורה מלינטישיץ. "יוחמי, הנגיד המפורסם מו"ה יצחק לאנדא, מולדתו בעיר לינטישיץ, בן הרבני מו"ה וואלף ז"ל, נפטר בכבוד י"ג [ואולי: י"א] אדר שנת תקצ"ד. ה"ה מו"ה וואלף הנ"ל, הזוג מפורסמים בעולם, בני יראים ושלמים, קצרה היריעה מלהכיל לספר תוצאות. וחמותי, הצנועה והישרה מרת שרנה, נפטרה בעיר זגערש, שנת תקצ"א". [מגילת יוחסין "תורת אהרן" הנ"ל].

והנה, במגילת "תורת אהרן" הנ"ל - נכתב עוד: "אשתי, הצנועה מרת רבקה ז"ל, היתה שאר בשרי. שאבי זקניה, ה"ה אבי אמה, וחמותי שרנה, הוא אחי אמי זקנתי, חמו [חמותו?] של אדוני אבי מו"ה יחיאל פישל ז"ל". כלומר, שמרת שיינה ע"ה, דודתו של רבי יצחק לנדא, אחותו של חמיו, היא היתה חמותו של אביו רבי יחיאל פישל הנ"ל. נמצא אם כן, שלמרות שאיננו יודעים את שם חמיו של ר' יצחק לנדא, אולם היה כהן, והיה אחד מבניו של הרה"ק רבי ניסן כ"ץ מדווארט זי"ע הנ"ל, תלמיד הבעל שם טוב זי"ע. נמצאנו למדים מעתה, על בן אחד לכל הפחות [שאיננו יודעים את שמו], ועל שתי בנות לכל הפחות [מ' שיינה ע"ה, ומ' אסתר ע"ה, הנ"ל], שהיו לו לר' ניסן כ"ץ. דבר שלא היה ידוע על כך עד עתה אצל חוקרי הדורות.

[34] שם אביו, ושם חותנו, לא ידועים לנו לעת עתה.

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

מח. חתן בנו של רבי ניסן כ"ץ מודווארט - מתלמידי הבעש"ט - הנ"ל. [כה].

רבי ארי' יהודה קרול משאדיק הנ"ל [ד]
מט. חתן רבי יחיאל פישל משאדיק³⁵.

בעל ה"תורת אהרן" הנ"ל [ג]
נ. חתן רבי מאיר הכהן [דמבינסקי] מליטמורסק³⁶.

רבי ארי' יהודה קרול מירושלים הנ"ל [ב]
נא. חתן רבי ניסן חנוך פומרניץ מלינטישיץ³⁷. [נד].
נב. בן רבי שמואל פישל פומרניץ מאלכסנדר³⁸. [נג].

רבי שמואל פישל פומרניץ הנ"ל [נב]
נג. חתן רבי אריה יהודה קרול משאדיק - הנ"ל. [ד].

רבי ניסן חנוך פומרניץ הנ"ל [נא]
נד. חתן רבי ישראל חיים הכהן פרנקל מלינטישיץ³⁹. [נה].

[35] שם אביו, ושם חותנו, לא ידועים לנו לעת עתה.

[36] "מופלג בתורה ובכל מידה נכונה". אין לנו מידע לעת עתה אודות משפחת אבותיו למעלה בקדוש, איננו יודעים מי היה אביו, וכן מי היה חותנו, וכו'.

[37] ר' ניסן העניך - כפי שנקרא בפי כל, היה מחשובי עדת חסידי גור בעיר לינטישיץ, והיה מנהיגם של חבורת האברכים בעירו. כאשר היה נוסע מחוץ לעיר לרגל מסחרו, היה נוהג לשוב לעירו ביום חמישי לקראת שבת קודש, והקפיד שלא לשוב ביום שישי. פעם אחת לא אסתיעא מילתא, ונאלץ לשוב לעירו בערב שבת. באמצע הדרך, ראה אותם גוי רשע שעסק בסלילת כביש, ומשהבחין בהם, כיוון לעברם את המכבש, שרמס את העגלה כולה. אשתו של ר' ניסן העניך - מ' רעלא ע"ה - עוד הספיקה לקפוץ מן העגלה - יחד עם בנותיה - מבעוד מועד. אולם, ר' ניסן העניך עצמו, לא הספיק להימלט רח"ל, ונהרג במקום, הי"ד. יום פטירתו - כ"ה בסיון שנת תרפ"א.

[38] שם אביו, לא ידוע לנו לעת עתה. ושם אשתו מ' טשארנא ע"ה, שהיתה אחותו של בעל ה"תורת אהרן". [בתם, מ' אסתר רבקה פרייטאג הי"ד - ובעלה ר' מרדכי פרייטאג מלוס אנג'לס, לא השאירו אחריהם זכר רח"ל].

[39] שם אביו לא ידוע לנו לעת עתה. ושם אשתו, מ' שרה רבקה ע"ה, שהיתה בת יחידה לרבי מאיר בורנשטיין מלינטישיץ דלהלן. בנם, רבי אברהם צבי פרנקל, [אבי רבי יעקב פרנקל, אבי רבי חיים פרנקל מאוסטרלי-ירושלים]. בתם, מ' רחל ע"ה הי"ד - אשת רבי חנוך העניך יעקובוביץ' מלינטישיץ, [בתם - מ' חנה ע"ה, אשת רבי יצחק מאיר יוסקוביץ, הורי רבי ישראל יוסקוביץ מבני

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

רבי ישראל חיים פרנקל הנ"ל [נד]

נה. חתן רבי מאיר בורנשטיין - ר' מאיר סופר מלינמשיין⁴⁰. [נו].

רבי מאיר בורנשטיין/סופר הנ"ל [נו]

נו. מצאצאי רבי מאיר קוואלער - מגדולי החבריא בפשיסחא⁴¹.

רבי אהרן קרול מירושלים הנ"ל [א]

נו. חתן רבי יחיאל מאיר זילבר⁴². [נמ].

נח. בן רבי מיכאל זילבר מוואלוצלאב⁴³.

ברק, חותנו של רבי אברהם מרדכי אבוביץ מבני ברק, אביו של רבי ישראל אבוביץ מאשדוד].
[40] שם אביו לא ידוע לנו. וכן לא ידוע לנו שם חותנו. מסורת בידי כמה מצאצאי משפחת בורנשטיין, שר' מאיר חסיד היה קרוב משפחתו של הגה"ק רבי אברהם בורנשטיין מסוכטשוב בעל ה"אבני נזר" זי"ע, ושהוא היה מצאצאיו של אחד מאבות אבותיו של ה"אבני נזר". אלא שכל עוד שאיננו יודעים את שמותיהם של אביו ואבי אביו של ר' מאיר חסיד עצמו, אין בידינו את האפשרות לאמת או לשלול מסורת זו.

[ולהרחבת הידיעה. ה"אבני נזר" היה בנו של הגה"ק רבי נחום זאב בורנשטיין מביאלה, בן הרה"ק רבי אהרן בורנשטיין משטעקטשין, והוא בנו של הראשון הידוע לנו במשפחה זו - רבי זאב וואלף בורנשטיין. ר' אהרן הנ"ל, נשא את מ' פייגא חיה ע"ה, שהיתה בתו של רבי זוסמאן "בעל רוח הקודש" מקשאנוב, והוא נשא את מ' ביילא ע"ה, בתה של האשה הצדקנית מ' רחל ע"ה, שהיתה בתו של הגאון רבי דובעריש כ"ץ, בנו של הגאון רבי משה כ"ץ אב"ד דק"ק פודהייץ, בנו של הש"ך זי"ע, שנשא את נכדת הרמ"א זי"ע].

אחת מבנותיו של ר' מאיר חסיד, נישאה לקרוב משפחתה - רבי מרדכי דוד בורנשטיין מקונין, והוא אביו של רבי חנוך צבי בורנשטיין הי"ד [אבי רבי לייבל בורנשטיין מתל אביב], וחותנו של רבי כתריאל שטיין "בעל תוקע" בגור [אבי רבי מרדכי דוד בורנשטיין "בעל תוקע" בגור].

בת נוספת מבנותיו של ר' מאיר חסיד, נישאה לרבי ישראל חיים הכהן פרנקל מלינמשיין, והוא היה חותנו של רבי ניסן חנוך פומרנץ, שהיה חותנו רבי אריה יהודה קרול [נכד בעל ה"תורת אהרן"], והוא אביו של הגאון החסיד רבי אהרן קרול זצ"ל מירושלים.

[41] שם אביו, ושם חותנו, לא ידועים לנו לעת עתה. הרה"ק רבי מאיר קאוולער זי"ע הנזכר כאן, הוא זה הבא על החתום במכתבו הנודע והמפורסם של הרה"ק הרבי ר' בונם מפשיסחא זי"ע, מ"יום א' תבוא תקפ"ו", בביאור "סוד ראש השנה".

[42] נקרא על שם הרה"ק רבי יחיאל מאיר ליפשיץ - הרבי מגוסטינין זי"ע. מלבד בנו החשוב - הרב חיים זילבר, זכה ל"חתנין רבני", והם, הרבנים הגאונים: רבי לוי רבינוביץ - בעל ה"מעדני השלחן", רבי אברהם דוד ויינגרט, רבי אהרן קרול.

[43] שם אביו, ושם חותנו, לא ידועים לנו לעת עתה.

נמעי קדם
אוצר מגילות יוחסין

רבי יהואל מאיר זילבר הני"ל [נז]

נמ. חתן רבי משה יהושע פרקל⁴⁴. [ס].

רבי משה יהושע פרקל הני"ל [נמ]

ס. חתן רבי יוסף צבי פויזנער⁴⁵.

זכר כולם לברכה

זכות כל הצדיקים יגן עלינו אמן

---

[44] שם אביו, לא ידוע לנו לעת עתה. ושם אשתו מ' ברכה מלכה ע"ה, שעלתה בגפה לארץ הקודש, יחד עם בתם מ' חנה דינה זילבר ע"ה, והתיישבו בעיה"ק ירושלים תובב"א.

[45] שם אביו, ושם חותנו, לא ידועים לנו לעת עתה.

בס"ד

עם פטירת הגאון הצדיק בעל "אור החמה" זצ"ל
תדפיס מוקדן הספר נטעי קדם

נפעי קדם

אוצר מגילות יוחסין

חיבור נפלא המכיל בקרבו פרקי יוחסין
למשפחות עתיקות בישראל שנערכו
בס"ד על פי מקורות נאמנים בצירוף
בירורים עמוקים כאשר המה מבוארים
בהרחבה בפרקי "זיתילדו" ומשם תדרשנו

נערך בס"ד ע"י
נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי
לכתבי היוחסין

יחוס הגאון הצדיק בעל "אור החמה" זצ"ל
תודתנו נתונה לכל מי שיכול להוסיף על הנכתב כאן

נטעי קדם

שער פני חמה

~ א ~

משפחת קרויזר

- א. רבי זונדל קרויזר מירושלים - מבחר ספרי "אור החמה".
- ב. בן רבי אליהו צבי קרויזר מירושלים.
- ג. בן רבי מרדכי יהושע קרויזר מירושלים.
- ד. בן רבי יעקב זונדל קרויזר מירושלים.

~ ב ~

משפחת סלובייצ'יק

רבי מרדכי יהושע קרויזר הנ"ל, חתן

- א. רבי שמחה הלוי סלובייצ'יק מלונדון-ירושלים.
- ב. בן רבי אליהו צבי הלוי סלובייצ'יק מסלוצק. [אחי ה"בית הלוי].
- ג. בן רבי יוסף הלוי סלובייצ'יק - אב"ד דק"ק קאוונא.
- ד. בן רבי משה הלוי סלובייצ'יק - אב"ד דק"ק קאוונא
וסלאוואדקא.
- ה. בן רבי יצחק הלוי סלובייצ'יק מקאוונא.
- ו. בן רבי יוסף הלוי.

יחוס הגאון הצדיק בעל "אור החמה" זצ"ל
תודתנו נתונה לכל מי שיכול להוסיף על הנכתב כאן

נטעי קדם

~ ~ ~

משפחת הגר"ח מוואלאזין

רבי יוסף סולובייציק הנ"ל, חתן

א. רבי חיים מוואלוזין - אב"ד ור"מ דק"ק וואלאזין - בעל הי"נפ"ש החיים".

ב. בן רבי יצחק - פו"מ דק"ק וואלאזין.

~ ~ ~

משפחת רפאפורט

רבי יצחק מוואלוזין הנ"ל, חתן

א. רבי יוסף רפאפורט - אב"ד דק"ק פיעסק.

ב. בן רבי שמחה הכהן רפאפורט - אב"ד דק"ק הוראדנא וק"ק לובלין.

ג. בן רבי נחמן הכהן רפאפורט - אב"ד דק"ק דובנא וק"ק בעלזא.

ד. בן רבי מאיר הכהן רפאפורט - אב"ד דק"ק חעלמא.

~ ~ ~

משפחת המהר"ם מלובלין

רבי נחמן רפאפורט הנ"ל, חתן

א. רבי יוסף - אב"ד דק"ק לבוב.

ב. חתן רבי מאיר - אב"ד ור"מ דק"ק לובלין - המהר"ם מלובלין.

יחוס הגאון הצדיק בעל "אור החמה" זצ"ל
תודתנו נתונה לכל מי שיכול להוסיף על הנכתב כאן

נטעי קדם

❧ א ❧

משפחת גינזבורג

בעל הי"נפ"ש החיים" מוואלאזין הנ"ל, חתן

א. רבי אריה לייב גינזבורג.

❧ ז ❧

משפחת הכהן

רבי שמחה סלובייצ'יק הנ"ל, חתן

א. רבי יצחק הכהן מלונדון.

❧ ח ❧

משפחת אייזנשטיין

רבי אליהו צבי קרויזר הנ"ל, חתן

א. רבי יעקב חיים אייזנשטיין מירושלים.

ב. בן רבי דב מאיר אייזנשטיין.

❧ ט ❧

משפחת טרכמנברג

רבי יעקב חיים אייזנשטיין הנ"ל, חתן

א. רבי ? טרכמנברג.

יחוס הגאון הצדיק בעל "אור החמה" זצ"ל
תודתנו נתונה לכל מי שיכול להוסיף על הנכתב כאן

נטעי קדם

י י

משפחת פרוש

בעל ה"אור החמה" הנ"ל, חתן

א. רבי אהרן יעקב פרוש.

נפתלי אהרן וקשמיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין
פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

שושלת היוחסין של רבי יצחק הכהן שטערנבערג

- א -

איש חסיד היה ושמו רבי יצחק הכהן שטערנבערג.
הוא היה מתושבי העיר קראקא.
נולד בשנת [1844] בקראקא.
נפטר שם, בשנת [1885].
ושם זוגתו, מ' צורטלא לאה ע"ה. [מבית הירש, כדלהלן].

- ב -

שם אביו: רבי חנוך העניך הכהן שטערנבערג.
אף הוא היה מתושבי העיר קראקא.
ביום כ"ב לחודש מנחם-אב, שנת תק"צ [11 אוגוסט שנת 1830], נשא את זוגתו,
מ' מרים שיינדל [מבית גלגובר-גלאגאווער, כדלהלן].

- ג -

שם אביו: רבי משה הכהן שטערנבערג.
כנראה שאף הוא היה מתושבי העיר קראקא.
ושם זוגתו מ' חיה שרה. שם אביה - רבי דוד - אשר שם משפחתו לא ידוע לנו.

- ד -

שם חותנו של רבי יצחק שטערנבערג הנ"ל:
רבי לייב הירש - מתשובי העיר קראקא.
נשא בשנת [1838], בקראקא, את זוגתו מ' אסתר, [מבית טאשנער, כדלקמן].
נפטר בקראקא, בשנת [1854].

- ה -

שם חותנו של רבי לייב הירש הנ"ל:
רבי שמואל טאשנער.
נשא בשנת [1819], בקראקא, את זוגתו מ' רבקה, [מבית איצקוביץ', כדלקמן]].

- ו -

שם אביו: רבי אביגדור טאשנער - מתושבי העיר קראקא.
נפטר בשנת [1837], בקראקא.
נשא את מ' גינדל ע"ה, שנפטר בשנת [1837], בקראקא.

- ז -

רבי שמואל טאשנער הנ"ל:
חתנו של רבי יצחק וואלף - ומ' לאה - איצקוביץ'.
בן רבי שמואל שמעלקא איצקוביץ'.

- ח -

רבי חנוך העניך הכהן שטערנבערג מקראקא הנ"ל:
חתן רבי צבי - הערשל - גלגובר [גלאגאווער].

- ט -

רבי הערשעל גלאגאווער הנ"ל:
חתן רבי יצחק - אשר שם משפחתו לא ידוע לנו.

- - -

ועתה, נקדמה פניכם - קוראים יקרים - בתודה ובברכה
על סיועכם בלב ונפש חפיצה בשאלתנו ובבקשתנו אודות כל הנ"ל:
האם יש לנו מידע נוסף ו/או מקורות נוספים ונאמנים לכל הנכתב עד כאן?

שער
שושלת רמ"ה

❧ א ❧

משפחת הרצוג

- א. רבי משה הרצוג מתל אביב.
ב. בן רבי יהודה הערצאג מניעסוויזש תל אביב.
ג. בן רבי נפתלי הערין הערצאג מניעסוויזש.
ד. בן רבי אלכסנדר סנדר הערצאג מניעסוויזש.
ה. בן רבי נפתלי הערין.

❧ ב ❧

משפחת זוסמאן

- רבי אלכסנדר סנדר הערצאג הנ"ל, חתן
א. רבי זאב זוסמאן ממינסק.

❧ ג ❧

משפחת טור

- רבי נפתלי הערין הערצאג הנ"ל, חתן
א. רבי חיים טור - אב"ד דק"ק קארעליטש ומ"מ ור"מ דחברת
"קלוז גמ"ח" בק"ק ווילנא - מח"ס "טוב החיים".
ב. בן רבי דב בער טור - נאמן דק"ק נאזואהראדאק.
ג. בן רבי אריה לייב טור - אב"ד דק"ק וואלפא - בעל "אמרי

נועם".

ד. בן רבי גבריאל טור - אב"ד דק"ק ליבשוב.

ה. בן רבי דוד - אב"ד דק"ק קאמין.

ו. בן רבי דב בער.

~ ד ~

משפחת סג"ל

רבי גבריאל טור הנ"ל, חתן

א. רבי יעקב הלוי סג"ל - סו"ד דק"ק ליבשוב ו"זועד ארבע ארצות".

ב. בן רבי שלמה הלוי סג"ל.

ג. בן רבי שמשון הלוי סג"ל - אב"ד דק"ק ליבשוב.

ד. בן רבי שמואל הלוי סג"ל - אב"ד דק"ק פערדאן.

ה. בן רבי דוד הלוי סג"ל - המ"ז - בעל ה"טורי זהב".

הנזכר בשער "בית דוד" עיי"ש.

ו. חתן רבי יואל סירקיש - הב"ח - בעל ה"בית חדש".

הנזכר בשער "בית דוד" עיי"ש.

~ ה ~

משפחת הר"ש מאוסטראפאלי

רבי שמואל הלוי סג"ל מפערדאן הנ"ל, חתן

א. רבי שמשון - מגיד מיישרים דק"ק אוסטראפאלי.

הנזכר בשער "גבורת שמשון" עיי"ש.

❧ ז ❧

משפחת הרב מדראהיטשין

רבי יעקב סג"ל מלובשוב הנ"ל, חתן

א. רבי יעקב.

ב. בן רבי שמשון.

ג. בן רבי יוסף אשכנזי - אב"ד דק"ק דראהיטשין.

❧ ז ❧

משפחת ה"באר הגולה"

רבי יוסף אשכנזי מדראהיטשין הנ"ל, חתן

א. רבי משה רבקי"ש - בעל ה"באר הגולה".

ב. בן רבי נפתלי הירש - סופר דק"ק פראג.

ג. בן רבי פתחיה סופר - נאמן וחזן דק"ק פראג.

ד. בן רבי יוסף מווינא.

ה. בן רבי פתחיה משה מקרעמניץ.

❧ ח ❧

חותן רנ"ה מפראג

רבי נפתלי הירש מפראג הנ"ל, חתן

א. רבי נתן מענדיל.

ב. בן רבי מאיר.

~ ט ~

משפחת הרב מוואלפא

רבי אריה לייב טור הנ"ל, חתן

א. רבי חיים - אב"ד דק"ק וואלפא.

~ י ~

משפחת פיסיוק

רבי יהודה הערצאג הנ"ל, חתן

א. רבי יצחק זאב פיסיוק מסט. קענע.

ב. בן רבי אברהם משה מליובטש.

~ יא ~

משפחת אלקוביצקי

רבי יצחק זאב פיסיוק הנ"ל, חתן

א. רבי זאב אלקוביצקי.

~ יב ~

משפחת פרום/משערנאבילסקי

רבי משה הרצוג הנ"ל, חתן

א. רבי נחום מרדכי פרום - שו"ב דק"ק סאמהאראדוק וראש
השובי"ם בתל אביב - מח"ס "דרך נחומיד" ו"משלי הצדיקים".

ב. בן רבי ברוך מנשה פרום מסקווירא - שו"ב דק"ק
סאמהאראדוק.

- ג. בן רבי מרדכי טשערנאבילסקי מסקווירא.
ד. בן רבי נחום טשערנאבילסקי - דיין דק"ק סקווירא.

❧ יג ❧

משפחת השו"ב מטיטוב

- רבי ברוך מנשה פרום הנ"ל, חתן
א. רבי חיים.
ב. נכד רבי אליהו צבי (הירש) - שו"ב דק"ק טיטוב.

❧ יד ❧

משפחת שאריגראדסקי

- רבי נחום מרדכי פרום הנ"ל, חתן
א. רבי שמואל יהודה לייב שאריגראדסקי משפיקוב.
ב. חתן רבי ישראל (משפיקוב).

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

בי"ה

שער בית לוריא

רבי שלמה לוריא מלובלין - המהרש"ל ואבותיו

- א. רבי שלמה לוריא - אב"ד ור"מ דק"ק לובלין - המהרש"ל¹.
- ב. בן רבי יחיאל לוריא - אב"ד דק"ק סלוצק.
- ג. בן רבי אברהם לוריא מלובב.
- ד. בן רבי יחיאל לוריא - אב"ד דק"ק בריסק².
- ה. בן רבי אהרן לוריא - אב"ד דק"ק היילברון³.
- ו. בן רבי נתנאל לוריא⁴.
- ז. בן רבי יהודה/יחיאל לוריא - אב"ד ור"מ דק"ק ערפורט⁵.
- ח. בן⁶ רבי שמשון לוריא - ר"מ בק"ק ערפורט⁷.

[1] שימש תחילה ברבנות בסלוצק על מקום אביו. לאחר מכן, שימש כרב ואב"ד באוסטראה. בסוף ימיו, בשנת ה'שי"ג, מונה לאב"ד ור"מ בעיר בלובלין. נפטר ביום י"ב בכסלו שנת ה'של"ד, ומנו"כ בלובלין. אחת מנשותיו, היה שמה מ' ליבקא ע"ה. [דבר זה, שהיו לו שני זיווגים, מקורו מדבריו שלו עצמו בספרו "ים של שלמה" למסכת יבמות (פ"ו ל"ח), כאשר הוא מוסר שם דברים אודות "אשתו הראשונה"].

[2] במגילת ר"א משידלובצה - הנזכר להלן בהערה בשלהי הפרק דגן - טעה הכותב, וסבר שרבי יחיאל דגן - הוא אביו של המהרש"ל, ודילג על שתי הדורות הבאים.

[3] זוגותו, הרבנית הצדקנית והמלומדת מ' מרים ע"ה. מסופר עליה [בעדותו של בעל ספר המקנה דלהלן], שמסרה שיעורים בישיבה לפני בחורים מופלגים, במשך כמה שנים, בהיותה יושבת באהל, וכאשר וילון לפניו.

[4] במגילת ר"א משידלובצה, הוא מכונה "החבר מאנטיכיי", ומצויין שם שהוא היה "גדול ורב באנטיכיי".

[5] במגילת רבי יוזלמן בעל ספר המקנה - הנזכר להלן, נקרא שמו: רבי יהודה, [ראה בהקדמת המו"ל לספר "משיבת נפש" של רבי יוחנן ב"ר אהרן לוריא]. אולם בגירסת אחורי השער של שו"ת מהרש"ל [דלהלן - מהדורת פיורדא תקכ"ח], וכך גם במגילת ר"א משידלובצה, שמו: רבי יחיאל. [ויש לציין את השיבוש במגילת ר"א משידלובצה, שהוא כותב עליו: רבי יחיאל לוריא - מח"ס על "אל תקרי" שבש"ס - והוא הקדוש אב"ד דק"ק נעמירוב. וברור שעירבב כאן בין שתי דמויות נפרדות].

[6] יש שהבינו ממגילת ר"א משידלובצה, שהוא מכניס כאן דור נוסף: רבי יחיאל הנ"ל, בן רבי שלמה שפירא, בן רבי שמשון דלהלן. אולם למעשה לא ברור מהמגילה אם חוליה זו שייכת לכאן, ולא בטוח כלל שהכותב נתכוון לומר שר' שלמה ב"ר שמשון זה הוא אביו של ר' יחיאל, ויותר משמע שם בדברי כותב המגילה, שר' שלמה הוא אחיו של רבי יחיאל - וששניהם המה בניו של רבי

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

אבות משפחת לוריא הנ"ל, היו מבני בניו⁸ של

ט. רבי יוחנן הסנדלר⁹.

רבי אהרן לוריא הנ"ל, חתן

י. רבי שלמה שפירא/שפירא - אב"ד דק"ק היילברון¹⁰.

רבי שלמה שפירא מהיילברון הנ"ל, מצאצאי¹¹

יא. ר'בן של ישרא - רבינו שלמה יצחקי - רש"י הקדוש¹².

שמשון, וכפי שכתבו המהרש"ל ובני משפחתו בעדותם שנדפס בשו"ת מהרש"ל דפוס פיורדא הנ"ל, וכפי שכתבנו כאן למעלה.

[7] לדברי הכותב במגילת ר"א משידלובצה, הוא הרופא שריפא את אואקמירוס מלך צרפת, ובגמולו נתן לו בית בעיר אורליינס, סמוך לנהר הנקרא בשם "לוארא", ומזה נגזר שם המשפחה הרוממה - "לוריא".

[8] על פי עדותו של רבי יוזלמן מוורמייזא בעל ספר המקנה, שקיבל מקרוב משפחתו - רבי משה אנוש מוורמייזא, ששמע בעצמו מפי זקינו רבי יוחנן ב"ר אהרן לוריא בעל משיבת נפש. עדותו נדפסה לראשונה אחורי השער של שו"ת מהרש"ל מהדורת פיורדא שנת תקכ"ח, ולאחר מכן - במהדורת לבוב תרכ"ג, הכניס המהדיר ר"י כ"ץ מלונדון את קטעי העדות הללו אל תוך הספר, והוסיף אותם כהערה לסימן כ"ט. [ומכאן נשתבשו רבים וטובים לציין את יחוסו של המהרש"ל כאילו שהם נכתבו על ידי המהרש"ל עצמו בתשובותיו בסימן כ"ט...].

[9] הוא התנא האלקי הטמון במירון, תלמידו המובהק של התנא האלקי רבי עקיבא, ואף נסמך על ידו בקטנותו, וחי ופעל בדור השלישי של התנאים אחר החורבן, עד להסתלקותו בסביבות שנת ג' אלפים תת"ק.

[10] כיום כבר יודעים אנו בוודאות, שאין כל יסוד ואין כל מקור להשערותיו של החכם ר' יוסף כ"ץ מלבוב-לונדון, שר' שלמה שפירא היה בנו של רבי שמואל שפירא, ושר' שמואל היה חתנו של רבי מתתיהו טריוויש, אשר יחוסו עולה למעלה עד הריב"ן חתן רש"י.

[11] בספר "גדולת שאול" מביא את עדותו של ר"א ריסער דלהלן, על מסורת מפי חותנו בשם כתב יוחסין של רבי שלמה רופא מלובלין, שהיחוס עובר דרך הריב"ן נכד רש"י. והנה, מלבד השיבוש שבמסורת זו, שהרי הריב"ן היה חתנו של רש"י ולא נכדו, הרי שכבר ידוע חוסר מהימנותו של מקור זה - וכפי שהרחבנו להלן. והנה, בעל ה"אבות עטרה לבנים" לא זו בלבד שהוא קיבל את דברי ה"גדולת שאול", עוד הוסיף נופך משלו - ללא כל מקור - שהיחוס עובר דרך רבינו יהודה בן רבינו יום טוב מפולייזא מבעלי התוספות בן בנו של הריב"ן...

[12] אך למותר הוא להרחיב בתולדותיו של רבו של ישראל המפורסם בהערצת קודש בקרב בית ישראל, בשמו: רש"י הקדוש. סיפור תולדותיו פרושה היא וערוכה בספרות עניפה, ומצויה לעין כל המתעניין בכך. בכל זאת נציין בקצרה פרטים מספר מתולדותיו.

נולד בשנת ד"א ת"ת. למד אצל רבינו יעקב בר יקר, שרש"י מכנהו "מורי הזקן", ועוד מגדולי דורם. למד תורה מתוך הדחק, כעדותו: "וחסר לחם ועדי ולבוש, וריחיים בצווארי, שמשתי לפני

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

יב. בן רבי יצחק¹³.

יג. בן רבי שלמה¹⁴.

רבי יצחק - אבי רש"י הקדוש - הנ"ל, חתן

יד. רבי יצחק החסיד¹⁵.

טו. בן רבי אבון הגדול ממגנצא.

טז. מבית דוד המלך ע"ה.

רבי אבון ממגנצא הנ"ל, נכד

יז. רבי יוסף הזקן.

רבתיי. "לא קם כמוהו מורה דרך ומאיר נתיבות ים התלמוד, בפירושו בלשון צחה וקצרה, ואלמלא הוא נשתכח תורה מישראל", [לשון רבי מנחם בן זרח בהקדמת צדה לדרך]. "אביהם ורבים של ישראל היה רש"י, הוא המגלה לנו כל סתום, ובלעדיו הגמרא כספר חתום", [לשון שו"ת רבינו בצלאל אשכנזי סימן כ"ח]. הרא"ש כתב ב"ארחות חיים" שלו: "ופירוש רש"י זכרוננו לברכה תדקדק בו כאשר תוכל ...". וכתב השל"ה הקדוש, "בכל דיבור ודיבור של רש"י, יש בו נסתרים ענינים מופלאים, כי חיבר חיבור שלו ברוח הקודש, צאו וראו ברש"י על התורה שהקורא סובר שהוא קל, ראו במזרחי ובכל מפרשי דבריו ותמצאו נפלאות, ורש"י על הגמרא גם כן הוא, כולם מרועה אחד ניתנו".

"ושמעתי מפה קדוש רבי מופלג שקיבל מרבו, דרש"י התענה תרי"ג תעניות קודם שכתב פירוש התורה, והיה אומר רבינו תם נכדו, מה שפירש אדוני זקני הש"ס - אף אני אעשה זאת, אבל פירוש המקרא לית בחילי, כי לא אוכל עשוהו", [מרן החיד"א זי"ע]. נולדו לו בנות בלבד, ומחתניו - צאצאיו בעלי התוספות, ובראשם: הרשב"ם, הריב"ם, רבינו תם", ועוד.

מלבד פירושו המפורסמים על התורה, נז"ך, ועל הש"ס, נכתב מפיו על ידי תלמידיו, ספרי: הפרדס, האורה, ועוד. מאות ספרים נכתבו לבאר פירושו שעל התורה ועל הש"ס. הרה"ק בעל ה"דברי יצחק" מסוואליווע זי"ע כותב בשם הרה"ק הי"שר שלום" מבעלזא זי"ע, שהמסיים בכל שבוע את הפרשה עם פירוש רש"י, מובטח לו שבעלמא דקשוט יהיה על כל פנים במתיבתא דרש"י. נפטר ביום כ"ט בתמוז שנת ד"א תתס"ה, בעת שכתב את התיבה "טהור", בפירושו למסכת סוכה דף י"ט ע"א.

13] ב"סדר הדורות" הביא אגדה, כי לאביו של רש"י, היתה לו מרגלית יפה ששווה היתה הון עתק, ובני עירו רצו לקנותו לבית תיפלתם בהון רב, והביאו את ר' יצחק בערמה על ספינה בתוך הים, להכריחו לתת להם המרגלית, ובראותו שהוא מוכרח לתת להם, השליך המרגלית לים, ובת קול נשמע בבית מדרשו "הנה לך בן מאיר כל ישראל".

14] כן כתב ב"סדר הדורות" בשם ספר ישן בכתב יד. וראה גם ב"שלשלת הקבלה", ועוד.

15] אביו של רבי שמעון הגדול ממגנצא שהיה אחי אמו של רש"י - כדברי רש"י בחיבוריו. אלא שלאחרונה מצאנו מי שהעלה תמיהות וספיקות בדבר, ולדבריהם, לא ברור אם רש"י מתכוון אכן לרבי שמעון זה כאשר הוא מזכיר את רבי שמעון אחי אמו, ולא ברור אל מי בדיוק הכוונה, ולכן יש מקום לברר עוד יחוס זה בס"ד.

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

יח. בן רבי שמעון ממדינת מנש - מחבר הפיוט "אתה הנחלת".

רשיי הקדוש הנ"ל, מצאצאי¹⁶

יט. רבי יוחנן הסנדלר - הנ"ל.

רבי יחיאל לוריא מפלוצק הנ"ל, חתן

כ. רבי יצחק קלויבער מפוזנא¹⁷.

המהרש"ל הנ"ל, באחד מזיווגיו - חתן

כא. רבי קלונימוס קלמן ירושלמי¹⁸.

תוספת יוחסין¹⁹ - א. רבי שמשון מערפורט - ראש משפחת לוריא - הנ"ל, הוא בנו של

[16] על פי עדותו של בעל "סדר הדורות" בספרו, בשם מגילת יוחסין משפחתית. עדותו קיבלה משנה תוקף שנים רבות לאחר פטירתו בסביבות שנת ה'תק"ז. תחילה, בשנת תקכ"ח, כאשר נתפרסמה לראשונה עדותו של רבי יוזלמן הנ"ל בשו"ת המהרש"ל. ולאחר מכן, בשנת תר"מ, כאשר נדפסה לראשונה מגילת היוחסין של העתקת ר"א משידלובצה, וכנזכר להלן.

[17] הגאון המפורסם רבי יצחק קלויבער מפוזנא, שהיה תלמידו של הגאון רבי דניאל תלמידו של הגאון בעל ה"תרומת הדשן". ר' יצחק היה מגדולי חכמי הדור בוורמייזא, ולאחר מכן עבר לפוזנא. היה רבו המובהק של בן בתו הגאון המהרש"ל הכותב עליו: "לא זכיתי מאמ"ז החסיד מוהר"ר יצחק ז"ל אפילו ככלב המלקק מן היס", ולפעמים היה חותם עצמו: ש"ר יצחק - דהיינו: שילמה ר' יצחק. לדעת כמה מחוקרי הדורות, היה בתחילה אבד"ק קליווא שבאשכנז, ומכאן שמו. חיבר ספרים רבים, ונשרפו בשריפה הגדולה אשר היתה בפוזנא, בשנת רצ"ו. היה יחיד מומחה בבירור נוסחאות התפילה והמנהגים, וחיבר סידור תפילה.

[18] לא ברורה זהותו, ונעלה כאן תמצית מדברי חוקרי הדורות, אם כי מעורבים בהם גם הרבה השערות ללא מקורות מבוססים. לדבריהם היה הגאון רבי קלונימוס קלמן [הברקשטן] מגאוני וגדולי חכמי דורו, ומרביתו של חתנו - המהרש"ל, והוא שימש כאב"ד ור"מ דק"ק אוסטרעהא, וק"ק בריסק, ולאחר מכן עלה לירושלים, והיה לרבה הראשון של עדת האשכנזים בירושלים.

עוד נמסר עליו, שהוא נפגש עם האר"י הקדוש, ושעליו נסובים דברי מרן החיד"א בספרו "מדבר קדמות" המביא מכתבי רבי חיים ויטאל את מה ש"אמר לי מורי האר"י ז"ל, כי שמע מחכם אחד גדול הדור רבינו קלונימוס ז"ל...". [בספר "שלמי חגיגה" מסופר אודותיו, שהעלילו הגויים על היהודים שהרגו נוצרי אחד, וזה היה בשבת קודש, ומפני סכנת נפשות שרצו הגויים לעשות שפטים ביהודים, כתב רבי קלונימוס שם קדוש, והחיה את ההרוג, וגילה שנרצח ע"י הגויים בכדי להעליל על היהודים. לאחר מותו, ציוה שישליכו אבנים על קברו במשך מאה שנה, כדי שיכופר לו על שנאלץ לכתוב בשבת].

[19] גירסא זו, הנוספת, המוסיפה דורות למעלה, מקורה מתוך מגילת יוחסין קדומה, שנעתקה על ידי הגאון רבי אהרן אב"ד דק"ק שידלובצה, ונדפס לראשונה מכתב היד בשלהי הספר "מעלות

נפעי קדם אוצר מגילות יוחסין

כב. רבי יחיאל - בעל "קמני אמנה".

כג. בן רבי שלמה הרופא.

כד. בן רבי יחיאל.

כה. בן רבי שלמה.

כו. בן רבי משה אהרן - רב במדינת אורליינאנס ובק"ק קראקא.

כז. בן רבי יצחק.

כח. מיוצאי חלציו²⁰ של אחד מבני רבי אהרן הרופא.

כט. בן רבי אתדהם/אברהם.

ל. בן רבי יוסי בקונסטאנטינא.

לא. בנו או בן בנו²¹ של רב מניומי גאון.

לב. בן רבי ינאי.

לג. בן רבי יוסי - בעל "לולאות השיר"²².

היוחסין של הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות. מדובר בהעתקה משובשת ביותר, ולפיכך העתקנו ממנה כאן - בנפרד. ואגב, ממגילת היוחסין של ר' יוסף גראנדמאן, שנדפסה בווארשא בשנת תרס"ג, נראה שהגיע לידיו ספר היוחסין הנ"ל בגירסא שונה מההעתקה של ר"א משידלובצה, אולם, כל עוד שלא ראינו בעצמינו את מקורותיו, לא ראינו כל צורך להתייחס לשינויים שבגירסא שלו ואיננו מציינים אותם כאן.

והנה, בספר "אבות עטרה לבנים" מציין את השערת מחבר הספר "תולדות משפחת לוריא", שמגילת ר"א מדשידלובצה היא מגילת היוחסין המוזכרת בספר "סדר הדורות" ערך רבי יוחנן הסנדלר, ושמגילה זו מקורה ממגילת היוחסין שנאבדה לרבי יוחנן ב"ר אהרן לוריא בעל "משיבת נפש", בשנת רנ"ט, במלחמת מקסימיליאן נגד שווייץ הנודע בשם "דער שווייצער קריג", כמסופר בעמוד שאחורי שער שו"ת מהרש"ל מהדורת פיורדא שנת תקכ"ח. ובספר "גדולת שאול" מביא את דברי ר"א ריסער הנ"ל שחותנו הגאון בעל ה"תורת יקותיאל" מהמבורג ראה מגילת יוחסין זו, אך כבר נודע בין החוקרים שלא ניתן לסמוך על דברי רא"ר.

[20] רבי יצחק היה מיוצאי חלציו של אחד מארבעת האחים - בניו של רבי אהרן הרופא, והם: א' - רבי אלעזר גאון - רופא ברומי. ב' - רבי יאשיהו גאון. ג' - רבי שמשון גאון. ד' - רבי אליקים גאון - שהיה אביו של אחד מזקניו של רש"י. והנה, ברוב מגילת היוחסין שהעתיקו ממגילת ר"א משידלובצה, כתבו כאן בטעות שהוא היה "בנו" של אחד מן האחים, וטעות בידם, והנכון כמו שכתבנו, וכפי שיבין מעצמו הקורא הנבון מלשון הכותב שם, שר' יצחק היה "מיוצאי חלציו" בלבד, דהיינו, מצאצאיו - אבל לא בנו ממש. ובזה יתורצו כל התמיהות על מספר הדורות המצומצם למדי, וכך גם מתורצת התמיהה אודות רבנותו של רבי משה אהרן בנו של רבי יצחק ברבנות העיר קראקא, בעוד שאין לנו כלל ידיעה על מגורי יהודים בקראקא לפני תחילת האלף השישי, והרב הראשון בקראקא נתכהן לכאורה רק אחרי שנת רצ"ב.

[21] משהו כאן לא ברור במגילה.

[22] "חיבר ספר "לולאות השיר" על משקולות שירת האזינו. והוא ב.....". בא מארץ ישראל לבלב. מח"ס "לולאות השיר" על שירת האזינו. אם נכון פענוח השם רבי יוסי בן רבי נחמן, אז

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

לד. בן רבי נחמן²³/יוחנן²⁴.

לה. בן רבי יהושע זמרי²⁵.

לו. בן רבי יוחנן הסנדלר - הנ"ל.

תוספת יוחסין²⁶ - ב: רש"י הקדוש הנ"ל - נכד

לז. רבי אליקים.

לח. בן רבי אהרן הרופא - הנ"ל.

תוספת יוחסין²⁷ - ג: רבי יוחנן הסנדלר הנ"ל, נכדו - דור רביעי - ש

מובא אחד כזה ב'זוהר חדש' [בפסוק 'אלה תולדות השמים']:

[23] במקור כתוב: "יהושע הוליד את יוחנן אל...". ולכן, לכאורה צ"ל יוחנן, אבל בהמשך המגילה כתוב: שר' יוחנן הוליד את רבי יוסי ב"ר נחמן, ואולי נפל כאן טעות וצ"ל: "יהושע הוליד את נחמן אל...". או תיקון אחר: והוא הוליד את רבי יוסי ב"ר יוחנן. והנה, רוב המעתיקים, עשו פשרה: רבי יוסי ב"ר נחמן ב"ר יוחנן. אבל לכאורה, רעיון זה של הכנסת דור נוסף שלא כתוב, זו התחכמות. ומעתה, לא ברור אם זה אכן האמורא רבי יוסי ב"ר נחמן שנזכר בזוהר חדש, כפי שמציין בספר "אבות עטרה לבנים" בשם ספר "תולדות משפחת לוריא".

[24] מצאנו אמורא בשם זה, רבי יוחנן בן יישוע, בירושלמי - יבמות פרק ז סוף הלכה ו, רב יוחנן ורב ישמעאל בני יישוע. [ר"י גראנדמאן, מציין שמו, יוחנן בן אליקים].

[25] יש כותבים יישוע. מי כותב כך?

[26] ע"פ מגילת ר"א משידלובצה הנ"ל.

[27] כאן עלינו לציין - ככל שהדבר נשמע תמוה, שאנו מחוייבים להתייחס במגילות היוחסין ליחוס זה, למרות שכמעט ברור כשמש שזה לא נכון, וקרוב לוודאי שרבי יוחנן הסנדלר כלל לא היה נכדו של רבן גמליאל הזקן. המעיין הישר יבחין מיד שמדובר בטעות מצערת של ר' אריה יהודה לייב היילפרין - נכדו של בעל ה"סדר הדורות", שהעלה את היחוס הלזה לראשונה, וללא כל מקור כמובן. הוא כותב זאת לראשונה בשנת תקכ"ו, בשער הספר "ים של שלמה" למסכת קידושין, ואח"כ הוא חוזר על כך בשער הספר "סדר הדורות" שהוציא לאור במהדורה שניה בשנת תקכ"ט, והוא מציין זאת שוב בהקדמתו שם, ומשם נפוץ הדבר על פני כל הארץ. גם החיד"א ב"שם הגדולים" מציין את היחוס הלזה שנתפרסם ביותר, והוא מציין שהמקור הוא על פי שער ה"ים של שלמה" בלבד, וללא כל מקור אחר.

יחוס מחודש ומשובש זה נכנס כל כך חזק לספרי היוחסין, עד שכבר כמעט לא ניתן להכחיש את זה. אבל כאמור, אין לזה שום מקור של ממש. וחושב לציין, שבספר "גדולת שאול" שנדפס כעבור כתשעים שנה, בשנת תרי"ד, כבר "מצא" לו המחבר מקור קדום, והוא ב"כתבי מ' אליעזר ריסער", חתנו של הגאון רבי רפאל כ"ץ בעל ה"תורת יקותיאל" מהמבורג, המספר זאת בשם חמיו הגאון הנ"ל, שהוא ראה זאת בכתב יוחסין של רבי שלמה לוריא רופא מלובלין. אלא שהמעין בכל סיפוריו בשם חותנו המובאים בשמו ב"גדולת שאול" הנ"ל, יווכח מיד שאסור להסתמך על מקור בלתי נאמן זה כלל וכלל.

למעשה, אין לנו כל מושג לעת עתה כיצד נפל ריא"ל היילפרין הנ"ל בשיבוש מוזר זה, אם כי ניתן

נמעי קדם אוצר מגילות יוחסין

לט. רבן גמליאל הנשיא - הזקן.

מ. בן רבי שמעון הנשיא - השני.

מא. בן הלל הנשיא - הזקן - הבבלי.

מב. משבט בנימין בן יעקב²⁸.

הלל הזקן הנ"ל, מגזע

מג. שפטיה.

מד. בן דוד מלך ישראל.

להעלות השערות רבות בדבר, ואפילו רעיונות מקוריות ביותר, אבל אלו לא יוסיפו לנו מאומה, מאחר שככלות הכל המסקנא תישאר כפי שהיא, שאין לנו כל מקור ליחוס מחודש ומשובש זה. [אולי הדבר נשתרבו לו מדברי ה"סדר הדורות" הכותב אודות רבי יוחנן הסנדלר ש"ממנו יצא רבינו הקדוש", והוא ראה כאן את רבי יהודה הנשיא מחבר המשנה - זה שהיה דור רביעי לרבן גמליאל הזקן, בעוד שמן ההמשך רואים בבירור שהוא מתכוון ל"רבינו הקדוש רבי שלמה יצחקי"... ואולי הוא ראה את מי שציין את המילים "דור ל"ג" על היחוס של רש"י לרבי יוחנן הסנדלר, והוא פיענח זאת בטעות כנוטריקון: דור רביעי לרבן גמליאל...].

[ואגב, המקום הראשון שאנו מוצאים שם את מספר הדורות הנ"ל: דור ל"ג, גם הוא ב"כתבי מ' אליעזר ריסער" הנ"ל, וכפי שנדפס לראשונה בספר "גדולת שאול" הנ"ל, כך שגם על זה לא ניתן להסתמך יתר על המידה. אם כי בעצם הרעיון, הרי שמדובר בסך הכל בחשבון ברור והגיוני למדי, שכן, בתוך תשע מאות השנים המפרידים בין שנת פטירתו של רבי יוחנן הסנדלר ועד שנת לידתו של רש"י הקדוש, נוח לנו לכלכל ל"ג דורות, שבהם ילד כל אחד מהם את בן הדור הבא בשנת הכ"ו-כ"ז לימי חייו].

[28] מסקנת הגמרא במסכת כתובות דף ס"ב ע"ב. וראה בספר הקבלה להראב"ד, לאחר שהוא מציין את סדר הדורות של צאצאי מלכי בית דוד המלך ע"ה, בלשון הפסוק: "יהויכין בנו, שאלתיאל בנו, זרובבל בנו, משולם בנו, חנניה בנו, עובדיהו בנו, ברכיה בנו, חסדיהו בנו, ישעיהו בנו, שכניה בנו, שמעיה בנו, נעריהו בנו, חזקיהו בנו", הוא מוסיף על כך: "ואומרים, כי אחי חזקיהו בן נעריהו, היה הלל", ובשינוי מעט - בהקדמת הספר "ברית מנוחה": "הלל זה נעריהו מבני דוד מזרע המלוכה שנמצא בדברי הימים". ברם, כבר קבע המאירי בפתיחתו למסכת אבות: "הלל זה היה מבני שפטיה בן אביטל, אלא שלא היה כן אלא מצד האם וכו', שהיה לאחד מקדומי משפחתו אשה מבני שפטיה בן אביטל, אבל מצד אביו היה משבט בנימין", והוא כמסקנת הגמרא לעיל, בבירור יחוסו של רבינו הקדוש שהיה דור שביעי, בן אחר בן, להלל הנשיא.

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: 0765104905@bezeqint.net

בספר "מאורי גליציה" של הרב מאיר וונדר, חלק ב', עמוד 506, נרשם שושלת יוחסין מפוארת למשפחת הגאון החסיד רבי אהרן יוסף לוריא מטבריה בעל "עבודת פנים", וזוגתו מרת חוה ע"ה, וכפי שקיבל המחבר בשעתו מאת אחד מבני המשפחה הכבודה.

ע"פ מה שנכתב שם, הם היו מצאצאיהם של רבים מגדולי ישראל,
 וחלק מהם - ארבעה במספר - אף מנויים שם בשמותיהם, והם:

***

א. רבינו המהרש"ל זי"ע - רבי שלמה לוריא אב"ד דק"ק לובלין.

ולהעיר: כנראה שהכוונה ליחוסו הישיר של רבי אהרן יוסף לוריא עצמו,
 ולמרות שרבו הדעות בענין יחוס זה, אולם לא כאן המקום לדון בכך.

***

ב. הרה"ק הרבי ר' ברוך ממעזיבז זי"ע - בן בתו של מרן הבעש"ט זי"ע.

אלא שלא ברור כאן מי הוא הנכד, האם רבי אהרן יוסף עצמו, או שמא זוגתו?
 ובכלל. האם יחוס זה נכון הוא? ואם כן - כיצד?

***

ג. הרה"ק רבי זאב וואלף קיצעס ממעזיבז זי"ע.

ולהעיר: יחוס זה נכון הוא, וסדר היחוס אף ידוע ומפורסם, וגם נרשם על ידי רבי אהרן יוסף
 עצמו, וכפי ששמע מפי חמותו, בחודש מרחשוון שנת תרצ"ב, ולא כאן המקום לדון בכך.

***

ד. בעל ה"מנחת חינוך" זי"ע - הגאון המפורסם רבי יוסף באב"ד מטרנופול.

אלא שגם כאן לא ברור מי הוא הנכד, האם רבי אהרן יוסף עצמו, או שמא זוגתו?
 ובכלל. האם יחוס זה נכון הוא? ואם כן - כיצד?

***

נקדמה פניכם - קוראים יקרים - בתודה ובברכה על סיועכם בלב ונפש חפצה
 בשאלתנו ובבקשתנו:

האם יש לנו מקורות נאמנים ומפורטים לשושלות יוחסין אלו?

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

שרשי משפחות וילהלם/אזולאי

והמשפחות המסתעפות: ליכטנברג, שיין, פאזא, הכהן-כ"ץ, איידלש, אויערבאך, יפה, יעיש, ועוד

א. רבי נחמן יוסף וילהלם מירושלים.

ב. בן רבי נחמן יוסף וילהלם.

ג. בן רבי חיים וילהלם.

ד. בן רבי שמשון וילהלם.

ה. בן רבי משה וילהלם.

ר' נחמן יוסף [בר"ח] וילהלם הנ"ל [ב]

ו. חתן רבי שרגא פייבל ליכטנברג.

ר' נחמן יוסף [ברנ"י] וילהלם הנ"ל [א]

ז. חתן רבי ישראל שמעון שיין מירושלים.

ח. בן רבי דוב בער שיין - מו"צ בק"ק מאהליב.

ט. בן רבי שמואל שיין.

ר' דוב בער שיין הנ"ל [ח]

י. חתן רבי ישראל פאזא - מו"צ בק"ק סטרדוב וקלימוביץ.

ר' ישראל שמעון שיין הנ"ל [ז]

יא. חתן רבי חיים יוסף דוד אזולאי - ה"בכור אזולאי" - מחברון.

יב. בן רבי יהודה זרחיה אזולאי - דיין ומו"צ במצרים ובחברון - מח"ס "חילוקא דרבנן" ו"בני המלך".

יג. בן רבי משה אזולאי.

יד. בן רבי דוד אזולאי.

טו. בן רבי משה אזולאי.

טז. בן רבי אברהם אזולאי - מגדולי ק"ק מאראכאש.

ר' יהודה זרחיה אזולאי הנ"ל [יב]

יז. מצאצאי רבי חיים יוסף דוד אזולאי מחברון - מרן החיד"א זי"ע.

יח. בן יצחק זרחיה אזולאי מירושלים.

יט. בן רבי ישעיהו אזולאי.

כ. בן רבי יצחק אזולאי - בעל "זרע יצחק".

כא. בן רבי אברהם אזולאי מחברון - בעל ה"חסד לאברהם".

כב. בן רבי מרדכי אזולאי מפאס.

כג. בן רבי אברהם אזולאי הזקן - ממגורשי קשטיליא.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

ר' יצחק זרחיה אזולאי הנ"ל [יח]
כד. חתן רבי יוסף מביאלה.

ר' יוסף מביאלה הנ"ל [כד]
כה. חתן רבי נתנאל - אב"ד דק"ק קאליף.

ר' נתנאל מקאליף הנ"ל [כה]
כו. חתן חתנו של רבי יהודה.

ר' יהודה הנ"ל [כו]
כז. בן בנו או בתו של רבי יהושע פאליק [ולק] הכהן כ"ץ - ריש מתיבתא דק"ק לבוב - בעל ספר "מאירת עינים ובית ישראל" - הסמ"ע.

כח. בן רבי אלכסנדר הכהן - מחכמי קראקא.

כט. בן רבי יהושע הכהן - מחכמי קראקא.

ל. בן רבי אלימלך הכהן - מחכמי קראקא.

ר' אלכסנדר הכהן הנ"ל [כח]
לא. חתן רבי יוסף מקראקא - זקינו של הרמ"א.

ר' יוסף מקראקא הנ"ל [לא]
לב. חתן רבי משה אויערבאך מרעגענסבורג - פו"מ בק"ק קראקא.

הסמ"ע הנ"ל [כז]
לג. חתן רבי ישראל איידלש - פרנס ומנהיג דק"ק לבוב.
לד. בן רבי יוסף - פרנס ומנהיג דק"ק לבוב.

ר' יהודה זרחיה אזולאי הנ"ל [יב]
לה. חתן רבי משה אהרן יפה - רב בפינסק שברוסיה.
לו. בן רבי ישראל יפה - המדפיס הנודע - מקאפוסט.
לז. נכד רבי ישראל יפה - אב"ד דק"ק שקלוב - בעל "אור ישראל".
לח. בן רבי אהרן יפה.

ה"בכור אזולאי" הנ"ל [יא]
לט. חתן רבי דוד יעיש - מנקיי הדעת שבירושלים.
מ. בן רבי שלמה יעיש - מגדולי טורקיה.

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

שרשי משפחת אור שבעת הימים מרן רבי ישראל בעל שם טוב זי"ע ממעזיבוז למעלה בקודש

- א. רבי ישראל בעל שם טוב ממעזיבוז. [ל, לט].
- ב. בן רבי אליעזר¹. [כח].
- ג. בן² רבי פינחס - מו"צ בק"ק קראקא.
- ד. בן רבי ישראל.
- ה. בן רבי אלעזר - אחי הרמ"א. [יא].
- ו. בן רבי ישראל איסר - פו"מ בקראקא. [ט].
- ז. בן רבי יוסף מקראקא. [ח].

ר' יוסף מקראקא הנ"ל [ז]

ח. חתן רבי משה אויערבאך מרעגענסבורג וקראקא.

ר' ישראל איסר מקראקא הנ"ל [ו]

ט. חתן רבי אלעזר ליפמאן מקראקא.

י. בן רבי יחיאל מקראקא.

ר' אלעזר אחי הרמ"א הנ"ל [ה]

יא. חתן רבי שלמה לוריא - אב"ד דק"ק לובלין - המהרש"ל. [כז].

יב. בן רבי יחיאל לוריא - אב"ד דק"ק סלוצק. [כו].

יג. בן רבי אברהם לוריא - אב"ד דק"ק סלוצק.

יד. בן רבי יחיאל לוריא - אב"ד דק"ק בריסק.

טו. בן רבי אהרן לוריא - רב וריש מתיבתא בפרנקפורט ואב"ד דק"ק היילברון. [טז].

ר' אהרן לוריא הנ"ל [טו]

טז. חתן רבי שלמה שפירא - אב"ד דק"ק היילברון.

יז. בן רבי שמואל שפירא - מק"ק שפייער. [יח].

ר' שמואל שפירא הנ"ל [יז]

יח. חתן רבי מתתיהו טריוויש - אב"ד דק"ק פאריז ורב הכולל במדינת צרפת.

יט. בן רבי יוסף טריוויש - אב"ד דק"ק מרסיליא.

כ. בן רבי יוחנן טריוויש אשכנזי - מחכמי צרפת ואשכנז. [כא].

[1] המקור הראשון לכך שה"בעל שם טוב" היה מצאצאי רבי אלעזר אחי הרמ"א, הוא לכאורה רבי אברהם אביש לעוונישטיין מלובלין, וכפי שנמסר משמו על ידי בנו הגאון רבי יוסף לעוונישטיין אב"ד דק"ק סעראצק. ראה בספר "בוצינא דנהורא השלם", מהדורת לבוב תר"צ, בעמודים 87-92, קונטרס "חיים וברכה", המכיל "מכתב הרב הגאון המפורסם וכו' מוהר"ר חיים ישכר גראס שליט"א מו"צ ור"מ בק"ק מונקאטש יצ"ו". שם, באות א', נכתב בזה הלשון: "בדבר יחוסו של רבנו שבמקור ברוך רומז היות תהלוכותיו בקודש בחינת מלכות וקאים בשיטת רבן גמליאל דמבית דוד קאתי, הנה כתב הגאון ר' יוסף אבד"ק סעראצק זצ"ל ששמע מאביו ז"ל כי הרב ר' אליעזר אבי הבעש"ט היה מנכדי הגאון ר' אליעזר ז"ל אחיו של הרמ"א וחתן המהרש"ל ז"ל, ובה נבין מש"כ בספר חיי מהר"ן מבראסלוב זצ"ל כי הם מגזע מלכות בית דוד כי כידוע היה המהרש"ל חוטר מגזע רש"י שהתייחס לבית דוד עיין סדר הדורות ערך ר' יוחנן הסנדלר".

[2] מקורו: ספר "ממור אל דור", מאת ר' נחום טברסקי, תל אביב תשכ"ז, עמוד ט', הכותב: "לפי מכתבו של הרה"ג ר' יוסף ז"ל מסרצוק משנת תרפ"ב היה ר' אליעזר הנ"ל אבי הבעש"ט ז"ל בן הרב ר' פינחס" וכו'. לעת עתה לא מצאתי את מכתבו של הרב מסעראצק הנ"ל, ואיני יודע לאיזה מכתב כוונתו.

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

ר' יוחנן טריוויש הנ"ל [כ]

- כא. מצאצאי רבינו יהודה מפאריז.
כב. בן רבינו יום טוב מפלייזא - מבעלי התוספות.
כג. בן רבינו יהודה ב"ר נתן - הריב"ן - מראשוני בעלי התוספות. [כד].

הריב"ן הנ"ל [כג]

- כד. חתן ר'בן ש'ל ישראל - רבינו שלמה יצחקי - רש"י הקדוש.
כה. בן רבי יצחק צרפתי.

ר' יחיאל לוריא הנ"ל [יב]

- כו. חתן רבי יצחק קלויבער מפוזנא - אב"ד ור"מ ב[קליווא שבאשכנז ו]בוורמייזא ובפוזנא.

המהרש"ל הנ"ל [יא]

- כז. חתן רבי קלונימוס קלמן - אב"ד ור"מ דק"ק אוסטרעא וק"ק בריסק ועדת האשכנזים בירושלים.

ר' אליעזר [אבי הבעש"ט] הנ"ל [ב]

- כח. מצאצאי רבי משה³.
כט. בן רבי אלעזר - אחי הרמ"א.
הנ"ל [ה], וראה שם המשך יחסו.

ה"בעל שם טוב" הנ"ל [א]

- ל. מצאצאי⁴ רבי שאול וואהל - השר הנודע מבריסק - מלך פולין ליום אחד.
לא. בן רבי שמואל יהודה קצינלנבויגן - אב"ד דק"ק וויניצא ופאדווא - המהרש"ק.
לב. בן רבי מאיר קצינלנבויגן - אב"ד דק"ק פאדווא - ה"מהר"ם מפאדווא". [לד].
לג. בן רבי יצחק.

המהר"ם מפאדווא הנ"ל [לב]

- לד. חתן רבי אברהם הלוי מינץ - אב"ד דק"ק פאדווא.
לה. בן רבי יהודה הלוי מינץ - אב"ד ור"מ דק"ק פאדווא - ה"מהר"י מינץ". [לז].
לו. בן רבי אליעזר הלוי מינץ.

המהר"י מינץ הנ"ל [לה]

- לז. מצאצאי⁵ ר'בן ש'ל ישראל - רבינו שלמה יצחקי - רש"י הקדוש.
לח. בן רבי יצחק צרפתי.

ה"בעל שם טוב" הנ"ל [א]

- לט. חתן רבי אפרים [פישל] מקיטוב - [דיין ומורה צדק בקיטוב ומחכמי הקלויז דק"ק בראד].

[3] מקורו: ספר "אהלי שם", פינסק תרע"ב, עמוד 241, בהערה.

[4] מקורו: ספר "כתבי ר"י שו"ב", עמוד רצ"ג, אות ל"ג.

[5] מקורו: הקדמות "פי שנים" על פירוש המשנה להרא"ש, מאת הגאון רבי אלישע מראשי וחכמי ק"ק האראדני, אלטונה תצ"ה.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

שרשי משפחת כהנא

משפחת האחים הגאונים בעל ה"קצות החושן" ובעל ה"קונטרס הספיקות" זי"ע

- א. רבי יוסף הכהן מקאליש - אביהם של ה"קצות החושן" וה"קונטרס הספיקות"¹.
- ב. בן רבי חיים הכהן².
- ג. בן רבי יחיאל מיכל הכהן כ"ץ³.
- ד. בן רבי יהודה הכהן כ"ץ⁴.
- ה. בן רבי יעקב יוסף הכהן כ"ץ מפראג - פרנס ומנהיג וריש מתיבתא בק"ק טוריסק⁵.

[1] רבי יוסף נולד בקאליש בסביבות שנת ת"פ. לימים, נתפרסם בצדקתו, והיה מ"מארי דעובדין", והיה "אחד מבני עליה" - כפי שכותב עליו בנו בעל ה"קצות החושן", ונחשב בעיר מגוריו - קאליש, ל"נכבד בעמו וגדול בעירו".

שמו וזכרו נשאר עמנו בזכות בניו הגאונים, ובראשם האחים הגאונים בעלי ה"קצות החושן" וה"קונטרס הספיקות". בהקדמת ה"קצות" מספר המחבר: "מדבר מלטתני, ומחלאים רעים ונאמנים דיליתני, ולמות לא נתנני, לא בצדקתנו ויושר לבבנו, כי אם בזכות אבא מארי דעובדין, וחד מבני עליה, אאמ"ו מו"ה יוסף הכהן זצ"ל".

במילים אלו ביקש לרמוז את המסופר בפי בני העיר, שרבי יוסף נסתלק בפרק אחד עם עוד שני כהנים גדולים בעירו, ה"ה: הצדיק רבי שמעון הכהן, והגאון רבי בנימין הכהן רפאפורט בעל ה"גבולות בנימין", כדי לכפר במיתתם, ולבטל גזירת עיפוש מן העיר. [ראה: "זכרון לראשונים". וראה בדברי בעל ה"גבולות בנימין" הנ"ל, על הפסוק "יוסף איננו שמעון איננו ואת בנימין תקחו"].

ר' יוסף נפטר ביום י"ג במרחשון שנת תקל"א ומנו"כ בקאליש. ושם זוגתו מ' ניסל ע"ה. [הקדמת ה"קצות" לספרו "אבני מילואים"].

[2] כך שמו, ולא כמי שכתבו בטעות: ר' יחיאל מיכל. וכך נמצא כתוב מפורש על מצבת בנו רבי יוסף בקאליש, וכפי שהעתיק משם הגאון רבי חיים ישכר גראס ממונקאטש במגילת יוחסין כתב יד המצויה עמנו במאגרנו.

[3] מתוך רשימות רח"י גראס כנ"ל.

[4] הוא היה אחיו של הגאון רבי יחיאל מיכל הכהן כ"ץ - ריש מתיבתא בק"ק טוריסק שבגליל לודמיר, הנזכר על ידי זקנים הגדול בעל ה"תוספות יום טוב" בספרו "מגילת איבה".

[5] נפטר בחודש אלול שנת שצ"ט, ומנו"כ בטוריסק.

רשמנו אותו כ"ריש מתיבתא", בנוסף לתפקידו כ"פרנס ומנהיג" - כנרשם בספרי התולדות, וזאת למרות שהגאון רבי חיים ישכר גראס ממונקאטש מערער על כך ברשימותיו הנ"ל, אולם כך מצאנו אותו מפורש יוצא בספרי

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeadint.net

- ו. בן רבי ישראל יחיאל כ"ץ [מפראג].⁶
- ז. בן רבי גרשון הכהן.⁷
- ח. מבני בניו של עזרא הסופר.⁸

ר' יעקב יוסף הנ"ל

- ט. חתן רבי גרשום שאול יום טוב ליפמאן הלוי העליר וואלרשטיין - אב"ד ור"מ דק"ק פראג - בעל ה"תוספות יום טוב" זי"ע.
ויחוסו למעלה בקודש בפרק נפרד.

פראג, שם מוזכרת אשתו בלשון זו: "מרת רייזל אשת רי"י ראש ישיבה בטוריסק". [ראה: "בית אבות"]. זוגתו - הרבנית "החסידה" מרת רייזל ע"ה - נולדה בפראג לאביה הגדול בעל ה"תוספות יום טוב". נפטרה ביום כ"ו באלול שנת שצ"ט. [ע"פ נוסח מצבת קבורתה בבית העלמין היהודי בק"ק פראג, מספר 212].

[6] שמו נודע לנו מתוך הרשימה הישנה של תשמישי קדושה בבית הכנסת "פינחס שוהל" בפראג, שבו התפלל מחותנו בעל ה"תוספות יום טוב" - המכונה שם "ר' ליפמאן דיין" בשל תפקידו בקהילה. ושם נכתב: "...ט' ניסן ש"ע, תרם הר"ר יוסף כץ בן מהר"ר ישראל יחיאל כץ חתן מהר"ר ליפמאן דיין, גביע כסף גדול בלתי מוזהב". הגבאים שם הבטיחו לו שבמשך שנה יקדשו על היין בגביע זה בימי שבת ומועד.

[7] בנו, רבי ישראל יחיאל הנ"ל, נזכר ב"ממורבוך" עם שם אביו רבי גרשון הכהן.

[בספר "בית אבות" מציין את ר' גרשון הכהן - אבי 'משפחת הגרשונים' - המדפיסים הנודעים בפראג, שהוא היה ענף ממשפחת 'רפאפורט' הכהנים, המדפיסים מוויניציאה, אשר גם אצלם היה מסורת היחס המגיעה לעזרא. בין בניו של ר' גרשון, מצאנו בפנקסי הקהילה בפראג, את ר' ישראל גרשום'ס. וכן בענף ממשפחת רפאפורט הכהנים בקראקא אנו מוצאים את השם: ישראל יחיאל ב"ר גרשון. משום כך משער שם הכותב, שיתכן שר' גרשון הכהן דנן, אבי ר' ישראל יחיאל, היה בנו של אותו ר' ישראל בן ר' גרשון בן ר' שלמה הכהן המדפיס מפראג. ולפי זה, גם משפחת כהנא מקור מוצאם מראשי משפחת רפאפורט. ועדיין יש לענן את הדבר באסמכתאות חזקות, ועוד חזון לשוב ולחקור פרק זה בס"ד].

[8] מסורת בפי צאצאי משפחת "כהנא" לדורותיהם.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

מפתח הפרקים

- פרק א - רבי אליהו הכהן מאיזמיר - בעל ה"שבט מוסר" - מחבר: "ולא עוד אלא" - [תה-תפט]
- פרק ב - רבי אלכסנדר סנדר שור בעל ה"תבואות שור" - מחבר: "בכור שור" - [תל-תצז]
- פרק ג - רבי שמואל בן זקן מפאס - מחבר: "גפן פוריה" - [תל-תק]
- פרק ד - רבי שמואל אלבז - הרשב"א מפאס - מחבר: "ויאמר שמואל" - [תנח-תקט]
- פרק ה - רבי אפרים העקשיר - מחכמי אלטונה - מחבר: "לווית חן" - [תקיט]
- פרק ו - רבי שמואל שלם משאלוניקי - מחבר: "מלך שלם" - [תקכ]
- פרק ז - רבי מרדכי ברוך קארבאליו מתוניס - מחבר: "מירא דכיא" - [תקמה]
- פרק ח - רבי יוסף בלאך מסטאנוב - מתלמידי המגיד ממעזריטש - מחבר: "גנזי יוסף" - [תפד-תקנ]
- פרק ט - רבי דוד פארדו - הרד"ף - מחבר: "למנצח לדוד" - [תעח-תקנב]
- פרק י - רבי יעקב גינצבורג - מחכמי פראג - מחבר: "זרע יעקב" - [תקג-תקעה]
- פרק יא - רבי חיים מטשערנוביץ - בעל ה"באר מים חיים" - מחבר: "ארץ החיים" - [תקו-תקעח]
- פרק יב - רבי יהודה לייב הלוי עדל - המגיד מסלונים - מחבר: "איי היס" - [תקיז-תקפח]
- פרק יג - רבי יצחק עטייה - מחכמי ארם צובא - מחבר: "רוב דגן" - [תקטו-תקצא]
- פרק יד - רבי שמואל שפירא מדרויא - מחבר: "מעיל שמואל" - [תקצח]
- פרק טו - רבי יעקב ברוכין מקרלין - בעל ה"משכנות יעקב" - מחבר: "קהלת יעקב" - [תקמא-תרה]
- פרק טז - רבי חיים קצבי - רבה של תלמסאון שבאלג'יר - מחבר: "צרור החיים" - [תקמז-תרכז]
- פרק יז - רבי יצחק אליהו לנדא - המגיד מווילנא - מחבר: "לשמוע בלימודים" - [תקסא-תרלז]
- פרק יח - רבי מתתיהו ראב"ן מדאלינא - מחבר: "ברכת דוד" - [תקעה-תרמה]
- פרק יט - רבי חיים חזקיהו מדיני - בעל ה"שדי חמד" - מחבר: "מכתב לחזקיהו" - [תקצג-תרסה]
- פרק כ - רבי גרשון שטערן - אב"ד מ'לודאש - מחבר: "ילקוט הגרשוני" - [תרכא-תרצז]

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק א

רבי אליהו הכהן מאיזמיר - בעל ה"שבט מוסר"

מחבר: "ולא עוד אלא"

[תה-תפט]

"מרנא ורבנא, הקדוש כמלאך, מעוז ומגדול, אבינו רועינו, המלמד לאדם דעת, גדול אדונינו, מרן מלכא, הרב הגדול אליהו זכור לטוב, שמו נודע בשערים בישראל גדול, המאיר לארץ ולדרים, זכה וזיכה את הרבים, זכותיה גדול, עשות ספרים הרבה", הלא הוא "האי תנא דידן, אביר הרועים, אב לאביונים ואת צנועים, אבי התעודה, רבין חסידא, מארי דאתרין, מופלא שבסנהדרין, קדישא ופרישא, ראשון לכל דבר שבקדושה, גדול אדונינו, עטרת ראשנו, משגב בעדינו, מורינו הרב הקדוש, מעוז ומגדול, כבוד מוהר"ר אליהו הכהן האיתמרי זצוק"ל, המאיר לארץ ולדרים, רברבנותיה דמר נודע בשערים, ושמעו הולך בכל המדינות במחנה העברים, מקודש מקודש כל העם עונים ואומרים, כמה נפיש חיליה, והכי קרו ליה אליהו רבא". [שער הספר, והתנצלות המגיה].

הגאון הקדוש רבי אליהו האיתמרי מאיזמיר בעל ה"שבט מוסר" זי"ע, אשר "אסף וקיבץ גדולה תורה, ספר ולא עוד אלא, חיבור נפלא גדול, ראה זה חדש, חכמה היא ומלאכה רבה, עמד ודרש שנה ופירש, כל 'ולא עוד אלא' שבאגדות התלמוד ומדרשים, דרשינהו כמין חומר, חכו ממתקים, אנהירינהו לעיינין, האירו ברקים דבר גדול. זכותיה דרב מרן מלכא כהנא רבא יגן עלינו, ובעדינו המשתדלים במלאכה - מלאכת הקדש, עד ביאת הגואל משיח לישראל, והכהן הגדול". [לשון שער הספר. הדברים נכתבו שם ע"י: "איש צעיר יאודה ס"ט בן לא"א עט"ר מו"ר כמוהר"ר יהושע משה מרדכי קרישפין זצ"ל"].

הרה"ק רבי אליהו הכהן האיתמרי - המוכר יותר כ"רבי אליהו מאיזמיר", חי ופעל בעיר ואם בישראל - איזמיר שבתורכיה, שם נודע כאחד מגדולי הדרשנים והמוכיחים שעמדו להם לישראל, ומחבר פורה שהותיר אחריו ספרים אין ספור, ורק חלק מהם ראה את אור הדפוס. נודע בדורו כמקובל אלקי, ומופלג בחסידות ובענווה ובכל מידה נכונה. לפרסומו העיקרי זכה בעקבות ספרו "שבט מוסר", אשר זכה לפרסום עצום בכל פזורי ישראל עוד בחיים חיותו, ואף הרחק מעבר לגבולות האימפריה העות'מאנית. הספר "שבט מוסר" הפך לאחד מספרי המוסר הנפוצים ביותר בכל קהילות ישראל לתפוצותיה המגוונות. עובדה היא שמיד עם פרסומו הראשון תורגם הספר לאידיש וללאדינו, ונדפס מאז בעשרות מהדורות עד ימינו אנו.

רבי אליהו הכהן האיתמרי, נולד בסביבות שנת ת"ה, באיזמיר לאביו "החכם השלם, סיני ועוקר הרים, עיר וקדיש מאין כמוהו בענוה וחסידות, אחד היה אברהם" - ה"ה הגאון רבי שלמה אברהם הכהן האיתמרי, [הקדמת "מדרש תלפיות"], שנחשב בין הרבנים אנשי השם באיזמיר, ומפורסם היה כחסיד ועניו, אשר מלבד ישיבתו באהלה של תורה, היה עוסק בצרכי ציבור באמונה, וביחוד עסק במצוות פדיון שבויים. [בספר "כנסת הגדולה", מביא הגאון המחבר ממנהגיו של רבי שלמה אברהם בעניני ברכות]. זקינו - אבי אביו - היה הגאון רבי מיכאל הכהן, שהיה אף הוא מגדולי חכמי ורבני איזמיר בדורו. [ראה פירוש משמו בספרו "חוט של חסד", פרשת משפטים: "ובזה פירש הרב מר זקני כמוהר"ר מיכאל הכהן זצ"ל"].

משפחתו - משפחה מיוחסת היתה, שהוציאה מתוכה רבנים גדולים ומופלגים בתורה מדורי דורות. רבי אליהו מזכיר פרושים על התורה בשמותיהם של זקינו הנ"ל, ודודו - רבי יצחק הכהן, ועוד. אביו - רבי שלמה אברהם - נפטר עליו בצעירותו, ביום כ"ז באלול בשנת תי"ט, באיזמיר, ורבי אליהו חיבר שיר לחקוק על מצבתו, [ראה קונטרס "כור לזהב" הנדפס בסוף ספר "ידו בכל": "שיר שחקקתי על מצבת אדוני אבי זלה"ה, זרע קודש מצבתה, ה"ה החכם

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

השלם, החסיד העניו, כמהר"ר שלמה אברהם הכהן זצ"ל]. בחיבוריו, הוא מרבה להזכיר ממנהגי אביו, ומדרשותיו. גם כאשר נפטר אמו ע"ה, הספיד עליה פעם אחת בעת פטירתה, ונדפס בספרו "מדרש אליהו" דרוש תשיעי, ופעם שניה ב"תשלום השנה", וכנדפס שם בדרוש עשירי.

כבר בצעירותו ממש היה ל"דרשן" מפורסם, ושמעו יצא לשם ולתהילה בגין דרשותיו. כאשר נפטר רבה של ק"ק איזמיר רבי חיים בנבנשת - בעל ה"כנסת הגדולה", ביום י"ט באלול בשנת תל"ג, הספידו בק"ק פורטוגאל ברוב עם הדרת מלך, ביום שבת קדש פר' קדושים, וכנדפס בספרו "מדרש אליהו" דרוש שני. כמו כן הספיד על פטירת מורו ורבו, הגאון המובהק רבי בנימין מלמד, שנפטר ביום כ"ט בכסלו בשנת תל"ח, ונדפס בראש ספרו "מדרש אליהו" הנ"ל. מלבד רבו זה, למד רבי אליהו תורה גם מפיו של רבו הגאון המובהק רבי יוסף חזן - בעל ה"עין יוסף".

רבי אליהו היה בעל נפש זכה, אשר התרחק מכל עניני העולם הזה, והרבה בתעניות וסיגופים. את כל הונו חילק לעניים, והלך לקבץ מעות ומזון לאביונים כאשר שימש כגבאי צדקה, ופירנס משפחות בני עניים רבים מספור. וכדברי החיד"א ז"ע: "היה אפטרופוס גדול לעניים, שהיה הולך וקובץ על יד, על יד מהגבירים ומחלק לעניים. ורבים השיב מעון בדרשותיו ותוכחותיו ומתק לשונו. וכבר בא לו אדם מישראל בביתו יום שבת קודש אחר הדרוש ונשק ידיו ואמר לו, ידוע להוי להרב, כי הוא היה מוכן לעשות עבירה, והיום הזה, בשמעי דרוש האדון חזרתי בי ונפקחו עיניי", [ראה "שם הגדולים" בערכו].

במקום ענוותנותו במילי דעלמא, שם אתה מוצא תקיפותו במילי דשמיא. כדיין, נלחם ביותר נגד לקיחת ריבית שהחלו לזלזל בה. הוא ביטל כל התחייבות הקשורה ללקיחת ריבית, בלי להירתע בפני מחאות האנשים. [ראה ספרו "ידו בכל"]. הוא הגן על העניים והמסכנים גם כאשר בכך ספג מעשירי הקהילה. התנגד נמרצות לחיי מותרות, שבאו בעקבות הגאות הכלכלית. בספריו הוא מתרעם על צורת הצדקה של עשירים: "עשירי עם מבזין בה אפילו בשעה שנותנים פרוטה לעני גוערים בו, ומעלימים עין מן הצדקה בעצת המסית היצר הצורר. בשימה בפייה לומר, העניים בלתי מהוגנים הם, רמאים הם, אין מידות בהם, משוללים מדרך ארץ הם... אינם מן היישוב הם... בחשבם עם זה למצוא מקום פטור לקפוץ ידם מן הצדקה".

בהיותו נודע לאיש קדוש וצדיק, פנו אליו לגרש רוחות שנכנסו ר"ל בבני אדם. הדבר נרשם בספריו "ולא עוד אלא", [וחור ונשנה על ידי המגיה בספר "מנחת אליהו" פרק חמישי באריכות]. "מעשה בשנת התמ"ח בחדש אב נכנס רוח א' באשה אחת..."; ואח"כ מסופר כל הקורות אותה עם הרוח, ולבסוף השביע רבינו אליהו הכהן את הרוח: "...ונתתי לו שבעה בתפילין... וכשבא הזמן אשר קיבל לצאת, דיבר בתוך גוף האשה באופן שיושמע ואמר לה, הרי אני מקיים שבועתי לצאת... והרגישה האשה בעצמה שיצא במקום... ולא שבה עוד לדעתה...". בהמשך הוא מספר על מקרה נוסף: "...אחר הדברים האלה נכנסו רוחות בשני אחרים, אח ואחות, וגזרתי על א' בחרם שיאמר מי הוא...". אח"כ השביע רבינו אליהו את הרוח האחד לצאת, וכך היה; ולבסוף יצא גם הרוח השני, כדבריו של רבינו: "...וכיון שיצא חבירו, גם הוא רוצה לצאת, וקבע זמן ונשבע שבעוד הזמן הזה שלא לצער לתינוקות וכן היה. כשבא הזמן שקבע, לא נראה עוד, שיצא מעצמו והלך לו".

מרן החיד"א ז"ע כותב שרבי אליהו הכהן חיבר קרוב לארבעים ספרים. וכעדונו שלו עצמו: "אשר טפחתי ורביתי עם דוחק השעות ממחרות ובאות, ולא השגחתי לכאבים, ולא פניתי על רעים, עוללים שאלו לחם, ואני במלחמתה של תורה לחם, וזיכני הקל ברחמי לחבר קרוב לת"ק שאלות ותשובות, מאד חשובות, ושיטה על מסכת ע"ז ותעניות... וספר מגלה צפונות פירוש על התורה... וספר טעמי מצוות על התרי"ג מצות כולם... וספר החידושים נפרדים לרוב לאלפים ולרבבות... והנחתים מונחים בארון עד עת רצון, כי ידעתי נאמנה שאם נדפס אחד מהם לא ירוץ הקונה בו, באומרו, רבים כמוהו בעולם...". ברם, לא כולם נדפסו, וחלק מהם היו למאכולת אש בשרפה הגדולה שהשתוללה באיזמיר, בשנת תר"א בחודש מנחם אב. חלק מחיבוריו ראו אור בחייו, ורובם נתפרסמו ונדפסו לאחר פטירתו.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

בין רשימת ספריו הם: "אגדות אליהו" - פירוש על אגדות הירושלמי. "ולא עוד אלא" - פירוש על כל לשון "ולא עוד אלא" שבהגדות התלמוד בבלי וירושלמי, שהביא ר' יעקב בן חביב בעל ספר עין-יעקב. ופירוש לאבות דרבי נתן, ומסכת סופרים, מסכת שמחות, מסכת כלה, מסכת דרך ארץ רבא וזוטא. ואותיות דרבי עקיבא, פרקי רבי אליעזר, מדרש רבה, מכילתא, ספרי, תנא דבי אליהו רבא וזוטא, אגדת בראשית. ומדרשי חמש מגילות, ומדרש שמואל. "מדרש אליהו" - דרוש ומוסר. "מדרש האיתמרי" - דרושים. "מדרש תלפיות" - ליקוטי מאמרים מכמה מאות ספרים, חידושים בעניינים שונים, שנלקטו משלש מאות ספרים, מסודרים לפי א"ב. "מנחת אליהו". "מעיל צדקה" - ליקוטי מאמרי חז"ל ומעשיות בגודל מעלת הצדקה. "שבט מוסר" - שזכה לתפוצה עצומה והשפעתו רבה עד היום. "תהלות ה'" - פירושים על התנ"ך, ביאור על פרקי דרבי אליעזר, ביאור על מספר תפילות ופירוש על הירושלמי.

[אודות צאצאיו, כמעט ולא ידוע על מאומה. מתוך איזכוריו ברמיזא בעלמא זעיר הכא וזעיר התם בין חיבוריו, נראה שהיה מטופל בילדים רכים, "עוללים שאלו לחם", אך כנראה שלא נתקיימו רח"ל. באחד מספריו הוא מזכיר את פטירת בנו יחידו: "יצחק, ילד שעשועים, רך ויחיד וטוב". כמו כן ידוע לנו על אחד מחתניו - הרב הגאון "החכם" רבי חיים הכהן, אשר חותנו מזכירו בחתימת ספרו "שבט מוסר" בין אלה שסייעו בידו להדפיסו, והוא מביא רבות מחידושיו בספריו השונים].

הגאון הקדוש רבי אליהו הכהן האתמרי בעל ה"שבט מוסר" זכה לאריכות ימים ושנים, והגיע לזקנה מופלגת, ואף כונה בפי כל בתואר: "מר קשישא". נפטר בשיבה טובה, זקן ושבע ימים, ביום ח' לחודש אדר שני, שנת תפ"ט, ונטמן בעיר מולדתו - איזמיר. על מצבתו כתוב לאמר: "הנה מקום ארון והלוחות / הוא המקום אשר גנו יאשיהו / גם השביעי בצחצחות / נפש עם אל אשר יקראו / שבט מוסר ותוכחות / במבועי מים חיים יתחטאו / ולשונו תדבר צחות / אשר מפיו רבים נרפאו / בו יחסו נאנחות / עניים מרודים טרף נשאו / ובזרועו יקבץ נדחות / וממעון קדשו יגבהו / יבכו בכה באנחות / עניי עם בכף ימחאו / ועל כל ראש יקרחו קרחות / כי יד ה' היתה את אליהו / כי נפקד ממנו הדרת אליהו החכם הש' הדין המצוין / הרב מר קשישא הלא הוא הכהן הגדול כמוה"ר אליהו הכהן ז"ל / והיתה מנוחתו כבוד ח' ימים לח' אדר שנת תפ"ט". כבוד גדול עשו לו במותו, ויבכו אותו כל בית ישראל, ויספדוהו בכל קצוות תבל.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק ב

רבי אלכסנדר סנדר שור בעל ה"תבואות שור"

מחבר: "בכור שור"

[תל-תצו]

חיבור די מפורסם - מחד, אולם - מאידך - לא נודע כל כך בשמו, הוא הספר "בכור שור", אשר למרות היותו מעט הכמות, אך רב האיכות הוא, ומכיל חידושים ועיונים על רוב מסכתות הש"ס, ולמרבית הפלא למעלה מעשרים הלכות ומנהגים שונים שהתפשטו בקרב כל ישראל, מקורם בספר "בכור שור"...

"אחת המשפחות העתיקות אשר בהן יגל יעקב ישמח ישראל, ובה נתפאר ונתהלל, כי זה מאות בשנים פרח תפוח כחבצלת, וכעץ שתול על פלגי מים תשלח פירותיה, ובכל הארץ יצא קוה, בנטעה נטע נעמן מטע עז מקל תפארה, ומדור דור ממנה מלכים ימלוכו - מאן מלכי רבנן ! - הם אנשי השם אשר רוח אלוקים דובר בם ומלתו על לשונם, והם יערו רוח עוז וגבורה, וירשו לבניהם אחריהם אמרת ה' צרופה, גם ינחילום תורת ה' תמימה, ויזרח השמש עד שלא בא השמש, כאמרם ז"ל שהצבנו פה, ותחת אבותיהם יעמדו לנו בניהם, היא משפחת "שור" אשר ראשה יגיע אל רבינו יוסף בהרב יצחק בכור שור מאורליינש בצרפת הצפונית, אשר יצק מים ע"י רבינו יעקב תם וכו', ופירש את התורה שבכתב ושבע"פ בפירוש נאה ומקובל מאוד" ... [רח"ד פרידברגר, "תולדות משפחת שור"].

למשפחה עתירת יחס זו, נולד הגאון הקדוש רבי אלכסנדר סנדר שור זי"ע, לאביו הגאון והחסיד, המלומד בניסים, רבי אפרים זלמן שור, המגיד המישרים דק"ק לבוב. על רוס מעלותיו כתב הגאון בעל המטה אפרים זצ"ל, שהיה מצאצאיו, "וחסידותו ופרישותו אין להאריך". רבי אפרים זלמן נפטר בברודי, שם שהה באותה עת מפאת חמת המציק. בתחילת חודש ניסן קרא לאנשי החברה קדישא, ומסר להם את כתביו, וכן את הפיקדונות שבידיו, ואמר להם, שחזה בחלומו שמתפלפלים בישיבה של מעלה, ואמרו שם: "מאן מוכח? רבי זלמן שור!" והבין מכך שבא קצו, וביקש שיתנו לו שהות זמן של שלושים יום, בכדי לחזור על תלמודו. ואכן, לאחר שעברו אותם שלושים יום, נפטר ועלתה נשמתו הטהורה השמימה, ביום ד' אייר שנת תל"ד, בהותירו את בתו ואת בנו יחידו הגאון בעל ה"תבואות שור", שהיה עדיין גמול עלי אמו.

בהגיעו לפרקו, נשא בעל ה"תבואות שור" לאשה, את זוגתו הרבנית הצדקנית מרת וויטל ע"ה, אף היא ממשפחה רמת יחס, שענפיה ושריגיה חולפים אצל רבים מגדולי ישראל. אביה היה הרב הגאון והנגיד רבי מרדכי ליבוש'ס, פרנס ארבע ארצות ומנהיג קהילת ז'אלקווא. רבי מרדכי היה בן בנו של בעל ה"מהדורא בתרא", נכדו של מרן הרמ"א, והוא עצמו היה חתנא דבי נשיאה של מרן המהרש"א זי"ע, שענפי יחוס משפחתו מגיעים למעלה בקודש עד לרש"י הקדוש זי"ע, ועד לרבינו יהודה החסיד, ועוד).

לאחר נישואיו, התגורר בעיר ז'אלקווא, בה דר חותנו. כבר בימי חורפו היה כסאו מונח בין גדולי דורו, למרות גילו הצעיר הושיבו הגאון בעל ה"פני יהושע" שהיה רב בעיר לבוב, על כסא הרבנות כאב"ד בקהילת היבנוב (אחונב) הסמוכה לעירו. כעבור שנים מעטות בהן שימש שם כראב"ד, גמר בלבו, שלא להשתמש כלל בכתרה של תורה, ועל כן עזב את משרתו הרמה, ושם את פניו לעיר ז'אלקווא, שם מצא את פרנסתו מעשיית יי"ש, וזאת על אף שבאותה עת כבר יצא טיבו למרחוק. למרות הפצרות שונות במרוצת השנים, נטר את החלטתו, ועד סוף ימיו לא נטל על עצמו יותר את תפקיד הרבנות.

בזאלקווא, נטל חלק פעיל בהרבצת תורה ובהנהגת הקהילה, ושימש כדיין בבית הדין של הקהילה, וכחבר

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

בוועד הקהילה שהיתה אחראית בין שאר תפקידיה על כל המינויים השונים של הקהילה, וכנכתב בשער ה"תבואות שור", שנדפס לפני כשלוש מאות שנה, שהיה לו ישיבה בעירו והעמיד תלמידים רבים. כמו כן שימש כ"מגיד משרים" דמתא.

את כישורו המיוחד ב"מגיד"ות רואים בחיבורינו - ספר "בכור שור" על הש"ס, מלבד שפע הרעיונות המיוחדים המושכים עין ולב, מוצאים אנו מפעם בפעם פורץ מקולמוסו דברי תוכחה מרטיטים על פגעי הזמן, כשנתקל בסוגיות המזכירות נושאים אלו. בערוב ימיו כשכוחותיו לא היו עמו כמקדם, מינה במקומו את תלמידו הגדול בן אחותו, הגאון רבי אפרים זלמן זאלקאווער שנפשו היתה קשורה בנפשו, והוא היה מבחירי תלמידיו ומשומעי לקחו.

גדולי ישראל לדורותיהם, ואף אלו שחיו בזמנו, התייחסו אליו כאל ענק הדורות מימי קדם, עיר וקדיש דנחית משמיא, שר התורה אשר מדבריו אין לנטות ימין ושמאל, ואשר אף בין גדולי דורו ניצב מקומו בכותל המזרח, קדוש יאמר לו, והפליא לעשות הגאון בעל ה"נודע ביהודה", שהעיד עליו ש"אם יהיו כל חכמי דורו בכף מאזנים, והוא בכף השניה, מכריע את כולם". עוד כתב בשו"ת נודע ביהודה: "וראיתי אחד קדוש מדבר, הגאון בעל התבואות שור, והגאון הזה ממש יחיד בדורינו.

בעל ה"פרי מגדים" במקומות רבים מאוד, מכתירו בלשונות מופלגים: "הנשר הגדול", "נר ישראל", "מאורן של ישראל", "הגאון הקדוש". בעל ה"פני יהושע" זצ"ל, מעיד עליו בהסכמתו "וכבר יצא לו מוניטין בעולם, כחד מן קמאי ושל כת הקודמין, הוא מוכתר בנימוסין, ולית צריך לקילוסין, בכל המעלות ומדות, לו עשר ידות, שמעתא מברין בעלמא, נהירין ליה שבילי דכולא תלמודא"!

בעל שבחי הבעש"ט מספר, שמרן הבעל שם טוב זי"ע העתיר שיגלוהו מן השמים מי הם התלמידי חכמים שבדורו, בכדי שיוכל לשמשם ובכך לקיים מצוות שימוש ת"ח. וגילוהו מן השמים על בעל ה"תבואות שור", ונסע אליו לז'אלקווא. בהיכנסו אל ביתו, היה זה לעת שה"תבואות שור" קם משנתו, והביא לו הבעש"ט מים לנטילת ידים, ובכך קיים מצוות שימוש תלמידי חכמים, ולאחר מכן פנה לדרכו. [ויש גירסאות נוספות בסיפור זה, ואכה"מ לכך].

על רום מעלת תפילותיו של התבואות שור, נמצא בידינו ביטוי מפליג שנאמר הרה"ק בעל ה"תולדות יעקב יוסף" זי"ע: "מרגלא בפומיה דבעל ה"תבואות שור", נקל לי לומר עשרה פלפולים, מלהתפלל שמונה עשרה אחת"!

רבינו השאיר אחריו שלשה ספרים, הלא הם: ספר "שמלה חדשה". ספר "תבואות שור". ספר "בכור שור". וכך כותב בהקדמתו לספריו: "גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם, שלא לכבודי ולא לכבוד בית אבא עשיתי זאת, רק לכבודו ברוך הוא, והוא ינחני ונפלאות מתורתו יראני". ובעל "מעשה רוקח" מעיד בהסכמתו: "ידעתי גם ידעתי שכונתו לשם שמים, לזכות את הרבים במה שחננו ה' דעה בינה והשכל". קדושי הדורות העידו שלשון ה"שמלה חדשה" מסוגל לשו"ב לזכך נפשו, ושלא יארע תקלה על ידו. עוד אמרו צדיקים בסימן טוב בראשי התיבות של חיבוריו: שבי"ת - שימלה חדשה, ב'כור שור, ת'בואות שור, ושבכח שלשת ספרים אלו להיושע בבני, חיי, ומזוני - כנרמו בשמותם.

בשנת תצ"ז, היא שנתו האחרונה, הוכרח לנפוש בעיירת מרפא מחמת חלישותו, ושהה שם כחצי שנה, באותה תקופה חלה גם הגאון רבי יצחק אייזיק, זקנו של הגאון הנודע רבי שלמה קלוגער מבראד, שהיה ידידו ורעו של רבינו, עמו עסק התבוי"ש בצוותא שנים ארוכות בתורה ועבודה, ונפשו היתה קשורה בנפשו, למרות שרבי יצחק אייזיק היה צעיר ממנו בשנים. מחלתו של רי"א גברה, ובט"ו בשבט תצ"ז נפטר בדמי ימיו לבית עולמו. פטירתו הפתאומית עוררה אבל כבד בישראל, ורבים באו להשתתף בהלוותו שכן היה נחשב לאחד מגדולי הדור ועמודי ההוראה. כשבועיים לאחר מכן, ביום כ"ז שבט בשנת תצ"ז, השיב בעל התבוי"ש את נשמתו הטהורה ליוצרה, למגינת ליבם של תושבי העיירה ז'אלקווא, ורבות אחיהם בני ישראל, שספדו לו תמרורים. שוב המו הדרכים המובילות לז'אלקווא המוני יהודים שבאו לחלוק לו את כבודו האחרון ולהשתתף בהלוותו, וקברו אותו סמוך לקברו של רעו הנ"ל שבחייהם ובמותם לא

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

נפרדו.

הגאון רבי מנחם מאניש באב"ד אב"ד טרנופול מעיד בספרו שו"ת "חבצלת השרון" סימן כ"ג: "ומקובלני שאא"ז בעל התבואות שור חיבר ספר על עבודת הקרבנות, כדרך השמלה חדשה והתבואות שור על טריפות הריאה, והיה החיבור אצלו בכתב יד, וקודם פטירתו אמר: שהיה מקוה שתהא הגאולה בימיו ויצטרכו לזה, ועכשיו שלא זכה לזה, אין רצונו שיהיה נדפס, וציווה לגנוז הכתב יד אתו בקברו וכן עשו".

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק ג

רבי שמואל בן זקן מפאס

מחבר: "גפן פוריה"

[תל-תק]

"החכם השלם והכולל, חין ערכו מי ימלל, הרב הגדול הגאון החסיד ועניו כמהר"ר שמואל בן זקן זצלה"ה" - מח"ס "גפן פוריה", היה אחד המיוחדים שבין גדולי רבני עיר פאס, במאה החמישית לאלף הנוכחי.

הגאון המחבר נולד [בעיר פאס] בסביבות שנת ת"ל, כ"ב לאותו זקן ונשוא פנים איש אמונים - כבוד הרב ר' שלמה בן זקן נוחו עדן". [לשון המחבר בהקדמתו]. לימים, היה לאחד המיוחדים שבין גדולי ורבני עיר תהילה "פאס" שבמרוקו, החל מסביבות שנת ת"ע, בימי הגאונים הקדושים והמפורסמים רבי יהודה בן עטר זי"ע אב"ד ור"מ דק"ק פאס - [ראה להלן] - ומשנהו רבי יעקב אבן צור זי"ע אב"ד ור"מ דק"ק הנ"ל.

את תורתו קיבל ממורו ורבו הגאון הנודע רבי יאודה עוזיאל ב"ר יוסף - רבה של העיר פאס, את רבו זה הוא מזכיר בחיבורו "פרי מגדים", בחידושי מסכת ע"ז: "זה נדרשתי להחכם השלם מורי ורבי כמוהר"ר יאודה עוזיאל זלה"ה ששאל לי". [ראה אודותיו בספר "נר המערב" מאת הרב יעקב משה טולידאנו איש טבריא, הוא הגבר אשר חשף את גדלו וזרוע קדשו של המחבר ואת פעולת צדיק לחיים, וע"פ דבריו ערכנו כאן את תולדות המחבר].

כמו כן היה מעין "תלמיד חבר" של הגאון הקדוש רבי יהודה בן עטר זי"ע. בחיבורו "פרי מגדים" הוא כותב אליו: "החכם השלם המעתיק חכמה בטהרתו כה"ר יאודה נר"ו, הן היום פקחתי עין על כתב גלילי אצבעותיך, יען כי הגיע זמן המקרא, וכיון לבי וראיתי דברי כת"ר מיוסדים על אדני פז, בראיות חזקות וברורות, ואף שדברי כת"ר א"צ חיזוק, אשית להם בריח ודלתים מאשר כתב... כה דברי הקטן שבתלמידים, שמואל בן זקן". וראה ב"פרי עץ הגן", דרוש ט"ו: "דרוש שדרשתי כשנתבקש בישיבה של מעלה הרב הגדול מורינו ורבינו נר המערב כבוד מהר"ר יהודה בן עטר זלה"ה". [אגב. בחיבור הנ"ל, דרוש ט', נמצא דרשה נוספת על אחד מרבתי: "דרוש שדרשתי בפטירת מורי הרב זלה"ה". אלא שלא נזכר שם שמו של רבו זה].

מידידיו של המחבר, מצאנו את הגאון המובהק רבי עמנואל סרירי - מגדולי הרבנים דק"ק פאס. ב"שיטה" על בבא קמא בכתב ידו של רבי עמנואל סרירי, הוא מזכיר רבות את המחבר בכינוי: "הרשב"ז חבריך". גם הגאון הקדוש רבי שם טוב בן אמוזג זי"ע, [מחבר ספר "דרושים" ששרד בפאס בכתב יד], מיווד היה עם הגאון המחבר, ובדרוש ט"ז הוא מספידו: "דרוש לנפטר תלמיד חכם שדרשתי לפטירת אהובי אחי וריעי איש האלקים כבוד מהר"ר שם טוב בן אמוזג זלה"ה".

כמו כן התרועע המחבר עם הגאון הקדוש רבי ישועה בן חמו מגדולי רבני פאס. בחיבורו "פרי מגדים" כותב המחבר: "ועל מה ששאלני ההוא מדרבנן ומנו החכם המרומם חסידא קדישא אב"ד כהה"ר ישועה בן האלוף התורני נר ישראל ע"ה פ"ה כמהר"ר משה בן חמו זלה"ה בהיותו עומד פה פאס יע"א" [או"ח סימן רצ"ט].

שלשה חיבורים נפלאים השאיר אחריו בכתובים רבינו המחבר, הלא המה: ספר "פרי עץ הגן" - דרשות וביאורים על התורה, פסוקי נביאים וכתובים, תהילים ומשלי. ספר "גפן פוריה" - ביאורים וחידושים נחמדים ושיטות על י"ב ממסכתות הש"ס, ושאלות ותשובות. ספר "פרי מגדים" - על אגדות הש"ס, וקצת סוגיות, וביאורים בשלחן ערוך או"ח ויו"ד.

את ספריו כתב וערך בסביבות שנות ה'תפ"ט וה'תצ"ז, ראה בסוף חידושי למסכת חולין: "ברוך רחמנא דסייען

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

מריש ועד כען, והיתה השלמת מסכתא זו חמשה ימים לחודש אלול המרוצה, שנת פד"ה בשלום נפשי". ובסוף חידושי למסכת בבא קמא: "ותהי ההשלמה בשילהי ירח כסליו שנת כי בשמחה תצא"ו לפרט היצירה, ואשלם תודות אליו יתברך אשר הביאני עד הלום והחייני וקיימני עד התשלום, ואוחילה לאל אחלה פניו יעזרני להחל ולגמור מסכתות אחרות עד תום כל התלמוד אמן כן יהי רצון, נאם עבדא דמתחנן קמי מאריה דלישזביה מכל עקין - שמואל בן זקן ס"ט".

כל המעיין בחיבוריו "גפן פוריה" ו"פרי עץ הגן", ישתומם לראות תוקף גדולת וקדושת המחבר ותוקף חסידותו וענותותו. וזאת, מלבד הדרך המיוחדת שסלל לו בלימודו, וכניכר מחידושי על גפ"ת, שאינו הולך בפלפולים ארוכים, כי אם יורד לעומק הפשט בדברים נכונים ובתירוצים וישובים נחמדים, כדרך גדולי רבני המערב הנודעים לנו, אשר דבריהם כגחלי אש בוערים, ודבריהם נופת צופים בעומק הפשט, ודרך העיון הישר, וכך גם בביאוריו על התורה ועל תנ"ך, ביאורים נחמדים ופשטים ארוכים ויקרים בדרך הפשט, ומעט גם בדרך פרד"ס. [ע"פ דברי הרי"מ טולידאנו הנ"ל].

"הכל תלוי במזל ואפילו ספר תורה שבהיכל". מבין שלשת חיבוריו של רבינו המחבר, נדפסו אך ורק שנים מהם - "גפן פוריה" ו"פרי עץ הגן", ואף הם נדפסו לראשונה בעיה"ק ירושלם תובב"א, אך ורק בשנת תרס"ד, כעבור כמאה ושישים שנה לאחר כתיבת רבינו.

כתבי היד של הספרים נרכשו ונפדו ע"י אחד מצאצאיו - "האדון הגביר דון שמואל בן זקן", והוא אשר מסר אותם להדפסה, וכדברי המקדימים לספר, המרבים בשבחו של זה, הלא הוא "האיש היקר והנכבד, הגביר המפואר יקר הלב אוהב התורה ולומדיה, נדיב הלבב דחיל ומוקיר רבנן, האדון היקר איש מורם מעם, רודף צדקה וחסד, אוהב חסד ומרבה להטיב - ס"י שמואל בר משה בן זקן יצ"ו - מתושבי עיר תהלה טאנטה שבמצרים - איש חמודות נין ונכד להגאון המחבר זצ"ל", ובנו "היקר הגביר המפואר נדיב הלבב - ס"י אברהם בן זקן יצ"ו".

סייעו בעדם "הגביר המפואר דחיל ומוקיר רבנן איש חמודות אוהב התורה ולומדיה כבוד מהר"ר ס"י מסעוד בן זקן" - אחי הגביר ר' שמואל הנ"ל, ו"בני המשפחה הנכבדה והמפוארה משפחת בן זקן יצ"ו".

כתב יד קדשו של המחבר עצמו לא שרד, והספרים מהעתקה שנעתק מכת"ק בק"ק סלא שבמערב אפריקא, ע"י הרב מאיר ב"ר משה טולידאנו ממאקנאס, שהעתיקם בין השנים: תקלה-תקמה, והיו ספונים וחתומים שנים רבות עד שנדפסו ע"י נכד המחבר הנ"ל. הספר "פרי מגדים" אבד כליל, ולא נדפס, וזכרו בא בחיבוריו האחרים הנ"ל.

תאריך פטירתו של המחבר לא ידוע לנו, אולם ע"פ חישובים שונים נמצינו למדים שנשמתו עלתה למרום בין השנים: תצג-תק. זכר צדיק לברכה וזכותו תגן בעדינו.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק ז

רבי שמואל אלבז - הרשב"א מפאס

מחבר: "ויאמר שמואל"

[תנח-תקט]

רבינו ה"אור החיים" הקדוש ז"ע כותב בריש חיבורו "יפה תואר": "ובחלק מההלכות, מתקתי סוד, עם רב ועצום, יחיד בדורו, גדול הרבנים, חכם החכמים, הדיין העצום הכולל כל מידות טובות, הוא 'אחיהוד' הרב המופלג כמוהר"ר שמואל בן אלבאז ה' ירומם כסא תורתו, אשר לבש מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם, ולא הרימותי ידי לחתום על דברי, אלא לאחר הסכמת הרב הנזכר, והוא אשר אני מזכיר לפעמים בשם: 'אחי הרשב"א' ה' ישמרהו"... הלוא הוא הגאון הקדוש רבי שמואל אלבז - הרשב"א מפאס ז"ע, מחבר הספר "ויאמר שמואל".

המחבר, אשר ה"אור החיים" הקדוש מתארו תמיד בתואר הערצה נדירה: "חד בדרא", היה מראשי גולת מרוקו, ומגדולי ענקי התורה שהיו בה, והיה ככל הנראה גם קרוב משפחתו של האוה"ח הקדוש, באשר ראשי האבות למשפחות "אלבז" ו"בן עטר", הגיעו יחדיו מאירופה למרוקו, ושם התפצלו בשמות ראשי המשפחות.

רבי שמואל נולד בשנת תנ"ח, לאביו "הרב הכולל ענותן ושפל ברך, הולך ביושרו, יראת ה' היא אוצרו, שהיו שגורים בפיו ארבעה טורים, כבוד מוה"ר יצחק ז"ל". כפי שהטיבו אשר דברו הרבנים המסכימים, אשר שזרו להפליא פרטים חשובים מתולדותיו של רבי שמואל - הרשב"א - בנועם וכן מליצת לשונם בהסכמתם הנלהבת.

וכתבו עוד: "מה נאמר ומה נדבר ותחשב לנו לחכמה, הלא מודעת זאת יקר תפארת גדולתו, וכבר עלה על שלחן מלכים הרב הקדוש מורינו מוהר"ר חיים בן עטר זצ"ל, תאר אותו בהקדמתו בספרו הנורא 'פרי תואר', אשר לבש מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם'. וגאון עוזנו מארי חיד"א זצ"ל, בספרו 'שם הגדולים' במערכת ספרים ערך ע' אות פ"ב כתב עליו, 'עוז והדר' - שיטה נפלאה בפלפול עמוק, כתב יד, על מסכת עבודה זרה, מהרב הגדול מו"ה שמואל בן אלבאז מרבני עיר פאס בזמן הרב הגדול מו"ה יעקב בן צור, ושמעתי מתלמידי ותלמידי את כל תוקף גדולת הרב מר שמואל הנזכר, בעומק העיון ישר, ובהודאה, ותלמודו שגור ומסודר בפיו. והרב המופלא הקדוש מוהר"ר חיים בן עטר בספרו 'פרי תואר' קורא אותו - 'אחי הרשב"א'. ונח נפשיה דרב, בן נ"ב שנה, כשמואל הרמתי, וכמדומה שהיא שנת תק"ט. ודבר ה' בפיהו אמת, שנולד תנ"ח, ונתבקש בישיבה של מעלה תק"ט. ושימש בכהונה גדולה, במשרת הרבנות, מימי מורינו הרה"ג מוהר"ר בן עטר זצ"ל - שהיה רבו, והרה"ג מוהר"ש הצרפתי זצ"ל מחבר ספר 'נימוקי שמואל' וכו', ומזכירים בפנים, עד קרוב לסוף ימי הרה"ג מוהר"ר יעקב אבן צור זצ"ל. וכבר האירו ברקיו תבל, פסקיו בספר 'משפט וצדקה ביעקב' - ב' חלקים, ובשאר ספרי רבני המערב. ועדיין תחת יד זרעו לברכה ספר 'נער שמואל' כתב יד, שיטה על מסכת שבועות. וחיבר גם כן ספר 'זכרון', וספר 'דרושים', ופירוש על 'עין יעקב', ומזכירים בפנים. ולמפורסמות אין צריך ראייה". עד כאן לשונם הזהב.

כאשר בצוק העתים נאלץ ה"אור החיים" הקדוש לגלות אל העיר פאס התורנית, פגש בה במי שהפך לרעו הקרוב ביותר, ה"ה רבי שמואל אלבז דנן. מיד עם בואו לפאס, ביקש לקבוע מקום לתורתו בתוך חבורת לומדים, וכך מצא את הישיבה המפוארת שהקים שנים מעטות קודם לכן הרשב"א, בה נמצאו לומדים מופלגים, שעתידיים להתפרסם ברבות הימים בקרב ישראל, בישיבה זו עסק האוה"ח הק' ימים ולילות בשקידה עצומה על התורה ועל העבודה.

עם שהרשב"א היה צעיר מידידו בשנה, מצא בו האוה"ח הק' איש כלבבו, ונקשר עמו בקשר עמוק, עד שהוא מכנהו בכל מקום בתואר 'אחי' לצד שלל תוארים רמים, וכפי שהזכרנו בפתח דברינו, וכל אימת שהוא מזכיר שמועות

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

מפיו, מוסיף לגלות את חיבתו הגדולה אליו, "ודקדק חד קדוש בדרא, אחי נועם, אשר בו מצאתי נחת רוח בתורה וביראה בהיותי בעיר פאס, ה"ה כמוהר"ר שמואל בן אלבאז יצ"ו, גדול המערב". ובמקום אחר: "חד רחימא דקודשא בריך הוא, חד בדריה, ה"ה הרב כמוהר"ר שמואל בן אלבאז יאיר נרו, אתי עמי בסברא זו".

תקופה פוריה שקדו האוה"ח הק' והרשב"א על התורה והעבודה, עד אשר נקרא הרשב"א להצטרף כדיין בבית הדין הגדול של העיר פאס, בבית הדין שבו שימשו הגאונים הנודעים רבי יהודה בן עטר - הנודע בכינויי: "רבי אלכביר" [= "רבינו הגדול"], ואתו עמו מי שכונה "היעב"ץ הספרדי" - ה"ה הגאון הנודע רבי יעקב בן צור, במוותב תרי גאוני עולם אלו נבחר הרשב"א לשמש עמהם כדיין שלישי לדון את עדת פאס, או אז נאלץ לעזוב את הנהגת הישיבה והגדת השיעורים, ומינה את ידידו ורעו האוה"ח הק' למלאות את מקומו, והפקידו על תלמידיו המופלגים לעמוד בראשם ולהנהיגם.

הרשב"א הותיר אחריו חיבורים מופלאים, אשר סגנונם דומה לסגנון האוה"ח הק', אשר כאחים אוהבים היו זה לזה, והמתיקו יחדיו סוד, כאשר כתב האוה"ח הק': "ובו מצאתי נחת רוח בתורה וביראה", ו"אתי עמי בסברא", "ולא הרימותי ידי לחתום על דברי אלא אחר הסכמת הרב", מעתה אינו פלא ששניהם מתנבאים בסגנון אחד. [חיבור נוסף על התורה שרד בכתב יד, ועומד לצאת לאור בקרוב על ידי צאצאיו הי"ו, אשר ערכו בראשו פרק נרחב ביותר לתולדות המחבר, ומדבריהם ליקטנו שושנים מהתם להכא].

חיבורינו "ויאמר שמואל" מכיל "ביאור נפלא על קצת מסכתות וקצת פרקי אבות בעיון זך וישר בעמקי ים התלמוד, פעולת צדיק האדם הגדול בענקים הרב המפורסם בשמו ובמעשיו עד קצוי ארץ וים רחוקים, ריש מתא וריש מתיבתא ואב"ד בעיר פאס המעטירה כקש"ת כמוהר"ר שמואל אלבאז זצוק"ל, חכו ממתקים, כל חיד שטועמו תאורנה עיניו וימצא לנפשו נחת בדברים מצודקים". הספר לא נדפס על ידי המחבר בעצמו, כי אם כתב היד של הספר עבר בירושה והגיע ל"נינו ונכדו, איש נבון וחכם, מסודרי תושיה, סולת נקיה, רך וטוב, מה נעים מה טוב, כתר שם טוב עולה, צניע ומעלי, גביר מרומם, אור יומם, ממשפחת רם, לא יעברו מתוך היהודים זכרם, כבוד הה"ר סי' שם טוב בן אלבאז הי"ו בן הנו"ח כל ימיו מתעסק בקדשים, מזר"ק טהור כבוד ה"ר חיים ז"ל, אשר הזיל זהב מכיסו ומממונו לאדפוסי הדרא, לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל חנם אין כסף, לעשות נחת רוח לנר"ן מר זקנו שמואל בקראו שמו, יגמלוהו ה' כצדקו, והעלהו מתהום הנשיה, חמדה גנוזה אשר לא ראה אור הדפוס עד הנה, טמון היה באמתחת זרעו לברכה, לא ראה אור בסיבת שחזון הדפוס לא נפרץ מגבול קצה המערב עד קצהו".

הספר נדפס "בדפוס החדש המשובח של האחים אלבאז הי"ו בניו של המנו"ח מאיר אלבאז זצ"ל", ונדפס בעיר "קאזאבלאנפא" [קאזאבלאנקה] יע"א, ויצא לאור לראשונה רק בשנת תרפ"ט. מעניין לציין כאן את כאבם של רבני פאס, על חסרון בית הדפוס באיזורים, ואשר משום כך אבדו אוצרות יקרים מכתבי היד של גדולי הדורות וקדושיה, וכדבריהם בשלהי הקדמתם: "בן פורת יוסף עיר עז לנו פאס המעטירה יכוננה עליון, כל ימיה גדלה שעשועים הנטועים על מבועי החכמה והתושיה, ומחמת שחזון הדפוס לא היה נפרץ הוא היה בעכרינו, ועל כן אבדה חכמת חכמינו, ולזה באנו כיאודה ועוד לקרא לציין מה שכבר עשוהו רבים וגדולים חלקם בחיים זיע"א, כה דברי עמוסי התלאות רועים צאן קדשים פה העירה פאס יע"א החונים פה בח' כסלו שנת התרפ"ט ליצירה בא סימן רוכב שמיי"ם בעזר"ך לפ"ק ברוב עוז ושלוש. ע"ה מתתיה סירירו ס"ט, ע"ה אהרן בוטבול הי"ו".

רבינו שמואל אלבז - [או: "בן אלבאז"] - ה"ה הרשב"א מפאס, נצרר בצרורא דלעילא ועלה למתיבתא דרקיעא, כאשר הוא היה אך בן חמישים ושנים בלבד, כשמואל הרמתי, בשנת תק"ט לפ"ק, זכותו יגן עלינו.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק ה

רבי אפרים העקשיר - מחכמי אלטונה

מחבר: "לוית חן"

[תקיט]

מן המשפחות העניפות המיוחסות והידועות בעיר אלטונה וסביבותיה, היתה משפחת "העקשיר". כמאה וארבעים וחמשה מבני משפחת "העקשיר" טמונים בבית החיים באלטונה, אשר קבורתם ומצבותיהם מצויים ועומדים שם עד עצם היום הזה.

אחד מראשי וחשובי המשפחה היה "המופלג בתורה ובעקב ענוה ומנהיג מוהר"ר מאיר העקשיר זצלה"ה", שהוא היה אביו של "החכם השלם מוהר"ר שמואל זנוויל זצלה"ה העקשיר דיינא דק"ק אה"י יע"א", אשר נשא את "הצנועה אשה יראת ה' היא תתהלל מרת גאלדה תנצב"ה, בת המופלג בתורה ובחסידות המפורסם מוהר"ר ליב הערפורט זצלה"ה". [מנוסח חתימתו בהקדמתו].

אחד המיוחדים שבין יוצאי חלציהם, היה בנם "הרב הגדול, גאון ישראל, דנחית לעומקא דהלכתא ודינא, דין מצויין, בקי ומומחה לרבים בתורה, והוא עומד עליהם בחשיבות ומעלה, כבוד שמו לשם טוב ולתהלה, כבוד מוהר"ר אפרים העקשיר", מחבר הספר "לוית חן". ראה בהסכמת הגאון רבי משה חגיז בעל "לקט הקמח", הכותב על המחבר דן: "ושמא גרים ליה, דמזרעא דיוסף קאתי"

עוד שני בנים היו לרבי שמואל זנוויל ומרת גאלדה הנ"ל, הלוא המה רבי מרדכי העקשיר ואחיו רבי יעקב אלעזר לאזי העקשיר מברוינשווייג, ר' לאזי נפטר בשנת תקי"ח ונטמן אף הוא באלטונה, רבינו אפרים מזכיר אחיו ב"הקדמת הרב המחבר" [שבה חתם את שמו בראשי החרוזים בראשי תיבות "אפרים בן כמוהר"ר שמואל זנוויל זכרו לברכה"], ומברכם על סיועם.

כשהגיע רבי אפרים לפרקו, נשא את הרבנית מ' חוה [חוואליש] ע"ה, שהיתה בתו של הגאון רבי יהודה לייב אב"ד ור"מ דק"ק גלוגא רבתי, וכפי שמספר בהקדמתו: "זאת לפנינו בישראל אשר הייתי אצל אדוני מו"ר חמי הגאון הגדול מוהר"ר יהודה ליב זצלה"ה אב"ד וריש מתיבתא דק"ק גלוגא רבתי, שהיה חתן מורי חמי זקני הגאון הגדול המפורסם נר ישראל עמוד הימיני כבוד מוהר"ר יוסף הלוי זצלה"ה הורוויץ, אב"ד ור"מ דק"ק פרעמיסלא ואגפיה, ויצקתי מים על ידי חמי כמה שנים, והעמידני רוב פעמים לרוות צמאון בני הישיבה, שהיו אז בחורים נחמדים חריפים, ושאר לומדים מופלגים לא מנעו מלשמוע ממני חידושי גפ"ת וקלסוהו מאוד, ועל זה תמכתי וקבעתי קצת מהם בספרי זה".

בצל חותנו השלים את עצמו בתורה ועבודה, כמסופר על ידו בהקדמת חיבוריו. לאחר שהשלים את עצמו בהוראה, בחברת חותנו הגאון, עבר לגור בעיר אלטונה, ובה ישב על התורה ועל העבודה בלי מניעות, כאשר הוא נתמך על ידי הקצין המופלג, רחיס ומוקיר רבן, רבי ישכר בער כ"ץ ובניו. וכך הוא מספר בהקדמתו: "והנה זה לערך שלשים ואחד שנה אשר נטעתי אהלי פה ארץ מולדתי, וזה לערך עשרים וחמש שנים אשר הביאני ה' למקום בית קל אשר הוקם מאז, ואני הייתי אחד מהארבעה המייסדים אותו, ושוב ניתוסף בו בעלי אסופות בעלי תריסין מופלגי תורה יראי ה' וחושבי שמו, הוא הבית המדרש הגדול אשר הקים האדם גדול שבח מעוז ומגדול שמו נודע בשערים בתורה וגדולה במקום אחד עולה, עשה קבע לתורה ולתפלה, ראוי לאמר עליו הי חסיד והי עניו מתלמידו של אברהם אבינו, הקצין הנדיב פרנס ומנהיג כבוד מוהר"ר יששכר בער כהן זצלה"ה, אשר בעולם יצאו לו מוניטין, והכל הי' צריכים לו

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
vekshtein@bezeqint.net - דוא"ל

בס"ד

כלמארי חיתון, אשרי להספינה ויושביה שהיה הוא קברניטין, כל הטובות ממנו קבלתי, כי מאוד קרבני, ובחיבה יתירה ונודעת חבבני, והניח אחריי ברכה הון רב לצורך קיום בית המדרש ולשארי צדקות אין מספר, קרנו נתרומם בכבוד וצדקתו עומדת לעד, זכה לחיי עד". כל ימיו הרביץ תורה בישראל, וזכה להעמיד תלמידים הרבה, וכעדותו בהקדמת ספרו: "והרבה תלמידים תהילה לקל בהם העמדת".

לימים, נתמנה כדיין בשלשת הקהילות המפורסמות, הנודעים בשמם ובכינויים: "אה"ו", "ה"ה": אלטונה, המבורג, ונובעק, בעת ששימש שם הגאון הנודע בעל ה"כנסת יחזקאל" - רבי יחזקאל קצנלנפויגן - כרב ואב"ד, אשר הוא שר המסכים לספר דגן.

על דרך לימודו נמצאו למדים מדבריו שלו עצמו בהקדמתו: "ותמיד בחשק לימוד העיון חשקתי, להבין כל דבר על בוריו התאוותי, באגרא דשמעתא סברא הסברתי, ובעומקא של הלכה ירדתי, במים אדירים צללתי, ובעריבה קטנה נכנסתי, ועברתי בספרי זה בכל הלכות אשר בהם עסקתי, ממש רוב קושיות תוספות על רש"י תירצתי, ושאר קושיות עצומות שהניחו הפוסקים על הרמב"ם ושאר ראשונים ישבתי". בחיבוריו סלל לו דרך מיוחדת כמו שכותב שם: "והיה לי גייעה רבה, לא יאומן כי יסופר, לעיין כל דבר הלכה ותוס' ומפרשים, וטרחא זו ידוע לכל מעיינים, ולהביאם בלשון נאות נגד הקורא, ממש לא ראיתי שינה בעיני, פעמים באתי בארוכה ופעמים באתי בקצרה, כי קצת הלכתי בעקבות מוהרש"א אשר קיצר בלשונו הצח, אשר מסר רק ראשי פרקים להחכמים המבינים מדעתם, וגם צרפתי לזה הרבה דברים מספרי יומא טבא אשר חברתי בימי חורפי על כל הש"ס".

כאמור, חיבורים רבים כתב "האלוף המרום, התורני הרבני, דיין מצויני, עסיס רמוני, כבוד מוהר"ר אפרים בן ה' מוהר"ר שמואל זנוויל העקשר זצ"ל, חד מן דייני מומחים דקהלתנו יצ"ו" - ה"ה רבי אפרים דגן, ומהם: "לוית חן", "אדני פז", "דברי חכמים וחידותם", "ענבים לגרגרת", "עוללות אפרים", "יומא טבא". ועל אף שלא עלה על דעתו להדפיס ולפרסם את חיבוריו, אך מאחר שנצטוו מפי אביו על כך, ולא עוד אלא שלאחר שהבטיח לאביו לקיים בקשתו, עמד ותבע את קיום ההבטחה, וגם לאחר פטירתו כאשר הזכיר לו את הדבר בחלום בחזיון לילה, וכפי שמספר בספרו:

"רק זאת קצת היה הכרחתי, כי כן צויתי, מפי אבא מארי אשר בשנת יוסיף דע"ת יוסיף מכאוב נפטר באהבה רבה ונלקח ממני נזר תפארת, וכמה פעמים הפציר בי להדפיס מחידושי פוסקים אשר העליתי במצודתי, וזאת היתה תשובתי, עדיין לא קששתי, אם ה' חפץ בי ויארץ ימי צבאי את דברך אמלא ואהיה נאמן בבריתי, וסהדי במרומים שזה כלל מלבי נשכחתי, אמנם שזה שנה וחצי הלכה על פי המעשה נזכרתי, ונוראות על זה נפלאתי, ואצלי בלי ספק שזה פעל ועשה אבי זצ"ל להזכירני לקיים הבטחתי..."

"...בנפול תרדימה על אנשים אשר מלימודי קמתי, בהיסח הדעת עלה לפני במחשבתי אתה בן אדם מה לך כי נרדם, תרדימות הזמן הקצרים ומלאכתך מרובה לבנות לך בית ועיר מבצר, שומירה ובית דירה, לצאת מדירת ארעי לישב בדירת קבע בתדירות, ושכבת ואין מחריד, אם לא עכשיו אימתי, הלא צבא אנוש עלי ארץ, וכימי שכיר ימי, כעבד ישאף צל, עד אשר לא ינוסו הצללים ויבאו הימים אשר אין לך בהם חפץ עד מתי עצל תשכב ואל תקום ממשנתך, בריה קלה, לך אצל נמלה, אשר אין לה קצין שוטר וממשלה, אוגרת בקיץ מאכלה, עד שאתה עומד באיבך קוץ קרן, וצלי אל אלהיך הוא יהיה לך לעזרה להוציא מצפונך לאורה, קיים מצות כיבוד אביך במוותו הבטחתך אשר הבטחת אותו לגומרה, ואל תאמר לכשאפנה, אולי חלילה הזמן יבגוד מהרה, כי בן אדם חציר יתן יסודו עפרה, ומי מכלכל יום בואך, ומה תעשה ליום פקודה בלי צידה, מה תשוב לשולחך דבר, וכי לא יעלה על ראשך מורה, אוי לאותו בושא אוי לאותו כלימה, כי כל הון לא יועיל ביום עברה..."

מחיבוריו המיוחדים, הוא הספר "לוית חן", המכיל חידושים על רוב מסכתות הש"ס כסדר הדפים, ועל משנה תורה להרמב"ם, אשר חובר על ידי "מוהר"ר אפרים בן החכם השלם מוהר"ר שמואל זנוויל זצלה"ה העקשר, דיינא דק"ק אלטונה, כלילות יופי קריה נאמנה, חד מעיקרי מו"ץ בק"ק המבורג על פי רשות הרה"ג אב"ד ופרנסי ומנהיגי

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

הקהילה בהורמנא, יתיב בבית אולפנא, בי מותבא רבה אשר הוקם עול איש חי רב פעלים החסיד הקצין הנדיב המפורסם בתורה וגדולה פרנס ומנהיג זקן ונשוא פנים מנוחתו כבוד מוהר"ר יששכר בער כהן צדק זצלה"ה, יש שכר לפעולתו, בצרור החיים צרורה נשמתו" - כלשון שער הספר.

הספר נדפס בק"ק אלטונא, "בבית ובדפוס החדש והמשובח אשר הוקם על ידי הנעלה כמר אפרים בר חיים העקשר ז"ל". תהליך ההדפסה נמשכה על פני כחצי שנה, החל מתחילת חודש אלול של שנת תצ"ב, עד ש"נגמר בכי טוב" בחודש שבט שנת תצ"ג.

מעניין לציין את הערת המיוחדת שם אתה מוצא ענוותנותו היתירה: "הנני מן המודיעים ולפנים, להתנצל על שלא לקחתי שום הסכמות משארי גאונים הרבנים, הוא מפני שאינם מכירים ויודעים אותי. ושארי מחברי ספרים, אגב אורח נסיעתם להדפיס ספריהם, באים לבתיהם ומראים ספרם להרבנים ועל ידי זה משיגים הסכמות, ולא כן אנכי ישבתי פה והדפסתי ספרי, ולשלוח איזה דפין לניסיון - חששתי פן יאמרו מי יודע אם מקצתו ככולו, כי מצוה לקדש על פי הראיה, ומי שלא ראה את החידוש היאך יעיד, ועל מה יאמרו מקודש מקודש. הן אמת שכתבתי לשני גאוני עולם המפורסמים עבור הסכמה, כי מכירים אותי, והיו משיבים אותי באגרותיהם אחד בחתימת ידו ממש, ואחד על ידי נאמן הקהילה בהתנצלותם שכעת בלתם אפשרם ליתן הסכמה על שום ספר, ודבר זה ניטל מהם עתה אינם ברשות עצמם, וטעמם כתבו בצידם, וגם מחמת זה לא חששתי להדר אחר הסכמות, כי לאו כולי עלמא ידעו הדברים הנ"ל, ויהיה חלילה להעדר כבוד להגאונים הנ"ל, על כן הודעתי כל זאת, וימחלו לי על כבודם הרמה, וה' יקרב לנו יום הישועה ויום הנחמה".

הדיין המפורסם רבי אפרים נפטר [בהמבורג] ביום כ"ו בניסן, שנת תקי"ט, ומנו"כ באלטונה. זוגתו הרבנית ע"ה, נפטרה בחיי בעלה הדיין, בשנת תצ"ט, ומנו"כ אף היא באלטונה. [וראה עוד: "אגדת פרחים", אלטאנא תר"ס, עמוד ל'. חכמי אה"י, המבורג תרס"ח, עמוד 32].

מילדיהם, ידועים לנו: 1. בנו רבי יעקב שמואל זאנוויל העקשיר, שנפטר ביום ב' בתמוז שנת תקי"ט, בתוך שנת האבל על פטירת אביו הדיין. 2. בנו רבי מרדכי העקשיר, שנשא את בת אחותו וגיסו רבי אברהם היילבוט דלהלן. 3. בנו רבי יששכר בער העקשיר, שכתב בעמוד אחרון של החיבור דנן "התנצלות המגיה". 4. בתו מ' רבקה - אשת רבי מנחם - המכונה ר' מענדיל שמש, שנפטרה בחיי אביה בשנת תק"א, [הורי מ' ברייכה ע"ה, אשת רבי זאנוויל העקשיר]. 5. בתו מ' דייכה שרה - אשת רבי יוסף - המכונה ר' יוזבל - סג"ל פרידבורג, שנפטרה בשנת תקכ"ג, [הורי רבי מרדכי גומפל סג"ל פרידבורג - שנפטר שם בשנת תקס"ה]. 6. בתו מ' פיילה רחל - אשת רבי אברהם היילבוט - חזן בית הכנסת היעב"ץ - ומחבר "כף נחת".

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק ו

רבי שמואל שלם משאלוניקי

מחבר: "מלך שלם"

[תקכ]

אחד מגדולי חכמי שאלוניקי, היה הגאון המפורסם בדורו "הרב המובהק, סיני בקודש, חסידא קדישא, כבוד מוהר"ר שמואל שלם זלה"ה", מחבר הספר "מלך שלם" - "אשר בנה, ואשר נטע, נטע שעשועיו, של הרב המובהק סיני בקדש, חסידא קדישא, כבוד מוהר"ר שמואל שלם זלה"ה, על סדר ארבעה טורים, ושקלא וטריא על קצת הלכות הר"ם במז"ל, ודרך אגב שם שם לו איהו בק"ר - קצת מקראי קדש, משובצים זהב, ומתוקים מדבש ונופת צופים". [שער הספר, והסכמות].

אביו היה הגאון רבי עמנואל שלם, אשר מלבד שמו ושם בנו, אין לנו מידע ביוגרפי אודותיהם ואודות מוצא משפחתם. בנו, רבי שמואל, שהיה כאמור מגדולי חכמי שאלוניקי, היה תלמידו המובהק של הגאון המפורסם רבי אברהם גאטיניו בעל "צרור הכסף" ו"טירת כסף".

רבי שמואל נודע בדורו לגאון עצום, אשר "כל רז לא אניס ליה", בבחינת "בור סוד שאינו מאבד טיפה". מעניין לציין את עדותו בחיבורו, שאת התשובה הארוכה ביותר שהעלה על גבי הכתב, כתב במהלך נדודיו הרחק ממקומו, כאשר לא היה תחת ידו אפילו את ספרי היסוד, ובכל זאת, הדברים המצוטטים שם בכוח זכרונו הנדיר והמופלא, נמצאו מדויקים ביותר, על אף שמעתיק שם ספרי תשובות נדירים ביותר.

לימים, עלה ונתעלה רבי שמואל, ונקרא לשמש כבוד ברבנות העיר שאלוניקי - יחד עם הגאונים הגדולים רבי שלמה אמארייליו בעל "כרם שלמה", ובנו רבי חיים משה בעל שו"ת "דבר משה" ומחבר "הלכה למשה", והמה נזכרים בחיבורו, עיי"ש.

ברבות השנים עלה רבי שמואל לארץ הקודש, והתיישב בעיר טבריה. היה זה לאחר חידוש הישוב בה, על ידי הגאון הגדול רבי חיים אבולעפיה זצ"ל. ברם, מחמת המצב הקשה של יהודי טבריה בזמנו, נאלץ לאחר תקופה לצאת שוב לחוץ לארץ, והפעם כשד"ר. בשליחותו עבר בארצות תורכיה איטליה צרפת וגרמניה, בנדודיו בארצות אשכנז נפגש כנראה עם הגאון המפורסם רבי יהונתן אייבשיץ זצ"ל, וכפי שמצאנו את זכרו בחיבורו הנ"ל (ח"ב עמוד פ') "זה שמעתי מהרב הגדול רבי יהונתן ממיץ הי"ו עיי"ש.

הספר "מלך שלם", שחובר על ידי רבי שמואל שלם הנ"ל - מגדולי רבני וחכמי שאלוניקי, כולל: שו"ת בארבעת חלקי שלחן ערוך, חידושים על הרמב"ם, חידושים על מסכתות הש"ס, בבלי וירושלמי. הספר נדפס בבית הדפוס אשר בעיר כהונתו - שאלוניקי בשנת תקכ"ט על ידי שלשת בני המחבר הגבירים הנדיבים, הלא המה "הבנים בניו, המתקדשים והמטהרים, שלשה המה, נפלאו להקים לאביהם שם בישראל, הלא המה, הראשון - לכל דבר שבקדושה - 'משה' - זכה וזיכה את הרבים. גם את השני - וייצחק' - בא מבוא באר לחי. גם את השלישי - אף הוא היה מתכוון לגמור את השם - ו'מרדכי' - ידע את כל אשר נעשה. הפרישו מממונם נדבה, יהא רעוא, תפלתו של 'שמואל' יעמוד, תשלם לאיש כמעשהו, מן שמייא מיהב יהבי, שלם ישלם, בשלשה מקומות הופיע בבית דינו של 'שמואל'...

תפקיד עריכתו של הספר הוטלה על שכם תלמידו המובהק "הרב הכולל" הגאון רבי רפאל אלעזר נחמיאש, ובנו הגאון רבי חיים שמואל נחמיאש. בראש הספר ערך רבי רפאל אלעזר הקדמה נפלאה, אשר כל קטע שבו, פותח בתיבת "מלך", ומסיים בתיבת "שמואל". מחידושו של ר' רפאל אלעזר נדפסו בספרו של רבו.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

לאחר סיום הקדמתו: "פי המדבר רפאל והוא הצעיר אלעזר נחמיאש", הוסיף לה דברים "בן הרב המו"ל הנ"ל", וערך אף הוא "הקדמת המגיה", ובו הוא מתאר את עבודתו לצדו של אביו: "רבי ומורי, הודי והדרי, אבא מארי, המופלא שבסנהדרין, המלאך רפאל אלעזר המודעי נר"ו, אשר נדבה רוחו אותו, רוח נדיבה סמכני וקדשני במצוותיו, וציווני לעמוד על משמרת הקדש להגיהו ולהעמידו על מתכונתו, והיה העקוב למישור".

אף הוא מזכיר לטובה ומברך את בני המחבר בלשונו הפיוטית ומליצית: "הלוא המה הגבירים הרמים והמה מחוכמים, הראשון - אדם, זכין לאדם שלא בפניו, פני 'משה' כפני חמה, ומשנהו - ויצא 'יצחק' לשוח, שיחה נאה, להוציא לאור גנזי המטמון, יבוא השלישי ויכריע, כי גדול 'מרדכי' - זה כלל גדול, והחוט 'המשולש' לא במהרה ינתק, יהי רצון קדם אבינו שבשמים, יתרבי חיליהו ויצלח עסקייהו בהני תלת דמשנו רבנן בדיבורייהו, חיי בני ומוזני רויחי, שקטים ושאננים מכל מיני פורעניות". וחותרם בשמו: "הצעיר חיים שמואל בן לאדוני אבי הרב הכולל כבוד מוה"ר אלעזר נחמיאש נר"ו".

חלק ניכר מהקדמתו, הקדיש התלמיד לתולדות רבו, ומן העניין לצטט כאן מעט מזעיר פנינים נבחרים מלשונו הזהב. זכה רבי שמואל ל"תורה וגדולה במקום אחד", ולא רצה לקבל שכר על עבודתו בקודש, בבחינת "הרוצה שלא ליהנות אל יהנה כשמואל". רבי שמואל נתייחד בשלש אלה: "במוטב תלתא, עבודה, וגמילות חסדים, ותלמוד תורה כנגד כולם". והיה "משים לילות כימים, שמואל עשה את הקיץ חורף, איש חיל רב פעלים, סובר הרזים"...

בתיאור לימודיו ושיעוריו לתלמידיו וכתובת חידושי תורתו ותשובותיו בהלכה, הוא מציין: "מגיד מישרים את כל דברי התורה, גופי הלכות, וכל תלמודא, שמואל ראש למושכים תלמידים, וגמולו ישלם ונכתב בספר, היכי דמי תשובה מעליא, הלכה והן מורין כן"...

וכך הוא מתאר את תלואותיו ואת מצוקותיו, ואת ימי עוניו וגלותו: "וישפוט שמואל מלך שלטון, כי ארכו לו שם הימים, מטרדות הזמן בוגד ספר נזיקין, וילך שמואל לדלג על ההרים ועל הגבעות, כמה הרפתקי דעדו עליה, אך צוררים, אומה של בוזזים, אשר בדיהם זמה, לחשוב מחשבות מכין ועונשים, לו נקם ושלם, זו סימת עין, והרם העטרה, ישראל שגלו ממקומם, הן לך ביטול תורה, ישלם ה' לעושי הרעה, חביבין עליו יסורין, לו הן ולו שכרן".

וממשיך לספר על התיישבותו בארץ הקודש, ועל הרבצת התורה הן בישובו בטבריה, והן בעת נידודיו כשד"ר: "וואף גם זאת בהיותם בארץ אויביהם, לא זזו מחבבה, לשמור ולעשות באמונה ובלבב שלם, ללמוד וללמד, זו תורה שבכתב, ולו ניתנה לכתב, כי לו שלם, כדי דלא לישתכח תורה כל ימי שמואל מלך מישרים, וילך הלוך ונסוע, כי נכסוף נכסף בחמדת לבו, חמד - זו טבריה תובב"א, וילך שמואל הרמתה, כי שם ביתו, ויהי כי הקיפו עליו הימים, שלחו מתם שלוחי מצוה, ויקם שמואל וילך אל ערי הפראנקייה יע"א, דרך ובא לו קרית חוצות, הולך צדקות ודובר מצרים, הזאת העיר שיאמרו כלילת יופי, ובכל זאת לא נפוג לבו אחור, ולילה כיום יאיר, לן בעומקה להכין אותה ולשערה, והיד כותבת"...

מלבד חיבורו הנ"ל, עוד מצאנו מתורתו של המחבר הגאון רבי שמואל שלם משאלוניקי במקומות נוספים. בספר "אהל יוסף" מאת הגאון רבי יוסף מולכו, שנדפס בשאלוניקי בשנת תקט"ז, מזכירו רבות, וגם מביא תשובות ממנו. כך גם בספר "עולת שמואל" מאת הגאון רבי שמואל פלורינטין, שנדפס אף הוא בשאלוניקי בשנת תקל"ו. ומצאנו שני דברי תורה ממנו, בספר "לשבת משה", מאת הגאון רבי משה זאב ממעזריטש, שנדפס אף הוא בשאלוניקי בשנת תע"ח.

ויהי בשנת תק"כ, והנה "אראלים אחזו בארון הקודש, כי נח נפשיה דרבי ומורי, רב נהוראי, ושמואל בקראי שמו, נשלם בתורתו, משמת רבי בטלה ענוה, סליק למתיבתא עילאה, בעיר המהוללה מתא אומיר יע"א, ויהי העם כמתאוננים על האי שופרא דבלי בארעא, עליונים מבקשים את רבי, וילך מנו"ח, נ"ח אי"ש צדיק, ושמואל מת, ויספדו לו מספד מר, כי נגע בדוקין שבעין, הא לן והא להו, וישכב שמואל". אין אנו יודעים תאריך פטירתו המדויקת של

נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

הגאון רבי שמואל שלם, מלבד שנת פטירתו - שנת תק"כ, ומנו"כ באיזמיר.

[ראה עוד אודותיו בספר "קורות היהודים בתורקיה", חלקים ד"ה, . וראה בספר "קונטרס המספיד", המביא את שנת פטירתו - תקכ"ח, ולא כמו שכתבנו לעיל, ומציין מקורו מספר "נשמת חיים". וראה בספר "שלוחי ארץ ישראל", עמודים 514-511. וראה בהקדמת תלמיד המחבר - הנ"ל].

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק ז

רבי מרדכי ברוך קארבאליו מתוניס

מחבר: "מירא דכיא"

[תקמה]

"האי סבא קדישא, ספרא דמתא, רבא דעמיה, מדברנא דאומתיה, אליו ידרושו להטות משפט גבר, דן את הדין ומבקש לאמיתו, עולה ויורד לעומקא דדינא, דינא רבא ודינא זוטא, הן דנין קל וחומר מהלכה, ספרא רבא דאורייתא, בישראל גדול שמו, סובר הרזים, מורנו הרב המובהק, סבא דמשפטים" - הגאון הגדול רבי מרדכי ברוך קארבאליו [קארבאליו], מגדולי רבני תוניס, ואב"ד ור"מ דק"ק פורטוגיזיס, "איש אשר רוח אלקים בו, ובקרבו ישים אור בו, דין גלי רזי, מחזה שדי יחזה, אמת אמת תפסיה, בהדי כבשי הן כל יקר ראתה". [מלשונות שער והקדמת הספר].

הגאון המובהק רבי מרדכי ברוך קארבאליו זצ"ל, אשר נתפרסם כאחד מגדולי חכמי ורבני תוניס, היה תלמידו המובהק של הגאון רבי יצחק לומברוזו בעל ה"זרע יצחק" שהיה מחשובי וגדולי חכמי תוניס. לימים נתעלה רבי מרדכי ברוך, ונתמנה לחבר בבית דינו של רבו הגדול.

כמו כן, קיבל תורה מפי הגאון הקדוש רבי אברהם בן מוסא בעל "מנחת סוטה", מגדולי רבני וחכמי ק"ק סאלי, אשר נמלט לתוניס והעמיד בה תלמידים רבים, וביניהם - ר' מרדכי ברוך. כידוע, עיקר עיסוקו של ר' אברהם עם תלמידיו, היה בתורת הנסתר, וזאת מלבד הלימודים בחלק הנגלה. שם התיידד עם רעו הגאון רבי חיים הכהן דוויק מחכמי טבריא, מעת היותו לשד"ר בתוניס, בשנת תקי"ט, ושקלו וטרו יחדיו בהלכה. [ר' חיים נסתלק לפני ידיו רמ"ב, תשע שנים מיום ליום, ביום ח' בטבת שנת תקל"ו, בטבריה, ושם מנו"כ].

ר' מרדכי ברוך זכה לשתי שלחנות, והיה לו "תורה וגדולה במקום אחד", כאשר ברוב ימיו עסק במסחר לפרנסתו, ואף זכה לעושר רב. באותם הימים, הקפיד מאוד לקבוע עתים לתורתו - "זיכני ה', שמיום שה' נתן דעת בראשי, תמיד נכספה וגם כלתה נפשי להגות בתורתו הקדושה, ותמיד לא בטלתי ד' אמות של הלכה בהשכמה, אפילו בהיותי בלחצי... ואע"פ דטרוד הייתי בטרדי הזמן, לעסוק בסחורה כדי לבקש פרנסתי וטרף לביתי, כדי להיות מתפרנס מיגיע כפי ועמלי... ואפ"ה תמיד אחר חצי היום הייתי מצוי בבית המדרש... כדי לחבר לילה ביום, ובכל לילות נדדתי שינה מעיני מחצות ואילך להגות בתורה".

מלבד היותו רודף צדקה וחסד בגופו ובמאודו, ראה צורך להרבות חסד גם בהפצת תורה, והעמיד לרשות תלמידיו החכמים "בית מלא ספרים", לעיון ולהשאלה לכל דורש ומבקש. [ויבן לו בית ועד לחכמים, ולו הכין כלי מלחמתה של תורה, בית מלא ספרים, לעשות צדקה בכל עת" - דברי חתנו בהקדמת "מירא דכיא"]. ברם, בערוב ימיו איבד את עושרו.

כאמור לעיל, שימש ר' מרדכי ברוך כדיין בבית דינו של רבו הגדול בעל ה"זרע יצחק", ובתקופה זו אף סייע רבות בידו, ויחדיו נשאו בעול הציבור. לאחר פטירת רבו הגדול, בשנת תקי"ב, מילא ר' מרדכי ברוך את מקומו, ומני אז שימש כאב"ד ור"מ דק"ק פורטוגיזיס שבתוניס, ועול הקהל הוטל על שכמו. למרות שנחשב מאז ואילך לאחד מגדולי רבני תוניס, עם זאת התפרנס - כאמור - מיגיע כפו, ועשה את מלאכתו עראי ואת תורתו קבע, וכפי שמספר בהקדמתו.

הדיין הגדול רבי מרדכי ברוך קארבאליו זצ"ל, נפטר בשנת תקמ"ה, במגיפה שפרצה בתוניס רח"ל, לאחר ימי החנוכה, ביום השמיני לחודש טבת, זכר צדיק לברכה וזי"ע. נספד בספר "מערתא דדייני" שמתארו: "גדול אדונו, סבא דמשפטים, הרב המובהק".

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

את מקומו מילא אחריו חתנו וממלא מקומו, הגאון המובהק רבי יצחק בכ"ר דוד אלחייך ס"ט, שהיה מחשובי רבני תוניס, וממלא מקום חותנו כאב"ד ור"מ דק"ק פורטוגיזיס, ר' יצחק אלחייך אף ערך הקדמה נרחבת לספרו של חותנו.

מלבד חתנו הנ"ל, ידוע לנו בנו של המחבר, ה"ה הגאון המופלא רבי יצחק קארבאליו, שנפטר בצעירותו, בהיותו בן כ"ח שנה בלבד, בחיי אביו הגאון אשר התאבל עליו ימים רבים והצטער אחר פטירתו רבות. לימים, כלל בספרו "מירא דכיא" - מחידושי בנו זה. מדי בשבת בשבתו היה לו לרבי מרדכי ברוך שיעור קבוע עם בנו רבי יצחק בספר "מזרחי" על התורה, ומיד במוצאי שבת היה מעלה על הכתב את חידושיהם שחידשו יחדיו ביום השבת. מחידושים אלו חיבר לימים את ספרו "תועפות ראם", והדפיס אותו בליוורנו בשנת תקכ"א, יחד עם חידושי בנו, בשם: "ספר הזכרונות וחיי יצחק".

כשנה לאחר מכן, הדפיס באיזמיר ספר נוסף על ספר "המזרחי" של הרא"ם, בשם: "תועפת ראם". על מנת להבדיל בין השנים, מכונה זה האחרון בשם: "תועפות ראם דאיזמיר", בעוד שהראשון מכונה: "תועפות ראם דליוורנו". השמטות לספריו - בשם "שיירי תועפות ראם", נדפס בליוורנו בשנת תקנ"ב, וכאמור - בספרו "מירא דכיא" על הש"ס, שנערך ויצא לאור על ידי חתנו וממלא מקומו הגאון רבי יצחק אלחייך הנ"ל.

החיבור "מירא דכיא" - הנ"ל, נדפס בליוורנו בשנת תקנ"ב, והוא כולל חידושים על מספר מסכתות מן התלמוד הבבלי, על סדר מועד, יבמות, כתובות ובבא מציעא, כמו כן הובאו בספר השמטות שנשמטו מספרו "תועפות ראם". בסוף הספר, קונטרס מעט הכמות, ובו חידושים על הרמב"ם בספרי אהבה וזמנים. הספר נדפס בליוורנו, בשנת תקנ"ב, וכאמור נכלל בו גם "שיירי תועפות ראם", מילואים לספרו "תועפות ראם" שנדפס בליוורנו בין השנים תקכ"א-תקכ"ב. [ראה עוד: "מלכי תרשיש", עמודים רל"ה רל"ז. ו"שלוחי ארץ-ישראל", ירושלים תשי"א].

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק ח

רבי יוסף בלאך מסטאנוב - מתלמידי המגיד ממעזריטש

מחבר: "גנזי יוסף"

[תפד-תקנ]

אחד המיוחדים שבין תלמידיו של המגיד הגדול ממעזריטש היה "נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, איש אלקים קדוש יאמר לו" - הגאון הקדוש רבי יוסף בלך זי"ע מהולשיץ-סטאנוב - אב"ד דק"ק אלעסק, "אשר עשה לילות כימים, ולא נתן שינה לעיניו, חסיד ועניו, לא פסק פומיה מגירסא, ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא מחשבת השי"ת ב"ה וב"ש, ואשר פיזר ממונו לעניים מהוגנים וללומדי תורה המתוקנים, וכל עשיותיו אשר עשה הכל בדביקות השם בגודל השלימות".

"הרב המאור הגדול, המופלג בתורה ובחסידות, חסיד ועניו בוצינא קדישא, איש אלוהי קדוש יאמר לו מורינו ורבינו רבי יוסף במוהר"ר אברהם ז"ל ממשפחת בלך, שהיה מקדם הראב"ד דק"ק אלעסק, ולבסוף נתקבל לרב ומגיד מישרים בקהלה קדושה והמפוארה עיר מלאה חכמים ק"ק סטנאב בגליל פדאליא", היה "נין ונכד להרב הגדול בעל המחבר ספר משאת בנימין על שו"ת".

נולד בשנת תפ"ד לאביו רבי אברהם הנ"ל, שהיה מצאצאי בעל ה"משאת בנימין". קיבל תורתו מפי המגיד הגדול רבי דוב בער ממעזריטש והמגיד רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב, ויש אומרים שזכה להיות גם אצל מרן הבעל שם טוב זי"ע.

בנגלה, היה תלמידו של "הרב הגדול המפורסם בתורה ובחסידות כ"ש מוהר"ר גבריאל זלה"ה" - שהעריצו ביותר, ו"תמיד היה משתבח בו בכשר כשירין מדותיו של הרב המנוח מוהר"ר יוסף שהוא מופלג בתורה וביראה".

רבו זה - רבי גבריאל, היה זקינו של הגאון המפורסם רבי מאיר קראסניפאלער אב"ד דק"ק בראד, ואין לנו כל מידע אודות גאון זה מלבד אזכורו היחיד בחיבוריו, בהסכמתו של רבי מאיר, וז"ל: "הגם שמעולם זה דרכי להיות כמחריש ולהתאפק מלידת יקר סהדותא על ספרים חדשים אשר מקרוב באו להיות בהסכמה עולה להביאם לבית הדפוס מטעמים הכמוסים, אמנם לא כן עמדי אדעתיה דגברא רבא זה רב יוסף ה"ה הרב המא"ה המפורסם בתורה ובחסידות המנוח מוהר"ר יוסף זלה"ה מגיד מישרים דק"ק סטנאב, אשר ביודעי ומכירו שיצק מים על ידי אבי זקני הרב הגדול המפורסם בתורה ובחסידות כ"ש מוהר"ר גבריאל זלה"ה, ונהירנא שתמיד היה משתבח בו בכשר כשירין מדותיו של הרב המנוח מוהר"ר יוסף הנ"ל שהוא מופלג בתורה וביראה".

גם הגאון המפורסם רבי צבי הירש ראזאניש אב"ד ומו"צ דק"ק לבוב, מספר בהסכמתו: "אנכי שמעתי שמעו הטוב של הרב הגדול המחבר הנ"ל בעודו בחיים חיותו, אשר לא מש מתוך האהל אהל של תורה, והיה משים לילות כימים".

וראה ביתר ההסכמות שיצאו שם מגדרם בהערצה נפלאה לרבי יוסף, ואשר ניתנו לספר מאת כל גדולי החסידות המפורסמים בדורו, תלמידי הבעל שם טוב והמגיד הגדול ממעזריטש זי"ע, הלא המה רבותינו הקדושים: רבי לוי יצחק מבארדיטשוב, רבי יעקב שמשון משפטוויפקא, רבי ישכר בער מזלאטשוב, רבי אריה לייב מוואלטשיסק, רבי יוסף גינצבורג מסנעטין, רבי אליעזר ליפמאן היילפרין מזבאריז, רבי מרדכי מאניפאלי, רבי שמואל שיינדילגור רבה של לבוב, רבי אברהם משה מפשווערסק, הרבי ר' משולם זושא מאניפאלי - זי"ע.

תחילה, שימש רבי יוסף ברבנות כאב"ד דק"ק אלעסק. ובערוב ימיו נתקבל לכהן פאר כרב ומגיד מישרים דק"ק

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

סאטנוב, בה "הוכיח במישור לענווי הארץ מדי שבת בשבתו, לעורר לב אחינו בני ישראל לאהבה וליראה שמו הגדול, וראיתי גודל חסידותו ופרישותו וענותנותו..." - [לשון הגאון רבי אלכסנדר סענדר מרגליות - רבה של העיר סטאנוב הנ"ל].

סיפור מינויו לרב ו"מגיד מישרים" בערוב ימיו והתגלותו אז כפועל ישועות מסופר ב"הקדמה מבן המחבר לכבוד התורה מדבר": "לעת זקנותו, שלשה שנים לפני מותו, ירד מנכסיו על ידי אנשים רעים שהלשינו עליו איזה עלילה מחמת ערבות שערב בעד אחד ממיודעיו, הוכרח לכתת רגליו ולעקור סיכי משכניה, ורהיט והוא בתוך הגולה, גברא בטלטולא, ומאת ד' היתה זאת, למען אשר החביא כל ימיו במסתרים, ולא ידע איש את גבורתו, והשם יתברך רצונו לפרסם צדיקים שבדור ולהראות אומץ גבורתו, וכדי להורות לעם ישראל הקדושים, אשר רצים ומבקשים, לחזות באור תורת ד' ואת הדרך אשר ילכו בה. ויהי אך יצוא יצא וינס יוסף החוצה, והנה קול לו קול אליו קום לך למסע לפני העם להורותם המעשה אשר יעשו, אחרי אשר הודיע אותך אלקים את כל זאת, אין נבון וחכם כמוד, לך אמור להם שובו ודרשו אל ה', זאת עשו וחיו את אלקים ירא ואת מצוותיו שמור, ולא היו ימים מועטים עד שנתקבל לרב ולמגיד מישרים בקהלה קדושה והמפוארה בק"ק סטנאב בגליל פדאלייא, עיר מלאה חכמים ולא יחסר כל בה, אנשים חכמים ונבונים, וימצא יוסף חן בעיני כל רואיו, ושמעו העם לקולו, וסופו על תחלתו מוכיח, וישימהו ד' לאב ולפטרון את עמו להוכיח, ושמעו הולך בכל הארץ, ויהי יוסף בן ס"ו שנה וימת, ויספדו אותו מספד גדול ואבל כבד מאוד, על נפילת עטרת הוד, והסרת יסוד". רבי יוסף נפטר ביום כ"ב באדר שנת תק"נ, ומנו"כ בסטאנוב.

חיבורו "גנזי יוסף" מכיל "ביאור על התורה ועל המועדים, הן בדרך דרושים נגלים, הן בדרך נסתר, ובדרך מוסר להתנהגות האדם בעבודת השי"ת". בסופו "דברים נחמדים" ממרן הבעל שם טוב זי"ע, וחידושי השי"ס. הספר נדפס לראשונה בלבוב בשנת תקנ"ב, על ידי חתנו הגאון החסיד הנגיד רבי יצחק ב"ר זאב וואלף מאניפאלי, שהיה ידידו הקרוב של הרבי ר' משולם זושא מאניפאלי זי"ע, ועל ידי בנו הרב החרیف הגאון הצדיק רבי חיים גבריאל בלוך מסטאנוב אב"ד דק"ק קינוב - שצירף לספר מחידושו בש"ס, מחבר ספרי "אמירה נעימה" ו"יפה נוף", אשר בנו רבי אברהם לייב בלוך מנדבורנא, היה חותנו של הרה"ק רבי ישכר בער האדמו"ר הראשון מנדבורנא זי"ע.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק ט

רבי דוד פארדו - הרד"ף

מחבר: "למנצח לדוד"

[תעח-תקנב]

"הרב המובהק פטיש החזק", "אין גומרין עליו את ההלל, לו דומיה תהלה", "זה הדור בלבשו, חסידות ועניות כלי תשמישו" - הגאון הקדוש רבי דוד פארדו - הרד"ף זי"ע - בעל ה"משכיל לדוד". [בתארים מופלגים אלו נתכנה בפי רבני סאלוניקי בהסכמותיהם ובתשובותיהם, הלוא המה בעל שו"ת "הון רב" ובעל שו"ת "פני אהרן" ועוד. וראה שו"ת "מכתם לדוד" חושן משפט סימן כ"ט].

"מלכי צדק מלך שלם", "המלך דוד", "פאר הדור", "סבא קדישא אורי וישעי" - מתארו מחותנו הגאון הקדוש החיד"א זי"ע, המביאו רבות בחיבוריו, ואשר כיבד אותו ביותר, ולא זו מחבבו עד שהוסיף דברים לשמו ולזכרו בספרו "שם הגדולים", ולאחר התארים המופלגים עליו, הוסיף וכתב עליו: "נודע בשערים מהפלגת שקידתו ושלמותו, ומפורסם חסידותו". [בנו של הרד"ף נשא לאשה את בתו של החיד"א].

הגדיל עשות הגאון המפורסם רבי אברהם פלאגי בנו של רבי חיים פלאגי - החב"י זי"ע, אשר יצא מגדרו בהתבטאות נפלאה אודותיו: "לבי אומר לי דהרב הגדול מוהר"ף - [דהיינו, רבי דוד פארדו] - ז"ל, שהיה בדור שלפנינו, היה ניצוץ קדוש מהם - מרב נחמן ומרב ששת" [ראה: "אברהם אזכור", מערכת ק', אות ק"ו].

[אגב, יש לציין כאן את דברי אביו הגאון רבי חיים פלאגי אב"ד דק"ק איזמיר בעל השו"ת "לב חיים" ועוד, המוכיח את רבני דורו ללמוד מדרכיו של רבי דוד פארדו - החב"י: "צריך להשתדל כל רב וחכם בעירו ואל שער מקומו לפקוח ולהשגיח אחר השו"ב... וכן שמעתי מפה קדוש... כמוהר"ר ניסים זרחיה אזולאי ז"ל - נכד החיד"א - שהיה תלמיד הרב הגדול כמוהר"ר רבי דוד פארדו ז"ל, כי בהיותו בעיה"ק ירושלים ראה למר רבו הרב מוהר"ף שהיה הולך כפעם בפעם למקולין בעת השחיטה, ותיכף היה נוטל בפתע פתאום הסכין מיד השוחט...". ראה בתשובותיו "חיים ביד" - יורה דעה סימן ה'].

הגאון הקדוש רבי דוד פארדו זי"ע, נולד בעיר וונציה שבאיטליה, בשנת תע"ח, באותו היום שנטל עשר עטרות - ראש חודש ניסן, לאביו הגאון רבי יעקב, שהיה נצר למשפחת "פארדו" שהיו מן המשפחות המיוחסות ביותר, ועדותו של רבי דוד בחיבורו "שושנים לדוד" על המשניות [ברכות פ"ח מ"ח], "אנא מזרעא קדישא קאתינא".

רבי דוד פארדו נודע בישראל וביהודה גדול שמו, ונחשב לאחד מגדולי הרבנים בדורו, אשר הפיץ והרבה תורה בישראל, כאשר שימש בימי חייו במשרות תורניות מגוונות ביותר, החל מ"מלמד דרדקי", ולאחריו כ"דיין ומורה צדק", ולימים שימש כ"אב בית דין", ובערוב ימיו כ"ראש ישיבה" בעיר הקודש ירושלים ת"ו.

"תחילת הקדש" - כאשר מפאת מצב פרנסתו נאלץ לנדוד עד לעיר איספאלטרו, ושם נעשה "מלמד תינוקות", כאשר מכך מצא את פרנסתו בכבוד. כעבור תקופה, הכירו בו בני העיר והעלוהו לגדולה, ומינוהו לכהן שם כ"דיין ומורה צדק", עד לשנת תקל"ג, שאז עלה ונתעלה לכהן פאר כאב"ד דק"ק סאראיי דמן בוסנא. [בעיר כהונתו הקודמת, איספאלטרו, העמיד תחתיו לממלא מקומו טרם צאתו את העיר, את תלמידו המובהק - הגאון רבי דוד שבתי וינטורה בעל ה"נהר שלום" זצ"ל].

כמו כן, שימש במרוצת השנים כרב בקהילות בלקניות שונות. [בהקדמתו, הוא מזכיר הרבה מן הערים אשר שימש בהם בקודש. כגון: "ובכלל הברכה כל קהל עדתי, הללו בעלי בריתי, אשר אני עומד בתוכם לשרת ולכהן, כולם

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

בכלל אפילו לכושל שבהן, הק"ק אשר בבוסנא יע"א, כי יאמר הלא שארא"י. או: "וכן לפאת ספון כלל גדול בתורה, סאלוניקי המעטירה שריה גביריה ונבונה, חכמיה ורבניה, את שאהבה נפשי, עטרת לראשי, ועל כלם עלינו לשבח, לצפנת פענח, הזורח והחורש, תנא והדר מפרש, ותמיד כל היום ילכו יונקותיו, לאכול מפת בג המלך ומיין משתיו, רישא דכל רישין, רחימא דנפשינן, הוא הרב המופלא כבוד מוהר"ר בינבנישטי גאטיניו נר"ו, כי גבר עלינו חסדו, ויהי כמציב ידו, בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאודו, תהי משכורתו שלימה, אל הקדש פנימה, אל האורים ואל התומים, הוא ובניו כל הימים, לא יכזבו מימיו מקור מים חיים". ועיין שם עוד].

בשנת תקמ"ב, מילא את משאת נפשו ועלה לארץ ישראל, כאשר מיד נתמנה שם לכהן כרב, ונחשב לאחד המפורסמים שבין רבני ירושלים, וזאת בנוסף לכהונתו כראש הישיבה הספרדית המפורסמת - ישיבת "חסד לאברהם" - אשר בירושלים.

מלבד החיבור דנן - "למנצח לדוד" - על הש"ס, השאיר רבי דוד פארדו אחריו חיבורים מאירים מלאים זיו, ומהם: "חסדי דוד" - על התוספתא, "מכתם לדוד" - תשובות ופסקים, "משכיל לדוד" - חיבורו המפורסם על פירוש רש"י ושי"ס, "ספרי דבי רב" - על הספרי, "שושנים לדוד" - פירושו המפורסם לששה סדרי משנה ומעט על הש"ס, וכן חיבורים נוספים.

מפליא הוא בניינו ב"הקדמת הרב המחבר נר"ו" אשר בנהו כתפוחי זהב במשכיות כסף, בנוי ומשוכלל על יסודות שלש עשרה מדות של רחמים, ושלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהם, הפלא ופלא, כולו כפתור ופרח למעיניים בה, כאשר הוא נושא תפילה בסיומה, לביאת משיחנו ולבנין בית מקדשינו ותפארתינו: "ואנחנו עמך נזכה ונחיה, כה תאמר לבני ישראל אהיה, ועתה הורד עדיך מקדש בנוי ומשוכלל, ונות בית תחלק שלל, כולה סחיטת קדשים לו ניתני הלכתא למשיחא, אלקפתא נקטן ריחא, ריח ניחוח קרבנות חובותינו, קרובים אל ה' אלהינו, לעשות משפט עבדו. כי טוב ורע שני כתובין המכחישים זה את זה, המורס מהם, עד שיבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם. עסלה דקה אמר מר מדלי, דלא ידע לכון אמרא אפילו בגלילי, ואינו מוחזק למימר קים לי, דל מהכא ומטה ידו. והוא הצעיר דוד בכמה"ר יעקב פארדו זצלה"ה ס"ט".

בהיותו רבי דוד בן ע"ג שנה, נח נפשיה דרב, ביום י"ב לחודש סיון שנת תקנ"ב, ומנו"כ בהר הזיתים - על יד מקום מנוחתו של הגאון המקובל רבי חיים די-לה-רוזה בעל ה"תורת חכם" ותלמידו של הרש"ש.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק י

רבי יעקב גינצבורג - מחכמי פראג

מחבר: "זרע יעקב"

[תקג-תקעה]

"הרב הגאון, מופת הדור, המופלג בחסידות, נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, מורינו ורבינו כבוד" - הגאון הגדול המפורסם רבי יעקב גינצבורג - אב"ד דק"ק פראג, ומח"ס "זרע יעקב". [מלשון תלמידו הגאון הנודע רבי נחום טרייביטש].

"הרב הישיש" רבי יעקב גינצבורג, שזכה לזקנה מופלגת, ונודע כגדול בתורה ובחסידות, הן בפראג והן בתפוצות ישראל בכל מקומות מושבותיהם, נודע בחיבורו "זרע יעקב" - פירושים וחידושים על מסכת ברכות ושבט, שנדפס בחייו בפראג בשנת תקע"ד, ואף הלך בדרכי אבותיו - אבות משפחת "גינצבורג" הקדומה והמיוחסת מדור לדור - אשר שימשו כולם כרבנים ויושבי על מדין ורישי מתיבתא, ואף הוא הרביץ תורה בישיבתו הרמה אשר בפראג הברירה, ארבעים שנה רצופות, בנוסף למשרתו המרכזית כדיין ומורה צדק בבית הדין הנודע שבפראג.

הגאון הגדול רבי יעקב גינצבורג נולד בפראג - העיר העתיקה, בשנת תק"ג, לאביו הגאון רבי יצחק דוד גינצבורג, שהיה מבני בניהם של משפחת "גינצבורג" הקדומה והמיוחסת מדור דורים. [בספרו, מזכיר המחבר מדברי תורתם של אביו וזקניו המהר"ם גינצבורג, ועוד]. היה מתלמידיו המובהקים של הגאון המפורסם רבי מאיר פישליס - ראב"ד דק"ק פראג. כמו כן למד תורה מפי רבו הגאון הקדוש המפורסם רבי יחזקאל הלוי סג"ל לאנדא בעל ה"נודע ביהודה" והצל"ח זי"ע - רבה של פראג. לימים, היה הוא עצמו לאחד מרבני בית הדין ו"מורה שווה" בפראג.

בחיבורו "זרע יעקב", שנדפס על ידי תלמידיו בשנת תקע"ד, ניכרת הערצתו ויראתו הגדולה לרבו הגדול ולחיבוריו. פעמים אין ספור הוא מביא דברים בשמו, ופעמים רבות לאחר שמצא בספרי רבו את מה שחידש הוא עצמו, התלהב ביותר מכך, והוא רושם: "עיינתי בצל"ח, וראיתי שגם הוא כותב כך, וברוך ה' שכוונתי לדבריו". בהקשר לכך, אנו מוצאים בחיבוריו תופעה מעניינת, כאשר הוא מציין מדברי הצל"ח שמקשה על דבריו, והמחבר כותב על כך שכנראה שכח בעל הצל"ח את מה שענה לו על כך. "ענין בצל"ח מה שהקשה כאן, ומה שתירץ בשמי, אך סיים: אמנם בעיקר דברי הרב... אין דעתי מסכמת... נשכח מהגאון המחבר מה שהשבתי לו בזה, על פי מה שכתב...". וכך מתארו הצל"ח בספרו: "חד מבית דיני ב"ד מו"ש הוא הרב הגדול מוהר"ר יעקב ג"ב נר"ו השיבני לפי מה שביאר...".

כמנהג ישראל בימים ההם, בכמה מקומות, עבד רבי יעקב את עבודתו - עבודת הקודש בעול הציבור - שלא על מנת לקבל פרס, ואשתו הצדקנית מ' שפרינצא ע"ה, היתה מפרנסתו עד עת זקנתה. "ועל הטוב אזכיר גם אשת נעורי ע"ה [הרבנית מ' שפרינצא ע"ה], האשה אשר נתן ה' עמדי, וידע כל שער עמי כי אשת חיל היתה, שהטריחה את עצמה לפרנסני בכבוד, וקבלה כל מחסורי עליה - כדי שאוכל ללמוד וללמד בהרווחה בלי טרדות פרנסה, ולא אצטרך למתנות בשר ודם, ותהלה לקל עניה זו לאו לשוא שמרה, כי תורתי ותורת התלמידים שלה הם, זכרה לה אלקי לטובה, ונשמתה תהיה צרורה בצרור החיים, שסבלה דוחק ויסורין בשביל כבוד התורה מנעוריה, ובהגיע עת זקנתה ככלות כחה הוכרחת לקבל הרבנות".

ואכן, ככלות כחה, "מוכרח" היה רבי יעקב לקבל עליו עול רבנות, ונתקבל כאב"ד דק"ק העלישוי, אלא שבני עירו בשמעם את הדבר נקהלו וקבלו על עצמם לפרנסו מקופת הקהילה - "קרוב לכדי סיפוקו". אולי משום כך, הכניס דבר

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

תורה משמה בספרו, בחידושי לברכות דף י"ג ע"א ד"ה לא שיעקר: "ובזה ישבתי מה שהקשתי לי זוגתי ע"ה, למה שאל המלאך ליעקב 'מה שמך', וכי לא ידע ששמו יעקב, אבל לפי האמור יתיישב, מאחר שביקש לעקור את שמו יעקב המורה על גאולה העתידה, ולכן ביקש שיאמר יעקב בעצמו את שמו ויעקב בוודאי יתכוון על שם זה, כדי שיאמר המלאך על שם זה 'לא יקרא עוד שמך יעקב', וכמו שכתבתי".

כמסורת אבותינו הרבנים הגאונים, עמד אף הוא בראשות "ישיבה" לתלמידים מצויינים, אשר הוציאה מקרבה תלמידי חכמים מופלגים יושבי על מדין אשר הנהיגו בעצמם קהילות קדושות בישראל. שלושים ושלושה גאונים צעירים נבחרו ללמוד בישיבתו, וכולם צמחו לתפארת עולם התורה, וכעדותו בחיבורו אודות תלמידיו "אשר טיפחתי ורביתי, ואנכי נטעתי שורק, כולם אהובים למקום ולבריות, כולם גיבורים בתורה, ואין בהם שכולה". [בהקדמה, הוא מזכיר את שמו של אחד מתלמידיו: "אהובי תלמידי הגביר והנגיד הראש והקצין המפורסם הרבני מו"ה מאיר דארמיץ נ"י". כמו כן, הוא מזכיר בחיבורו את תלמידו מוה"ר מענדל פרצווי זצ"ל].

כוחות נפש עצומים השקיע בתלמידיו. בהקדמתו, הוא מספר: "התפללתי על התלמידים יום יום, שיאיר ה' עיניהם בתורתו וילמדו תורה לשמה, ותפילתי שב אל חיקם, ועשה רושם תהילה לקל, וזכות מורי הגאון הנ"ל וזכות אבותי ואבות אבותי אשר בארצות החיים המה - שהיו חוט המשולש בתורה ובחסידות, וזכות אמי מורתי שהיתה נוטה למות והתפללה אל ה' שירפא אותה מחוליה רק להעמיד זרע בר אוריין, ואחר ימים מועטים נתעברה וילדה אותי - זכותם עמדה לי, ועלתה בידי שרוב תלמידי - השם ישמרם - הם יראים ושלמים מופלגים בתורה וביראה, וקצתם ראויים לישוב על כסא הוראה".

המחבר עצמו מוסר בהקדמתו מעט על תולדותיו בכלל, ועל ישיבתו בפרט, ועל אופן לימודו עם התלמידים: "אודה ה' מאוד בפי, ובתוך רבים אהללנו, על רוב חסדו שהפליא להטיב עמדי, ואשר שם חלקי מנעורי מיושבי בית המדרש, ללמוד וללמד תורה לשמה, כי מיד כד הוינא טליא בעודני באבי משך עלי חוט חסדו למצוא חן בעיני מו"ר המנוח כבוד הגאון המפורסם מוה"ר מאיר פישלס זצ"ל, שהיה ראב"ד דקהלתנו, וכאשר ישא האומן את היונק הטריח את עצמו ללמוד עמדי, ולהעמידני על האמת בסברות ישרות, הביאני חדריו ושתיני בצמא דבריו, ולא חשך ממני מאומה, מכל חידושי הלכות שנתחדשו בבית מדרשו של רבי מאיר, שאין בית המדרש בלא חידוש".

"וזמן מה אחרי אשר לקח אותו אלקים, נאספו עלי תלמידים לבקש ממני ללמוד עמהם, ואמרתי בלבי דברי רז"ל 'אם ראית דור שהתורה חביבה עליו - פזר'. לזאת היה אי אפשר לומר נואש לבקשתם, ונענעתי להם ראשי ורובי, ונטיתי שכמי לסבול עול התלמידים, ולמדתי עמהם יום יום תמידים בשיעורא דרבנן - גפ"ת, להורות להם הדרך מדרכי התורה - אשר דרך בו מורי הגאון מוה"ר זצ"ל".

"ובשעת שיעור הגמרא למדתי עמהם גם השו"ע והפוסקים, והלכות השייכים לאותה מסכת, כדי ללבן ולברר כשמלה מוצא מקור הדין, ולחבר הפוסקים עם הגמרא באותו ענין, כי שניהם כאחד טובים ויחדיו יהיו תמים לאוהל אחד, גם כדי שלא ישכח ההלכות והדינים מפי התלמידים, וכמו שאמרו למאי נפקא מינה לגירסא דינקותא, הורתי להם מיד בבחירתם הלכות והפוסקים, וכל מה שחנני ה' בכל מסכתא ומסכתא על ידי פלפול התלמידים - וכמו שאמרו מתלמידי יותר מכולם - רשמי לי לשמי, ואמרתי כתב זאת זכרון בספר".

את דבריו אודות הישיבה הגדולה הוא מסכם: "והנה, תהילה לקל, זה לי ארבעים שנה שלא פסקה ישיבה מעל שולחני". לאחר מכן הוא ממשיך ומרחיב בטעם חיבור הספר, לאחר ש"עד כה הראני ה' שזכיתי ללקוט באמרים מחידושים שלי, ולסדרם אחת אל אחת והיו לאחדים בידי, ופתח דברי האירו על מסכתות ברכות ושבת".

"שר המסכים" היה בדורו. מפאת פרסומו הרב וגדולתו העצומה בתורה ובחסידות, פנו אליו רבני וגאוני זמנו להסכים על ספריהם וחיבוריהם. אין ספור הסכמות ניתנו על ידי הגאון המופלג רבי יעקב גינצבורג מפראג, בין השנים תקכ"ח-תק"ס. [רשימה לדוגמא. בשנת תקכ"ח - הסכים על ספר "פעמוני זהב". בשנת תקמ"ה - הסכים לספרו של

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

הגאון רבי ישכר בער בלאך מהאמבורג על ספר "בית ישכר" - דרושים, יחד עם בית הדין דפראג הגאונים רבי מיכאל בכרך ורבי אליעזר פלעקלש ובראשם בעל ה"נודע ביהודה". בשנת תקמ"ו - הסכים לספרו של בגאון הנודע רבי ישעיה ברלין אב"ד דק"ק ברעסלוי לפירושו "שאלת שלום" על ה"שאלות". ידידו הדיין רבי אלעזר פלעקלש ביקש את הסכמתו על חיבורו "אהבת דוד" - בשנת תק"ס. בשנת תקנ"ג - הסכים על ספר "מגלת סדרים". בשנת תקנ"ג - נמצאת הסכמתו על ספר "אגרת ארחות חיים". בשנת תקנ"ד - על חיבורו של ה"נודע ביהודה" - ספר "דגול מרבבה" על השו"ע. בשנת תקנ"ה - הסכים לחיבורו של ה"קרבן נתנאל" - לספר "תורת נתנאל" - שו"ת ודרשות).

לעת זקנותו, קשתה עליו על רבי יעקב גינצבורג משא התלמידים, ומאחר שלא רצה לבטל את ישיבתו ח"ו, העמיד תחתיו את בחיר תלמידיו ה"ה הגאון הנודע רבי נחום טרייביטש מפראג זצ"ל, והוא המשיך במסירת השיעורים כממלא מקום רבו. את דבריו יסד על שיעוריו של רבו שנכתבו בקבצים ובקונטרסים, על ידו ועל ידי התלמידים. כאשר במהלך הכנת השיעורים נוכח רבי נחום ביחודיותם של רשימות אלו, החליט להדפיסם ולהפיצם בין התלמידים.

"ספרו 'זרע יעקב', אשר חיבר על שתי מסכתות הש"ס, וזכרו אשר בא בספרי גאוני זמנו - במשך שלשים שנה, משנת תקכ"ח עד תקנ"ח, המה מעידים כי גדול היה הרב הזה מאד בתורה". [ראה שו"ת הגאון רבי אליעזר פלעקלש, סימנים פ"ה וקצ"ה. אגב. נקודה מעניינת אשר חוזר על עצמו בספרו, אשר הוא מביא לרוב קושיות הראשונים והאחרונים, וכותב שלענ"ד לא קשיא מידי ומתרצם כיד ה' הטובה עליו. בסוף הספר ערך ביאור מיוחד למעשה פטירת רבי עקיבא].

מן הענין להעתיק את "הקדמת תלמיד המחבר" שצירף אל החיבור, אשר אינו אלא פניה מעניינת אל תלמידי המחבר: "דברי תלמידו המובהק אשר לכבוד ה' ולכבוד רבו מדבר", ובו הוא מספר את גלגוליו של החיבור. וכך הוא פותח את דבריו: "הקבצו ושמעו בני יעקב כלכם, המה זרע יעקב אשר בס בחר רבינו אתם הדבקים בה', אוהבי חבירי תלמידי הרב הגאון מופת הדור המופלג בחסידות, נר ישראל עמוד הימיני פטיש החוק מורינו ורבינו כבוד מהר"י גינצבורג נ"י המקום יהיה בעזרו, ואגידה לכם תבנית הספר הזה ומהותו, ועל מה אדניו הוטבעו".

"הנה ידוע לכם בעת שהגיד הרב השיעור הקבוע מדי יום ביומו לתלמידיו, ואין בית המדרש בלא חידוש שנתחדש אצלו חדשים לבקרים, יום ליום יביע אומר, היה כותב החידושים על קונטרסים מה שנתחדש יום יום, ואחר כך בכלות איזה שנים שנתחדשו תלמידים אחרים, ובקשו ממנו ללמוד איזה מסכתא אשר כבר נאמרה ונשנית - מאהבת התלמידים מילא שאלתם כדי להפיק רצונם, וכמו שאמרו אין אדם לומד תורה אלא במקום שלבו חפץ, וכמאמר התלמידים לרבא שהרב שאול לתלמידים, ועל ידי לפול התלמידים נתחדשו עוד חידושים אחרים, וכתבם תמיד על קונטרסים חדשים, ולפעמים נמצא בתוכם דברים ישנים ולא נשנו אלא בשביל דברים שנתחדשו, וקורא להקונטרסים השניים מהדורא תניינא, וכן עשה פעם שלישי ורביעי ויותר, וכעת הקונטרסים ההם נתערבו יחד, וקשה הדבר לאוספם ולקבצם אחד לאחד".

"והנה, מאז לקח אותי בבית מדרשו בדיעת וברצון רבים מבני קהלתינו, כדי להרביץ תורה בישראל, ולומר במקומו שיעורא דיומא בקביעות לתלמידיו - בחורים מובחרים שמסרם לידי, שלא יפסוק ישיבה מבית מדרשו לעולם, וזה יהיה לו לנחת רוח שתלמידו ימלא מקומו, וגם מסר לידי תכריך כתבים חידושי הלכות שיש תחת ידו, שהיה מפזר ומפורד אנה ואנה, וכל איש הנלבב בקל ביין גודל העמל והטרחה שיש מהצורך לאסף הקונטרסים הללו ולסדרם על נכון ועל מקומו".

"אמנם ראיתי בתוך הקונטרסים הנ"ל דברים ישרים למוצאי דעת ונכוחים למבין לפרש דברי רז"ל, וראויים הדברים למי שאומרים, ולא יסוף לעולם זכרם, אמרתי מי יתן ויוחקו מיליו בספר, לזאת קראתי למאוהבי - הוא ריע אמיתי דבוק מאח הרב המופלג חרוץ ושנון בעל פיפיות כהן שדעתו יפה כבוד מוה"ר אפרים ליב טעבלס כ"ץ, והתוודענו יחד מדי יום ביומו, ולקטנו באמרים, עד כי מצאנו את שאהבה נפשינו, הלוא הוא חיבור נפלא על מסכתות

נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

ברכות שבת, וכמה הלכתא גבירתא איכא למישמע מיניה, ואם היה לנו איזה קושיא על דבריו - חקרנו היטב עד כי מצאנו מקום ליישב דבריו, ולא היה רצוננו לכתוב הגהת בצידו, כי בלתי ספק כל מעיין בצדק לא ישפוט במרוצה, כי אם אחר העיון, ואז יראה בעצמו כי הדברים כנים וברורים הם, והאמת עד לעצמו. גם לפעמים מצאנו יישוב בתוך כתבי מורי הגאון נ"י, והיה בלתי אפשר להציגה, פן ואולי על ידה ישתנה הענין, כי אנחנו לקטנו רק דרך אחד היותר נכון לדעתינו".

"ועתה בקשתי מכבוד מעלת המעיין בחיבור הזה אם אף אחר העיון ישאר איזה תמיה - ימחול על כבודו לגלות אזני, אולי אחר החיפוש בכתביו אמצא יישוב על תמיהתו, ואם לאו אז כל הדבר הקשה יביאון אליו, רצוני לומר לכבוד מו"ר הגאון נר"ו, כי ככחו אז כן עתה תהלה לאל, וכמו שאמרו תלמידי חכמים כל זמן שמזקינים מוסיפים חכמה, ויגיד לכם כפלים לתושיה. ואני העני בדעת אשא עיני למרום, ואתחנן למי שהחכמה שלו, והוא יהיב חכמה לחכימין, שאזכה להגדיל תורה ולהרבות ישיבה, ויפוצו מעיינותי חוצה, ובחסדי ה' יאמיץ כחי לקבץ יתר חידושי מורי הגאון נר"ו על שאר מסכתות ולהביאם לבית הדפוס, כה דברי זעירא דמן חברייה הרובץ תחת משא התלמידים וטרוד בעבודת הקודש - הק' נחום בן לאא"מ כהר"ר זעליג טריביטש".

הגאון רבי יעקב גינצבורג בעל ה"זרע יעקב" מפראג, נפטר בעיר כהונתו - פראג, ביום י"א לחודש מרחשוון שנת תקע"ה - ארץ רעש"ה לפ"ק, ושם מנו"כ.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק יא

רבי חיים מטשערנאוביץ - בעל ה"באר מים חיים"

מחבר: "ארץ החיים"

[תקו-תקעח]

"הרב הגאון הקדוש המפורסם בענוות צדקתו ופרישתו, בוצינא דנהורא, מנורה הטהורה, נזר ישראל ועטרה, אור החיים ואדיר התורה, איש אלקים קדוש, כליל תפארה", "אספקלריה המאירה, אור ישראל וקדושו", "כבוד קדושת שם תפארתו" - חלק מתואריו של רבי חיים טיראר מטשערנאוביץ [טשערנאוביץ] בעל ה"באר מים חיים" זי"ע בשערי ספריו. נולד בכפר סמוך לבוטשאטש שבגליציה, בסביבות שנת תק"ו, לאביו הקדוש "הרבני המופלג החכם מוהר"ר שלמה זללה"ה" - מרביץ תורה בק"ק הוראדנאקא, שהיה נצר מגזע אראלים ותרשישים.

לידתו בקדושה היה לאחר שאביו נתבשר על כך מאת אליהו הנביא זכור לטוב, אחר שקיים מצווה [מצוות חליצה] במסירות נפש ממש, וללא שום פניה. הסיפור בשלימותו מובא בקונטרס "תו חיים", שנדפס בסוף ספרו "שער התפלה". [כותבי תולדותיו מציינים שאבי אביו היה רבי חיים בן הגאון המפורסם בעל "תוספות שבת", אולם ככל הנראה, יחוס זה בטעות יסודה].

בראשית דרכו היה מתלמידיו המובהקים של הגה"ק רבי צבי הירש קרא - בעל שו"ת "נטע שעשועים" - אב"ד דק"ק בוטשאטש, שהעריצו ביותר, וכותב אליו בהערצה מופלגת: "אהוב נפשי, הגאון חסידא ופרישא, בוצינא קדישא, לשם ולתהילה, נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק", ובסמוך לחותם שמו: "אוהבו נאמן לנצח, בחיבה תירה ואהבה רבה ואהבת עולם". [ראה שו"ת "נטע שעשועים", אבן העזר סימן ע', ועוד].

בימי נעוריו החל רוח ה' לפעמו, ונעשה לתלמידו המובהק של המגיד הקדוש מזלאטשוב זי"ע - "אדמו"ר נזר ישראל וקדושו, אור עולם המפורסם מו"ה יחיאל מיכל זצוקללה"ה" - כלשונו בספה"ק "באר מים חיים" [בראשית ד"ה וייצר]. אגב. הוא מציין שם בשמו: "שאמר לי בפירוש שחלילה לשנות שם אדם החולה, אם לא אדם שכל מעשיו כמעט ברוח הקודש, כי שם הנקרא לאדם בעת הוולדו, ודאי רובו ככולו מזדמן מאת הקב"ה באשר הוא שמו למעלה, והוא חיותו של אדם כל ימיו כאשר הוא חי על פני האדמה, והנה החולה ודאי צריך לחיזוק ביותר, ולפעמים אין לו חיזוק אחר כי אם זה החיזוק של השם, ואם עוקרין אותו כדרך שאומרים ומעתה לא יעקב יקרא עוד שמך וכו', והשם השני אפשר כי לא מחיותו הוא, ונשאר בלא מחזיק החיות שלו" - עכ"ל. כמו כן, דבק ברבותינו הקדושים: רבי פינחס מקאריץ, הרבי ר' ברוך ממעזיבוז' - בן בתו של הבעש"ט, ועוד.

רבו הקדוש מזלאטשוב חיבבו ביותר, וכדברי בנו הרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ זי"ע בהסכמתו לספרו "שער התפילה": "ראיתי וידעתי מטעם עריבות חיבת ידידות מכבוד אבי אדמו"ר הרב הקדוש החסיד המפורסם לכל באי עולם מוה"ר יחיאל מיכל זללה"ה - אליו, שחיבבו ביותר ויותר, כבבת עינו היה אצלו, ואהבת עולם חיבבו". לימים, סיפר רבי חיים עצמו, מה שאירע לו בעת שחלה אנושות, ונתרפא על ידי שנתלה אליו מרן ה"בעל שם טוב" זי"ע בחלום, וברכו, ואמר שזכה לזה משום שהיה דבוק ברבו המובהק הרב המגיד הקדוש מזלאטשוב זי"ע.

מני אז ואילך, נערץ היה ונקדש ביותר בקהל חסידים, מלבד עבודתו המיוחדת בקדושה ובטהרה, נודע במיוחד בהשגותיו העילאיות בקדושת השבת, עד שהועד עליו שבכל ערב שבת קודש לאחר צאתו מן המרחץ, נדמה לאיש אחר בצורתו ובקומתו. [ישאלתי את אבי ז"ל אמת הדבר שהעולם אומרים שמן ערב שבת אחר הטבילה עד אחר שבת היה גבוה עם ערך שני ראשים אמר לי בני אתה ידעת כי אין דרכי לגזום וכי אני מדדתי קומתו! אך זאת אומר לך בעדות

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

ברורה ראיתי אותו בכל ערב שבת הולך למרחץ ואח"כ ראיתי אותו בביאתו מן המרחץ וממש לא בא זה האיש שהלך ונדמה איש אחר בתוארו ובקומתו ובכל תואר גופו הקדוש היה משונה מבראשונה". קונטרס "תו חיים" הנ"ל.

או אז טרח ויגע להפיץ על פני תבל את תורתם ואת הליכותיהם של מרן "בעל שם טוב" ותלמידיו הקדושים זי"ע, דביקותו בצדיקי הדור ומנהיגי החסידות היתה מופלאה, ורבות יסופר על כך אצל רושמי קורותיו. [ראה בחיבוריו "ארץ החיים", שם מביא מעשה פלא שהיה נוכח בעצמו כאשר אירעה אצל "הרב הגאון אמיתי חסיד אמת, הרב דק' זלאטשוב" - ה"ה הרה"ק רבי ישכר בער בעל ה"מבשר צדק" זי"ע - מנוחתו כבוד באה"ק תוב"ב זי"ע ועכ"ל, שבא לפניו נער אחד" וכו' - ראה שם המעשה בהרחבה, והוא מסיים את סיפורו: "ותמהתי על המראה מאד מאד, וראיתי אשר אין הקב"ה מביא תקלה ע"י צדיקים"]. בהשפעתו, נחלה החסידות נצחון מושלם במדינת רומניה.

מלבד זאת, התגלה רבי חיים בדורו כדמות מיוחדת בגדולתה בכל מקצועות התורה, וכמשתקף מחיבוריו וספריו הקדושים: "באר מים חיים" - על התורה, "סידורו של שבת" - זאת תורת השבת קודש בדרכי החסידות, "שער התפלה" - על עשר לשונות של תפלה, "ארץ החיים" - חידושי הלכות ואגדות על מסכת ברכות.

ספריו הקדושים נתקבלו בהערצה יתירה בקרב כל ישראל בכלל, ובמיוחד בקרב אלו ההולכים לאור תורתו של אור שבעת הימים מרן הבעש"ט זי"ע, ההוגים בהם והולכים לאורם, ובפרט בספרו הקדוש "סידורו של שבת" אשר ממנו יתד ופנה להתעלות אלפי רבבות ישראל בקדושת השבת לאלו הזוכים להתענג על דברי קדשו.

על חיבוריו הקדושים, אשר נהפכו והיו לספרי היסוד של החסידות, כותב הרה"ק רבי מרדכי מקרעמניץ זי"ע, בנו של רבו המובהק רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע [בהסכמתו ל"שער התפלה", סדילקוב תקפ"ה] "הגאון הקדוש החסיד המפורסם, איש אלוקים קדוש, אור תורתו של האיש חי, מדבר מתוך האש, לו נופח נשמת חיים, ברוחו פי שנים, יתאו תאווה לאמור, מי ישקני עוד מאורו". ר"מ מקרעמניץ היה גם מי שהשתדל בעצמו להוציא לאור את ספרו "באר מים חיים" על התורה.

הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע, החשיב ביותר את הספר הקדוש "באר מים חיים", וסיפר אודות המחבר, שהיה נהג בכל ליל ששי לפתוח את ארון הקודש, ולדבר דברי התעוררות ומוסר, בלא שהיה נוכח שם שום אחד, מלבד הסופר שכתב את כל מה שאמר ודיבר. וביאר בכך הרב הקדוש מרוז'ין את יחודיותו של הספר, שהוא נכתב כדרך שמדבר איש עם רעהו וחברו הטוב והקרוב לו, אשר הוא מגלה לו ושוף לפניו את כל לבו ללא סייג ובלא שום פניה. וכאשר אמר לו אחד על חיבוריו של ה"באר מים חיים" שיש בהם אריכות הלשון, ענהו הרבי מרוז'ין, שהיה לו למחבר הקדוש משקל זהב על לשונו, והיה מייחד יחודים על כל תיבה ותיבה.

מיוחד הוא החיבור אשר אנו נותנים לפניכם היום ברכה - ספרו "ארץ החיים", המכיל ליקוטים על תהלים, נ"ך ועוד, וחיידושים על מסכת ברכות, הן בהלכה והן באגדה. הספר נדפס לראשונה רק בשנת תרכ"א, בטשרנוביץ, מתוך כתב יד קדשו שנשמר עד אז. כתבי קודש אלו היו למראה עיניו הטהורים של הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין זי"ע, והוא זה שקבע את שם הספר "ארץ החיים". וזה תוכנו - כנכתב בשער הספר: "דברים נפלאים, מפז מסולאים, מאת כבוד הרב הגאון הקדוש המפורסם בענות צדקתו ופרישתו, בוצינא דנהורא, מנורה הטהורה, נזר ישראל ועטרה, אור החיים ואדיר התורה, איש אלקים קדוש, כליל תפארה, כקש"ת מו"ה חיים זצוקללה"ה, שהיה אב"ד בק"ק טשערנאוויץ ובאטישאן ובכמה קהלות, ולבסוף ימיו היה צדיק עולה לחזות בנועם ה' בארצות החיים, ובארץ הקדושה נגנו ארון הקודש ונלקח לשמים, וזכותו יגן עלינו לאורך ימים ולכל טוב בכפלים, עדי שיעלה ברנה לציון וירושלים, בעל המחבר ספר באר מים חיים וספר סידורו של שבת וספר שער התפלה הנודעים בשערים לשם ולתהלה. הובא לבית הדפוס ע"י הרבני הנגיד מו"ה חיים ליב פאנג בהמנוח מו"ה יצחק יעקב ז"ל מסאדאגורא, במצות ובהתאמצות הנגיד המפורסם מו"ה משלם היללער בהמנוח מו"ה שמעון אריה ז"ל, טשערנאוויץ, שנת תרכ"א לפ"ק". המהדיר, ר' חיים ליב פאנג הנ"ל, מציין בהקדמה: "בכסף מלא קניתיים מיד נכד המחבר".

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

רבי חיים נודע בדורו כאחד מגאוני הדור ומנהיגיה הדגולים, ונשא ונתן בהלכה עם אדירי התורה בדורו, וכפי שנראה בספרי רבני וגאוני דורו. בימי חייו, כיהן ברבנות בכמה קהילות קדושות, ושימש בכתר הרבנות כ"אב בית דין" בקהילות חשובות ביותר. תחילה כיהן כאב"ד דק"ק קריפטש. משנת תקמ"ט - אב"ד דק"ק טשרנוביץ. משנת תק"נ, שימש גם כרב הגליל בוקובינה. בשנת תקס"ז - עבר לכהן ב"בוטשאן", וממנה ל"מאהלוב", ומשם ל"קעשינוב".

שמונה עשרה שנים ארכה כהונתו בחבל בוקובינה, עד אשר פרצה המלחמה שבין אוסטריה לרומניה, ונאסר אז על ידי השלטונות, ולאחר שהשתחרר במאמצים מרובים, הוכרח לעזוב את העיר, ומאז החל להתכונן למילוי שאיפת קדשו לעלות ולחונן את עפר ארץ הקודש, ואכן, בערוב ימיו, לעת זקנתו, זכה לעלות לארץ הקודש, ובשלהי שנת תקע"ג השתקע בה, וקבע את מקום מגוריו בעיה"ק צפת תובב"א, ובה חי את שארית ימיו בקדושה ובטהרה, עד עת הסתלקותו לגנוי מרומים. נשמתו הטהורה שבה לצור מחצבתה ביום שבת קודש פרשת מקץ, כ"ז ימים לחודש כסלו שנת תקע"ח, ונטמן למחרתו ביום כ"ח בכסלו, סמוך ונראה לקבר בעל ה"בית יוסף" זי"ע, במערה מיוחדת בשיפולי ההר בבית החיים המפורסם אשר בצפת עיה"ק.

[מילדי בעל ה"באר מים חיים" וזוגתו הרבנית הצדקנית מ' חנה אסתר ע"ה, ידועים לנו: בנו - רבי יעקב יצחק, בנו - רבי קלמן קלונימוס, חתנו - רבי יצחק אייזיק מבוטשאן, חתנו - רבי שמואל שמעלקא הורוויץ מרומאן, חתנו - רבי אהרן מבוטשאן, חתנו - אחד מבניו של רבי אריה לייב מוואלטשיסק].

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק יב

רבי יהודה לייב הלוי עדל - המגיד מסלונים

מחבר: "איי היס"

[תקניז-תקפח]

"הרב הגאון המנוח, עמוד התורה והמדע", "המאיר לארץ ולדריש, שמו נודע בשערים, החרף, לקחו כמטר יערוף, יקר רוח ומלא תבל בחכמתו, תפארת ישראל והדרתו, המפורסם בקצוי ארץ לשם ולתהלה, כבוד שם תפארתו, מוהר"ר יהודה לייב הלוי עדיל זצלה"ה, שהיה מגיד דבריו ליעקב בק"ק סלאנים, מחבר ספר 'אפיקי יהודה' וספר 'מי נפתוח' וימים טהורים". [מלשון שער ספר "איי היס", והסכמת רבי אברהם אבלי מווילנא בהסכמתו].

ר' יהודה לייב נולד בשנת תקי"ז בעיר זאמושטץ שבפולין לאביו רבי משה הלוי עד"ל, אשר ע"פ מסורת המשפחה היה מבני בניו של רבינו זרחיה הלוי "בעל המאור", ומכאן שמה: עד"ל, שהוא נוטריקון: ע"ד 'לימאור, קיבל תורה מפיו של הגאון בעל "מרכבת המשנה" ועוד.

ראשית דרכו התיישב ר' יהודה לייב בק"ק בראד המעטירה, ושם נודע ונתפרסם בגאונותו ובגדולתו, בצדקותו ובקדושתו. היה מקורב ביותר לרבינו הגאון מווילנא ולבנו הגאון רבי אברהם. נחשב לאחד מגדולי וקדושי דורו - דור דעה, ונמנה בזמנו על גדולי הדור יחד עם הגאון הקדוש רבי חיים מוואלוז'ין זצ"ל.

[ראה דברי הגאון רבי שלמה הכהן מווילנא בהקדמת ספרו "בנין שלמה", כאשר הוא מתאר את בית אביו בוויילנא: "וגם על פי הרוב, היו באים אליו כמה גאונים גדולי הדור שמה, כי היה ביתו אכסניא של תורה, ואליו ינהרו חכמים וגדולים, מכל כנפות הארץ, לפקח על צרכי הכלל, וכמה פעמים נתאכסן אצלו הרב הגאון האמיתי מו"ה חיים מוואלוז'ין ז"ל, והרב הגאון המפורסם מו"ה יהודה ליב עד"ל ז"ל, המ"מ דק"ק סלונים בעהמח"ס מי נפתוח וס' אפיקי יהודה, והגאון מו"ה מרדכי מרדוש ז"ל בעהמ"ח הביאור על מהר"ם שיף"].

רבה של בראד - הגאון המפורסם רבי מאיר ב"ר צבי הירש אב"ד דק"ק הנ"ל, מספר על היכרותם מתקופת בראד, [ראה בהסכמתו לספרו "אפיקי יהודה", ח"א, שנת תקס"ג]. "מכיר הייתי את הרב הנ"ל, שישב ודרש בקהילתנו זה כמה שנים, פומיה ממלל רברבין, חכו ממתקים וכולו מחמדים, למשוך לבבות בני אדם בתוכחת מוסר השכל, רבים ישתו לרוות צמאונם, ועוד ידו נטויה ללמוד וללמד בעומקה של הלכה".

בשנת תקנ"ז, התקבל כ"מגיד מישרים" דק"ק סלונים. הוא התאהב מאוד על הציבור, אשר העריכו את שקידתו בתורה, ומנעו ממנו טרדות, וכדבריו בהקדמתו לספרו "מים טהורים" [ח"א, ביאליסטוק תקע"ז], "זה לי עשרים שנה אשר אני אתם במחיצתם באמונה, יראים ושלמים, נבונים וחכמים, בצילם חמדתי מכוסם שתיתי, לא העמיסו עלי משא לעיפה, לא שבת על מדין, ולא בהוראת שעה, עדי אהיה מופנה מכל צד ללמוד מה שלבי חפץ, כיד ה' הטובה עלי".

לאחר שהגיע לסלונים, חלה בכאבי ראש עזים, במשך זמן ממושך, והצטער מאד על ביטול תורה שנגרם לו מחולי זה. יעצו לו שירחץ במעין או בנהר הסמוך לסלונים, וכאשר עזרו ה' ונרפא ממחלתו, החליט לקרוא את שמות חיבוריו על שם המים, כדי לזכור את חסדי ה'. [בנוסף לזה, קרא לכל אחד ואחד מארבעים ושמונה הדרושים הנמצאים בספרו הגדול "אפיקי יהודה", שם הקשור לתוכן הדרוש, ולנושא המים].

ואלו הם קצות דרכיו בקודש. כל ימיו ולילותיו שקד על התורה. בלילות השבוע לא שכב במיטה, רק ישב על כסאו, ועסק בתורת ה' הן בנגלה והן בסתרי תורה. בעת שנאלץ לנפוש, תחב בין אצבעות ידו נר דלוק, והרכין והניח

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

ראשו על זרועו, לנוח ולישן מעט, וכאשר כלתה הנר מלאכתה, מלאכת ההבערה שלו, וההבערה באה עד קצה, התחיל להרגיש חמימות הנר בידו, והקיץ משנתו, והתגבר כארי, ונטל ידיו, וחזר למלאכתו הראשונה, ועסק בתהילות ה' ובתורתו ביתר שאת וביתר עוז. [ע"פ תיאורם של יוצאי חלציו - ראה "מים טהורים" מהדורת ניו יורק תשי"ז].

"כבוד אבי מורי הרב הה"ג ז"ל, היה גדול בתורה, ועמלו בתורה, ועשה נחת רוח ליוצרו, בדברו על לב השומעים דברים מאהבים ומלהיבים לבות בני אדם אליו יתברך, ושמרו דרך ד' לעשות צדקה ומשפט, כמו שעשה אברהם אבינו בלכתו בדרך פרסם אז מציאותו ויכלתו והשגחתו יתברך, והדומה לזה ממדות האלקיות... והיה מנהיג אל המקשיבים לקולו והמסתופפים בצלו, ביבשת האגדות, בתקון מדות הנאותות, ביראתו הקודמת לחכמתו, גם בלחלוחות ההלכות, אבי גדור - גודר בפרץ, אבי חבר - שחבר את ישראל לאביהם שבשמים". [בנו, בהקדמת הספר].

"ספריו היקרים המאירים כספירים, אשר הניח אחריו ברכה בקרב הארץ, שלוחותיו געשו עברו ים ההלכות והאגדות", [שם]. חיבורו "איי הים" - על אגדות הש"ס, נדפס באוסטריה בשנת תקצ"ה, ע"י בני המחבר, ושוב, בהוספות חדשות, בווארשא בשנת תרכ"ה. מחיבוריו האחרים: "אפיקי יהודה" ו"ים התלמוד" - על שיטות הש"ס, "מי מגידו" - על הגדה של פסח, "מי נפתוח ומים טהורים" ו"רדיפי מיא" - על שמות הנרדפים, ועוד.

מטרת החיבור דן - כנכתב בשער: "חובר על סדר אגדת הש"ס בבלי, בהעיר אוזן קורא המשכיל, לחקור מה ראו חז"ל להוציא את המקרא מפרשטו, ולהעמיס בו איזה כוונה שניה או שלישית. עוד יבואר באיזה מקומות, ישוב על ספיקות אשר העירו מפרשי האגדה מאז. עוד דבר טוב נמצא, להוציא לאור מקצת הענינים אשר הם לוטים בשמלת לשון חז"ל, והדברים סתומים וחתומים, אין חזיון נפרץ, אזי נחפשה חפש מחופש בקרב איש ולב עמוק, למען נמצא בו ספיר גזרת כוונתם ז"ל, אחריו יאיר נתיב הישר הולך בדרך המלך, ללמוד וללמד חכמה מוסר צדק ומשפט ומישרים. ולמה אשר כלל דברי הש"ס מתואר בלשון הקדמונים ים התלמוד לזאת תארנו את המקומות המדברים בו מענייני האגדה והדרשות בשם איים".

"ימי שנותינו בהם שבעים שנה", ובשנת תקפ"ח, ביום ח"י לחודש תמוז, שבק חיים לכל ישראל, ויהי "בכי גדול ומספד תמרורים, עוררו קהל ועדה, רגשת קול יללה נשמע פה אל הלקח עין העדה, בא לקיצו שנת שופר"א קא בכינא דבלי בארעא", [מדברי בנו וממלא מקומו בסלוני, הגאון רבי יוסף אליעזר ליבר הלוי עדל, בראש ספרו "אפיקי יהודה", ח"ב].

מצאצאיו, ידועים לנו: בנו הבכור, הגאון רבי אברהם הלוי עדל. בנו הגאון רבי יוסף אליעזר ליבר הלוי עדל - "מגיד מישרים" ו"מורה צדק" בק"ק סלוני, ומח"ס "דרכי יוסף". בנו רבי שלמה הלוי עדל - "מגיד מישרים" בק"ק שערשאב. בנו הגאון רבי מרדכי הלוי עדל הי"ד מק"ק ראווה. בנו הגאון רבי משה הלוי עדל.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק יג

רבי יצחק עטייה - מחכמי ארם צובא

מחבר: "רוב דגן"

[תקטו-תקצא]

"החכם השלם, דיין שדן דין אמת לאמתו, הרב הכולל כל אישורין, בישראל להלל מנהר כבוד מוהר"ר יצחק נר"ו, ענף עץ אבות וערבי, בן אותו צדיק תמים כתיב ביה, עפייה שפיר ואנביה, הא ברברבי, רון הוא הדר האב דמשתבח ביה קרא, אספקלריא המאירה, הרב המובהק בישראל גדול שמו, כבוד מוהר"ר ישעיה עטייה זצ"ל, איכו השתא דר בקשתא בעיליתא מתהלך בעדן גן אלקים, וירא מנוחה" - ה"ה הגאון המובהק המפורסם בדורו רבי יצחק עטייה - מחכמי וגדולי ארם צובא.

הלא הוא מחבר הספר הנפלא "רוב דגן" - דגן, אשר תוכן הספר ומעשהו, מבואר בשער החיבור: "ספר"א נהר וילך סוב"ב, סובב הולך על כל הים הגדול, מעוז ומגדול במילי דשמעתא, גוזר ים התלמוד לגזרים, הולך למשרים, ויצא יצחק לשוח בשדה, אשר ברכו ה', קא שקיל וטרי בדברים המשמחים את הלב. זאת פעולת האדם הגדול בענקים, חכו ממתיקים, דורש טוב לעמו, וה' עמו, שהלכה כמותו בכל מקום, לפני מלכים יתיצב, באמרי נועם טהורים, הלוא הוא החכם השלם והכולל, חין ערכו מי ימלל רב ועצום כבוד מוהר"ר יצחק עטייה נר"ו יאיר וחי לעולם לדור דורים".

הגאון רבי יצחק עטייה - שנודע בדורו לאחד המיוחדים שבין גדולי רבני אר"ץ - הלוא היא "א"ר"ם צובא" דמתקרי "חלב", נולד בסביבות שנת תקט"ו. שלשלת יוחסין מפוארת משתלשלת ועולה לו מאבותיו של רבי יצחק עטייה, אשר זכה להמשיך את השושלת המפוארת של חכמי אר"ץ - א"ר"ם צובא - המפורסמים. אביו, הוא הגאון המפורסם רבי ישעיה עטייה - מראשי חכמי ארם צובה, ומחבר הספר "בגדי ישע", שהיה שורש ונצר לרבנים וגאוניס מפורסמים חכמי אר"ץ מדור לדור. את יחוסו כבנו של אביו הגדול, מזכירים בערגה ב"הקדמת המאורות הגדולים הרבנים המובהקים בי דינא רבא ויקירא דק"ק ליוורנו יע"א", וכפי שהעתקנו את לשונם בראש דברינו.

עדות מיוחדת על ימי ילדותו המוקדמים, קבלנו מידיד נעוריו, הגאון רבי ישראל ששון - מגולי דיני אר"ץ, המעיד עליו בהסכמתו לספרו "זרע יצחק": "למדתי עמו בקטנותו, כאשר הקריב עצמו על מזבח התלמוד, כבר שבע, כבר תמניא, בוצין בוצין מקיטפיה ידיע, לדידי חזי לי זהרורי חכמה, אשתכחת ביה מכד הוה טליא, בחכמה, ויראת חטא, ועונה יתירה, שייף עייל שייף נפיק, ולא מחזיק טיבואת לנפשיה, ואינו כשאר כל אדם דנהיגי לאוקורי נפשיהו!"

כשהגיע לפרקו, נשא רבי יצחק את מחברתו הצדקנית הרבנית מ' לאה ע"ה, בתו של הרב "היקר ומאד נעלה, איש תם וישר" רבי מנחם ב"ר שבת זצ"ל, [הקדמתו לספרו "זרע יצחק"]. רבי יצחק עטוף היה כל ימי חייו ב"ייסורים של אהבה", ואיבד כמה מילדיו במגיפות וברעידת אדמה, בשנים תקנ"א ותקפ"ב. שתים מתוך שלושה מבנותיו שנולדו לו מאשתו זו הראשונה, נפטרו בילדותן, כשהן רכות בשנים, ולאחר מכן נפטרה אשתו הרבנית, בהשאירה אחריה תינוקות בת ששה חדשים, אשר גם היא נפטרה כעבור זמן קצר, רח"ל.

לאחריה, נשא בשנית את הרבנית הצדקנית מ' סבתיה ע"ה, שהיתה בתו של הרב "הישיש ונשוא פנים" - רבי אברהם סתהון זצ"ל. לאחר שגם היא חלתה רח"ל, שינו את שמה מ"סבתיה" ל"שמחה", ואשתני למעלותא בס"ד. ברם, גם לאחר מכן חי רבי יצחק חי חיי צער, ומנת סבל וייסורים רבים היה חלקו בחיים, שקיבלם באהבה. כמה מילדיו שנולדו מאשתו השנייה, נפטרו גם הם על פניו רח"ל.

למרות תלאותיו, לא פסק פומיה מגירסא, וכדבריהם של עורכי החיבור היקר דגן: "אשר מתוך דוחק ומתוך

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

מיעוט פרנסה, ישמח צדיק בה' וחסה, ולא פסיק פומיה מגרסא, ידיו רב לו, כותב ומעלה על הנייר ועל הדפתרא דבר בע"טו, ע"ט דודים מאירים ומזהירים".

מפאת קשייו בפרנסת ביתו, צירפו העורכים לספרינו בקשה מיוחדת: "הן עתה אליכם אישים זקנים וישישים בסוד קדושים, בזו כסף בזו זהב, המתנדבים בעם שאו ידיכם קדש וברכו את ה', משכו וקחו זה ספר התורה מיד הרב המחבר חיילים יגבר, על מנת שתעטרוהו בזהובים זקנים עם נערים. וכגון דא מצוה רבא היא, ומה' תהיה משכורתם שלימה, על אחת כמה וכמה, על פרוטה מאה קשיטה, ועם ה' החסד עושה אורים".

וכן נשנה בקשתם ביתר שאת על ידי הרבנים המסכימים דק"ק ליוורנו, ובצירוף דבר הבת שהגיעה לפרק "בתולה נישאת": "ובכן שפתינו אתנו יוצאות, וחולות אל כל פני הארץ, שרים ושרות וסגולות נדיבי עמים, עם בני ישראל רחמנים, אשר בכל גלילות ביתם פתוח לרוחה. מלאו ידיכם היום וקחו את ספר התורה הזה, ממזה בן מזה, יזה עליכם מי תורתו, אשר טח ורבה מתוך דוחק ומתוך טלטולא דגברא, ומזונותיו מצומצמים, טוב פת חרבה גמר קיחה קיחה. אי לזאת חושו אהדדי בכח וגבורה אתם הרי בני ישראל, והטילו מלאי לכיס הרב הנזכר דרופתקא דאורייתא, כי תלי ביה טפלי ובתולה שהגיעה לפרק הנושא כמשפט הבנות, ואין לאל ידו, ובעי סייעתא בעינא פקחא".

רבי יצחק מפורסם היה בדורו בגאונותו המופלגת, ושלט בכל חלקי ומכמני התורה. רבי יצחק חיבר חיבורים רבים שבהם העשיר את הלומדים בשפעת הידיעות והעיונים שבהם. הבולטים בהם, הוא הספר "רוב דגן" - על מסכתות הש"ס, והחיבור המצורף לו: "אות לטובה" - על נושאים ועניינים שונים, שהדפיס בליוורנו שנת תקפ"ח. בעת צרה, נדר להעלות את חיבוריו על מזבח הדפוס, ואכן קיים נדרו, וזכה להוציאם לאור עולם בחיים חיותו. ספרו האחרון הדפיס בשנת תקצ"א, [ומכאן שלא נפטר לפני שנה זו]. בחיבוריו הוא שוטח בפני המעינים חבילות חבילות של ידיעות, הן מתורתם של מפרשי הש"ס והסוגיות - "בעלי השיטות", והן משל גדולי הפוסקים ובעלי התשובות. כל אותה בקיאות מופלאה מסייעת לו להאיר עיני הלומדים בדבריו.

כאמור, ספרא רבא היה רבי יצחק, ואלה שמות יתר חיבוריו שנדפסו על ידו: "אשת חיל" - ביאור על 'אשת חיל', ליוורנו תקפ"א. "ויקרא יצחק" - דרושים על ויקרא במדבר דברים - המשך לספרו "זרע יצחק" הנ"ל, בצירוף קונטרסים: "דורש טוב" - השמטות לבראשית שמות, "עקב ענוה" - על מדת הענוה - ליוורנו תקצ"א. "זכות אבות" - על מסכת אבות, ליוורנו תקפ"א. "זרע יצחק" - דרושים על בראשית ושמות, בצירוף קונטרסים: יקרא דחיי - הספד, "פלפלת כל שהוא" - עניינים שונים בהלכה, וחידושים על מסכת סוכה, ליוורנו תקפ"א. "משרת משה" - ספר מקיף על כל היד החזקה להרמב"ם, וליקוטי הלכות על הבי"י והשו"ע, ליוורנו תקפ"ג. "פרפראות למעלת החכמה" - ליוורנו תקנ"ג. "תנא ושייר" - המשך לקונטרס "פלפלת כל שהוא", ומצורף לו: "פני המים" - פירוש על רש"י והמזרחי, ודרשות, ליוורנו תקצ"א.

הגאון הגדול רבי יצחק עטייה מראשי חכמי ורבני אר"ץ, נפטר לאחר סביבות שנת תקצ"א. תאריך פטירתו המדויקת איננו יודעים, ואף מקום קבורתו וציונו בקודש - אין אתנו יודע עד מה, זי"ע.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק יד

רבי שמואל שפירא מדרויא

מחבר: "מעיל שמואל"

[תקצח]

"הרב הגאון המפורסם בכל קצוי ארץ, חריף ובקי, סיני ועוקר הרים, צדיק מושל ביראת אלקים, כבוד שם תפארתו מהור"ר שמואל שפירא זצ"ל אשר היה אב"ד בק"ק דרויא וטעלו בזאמוט" - [מנוסח השער], כמו כן שימש קודם לכן כמה שנים ברבנות דק"ק פוניבז'.

ושם אביו, הגאון רבי אברהם שפירא - שהיה אב"ד דק"ק טעלו, והיה נצר ממשפחת "שפירא" המיוחסת, כמבואר בהקדמת ספר "חמדת שאול" לרבי שאול שפירא מפוניבז'.

וראה עוד שם [עמוד 4 טור 2], את המסופר על המחבר, שבתקופה הראשונה לאחר נישואיו, "שקד אהלים על התלמוד והפוסקים את שארו הגאון המובהק מו"ה שמואל שפירא זצ"ל הנודע במחוזי זאמוט בשם ר' שמואל דרוער בעהמח"ס מעיל שמואל על הש"ס". [למעשה לא ברור שם דיו הקשר המשפחתי המדויק ביניהם].

ספרו "מעיל שמואל", מכיל "חידושים נפלאים על הש"ס בדרך ישר ובפלפול אמת, סובב הולך לבאר כל חמירא בדברי רש"י תוס' ומהרש"א ז"ל" - כאשר בנוסח השער, והינו מהיחידים שכתבו חיבור על כל הש"ס ממש.

הספר נדפס ע"י בן נכדו - הגאון רבי מנחם נחום הלוי שטיקאן, שו"ב דק"ק רעזיצא, שהוסיף בשולי הספר את החיבור "פעמוני המעיל", מאת אביו הגאון "הישיש" - "זעירא דמן חבריא הצעיר לבית הלוי יקותיאל זלמן בלא"א מוהר"ר יוסף יוזל הלוי זללה"ה למשפחת קאצינעלינבויגין, חתן הרה"ג המחבר". הספר נדפס לראשונה בשנת תרנ"ז בוויילנא, [בבית הדפוס של ר' אברהם צבי קאצינעלינבויגין].

מתוך ההסכמות לספר, נמצינו למדים על ההערצה העצומה שרחשו לו גדולי הדור. ההסכמות ניתנו לספר כבר מתחילת שנת תרמ"א, שאז ביקש הנכד ר' יקותיאל זלמן הנ"ל להדפיסו, אלא שלא עלתה בידו.

הגאון רבי יהודה לייב משה הלוי אב"ד דק"ק וויסאקי, מעיד: "מימי נעורי שמעתי שמע מאת הגאון הצדיק המחבר זצלה"ה בארצות זאמיט כי הרעיש ארץ בגאונו וצדקתו". הגאון המפורסם רבי ירוחם יהודה פערלמאן אב"ד דק"ק פרוזין, מציין אודותיו, שהוא "היה מגדולי וגאוני הדור שלפנינו, והיה מפורסם בדורו בצדקתו ותורתו".

שאר בשרו - הגאון רבי יהושע העליר אב"ד דק"ק ניעשויעז יע"א, בנו של הגאון המפורסם רבי אליהו ראגאלער רבה של קאליש, מספר בהסכמתו: "זכרתי ימים מקדם, בעוד עודני באבי, שמעתי מכבוד מרן אאמו"ר הגאון החסיד מו"ה אליהו זצלה"ה האב"ד דק"ק קאליש, שסיפר לי איך שכבוד דו"ז הרב הגאון מוהר"ר אברהם זצ"ל האב"ד דק"ק טעלו, היו לו חמשה בנים גאונים וחסידים, והראשון היה נמנה הגאון החסיד מו"ה שמואל זצ"ל הנ"ל, ששימש אח"כ בכתר הרבנות במקום אביו בטעלו ובפאנוויעז ודרוע".

הגאון המפורסם - האדר"ת - ה"ה הגאון רבי אליהו דוד [בספר נדפס ט"ס 'אליהו יהודה' במקום 'אליהו דוד'] ב"ר בנימין ראבינאוויץ לבית תאומים אב"ד דק"ק פוניבז' שהיה שאר בשרו, מספר אף הוא: "זה לי רבות בשנים, בעוד טל ילדותי עלי, שמעתי מספרים תהילת אחד מגאוני הדור, בדורו של הגאון ר' אבלי ז"ל מוויילנא, והוא הגאון האמיתי צדיק נודע לשם ולתהלה ידיו רב לו בנסתר ובנגלה קדוש ד' מכובד מו"ה שמואל שפירא זצ"ל, אשר שכן כבוד פה קהילתינו ובעיר טעלו ודרויא יצ"ו, ואבותינו סיפרו לנו מצדקתו וגדולתו אשר יצא לו שם משמואל לתפארת בין

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

חכמי הדור".

ונסיים בעדותו של הגאון רבי יהודה לייב שלום אב"ד בעיר לובענישאק הסמוכה לדווינסק: "לשמוע אוזן שמענו וזקיננו ספרו לנו מהדר גאונו של הגאון האמיתי המפורסם כש"ת מו"ה שמואל זצ"ל אב"ד דק"ק טעלו ודרויא יע"א".

[יתר ההסכמות ניתנו מאת הרבנים הגאונים: רבי אלעזר משה הלוי הורוויץ מפינסק, רבי יוסף בער הלוי סולובייצק מבריסק, רבי מאיר פיימער בן הגאון רבי יוסף מסלוצק, רבי יעקב דוד ווילאווסקי - הרידב"ז - אב"ד דק"ק באברויסק, רבי יוסף שלופער אב"ד דק"ק וועקסנה - בעל "פורת יוסף", בשלהי שנת תרנ"ו קיבל המו"ל הסכמה נוספת מאת הגאון רבי יצחק ציוני מק"ק רעזיצא].

מתולדותיו מצאנו בהקדמת הנכד המו"ל: "הרב המאור הגדול הגאון המפורסם בכל קצוי ארץ חריף ובקי סיני ועוקר הרים צדיק מושל ביראת אלקים כקש"ת מו"ה שמואל שפירא זצלה"ה, אשר עדן בימי אביבו חנה פני עיר קהלת פאניוועז והיה שמה לאב"ד כמה שנים, אחר כך נתקבל לאב"ד לק"ק טעלו במדינת זאמיט, ומשם לקחוהו לאב"ד עדת ק"ק דרויא, ובשנת תקצ"ז ברוב השתדלות ותוקף עוז גברו עדת טעלו וחזרו והביאו אותו אליהם ברוב כבוד ותפארה. אמנם עוד לא האריך ימים אצלם, כי בשנת תקצ"ח נצחו אראלים המצוקים, נתבקש לשמי שחק להזריח שמש תורתו בישיבה של מעלה, וישב רוחו ונשמתו הקדושה בגני מרומים למקום אשר הוצבה משם, לאור באור העליון בעולם הנצחי".

אבי המו"ל, הגאון ר' יקותיאל זלמן, הוסיף ביאורים בדברי המחבר כשנאמרו בקצרה, ושילב בו גם מעט חידושים משלו, והציגם על שולי המעיל, ויקרא את שמם פעמוני המעיל, "כי כן יקראו בשם פעמונים אשר יחנו על שולי המעיל הקדש סביב", וכפי שמספר עוד: "בהיותי בק"ק ווילנא והראיתי ספר היקר הלזה לפני הרב הגאון המפורסם מו"ה בצלאל הכהן זצלה"ה מו"צ דק"ק ווילנא זי"ע, אמר לי בזה"ל: חזיתי בספריכם ולמדתי בו הרבה, הנה הוא ספר יקר הערך, הוא ספר הכרחי לכל הלומדים לבני הדור שלנו, ומצוה רבה היא להביאו לבית הדפוס, ולהוציאו לאור לכל העולם. אחר כך אמר לי החידושים אשר בשולי המעיל אשר יקראו בשם פעמוני המעיל, כפי הנראה המה חידושים שלכם, ואמר לי גם המה דברים נכוחים וישרים, כן המה ממש דבריו הטהורים זי"ע.

הנכד הדפיס את הספר מתוך כתב יד, והוא מציין שהרבה מכתבי היד נשארו ולא נדפסו על ידו, ובהם יתר החידושים והשו"ת, וגם "דברים קדושים בחלק הנסתר". וחותרם שמו: "דברי הכותב וחותרם אסקופה הנדרסת תחת רגלי חכמים ומתאבק בעפר רגליהם הצעיר לבית לוי יקותיאל זלמן בלא"א מו"ה יוסף יוזל הלוי ז"ל למשפחת קאצינעלנבוין חתן הרב הגאון המחבר מו"ה שמואל שפירא זצלה"ה אב"ד דק"ק דרויא וק"ק טעלו".

המחבר, וגם נכדו הנ"ל, לא הצליחו להוציא את רצונם מכח אל הפועל, והספר נדפס רק בשלהי שנת תרנ"ו, [ועריכתו הסתיימה ביום ה' חיי אלול], ע"י נינו הנ"ל - ר' מנחם נחום הלוי שטיקאן שו"ב בק"ק רעזיצא, שהיה בנו של ר' יקותיאל זלמן הלוי קצינלנבוין, בן בתו של הגאון המחבר, והוא זה שהדפיס למעשה את החיבור, ובשלהי הקדמתו, הדפיס עמוד נוסף ובו: "ספר היוחסין שלי", העולה עד הרמ"א, והסמ"ע, ועוד. [יחוס זה אינו של המחבר, אלא של נכדו - המו"ל. ויש לציין, שיחוס משפחת המחבר עצמו מצד אבותיו, נדפס בהקדמת ספר "חמדת שאול" הנ"ל, לרבי שאול שפירא מפוניבז].

נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק טו

רבי יעקב ברוכין מקרלין - בעל ה"משכנות יעקב"

מחבר: "קהלת יעקב"

[תקמא-תרה]

מן המפורסמים שבין גדולי ישראל בדורות קדומים, היה "האיש האלקי הרב הגאון האמיתי המפורסם מו"ה יעקב זצוק"ל - האב"ד ור"מ דק"ק קארלין", מחבר ספר "קהלת יעקב", אשר "תוכו נקהלו חידושים נפלאים, בפז מסולאים, על כל סוגיות הש"ס, אשר אסף וקבץ מערוגת מטעי השתולים על תלמי לבו, ובתבונתו הסיר רבי הקושיות, וזרועו מושלה לו בירושלמי ותוספתות וגדולי הראשונים, וחכמתם היא סמכתהו. עוד השיב לשואליו דבר ה' זו הלכה בד' חלקי השו"ע, לדעת מה יעשו בישראל. גם אמרים נעימים במלי דאגדתא, זעיר שם זעיר שם, ערבים לנפש שומעם". [מלשון שער הספר].

מלבד ספרו "קהלת יעקב" - הכולל חידושים בסוגיות הש"ס, ושו"ת בארבעת חלקי השו"ע, וחידושי אגדה, שנדפס לאחר פטירתו בוויילנא בשנת תר"ז, חיבר עוד את ספרו "משכנות יעקב" הכולל אף הוא שו"ת בארבעת חלקי השו"ע, ונדפס בוויילנא בשנת תקצ"ח.

אף את חיבורו "קהלת יעקב", ערך המחבר בחיי חיותו, וכפי שחתם הקדמתו: "כן עוד יזכני להשתעשע בנעימות תורתו הקדושה, ויחזקני ויאמצני להבין ולהשכיל דברי חכמים וסודותם, ובאמיתות תורתו ידריכני ויראני נפלאות, וכאשר התפלל נעים זמירות ישראל גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, ויהא רעוא דאימא מלתא דתתקבל, הלא כה דברי הכותב והחותם היום יום ה' י"א ימים לחודש מרחשוון דהאי שתא האדר"ת והאמונה לפ"ג פה קארלין יצ"ו. יעקב בלא"א מהור"ר אהרן זללה"ה חונה פה קארלין".

כל ימיו היה ר' יעקב חלוש בגופו, ואהבת התורה שבערה בו, היא זו שנסכה בו כוחות רעניים ויכולת להתגבר על חולשת מזגו. ברם, מיום ליום גברה חולשתו, עד שלא היה יכול לכתוב בעצמו את חידושי תורתו ואת תשובותיו לשואלים דבר ה' זו הלכה, והיה אומר לבניו את חידושי, והם העלוהו על הכתב, ובנו הקטן היה לו ל"משרתו בקודש, ולשמור בריאותו, כאשר ידוע לכל שער עמ"י. לשון בנו ר' סענדר הנ"ל, בהקדמתו.

[שם, בהקדמה, מקונן ר' סענדר על "פטירת בני יקירי מחמד עיני רך שנים כבן כ"ב שנה, המופלג ושנון מו"ה שמואל שמעלקא זלה"ה תנצב"ה, פתאום יצאה בו אש מה' ותוקד בקרבו, לוקחה למרום נפשו יום כ"ד לחודש אדר ב' שנה זו מבלי השאיר לי זרע שארית אחריו להשתעשע בו, למלאות לי מקום בני יקירי ז"ל ולהיות לי למוזכרת". וחותם שמו: "נאום הכותב והחותם ידיד לבית יעקב יום ד' י"א כסליו תר"ו לפ"ק קארלין אלכסנדר סענדר בהגאון המנוח מוהר"ר יעקב זללה"ה הכ"מ בעה"מ ספר משכנות יעקב וקהלת יעקב".]

הספר נדפס - כאמור - לאחר פטירת המחבר, ע"י "בן הגאון המחבר הרב החרף המפורסם הנגיד מו"ה סענדר נ"י", בדפוס "ראם" המפורסמת בוויילנא, בשנת תר"ז, לאחר שנצטווה על כך מאת אביו שנתים קודם לכן, סמוך לפטירתו ממש, וכפי שמתאר הבן בהרחבה בהקדמתו:

"אחרי רוב הימים, יום יום כי גברו מכאוביו חלישותו כי חזקה עליו, כוחותיו כי יתמעטו פחותים והולכים כל היום, כאשר הגיעו ימיו קרוב לארבעה וששים שנה, בהתחלת השנה שנת תר"ה בחודש כסליו, ביום השלישי לסדר תולדות שנה זו עד יום א' לסדר ויצא יעקב, יום יום כי הגדיל עליו חליו ומכתו אנושה, בכל עת ורגע רוחו נאסף, יום א' דנא בבוקר התחיל לדבר עמנו הרבה מענייני תהלוכות הזמן, ותועלת יצירת האנושי, על מה הוטבעו אדני יסודותיו,

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

וכחותיו מה המה, כאלה וכאלה הרבה בעינינו אליו.

"עוד השמיענו מפיו הקדוש הרבה סוגיות הש"ס ומאמרי זוה"ק, דברי קדשו בנחת השמיענו, עד כי הטייתי אזני לשמוע מפיו דברי קדשו, ויפתח עיניו וירא והנה ראשי נטויה, ויתן ידו על ראשי ויברכני, ויאמר אלי - אתה זה בני יקירי, הלא ידעת גודל יגיעתי ועמלי בחיבורי עוד שנית ערכתיו לפני היום, גם יסדתיו והכינוותיו, קראתיו בשם 'קהלת יעקב', חנני ה' לסדרו על מכונו גם בהקדמתו המסודרה, מבלי יחסר מאומה, חשבתי ודמיתי כי עוד יחבוש ה' חליי וירפאני, עוד יזכני להוציא לאור חפצי להביאו במכבש הדפוס לחלקו ביעקב וכו', אשר תקוותי כי ימצא המעיין בו די חפצו וכוסף נפשו".

"אמנם הלא רבות מחשבות וכו', חלישותי כי גברה בי, ימי כי הגיעו רוחי אין אתי, לא אדע ימי חיי כמה המה, אזכך בני ידידי, כאשר ידעתך זריו במלאכתך בכל עת, בפרט בעת כי תפיק בזה מאויי נפשי, חגור מתניך ותמהר ותחיש מעשיך להביא חיבורי דנא אל בית מכבש הדפוס, למען הוציא לאור חפצי. ידעתי בני גם ידעתי כי תכבד העבודה עליך, גם בהוצאת הדפוס, הלא אתך בני ובנותיי כל בית יעקב יחיו, ידעתי כי גם המה יהיו בעוזך, ובל יקפצו ידם לעזור אותך, חסדם מאתי לא תמוש לזכני ולזכות נשמותי, כן לא ימיש ה' חסדו מאתם כל ימיהם נצח".

"אמנם בני יקירי מעת היותך לאיש ידעתך, גם לעבדי נאמן ביתי קראתיך, לעמוד על משמרת דלתותי ועל ידך נשען בית יעקב, חזק ואמץ וה' אתך, עוד ימים יגיעו כי ירחם ה' את בית יעקב ישוב ינשאם ויגדלם כימי עולם, בל ימנעך דבר, וה' יהיה בכחך, ויעזרך להוציא לאור חפצי ומשפטי כזהרים, ידעתי בני ברצות ה' כאשר תגמור מלאכתך בהדפסת חיבורי דנא, הלא כל רואי בו ואוהבי נפשי יחישו וימהרו לקחתו ולהוסיף לך תמורתו, הלא מאת ה' תהי ברכתי עליהם להרבות הצלחתם, ולהגדיל שלומם וטובתם".

"כזאת וכזאת השמיעני יום יום, ויצונוני על ככה, יום ד' אחר חצי היום פקדני לקרוא לפניו דברי הרמב"ן הקדוש בביאורו על התורה, כאשר כל ימי חייו יום ולילה היתה יגיעתו בו, ואף גם טרם האספו הראה לנו חביבתו בקודש, וכי קשה עליו מאד פרידתו מאתו, זכותו עמדה לו כל ימי חייו - כן בל יעזבנו נצח. הרבה לדבר על לבנו דבריו הנעימים להשקית רוחנו מעצבון ותוגיון נפשנו, עד חצות לילה פסקו דברי קדשו, ונח מלהשמיענו עוד דבריו הנעימים, הלא הראנו אז, והכרנו בו כי נכונה הוא דרכו בקודש".

"יום מחר כחצי היום עיניו ולבו למרום נשא למסור נפשו הטהורה, אל אשר נתנה לו, ואל מקור מחצבתה להשיבה בקדושה ובטהרה. וכמו רגע כי הביט בנו בעין ימינו, נתבקש בישיבה של מעלה, ויצאת נשמתו בטהרה, ויגוע יעקב ויאסף אל עמיו, ויעקב הלך לדרכו וכו'. אהה ואוי לנפשינו, נפלה עטרת ראשינו, ונוטל מנו ארון עוזנו, השוד והשבר יחד כי הדביקונו, מי ינוד לנו ראש ומי ינחם אותנו: אבי אבי רכב ישראל ופרשיו..."

לאחר שראינו עוזו ונפלאותיו מימיו האחרונים, מן הראוי לשוב לראשית ימיו, ולקיים מאמר הכתוב: "כי שאל נא לדור ראשון, וכוון לחקר אבותיו". ובכן שלשלת יוחסין מפוארת משתלשלת ועולה לו מאבותיו, ראש משפחתו היה [דודי זקני] הרב הגאון המפורסם רבי יהודה - אב"ד דק"ק קלעצק ומייצעט, אחיו של [זקני] הרב הגאון המפורסם רבי אשר אב"ד דק"ק מינסק - אבי הגאון המפורסם בעל ה"שאגת אריה" זצ"ל.

בנו, היה הגאון רבי יעקב - שהיה מתחילה מורה צדק בק"ק סלוצק, ואח"כ מגיד משרים ומורה צדק בק"ק שקלאב, יותר מעשרים שנה. חיבורו - ספר "מורה צדק" על הלכות בציעת הפת, נדפס בשקלאב בשנת תקמ"ג, ונדפס על ידי בנו הגאון רבי אהרן אב"ד דק"ק פראפאייסק ובקראסנפאליע. ר' יעקב לא האריך ימים, ובהיותו כבן נ"ב שנה, נפטר בשקלאב ביום ד' בתשרי שנת תקל"ה.

אחד מילדי ר' יעקב - היה בנו הגאון המפורסם החכם השלם רבי ברוך שקלאבער - המפורסם בשם "ר' ברוך דאקטער מסלאצק". מנעוריו ממש נודע בגאונותו ובכשרונותיו המזהירים, "ובטרם הגיע לעשרים שנה, כבר נסמך לרב ומורה מאת הגאון רב הגליל מו"ה אברהם קאצענילנבויגען אב"ד דק"ק בריסק, כאשר נדפס בסי' יסוד עולם

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

שהו"ל". הקדמת "קרן אורה", ווילנא תרי"ז, מבני המחבר. נודע מצעירותו כמופלג בתורה, ושימש תחילה כמורה צדק בעירו, לימים נודע נתפרסם גם כחכם גדול מלא מדע וחכמה, וחיבר כמה ספרים על חכמות זרות [אסטרונומיה וכדומה]. לאחר שהשלים עצמו גם בחכמת הרפואה, באנגליה, שימש גם כרופא מומחה, ולעת זקנתו היה רופאו של הנסיך ראדזוויל, משום כך נקרא בשמו "ר' ברוך דאקטער".

לאחר מכן נתקבל ר' ברוך להיות דיין בק"ק מינסק, שם תירגם את הספר "אוקלידוס" ללשון הקודש [האג תק"כ]. בראש חיבורו זה, הוא מספר כי הגר"א מווילנא ציווה עליו להעתיק כפי יכלתו ספרי חכמה ללשון הקודש, "יען כי התורה והחכמה נצמדים יחד". כמו כן חיבר ואף ההדיר והוציא לאור כמה ספרים. [עמודי שמים" - ברלין תקל"ז, "קנה המדה" - פראג תקמ"ה, "קנה המדה" - שקלאב תקנ"א, "דרך ישרה" - האג תקל"ט. "יסוד עולם" לרבינו יצחק הישראלי - ברלין תקל"ז, ועוד]. לאחר מכן התיישב בק"ק סלוצק, ושימש גם שם כ"מורה צדק", וישב שם עד יום פטירתו בשנת תקס"ח, ביום שני - ב' דר"ח אדר, ושם מנו"כ. [מקורות תולדותיו ע"פ פינקסי סלוצק, ומתוך מאמריו ורשימותיו של ידידי הרב דובעריש וועבער מברוקלין על ק"ק סלוצק].

הגאון רבי אהרן - בנו של רבי ברוך הנ"ל - שהיה אחד מנכבדי וחשובי עיר מינסק, זכה לכמה בנים גדולי עולם, שהאירו את העולם בתורתם ובצדקתם, ומהם: בנו - הגאון רבי יעקב ברוכין אב"ד ור"מ דק"ק קרלין, שהיה מגדולי תלמידיו של הגאון רבי חיים מוואלז'ין, ה"ה הגאון המחבר ה"קהלת יעקב" דנן, שנולד לו בק"ק מינסק, בשנת תקמ"א. ואחיו הצעיר ממנו, ה"ה הגאון הנודע רבי יצחק מינקובסקי - אב"ד דק"ק קרלין, מחבר הספר המפורסם "קרן אורה" על מסכתות הש"ס, [נולד במינסק - בשנת תקמ"ח, ונפטר בקרלין - ביום ט' במרחשוון שנת תרי"ב]. אח נוסף, הוא הגאון רבי יהודה מרגלין - ספרא ודיינא, ומגדולי התורה בק"ק מינסק.

הגאון המפורסם בעל ה"קרן אורה" מילא מקום אחיו - הגאון רבי יעקב ברוכין בעל מחבר הספר "קהלת יעקב" דנן - בק"ק קרלין, לאחר פטירתו - ביום ו' לחודש כסלו, שנת תר"ה, ומנו"כ בקרלין, זכר צדיק לברכה.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק טז

רבי חיים קצבי - רבה של תלמסאון שבאלג'יר

מחבר: "צרור החיים"

[תקמז-תרכז]

"צדיק תמים, סבא דמשפטים, חכם עדיף מנביא", "דין הוא הדר, בקדש נהדר, מעלת ה"ה החכם השלם, הרב הכולל, ענותן כהלל, עצום ורב, כבוד מוהר"ר חיים קצבי כבוד מוהר"ר חיים קצבי זצוק"ל - נפשו צרורה בצרור החיים", "רב גובריה ורב חיליה, ברבבות נחלי, מה יפיו ומה טובו, ויראת ה' בקרבו, הולך תמים. דיינא הוא ונחית לעומקא דדינא, וכל מעשהו באמונה, ר'ב באישור, מי כמוהו מורה, שנים רבות ישוב על מדין בתלמסאון מתא, במותב תלתא, אבי יתומים".

הגאון המפורסם הראב"ד רבי חיים קצבי זי"ע, שנודע בדורו כ"צדיק תמים וירא ה' מרבים" - כהגדרת גדולי דורו, "היתה בו מדה מפוארה מדת השתיקה... שורש האמונה היה בו" - [ראה: "מלל לאברהם", ח"ב, עמודים רי-רטו].

ספרו "צרור החיים", שנדפס בליוורנו, מכיל חידושים ובירורים על מסכתות הש"ס, רמב"ם ושלחן ערוך ועוד. בסופו נספח ספרו "תוצאות חיים", המכיל דרושים וגם ביאורים על פירוש רש"י והרא"ם, וכן ספרו "פרפראות לחכמה" על התורה - נדפס כשנתיים לאחר הסתלקותו, בליוורנו תרכ"ט. מפסקיו מוזכרים בהערצה עצומה בספר "זבחים שלמים" לידידו רבי אברהם אנקאווא, על רמב"ם הלכות שחיטה, פרק ו אות פח, פרק ז "כסף אחר" סוף הלכה ה. [וראה עוד בספר "כתבי וחכמי תלמסאון"].

ב"התנצלות הרב המחבר" בא בספרות שאת חידושי החל כותב מצעירותו ממש, ואת החיבור שלפנינו הוא בהיותו כבן עשרים שנה בלבד, מתחילת שנת תקס"ז ועד לסופה בחודש אלול: "אלו הליקוטים שלקטתי ידי - יד כהה - כד הוינא טליא, כשהגיע צעיר למדבר, לקוטי בתר לקוטי, וכתבתי אותם בעטי, והנחתם בתוך ילקוטי, מה שעלה במצודתי, זאת היתה לי בשנת התקס"ז ליצירה, וברכתי על המוגמר בחדש אלול המרוצה בתשובה ומעשים טובים, והיא שנת עשרים שנה לשנותי, וסימן לדבר מבן עשרים שנה ומעלה יבא לצבוא צבא".

רבי חיים נולד בשנת תקמ"ז, לאביו - רבי יהודה קצבי. תחילת דרכו, עלה ונתעלה לכהן פאר ברבנות דק"ק תלמסאון אשר באלג'יר, ושנים רבות ישב בה על מדין. לימים עבר לעיר ווהראן הסמוכה, בה שימש כראש ישיבת "אהלי יעקב", וכרב העיר - "והיה מטופל בכל בני העיר בדיני ממונות איסור והיתר ודיני עגונות", [מלל לאברהם", שם].

על סיבת עזיבתו את העיר, מסופר בראש הספר: "מפני חמת המציק... ויברח הוא וכל אשר לו, ויטוש משכן שלו, ויטע אהלי אפדנו פה העירה [עיר ווהראן], ליהודים היתה אורה... מרבה ישיבה, לא ימיש מרחובה. מינוהו יחידי וטובי העיר לדיין... והוא שפט את ישראל באמת ובתמים". ["הקדמת המגיה"]. במשך כיוכל שנים שימש ברבנות, עד להסתלקותו בוהראן בשנת תרכ"ז.

רבי חיים לא היה לו בנים כי אם בנות, ואלה שמות חתניו לוקחי ששה בנותיו, אשר זכו כולם ל"תורה וגדולה במקום אחד", הרבנים הנגידיים והגאונים: רבי משה שוראקי, רבי יצחק שוקרון, רבי סעדיה לחאיך, רבי יעקב הכהן, רבי פינחס אדאהן, רבי משה אדאהן, הם אלו אשר עסקו בהוצאת חיבורו של חותנם הגאון רבי חיים קצבי, ותרמו רבות להצלחת הספר מהונם ומאונם בגופם ובמאודם.

נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

כמו כן, היה לו לרבי חיים בן חורג אשר מנעוריו גדלהו כבן. [נראה קובץ "זכור לאברהם" (חולון תשנ"ז-ח) מאמר
"על קהילת והראן ורבניה", על נכדו ותלמידו רבי חיים בן אברהם בלייח, רבה של תלמסן].

נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק יז

רבי יצחק אליהו לנדא - המגיד מוילנא

מחבר: "לשמוע בלימודים"

[תקסא-תרלז]

בין גדולי ווילנא נודע שמו של הגאון המופלא, שנודע בדורו בכשרונותיו ובתכונותיו המזהירות, ה"ה "המגיד מוילנא" - אשר זכה לתורה וגדולה במקום אחד, וגם בנבכי החכמה והמדע נודע שמו לתהילה, ה"ה הגאון המופלא רבי יצחק אליהו ב"ר שמואל לנדא, מחבר הספר "לשמוע בלימודים" - ביאור על אגדות הש"ס, שנדפס בוילנא בשנת תרל"ו.

הגאון המחבר נולד בוילנא בשנת תקס"א [ולא בתקנ"ט], לאביו - "הרב איש נודע בשערים, מדור דורים, מאפירי העיר ונדיבמו, שמואל בקוראי שמו הרב המפורסם לתהלה מו"ה שמואל לנדא ז"ל" [מנוסח השער].

מנעוריו, נודע כחריף ובקי עצום, הן במילי דשמיא והן במילי דעלמא. לאחר נישואיו, בשנת י"ז לימי חייו, קבע את דובנא לעיר מגוריו. ברבות השנים, חבר לחותנו בעסקי מסחרו בדובנא, והפך לעשיר גדול. באותה עת, נהג לשאת מדברותיו, ודרשותיו קנו את לב שומעיהם. יחד עם עסקיו המסועפים, אחז בעטו תמידין כסדרן, והעשיר את עולם התורה בחיבוריו הרבים. וכל זאת, מלבד היותו מטובי וגדולי עסקני היהדות הנאמנה, והיה "דורש טוב לעמו", כאשר הצטיין בטוב טעמו, והיה יודע תמיד לכלכל דבריו במשפט.

בערוב ימיו, עלה ונתעלה לכהן פאר כמורה צדק ומגיד מישרים בוילנא, מיום כ"ג באלול שנת תרכ"ח. את דרשתו הראשונה בעיר, נשא ביום זה, בבית מדרשו של הגאון מוילנא. [וראה עוד אודותיו ב"עיר ווילנא", ווילנא תר"ס, ח"א, עמוד 92-98. וראה ב"המגיד", שנה כ"א, 1877, עמוד 20].

כאמור, זכה ללשון לימודים, והיה סופר פורה, מחיבוריו: "אחרית שלום" - על הגדה של פסח, "בירורי המידות" - על המכילתא, "דובר שלום" - על סדר התפלה, "דרושים לכל חפציהם" - דרשות, "דרך חיים" - על מסכת דרך ארץ זוטא, "כפלים לתושיה" ו"מטע לשם" - על תרי עשר ותהלים, "לשמוע בלימודים" - על אגדות הש"ס, "מענה אליהו" - על תנא דבי אליהו, "מקרא סופרים" ו"עיסור סופרים" - על מסכת סופרים, "פתשגן הדת" - על התורה וחמש מגילות, "פתשגן" ו"חדשים גם ישנים" - על ספר משלי, "קול שאון" - הספד על אשת השר מוילנא, "רמת שמואל" - הספד על הרש"ש, "שמלה חדשה" - על הפיוטים, וחיבורים נוספים שנותרו בכתב יד.

ב"פתח דבר" בחיבוריו, הוא מעלה על נס את חיבוריו ואת מטרת יצירותיו: "נודע תהלוכות ביאורי אשר הכינותי בעזר הצור, על תנ"ך, וסדר התפלה, ותנא דבי אליהו, והמכילתא, ומסכת סופרים, ומסכת דרך ארץ. לא הלכתי בגדולות לבנות בצורות בשמי הפלפול ומגדול הפורח בחריפות, גם לא מטה רגלי להסתפק בביאורי המלות לבדנה מבלי שימת לב לשינויי הגופים להלביש לגבר שמלת אשה, וכלי גבר לאשה, ולשינוי עתים וחלופי הזמנים, ולשום מרבית העם כאיש אחד וכאלה, אך תמכתי אשורי במיצוע הדרכים, לבל יעדף בהמאמר כפילת הדברים, ולבל יחסר בו המזג די צרכו ליישר מעקשי השינויים במובן פשטי מושכלי, לבל יהיו לשמצה לעדת הנרגנים". וראה שם המשך דבריו הנעימים, כאשר מבאר לאשורו ביופי וצחות הלשון את מטרת החיבור דגן על אגדות חכמינו ז"ל.

ונח נפשיה דרבי יצחק אליהו, זקן ושבע מעש, בן שבעים ושש שנים לימי חייו, ביום כ' בכסלו שנת תרל"ז, קודם פטירתו ציווה לבנו שלא לכתוב תארים על מצבתו מלבד: "המגיד מוילנא".

נסיים את דברינו בתפילת המחבר בסיום הקדמתו: "וואני תפלה יהיו אמרי חבורי לרצון למקום ולבריות,

נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

ומנחתי הדלה תערב לפניו כקרבן כליל ועולה, וכאשר חסדי טובו יתברך עד כה עזרוני לבאר מקראי קודש ודברי חכמים וחידותם, כן לא יכלא רחמיו ממני לבלות ימי ושנותי עד תומי בהגיון התורה וחידושי אורייתא בטוב טעם ודעת, על מוסדי האמת למיפעת, ויהי חסדו עמדי, לברך בית כבודי, צאצאי ניני ונכדי, חילי ופועל ידי, לתעודה ולתורה, ויראת ה' הטהורה, ללכת דרך ישרה, במצות ה' ברה, ובימינו תיוושע יהודה וישראל, ובא לציון גואל", בב"א.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק יח

רבי מתתיהו ראבין מדאלינא

מחבר: "ברכת דוד"

[תקעה-תרמה]

הגאון הקדוש רבי מתתיהו ראבין אב"ד דק"ק דאלינא יצ"ו, מחבר ספר "ברכת דוד" על הש"ס, היה מתלמידי הרה"ק בעל ה"בני יששכר" מדינוב זי"ע, שימש עשרות בשנים כרבה של דאלינא, ונודע בדורו לגאון אדיר בנגלה ובנסתר. לימים נתפרסם כ"מקובל" אשר רבים שחרו לפתחו, ואף נהג באדמו"רות - כאשר הוא מקבל "פתקאות" (קוויטליעך) מכל דורש ומבקש עצתו וברכתו.

רבי מתתיהו היה גיסו של הגאון רבי משה תאומים אב"ד דק"ק האראדענקא, אשר מכנהו "גיס" בספר תשובותיו "אוריין תליתא" (סימנים: ט-ל), גם בנו ה"ה הגאון רבי נפתלי הירץ אב"ד דק"ק דעלאטין וויעלקאטש, מכנהו בתואר "דוד" בספרו שו"ת "שער נפתלי" (סימן ג').

הגאון רבי משה מהאראדענקא בסוף "הקדמת מילין" שערך לספרו "דבר משה" (לבוש, תרכ"ד. בהקדמה זו, הוא מפרט את יחסו מכל הצדדים), הוא מזכיר את חותנו: "מנשים באהל תבורך, האשה אשר עמדי, עזרי מעם ה', הרבנית הצנועה מ' אסתר מלכה תחי', בת חותני הרב הגביר המנוח מו"ה שלמה ליבר-מאן ז"ל מראווא, ובסוף ימיו אוה למושב לו בצפת עה"ק תובב"א, ושם מנוחתו כבוד, תנצב"ה. בן להרב הגאבד"ק קראקוויץ - מו"ה יעקב זללה"ה. וצאצאיו וצאצאיו צאצאיו, זרע ברוכי ה', ה' עליהם יחי, וישאו ברכה מאת ה', חיים עד העולם". הרי לנו שמו של חותנו, הגביר רבי שלמה ליברמן, שעלה לארץ הקודש מעירו ראווא, ומנו"כ בצפת. רבי מתתיהו נשא כנראה גם הוא את בתו של הגביר רבי שלמה ליברמן, וכך נעשה לגיסו של הגאון רבי משה מהאראדענקא.

כפי הנמסר במגילות היוחסין התייחס אבי חותנו - הגאון רבי יעקב אב"ד דק"ק קראקוויץ - הנ"ל, על צאצאי הגאון הקדוש רבי יהושע - בעל ה"מגיני שלמה", שהיה מצאצאי רש"י הקדוש זי"ע. חמותו, מרת פייגא ע"ה, היתה נכדתו של הגאון רבי יונה תאומים - ה"קקיון דיונה", שהיה נכדו של השר המפורסם רבי שאול וואהל - מלך פולין, ומשם ואילך יחסו מפורסם למעלה בקודש.

"רבי מתתיהו ובניו", למעשה אין אנו יודעים בבירור את שמות ילדיו של רבי מתתיהו. נמסר על בן בשם רבי פרץ יצחק ראבין, כמו כן נמסר על אחד מבניו שהמשיך אחריו ברבנות העיר "דאלינא" ובאדמו"רות, אולם, איננו יודעים אודותיו.

"חתני לוקחי בנותיו" ברישומים אלו אנו מוצאים אחת מבנותיו של רבי מתתיהו ראבין מדאלינא, שנישאה ליהודי בשם: רבי דוד שפיגל מדעלאטין, ("דעלאטין", עיר מגוריהם ומקום רבנותם של קרובי לבית "תאומים" הנ"ל).

בעתון "המגיד", (מיום: 1/9/1898. כנראה: י"ד אלול תרנ"ח. עמוד 7), נמסר ידיעה מצערת על פטירתה הטראגית של אשתו הי"ד, הכותב מתאר שם מקרה "מרגיז נפש" שארע ל"מר דוד שפיגל - חתן הרה"ק מתתיהו רובין נ"ע מדאלינא" - בעל "בית המרוזח" שבכפר "יאמנע הסמוך לעירנו". במקרה העגום, נרצחה זוגתו - בתו של ר' מתתיהו, ור' דוד ושתי אנשים נוספים נפצעו קשה, על ידי גוי שפל שביקש מהם הלוואה כספית, ולא נענה מיד.

יתכן שהיה לו חתן בשם: רבי ישכר משה. כך נראה - אם כי לא בבירור - מתוך רשימת ה"פרענומערנאטין" לספר "דרש משה" (מאת הגה"ק המקובל רבי משה אוסטרר), שנדפס בשנת תרל"ט, ויש לעיין בזה ואכ"מ. בשנת תרי"ד אנו מוצאים את רבי דוד רובין - דיין ומו"ץ בדאלינא, ומצינו תשובה אליו בשו"ת "חסד לאברהם - קמא" חושן משפט

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

סימן כ"ח, הרב מאיר ונדר מעלה השערה שיתכן ומדובר בבנו של רבי מתתיהו דנן. (ראה בספרו "מאורי גליציה", בערכו, וראה עוד שם חלק ד' עמודים: 716-717, פרטים מספר אודות רבי מתתיהו ותולדותיו), רבי שמעון רובין מ"מ בדולינא נזכר בספר "ברית אברהם", ואין ידוע אם הוא ממשפחת רבי מתתיהו.

למרות פרסומו הרב בשעתו, בדורו ובעירו, לא נודע מרבי מתתיהו כיום כמעט מאומה, אף שם אביו לא ידוע לנו. על פי מסורת משפחתית, התייחס כדור "שישי" להגאון המפורסם בעל הש"ך זי"ע. משוער שנולד בסביבות שנת תקע"ה, ונפטר בסביבות שנת תרמ"ה, מנו"כ בדאלינא.

לאחר פטירתו, בשנת תרמ"ו (כפי שנכתב בשער הספר, ולא בתרמ"ג, כפי שנדפס בטעות ב"בית עקד הספרים") - נדפס בפרעמישלא חיבור אחד מתוך חידושי הרבים, חידושים ופולפולים על מסכתות ברכות שבת עירובין, ונקרא שמו ספר "ברכת דוד". אין בספר "הסכמות", ואף לא "הקדמה" וכדומה, כך שלא ניתן לשאוב מידע על המחבר מספר זה.

שרידים מתורתו בבירורי הלכה, אנו מוצאים בכמה ספרי "שאלות ותשובות" שנושאים ונותנים בדבר ה' זו הלכה עם רבי מתתיהו ראב"ן מדאלינא. מהם: שו"ת "אוריין תליתא", סימנים ט' וי'. שו"ת "שער נפתלי" סימן ג'. בשנת תר"ה, משיב לו הגאון רבי שלמה דרימר בספרו שו"ת "בית שלמה" חלק או"ח סימן ק"ח, ובסיום המכתב מכנהו "שאר-בשרי". בשנת תרכ"ב בספר "חסד לאברהם" תנינא חו"מ סימן י"ג מכתב ממנו, בשנת תר"ט בשו"ת "מגדל השן" סימן י"ח. בין השנים תרל"ה-תרל"ז נושא ונותן בשו"ת מהרי"א הלוי ח"ב סימנים: צ"ב קי"ב, וכן בספר "טוב טעם ודעת" תנינא סימן קע"ו, ובשו"ת מהרי"א סימן ס"ג.

שמו מופיע גם בשמות החותמים - "פרענומערנטיין" - בספרים שונים, ומהם: "שרף פרי עץ חיים" - דאלינא, תרכ"ו, "הרב ר' מתתיהו ראב"ן". "אמרי שהם" - דאלינא, תר"מ, "הרב הצדיק ר' מתת"י רבין". "תפארת למשה" - תרכ"ג. "נזיר השם" - תרכ"ט, (המו"ל מכנהו שם: ש"ב), עם אחיו רבי יוסף שלמה. "דרש משה" - (מאת הגה"ק המקובל רבי משה אוסטרר) - תרל"ט.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק יט

רבי חיים חזקיהו מדיני - בעל ה"שדי חמד"

מחבר: "מכתב לחזקיהו"

[תקצוג-תרגום]

אחד מן הרבנים המפורסמים ביותר שבין רבני העיר חבון, היה הגאון המפורסם רבי חיים חזקיהו מדיני, שנודע על שם ספרו הגדול "בעל השדי חמד", אשר נודע בכישוריו המזהירים עוד מימי נעוריו, ורבותיו ניבאו לו עתידות ונצורות. מיום עמדו על דעתו שקד בעסק בתורה בהתמדה עצומה יומם ולילה, ועמל לרכוש לעצמו בקיאות עצומה בכל ספרי הקודש, ובמיוחד בספרי הפוסקים, ראשונים ואחרונים. שקידתו וידיעותיו המופלגות הפליאו את כל רואיו.

"וישם לילות כימים לשקוד על דלתי התורה והעבודה. לבד שהיה נותן שיעורים פרטיים בתורה, וימלא כרסו בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים וגם מחכמת הנסתר לא הניח ידו. וכאשר הניח לו ה' מסביב, שם ליבו להחל הבניין הנהדר אשר שאף אליו תמיד - לחבר אנציקלופדיה של הלכה, ופרי עמלו הרב היה ספרו הגדול והמפורסם "שדי חמד", שרוב חלקיו יצאו לאור עוד בחיי המחבר, ומהם בכמה מהדורות ומקצתם אחרי פטירתו". [הרמ"מ מלויבאוויטש זי"ע, שעסק ויגע רבות בהפצת ספרי ה"שדי חמד"].

בעל ה"שדי חמד" נולד בירושלים, ביום ז' במרחשוון שנת תקצ"ג, למשפחה ירושלמית וותיקה ומיוחסת. אביו, הגאון רבי רפאל מדיני, נודע בדורו כתלמיד חכם מופלג, דרשן, ושד"ר של "כוללות ירושלים", ושם אמו הצדקנית מ' קאלו וידה ע"ה. בילדותו, חונך על ברכי אביו, אולם מלבד חינוכו התורני שקיבל מאביו, קיבל תורה גם מפי אחיו - הגאון רבי שמואל מדיני, וכן למד תורה מפיהם של רבניה הגדולים של העיר באותה עת, ה"ה הרבנים המפורסמים: ה"חכם באשי" וה"ראשון לציון" - הגאון רבי יצחק קובו, וכן "ראש בית הדין" בירושלים - הגאון רבי יוסף נסים בורלא, ועוד.

בשנת כניסתו לעול תורה ומצוות, נסמך להוראה. בהיותו צעיר לימים, נשא לאשה את זוגתו הרבנית מ' רבקה ע"ה. לנישואיו, שהתקיימה בביתו של הרב יצחק פרחי בירושלים, הגיעו רבים מגדולי הדור, לאחר ששמו נישא לתהילה כבר אז כגאון צעיר. לאחר נישואיו המשיך לעסוק בתורה, כאשר הוא סמוך ונשען על שלחן אביו.

ברם, בשנת תרי"ג, אחר פטירתו של אביו בבגדאד - בעת שליחות, ואבד ממנו המשענת הכלכלית, והוא נאלץ לשאת בעצמו בעול כלכלת הבית. רבני ירושלים, ובראשם ה"ראשון לציון" רבי חיים נסים אבואלעפיה - הנודע בכינויו רב חנ"א, שלחוהו לקושטא - ה"ה "איסטנבול" המפורסמת - בירת האימפריה העות'מאנית, שהיה אז מקום תורה חשוב, על מנת להסתייע שם בקרובי משפחתו האמידים. ה"שדי חמד" נסע דרך איזמיר, ולאחר שהות קצרה שם באיזמיר - הגיע לקושטא. שם, עסק רבות בהוראה בשלוש עשרה השנים הבאות, ושימש שם כדיין, ונתפרסם כתלמיד חכם מופלג ביותר. שם, תמכו בו קרובים מבני משפחתו, אותם הוא מזכיר בשמותיהם בחיבוריו, והוא מציין שלמד תורה "בביתם ובחומותם, בשובה ונחת".

אולם ימי שלותו לא ארכו. לימים, חלה שם במחלה קשה ומסוכנת ביותר, וקרוביו עזבוהו ולא באו שוב לעזרתו, עד שהגאון רבי יוסף הלוי - מרבני קושטא, ראה בצרתו ונחלץ לעזרתו, ו"הזיל זהב מכיסו למאות ולאלפים על הרפואות ועל הרופאים, עד שנתרפא". לאחר שקם מחוליו, מוכרח היה בעצמו למצוא מקור לפרנסת משפחתו. מאז, הוא מסר שיעורים בבתי יחידים. ה"שדי חמד" מתלונן על תקופה זו: "בעוונתי לא נזדמן לי מקום קבוע ללמוד בכל ימי השבוע, כי אם יום אחד בבית בעל הבית אחד, ויום אחר בזולתו"...

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

כארבע עשרה שנה ישב ה"שדי חמד" בקושטא. בשנת תרכ"ז, ביקר שם אחד מהיהודים העשירים מהאי "קרים", [רוסיה. "קרים" - בלשוננו], והפציר בו לקבל את עטרת הרבנות בעיר "קאראסו-באזאר" אשר במדינת "קרים". הקהילה היהודית בקאראסו באזאר היתה הגדולה ביותר בחצי האי קרים, שהיה אז בשליטת רוסיה הצארית, ועם הזמן נעשה לדמות הרבנית הדומיננטית ביותר באיזור. [בני הקהילה ידועים כקהילת קרימצ'קים - קהילה יהודית עתיקה בחצי האי קרים, דוברי טטרית].

במשך שלשים ושלש שנים שבהן כהן כ"רב הכולל" [הרב הראשי], הביא מהפכה גדולה בסדרי חייהם של היהודים ב"קרים", תיקן תקנות חשובות וגזר גזירות להיטיב את מצבם הרוחני של בני הקהילות שהיה בכי רע, ואשר על כך עמד מיד עם הגיעו: "נוכחתי לדעת כי אינם בני תורה, וזמן זמנם זמניהם לא היה להם מרביץ תורה כראוי להם... כי הרבנים שקדמוני שפת בני העדה מוזר להם, ולא יכלו לקרב דעתם עמהם, ולדעת מעשיהם ותהלוכותיהם בדברים העומדים ברומו של עולם, שבני אדם הללו מזלזלין בהם, לא במרד ולא במעל, ולבית יעקב חטאתם, מחסרון ידיעה, ידעתי כי למחיה שלחני אלקים, להרים דגל תורתנו הקדושה, לשמור גדרה וסייגיה, בעזרתו יתברך". משכורת פעוטה, ארבעים רובל לחודש, ניתנה לו, ובה הסתפק. אף בימי מצוקתו, בעת אשר השיא את בנותיו, לא הסכים לקבל תוספת מעדתו העניה. לימים, יסד בה "ישיבה" שבה הרביץ תורה לבני הקהילה. בזמנו הפנוי עסק בכתביב חיבוריו ההלכתיים. כמו כן, תירגם ספרי קודש לשפה התאטארית המקומית, ועסק בהוצאתם לאור לטובת בני הקהילה.

בשנת תרכ"ח, שנה בלבד לאחר בואו ל"קרים", נפטר עליו בנו יחידו, והדבר ציער אותו ביותר. נוסף לצער זה, חלה - כמה שנים לאחר מכן - בשנת תרל"ח, במחלה קשה, ומאז "נחלש מאור עיניו". יש מוסרים, שבתקופה זו נוסף לו השם "חיים" לסגולה. [לימים, נהג לכתוב את עצמו וכן לחתום בכינוי זה: החח"ם]. את שלושת בנותיו השיא שם לשלשה מתלמידיו, שהתפרנסו שם כבעלי מלאכה מקומיים, [בסנדלר, בחייטות, ובכובענות].

בימים ההם התחיל בחיבור ספרו הגדול "שדי חמד", שפירסם את שמו בכל העולם היהודי. רבים מרבני רוסיה ופולניה, הונגריה ורומניה, צפון אפריקה ואסיה, פנו אליו בשאלותיהם, ובקשו לקבל ממנו את חוות דעתו. לא רק בעיני היהודים היה נכבד ומקודש, אלא גם בעיני הגויים המקומיים שהיו מבקשים את ברכתיו ועצותיו. במיוחד היה מכובד מאוד בין הישמעאלים, שהחשיבוהו לאיש אלקים קדוש, בשל הדר זיו פניו המאירים, וזקנו הנאה שהיה יורד על פי מידותיו, והגיע עד קרוב לברכיו. [כאשר הובא לקבורה, ליווהו ביראת הכבוד. מסופר, שבילילה שלאחר מכן, התגנבו הישמעאלים לבית הקברות, חפרו את קברו, ורצו לפנותו לחצר בית תפלתם. הדבר נתגלה, ובני הקהילה בירושלים שלחו אנשים לשמור את קברו ימים רבים].

בשנת תרמ"ו, כאשר יצאה הגזירה לגרש את כל הנתינים הזרים, עמדו לצידו "שרים גדולים ונכבדים", והוא נשאר על מקומו. בשנת תרנ"ט, עזב את משרתו, והחליט לעלות לארץ הקודש, [בין היתר, גם על מנת לזכות להיטמן ולהיקבר בה]. בצאתו את העיר, "אנשים למאות ולאלפים באו אל החוף ועמדו על רגליהם עד אשר נעלמה הספינה על מימי הים השחור". ביום שלישי, ה' לחודש תמוז, הגיעה אונייתו ליפו, ויהודיה יצאו לקבל את פניו. ביפו, שהה שבועיים. ביום שלישי, י"ט בתמוז, הגיע לירושלים עיר מולדתו ומשאת נפשו. קבלת פנים גדולה נערכה לו, ועיתוני התקופה פרסמו את דבר בואו, וסיפרו על גדולתו של האורח.

בבואו לירושלים, קיבל על עצמו להתנהג בפשטות, ולא לנהוג בשררה ורבנות, ולעסוק בעיקר בהשלמת חיבורו ה"שדי חמד": "ידעתי כי באתי אל הארץ הקדושה לא תהיה פרנסתי מרווחת כבראשונה, אבל יודע ריבוני כי על דעת כן באתי, להתנהג כאחד העם ולא לילך בגדולות, לא בנוי המלבושים, ולא שום דבר מהנהגת בני אדם, כי רק כאחד מדלת העם תהיה כל הנהגת ביתי, בלחם לאכול ובגד ללבוש, לא אכילת מעדנים, ולא לבושי שנים, וחלילה מלקבל עלי שום משרה גדולה או קטנה, למען תהיה דעתי פנויה לעסוק במלאכתי בסידור המערכות, ולא יטרדוני ולא יפסיקוני טרדות אחרות".

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

ברם, שמו הטוב הלך למרחוק, ורבים פנו אליו בשאלות מגלויות רחוקות. וכך הוא מעיד על כך: "רבו טרדותי למעלה ראש לא במילי דמתא בלבד כי רובם באו מעלמא מכל קצווי ארץ ואינם רחוקים זה בכה וזה בכה בעניינים במינים ממינים שונים". הדבר היה לאחר פרסום ספרי ה"שדי חמד" בעולם, כאשר "בספרו זה שם לו המחבר למטרה להמציא למעיין בו כל דין והלכה, וגם כמה עניינים באגדה, על שורשיהם, יסודותיהם וענפיהם מהתלמוד ועד אחרון שבאחרונים, מסודר במשא ומתן ושקלא וטריא עם המקורות שמהם שאב אוצר ידיעותיו ופסקי דינו. הספר 'שדי חמד' נתחבב ונתפרסם בכל המדינות, והרב המחבר נעשה כשולחני מפורסם ונאמן, אשר אליו הריצו שאלות ותשובות מכל קצווי תבל בבקשה לחוות דעתו המכרעת". [הרמ"מ מליובאוויטש זי"ע].

"בפי העם הוא נקרא - 'החח"ס', ובפי כל לומדי תורה - ה'שדי חמד'. יושב לו רב ב'קאראסו-באזאר' בחצי האי 'קרים', ובה קהילות של קרימצ'קאים ואשכנזים, ומצודתו פרושה על כל רחבי העולם התורני, האשכנזי והספרדי, ומכל עבר פונים אליו בשאלות בהלכה ובבקשות להסכמה, כעדות עצמו שימדי שבוע בשבוע יביא הבי-דואר טומס מכתבים מינים ממינים שונים".... [רשימת ר"י אלפסי].

מאחר ש"הכבוד רדף אחריו" בירושלים, עזב את העיר, ובשנת תרס"א התיישב בחברון, אולם לאחר פטירת רבה של חברון הגאון רבי רחמים יוסף פרנקו, כאשר נשארה העדה ללא מנהיג, לא יכל לעמוד בפני הפצרותיהם ותחנוניהם של ראשי הקהל, וקיבל על עצמו את משרת הרבנות דק"ק חברון. [משכורתו היתה שלשים נאפוליונים לשנה]. שם, בחברון, יסד ישיבה גדולה שבה למדו בחירי האברכים שבעיר, והוא מסר לפנייהם שיעורים בכל יום. בחברון, שימש כ"רב הכולל" במשך חמש שנים בלבד, עד ליום פטירתו.

היה זה שנים מועטות בלבד לאחר שנתקבל לרב בחברון, בחודש מרחשוון שנת תרס"ה, כאשר ה"שדי חמד" נפל לפתע למשכב, וכעבור שבועות אחדים, ביום ערב שבת קודש וערב חנוכה - אחר הצהריים, ביום כ"ד בכסלו שנת תרס"ה, בהיותו בן ע"ב שנה - כמנין "את מספר ימיך אמלי"א", עלתה נשמתו השמימה, כאשר טרם עלתה בידו לסיים את מלאכתו הגדולה, ולא זכה עדיין להשלים את כל חיבוריו. מנו"כ שם בחברון.

ספרא רבא היה בעל ה"שדי חמד". ברם, שמו יצא לתהילה ונודע בקרב ישראל בעיקר על שם ספרו המונומנטלי - "שדי חמד", אשר הוא מעין "אנציקלופדיה הלכתית", שבו מכונסים כל הדינים וההלכות מתוך תשובותיהם של רבותינו האחרונים, לפי ערכים בסדר א"ב. שמונה עשר כרכי חיבורו הגדול - ה"שדי חמד", נדפסו במרוצת השנים - החל משנת תרנ"א - בווארשא ובפיעטרכוב. הספר, הכולל בתוכו: פסקים, חידושים, כללים, היה מרגע יצירתו לאחד מן הספרים המרכזיים והנודעים ביותר באוצר הספר התורני, ונדפס במהדורות רבות ביותר. יחודיותו של הספר, מלבד היקפו הרחב וסידורו הנאה בצורה שכמעט ולא היה מצוי קודם לכן, מצויה גם בכך שנכללו בו תשובות לשאלות הלכתיות בני ימינו שעמדו על הפרק ואשר התעוררו בתקופתו של המחבר, והוא מקיף את תשובותיהם של חכמי אשכנז וחכמי ספרד גם יחד.

יתר חיבוריו הם: "אור לי" - שאלות ותשובות. נדפס באיזמיר בשנת תרל"א. הספר נדפס לזכר בנו יחידו שנפטר עליו בחייו. הספר נדפס בעילום שם. "בקשות". נדפס באודיסה בשנת תרל"ט. את הספר חיבר בימי רבנותו בקרים. "מכתב לחזקיהו" - ספרו הראשון של ה"שדי חמד". פירוש על המשנה, חידושים ושאלות ותשובות. נדפס באיזמיר בשנת תרכ"ה. "נעים זמירות". נדפס בווארשא בשנת תרמ"ו. גם ספר זה חובר בימי רבנותו בקרים. "פקועות שדה" - הוספות לספרו "שדי חמד". נדפס בירושלים בשנת תר"ס. אף צוואתו המפורטת, נדפסה בראש חלק י"ד של ה"שדי חמד".

נסיים בהערכת כ"ק הרמ"מ מליובאוויטש זי"ע על חיבוריו: "בשנת תרכ"ה יצא לאור ספרו "מכתב לחזקיהו", הכולל חידושים בששה סדרי משנה, חידושי גפ"ת למסכת ברכות וסדר מועד, ושאלות ותשובות שונות. בספרו זה

נפתלי אהרן וקשטיין מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

מראה הרב חיים חזקיהו מדיני בקיאות עצומה בכל חדרי התורה, ועד מהרה קנה לו שם גדול בין רבני וחכמי
טורקיא, ושמעו הולך וגדול". זכר צדיק לברכה וזכותו תגן בעדינו.

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

פרק כ

רבי גרשון שטערן - אב"ד מ'לודאש

מחבר: "ילקוט הגרשוני

[תרכא-תרצו]

רבה הנערץ של של העיר "מאראש-לודאש" שברומניה ["במדינת זיבענברגען"] הגאון המפורסם רבי גרשון שטערן, נודע בכשרונותיו המבורכים, מלבד גאוניותו המופלגת וחסידותו היתירה, והיה ספרא רבא לישראל, מיד לאחר מלחמת הראשונה, למן היום אשר ישיבתו - שבה הרביץ תורה ברב כשרון לתלמידים - בטלה ונסגרה, הקדיש את מלא כוחו ומרצו לחיבור ועריכת ספריו המפורסמים, והעשיר את עולם התורה בשנים עשר כרכי "ילקוט הגרשוני", כרכים מלאים כל טוב - מזן אל זן, על התורה, חמש מגילות, נביאים וכתובים, חידושים בסוגיות הש"ס, שו"ע אורח חיים ויורה דעה, אגדות הש"ס ועוד.

ר' גרשון נולד בק"ק ה' מאד שבהונגריה בשנת תרכ"א לאביו הרבני המופלא רבי משה שטערן, שהיה בנו של הגאון הצדיק רבי אברהם שטערן - שנודע בדורו כ"רבי אברהם חסיד".

למד תורה מפיהם של גאוני דורו המפורסמים, הרבנים הגאונים הקדושים: המהר"ם שיק, החתן סופר והקול אריה, וכן למד מפי הגאון הקדוש המפורסם רבי עמרם בלום אב"ד ק"ק ב' אויפאלו - בעל ה"בית שערים" שהעריצו ביותר, ובחר בו להיות חתנו כאשר השיאו לבתו הצדקנית - ה"ה מחברתו הראשונה - הרבנית מרת מרים ע"ה, שנפטרה בצעירותה בחיי אביה, [ראה בהקדמת שו"ת "בית שערים" חלק או"ח].

בשנת תרמ"ה עלה ר' גרשון ונתעלה לכהן פאר כרב ואב"ד דק"ק מאראש-לודאש הנ"ל, ושם עמד בראשות ישיבה לתלמידים מצויינים יראים ושלמים שנתקיימה עד שנת תרע"ד, עת פרץ מלחמת העולם הראשונה. לאחר שבטלה ישיבתו, החל בחיבור ספריו עריכתם וכתבתם, ומאז פקיע שמיא בעולם התורה בחיבוריו הנפלאים "ילקוט הגרשוני" אשר נתקבלו בחביבות יתירה בקרב הלומדים בבתי מדרשות ובשערים המצויינים בהלכה.

וזאת מלבד חיבוריו השונים שהדפיס עוד מקודם לכן, מהם "אבל כבד" הספד על הגאון המפורסם רבי חיים סופר זצ"ל, פאקש תרמ"ו, ובסופו פלפול במסכת פסחים. וכן "תפארת למשה" דרוש אגדה ומוסר אשר דרשתי לכבוד יום פטירת משה רבינו ע"ה בסעודת חברה קדישא דפה, פאקש תרמ"ח. "מקור דמעה" מספד מר אשר קוננתי לאחר פטירת הגאון רבי הלל ליכטענשטיין אב"ד דק"ק קאלאמיא והגאון רבי יצחק אהרן איטינגא אב"ד דק"ק לבוב ועוד כמה צדיקים שהלכו לעולמם בשנה הזאת, ביום ערב ר"ח תמוז שנת תרנ"א, פאקש תרנ"א, ובסופו חידושי גפ"ת. קונטרס "מרבה ישיבה" תשעה מכתבים שפירסם בשנות תרנ"ג-ו בכתב-עת "אללגעמיינע יידישע צייטונג", אודות חיזוק הישיבות דמדינתינו, סיגעט תרס"ב, מטרתו המרכזית של הליקוט הינה קריאה להקים קרן בני הישיבות העניים כתרס"ב בפני הסעמינאר, אשר הוקם לצודד נפשות נקיים ברשת הרעפארס של הניאולוגים, ובסופו חידושי גפ"ת במסכת חולין. ספר מעניין בשם "תפלות לעולי ציון" שחיבר עבור עולי ציון שבאו להתחנך אצל הכותל המערבי ולהשתטח על קבר רחל אמנו ועל קברי אבותינו ואמותינו במערת המכפלה בחדש אייר שנת עת"ר, ספר זה נדפס - למרבה הפלא בעיר אלכסנדריה שבמצרים בבית הדפוס של ר' יעקב בן עטר. הדברים נדפסו בספר "מסעי בני ישראל" שנדפס באידיש, בפאקש באותה שנה, בשוכם מן הארץ, עברו התיירים דרך אלכסנדריה, וכנראה שהמחבר הספיק להביא בה חוברת זו לדפוס. בשער הספר: פרי עשתונותיו של הרב... ר' גרשון שטערן נ"י אב"ד דק"ק מאראש-לודאש במדינת זיבענברגען. תרגום עברי של הספר "מסעי בני ישראל", עם התפילות, נדפס על ידי ר"נ בן-מנחם, במאמרו "מסע לארץ ישראל בשנת תר"ע", בקובץ "סיני", [כרך ל', תשי"ב, עמודים רנ-רפ].

נפתלי אהרן וקשטיין

מח"ס ויתילדו

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון 08-8679877 / פקס 1538-8679877
דוא"ל - vekshtein@bezeqint.net

בס"ד

לחן מיוחד זכה חיבורו "ילקוט הגרשוני" על אגדות הש"ס, שנדפס בסיגעט בשנת תרפ"ב, שבו השכיל המחבר לטוות לעצמו קו ברור בכתובת הספר, בליקוטו ובעריכתו, את מי לקרב ואת מי לרחק, וכלל גדול הציב לעצמו מיד בראשית מלאכתו, וכדבריו בהקדמתו - "אקדמות מילין": "להודיע ולהיוודע, שלא שמתי בילקוטי זה רק אותם הפירושים המתאימים עם כוונת המאמר, ונכנסים על תוכו בריווח ולא בדוחק, אך אותם הפירושים הרחוקים מכוונת המאמר הרחק כמטחוי קשת, השמטתי לגמרי".

לאחר שהמחבר מביא דוגמא של מאמר נפלא מאת אחד מגדולי ישראל, המשלב בחידושו הברקות גאוניות הבנויים ומיוסדים על אדני פז מדברי חכמינו ז"ל בכמה מקומות, ברם הוא מציין על כך: "אם כי הדברים דברי טעם הם, בכל זאת רחוקים המה מכוונת המאמר כרחוק מזרח ממערב". וכאן הוא מסכם את עבודתו בקודש "וכהנה מצאתי הרבה פירושים בספרים שונים על הרבה אגדות הש"ס שאין מתאימים עם כוונת המאמר, וריחקתי בזרוע, כי תורתנו הקדושה 'אמת' כתיב בה. אך הפירושים הנראים קרוב לאמת, ושום שמץ דוחק לא נמצא בהם, אותם קרבתי בשתי ידים, ואספתים אל תוך ביתי, ונתתי להם יד ושם בילקוטי".

כתיבת תולדותיו של אותו גאון וצדיק לא יבואו אל שלימותם, לולא העתקת נוסח מצבתו המעיינת והמקורית, אשר אותה הוא ניסח בעצמו בחיי חיותו: "פה נטמן / גרשון בן משה ואסתר מלכה / רב אב"ד דפה והגליל יע"א / בעהמ"ח ספרי ילקוט הגרשוני / י"ב חלקים ועוד שאר ספרים / נפטר ביום ט"ז אייר שנת / תרצ"ו לפ"ק / ג"ר הייתי, ר"ב בוז שבעתי, ש"לום ומנוחה אהבתי, וברשת מלחמה נפלתי, נ'רדפתי ולא שקטתי, ב'תורה עמלתי, נ'ועמה טעמתי, מ'פירה ומטובה לרבים שלחן ערכתי, ש'אול אשאל ואבקשה מאלוקי בעודי, ה'ספרים שחברתי ימליצו טוב בעדי, ו'אסתר' בצל כפי השכינה לעולמים, מ'תחת ל'כיסא ה'כבוד כל הימים, אכ"י"ר".

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין
ויתילדו

מפתח לרשימת התולדות שבקובץ זה:

- א. רבי אברהם נפתלי [צבי] הירש הלוי [שפיץ] רעבץ מניקלשבורג, מחבר: "מלא רצון", [תיז - תעב]
 ב. רבי משה בירדוגו - המשבי"ר, מחבר: "ראש משביר", [תלא-תצא]
 ג. רבי אברהם אריה לייב כהנא - מחכמי הקלויז דבראדי, מחבר: "אור הנערב", [ת"ק - תקמ"ח]
 ד. ובנו - רבי שלמה זלמן כהנא מאוסטרהא, מחבר: "דברי שלמה", [תקמ"ב - תרי"ב]
 ה. רבי רפאל יפה - דיין ומו"ץ בק"ק פייזער, מחבר: "אור לישרים", [תצו? - תקסה?]
 ו. רבי אברהם טייב מתוניס, מחבר: "חיי אברהם", [- תקפ"א]
 ז. רבי ישכר ויינגוט - אב"ד דק"ק טשנסטחוב, מחבר: "פתחי שערים", [תקמ"ט - תריב]
 ח. ובנו - רבי מיכאל דוב ויינגוט - אב"ד דק"ק לויביטש, מחבר: "אגודות אזור מדברי", [תקע"ט - תרמז]
 ט. רבי צבי אליעזר סלוצקין - מחכמי שקלוב, מחבר: "מצא חן", [ת"ר? - תרס"א]

* * * * *

רבי אברהם נפתלי [צבי] הירש הלוי [שפיץ] רעבץ

מחבר: "מלא רצון"

[תיז - תעב]

מן הדמויות הזוהרות והנדירות ביותר בין חכמי הדורות, היה הגאון המופלא בדורו, המקובל האלקי, הרב הקדוש רבי אברהם נפתלי [צבי] הירש הלוי [שפיץ] רעבץ זצ"ל מוורמייזא, מחבר הספר המופלא "מלא רצון" על הש"ס.

אביו, הגאון רבי משה סג"ל שפיץ - מגדולי ונכבדי ק"ק ווינה, אשר הוא וילדיו היו ממגורשי "שפיץ", והגלו עם הגולים בעת גירוש ווינה בשנת תל"א, [תחילתו ביום ח' לחודש מנחם-אב שנת ת"ל], והתיישב עם בני משפחתו בק"ק ניקלשבורג. מאוחר יותר, קבע את מקום מושבו בק"ק פראג. נפטר בשנת תנ"ה, ושם מנו"כ.

משפחה מפוארת זו - משפחת "שפיץ" המיוחסת - נודעה לשם ולתהילה ע"י שנים מבניו של רבי משה, הלא הם: הגאון המופלא המקובל רבי אברהם נפתלי הירש מוורמייזא - בעל ה"מלא רצון", ואחיו הנגיד המפורסם רבי אברהם הלוי שפיץ - מפרנסי ומנהיגי ק"ק ווינה. רבי נפתלי הירש כינה את עצמו בכינוי: "רעבץ". מסתבר שתקופה נכבדת מחייו התגורר בעיר "רעבץ", ועל שמה נקרא.

מילדי ר' משה - ידועים לנו ששה בנים ובנות, הלא הם: א. בנו, הגאון המופלא בעל ה"מלא רצון" הנ"ל. ב. בנו, הגאון רבי רפאל הלוי שפיץ, חתן הגאון רבי אליקים געץ - אב"ד דק"ק הילדסהיים. נהרג על קדח"ש בשנת תע"ז בק"ק ווילנא. חתנו, הוא הגאון רבי יוסף העלין, בנו של הגאון רבי אברהם - בעל "זרע אברהם" על המדרש. ג. בנו, רבי יצחק הלוי שפיץ. נפטר בק"ק פראג, ביום י"א בשבט שנת תמ"ה, ושם מנו"כ. ד. בנו, רבי אברהם הלוי שפיץ, פרנס ומנהיג בק"ק ווינה, מנגידי העיר ומנדיביה. מנו"כ בווינה. ה. בתו, מרת מרים ע"ה. נפטרה בק"ק פראג, בר"ח כסלו שנת תע"ד, ושם מנו"כ. ו. בתו, מרת גנענדיל ע"ה, אשת רבי יהודה לייב ב"ר ישראל בינגא מק"ק ניקלשבורג.

הגאון המופלא רבי אברהם נפתלי צבי הירש הלוי שפיץ רעבץ, זצ"ל, נולד בניקלשבורג בשנת תי"ז. דבר זה, מתורתו של רבינו עצמו למדנו, שכן בהקדמת ספרו "מלא רצון" הוא מספר שהספר נדפס בשנת ת"ע, אחרי שלושים שנות

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

עבודת הקודש בקהילות שונות, כשהוא מציין שהוא תקבל לרבנות בגיל עשרים ושלוש. מכאן, שהספר נדפס בהיותו בן חמישים ושלוש. מעתה, צא וחשוב, ותמצא את שנת לידתו - שנת תי"ז.

בשלהי הנוסח שבשער הספר "מלא רצון", נרשם ברכה מיוחדת לאחיו הנ"ל, ה"ה "האלוף הקצין המסולא ה"ה מהר"ר אברהם שפיץ סג"ל והוא בווינה". וזאת, על שם: "שהזיל זהב מכיסו על הוצאות הדפוס". גם בהקדמתו הוא מצינו לשבח: "אחי ידידי וחביבי הוא האלוף והמרומם הקצין המפואר ה"ה כ"ש כהר"ר אברהם שפיץ סג"ל יצ"ו". למרבה הפלא, אח זה נקרא בשם "אברהם" כשמו שלו עצמו. מכאן נראה ששמו מלידה היה "נפתלי הירץ" בלבד, ואילו השם "אברהם" נוסף לו כסגולה להבראתו מחולי וכדומה, וכפי שהיה נהוג בימים ההם להוסיף שם אשר מוזכר בתורה דווקא, וגם לא הקפידו כאשר אחיו או בנו או אביו נקראו גם הם בשם זה.

בהגיעו לפרקו, נשא רבי נפתלי הירש את בתו של הרבני התורני הקצין רבי אליעזר ב"ר יקותיאל זלמן כ"ץ אשכנזי מק"ק ניקלשבורג. קיבל תורה מפי מורו ורבו הגאון רבי יהודה ב"ר ניסן - המכונה מהריב"ן - בעל ה"בית יהודה" - אב"ד ור"מ דק"ק קאליש, והוא מצוטט מדבריו בחיבורו. כמו כן, למד גם מפי הגאון הקדוש המפורסם רבי אהרן שמואל קייזנובר - המהרש"ק - בעל ה"ברכת הזבח", כנראה שהיה זה בשנות בריחתו של המהרש"ק לניקלשבורג, מכירתו של המחבר. אולי גם למד מפיו של הגאון רבי ליפמן שיק - אב"ד דק"ק קרמניץ, ובספרו "ירושת נפתלי" עמ"ס ברכות [המצורף לחיבורו "מלא רצון"], הוא מביא את מה ששמע מפיו.

צעיר לימים היה רבי נפתלי הירש כאשר נקרא לשבת על מדין ולהורות לעם ה' דבר ה' זו הלכה, והוא שימש ברבנות מני אז ועד יומו האחרון בכמה וכמה קהילות קדושות ברחבי מדינת מעהרין. בעקבות כך, עלתה במחשבתו הרעיון לערוך ולחבר את חיבוריו:

"ויהי כי ארכו הימים ונתתי אל לבי כי זה שלשים שנה כמעט שאני עוסק בישיבות ופולפולים, כי נתקבלתי לרב כאשר הייתי בן כ"ג שנים, והייתי במדינות מעהרין רב ואב ב"ד באיזה קהלות, וגם בביתי ובקהילתי ק"ק ניקלשבורג לו עשיתי מעשה רוקם בתחילת הזמנים כמה פעמים בהיותי דיין קבוע שם, ואין זה תועלת להיות לרצון לפני השמים ונגד הבריות. עד אשר בשנת התס"ג העליתי במחשבתי לעמוד על עמדי, לחבר את המחברת 'מלא רצון' על כל הש"ס, והתחלתי באיזה דברים להעמידם בספר מיוחד, והיו קו לקו זעיר שם זעיר שם.

"ובאשר שבתחילת שנת תסד"ל נתקבלתי להיות רואה צאן קדשים, פה קריה נאמנה ק"ק ווירמישא והגלילות, ואתפלל אל ה', שמע תפילתי האזינה אל תחנוני באמונתך ענני בצדקותיך, ואודה את שמך על חסדך ועל אמיתך כי הגדלתי על כל שמך אמרתך, תעניני ותרחיבני בנפשי עוז, ואף כי רם ה' את שפל יראה וגבוה ממרחק יודיע אותי דעת ובינה, להבין ולהביא מחשבתי אל הפועל, והשם יגמור בעדי ה' חסדיך לעולם מעשה ידך אל תרף להטריף בטריפת הזמן, עד שאברך על המוגמר - גמרא גמיר, למלאו"ת רצוני במל"א רצוני. [בהמשך, הוא מספר כיצד היה נוהג לחבר את הספר קמעא קמעא, ואח"כ שב ותיקן את מה שכתב].

ובכן. בסביבות שנת ת"מ, בהיותו כבן עשרים ושלוש שנה בלבד, נתמנה הגאון רבי נפתלי הירש שפיץ לשמש כאב"ד ור"מ דק"ק דרעזניץ, ושם נהג נשיאתו ברמים עד שנת ת"נ, שאז נתקבל לכהן פאר כאב"ד דק"ק רוסטיץ. כעבור שנתיים, בשנת תנ"ב, שב לעיר מולדתו ניקלשבורג, ושימש שם תחילה כדיין ומורה צדק, עד שלאחר מן עלה ונתעלה לשמש כראש בית הדין דק"ק ניקלשבורג. שם שימש גם בתור "בורר מדינה".

בניקלשבורג השתתף ר' נפתלי הירש יחד עם הגאון רבי דוד אופנהיים ובית דינו, בהשבעת הדיבוק. בהקדמתו לספרו, מזכיר ר' נפתלי הירש את סיפור הוצאת הדיבוק על ידו, שהתפרסם אז בכל תפוצות ישראל, ואף נדפס בשעתו בכמה חיבורים. הדבר ארע ביום ראשון, כ"ה בשבט שנת תנ"ו. "וחס לי כי אין אני המשתמש בשמות לפעול בהם פעולות חלילה, אך היה פועל אחד המשמש בשמות בפעולות, ואני כמסייע שיש בו ממש לכוון איזה עניינים, ולדבר ולקבוע לו זמן היציאה בדברים השייכים לזה הענין".

והנה, בשנת תנ"ו נדפס בפירודא [פירט] ספר בשם "זרע קודש מצבתה", ובסופו קונטרס "מעשה ה' כי נורא הוא", שחובר ע"י הגאון המקובל רבי משה ב"ר מנחם [גראף-פרעגר] מניקלשבורג זצ"ל, מחבר הספר "ויקהל משה" בעניני קבלה, שנדפס בדעסוי בשנת תנ"ט, [עליו הסכים גם הגאון המופלא המקובל האלקי רבי "אברהם נפתלי הירש צבי

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

ב"ר משה שפיץ סג"ל רעבץ", בניקלשפורג, ביום ד' באייר שנת תנ"ה]. ככל הנראה, אליו התכוון ר' נפתלי הירש כ"פועל אחד המשמש בשמות בפעולות".

עיקר תוכנו של הספר, "לזכות כל אחד ואחד מישראל אות ברית קודש", ובאו בו "כל התיקונים והאזהרות שיעשה האדם וחי בהם שלא יבא ח"ו לידי מכשול". בסוף הספר, צורף הקונטרס הנ"ל, שבו מסופר אודות הנער אברהם ב"ר חיים מק"ק שעפס שבפולין, אשר זה ששה שנים רצופים שנכנס בו רוח תזזית, ומענה אותו, ובא לניקלשבורג למצוא שם מזור ותרופה, ואכן איתרחש ניסא ע"י המקובל רבי משה [גראף] פרעגר מניקלשבורג, אשר השביע את הרוח שיצא מגוף הנער, ביום שני כ"ו לחודש שבט שנת תנ"ו. וכדי להיות לזכרון לדורות, ניתן לכתוב במגילות ספר. חתומים על הסיפור, הגאונים רבי דוד אופנהיים ורבי נפתלי הירש סג"ל שפיץ, ועוד עשרה מגדולי וחכמי עיר ניקלשבורג.

ואכן, רבי נפתלי הירש נודע בדורו כאחד מגדולי המקובלים. אחד משבע חיבוריו הנזכרים בהקדמת ספרו "מלא רצון", הוא חיבור שלם בתורת הקבלה. שם, בהקדמה זו, נזכר גם עיסוקו במלאכת הקודש כ"מוהל", ומספר ש"באו בברית על ידי, לערך ת"ש ילדים בדם ברית קודש".

סופר פורה היה רבינו. בהקדמת ספרו "מלא רצון" הוא מספר על חיבוריו השונים: "אבקש רצון מהש"ת להשלים עוד ספרים אחרים מן נחלת שבעה ספרים שלי". והם: א. ספר "שבע רצון" - על התורה. ב. ספר "ברכת נפתלי" - שאלות ותשובות וחיידושי דינים. ג. ספר "מלא רצון" - ה"ה חיבורו המונומנטאלי על הש"ס, אשר מטרתו - כלשונו - "להשוות המחלוקת בש"ס", והוא "חיבורי שעסקתי בו שבע שנים, וקראתי על עצמי 'וחברון שבע שנים נבנתה'". בהמשך, הוא מבאר את הפסוקים הללו הרומזים עליו, על פי דברי הזהר הקדוש, עיי"ש במתק דבריו. ד. ספר "ירושת נפתלי" - השגות על "רצוף אהבה". ה. ספר "ירושת דרום" - בעניני קבלה. ו. ספר "ירושת ים" - ש"בו נמצאו קושיות ופרוקים הרבה בגמרות ותוספות, וברש"י על התורה, וגם דקדוק, ושירים, וחשבונות, ותשובות - בסוגיות ים התלמוד, ומאורעות". ז. ספר "שדה נפתלי" - חיידושי הלכה ותוספות על כמה מסכתות.

הוא מנמק שם ב"טעמי השמות, על שם הפסוק 'ולנפתלי אמר נפתלי שבע רצון מלא ברכת ה' ים ודרום ירשה', ונפתלי על מרומי שדה", כאשר הוא מקשר בין שמות הספרים לתוכנם. ולעניינו - טעם קריאת שם הספר "מלא רצון": "נגד ספר 'ויקרא', שהוא 'תורת כהנים', המקריבים קרבנות הנקראים 'שלמים', שעושים שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, יהיה 'מלא רצון' זה הספר, להשים שלום בכל הש"ס וים התלמוד..." "והנה לשלישי ולרביעי לו שמענו, זה הספר 'מלא רצון' שלי, זה הוא ספר השלישי, ומצינו שהשלישי חביב".

ואכן, חיבור נדיר ומיוחד בסגנונו הוא הספר "מלא רצון", שחובר על ידי "הרב המופלא כמוהר"ר אברהם נפתלי הירש הלוי נר"ו בן כהר"ר משה שפיץ סג"ל ז"ל רעבץ רב אב ב"ד ור"מ בק"ק ווירמיישא והגלילות" - כפי שמכונה בשער הספר, שנדפס בפרנקפורט דמיין בשנת ת"ע. [בתוך החיבור, שילב המחבר גם ביאורים נפלאים בדיבורי תוספות תמוהים, מתוך חיבור נוסף שלו הנזכר לעיל, הנקרא בשם ספר "ירושת נפתלי"].

תוכן הספר ויחודיותו על שלל גווניו, נתבאר היטיב אף הוא בעמוד השער: "זה הספר יהיה ממלא רצון לעשות כרצון איש ואיש, לתרץ כל הדברים הקשים בכל הש"ס - זמ"ן נק"ט [= ז'רעים מ'ועד נ'שים נ'זיקין ק'דשים ט'הרות], והם שבעים תיקוני הש"ס, כי נמצאו שבעים פנים בשבעים לשונות בש"ס, שנראים כדברים סותרים, וכאילו אחד משני דברים אינו אמת ח"ו, להפך השיטה או להחליף, או סמי או חסורי מחסרה והכי קתני, וכן כל הדברים הן במעשים או באמירה משמיה דחד, וחס לומר שאחד מהם אינו אמת, ובא המחבר לתרצם ולחברם במחברת האוהל להיות לאחדים, והם בכתובים בספר הלז, על אלף ותק"ן מקומות בש"ס".

בראש הספר מתנצל המחבר על כך שלא טרח לבקש הסכמות מרבני הדור כנהוג, וזאת משום שבלאו הכי אינו ספר של פסקי הלכות. ועוד, משום שנהוג להפליג בדברי ההסכמה בשירות ותשבחות מוגזמות ומופרזות, והוא בענותנותו ביקש להימנע מכך. ברם, מאחר שהספר לא נדפס בעיר מגוריו, כי אם בעיר פרנקפורט, משום כך לא יכול היה להימנע מלדרוש את הסכמת רבה של העיר פרנקפורט באותה העת, הוא ניהו "מחותני הגאון הרב המופלא המאור הגדול כמוהר"ר נפתלי כ"ץ נר"ו רב אב ב"ד ור"מ דק"ק ורנקפורט", ה"ה הגאון הקדוש המפורסם המקובל האלקי רבי נפתלי כ"ץ מפפד"מ ופוזנא - בעל ה"סמיכת חכמים" זי"ע. [ככל הנראה, קיבל שם המחבר את הסכמותיהם של רבנים נוספים שם בפרנקפורט, אלא שנתבקש מהם לא להדפיסם בספר, והוא מילא את מבוקשם].

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

בפתח דברי הסכמת ה"סמיכת חכמים" זי"ע, שנכתבה על ידו ביום ב' ט"ז תמוז ע"ת רצון לפ"ק, אנו מוצאים פעמיים את הציון "וכו" - בסמוך לשם המחבר. נראה ברור שהמחבר השמיט שם את התארים והשבחים הרבים שהרעף עליו כותב ההסכמה, ואשר - כאמור לעיל - נפשו סלדה מהם. הגאון הקדוש בעל ה"סמיכת חכמים" זי"ע מוסיף ומברך בשולי הסכמתו את כל מי שסייע בהדפסת הספר: "והמסייע ביד רום מעלתו בדבר הזה, יהי מבורך מאלקי המבורך. ויזכה לרב טוב בעולם הארוך", עכ"ל.

לימוד בפני עצמו הוא הקדמתו המופלאה של המחבר, עשיר התוכן, עז הביטוי וצח הלשון - כסגנונו בכל חיבוריו וכתביו. [דוגמאות זעירות, פנינים מצחות לשונו, ומנועם שימוש ב'לשון נופל על לשון': "...בעיון תחת עיון, בקביע תחת קביע"..." על משקל הפסוק: "עין תחת עין, כויה תחת כויה"..." או: "וכל זה צריך לייחד ביחודא שלים, להשלים בעשיית שלום על ישראל ועל רבנן ועל תלמידיהן, דעסקין באורייתא בתורה שלימה שלנו"..." ועוד רבים דוגמתם]. יש לציין, אשר בין הרצאת דבריו בהקדמתו, משולבים פרטים מתולדות חייו, והם אשר משמשים כיסוד ובסיס לכתבתו ותולדותיו ע"י חוקרי הדורות.

מעניינים הם דבריו בסיום ההקדמה, שם הוא מזהיר שלא ילקטו מדבריו רק את הדברים שנראים להם, וישמיטו את מה שלא ימצא חן בעיניהם, והוא מרחיב על כך במשל ע"פ מעשה שארע מאה שמונים שנה לפניו במדינת "נאווי" מונד"א", כאשר כוונתו לסיפור גילוי של אמריקה, והוא מספר שם את המעשה בהעמדת ביצת קולומבוס... [ולענייננו: "אבל לא שיהיה זאת לפני, שיהיה ספר שלי רק כמורה דרך על המעקשים את זאת, היה לא תהיה לכם לפוקה ולמכשלה, ויהיה זאת למשל ולשנינה, בעדות נאמנה"....].

שם בהקדמה, מרחיב המחבר בדוגמאות מופלאות של קטעי גמרא שעל פניהם נראים כמי שקשים להולמם, מן הטעמים המפורטים שם, והוא מיישב אותם בגאונות מדהימה. מעיקרי התמיהות, הכיצד יתכן שנמצאו בש"ס סוגיות שונות שיש בהם חרטה ושינוי והחלפת פרטים ומסורות, היתכן שאחד מהאמוראים משקר חלילה! ולא נחה דעתו עד שהשקיע עצמו בפענוח האמת שבכל 'הוה אמינא' ואיך שני האמוראים שמסרו משמיה דחד באופנים חלוקים - בעצם לא נחלקו. הוא עבר על הש"ס בשיטתיות במשך שבע שנים, וטרח ליישב את כל הצדדים ולהשוות כל המחלוקות.

כשהגמרא מתרצת 'אלא אימא כך' או 'תני כך', אין זה שינוי גירסא, אלא עלינו לפרש המאמר והברייתא ככתבם וכלשונם אבל בפירוש אחר. או, כשאמוראים נחלקים אליבא דרבם, היינו מפני שרבם אמר המימרא בלשון מסוימת הסובלת את ב' השיטות, ואינם משקרים ח"ו. או כפי שמרחיב בהקדמתו את אופן הלימוד הרצוי בסוגיית 'אלא אי איתמר הכי איתמר', 'אלא אי איתמר', כשתרצה להציל המאמר מן הקושיא, דע לך שיהי איתמר, שחוץ מהמאמר הידוע לך יש עוד מאמר שמגלה פירוש אחר על המאמר הקודם. המעניין בסגנונו כאשר במסגרת דבריו הוא נדרש לתאר את ההיסטוריה של כל מימרא, מה אמר פלוני, ומה שאלו אותו, ואיך התווכחו, והוכיחו, ופירקו, וישנו והלכו וחשבו וכו', כאשר כל סוגיא הופכת לדיון מרתק כאשר ההוגה והמעניין בדבריו חש את עצמו כחלק ממנו וכמי שמצוי זה עתה ממש בשבילי סורא ופומבדיתא, ובבחינת 'בעל השמועה עומד לנגדו'.

"...ועסקתי בזה שבעה שנים מן שנת תס"ג עד שנת ת"ע לפ"ק, ולא היו תמידין כסדרן כי ידוע מה שמוטל על מורי הוראות היושבים על מדין שצריכין לעמוד על משמרתן, וגם אנכי עמדתי על משמרת הלוי להשפיע אל התלמידים המקשיבים, אך בכל זאת ראתה עיני, ולבי בהול עמי, לעיין על הדברים, ולפרק בפירוק משא דבר ה', להשיג בהשגחה פרטיות בפרט וכלל, כל דבר שנאמר ונישנית בשינוי דברים, או שינוי דעת, או בכל דבר שנישנית - שלא נישנית אלא בשביל דבר שנתחדש בחידושין, וקיבצתי אמרים בקובץ על יד ירבה, בריבוי אחר ריבוי, ואינו למעט הסדר רק סידורא קמא נקט ואזיל. ורוב החידושים הוצאתי בפה לפני לומדים, ומתלמידי יותר מכולם, עד אשר זיכני השי"ת להשלים חקי, חקקתי דבר בעטי מה טוב, להשלים בכל הש"ס, ולתרץ כפי קט שכלי אשר הוריני ה' מן השמים".

שמו של רבינו נודע על שם עיר רבנותו - ניקלשבורג, שם ישב על התורה ועל העבודה, וניהג נשיאתו ברמה כראש אב בית הדין עד שנת תס"ד, שאז עלה ונתעלה לכהן כאב"ד ור"מ בקהילות וורמייזא [וירמישא]. שם ישב עד לפטירתו ביום שבת קודש פרשת כי תבא, ט"ז לחודש אלול שנת תע"ב, ושם מנו"כ.

לאחר פטירתו, מלאו תלמידיו וחובבי דבריו, וכל "הלומדים אשר הם שאיריי וקרוביי, וביותר חתניי ובניי יוצאי חלציי", את בקשתו בספרו "מלא רצון", שיראו ללמוד כל יום בספרו לאחר פטירתו, ובמיוחד בשנה הראשונה, "ובזה

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

יהיה לי נחת לנשמתו. "זוה החסד אשר תעשו עמדי, חסד שעושין עם המתים, בחסד של אמת, אולי יהיה איזה דבר מדבריי שיהיה נוטה אל האמת, וזה יהיה איזה הערה לעורר רב חסד מחסדים העליונים במחשוף הלבן ללבן שמעתתא דאתאמר בשמי וזכרי, בזכרון טוב - זו תורה, וזו זכרה". ואלה הדברים נכתבו על מצבת קבורתו:

"פ"י הגאון מהור"ר נפתלי הירש שפיץ אב"ד פה ק"ק ווירמישא, הנה גדולה אימה וחשיכה נופלת מגניזת המאור ואסיפת רבינו, רבתה היללה, יללה רבה שמוע נשמע, בתורה ובענוה כעקביא אשר עליו העזרה ננעלה, חכמתו בחיבורו ובתשובותיו אשר השיב נפש משכלת, ספר מלא רצון על הש"ס עזר ותרופה, ה"ה מ"ו אב"ד מהור"ר הירש בן כה"ר משה ז"ל נתבקש בישיבה של מעלה בש"ק ט"ז אלול, ונקבר י"ז בו, תע"ב לפ"ק. תנצב"ה עם שאר צדיקים שבגן עדן אמין".

לא ידוע לנו הרבה אודות צאצאיו ובני משפחתו, מלבד בנו - הגאון רבי יקותיאל זלמן הלוי סג"ל שפיץ מניקלשבורג, אשר מדבריו תורתו מובא בסוף חיבורו של אביו הגדול - "מלא רצון". הוא נקרא בשמו ככל הנראה, על שם זקינו רבי יקותיאל זלמן כ"ץ אשכנזי, אביו של הרבני התורני הקצין רבי אליעזר כ"ץ אשכנזי מניקלשבורג - אבי אמו.

כמו כן, יש לציין כאן את מורו ורבו הגאון בעל ה"בית יהודה" מקאליש, אשר פעמים הוא מכנה אותו בספרו - "מחותני", ואין אנו יודעים על שום מה. גם הגאון הקדוש רבי נפתלי כ"ץ בעל ה"סמיכת חכמים" מפרנקפורט זי"ע, בהסכמתו לספר "מלא רצון", כותב על המחבר: "מחותני", ואין ידוע לנו טיבם של קשרי המשפחה שביניהם.

רבי משה בירדוגו - המשבי"ר

מחבר: "ראש משביר"

[תלא-תצא]

בתורתו של בעל ה"אור החיים" הקדוש זי"ע, מצאנו את שבחו של אחד מידידיו המועתר על ידו בשבחים רמים ונשגבים: "חכם גדול חסיד וגדול בישראל, חביב עלי כרוח, ה"ה הרב רבי משה בירדוגו זלה"ה". מי הוא רבי משה בירדוגו זה?

ובכן. אחת מן המשפחות המיוחסות והמפורסמות ביותר ביהדות מרוקו, היתה משפחת "בירדוגו" [או: "ברדוגו"], אשר מצאצאיה שימשו ברבנות בערים גדולות ומפורסמות בישראל, במאות השנים האחרונות. ענפים נרחבים נמשכים והולכים מבני בניה של משפחה זו עד לדורותינו אנו, ורבים מהם המכהנים כראשי ישיבות ורבנים יושבי על מדין. מן המפורסמים שבהם, הוא הגאון הגדול "רבא דעמיה מופלא שבסנהדרין הרב המופלא כמוהר"ר משה בירדוגו זצוקלה"ה זכותו יגן עלינו", המכונה בשם: המשבי"ר.

הראשון הידוע לנו במשפחה מיוחסת זו, הוא רבי משה בירדוגו ושם אשתו מ' לונה ע"ה. לבנם רבי יצחק בירדוגו אנו יודעים שלשה בנים, ה"ה:

הראשון - "אחד היה אברהם הוא הרא"ש החכם השלם והכולל כמה"ר אברהם זלה"ה - בנו של ר' יצחק בירדוגו - אשר נשא את בתו של הגאון רבי חיים טולידאנו זצ"ל. [מילדיו, ידועים לנו ארבעה מבניו: א. רבי יצחק בירדוגו. ב. רבי משה בירדוגו - המשבי"ר, אודותיו - להלן. ג. רבי יהודה בירדוגו. ד. רבי יעקב בירדוגו]. "ואחר יצא אחיו - שני בקודש - החכם השלם והכולל כמה"ר יוסף הצדיק זלה"ה - בנו של ר' יצחק בירדוגו. ושם אחיהם השלישי - רבי משה ב"ר יצחק בירדוגו.

מילדי האח השני - רבי יוסף הצדיק הנ"ל, ידועים לנו: א. 'מרדכי הצדיק' - ה"ה הגאון רבי מרדכי ב"ר יוסף בירדוגו - המרבי"ץ, אשר נשא את בת דודתו מ' רחל ע"ה בתו של רבינו המשבי"ר. [ר' מרדכי - אשר שימש בדיינות כבר מבן עשרים שנה, הותיר אחריו חיבורים רבים, וחלקם עדיין בכתובים. מהם: "פרשת מרדכי" - על התורה, "דורש טוב" - על תנ"ך. נפטר ביום י"ד לחודש מנחם-אב שנת תקכ"ב. מבניו, הוא הגאון הקדוש רבי רפאל המלאך - הדיין

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

ממארקש, בעל שו"ת "משפטים ישרים" ועוד, שנפטר בעיצומו של יום הושענא רבא של שנת תקפ"ב, בעת עסקו בתלמודו, זי"ע. ב. רבי יצחק בירדוגו. ג. רבי יהודה בירדוגו - בעל ה"מים עמוקים", ידידו של ה"אור החיים" הקדוש, וממלא מקומו של המשבי"ר ברבנות. [נולד בשנת תמ"ט, ונפטר בשנת תק"ד.]"נר ישראל עמוד הימני פטיש החזק אריא דבי עילאי כמוהה"ר מרדכי זלה"ה בן לאותו צדיק כמה"ר יוסף זלה"ה הנזכר, הדר הוא הנקרא בפי הבריות הרב המרבי"ץ זלה"ה, אשר גדל בין ברכי הרב המחבר זלה"ה, ומחובשי בית מדרשו בחברת אחיו הגדול המאור הגדול גדול מרבן, ופוס מלל רברבן, הרב דומה למלאך ה' צבאות הרב המופלא, וכבוד ה' מלא, כמהה"ר יהודה בירדוגו זלה"ה"].

הגאון הקדוש הרב המשבי"ר זי"ע, ה"ה "רבא דעמיה מופלא שבסנהדרין הרב המופלא כמוהר"ר משה ב"ר אברהם בירדוגו זצוקלה"ה זכותו יגן עלינו וענתה בו צדקתו", הנקרא כן על שם ראשי התיבות של שמו ושם כינויו: משה בירדוגו, נולד בשנת תל"א, [ויש כותבים בסביבות שנת תלט].

רבינו המשבי"ר שימש כדיין ומורה צדק בערי מרוקו, החל משנת תע"ה. והא לך קורא יקר את לשון קדשו של רבינו הקדוש בעל ה"אור החיים" זי"ע אודות גינוני ונימוסיו בהנהגותיו בקודש: "ושמעתי מפי חכם גדול, חסיד וגדול בישראל, חביב עלי כרוח, ה"ה הרב רבי משה בירדוגו זלה"ה, שהיה מדקדק בשעת הדין שיהיו עיניו למטה, ולא היה נושא עיניו כל עיקר, ושהיה מרגיש שאם היה נושא עיניו לצד ההכרח באיזה אחד מבדלי הדין - היה מתבלבל שכנגדו". עי"פ זה ממשיך ומבאר ה"אור החיים" הקדוש את הפסוק שעליו נסובים דבריו: "והוא אומר שמוע בין אחיכם, שלא יעשו אלא השמיעה, והדברים באים מהטוענים לפניהם באין השתנות לאחד מהם, ובהו' ושפטם צדק". [עכ"ל הקדוש בחיבורו הנ"ל בפרשת דברים, עיי"ש].

מלבד עדותו הגדולה של רבינו ה"אור החיים" הקדוש על הנהגתו בקודש של המשבי"ר בהנהגת הרבנות, עוד נמצא אתנו עדות נוספת על דרך לימודו, מפה קדוש תלמידו של האוה"ח הקדוש ה"ה הגאון הקדוש החיד"א זי"ע בחיבורו "שם הגדולים", ואלו דבריו שם בערכו:

"משביר - חיברו הגדול מ' משה בירדוגו ז"ל, על שמו, כי משביר נוטריקון משה בירדוגו. והיה הרב במערב הפנימי. ושמעתי מהרב המופלא חסידא קדישא כמהר"ר חיים ו' עטר זלה"ה שהיה מספר בשבחו ביושר עיונו בעומק העיון". והחיד"א מוסיף על כך: "וכתב הרב מהרחב"ע [מהור"ר חיים בן עטר] הנזכר, בספרו חפץ ה', בשיטתו לשבת דף ז' ע"ב מהספר, וז"ל: 'רוח הקודש הופיעה ונתכוונו לו בהיסח הדעת בבית הכנסת אני ואחי הגדול גדול החכמים הרב ר' משה בירדוגו אשר נפשי קשורה בנפשו עכ"ל". [ומסיים שם החיד"א זי"ע בפרטים נוספים לתולדותיו: "וכמדומה שיש תשובה להרב משבי"ר בספר 'סמא דחיי', ואיננו פה עמנו הספר הנזכר. ואחר זמן בא לידי חלק מספר זה כתב יד, וזה שמו ראש משביר, והוא על ספר בראשית, דרושים ובסופו לקוטים. ויש שם דרוש שדרש על רבו החכם השלם חסיד ועניו כמהר"ר יוסף בהתית זצוק"ל, בייג ניסן שנת תע"א. והרב משבי"ר ה' אב"ד ור"מ של ק"ק מכנאס". עכ"ל].

משנת תפ"ג - שנת פטירתו של הגאון רבי משה טולידאנו אב"ד דק"ק מאכנאס, מילא הרב המשבי"ר שם את מקומו כאב"ד וריש מתיבתא, עד להסתלקותו ביום ה' לחודש מרחשוון שנת תצ"א, ומנו"כ שם במאכנאס שבמרוקו.

מילדיו של הרב המשבי"ר - ידועים לנו: א. בתו מ' רחל ע"ה, אשת בעלה הגדול הרב המרבי"ץ - אודותיו ראה לעיל בראש המאמר. ב. בנו, רבי יהודה בירדוגו - שנפטר בצעירותו. [וימשה עלה אל האלקים, והניח בן נחמד החכם השלם כהה"ר יהודה זלה"ה, ואיננו, כי לקח אותו אלקים, ולא נשאר להרב זלה"ה כי אם בנות"]. ג. בנו, רבי יעקב בירדוגו - חתנו של הגאון רבי דוד חסין - שהיה חתנו של הרב המרבי"ץ. ד. בתו, אשת הגאון רבי יחיא לכרייף אלקריף.

מלבד מה שמצאנו מתורתו בחיבוריו של רעו וידידו בעל ה"אור החיים הקדוש" זי"ע, בחיבוריו "אור החיים" ו"חפץ ה'", עוד מצאנו מתורתו ומפסקיו בספרי התשובות "זכות אבות" ו"משפט וצבי" ועוד. מלבד חיבורו המפורסם - ספר "ראש משביר" - על הש"ס, נדפס ממנו ג"כ ספר "כנף רננים" - על התורה, [ירושלים תרס"ט, ושם בהקדמה, פרטי תולדותיו], ובשנת תש"ז נדפס ממנו ספר "דברי משה".

בשער הספר "ראש משביר", מבואר ב' טעמים לקריאת שם הספר. הראשון, על שמו של המחבר: "זה ספר נחמד למראה ותאורה הוא לעינים ספיר גורתו. יסוד מוסד בריא אולם ועל יס התלמוד הוצק יסודתו. הוא נראה לשמו שמא דמאריה עליה שמו וחניכותו". כלומר, שתיבת משבי"ר הוא נוטריקון: משה בירדוגו.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

ועוד: "ושמו נאה לו כי בו מודיע ענין הספר ומהותו. ויקרא שמו בישראל ספר ראש משבי"ר הוא המשביר לכל עם ה' ונחלתו. ומאן דקרי לשי"ן סי"ן לא משתבש והלכה כמותו. דאסברה בדדמי בצלמו כדמותו". דהיינו, שניתן לקרא את המילה "משביר" כמו "מסביר".

ובהמשך: "הכינו וגם חקרו רבא דעמיה מופלא שבסנהדרין הרב המופלא כמוהר"ר משה בירדוגו זצוקלה"ה זכותו יגן עלינו וענתה בו צדקתו". הספר נערך ונעתק על ידי: "עבד מעבדי אדוני הקטנים זרע ר"ב מהרמתי"ם כי שם ביתו. חירגא דיומא לא שמיה הוא הקטן פתחיה מרדכי בירדוגו נר"ו יאיר כצאת השמש בגבורתו. פה עיר תהלה מכנאסא יע"א". הספר נדפס לראשונה בליוורנו בשנת ת"ר.

המעתיק, ה"ה "החכם השלם הדיין המצויין הרב הכולל כמוהר"ר פתחיה מרדכי בירדוגו זלה"ה הנצב בפתח השער", אף ערך הקדמה בראש הספר: "הקדמת הרב המובהק מאיר כפרק כמוהר"ר פתחיה מרדכי בירדוגו זלה"ה, שכתב על החיבור הקדוש הזה בהעתיקו אותו בימי חורפו סיון שמ"רו לפ"ק, וז"ן: הקדמה נין ונכד להרב המחבר. לכבוד זקנו הוא מדבר. הוא המשבי"ר וחיילים יגבר. בסיון שמ"רו לפ"ק".

בסיומה, חתם את שמו: "פי המדבר רמה ותולעה. פתחיה מרדכי בירדוגו נר"ו בלא"א החכם השלם הדיין המצויין הרב כמוהר"ר יקותיאל בירדוגו נר"ו בן להרב המפורסם כמוהר"ר מרדכי בירדוגו ה"ה בן דודו וחתנו של הרב המחבר זלה"ה אשר היה רב ומו"ץ פה עיר אלהים העירה מכנאסא יע"א".

חשוב לציין, אשר עיקרי פרטי תולדותיהם של משפחת בירדוגו המיוחסת, מבוססים על הקדמת הספר "ראש משביר" שנכתב על ידי אחד מצאצאי המחבר - ה"ה הגאון רבי יעקב בירדוגו מדייני מקאנס, החותם שמן שם: "כ"ד חותמי ברכות צעירי צאן קדשים המשרתים את פני המלך פה עיר תהלה מכנאסא יע"א בחדש כסלו בימי חנוכה הבית דהאי שתא טבתא שנת ש"ש אנכי על אמרתך לפ"ק העבד ישראל תולעת יעקב ס"ט בלא"א הרב הגדול כמוהר"ר יקותיאל בירדוגו זצוק"ל".

[נעמו באו שם על החתום צאצאים נוספים: יהודה ס"ט בלא"א כמוהר"ר מרדכי ז"ל בן לאותו צדיק כמוהר"ר רפאל זצ"ל. יחיא ס"ט בלא"א כהה"ר יחיא בן לא"ז כמוה"ר בנימין לכריף זלה"ה בן בתו של הרב המחבר. מתתיה ס"ט בלא"א כהה"ר יצחק ז"ל בן לאותו צדיק כמוהר"ר יקותיאל זצוקלה"ה].

שם, הוא מרחיב בלשון חכמים בתולדות המחבר: ה"ה "האדם הגדול בענקים, בהוד הוא בשחקים, הנשר הגדול, מעוז ומגדול, הנזר והצפת, האות והמופת, אור עולם ופלאו, ממזרח שמש ועד מבואו, גדול אדונו, הוא אבינו הוא רועינו, זה משי"ה האיש מר"ן מלכא הרב המפורסם בכל תפוצות הגולה, לשם ולתהלה, כמוהר"ר משה בירדוגו זלה"ה... אשר "כל ערי המערב, קרית מלך רב, כולם הלכו לאורו וניבו, לא זו מחבבו, ונהרו עליו ואל טובו, ונפקחו עיניהם"...

לאחר מכן הוא מספר אשר "הרב הגדול עיר וקדיש כמוהר"ר חיים ו' עטר זלה"ה בספריו, אשר היה תלמיד חבר להרב המחבר זלה"ה, והרב הגדול איש אלקים קדוש הוא כמוהר"ר חיד"א זצוקלה"ה, כולם כאחד יעידון יגידון כי נגלו אליהם האלקים מגדולת הרב המחבר זלה"ה וקדושתו, ולמפורסמות אין צריך ראייה".

לאחר שהוא מונה את שרשת הדורות מצאצאי המחבר ומבני משפחתו, הוא חותם את הרשימה בדברים אלו: "אלה הם אשר סעו למנוחות, ומזרע קודש הנזכר אשר המה חיים עדנה, אל יחסר המזג - ה' עליהם יחיו, דשנים ורעננים יהיו, אכ"י"ר".

[וראה עוד לתולדותיו: ספר "מלכי רבנן" מאת ר' יוסף בן נאיים, ירושלם תרצ"א, דף צ"ד. "כתובנת יוסף" - שלשלת היוחסין של משפחת בירדוגו, מאת ר' יעקב חי בירדוגו, ח"ב, קזבלנקה תרצ"ה. "יהודי המזרח בארץ ישראל" - משה דוד גאון, ירושלים תרצ"ח, עמוד 148].

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין
וייתילדו

רבי אברהם אריה לייב כהנא - מחכמי הקלויז דבראדי

מחבר: "אור הנערב"

[ת"ק - תקמ"ח]

רבכו

רבי שלמה זלמן כהנא מאוסטרהא

מחבר: "דברי שלמה"

[תקמ"ב - תרי"ב]

"מי לא האזין לשמועתו, אשר שמעו הולך וגדל בכושר פעולתו, ובמאור תורתו, אשר הוצק חן בשפתו, ואשרי עין ראתו, ואשר טעם מצוף דבשו, כי מנערותו ועד יום מותו, לא פסק פומיה מגירסתו, והרביץ תלמידים הרבה בישיבתו, ומעיין נובע מקור חכמתו, וחדש בכל יום חידושים בחריפותו ובקיאיותו, וצלל במים אדירים בים של תלמוד בגפ"ת ובפוסקים ראשונים ואחרונים על כל האיר מאורתו", הוא ניהו הגאון המפורסם בדורו בין גדולי חכמי בראדי הנודעים לשם ולתהילה, רבי אברהם אריה לייב כהנא בעל ה"אור הנערב" זצ"ל.

התארים הנשגבים והמחורזים להפליא אשר בפתח דבריו, נכתב בחן ובנועם מליצתו של בנו יחידו הגאון רבי שלמה זלמן כהנא מאוסטרהא, אשר נתעסק בקדשים, וערך את חיבורו של אביו ה"ה הספר "אור הנערב", והדפיסו בשנת תקפ"ד באוסטרהא.

הגאון רבי אברהם אריה לייב כהנא, אשר נודע ונתפרסם בדורו כאחד המיוחדים שבין חכמי הקלויז המפורסם בבראדי, נולד בסביבות שנת ת"ק, לאביו רבי שלום שכנא, שהיה כהן מיוחס בדורו, מבני בניו של הגאון המפורסם בעל ה"שארית יוסף" - ששימש כאב"ד דק"ק קראקא - והיה גיסו של הרמ"א. ר' שלום שכנא התפרסם בדורו בין גאוני הורודנקא, ואף בנו הגאון המחבר היה מכוונה בפי בני דורו על שם אביו: "ר' ליב שיינוש [קרי: שיינעס, דהיינו: שכנא'ס, בנו של שכנא]. בסוף הספר, ראה המוציא לאור צורך מיוחד לפרט את יחוס אבותיו של אביו המחבר, והוא חורז בלשונו לבאר טעמו ונימוקו עמו:

"שורות האומר שכנגדן מוכיח ללבן ולברר סדר יחוס כבודו, למען ידעו זרע ישראל עבדו, מבטן מי יצא מחבר הכרך הזה וכפיר אריות ירא שמי הלזה מי יצדו, הנה אמרתי אעלה בתמר אוחזה בסנסיניו דור לדור דרי מטה עם דרי מעלה יחד לחברו ולענדו, זה לזה מוצמדים נר כתר הוד נשיאותם אגידם, במעשיהם הטובים, רוחם בעדן הורם מרום חלקם באוצר רוח חיים זכרון קדושת שמם אאגדם, הן חזי לחזות בספר, ויוחקו בעט סופר, ואתנהלה לעטי לחוק אמרים במכתב פתוחי חותם סגור, וסוגרו על מסגר, ומרוב ימים יפקודו (לשון פקוד את בני לוי לבית אבותם) מסגרת הזהב שלשלת היוחסין יחד להצמידו, על לוח הארש תפארת בנים אבותם להעמידו, שומר הברית והחסד לאלף דור ישמור לנו ולזרעינו וזרע זרעינו חסדו, להיותנו משומרי בריתו ועדותיו ובלבב שלם לעבדו".

מכיוון שכך, עורך כאן המו"ל "לוח היחוס", אשר בו הוא מפרט את יחוסו של המחבר למעלה בקודש, מצד אבותיו. לאחר מכן, הוא ממשיך ומונה את שמות זקניו מצד האמהות, "ואגב ארשום עוד חוסן יקר תפארת גדולת חותנם אשר לקחו נשים מבית הגונים", והוא מונה והולך ביחוסם עד הגאון המפורסם בעל ה"מגיני שלמה", ועוד.

המגילה, בצירוף הקדמותיו המעניינות של המו"ל, מהווים יצירה מיוחדת במינה. להלן, המגילה בחלקה, בפירוט יחוס אבות המחבר בן אחר בן, כהשלמה לפרקי תולדותיו של המחבר:

"שלשה אחים היו, הבכור ה"ה הרב הגאון המפורסם מוה"ר משה מנחם מענדיל כהנא זצ"ל האב"ד דק"ק זלאזיץ, ושם מנוחתו כבוד. והשני הדומה לו, ה"ה הרב הגאון המפורסם מוה"ר אהרן כהנא זצ"ל האב"ד דק"ק הנ"ל, ושם מנוחתו כבוד. והשלישי בקודש - הוא כבוד אבא מארי ה"ה הרב הגאון המוסמך המפורסם מוה"ר אברהם אריה ליב כהנא זצ"ל האב"ד דק"ק בארדיטשוב ופולנא, ושם מנוחתו כבוד. והם היו בני הקדוש הרבני המופלג החריף והשנון המפורסם מוה"ר שלום שכנא כהנא זצ"ל מהרדענקא, ושם מנוחתו כבוד.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

"והוא היה בן הרב הגאון המפורסם מוהר"ר אריה לייב כהנא זצ"ל האב"ד דק"ק זדאבניץ, ושם מנוחתו כבוד. ארבעה אחים היו. הבכור - הגאון הנ"ל. ושאר שלשה מטיבי צעד, הלא הם, ה"ה הרב הגאון גולת אריאל, שר וטפסר בישראל, מוהר"ר אברהם כהנא זצ"ל האב"ד דק"ק אוסטרעהא ובראד ודובנא, ושם מנוחתו כבוד. וה"ה הרב הגאון החר"ף מוהר"ר מרדכי כהנא זצ"ל האב"ד דק"ק שידלוב, ושם מנוחתו כבוד. וה"ה הרב הגדול השר המפורסם מוהר"ר ישראל כהנא זצ"ל האב"ד דק"ק לוזענציק, ומנוחתו כבוד בק"ק בראד. והם היו בני הרב הגאון הגדול המפורסם מוהר"ר שמואל כהנא זצ"ל האב"ד דק"ק דובנא רבתי, ומנוחתו כבוד בק"ק בראד. והוא היה בן הרב הגאון הגדול החר"ף נר ישראל המפורסם מוהר"ר שלום שכנא כ"ץ זצ"ל, ומנוחתו כבוד בק"ק קראקא. והוא היה בן הש"ץ דק"ק קראקא, [על פי ספרי היוחסין, היה שמו רבי אהרן מנחם הכהן. נא"ו].

"והש"ץ הנ"ל היה בן הרב הגאון הגדול מעוז ומגדול, עטרת ישראל, הרב המפורסם מוהר"ר יוסף כ"ץ זצ"ל, בעל מחבר ספר שארית יוסף, גיסו של הגאון הגדול רבן של כל בני הגולה הרמ"א זצ"ל... והרביץ תורה, והיה אב"ד בקראקא קרוב לחמישים שנה, ונפטר בן שמונים שנה, בשנת ה' אלפים שני"א... עד כאן יחוס הכהנים, לבית אבותם מצויינים, כפי מה ששמעתי מאיש אחד ממשפחת בית אבותינו אשר היה לו זה בקבלה מפי נאמנים".

בהגיעו לפרקו, נשא הגאון רבי אברהם אריה כהנא את זוגתו הצדקנית מ' פייגא ע"ה. ושם אביה רבי מרדכי ז"ל, אודותיו אין לנו מידע. [בטעות נכתב עליו ששם משפחתו היה: קע"ט, מתוך טעות בהבנת הנכתב בהקדמת הספר "אור הנערב"]. מלבד היותה עזר לבעלה הגדול בחיי חיותה, עוד זכתה והוסיפה על צדקותה גם לאחר פטירתו בצעירותו בדמי ימיו, כאשר גידלה במסירות נפשה את בנם היחיד הרך היתום, וחינכה אותו לתורה וליראת שמים, וכעדוהו בהקדמתו - שם הוא מרחיב ומספר בשבחה:

"וגם מרומז בזה (=בשם חיבורו "דברי שלמה"), השם של כבוד אמי מורתי הצדקת זללה"ה (...אמי מ' פיגא בת מרדכי ז"ל), וראויה היא לרמז על שמה, כי כאשר נשארת מן אבי זצ"ל יתום קטן, אזי היא תמכה ימיני, ובכל כוחה ויכולתה אימצה לעזרני, להחזיק אותי בלימודי ובשינוני, ובדברי חכמתה וזוהר שכלה יסור יסרתי, ואחר כבוד - ואין כבוד אלא תורה - תקחני, ולימודי ה' לימדתי, ובדרכי ישרים החזיקתני, ועל רגל התורה העמידתני, ובמצות הקל זירזתני. ישלם לה, הקל השוכן מעלה, כשרון פעלה, ומשכורתה כפולה, ומאוצר הטוב הצפון לצדיקים ינחיל לה נחלה, בעולם הסגולה, מרב טוב הצפון לה, ממעשיה הטוב אשר בשערים יהללה".

רוב ימי חייו, שקד הגאון על דלתי התורה והיראה בקלויז המפורסם אשר בקהילת קודש בראד, ושם נודע שמו ונתפרסם כאחד המיוחדים שבין חכמי הקלויז. לימים, נקרא לכהן פאר כאב"ד ור"מ ומו"ץ דק"ק ברדיטשוב. כעבור שנים מספר, עלה ונתעלה לכהן פאר כאב"ד ור"מ דק"ק פולנאה, אלא שלא ארכו לו שנים, ונפטר שם בדמי ימיו, טרם מלאו לו חמישים שנה - בשנת תקמ"ח. ושם - בפולנאה - מנוחתו כבוד, לאחר שזכה להרביץ בה תורה ברבים עד אחרית ימיו.

שלושים וששה שנים לאחר פטירתו, ראה אור לראשונה חיבורו "אור הנערב", שנדפס ע"י בנו יחידו הגאון רבי שלמה זלמן כהנא מאוסטרעהא, שהוסיף עליהם ביאורים, וכן חידושים משלו, וקרא אותם בשם "דברי שלמה". [שריד מתורתו של אביו מחידושו על פרשיות התורה, נדפס בתוך הקדמת הספר, שם הוא מביא רעיון מופלא מאביו - המחבר, בביאור חטאו של משה רבינו ע"ה בהכאת הסלע].

הספר זכה להסכמותיהם הנלהבות של גדולי וגאוני הדור ומנהיגי החסידות בדורם, ומהם - הגאונים הקדושים: רבי אברהם דוב מאוורוטש - בעל ה"בת עין" זי"ע: "האי גברא רבא, רב האי גאון, הגדול המפורסם מוהר"ר אברהם אריה לייב כהנא זצלה"ה, הוא אריה דרביץ והרביץ תורה בעיר ואם בישראל ק"ק בראד המפוארה, ומשם הונף והורם לאב"ד בק"ק בארדיטשוב ובק"ק פולנאה.

רבי אפרים זלמן מרגליות מבראד - בעל ה"מטה אפרים" זי"ע - ידידו הקרוב של בן המחבר: "הן עודני באבי, משחר טל ילדתי, שמוע שמעתי אפרים קול המונה של עיר, מפארים ומשבחים מעלת תהילת הרב הגאון הגדול החר"ף ובקי המפורסם מוהר"ר אברהם אריה לייב כהנא זצלה"ה, שכן קדוש מרחם, ופה ק"ק בראד גדלו שעשויעו, והרביץ תורה לתלמידים הגונים, והסביר להם פנים, ובסוף ימיו שימש בכתר הרבנות בק"ק בארדיטשוב ובק"ק פולנאה כמה שנים, ונפטר בשם טוב".

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

רבי אריה לייב תאומים - אב"ד דק"ק ליזענסק ובראד - בעל "אילת אהבים" ו"יעלת חן": "מכירו הייתי לשעבר, בבואי הנה היה המחבר הלזה ה"ה הרב המובהק הגאון מהו' אברהם אריה לייב כהן לקל עליון יושב באהל של תורה בקלויז רבתי דפה קהלתנו, ללמוד וללמד, ורבים שאבו מבורו באר מים חיים בים התלמוד ובפוסקים ראשונים ואחרונים, ואח"כ נתקבל לרב ומורה בקהילות מפוארות ק"ק בארדיטשוב וק"ק פולנאה, וגם שם אחז דרכו להיות יפוצו מעיינותיו חוצה להמקשיבים בקולו, וגדל והצליח, וגם עשה פרוי - פרי עטיו - והמה בכתובים על כמה מסכתות".

רבי בצלאל מרגליות אב"ד אוסטרעהא - בנו של ה"מאיר נתיבים" מאוסטרעהא זי"ע: "ויטע אשל - מלמד שעשה אברהם פרדסאות, ונטע בו כל מיני מגדים, ה"ה כבוד הרב הגאון החרף הגדול ובקי בכל חדרי תורה אספקלריה המאירה, שמנעוריו היה מרביץ תורה, בק"ק בראד הבירה, ובסוף ימיו היה רב אב"ד בק"ק בארדיטשוב ובק"ק פולנאה, אשרי האיש - זה כבוד הגאון מהור"ר אברהם אריה לייב כהנא זצלה"ה, והניח אחריו ברכה מה שחידש בפולו בחריפות ובקיאאות במלחמתה של תורה".

רבי חיים הכהן רפאפורט מלבוב זי"ע: "אותו צדיק הגאון החרף המפורסם כבוד קדושת שם תפארתו מהור"ר אברהם אריה לייב כהנא זצלה"ה, שהיה משכן כבודו בק"ק בראד יצ"ו, ושם הרביץ תורה, ושמו הטוב הולך למרחוק, ומשם ארי עלה והתקבל לרב אב"ד ומ"צ בקהלות קדושות ומפוארות בק"ק בארדיטשוב ובק"ק פולנאה יצ"ו, ונהירנה כד הוינא טליא, שמוע שמעתי הכל מודים ומשבחים ומפארים שמו של הרב הגאון החרף מהור"ר אברהם אריה לייב כהנא הנ"ל, ומספרים רב כוחו ועוזו בש"ס ופוסקים, כאחד מן הגדולים הראשונים אשר היו לפנינו.

רבי יצחק מראדוויל - בנו של המגיד מזלאטשוב זי"ע: "ידעתי גם ידעתי את אביו ה"ה כבוד הרב הגאון המפורסם מהור"ר אברהם אריה לייב כהנא זצלה"ה, אשר גדלו שעשויעו, והרביץ תורה לתלמידים.

רבי מאיר קריסנפאלער מבראדי זי"ע: "נהירנה בימי ילדותי, שנתפרסם שמו כאחד מן הגאונים, ויגע וטרח בלימודו בש"ס ופוסקים, ואחרי זה נתקבל להרב אב"ד בק"ק בארדיטשוב ובק"ק פולנאה, והרביץ בתורה שם ברבים, והניח אחריו חיבור על כמה מסכתות".

רבי אברהם יהושע העשיל - בעל ה"אוהב ישראל" מאפטא זי"ע: "בעת כי סבותי אני לקחת על הספר הלזה חתימות ומעות קדימה מהאנשים ההגונים, כתב לי שורות שתיים שהן הרבה חביבים עלי מפז ואדרכמונים, יקרים מזהב ורב פנינים, ה"ה הרב הגאון המאור הגדול החסיד המפורסם, איש אלוקים קדוש עליון גולת אריאל, עטרת ישראל, עמוד הימיני פטיש החזק מופת הדור ופלאו כקש"ת מפוארים מהור"ר אברהם יהושע העשיל נרו יאיר ויופיע עד ביאת גואל המושיע, האב"ד דק"ק אפטא, במכתב יד פתוחי חותם קודש שלו, וזה לשונו הטהור: לכבוד הרב הגאון המנוח המחבר זצ"ל, אקח ספר אחד אי"ה כשיוגמר מהדפוס, ונתתי קדימה א' רוי"ח כסף. הק' אברהם יהושע העשיל מאפטא פ"ק מעזבז יצ"ו".

בשלהי הקדמתו, מבקש המו"ל מכל מי שימצא טעות בספר, אלא יתלה את הדבר באביו אלא בו בלבד, ו"זה הוא ידוע בפירסמותא כי אדוני אבי הגאון ז"ל היה גדול בדורו, לכן אל יבהל המעיין להשיבו ולהחזירו, ולא ישנו אחרי דברו. ובפרט כי זה החיבור, הוא מימים כביר. והדברים עתיקים, ומחוזקים כראי מוצקים. כי זה כבר ששה ועשרים שנה אשר הלך לעולמו אדוני אבי הגאון המנוח זצלה"ה, ונסתלק מעולם הזה אור יפעתו, ואין משיבין את הארי לאחר מותו, ובפרט כי כאיש גבורתו, וכבר גלוי בעליל גודל פאר מעלתו, וככסף וכזהב צרופה אמרתו".

* * * * *

הגאון רבי שלמה זלמן כהנא מאוסטרעהא, בנו יחידו של הגאון רבי אברהם אריה כהנא בעל ה"אור הנערב", נולד בשנת תקמ"ב. בהיותו בן ששה שנים נפטר עליו אביו הגדול, ואמו הצדקנית גידלתו לבדה במסירות עצומה. לבו של ר' שלמה זלמן נשבר בקרבו, והוא התחזק על ידי עסק התורה. בהגיעו לפרקו, נשא את בת גיסו של הגאון המפורסם רבי

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

חיים הכהן רפאפורט אב"ד דק"ק לבוב. את מגוריו קבע כנראה באוסטריה, ושם הרביץ תורה לתלמידים מופלגים, ובכך מצא נוחם ליגונו.

כעבור עשרים ושש שנה מפטירתו של אביו, הוציא לאור את ספרו של אביו "אור הנערב", עם ביאורו "דברי שלמה". בכך ביקש לחזק את עצמו בהיותו שבור ומיוסר, ובפרט שלא זכה עד אז לבן זכר, [לא ברור לנו אם לא היו לו ילדים כלל או שלא זכה לבנים זכרים, וכן לא ידוע לנו אם לאחר הדפסת הספר זכה למילוי בקשתו. בכמה מן ההסכמות נכתב עליו: "זכות הרב הגאון יעמוד לו ולזרעו", אולם אין בכך ראייה מוכחת לכאן או לכאן]. בסיום הקדמתו, הוא נושא תפילה ומבקש את שכרו מאת השי"ת, שיזכרו בבן זכר:

"אולם אני אדרוש אל קל, ואל אלקים אשים דברתי, אשר ישלם לי שכירתי, בעד טרחתי, ורוב יגיעתי, אשר היה לי מעת התחלתי, עד אשר גמרתי, וזכות של אדוני אבי הגאון הצדיק זצלה"ה יעמוד לי שימלא ה' את שאלתי, להיות בבית ה' כל ימי חיי שבתי, עד עת אסיפתי, ואזכה לראות בראיית, שיהיה לי בן ממלא מקום אבותי, הגם שאני לא כן זכיתי".

למרות שהספר נדפס רק בשנת תקפ"ד, אולם כתיבת ההקדמה הסתיימה כבר כעשר שנים קודם לכן, וכנראה שגם גוף הספר היה מוכן לדפוס זמן רב טרם הדפסתו בפועל, וזאת מאחר שלא היה בידו את הסכום הנדרש להוצאות הספר, כאשר בסופו של דבר נאלץ להסתייע בגבירים מבני משפחתו, כפי שהוא מספר ב"שיר ותודה, בתוך קהל ועדה" - שערך בראש הספר. שם הוא מברך את הנדיבים בעם שנתנו "מעוֹת קדימה", ואת הגבירים מבני משפחתו שסייעו בעדו בהדפסת הספר, ומברך אותם שם בשפע ברכות.

משום כך, גם לא יצא אל הפועל הדפסת חיבורו הנוסף של אביו, שבו לקט מדרשותיו שדרש בערי רבנותו, וכן דברי הספד שנשא, ואף את שמו של חלק זה כבר העניק לו, ספר "דברי חמד" עם "ביאור שלמה" ו"זר זהב" סביב. כאמור, את הקדמתו לחיבוריו - ספר "אור הנערב" - הוא חותם כבר בשנת תקע"ד, ביום שלישי פרשת בא, ד' לחודש שבט:

"דברי המעתיק בן המחבר, אסקופה הנדרסת לפני רב וחבר, אנתו הולך ומספר, בלב נדכה ונשבר, אך שמח וישים בטחונו ושברו, באלקי תוקפו וצורו, כי במהרה יעזור לו בעזרו, ויחבוש את שברו, ויתיר חבלו וצירו, ויפקח את מאסרו, ויגהה מזורו, ויגיה חשכו ויאיר אורו". לאחר דברים אלו הוא חותם את שמו: הקטן שלמה זלמן בהרב הגאון הגדול המנוח מהור"ר אברהם אריה לייב כהנא זצלה"ה האב"ד ור"מ ומ"צ דק"ק בארדיטשוב ופולנאה יע"א וגדול מרבן שמו הנקרא בפי כל ר' לייב שיינוש זצלה"ה.

פרטים מתולדות חייו של הבן רבי שלמה זלמן, נמצינו למדים מתוך הקדמתו העשירה בלשונו ובתוכנו, לספרו של אביו - "אור הנערב". לאחר שהוא פותח ומרחיב בחן לשונו את נועם דרכיהם ואצילות מעשיהם של מנהיגי הדורות, הוא מסכם וכותב: "ועתה הקים ה' את אדוני אבי הגאון המנוח המפורסם בדורו זצלה"ה, גם הוא היה כאחד מהם, והלך בדרכי עקבותיהם, והתחקה על שרשי רגליהם, ודרך בנתיביהם, ועשה כמעלליהם".

כאן, הוא עורר לזכרו הטהור של אביו, ומספר שהוא לא זכה להנות מאור תורתו, בעודו בחיים חיותו, לאחר שהייתם ממנו בילדותו ממש בהיותו רך בשנים, "כבר שית שנין הייתי, בעת הסתלק מעולם הזה זיו אור יקרתו, והלך לעולם מנוחתו". מדבריו בהקדמתו, משתמע שגם אמו נפטרה עליו בצעירותו. לאחר שהוא מוסיף ומספר משבחי אביו הגדול, הוא מסיים את שירתו המחורזת להפליא:

"ואני לא זכיתי ליהנות אף מעט מאור בהירתו, ומיקרת הוד יפעו, ומהוד חכמתו. ומיום הסתלקותו, יגורתי כל עצבותי, לא שלותי ולא שקטתי, על האבדה רבה אשר אבדתי, וכתורן בראש ההר נשארתי. ויהי כאשר אבי ואמי עזבוני, מגור סביבותי אפפוני, וחבלי שאול סבוני גם סבבוני, כארי ידי ורגלי הקיפוני, צר ומצוק מצאוני, חיל ורעדה אחזוני, ורוב עצמותי הפחידוני, מרוב התלאות אשר קראני, עד בלעי רוקי לא תרפני, והשב רוחי לא נתנני, ביעותי אלוה יערכוני, כסתה כלימה פני ובושת פני כסתני".

לימים, אור עוז ואומץ ויתחזק בה' אלקיו, והשקיע את עצמו בעסק התורה וביגיעתה, ואכן זכה לראות בחסד ה' יתברך עליו, "וזכות אדוני אבי הגאון הצדיק זלה"ה ושאר אבותי הקדושים אשר בארץ, המה עמדו לי להיות יושב בשבת תחכמוני, ושדי בצל ידו החביאני, לעזור לי כל ימי עוני, ותורת ה' ישעשעוני".

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

שמחה מיוחדת מילאה את לבו, כאשר בתקופה זו הגיע אליו חיבור שלם מכתב ידו של אביו המנוח זצ"ל. "גם זאת מעם ה' צבאות יצאה, הפליא עצה, הגדיל תשועה, המה ינחמוני, אשר ספר של אבא מארי הרב הגאון זללה"ה - חיבור על הש"ס, לידי הגיעני, והקרה ה' לפני, ומה מאוד שימחתני, בחסד ה' אשר בזה חנני, אשר זכיתי לזה הזכות אשר הקל זיכני, ליהנות ולטעום מעט נועם זיו חכמתו, מהנופת אשר תטופנה שפתו, בצוף דבש אמרתו".

לאחר שהגה בתורת אביו, ונהנה לטעום מחכמת אביו גם לאחר הסתלקותו לחיי עד, נתן אל לבו להדפיס את החיבור הזה, שיאותו רבים לאורו הגדול של אביו. "אמרתי בלבי וסעיפי ישיבוני, הלא דבר הוא אשר הפליא ה' חסדו לי וצדקתו, ובטחתי בחסדי הקל כי יעזור לי בעזרתו, להוציא לאור חיבור תורתו".

במיוחד ראה בכך ענין גדול מטעם כיבוד אב ואם, לעשות נחת רוח לנשמתם. ובענין זה, העלה בהקדמתו משפט שלם הנושא בראשי תיבותיו את שמו ואת שם אביו, כך: "שלמה זלמן בהרב הגאון הגדול המנוח מהור"ר אברהם אריה ליב כהנא זצלה"ה האב"ד ור"מ ומ"צ דק"ק בארדיטשוב ופולנאה יע"א וגדול מרבן שמו הנקרא בפי כל ר לייב שיינוש זצלה"ה". הפלא ופלא. להקל על הקורא להבחין בראשי התיבות, עשינו סימן לאחר כל אות הראשונה בתיבה, וכן הצבנו סימני הפסק בין מספר תיבות המשלימים מילה שלימה משמו. וזה לשונו שם:

"וה' היודע ועד: שילא ליהתגדל מיהחיבור הזה / זיירזתי ליהיות מיתני ניתונים / בייגיעת היחיבור ר'ק ביעבור / הינחת גדול אבי ואמי נישמתם / הקדושים גינזים דירתם וימנוחתם לישכון / הישכינה מ'חסה נישמתם ויזהר חיייתם / מיאור הישכינה ויהדרתה ר'וחם ר'מה / אישר ביעדן ר'וחם היטהורים מעוצרם / אישר ריוב יגיעתם הייה / ליכוונת ייראת ביוראם / כיבוד הקל נישמתם איספו / זיכות צידקתם ליהעמיד לזרעם היאל היוא / הידבר אישר ביעבורו דיברתי / ויגמרתי ריוב מ'שאור / ויכל מייני צ'ורד / דיספרו קידוש קיבלתי / ביעבור אישר ריוב דיבריו יירבו טירחא שישכילו וייבנו ביכוונתו / ויהעושה פילאות וימושיע לעם נחלתו אידון הינפלאות / ייתברך עיזר אילי / וישועתו גידלה דיבריו ויכוונתו ליהבינני / מינועם ריוב בינתו נועם / שיכלת מיאורו ויתורתו / היטהורה נישמתו קידוש ריבה איספה / בין פייקודי ישרים / כיאשר ליבבו / ריחש / ליקח יוסיף בישפתיו / שפתיו יכתירו יחד נועם ויזהר שיכלו / זיכרון צידקים ליהגלות ליבריות היעולם היזה".

כאמור לעיל, צירף הבן לחיבורו של אביו הגאון גם חיבור משלו, וכהמשך דבריו שם: "שינסתי מתני, ואזרתי כגבר חלצי, לתור ולחפש בדבריו הקדושים, בחיפוש אחר חיפוש, עד שידי יד כחה מגעת, ודעת שכלי החלושה מכרעת, ועשיתי עליו ביאור אנכי תולעת, ולפני גאוני עוזינו, וחכמי דורינו, ופלאי זמנינו, דברי ביאורי נקראת, והוטב בעיניהם בטוב טעם ודעת, ומדי דברי בביאורי, זכור אזכרנו עוד מה שנפל במצודתי וקט שכלי, בעת לימודי ועיוני בעזר צורי וגואלי, בכמה מסכתות, במעט מקומות".

לחיבורו העניק את השם "דברי שלמה", אשר מלבד שמו "שלמה" נרמז בו גם שמו השני של אביו "אריה", העולה בגימטריה "דבררי". וכן רמזו בו שם אמו הצדקנית "פיגא בת מרדכי", העולה בגימטריה תש"ע, כמנין התיבות "דברי שלמה זלמן בן". וכן נרמז בו בגימטריה שמו של זקינו אבי אביו: "שלום שכנא".

את שם חיבורו של "אבא מארי הרב הגאון המנוח המפורסם מהור"ר אברהם אריה כהנא זצלה"ה", קרא ר' שלמה זלמן בשם: "אור הנערב", מטעם שהוא "מאיר עיני ישראל בחכמתו, וערבים עליהם מדבש דברי תורתו". וכן מצא בו רמז לשמו של אביו במספר הגימטריה של שם הספר, באופנים שונים. הוא גם מציין ש"אור בגימטריה רז, כידוע ליודעי חן ולבעלי החכמה והתבונה, אשר יש להם חלק בזו הדרך הנכונה, אך ידענא, כי אין לי עסק בנסתרות ובמצפונא, ואין לי חלק בבינה, רק הנגלות לנא".

וכאן, הוא מגלה על הטעם העיקרי לקריאת שם הספר, טעם מקורי ומעניין. וזאת, לאחר שראה את השמות שקרא אביו ליתר חלקי הספר, הבין מתוכם את רצון אביו בקריאת שמו של גוף החיבור: "על שער המפתחות של ספרו הקדוש, מצאתי שהוא בעצמו ובכבודו קרא שם 'אור נוגה'. ועל ציון הדפין קרא שם בעצמו ובכבודו - 'עין אור ישראל'. ועל המוצא מקור מהתורה, קרא שם בעצמו ובכבודו - 'אור תורה'. ולכן דרכתי אף אני בעקבותיו, לקרוא שם לגוף הספר - 'אור הנערב', מהטעמים הנ"ל".

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

בשנת תקפ"ג, כותב אודותיו דודו הגדול של ר' שלמה זלמן, ה"ה "אדמ"ו שאר בשרי רב חביבא ורב מתני כבוד הרב המאור הגדול מר"א הגאון המפורסם מהור"ר חיים כהן רפאפורט נ"י האב"ד דפה ק"ק אוסטרעהא והגליל יצ"ו, בין דברי הסכמתו לספר "אור הנערב":

"רב חביבי, ידיד נפשי, חתן גיסי, התורני כש"ת מהור"ר שלמה זלמן כהנא נ"י, בן לאותו צדיק הגאון החריף המפורסם כבוד קדושת שם תפארתו מהור"ר אברהם אריה לייב כהנא זצלה"ה שהיה משכן כבודו בק"ק בראד יצ"ו... בודעי ומכירי קאמינא את חתן גיסי הנ"ל, שמנעוריו עוסק בתורה ובמצות יום ולילה, וחיייו חיי צער, ואין לו שום קורת רוח בעולם הזה, רק מארבע אמות של הלכה, אשר למד ולימד עם תלמידים המקשיבים לקולו ממש יומם ולילה".

לאחר שמלאו לו שבעים שנה, נפטר רבי שלמה זלמן כהנא בעיר אוסטרעהא, זקן ושבע ימים, ביום י"ז באלול שנת תרי"ב, ושם מנוחתו כבוד. [ראה עוד לתולדות בעל ה"אור הנערב" ובנו בעל ה"דברי שלמה", בספר "מאורי גליציה" - הרב מאיר וונדר, חלק ג', עמודים 320-322].

רבי רפאל יפה - דיין ומו"ץ בק"ק פייזער

מחבר: "אור לישרים"

[תצו! - תקסה?]

הרב "המופלא ומופלג בתורה", "לא פסיק פומיה מגרסא, גרס ודייק", "תורתו אומנתו, אומן מוצנע - ואת צנועים חכמה, ויראתו הקודמת לחכמתו המתקיימת, שייף ועייל שייף ונפיק, ולא מחזיק טיבותא לנפשיה", "מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו לשם שמים ולא להתפאר ח"ו", "כל עיני הרואים יכירו כי זרע קודש מצבתו", ה"ה הגאון רבי יעקב יפה - דייןא רבא ומורה צדק לעדתו בק"ק פייזער, מחבר ספרי: "אור לישרים - עין יעקב", ו"גולת תחתיות".

הגאון רבי רפאל יפה, נולד לאביו הגאון רבי יעקב יפה, שהיה מבני בניו של הגאון הנודע רבי מרדכי יפה מפוזנא - בעל ה"לבוש" ז"ע, וכפי שהוא חותם את שמו בספרו: "אנכי תולעת ולא אי"ש במספר, [כוונתו למספר הגימטריא של 'רפאל' הזהה לתיבת 'איש', נא"ו], רפאל בהרבני מו"ה יאקב זצ"ל מפייזר, מגזע יפה פרי עץ הדר, ענף עץ אבות הגאון המפורסם ר' מרדכי יפה בעל הלבושים עשר, זכותו יגן עלינו בברכות די והותר".

שנת לידתו של ר' רפאל לא ידוע לנו, אולם ככל הנראה הוא לא נולד לאחר שנת תצ"ח. בהגיעו לפרקו, נשא את בתו של "הרבני המופלג מו"ה לייב זצ"ל". בהקדמתו הוא מזכירה לטובה ולברכה. "ועל של עתה באתי, להרבות כבוד ביתי זו אשתי, שעל טוב יזכר שם עזרתי, שהיא עזר כנגדי, רבות בנות עשו חיל ועלית על כולנה, ה"ה זוגתי הצנועה מרת גאלדא בהרבני המופלג מו"ה לייב זצ"ל, אשר זהב עשתה לבעל, [מליצת לשון נופל על לשון הכתוב 'זהב עשו לבעל', על שם שמה 'גאלדא' שמשמעותה מלשון 'זהב'. נא"ו], לפרנס אותי, ועליה נאמר 'אשת חיל מי ימצא', 'בטח בה לב בעלה', ודאי קאמינא 'תנו לה מפרי ידיה ויהללו בשערים מעשיה'".

לימים, שימש רבי רפאל כדיין ומורה צדק בק"ק פייזער, מעריה החשובות של פולין, [דרומית לסוקולוב ומערבית לגלונא], אשר שם שימשו ברבנות רבנים חשובים במרוצת הדורות. [ויש לציון, שהמקור לתפקיד הדיינות של רבי רפאל יפה בעירו, דבר זה מהסכמתו של הגאון רבי בנימין קצנלנבויגן מקורטשין למדנו, עיי"ש, אם כי לא מצאנו זכר דבר זה בכתבי התולדות. בהסכמה זו, מעיד הגאון מקורטשין גם על היכרותו עם המחבר: "ידעתי את האיש הנ"ל, ששימש הרבה, ולא מש מתוך אהל תורה, והוגה בה יומם ולילה לשם שמים, והוא חריף ובעל סברא ישרה". זאת ועוד, שבחי המחבר שציטטנו בראש המאמר, נעתקו מלשון הגאון המפורסם רבי רפאל כ"ץ מהמבורג - מחבר שו"ת "יושב הכהן", בהסכמתו לספר "אור לישרים"].

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

בשנת תקל"ח, הדפיס הגאון ר' יעקב בעיר דירנפורט את חיבורו הראשון על הש"ס. את שם חיבורו קרא בשם: "אור לישרים - עין יעקב". שתי שמות על שום מה? על שמו ועל שם אביו, "וקריתי ושניתי להיות קם תחתיו שם 'עין יעקב', מספר 'רפאלי' והכולל, ויקרא בו שמי ושם אבי, דקימא לן המניח בן נקרא מיתתו שכיבה ולא מיתה, ומקוים בו 'יעקב' אבינו לא מת, ועל טוב יזכר שמי ושם אבותי".

תוכן הספר - כנכתב בשער - "חידושי הלכות גפ"ת ואשר"י ורי"ף ורמב"ם והאחרונים, על חמשה מסכתות, הלא המה: שבת, פסחים, ביצה, כתובות, חולין. אשר חיבר ה"ה הרבני המופלא ומופלג כמוהר"ר רפאל נר"ו בהרבני מהור"ר יאקב זצ"ל מפיזור, בר אוריין ובר אבהן, בן של קדושים, נין ונכד של (ר' מרדכי יפה) בעל הלבושים, צולל במים אדירים, ויורד לעומקה של הלכה, לברר וללבן שמעתתא אליבא דהלכתא". [בחלק מן הטפסים מודבק בשער פתק מודפס, ובו תיקון: 'ששה' במקום 'חמשה', וכן נוסף ברשימת המסכתות גם: 'ראש השנה'].

בהמשך הנוסח אשר בשער החיבור, מתייחס הכותב אל העדויות הייחודיות שבהסכמות: "חזו כמה גברי רברבי גדולי הדור קמסהידי עליה, ויתנו עידיהן ויצדקו דבריו, כי נכונים המה, והתועלת גדול נפקי מניה לחדד התלמידים הגונים. ועוד נוסף על זה קצת פירוש על 'הגדה של פסח' מה שהעלה במצודתו. ויתר הדברים ימצא המבקש בהקדמת המחבר נר"ו, מה ראה על ככה, ומה הגיע אליו להוציא לאור תעלומה, וכי כוונתו היה רק לשם שמים, כנראה ג"כ מהסכמות הגאונים הגדולים נר"ו. ובזכות לומדי התורה, יוציאנו מאפלה לאורה, בביאת גואלנו מהרה, ונראה בנין בין הבחירה, אמין". עד כאן נוסח השער.

בהקדמתו, הפותחת במילים אלו: "ר'אות פ'ללתי א'בא ל'פניכם היום כולכם חיים", היוצרות בראשי תיבותיהן את שם המחבר רפא"ל, הוא נושא תפילת שבח והודיה לה'. לאחר פתיחתו זו, הוא ממשיך בהתנצלות על כך שלפעמים דבריו מכוונים לדברים שקדמו לו מחברים אחרים, והוא מחלה את פני הקורא ש"אל ישית עלי חטאת בלשון מדברת גדולות, כי גנב גנבתי לשמות מים גנובים ימתקו, חלילה לי מעשות כדבר הזה, להתלבש בכסות שאינו שלי. סהדי במרומים, דשם שם לי חק ומשפט, דבר יום ביומו ליתן דברי לשיעורן, ומה שהעלה מצודתי בס"ד בעטי אחישנה..."

מאחר שהוא היה מוסר שיעור לתלמידים מדי יום, הוא ראה את העיון והחיפוש בספרי המפרשים כמבטל מזמנו היקר להכנת ולמסירת השיעורים. [אם כי יתכן שכוונתו גם לשיעורי התורה שלו - בינו לבין עצמו, שראה בכך גם ביטול מסדרי הלימודים שלו עצמו]. בהקדמתו וכן בהסכמות הגאונים, נזכר רבות אודות התלמידים שלמדו אצלו, ואשר חידד אותם בחידושי ובפוליו.

לאחר מכן, הוא מתנצל על כך שהיה מחוסר ספרים, והוא מתאונן על שריפות חוזרות ונשנות שהיו מנת חלקו רח"ל. "כי לקחו אותן אלקים ואיננו, מחמת שנתהווה בעו"ה בקהילתנו תוב"ב בימי, כמה פעמים הבערה ללהב יצאת באש, אוכלא והדר אוכלא, כי אכל את יעקב ואת נווהו השמו, והיה בית יעקב אש, ונשרפו כל מחמדי עין, כידוע לשער בת רבים, אשר לא שלוותי ולא שקטתי, ויבא רוגז ובמסתרים תבכה נפשי, המקום ינחם אותי לשמחני כימות עניתי, ואזכה לעמוד ולשרת בקודש בשמחה, ומרב כל כאשר עם לבבי".

לאחר מכן הוא ממשיך להתנצל על עצם חיבור הספר, ועל כך שלא נהג כמיוחסי בבל: "שתיקוּתא יפה מדיבורך, גמורתא גמור זמורתא תהא". ועל כך הוא משיב ואומר: "זאת אשיב על לבו, סהדי במרומים שלא עשיתי ח"ו החיבור לשם יוהרא, לעבור במקום גדולים אל תעמוד, להתייצב עם מלכי ארץ ורוזנים - מאן מלכי רבנן - לחבר חיבורים, רק עשיתי עזר כנגדי לגברא דכוותי, וביותר לחדד התלמידים, ומגדיים נעשו תישיש, ולפעמים באתי בארוכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא להבין ולהורות בפילפול הפוסקים, והבחר יבחר".

מעניין לציין ששלושת הרבנים הגאונים נותני ההסכמות הראשונות לספרו, ראו לנכון להתייחס ולהדגיש את יחוסו הרם כנצר למשפחת הגאון הקדוש בעל ה"לבוש" זי"ע. הסכמות אלו קיבל ר' רפאל מאת שלשה בני משפחה אחת, שמתייחסים אל המחבר בקירבה משפחתית בגין זקנים המשותף - ה"ה הגאון הקדוש בעל ה"לבוש" זי"ע. ואגב, גם בספרו השני של המחבר - ספר "גולת תחתיות", שנדפס בדירנפורט בשנת תקס"ה, הדפיס שם בשנית את כל אותם ההסכמות שקיבל לספרו הראשון "אור לישרים", וללא הסכמות חדשות נוספות.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

הראשון שבהם הוא "הרב הגאון הגדול המפורסם בדורו החסיד כמוהר"ר רפאל כ"ץ אב"ד דק"ק א"י (אלטונא וונובק) והמבורג יע"א", המציין אודותיו בהסכמתו: "הרבני המופלא ומופלג בתורה כמוהר"ר רפאל כ"ץ כמוהר"ר יעקב, ודין רפ"ש מדבית אבא, שהוא נין ונכד לזקני הגאון המפורסם בעל הלבושים, והתורה מחזרת על אכסניה שלה".

כך גם הבא אחריו, חתנו של הרב מהמבורג הנזכר, ה"ה "הרב הגאון הגדול המפורסם בדורו כמוהר"ר הירש נר"י אב"ד דק"ק פיורדא והמדינה יע"א", המציין אף הוא את הקירבה המשפחתית: "האיש הזה הנוכחי אשר לו יד ושם, הדומה למלאך ה', הרבני המופלא והמופלג כבוד מוהר"ר רפאל כ"ץ מפיזר... ואשא דעי למרחוק ליתן שום הסכמה מנעורי עד הלום, רק בזאת נאות, שתמכתי יתדותי בסמיכה בכהן לקל עליון, על אדוני מורי חמי הגאון המפורסם נשיא אלקים נ"י פ"ה עה"י שמו מפארים כבוד קדושת כתר מו"ה רפאל כ"ץ נר"י יאיר פניו אתנו סלה, הרודה בקהל עדתי שבטי ישורון אוריין תליתאי המשולשים בשלש קדושת קהלות קודש אה"י יע"א, להיות שר המסכים, וזרועו תאמצנו ויפזו זרועי ידי גלילי זהב ליתנו הסכמה, והוא תחת ידו, ומספר בשבחו, ושם ראיתי במראה הכהן, שבח מגדל עוז, שהרבני המופלא המחבר נר"י הוא נצר מטעיו של הגאון מהרמ"י נ"ע בעל הלבושים, ואמרתי 'מאן דלבש מדא ילבש מדא', ומחשבתו ניכר מתוך מעשיו שכל כוונתו רק לשם שמים".

לאחר הסכמותיהם של האב וחתנו, זכה גם להסכמת בנו של הרב מהמבורג וגיסו של הרב מפירדא הנזכרים, ה"ה "הרב הגאון המפורסם בדורו כמוהר"ר הירש כ"ץ נר"י אב"ד דק"ק קראטשין יע"א", המעלה אף הוא את יחסו של המחבר: "אהובי שאר בשרי ידידי הרבני המופלא ומופלג, צולל במי פלג, כש"ת מוה' רפאל כ"ץ, זה האיש ידעתי מאז ועד עתה, כל מעשיו לשם שמים, עושה תורתו קבע... ובפרט שמן השמים הסכים על ידו ה"ה כבוד אדוני אבי מורי הגאון האמיתי החסיד המפורסם מוה' רפאל כ"ץ נר"י אב"ד דק"ק פוזנ' לע"ה, והעיד עליו שהרבני מוה' רפאל נר"י הנ"ל - מגואלינו הוא, נין ונכד לזקנינו הגאון המפורסם רבן של כל בני הגולה מוה' מרדכי יפה זלה"ה בעל הלבושים, וכדאי הוא אותו צדיק להניח עליו ראשו, ולהסכים על ידו שיביא ספרו לבית הדפוס".

לאחר שלשת הסכמותיהם של הגאונים: רבי רפאל הכהן מהמבורג [מיום ה' באייר שנת תקל"ו], חתנו - רבי צבי הירש מפוזנא [י"ז בכסלו שנת תקל"ח], בנו - רבי צבי הירש הכהן מקראטשין [מיום ח' בתמוז שנת תקל"ו], נוספה הסכמתו של הגאון הקדוש רבי יעקב אור שרגא פייוול - אב"ד דק"ק זלאטאווא, בעל ה"רשפי אש"י ו"בית יעקב אש"י ושי"ס. גאון זה נודמן לו לפיזער - עיר מגוריו של המחבר, ובביתו התאכסן בתקופה זו. או אז העניק לו - ביום י"א לחודש מנחם אב שנת תקל"ד - את הסכמתו לחיבורו שעמד להעלות על מכש הדפוס, ואלו דבריו בהסכמתו:

"הלא למשמע אוזן מילין יבחן לצד עילאה, ימלל גבר בכולא תלמודאה, ספרא וספרי וכולא תוספאה, ויד ושם לו בפוסקים ראשונים ואחרונים חכימי דיהודאה, ה"ה הרב המופלא ומופלג החריף והבקי כ"ש מוהר"ר רפאל נר"י בהמנוח מו' יעקב מק"ק פיזר - ממשפחת יפה' ונאה, והדר ב'לבושו' - נכד הגאון בעל ה'לבושים' ז"ל, ומידי עברי פה הקרני מקרה טהור גברא, שנתאכסנתי בביתו נווה קודש, האח חמותי ראיתי באור שרגא בתורה מהני באור הרבה, אשר חפץ ה' בידו מצליח, בחיבורו הנחמד על ה' מסכתות, צולל במים אדירים בפלפול ובסברא...".

ההסכמה האחרונה לספר היא מאת רבה של קרוטשין - הגאון רבי בנימין קצנלנבוגן - מחבר ספרי "מנורת זהב" ו"אור חכמים" ו"לב חכמים", שהיה כנראה קרוב משפחתו של המחבר. הוא מכנה את המחבר "מחותני", אך כמובן שאין הכוונה כאן ל"מחותן" במובן של ימינו, שכן המחבר לא זכה לזש"ק רח"ל. בעבר, שימש תואר זה גם לקרובי משפחה דרך נישואין, וכדומה. וכך מעיד הגאון על המחבר בהסכמתו שהעניק לספרו, ביום י"ד בכסלו שנת תקל"ה:

"האי צורבא מרבנן, ה"ה מחותני הרבני המופלא והמופלג החריף ובקי מהור"ר רפאל בן המנוח מהור"ר יאקב ז"ל, דיין בק"ק פיזר, בר אורין ובר אבהן - ממשפחת יפה' - יפה ענף הולך אחר עיקר, שהוא נין ונכד להגאון מהור"ר מרדכי יפה ז"ל, גברא רבא קאתי להכא, ותלמודא בידו - מגילת ספר מזה ומזה המה כתובים, חידושים וביאורים נפלאים על איזה מסכתות, צולל במים אדירים... כי ידעתי את האיש הנ"ל, ששימש הרבה, ולא מש מתוך אהל תורה, והוגה בה יומם ולילה לשם שמים, והוא חריף ובעל סברא ישרה, וכוונתו אך לשמים...".

בערוב ימיו, בשנת תקס"ה, חיבר ר' יעקב ספר נוסף על מסכתות הש"ס, בשם "גולת תחתיות", ובו חידושים על מסכתות גיטין וקידושין, בצירוף ליקוטים שונים על התורה ועל יתר מסכתות הש"ס, וכן השלמות ותיקונים לדברים שפרסם בחיבורו הראשון "אור לישרים".

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

בהקדמה, הוא מתלונן על כך שהמדפיסים שיבשו ועיוותו רבות בחיבורו "אור לישרים", לאחר שלא עמד אצלם בעת מלאכתם. [מעניין לציין, שאת ה"אור לישרים" הדפיס בשנת תקל"ח בבית הדפוס של ר' יחיאל מיכל מייא בעיר דירנפורט, ועתה - כעבור עשרים ושבע שנים, ניהלו את בית הדפוס אלמנתו של המדפיס "המנוח הרב המפורסם בתורה וביראה ר' יחיאל מיכל מייא מדפיס ספרים זצ"ל", ה"ה "הגבירה הצנועה אשת חיל מ' רעכיל תחיה", ושלשת בניה האחים ר' מיכאל שמעון ור' אהרן ור' יוסף, והם אלו שהדפיסו את הספר "גולת תחתיות"].

לא שרד בידינו מתורתו בהלכה. ברם, מצאנו תשובה אליו באחד מספרי הפוסקים, ה"ה הספר שו"ת "רשמי שאלה" - מאת הגאון הנודע בדורו רבי ישראל משה אב"ד קראניק, שנדפס בווארשא בשנת תקע"א. שם, בחלק חושן משפט, סימן נ"א - "בדין ערבות", פותח המחבר בדברים אלו: "את אשר השבתי להרבני המופלג מו"ה רפאל דיין המצויינים דק"ק פיזר".

המחבר - הדיין רבי רפאל יפה מפיזער, לא זכה לזרע של קיימא רח"ל, וכפי שהוא מעיד על כך בעצמו בהקדמת הספר, כאשר הוא מציין טעם נוסף לחיבור הספר: "ואני בעניי הכינות לקיים הכון לקראת אלקיך ישראל אשר בך יתפאר, להביא אחרי ברכה, שאנכי הולך ערירי, שלא יתמלא עלי עברה, בהלך ילך ובכה להולך בלא בנים, ואמרת למען לא ימחה שמי בישראל, לשום שארית בארץ, ויקוים בי שם טוב מבנים".

תאריך פטירתו של הגאון רבי רפאל יפה זצ"ל - הדיין מפיזער ובעל ה"אור לישרים" - לא ידוע לנו, אולם הדבר ברור שהוא לא נפטר לפני שנת תקס"ה, שאז הוציא לאור את חיבורו השני - ספר "גולת תחתיות".

רבי אברהם טייב מתוניס

מחבר: "חיי אברהם"

[- תקפ"א/ו]

אחת המשפחות המפורסמות אשר קבעו את מושבם בערי תוניסיה, ואשר העמידה מקרבה רבנים מפורסמים, מרביצי תורה ויושבי על מדין, מגידי מישרים ומחברי ספרים, הלא היא משפחת טייב המיוחסת.

הראשון והמפורסם שבהם, הוא הגאון המקובל רבי אברהם טייב מתוניס זי"ע, אשר נודע שמו בהערצה בקרב בני דורו בכינויו "באבא סיד"י", דהיינו: "סבא רבא", ובערוב ימיו עמד בראש רבני תוניסיה, עד לפטירתו בשנת תק"א. זכה ה"באבא סיד"י" להעמיד תלמידים רבים בחייו, ועסק עמהם בתורת הנגלה ובתורת הנסתר, לצד כהונתו כדיין בבית הדין בתוניס.

אחד מן המפורסמים שבין צאצאיו של ה"באבא סיד"י, ואשר נקרא על שמו, היה הגאון המופלא רבי אברהם טייב מתוניס - מחבר הספר "חיי אברהם" על מסכתות הש"ס. אף הוא - כזקינו הגדול - שימש כדיין בבית הדין בתוניס.

הספר "חיי אברהם" של "הרב המובהק כמוהר"ר אברהם טייב זצוק"ל", מכיל חידושים וביאורים נפלאים על מסכתות: שבת, בבא מציעא, סנהדרין, ועבודה זרה. כמו כן הוסיף המחבר "ליקוטי בתר ליקוטי על איזה מסכתות", וכן חידושים על ספר "משנה תורה" להרמב"ם ז"ל - "לשונות של זהורית על הנשר הגדול הרמב"ם ז"ל, שיאותו לאורן והיו למאורות".

הספר, שנדפס בליוורנו שבאיטליה, בשנת תקפ"ו, כלול הספר כלול מכמה חיבורים גם יחד. מלבד החיבור העיקרי "חיי אברהם" על מסכתות הש"ס, צורף אליו גם חיבור נוסף בשם "דרך חיים", פירושים וחיידושים על מסכתות: פסחים, כתובות, וחולין. "ואחרי כן יצא אחיו, זה שפ"ר - ספר 'דרך חיים', אשר דרך ובא לו דרך קצרה, קב ונקי, על מסכתות פסחים וכתובות וחולין, דשקיל וטרי יטו"ר נפ"ש, ולהעמיד דברים על בורין, זקוק לבא"ר באר"ת באר"ת, פעולת צדיק דין הוא, הרב החכם השלם מוה"ר כמהר"ר חיים טייב זצוק"ל, לעידינ"ה אזיל, לדשנה אל מקום דשן, מתהלך בגן אלקי"ם תהיה נפשם צרורה בצרור החיים".

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

חיבור נוסף מצורף לספר "חיי אברהם": "ובא הכתוב השלישי, הנמצא כתוב להחכם השלם כמה"ר משה נקאש תמ"ד, דשקיל וטרי, מוטיב ומפרק, דברי חכמים כדרכונות וכמסמרות".

אין אנו יודעים בוודאות את מועד פטירתו של הגאון המובהק בעל ה"חיי אברהם" מתוניס, אך ככל הנראה הוא כבר לא היה בין החיים בין השנים תקפ"א-תקפ"ו. אין אנו יודעים רבות אודות משפחתו וצאצאיו. על פי הנכתב בשער חיבורו, הוא היה אחיו של הגאון רבי חיים טייב - מחכמי תוניס אף הוא, ומחבר הספר "דרך חיים" - שצורף לספרו של רבי אברהם טייב - "חיי אברהם".

מילדיו של בעל ה"חיי אברהם" מתוניס, אנו יודעים אודות בן בשם רבי חיים טייב, שכנראה היה גבר עתיר נכסין, וסייע בידי המוציאים לאור את ספרו של אביו. "אפריון נמטייה ל'בן חכם ישמח אב', נחמד האיש להשכיל להטיב, הלא זה הו"ד חיים" עד העולם, כה"ר חיים יצ"ר בן הרב המחבר. מגן אברהם יהיה בעזרו, אשר נתן לכסף מוצא, להוציא לאור דברי הרבנים הנזכרים - אמרות טהורות". [נוסף שם ברכה למסייע נוסף. "וברכות לראש רישא דדהבא המחזיק, ה"ה הגביר המעולה בכתם אופיר לא יסולה, כה"ר אברהם הכהן שולאל נר"ו בכמה"ר שלמה נ"ע. ואשר השתדל לקרבה אל המלאכה, הנ"ה שכ"ר אתו בעשתרות, יש לו קרן ויש לו פירות"].

רבי ישכר ויינגוט - אב"ד דק"ק טשנסטחוב

מחבר: "פתחי שערים"

[תקמט - תריב]

רבכו

רבי מיכאל דוב ויינגוט - אב"ד דק"ק לויביטש

מחבר: "אגודות אזור מדבריי"

[תקעט - תרמז]

מן החיבורים הנערצים ביותר בין חכמי פולין, הם סדרת ספרי ה"פתחי שערים" - מתורת רבה המפורסם של טשנסטחוב - הגאון הנודע רבי ישכר ויינגוט זצ"ל, אביו של הגאון רבי מיכאל דוב ויינגוט - אב"ד דק"ק לויביטש - מח"ס "אגודות אזור מדבריי".

נאמנת עלינו עדותו של אותו גאון מחשובי צאצאיו, ה"ה הגה"ח רבי יהושע משה אהרונסון זצ"ל רב ואב"ד בפתח תקוה ומח"ס "ישועת משה", הכותב אודות ספרו "פתחי שערים" על פרק "איזהו נשך" שנדפס לראשונה בשנת תקע"ט: "שמעתי ממקור מוסמך שכ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל מסוכטשוב בעל המחבר ספר 'אבני נור', קילס מאד את הספר הזה, ואמר, שיש ללמוד ממנו דרך ושיטה בלימוד תורתנו הקדושה", עכ"ל.

הגאון הקדוש בעל ה"פתחי שערים" זצ"ל, נולד בקאליש, בשנת תקמ"ט, לאביו "הרב החרף הגדול בתורה ומובהק המפורסם מ' יהודה לייב זצ"ל, תלמיד הגאון בעל שו"ת 'רשמי שאלה' רבי ישראל משה אבד"ק ור"מ קארניק, והגאון הקדוש עליון נורא מרן ר' יוסף הצדיק זצ"ל אבדק"ק פוינאז", ולאמו הצדקנית מרת שרל ע"ה, בתו של הגאון רבי משה פארניטשאווער זצ"ל. [שניהם חוטר מגזע ישישים מהרש"ל מהרש"א ומהר"ם מלובלין שלי"ה מהר"ם פאדווא ומהר"י מינץ ומ' פייבל מפרעמסלא זצ"ל זי"ע]. כך כותב נכדו הגאון רבי אפרים שלמה זלמן ויינגוט - אב"ד דק"ק ליפנא, בהקדמת ספר "פתחי שערים" מהדורת שנת תר"ס, אשר מדבריו שם שילבנו כאן במאמרינו.

מוצא משפחת "ויינגוט" המיוחסת, מראש משפחתם - הגאון רבי מרדכי - פרנס ומנהיג דק"ק קאליש, שהיה בנו של הגאון המפורסם רבי אריה לייב תאומים - אב"ד דק"ק קרעשוב, בנו של הגאון רבי יחזקאל יהושע פייבל תאומים -

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

אב"ד דק"ק פרעמישלא ומח"ס "פנים מאירות", בנו של בעל ה"קקיון דיונה", [נע"פ מכתבו של הגה"צ רבי יוסף מאיר ויינגוט מנתניה זצ"ל].

בנערותו, נודע ר' ישכר כעילוי מופלג. "ובהיות הגאון המחבר זצ"ל כבר תריסר, זכה להקביל אפי רברבא הגה"ק אור ישראל וקדושו מרן המגיד מקאזניץ זצ"ל זי"ע, והיה לו פתחון פה לפניו בפלפולא דאורייתא, בסוגיא ד'תורם משלו על של חבירו' בנדרים דף ל"ו ע"ב. ובפקודת המגיד הקדוש זצ"ל הביאו אביו ללמוד תורה מפ"ק הגה"ק צי"ע מרן ר' חיים זצ"ל בעמח"ס דברי משפט הגאבדק"ק לונטשיץ, ושם עמד לפניו ששה שנים עד חתונתו בקויל.

בהגיעו לפרקו, נשא את בתו של "הגאון קדוש ה' מרן ר' אפרים הלוי אבדק"ק קויל". בהקדמה ל"פתחי שערים" הוא מספר על ימי שבתו בקויל סמוך על שלחן חותנו:

"הושיבני בהשקט ובבטחה, בבית מלא ספרים, ועל דלתות בית המדרש, והייתי נקי מכל מחשבות הזמן, וגם הביאוני חותני הגאב"ד בדרכי הוראותיו האמונות, והאיר עיני ואיזן ותיקן לפני סדר בדרכי התורה ויראה, וגם ישבתי לעיתים סביב לשלחן תורתו, וכל דבר הקשה הבאתי אליו, ומצאתי לי אחד מתלמידיו ה"ה מחותני הרבני האברך השנון כש"ת מוהר"ר אהרן במ"ג נ"י אשר יחדיו נמתיק סוד ימים ימימה".

חותנו הגדול - הגאון המפורסם רבי אפרים סג"ל אב"ד דק"ק קויל, היה מילידי פוזנא. אמו היתה אחותו של הגאון הנודע בעל ה"בית מאיר". לאחר שנסמך להוראה על ידי הגה"ק בעל ה"פרי מגדים", נתמנה לכהן פאר כאב"ד דק"ק דאנציג. לאחר מכן בחר לעזוב את עסק הרבנות, וגר כאיש פרטי בקאליש, אולם כעבור תקופה נקרא לכהן שוב כאב"ד בק"ק קויל - ועל שמה נתפרסם כאחד מחושבי הרבנים בדורו, והשיב רבות לשואלים דבר ה' זו הלכה. אחת מתשובותיו נדפסה בספרו של חתנו בעל ה"פתחי שערים" בסימן מ"ה. הגאון רבי עקיבא אייגר משיב לו אף הוא בספר תשובותיו מהדורה תנינא סימן קי"ב, [וראה עוד ב"פתחי שערים" סימן מ', וב"בית מאיר" יו"ד סימן קפ"ח]. בסוף הספר "פתחי שערים" מאת חתנו, נדפס גם צוואתו בשם "ברכת אפרים", [ונדפס שנית בשנת תשל"ז, ובשנת תשס"ב נדפס שוב בסוף ספר "תפארת אבות"].

הגאון רבי אפרים - חותנו של בעל ה"פתחי שערים", נפטר ביום ח' בתמוז שנת תקצ"א, וזכה שכל בניו וחתניו שימשו ברבנות בערי פולין, ואף תלמידיו המובהקים גדלו והצליחו ונעשו מורי הוראות בישראל, כפי שכותב כן בעצמו בצוואתו הנ"ל. ואלה שמות ילדיו: א. בנו, רבי יעקב מאיר הלוי סג"ל - אב"ד דק"ק ויערשוב וק"ק פייזער, שנשא את בת אחותו אשת גיסו בעל ה"פתחי שערים", שהדפיס תשובה ממנו בספרו סימן ס"ז. ב. בנו, רבי רפאל זאב הלוי סג"ל - אב"ד דק"ק זאקראצין. ג. חתנו, רבי חיים נחום הלוי מרגליות מקאליש, שהותיר אחריו חידושים רבים בהלכה ובאגדה ולא נדפסו. תשובה אליו בספרו של גיסו "פתחי שערים" סימן י"ג. חידושי תורה משמו נמצא גם בספר "אגודות אזור מדבריי" במסכת שבת דף מ"ה ע"ב. ד. חתנו, רבי ישכר ויינגוט - אב"ד דק"ק טשנסטחוב, בעל ה"פתחי שערים".

סמוך ונראה על יד חותנו הגדול "נטע שם - בעל ה"פתחי שערים" - את אהל תורתו, ושם הרחיב ה' את גבולו בתלמידים וחברים, עד שמגדיים נעשו תיישים, בעלי קרניים - שמהודם קרן אור התורה בקויל, שאור התורה מאיר שם עד היום, היא השלחבת שהעלה הגאון המחבר זצ"ל, ולא פסקה שם ישיבה מעל שלחנו, עד שמחמת גזירת המלכות שיצאה אז, הוכרח לקבל עול הרבנות בסאמפאלנא, שם הנהיג נשיאותו ברמה לשמור את דרך עץ החיים, והוסיף אומץ בהתמדה בתורה ללמד לתלמידים, ועל הימים האלו היה אומר תמיד שהיו ימים טובים לו, כאשר שמעתי מפ"ק".

שם הוציא לאור בשנת תקע"ט ספר "פתחי שערים" על פרק 'איזהו נשך', ושם גליא לדריעה ונפל נהורא, עד שכל גדולי הדור בזמנו עטרוהו עטרת חכמים ושמו אותו עטרה לראשם". באותם הימים, לצד יגיעתו העצומה בתורה, ולמרות יסוריו וקשייו - כמתואר להלן, מפאת גודל אהבת ישראל שבערה בלבו, "היה עסקן גדול בצרכי ציבור, ובא לפני שרי המדינה לבקש רחמים להעביר גזירות רעות מעל ישראל, והצליח בדרכיו, שהיו כל מעשיו בהסתר, ולא ברעש, כי אם ברוח חן הנטוי עליו מן השמים, עד שראו כל עמי הארץ ששם ה' נקרא עליו".

ברם, כאן מתחיל פרק נדודיו, וכפי שמתאר אותם הנכד הנ"ל: "קיצורו של דבר. ימיו של אותו צדיק, היו שלשלת אחת של עסק בתורה ועבודה ויראת שמים בלי הרף רגע, מתוך הצער יסורים ודחק. ועולה על כולנה - צער גידול בנים.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

ותכפו עליו צרות ויסורים של אהבה, שאין בהן ביטול תורה ותפלה". לאחר שנתים ימים לשבתו שם, פרק את עול הרבנות מעל שכמו, ושב לעיר קויל, והתמיד בתורה יחד עם ידידיו ותלמידיו לשעבר, "וישב שם והפליא לעשות בהתמדתו הנפלאה לעסוק בתורה מתוך הדחק, עד שכלה כל הונו ורכושו, והוכרח להטות אוזן לעצת רעו ואוהבו הנאמן מנוער הגאון המפורסם רבי יצחק אוירבאך בעהמ"ח דברי חיים זצ"ל, לקבל עול הרבנות בטשענסטחוב".

כאן, ביקש אותו צדיק לישב בשלוה. ברם, גם שם עדיין לא מצא אותו גאון וצדיק מנוח, ונאלץ לנדוד שוב ושוב. "משם בא לשבת על כסא הרבנות בפלונצק, ושם לא נח ולא שקט, והזמין לו השי"ת מקום - עיר קוואהל, ומאשר לא מצא די מחייתו נטה שכמו לקבל עול הרבנות בסטריקוב, וגם שם לא מצא מנוח אשר יטב לו, שב לקוואהל, ומשם שב לטשענסטחוב, והוציא שם בשנת תרי"א את ספרו 'פתחי שערים' ח"ב, וישב שם על כסאו עד סמוך לאלול תרי"ב, שאז נסע לברעסלא להתרפאות מרפיון עיניו אשר הוכהו, ושם נשבר הכד על המבוע - ביום ב' ח' אלול תרי"ב ושם חלקו ספיו".

מלבד חיבוריו הלמדניים על פרקי מסכת בבא מציעא שנדפסו בשנת תרי"א, עוד הותיר אחריו "חיבור גדול רב ועצום על מסכת גיטין שנאבד בהצנזורה, והיה אותו צדיק מצטער עליו כל ימי חייו", [הקדמת נכדו ל'פתחי שערים']. כמו כן נתפרסמו ונדפסו יתר חיבוריו, "פתחי שערים" על סדרי זרעים ומועד ושוי"ת [בשנת תר"ס], על התורה וני"ך ודרושים על מסכת אבות [בשנת תרצ"ב], ועוד.

[כמו כן מפוזרים מחידושו ותשובותיו בחיבורים שונים. ראה "שערי תורה" (ח"ח סימן כ"א, ח"ט שערי יצחק סימן ג), "אגודות אזור מדבריי" (אהע"ז סימנים: א' ג' ו' וי"ד, חו"מ סימן כ'), "רחמי הלוי" (ברכות אות י', שבת - אותיות ח' וכ"ו). שו"ת "חמדת שלמה" (אהע"ז סימן ע"ח), שו"ת "נודע בשערים" (ח"ב סימן י"ז), "שערי שמחה" (יו"ד סימן כ"ד), "יד אליהו" (או"ח סימנים כ'-כ"א), ועוד].

כמו כן, באו בכתובים מהגהותיו הגאוניות על הש"ס, אשר נהג לרשום בשולי הגליונות. מסופר, שהגאון הקדוש רבי יעקב יהודה לעווי אב"ד דק"ק סלעשין ואח"כ בעיה"ק ירושלים ומח"ס "בית לאבות", התבטא פעם אודות הגהותיו שעל הש"ס, שהם "אינם מראי מקומות, רק הערות עמוקות מאוד מאוד, והם ככוכבים הנראים קטנים כמלא חודה של מחט בעינינו, וכל אחד ואחד עולם מלא הוא, כן ההגהות האלו נראים לנו כמראי מקומות, ובאתא קלילא הוא פותח פתח כפתחו של אולם בחכמה ותבונה ודעת, סוקר בסקירה אחת על קצות הש"ס ותוספתא ספרא ספרי".

מעין זה סיפר הגאון הקדוש המלבי"ם זי"ע לנכדו של המחבר, שפעם אחת הוכיחו על שמקצר בלשונו בספרו "פתחי שערים", והשיבו הגאון המחבר, שלדעתו הספר "פתחי שערים" נכתב על ידו באריכות יתר, ותיכף ומיד הראה לו את הגהותיו שעל הש"ס, ואמר לו שכאן נקט בדרך הקיצור ולדבר בלשון קצרה. [נראה בהקדמת נכד המחבר: "לעומק המושג באשר כתובים הם בקיצור נמרץ, עמוק עמוק מאוד כאשר יראה הרואה בב' חלקי 'פתחי שערים' שהוציא לאור בחייו, שכל דבריו הם הררים התלולים בשערה, ואל כל מקום אשר ישלח חיצי בקיאותו הנפלאה ומצווה לעיין שם ימצאהו מפרק הרים ומשבר סלעי קושיות הראשונים אשר היו לפנינו, טוחן זו בזו בסברא, ועורך לפנינו שלחן ערוך עליו כל מעדני עולם"].

מילדיו. מלבד בנו הגדול - הגאון רבי מיכאל דוב ויינגוט אב"ד דק"ק לויביטש - בעל "אגודות אזור מדבריי", עוד ידענו לו ארבעה חתנים רבנים, הלא המה: א. חתנו, הגאון רבי חיים משה הלוי לעוונטאהל - אב"ד דק"ק פראשקא, [נפטר ביום ה' בכסלו שנת תרכ"ד. מחידושו בספרו של חותנו "פתחי שערים" - סימנים א' ומ"ג, ובמסכת עירובין דף ס"ו ע"ב. ובחיבורו של גיסו בעל "אגודות אזור מדבריי" על אהע"ז סימן ט"ו. ועוד. נוסח מצבתו נעתק בספר "אבני זכרון" כתי"י, אות תי"ד]. ב. חתנו וגיסו - אחי זוגתו ובן חותנו, הגאון רבי יעקב מאיר הלוי סג"ל. ג. חתנו, הגאון רבי צבי מאיר בן הגי"ר יוסף בעער - אב"ד דק"ק ניישטאט וק"ק סאמפאלני וק"ק דאברי - בעל "אמרי הצבי" ו"פלפול חברים" ו"גרגרי כסף" ועוד חיבורים רבים שנשארו בכת"י. נולד בסביבות שנת תרי"ה, ונפטר ביום כ' באדר"ב שנת תרע"ו. ד. חתנו, הגאון רבי ראובן ישראל מקאליש.

* * * * *

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

הגאון הנודע רבי מיכאל דוב ויינגוט, אב"ד דק"ק לויביטש, ומחבר ספר "אגודות אזור מדבריי", היה בנו של הגאון המפורסם בעל ה"פתחי שערים" מטשענסטחוב זצ"ל.

ר' מיכאל דוב נולד בסביבות שנת תקמ"ט. בהגיעו לפרקו, נשא את "הרבנית הצנועה המפורסמת בשערים בכשרון מעשיה המנוחה מ' בילא פויגל ע"ה, בת הגאון קדוש ה' מ' שלמה זלמן זצ"ל שהי' רב בעיר זלאטשוב" - ה"ה הגאון הקדוש רבי שלמה זלמן פראסט מקלעטשוב - אב"ד דק"ק זלאטשוב (פלך קאליש), שהיה מתלמידיו המובהקים של בעל ה"חוות דעת" והוא סידר את ספרו "נתיבות המשפט", והיה אחיהם הבכור של האחים הגאונים הקדושים המפורסמים: רבי נחום - אב"ד דק"ק שאדיק, רבי אשר לעמיל - אב"ד דק"ק גאלין, רבי יעקב יהודה - אב"ד דק"ק סלעשין. לאחר פטירתה, נשא רמ"ד בזיווג שני את "הרבנית הצנועה מ' רבקה לאה בת הרב המאור הגדול המנוח מ' זאב וואלף ז"ל".

חותנו הראשון - רבי שלמה זלמן מזלאטשוב, נשא את בתו של הגאון רבי חיים נחום הלוי מרגליות הני"ל, שהיה גיסו - בן חותנו - של הגאון בעל ה"פתחי שערים" #, ולאחר פטירת זוגתו נשא רש"ז בשנית את בתו של הגאון רבי בנימין וואלף הכהן טרויבע מפרנסי ומנהיגי ק"ק קאליש, שהיה בנו של הגה"ק המפורסם רבי אברהם אבא הכהן טרויבע - אב"ד דק"ק קאליש, הנודע בהערצת קודש בקרב בית ישראל בשמו ובכינויו: ר' אבלי חריף מקאליש. רש"ז נפטר ביום ח' לחודש מנחם אב שנת תקצ"א, בעת מגיפת החולירע רח"ל, [נוסח מצבתו ב"אבני זכרון" בכת"י, אות ש"צ]. מחידושי תורתו נדפסו בספרים רבים, ומהם, הקדמת חתנו לספרו "אגודות אזור מדבריי", [וראה ב"פתחי שערים", סימנים ס"ה וס"ח].

הגאון המחבר בעל ה"אגודות אזור מדבריי" היה תלמידו המובהק של הגאון הנודע רבי אליהו ראגאלער אב"ד דק"ק קאליש. בספר תולדותיו של הגאון מקאליש [תולדות אליהו עמוד 28], מסופר אודותיו:

"בתחילת בואו לפני מרן ז"ל לשרת את פניו, תהה רבינו על קנקנו בשיחת חולין של תלמידי חכמים הצריכה לימוד, ושאל אותו בלשון המדוברת: 'דאנקט איר די קאפף?' והתלמיד הזה הבין כרגע כוונת רבינו, ששואל אותו אם הוא מכוון בתפלתו כראוי, ואם אינו מודה להראש דכד מטי למודים כרע מגרמיה, ע"ד שאמרו בירושלמי פ"ב ה"ד במסכת ברכות, ומובא בתוספות למסכת שבת דף קי"ח ע"ב, א"ר מתניא מחזיקא טיבותא לרישי דכד מטי למודים כרע מגרמיה.

"והשיבו תלמידו הנבון ההוא, למה לא אודה להרגלים? ולמה לא באבות? וכוון בזה להקשות על הירושלמי הנזכר. (א) כיון שגם באבות הוא צריך לכרוע, למה לא אמר דכי מטינא לאבות כרענא מגרמיה. (ב) אחרי שהכורע כורע ברגליו תחלה ואח"כ בראשו, כדאמרין בפ"ק דברכות, הוה ליה להחזיק טובה גם לרגליו. ודבריו הפיקו רצון רבינו ז"ל ויקרבהו באהבה רבה, ויאצל מרוחו עליו.

"...והיה חשוב מאד בעיני רבינו מרן ז"ל, ובכל ביתו היה נאמן, וכל כתבי יד קדשו היו פתוחים לפניו בכל עת לעיין בהם, ובהזכיר שם מורו הגאון הקדוש רבנו ז"ל, היה מרתע כולא גופיה מעוצם גדלו בתורה וקדושתו הנפלאה בכל הנהגותיו, שכל תנועות גופו היו בקדושה ובטהרה למעלה עד להפליא, וכל מעשיו העשויים על טהרת הקודש היו בהצנע לכת, לבל ירגיש איש בהנהגת קדושתו ופרישתו מכל עניני עוה"ז. והאחד היה הגאון הצדיק המנוח ז"ל [בעל "אגודות אזור מדבריי"], אשר מצא רבינו את לבבו נאמן לפניו, אשר לא מש מתוך האהל ודר עמו בבית, ועמד תמיד לשמשו, והוא חפר ומצא לשאוב מבאר מים חיים, ולמצות מדותיו של מורו הגאון הקדוש מאור הגולה ז"ל".

לימים, עלה רבי מיכאל דוב לכהן פאר כאב"ד דק"ק פיעטרקוב דקווא, ולאחריה - בק"ק דאברין. משנת תרכ"ה, שימש כאב"ד דק"ק לויביטש עד לפטירתו, ביום י"א באייר שנת תרמ"ז, והוא בן ס"ח שנה, לאחר ש"קרוב לארבעים שנה שפט את ישראל", והותיר לנו לפליטה מאור תורתו בספרו "אגודות אזור מדבריי", ה"כולל שו"ת ד' חלקי השו"ע וחידושים על מס' שבת ומס' עירובין, ובפתיחתו איזה קלחים מדבריי אגדה אשר חנן היתש"ו את עבדו". כמו כן, חיבר עוד "כמה מאות יריעות חידו"ת בהלכה ואגדה אשר נשארו בכתובים" - כן נכתב על מצבת קבורתו. [נוסח מצבתו ב"אבני זכרון" בכת"י, אות תר"ץ].

בהקדמת נכד המחבר ל"פתחי שערים", הוא מספר אודות אביו הגאון בעל ה"אגודות אזור מדבריי", על ה"טרדות הרבות אשר היו עמוסות עליו במילי דמתא, בעיר שהיה יושב בה על כסא הרבנות, עליה הוו רמיין, וכן בעניני הכלל,

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

וכן בענייני הפרט על כל יחיד ויחיד, והן במילי דשמיא שהיה צופה בשבעה עינים שלא לתת המשחית בעם לבא להשחית, והן במילי דעלמא לתמוך נופלים ולזקוף כפופים ולרפאות שבורי לב, כידוע בכל הערים אשר היה שם אהלו, וטרדא דביתא החזקת יוצאי חלציו למלאות צרכיהם, לא לעשות עושר, רק לעסוק בתורה ועבודה, ולטעת בהם יראת שמים ויראת חטא".

אף הוא - כאבותיו - זכה שכל בניו וחתניו שימשו ברבנות בערי פולין למושבתייהם. בנו, הוא הגאון רבי אפרים שלמה זלמן ויינגוט - אב"ד דק"ק ליפנא. נולד בשנת תר"ד. מתלמידי הגאון המלבי"ם זצ"ל. שימש כאב"ד דק"ק סלעשין, ופיעטרקוב דקויא, ואסטרואו, ומשנת תרנ"ה - אב"ד דק"ק ליפנא, עד לפטירתו ביום כ"א באייר שנת תרע"ב. אודות פטירתו, מסופר ב"המודיע" (פאלטאווא), שבשמעו מפטירתו של הגאון רבי אליהו חיים מייזל אב"ד דק"ק לאדז, אחזתו השבץ ויפול באין אונים, ובעמל רב החזירוהו הרופאים לתחיה, אבל לדאבון לב כל יודעיו ומכיריו, באור ליום רביעי פרשת בהר בחקותי ל"ו לעומר בשעה ששים וחצי אחרי חצות הלילה, עלתה נשמתו הטהורה ליוצרה, ויבכו עליו כל בני עירו. מחיבוריו: "עוז מלך" - דרשות, "אורה לציון" - השקפה. "מספד תמרורים" - הספד על ה"אבני נזר" מסוכטשוב.

שני חתניו הם: א. הגאון רבי חיים ישכר סאקאלאו - אב"ד דק"ק ליסקאוויץ. [בערוב ימיו דר בווארשא, אצל בנו יחידו הגאון רבי רפאל זאב - ר"מ בווארשא. נפטר ביום כ"ח באייר שנת תרע"ח בן ע"ט שנה. במודעת אבל שכתב אחד ממכיריו, נכתב עליו בין היתר: "קיבל מדת ההסתפקות מחמיו הגאון הצדיק מו"ה מיכאל דוב זצ"ל אבד"ק לויביטש בעהמ"ח שו"ת אגודות אזור מדברי, ויבז למתנת בשר ודם, עם כל עניו ולחצו", ("דאס יידישע ווארט" ה' סיון תרע"ח). חותנו מזכיר מתורתו בספרו "אגודות אזור מדברי" עמ"ס שבת דף קל"ו, וכן בחידושיו לחו"מ סימן כ"ג]. ב. הגאון רבי אהרן פינחס אהרונסון - דיין ומו"צ בק"ק לויביטש, [זקיננו של הגה"ח רבי יהושע משה אהרונסון זצ"ל רב ואב"ד בפתח תקוה ומח"ס "ישועת משה"].

[רבנות נכתב על משפחות מיוחסות ומפורסמות אלו, וראה בהרחבה לתולדותיהם של בעל ה"פתחי שערים" ובנו בעל "אגודות אזור מדברי", חותנם, אחיהם וגיסיהם, המה וצאצאיהם - אותם שכיהנו ברבנות בערי פולין, בספר המונומנטלי התורני "חכמי פולין", מאת הרב ישראל אברהם גרינבוים, ירושלים תש"ע].

רבי צבי אליעזר סלוצקין - מחכמי שקלוב

מחבר: "מצא חן"

[ת"ר? - תרסא?]

אחד מחכמי התורה בקהילה קדושה "שקלוב" המעטירה, היה הרב הגאון הישיש רבי צבי אליעזר בן רבי יצחק סלוצקין [או: סלוטקין], שיגע ועסק בתורה כל ימיו, וחיפש בה חידושים לאמיתה של תורה. תקופת חייו משוערת, בסביבות השנים ת"ר-תרס"א.

למרות שלא שימש בחייו כנראה ברבנות כלשהי, ולא פקיע שמה בשעתו מחוץ לגבולות מושבו, בכל זאת זכה ושמר הטוב נודע לתהילה בשערי התורה. זאת, בזכות חיבורו שהותיר אחריו לברכה, ה"ה ספרו הנפלא "מצא חן", אשר בו "חידושים על הש"ס וחידושים על התורה. וקראתי את הספר 'מצא חן', כי שמי בקרבנו, בר"ת: מיאתי צבי אליעזר חידושים נכונים. ויהא רעוא דאימא מילתא דתתקבל וימצא חן בעיני אלקים ואדם. ממני הצעיר צבי אליעזר בהר"ר יצחק סלוצקין מתושבי שקלאב עד הנה".

הספר נדפס בווארשא בשנת תרס"א. הסכמה היחידה ניתנה לספר, מאת "הרב הגאון הגדול פאר ישראל אב"ד דק"ק בריסק הי"ו", שניתנה לו ב"יום ב' י"ג מרחשון התרס"א". וזה לשון ההסכמה: "כבוד הרב הגאון הגדול חו"ב זקן שקנה חכמה מ' צבי אליעזר סלוצקין יחי, בדעתו להוציא לאור הדפוס חיבורו 'מצא חן', על מס' חידושים וביאורי

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

הלכה. והגם שלא יכולתי לעיין בהם הרבה, אבל הדברים נכוחים, ויוצלחו מעשיו, שיצא חיבורו, ויתבדר שמעתתיה בעלמא. נאם חיים הלוי סאלאווייציק".

בהקדמתו, [שנכתב על ידו ביום שישי כ"ב לחודש אדר שני שנת תר"ס], מתאר המחבר את מסת יסוריו, כאשר "יסור יסרני ה', ויושיבני במחשכים, וזה כארבע שנים אשר אור עיני אין אתי, ואינני יכול אף לראות בספר, ואף כי לכתוב, וגם ההקדמה הקצרה הזאת נכתבת ע"י אחרים" ... כמו כן הוא מרחיב בקשיי עריכת חידושי שכתב לעצמו, כאשר קיבל את דברי הרבנים שהורו לו להדפיסם בספר.

תחילה כתב המחבר את החידושים בדרך לימודו לו לעצמו וכלל לא עלה על דעתו להביאם בדפוס, אלא ש"בימים האחרונים, לערך כעשר שנה, בהיותי באיזו ערים לרגלי נסיעותי, ונמלטו מפי בדברי עם הרבנים והמופלגים איזו מחידושי, וכאשר שמעו אמרי כי נכוחים בעיניהם, הוכיחוני בשבט פיהם על אשר אמנע מלהעלותם בדפוס להפיצם" ...

עוד הוא מספר בהקדמתו, ממה שהמריץ אותו לחבר את חיבורו ולהקריבו על מזבח הדפוס, מאחר ש"אחד אמר לי כי ראה באחד מספרי הגדולים, אשר האיש אשר זכהו ה' לחדש חידושים בתורה, והוא נמנע מלהפיצם, הרי הוא בגדר 'נביא הכובש את נבואתו' חלילה, שהרי 'הראה הקב"ה למשה רבינו כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש בתורה', וכיון שעל ידו הוצרך להתחדש דבר זה, והוא נמנע מלגלותו לרבים, הרי הוא כנביא הכובש נבואתו".

בשנת תרי"ט, נדפס הש"ס הגדול והשובח בדפוס ווילנא המעטירה, בתוספת הגהות וחידושי הרש"ש, שקנה לו אז שם בין כותלי בתי המדרש. חמש שנים לאחר מכן - בשנת תרכ"ד, החל לרכוש לעצמו מסכתות מתוך הש"ס הלזה. אז אז הבחין ברבים מחידושי שכבר נדפסו בחידושי של הרש"ש. עמד הגאון המחבר, והשמיטם מחיבורו הגדול.

יגיעתו הגדולה בתורה לא ידעה מעצורים, וגם בערוב ימיו עסק בתורה מתוך הדחק, וזאת - למרות ייסוריו הרבים, הן מחמת עוני - כאשר אף ספרי מפרשים לא עלה בידו להשיג, ואף כאשר נאלץ ללמוד בעל פה מתוך עיוורונו רח"ל, וחידושי שחידש אז - נכתבו על ידי אחרים שסייעו בעדו.

וכך מספר המחבר על עצמו בסיום הקדמתו: "שהייתי מחוסר ספרים, וגם הספרים היותר מוכרחים לא היו לי", והוא מעלים את הדברים שגרמו לכך: "והסיבה לזה, לעמל לי לכתוב, ולהקורא - אין תועלת מזה, אך המעשה שהיה כך היה, כידוע לכל אנשי עירי שקלאוו" ... סתם ולא פירש, תוך כדי הענקת ברכתו: "והדן אותי לכף זכות ידינהו המקום לכף זכות ושלוש על ישראל".

אלה תולדות

רבי אברהם חג'אג' מתוניס

מחבר: "זרעו של אברהם"

[תקע-תרמא]

רבי אהרן זעליג מאוסטרהא

מחבר: "משחת אהרן"

[תל-? תקטו]

רבי יעקב פייתוסי

מחבר: "יגל יעקב"

[תקעב]

רבי מאיר קיש מליבוביץ

מחבר: "דרך המלך"

[תקפד]

רבי מנחם צבי טאקסין מקאמעניץ

מחבר: "אורח ישרים"

[תרי-תרעח]

רבי מרדכי סירקין מבריסק

מחבר: "מים עמוקים"

[לפני שנת ת"ע - תקכה]

רבי משה מיינשטרש מווינא

מחבר: "פנים מסבירות"

[שצ - ? תנג?]

רבי שמואל הלוי סג"ל מליסא

מחבר: "רמת שמואל"

[סביבות שנת שצ/ת - תעד]

רבי אברהם חג'אג' מתוניס

מחבר: "זרעו של אברהם"

[תקע-תרמא]

"הרב החכם, הרב דומה למלאך, עיר וקדיש, האשל אשר ברמה, זה סיני, ארי שבחבורה, גלייה לדריעה נפיל נהורא, לו זרוע עם גבורה, גבור ואיש מלחמה, הרב הגדול, מעוז ומגדול, מומחה ופקיע צפונות תעלומות חכמה, ציץ הזהב, נזר הקודש, כבוד מוהר"ר אברהם חג'אג' זצוק"ל, נפשו בטוב תלין - נפש ברכה תדושן ברכה - בעלמא דקשוט, שם יקצור אשר זרע, הנה זרעו אתו" - ה"ה ספרו הגדול על מסכתות הש"ס: "זרעו של אברהם" - "זרע של קימא" [מלשון שער הספר].

רבינו המחבר שנודע בדורו כ"איש צדיק, אחד מן הרמתים, הרב דומה למלאך, שרף בעל כנפים, מרעיש הארץ, כל העם עונים אחריו מקודש - שקדשוהו שמים, רבין חסידא, ציץ הזהב, נזר הקודש, כתר ועטרה, הוא הראש, רב דעמיה ומדברנא, הוא זיוה הוא הדרה, מורינו הרב הגדול, מבצר עז ומגדול, המפורסם בשמו ומעשיו" - ה"ה הגאון רבי אברהם חג'אג' זי"ע, היה נצר מטעי מזרע קודש, ומוצא משפחתו "מגזע האיתנים". [ראה ב"הקדמת הצעיר המשתדל הי"י" - ה"ה המו"ל הגאון רבי ישראל זיתון מתוניס מח"ס "משפט כתוב"].

אורו הגדול של רבי אברהם זי"ע, החל זורח עם לידתו ב"עיר ואם בישראל" - תוניסיה [תונס], בסביבות שנת תק"ע. למרות שראשי בית אבותיו ממשפחות מיוחסות היה מקורם טהור, אולם לא מצאנו בכתובים אודותיהם מאומה, ואין אנו יודעים את מקורם וערי מוצאם, ואת מוצא משפחתם למעלה בקודש. אביו, רבי יעקב חג'אג' - שימש כ"שליח ציבור" בישיבת קאיד יוסף.

ר' אברהם קיבל תורה מפי רבותיו - גדולי תוניס, ובמיוחד מפי מורו ורבו הגאון הגדול רבי ישועה בסיס מתוניס - בעל "אבני צדק". תחילה שימש ר' אברהם כדיין ומורה צדק בתוניס, ולאחר מכן שימש שם כראש בית הדין - "ראב"ד מקודש", עד שלימים עלה ונתעלה לכהן פאר כרבה הראשי של יהדות תוניס. מינוי זה היה כשבע שמונה שנים קודם הסתלקותו לחיי עד.

מפסקיו ההלכתיים נדפס הספר "זרעו של אברהם" חלק ב', שבו "שיטות וענינים ופסקי דינים", ונדפס בתוניס בשנת תרפ"ח. שם נדפסו גם התכתבויותיו עם חכמי ורבני דורו, מאשר "שקיל וטרי עם חכמי תונס, ומכללם עמיתו בתורה הרב ישועה צפ"י, ודרש עליו שם שני דרושים שנת תרכ"ג". [כמו כן צורפו לספר "דרשות" נוספות, מאת כמה מחכמי וגדולי דורו].

כל ימי חייו הרביץ רבי אברהם זי"ע תורה ברבים, וזכה להעמיד תלמידים בישראל. את הברכה אשר ראה בעמלו וביגיעו, ראה בחידושי אשר זכה לחדש במסכתות הש"ס ובדברי הפוסקים. מהם חיבר את ספרו הגדול: "זרעו של אברהם" - חלק ראשון.

חיבוריו של רבי אברהם זי"ע נקראו בשם "זרעו של אברהם", מאחר שלא זכה לזרע של קימא רח"ל, ו"תורתו של אברהם" הם המה כצאצאיו וזרעו אחריו. ואכן, ביסורים של אהבה נתייסר רבינו המחבר זי"ע, כאשר לא זכה לגדל את ילדיו הנולדים לו, ונקטפו ממנו בעודם באיבם רח"ל, וכמסופר בהקדמת הספר: "זרעו לעולם יהיה, זרע של קיימא, כי אין לו בן ובת ומוקים שמא, דהו ליה ומיתו, ובאו במערות צורים, המר רב אנחה, וירד אברהם מצרימה, יתהלך במיצרים, מי יעמוד בסוד ה', צדק ומשפט ומישרים, מי יבין מנסתרות, עצרת הדברות, בגזירת עירין פתגמא, ובמימר קדישין שאלתא".

הנהגותיו של רבי אברהם זי"ע הנאצלות בקודש, היו לשם דבר בערי רבנותו ובכל מקום בואו, והטיב אשר דיבר רבי ישראל זיתון הנ"ל בלשונו הצח, בהקדמתו לספר: "גבר אשר דרכו נסתרה, דבר אחד לדור, מופת היה לרבים, כל ימי נז'רו לא נהנה מן הבריות, לא פנה אל רהבים, גדל בשם טוב, כעץ שתול, אילן ששרשיו מרובים, ממכון שבתו השגית, כל מעיניו שם שם לו היכן תינוקות קורין, דרכו של איש לקדם בר ולחם ומזון, כסף מלא סלעין דינרין, להוציא יקר מזולל - בני עניים ואביונים, דבר אין להם - דמ"יהן מתבערין, יום ליום קדמו עיניו אשמורות, עיניו משוטטות - שהיין זהירות, אקדמו ואחשכו לבי כנישתא".

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

גם בדברי העורך והמגיה - הגאון רבי רפאל אהרן ׳ שמעון מירושלים זי"ע - מצאנו שיר ושבחה בשגב מידותיו, במליצת לשונו: "את ידו החזקה - אלו מעשה ידיהם של צדיקים, הרב דומה למלאך, דמיונו כאריה, אחד מן השרפים, משיירי כנסת הגדולה, מלכא ורופילא, לשם ולתהלה, בכל גויי ארז אדיר, אחד המיוחד בהדרו, חסידא קדישא, אבן הראשה, סמא דחיי, הרב הגדול, מעוז ומגדול, מן השם הוא זה, מילאת דעבידא לגלויי, כקש"ת כמוהר"ר אברהם חגי'א ז"ל, והיתה נפשו צרורה, במקום מה נורא, יושב בסתר לא נודע איה, ועצמותיו יחליץ המחולצות והמתעטפות. אם כפר אשכול הכופר אילנא רבא ותקיפא מגן להולכי, תום דרכיו וקדושת מעשיו איה סופר, מי מלל לאברהם, ולפי רוב הענוה, גדולים נמוכי רוח, קדושה וטהרה חופף עליו כל היום, לא נהנה מן הבריות, רצות ה' דרכי, איש על העדה, דלביש מדה בעיר ואם בישראל תונס המעטירה".

מי שהחזיק ביד רבי אברהם זי"ע, בנדיבות לב ובנפש חפצה, ודאג לו כל מחסורו אשר יחסר לו, היה "שאר הקרוב אליו", הגביר המופלא רבי אליהו חגי'א מתוניס - שהיה בן אחיו של רבי יעקב חגי'א - אבי ר' אברהם. הוא האיש אשר החזיק ב"ידו של אברהם", וכלכל את ביתו בנאמנות, וזכרו וזכר מעשיו הטובים באו לטובה ולברכה בהקדמת ספרו: "כל שני אליהו, רבי אכיל ושתי מדיליה, לחמו ניתן מימיו".

לאחר פטירתו של ר' אליהו חגי'א, המשיך בנו הנגיד - רבי יעקב חגי'א - לדרוך במעשי אבותיו, והחזיק אף הוא ביתר שאת וביתר עוז בכל צרכיו של עטרת משפחתם - רבי אברהם זי"ע. "אוחז מעשה אבותיו, אחרי מות אביו, בצדקתו החזיק כמעשהו, ממנו ע"פ מדותיו, לאחזוקי מדרשו של רבי, מאכיל ומשקה בביתו ובחומותיו".

מאחר שרבינו המחבר - רבי אברהם חגי'א זי"ע - לא הותיר אחריו זרע של קימא רח"ל, קיבל על עצמו קרובו הנגיד ר' יעקב חגי'א הנ"ל לעשות עבורו גם לאחר פטירתו, ולהדפיס את חידושי תורתו, למען השאיר לו שם ושארית אחריו. "עוד זאת יתירה, הזיל זהב מכיס, ובא עד כיסיו, לאדפוס"י הדריה מדפיס ועולה, קמץ משם מלא קומצו, ספירא דמארי טב, יפיץ אורו מעינותיו יפוצו". וכך גם נכתב בשער הספר לזכרון עולם.

חיבורו של הגאון הגדול רבי אברהם חגי'א מתוניסיה זי"ע - ה"ה הספר דגן "זרעו של אברהם" - כלול בהדרו, החל מחידושים נפלאים, מתוקים ובהירים, ועד לחידושי סוגיות עמוקים, בפלפול ובחריפות, על סדר מסכתות הש"ס. הספר נדפס לאחר פטירת מחברו, בבתי הדפוס אשר בירושלים ובתוניס, בין השנים תרמ"ד-תרפ"ח.

[נעיקרו של החיבור שלפנינו הוא מה שנדפס בירושלים בשנת תרמ"ז. בספר, כלולים כמה חיבורים גם יחד: "שערי צדק", ביאורים וחידושים על מושגים תלמודיים בסדר א"ב. וספר "ישיב משה", מאת הגאון רבי משה שתרנג. וקונטרס "יצחק ירנן" - על הרנה והתפלה, מאת הגאון רבי יצחק ב"ר ישועה כהן. חידושים על הרמב"ם. דרושים. ספר "ישיב משה", תשובות בארבעה חלקי שלחן ערוך, מאת הגאון רבי משה שתרנג. חידושים בשלחן ערוך אבן העזר סימן קכ"ח. חידושים על התורה, תהלים ושיר השירים. דרוש אחד, ושני פיוטים. "פתח הדביר - יצחק ירנן", פסקי דינים בענינים שונים. דרושים להספד. חידושים - ליקוטי בתר ליקוטי, מאת הגאון רבי יצחק ב"ר ישועה כהן].

מעניין לציין את דברי המדפיסים ב"פתח השער", בו הם מתנצלים על ההסכמות שנעדרו מן הספר. "יסלחו נא הצדיקים רבנן תקיפי או"ר עיר עז לנו ירושלם תובב"א ואו"ר העיר נעימו תונס יע"א על אשר לא נתכבדנו לקבל הסכמתם ולהציגה בראש המחברת כנהוג מלבד טעמים הכמוסים אתנו, עוד מודעת זאת כי אדני ההסכמות הניתנים בפתחי שערים על שלש אלה הטבעו. להודיע תהלת תפארת המחבר למי שאין מכירו! להלל מחברתו בעיני הקונים למען ירבו במחירו! לאסור יאסר בעד מדפיסים אחרים לבלתי ישיגו גבולו ופירצו גדר. ובספר הזה אין גם אחת משלש אלה כמובן. ע"כ לא רצינו להעמיס על כבוד תורתם בדבר אשר להם יהיה למשא. ולנו ללא תועלת, ועמהם הסליחה רבה, וכסא כבודם נכון לעולם, זיום והודם חופף עלינו תמיד כיר"א. המוציאם לאור".

מלאכת עריכת הספר והגהתו, נעשתה ע"י הגאון המופלא רבי רפאל אהרן ׳ שמעון מרבני עיה"ק ירושלים תובב"א, אשר בהתיימותו מאביו הגדול רבי דוד ׳ שמעון בעל "שערי צדק" - מגדולי רבני ירושלים עיה"ק, פרש עליו רבי אברהם חגי'א את כנפיו, ובצלו עלה ונתעלה במעלות התורה והיראה, וכפי שמספר הוא עצמו בהקדמתו: "הן בעודנו חי, אהבת עולם אהב לזרע בית דוד, כאב את בן רוצה בקיומו, בשגם לא זכרנו, ואנא לא חזינא ראות פניך אל עירו ואל שער מקומו, הן לי מכיר קדמוני ברכים, בכתבי דבי רב המלאים אמיר, אהבה מסותרת, פורס סוכת שלום, המלך שואל בשלומו, והוא רחום ברית אבות לבנים יזכור, כי עזה אהבת דוד בהאבקו עמו".

ראש וראשון לעוסקים במלאכת הקודש, היה "הצעיר המשתדל" - כפי שמכנה עצמו בראש הקדמתו, והחותם את שמו בשלהי דבריו: "הלא כה דברי הצב"י ישראל הבעה"ח מטה לכבוד התורה ולכבוד אדוני"ם מרן מלכא הרב המחבר זיע"א פה עיר ואם בישראל תונס רבתי יע"א בשלהי ח' אלול המרוצה דהאי שתא התרמ"ג בא סימן 'ערכתי נר למשיחי' לפ"ג. המקוה רחמי א-ל חנון. הצעיר ישראל זיתון ס"ט". הוא מספר שם על קשריו עם רבינו המחבר זי"ע,

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין
ויתילדו

אשר "לדידי חזה לי בריא, בחיובא לא אצא חפשי, הן בעודנו חי עט"ר מרן המחבר זי"ע - כבודי ומרים ראשי, כאב את בן ירצה אהבת עולם יאהבני אישי".

[בראש הספר באו הקדמותיהם של רבי ישראל זיתון ורבי רפאל אהרן ׳ שמעון - הנזכרים, ולאחריהם "דברי המדפיסים". מהדורה נוספת של הספר "זרעו של אברהם", נדפס בנהריה, בשנת תשמ"ט. ושם מאמר ביוגרפי, "מתולדותיו של האדמו"ר מחבר הספה"ק זרעו של אברהם", נכתב ע"י ר"ש מאזוז. מקורות נוספים לעיון אודות המחבר: ד' קאזס, הספרות התלמודית בתוניסיה, מזרח ומערב, כרך ב, תרפ"ח-תרפ"ט, עמ' 453-454. ב"ר כהן, מלכי תרשיש, נתיבות תשמ"ו, עמ' קסז-קסט].

הגאון רבי אברהם חגי' - רבה הראשי של תוניס - ומחבר ספר "זרעו של אברהם", האריך ימים, ונפטר שם - בתוניס - זקן ושבע ימים, ביום "שמחת תורה" - יום כ"ב לחודש תשרי - שנת תרמ"א. זכותו תגן בעדינו.

רבי אהרן זעליג מאוסטרהא

מחבר: "משחת אהרן"

[תל!-תקטו]

מחברו של הספר "משחת אהרן", הוא ניהו "אחד משרי הפרתמים, אשר נוחה ממנו דעת חכמים, תהילתו הכל נואמים, ה"ה האלוף התורני הרבני המופלא והמופלג בתורה, איש אמונים, כבוד שמו מהור"ר אהרן זעליג בהנגיד המנוח מוהר"ר יואל פייבש זלה"ה מאוסטרהא עיר מלאה חכמים", [נוסח שער ספרו "עולת אהרן"].

"האלוף התורני הרבני המופלא ומופלג" הגאון רבי אהרן זעליג מאוסטרהא, נולד ככל הנראה בסביבות שנת ת"ל, לאביו "הראש ומנהיג הנגיד התורני" רבי יואל פייבש מאוסטרהא, שהיה בנו של רבי נפתלי הירץ. ר' יואל פייבש היה מנגידי ואלופי עיר אוסטרהא, מפרנסי ומנהיגי הדור, ונודע בדורו לאדם גדול מאוד, וכרועה נאמן לעדתו, ו"נכבד בעמו ופרנס ומנהיג בה'חברא קדישא' כמה שנים".

שנים מבניו של ר' יואל פייבש, היו אף הם "מגדולי ונכבדי עיר אוסטרהא". הראשון, הוא הגאון הנודע הרב המופלג רבי אהרן זעליג מאוסטרהא - בעל ספרי "עולת אהרן" ו"משחת אהרן", ומשנהו - אחיו - הרבני המופלג רבי נפתלי הירץ מאוסטרהא. הם וצאצאיהם שמשו כפרנסים ומנהיגים בקהילת אוסטרהא משך כמה דורות. על מצבת קבורת ר' יואל פייבש נכתב: "פה נטמן, איש באחי... מיומן, רועה נאמן, חכמתו בלבו טמן, התורני והראש ומנהיג מוהר"ר יואל פייוש במוהר"ר נפתלי הירץ, נפטר יום א' ט"ז תמוז תע"ו לפ"ק, תנצב"ה".

עדות מעניינת על בני משפחה זו, מצאנו ראינו בהסכמתו של "הרב המאור הגדול המפורסם מוהר"ר נפתלי נר"ו אב"ד דק"ק מעזיבוז ומדינות פאדאליא" - שהיה רבה של העיר בזמנו של מרן הבעש"ט זי"ע, [ולפי הנראה מפקסי העיר מעזיבוז - הוא זה שהיה חותנו של תלמידו הגדול הרה"ק רבי זאב וואלף קיצעס ממעזיבוז זי"ע], שנדפס על ספרו השני של המחבר - "עולת אהרן", [נכתבה וניתנה על ידו ביום ב' שבט שנת תצ"א].

"פעמים רבות נכנסתי בהיכל ה' בחדרי התורה עם מחותני הרב המופלג בתורה ובמעלות ומדות הגונות ותרומות, הוא ניהו כבוד מוהר"ר אהרן זעליג נר"ו, בן מוהר"ר יואל פייבש זלה"ה, והמפורסמות אין צריך ראייה שהמה מבני עליה - תורה וגדולה במקום אחד עולה... ויוחקו מיליו לחיים בספר קדוש, ובוודאי יהיה נייחא למקום ונייחא לבריות, רבים וכן שלמים יאותו במלאכה זו מלאכת שמים".

ר' אהרן זעליג שנודע בדורו כ"איש ירא אלקים מופלג וגדול בתורה ובמידות שמנו חכמינו ז"ל", היה "אחד מחריפי ומופלגי תורה בעיר אוסטרהא", בזמן כהונתם של הגאונים הקדושים - רבני העיר אוסטרהא - ה"ה: רבי יצחק אייזיק ב"ר בצלאל הכהן - בן בנו של בעל ה"סמיכת חכמים", ורבי דוד היילפרין - מתלמידי מרן הבעש"ט זי"ע, אשר אף העניקו לו את הסכמותיהם לחיבוריו.

מעניינת ביותר הסכמתו של הגאון הקדוש רבי דוד היילפרין הנ"ל [נכתב בנר שני של חנוכה שנת תק"ג], אשר מלבד עצם הדבר אשר פרץ עבור המחבר את גדרו מאז שלא לתת הסכמות, עוד זאת יצא בעדות אישית על קדושתו ואצילותו ונועם הליכותיו, וראוי להעתיק כאן מדבריו הקדושים: "קולו של אהרן כפעמון ורמון, מלא וגדוש דרכו והילוכו בקדושה, גם שבתו וקומו, ותהי רוח ה' לפעמו, משוטט ימא רבא ויורד תהומים, עסק בשמעתא אליבא דהלכתא כחכמים הקודמים, מימיו לא מש מתוך אהל של תורה, ה"ה הרבני המופלג ומופלג בתורה ובמידות שמנו חכמינו ז"ל, כש"ק מוהר"ר אהרן זעליג בהמנוח הנגיד מוהר"ר יואל פייוש ז"ל, אשר כבר יצא טבעו בעולם ע"י ספריו שחיבר כבר, וכעת מצא ידו די חכמה במשנה ובגמרא, ירד לעומקה של הלכה - הליכות עולם לו, בכל מסכת מהש"ס, ורוצה להביא לבית הדפוס חידושי, אמרתי כדאי הוא לפרוץ גדרו אשר מעולם מנעתי את עצמי ליתן הסכמות..."

[מעניין לציין שגם הגאון הקדוש רבי דוד גינצבורג - אב"ד ור"מ דק"ק אליק, בהסכמתו לספרו "עולת אהרן" הנ"ל, מתבטא אודותיו בחתימתו בהפלגה יתירה: "כה דברי המדבר לכבוד התורה, ולכבוד האיש קדוש גברא רבא"].

הגאון רבי אהרן זעליג שימש כדיין ומורה צדק בק"ק אוסטרהא, ומפאת מעמדו הרם וגדולתו הרוחנית, נתמנה ג"כ לשמש כ"פרנס ונאמן" של ה'חברא קדישא' של ק"ק אוסטרהא, והחזיק בתפקידו זה רבות בשנים. בהסכמתו של הגאון הקדוש רבי יצחק אייזיק כהן-צדק הנ"ל לספרו "עולת אהרן" [מיום י"א בסיון שנת תצ"א], מתואר ר' אהרן

זעליג בתפקיד נוסף: "הרבני המופלג כבוד מהור"ר אהרן זעליג מקהלתינו ק"ק אוסטרהא... אכסנאי של תורה, הנושא עול עבודת הקודש בבית המדרש הבנוי לתלפיות בק"ק אוסטרהא".

שלשה ספרים הניח אחריו רבי אהרן זעליג, ורק שנים מהם הדפיס בחייו, והשלישי לא נדפס. הראשון, ספר "עולת אהרן" - על אגדות "עין יעקב", נדפס באופנבך בשנת תצ"ג. השני, ספר "משחת אהרן" - חידושים על מסכתות הש"ס, נדפס בפרנקפורט ד'אדר בשנת תק"ו. והשלישי - שלא נדפס, ספר "אהל אהרן" - על ששה סדרי משנה, והוא מזכיר בין ההסכמות לחיבורו "משחת אהרן", [שם הוא מציין: "הסכמות הרב המאור הגדול אב"ד ור"מ דק"ק ברלין, יודפס על ספר 'אהל אהרן' - חיבור על המשניות"].

הקדמות חיבוריו מלאים בדברי מוסר ויראת ה'. בדבריו, הוא קובל על אותם שאינם קובעים עתים לתורה וליראת שמים, וכן על אותם הלועגים על חידושי תורתם של אחרים, ועוד. ["אמנם לא אוכל וראיתי ברעה אשר נמצא בעמי, אנשים חשובים בעיניהם, ולבם בל עמם ליראת ה', המה בני אדם הדומין לעשבי השדה, לציון מן התורה מנין, זאת לא יחרשו ולא ידרשו, כדומין ע"פ השדה של תפוחי רעב, ולא ללחום מלחמת ספר קרית מלכי רבנן קדמונינו הגדולים ז"ל, רק המה בהמה יחשב בדעתם כצג באישון לילה ויום ידרושון לאסוף בר, ולמשול על עם דל... ואינן זוכרין להכניס יראת ה' בלבבם, ושב ורפה לו...].

רבי אהרן זעליג מאוסטרהא נפטר באוסטרהא ביום שבעה עשר לחודש טבת שנת תקט"ו, ושם מנו"כ. ואלה הדברים אשר נחרתו על מצבתו: "פה נטמן, איש צדיק תמים, הגה בתורת ה' יומם ולילה, מורה צדק לרבים, וריבץ תורה בישראל, ורבים שתו..., לימא מילי מעלייתא משמו, שמזכה לרבים בחיבוריו - ספר 'משחת אהרן' וספר 'עולת אהרן', ה"ה הרבני המופלג מהור"ר אהרן זעליג במוהר"ר יואל פייוויש. נפטר טו"ב טבת תקט"ו לפ"ק. תנצב"ה".

[מחבר הספר "מזכרת לגדולי אוסטרהא" מספר: "מצבתו, זה כמה עשרות שנים שנפלה, ורגבים כסו עליה, ולא ידע איש את מקום קברו. תיתי לי, כי אנכי לרגלי עבודתי להציב יד ושם לגדולי עירנו, חיפשתי, חפרתי, ומצאתיה. הקימותי אותה מערימת עפרה, שלימה, ונס האותיות לא נתקלקלו, ירוץ הקורא בהן, וזאת אשר קראתי מעל מצבתו". וראה עוד אודותיו בספר "מזכרת לגדולי אוסטרהא" הנ"ל, עמודים: 133-136, ושם - בעמוד 91 - על אביו].

רבי יעקב פייתוסי

מחבר: "יגל יעקב"

[תקעב]

מגדולי רבני תוניס היה "הרב הכולל ענותן כהלל" הגאון המובהק רבי יעקב פייתוסי בעל "ירך יעקב" על התורה, ומחבר הספרים "מראה האופנים" ו"יגל יעקב" על מסכתות הש"ס, אשר "כבר יצא מוניטין שלו בעולם, בספר 'ברית יעקב' ו'יגל יעקב' והנה שול"ס, לכו חזו מפעלות דבריו המוצדקים מדבש מתוקים שפתותיו שושנים".

אביו, הגאון רבי אברהם פייתוסי, בנו של הגאון רבי שלמה פייתוסי, שהיה נצר למשפחת רבנים ידועה בתוניס לבית משפחת "פייתוסי" [או: פיתוסי, וכן: פאיתוסי]. ר' אברהם היה אחיו של הגאון המקובל רבי ברוך פייתוסי שהיה אף הוא מגדולי חכמי תוניס ומכת המקובלים הנודעת של תוניס, מחבר הספר "מקור ברוך" שנדפס בליוורנו בשנת תק"נ, המכיל דרושים ע"ס הפרשיות, וחיידושים על הש"ס, ורזין עילאין ויחודים נשגבים שהראוהו בחלום. רבי יעקב פייתוסי מזכיר את דודו ר' ברוך בספרו "רנו ליעקב".

לימים, קיבל רבי יעקב תורה מפיו של הגאון המובהק רבי יוסף זרקא - מחבר הספר "עוד יוסף חי". ר' יעקב מזכירו בחיבורו "רנו ליעקב" שבסוף ספרו "מזבח כפרה": "ומורי הרב המופלא נר ישראל כמה"ר ר' יוסף זרקא ז"ל". [ראה שם עמוד צ"ו]. כמו כן קיבל תורה מפייהם של הגאונים המובהקים רבי יצחק לומברוזו - בעל ה"זרע יצחק" ורבי שלמה אבן עטר.

רבי יעקב עסק בתורה בבתי המדרש בתוניס, יחד עם ידידיו הגאונים - גדולי התורה בעיר תוניס, ה"ה: רבי אברהם לומברוזו, רבי יצחק טייב, רבי דוד צפג', רבי יהודה נגאר, רבי יצחק בר יוסף הכהן הדיין, רבי יעקב מעארך, ורבי יוסף סדבון.

ברבות הימים, זכה רבי יעקב אף הוא להרביץ תורה ברבים, והעמיד תלמידים הרבה - תלמידי חכמים רבים ומפורסמים. כמה מהם, ערכו בשנת תקנ"ב את ההקדמה לספרו "ירך יעקב", ה"ה הגאונים: רבי מרדכי גג, רבי אברהם רחמים אשכנזי, ורבי מרדכי נג'אר זצ"ל.

רבי יעקב פייתוסי עלה לארץ הקודש, והתיישב בעיה"ק ירושלים תובב"א, לאחר שהשתוקק לכך בכל מאודו, ועלו אתו זוגתו הרבנית ובנם יחידם רבי חיים דוד פייתוסי. שם, בירושלים, נתקבל רבי יעקב בכבוד רב ובהערצה גדולה. לאחר זמן, נתאלמן מזוגתו רח"ל, ונותרו לבדם הוא ובנו יחידו.

משם, נשלח על ידי חכמי ירושלים כ"שלוחא דרבנן" - שד"ר, ונסע כשליח מצווה לארצות צפון אפריקה. בדרכו, ביקר בערי איזמיר, ובטרפולי, ומשם - לתוניס, ארץ הולדתו. לאחר מכן, עבר דרך אלג'יר, ושם נפגש עם הגאון המובהק בעל ספר "צור החיים" - רבי חיים קצבי מאלג'יר, המציין דבר תורה שמע אז מפיו: "עוד מצאתי כתוב באמתחתי שהקשה אלי מהר"י פייתוסי כשעבר עלינו בשליחות מצוה".

בדרכו, כאשר עבר דרך ליוורנו, הדפיס שם חלק מחיבוריו בבתי הדפוס המשובחים והנודעים אשר בליוורנו. משום כך, הוא נהג לחתום את שמו בתקופה זו, בציון תפקידו כשד"ר: "הלא כה דברי צע"ר המשתלח בשליחותיהו דרבנן תקיפי ארעא ירושלים תובב"א, יעקב ס"ט בלא"ה אברהם פייתוסי זלה"ה".

בנו הגדול רבי חיים דוד פייתוסי נתלווה תחילה אל אביו במסעותיו, אולם בהגיעם לעיר הולדתו - תוניס, נשאר רבי חיים דוד אצל הגאון רבי יהודה הלוי בעל ספר "מחנה לויה", ואילו אביו המשיך משם לאלג'יר.

סופר פורה היה רבי יעקב פייתוסי, ומתוך כתביו הרבים נדפסו חלק מחיבוריו בחייו, וחלקם - לאחר פטירתו. מהם: "ברית יעקב" - נדפס בליוורנו בשנת תק"ס. "מזבח כפרה" - ובו ליקוטים מדברי רבותינו הראשונים, וחיידושי רבי אברהם טייב מתוניס, המכורך עם חיבורו "רנו ליעקב" - נדפס בליוורנו בשנת תק"ע. "מראה האופנים" - ובו תוספות הרא"ש וחיידושי הרא"ה - והמצורף לו "יגל יעקב" - עם ליקוטי גאונים וחיידושי רבי אברהם אבן מוסא, נדפס בליוורנו בשנת תקע"ה. "ירך יעקב" והנלווה אליו "כוכב מעקב" - נדפס בליוורנו בשנת תרי"ב.

בכל חיבוריו על הש"ס, הדפיס גם את הספר "שיטה מקובצת" מכתב יד. בהקדמתו המליצית, הוא מספר על כתבי היד שנזדמנו לידיו בסיעתא דשמיא מכתבי רבותינו הראשונים כמלאכים ז"ל. "ראשון לציון, בעלותי ההרה - ההר

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין
ויתילדו

הטוב, הר בת ציון ירושלם תובב"א, חמותי ראיתי אור - אורה זו תורה, כי שם נגלו אלי מתורתן של ראשונים זי"ע, שם נמצאו, ושם היו אוריין תליתאי, מן המקדש הם יוצאים, זוהר תורה, ורבו יתירה קולע אל השערה, מפומייהו נפקין זקוקין דנורא, מהם תצא תורה, כל שמעתתא דמתאמרה חכמה מפוארה, והארץ האירה זכה וברה, אידי ואידי חד שיעורא. ראשון לכל דבר שבקדושה, גדול אדוננו הרמב"ן זצוק"ל, שיטה למסכת חולין שנעשו על טהרת הקדש, גדול הנאמר דאנא חזיתיה ביד קרובינו ידי"ן הרב המובהק המאיר כברק כמהר"ר חנניה מיכאל אריה הי"ו, גלייה לדריעה ונפל נהורא. ראשון מקרא קדש, וימן ה' לפני שתי בתי נירין, אשר הרא"ה ה' - גאוני עולם זצוק"ל, רבנן דפקיע שמיייהו, יצא מוניטייהו, מברדן שמעתייהו, רהיטי כולי עלמא אבתרייהו, סמכי אדעתייהו, טרידי בגרמייהו, דהלכתא כותייהו, כולי עלמא אחשובייהו, הן הנה רא"ש המדברים בכל מקום, שיטה למסכת סוטה, וכבוד ה' מלא כמוהר"ר יוסף מיוחס זלה"ה, דאתי לידי מידי"ן מר בריה דרבנ"א, הרב הכולל כמהר"ר רפאל הי"ו - יהיה הוא ובניו בקרב כל ישראל עסקי לאורייתא תדירא".

בהיותו בדרכו משליחותו, לאחר ששליחותיהו דרבנן קא עביד, מלאו ימיו כי בא קצו, ונפטר שם - באלג'יר, ביום י"ג בתמוז שנת תקע"ב, ושם מנו"כ. השאיר אחריו את בנו יחידו הגאון רבי חיים דוד פייתוסי, אשר עלה - כאמור - עם אביו מתוניס לארץ הקודש והשתקעו בירושלים, עד אשר שב ונשתקע שנית בתוניס - סמוך לשלחנו של הגאון רבי יהודה הלוי.

רבי חיים דוד השתדל רבות בהוצאת ספרו של אביו "ירך יעקב", וכדבריו בהקדמתו שם, אלא שלא אסתעיא מילתא, והספר נדפס לאחר פטירתו של הבן "החכם השלם והכולל זה סיני כמוהר"ר דוד חיים פייתוסי זצוק"ל נפשו בטוב תלין בצרור החיים צרורה" - בשנת ת"ר, וכמסופר שם בהקדמתם של רבני ק"ק פורטוגיזים (גרנה) משנת תר"א.

בטוח היה הגאון רבי יעקב פייתוסי בכוחן ובזכותן של רבותינו הראשונים ז"ל, והוא פונה בהקדמתו בהבטחה מפורשת אל נדיבי העם אשר יתרמו לו ויסייעו לו להדפיס את כתבי היד של חיבוריהם הנזכרים לעיל: "ראשון לנשיאים - הללו בעלי כיסין, המתנדבים בעם, נא לשון בקשה, תנו כבוד לתורה, שרים ונכבדי ארץ, נחלת ה' בנים, להוציא לאור תורתן של ראשונים. מה הלשון אומרת? 'שמעו מלכים, האזינו רוזנים', דזכותיהו דהגאונים הנזכרים לעיל זצוק"ל, יכולה היא שתגן בהני תלת ברכי"י דאמור רבנן: 'בני' 'חיי' 'ומזוני' - לעשות את כל דברי התורה". אכ"ר.

רבי מאיר קיש מליבוביץ

מחבר: "דרך המלך"

[תקפד]

להדפסת הספר "דרך המלך" על מסכתות הש"ס, קדמה תופעה מעניינת. בעיר ליבוביץ ישב לו יהודי ישיש תלמיד חכם מובהק בשם רבי מאיר קיש, כנראה מבני משפחת "קיש" הידועה ומפורסמת בעיר פראג, והאיש הנ"ל אינו משמש במשרה תורנית כלשהי. לא רב ואב"ד ולא "מגיד מישרים", לא "ריש מתיבתא" ולא "מורה שווה" [דיין ומורה צדק - בכינוי הנפוץ באיזור זה], ובכל זאת נודע בדורו ובעירו כאדיר בתורה וכמופלג ביותר ביראת שמים ובחסידות.

כך נראים הם פני הדברים על פי מה שנכתב עליו בשער הספר "דרך המלך", וכך נשמע גם מתוך דברי הקדמתו והסכמתו של הגאון הנודע רבי נחום טריביטש מפראג אב"ד דק"ק ניקלשבורג, ומחבר הספר "קובץ על יד" על הרמב"ם, [הבא על החתום ממקום שבתו בתקופה זו - בפראג הברירה: "דברי הכותב לכבוד התורה ולומדיה, פה פראג, הק' נחום טריביטש - העומד על משמרת התורה פה עירינו יע"א"].

משום כך ככל הנראה, גם אין לנו כמעט כל מידע על אודות הגאון הישיש הלזה, ואפילו שמו של אביו לא נודע לנו. אך זאת אנו יודעים, שבשנת ההדפסה - שנת תקפ"ד, היה עדיין המחבר הישיש בחיים, וכפי שנרשם בשער הספר מצורף לשמו בברכת החיים.

מחבר הספר "דרך המלך" על מסכתות הש"ס מסדר מועד - "הרב המובהק זקן זה שקנה חכמה" - ה"ה הגאון הישיש רבי מאיר קיש מק"ק ליבוביץ אשר במדינת בעהמען, לא חשב כלל תחילה להעלות את חידושיו על מזבח הדפוס, וגופא דעובדא הכי הוה.

רבי מאיר שלח את פנקסיו אשר בו הוא רשם את חידושיו על הש"ס, אל הגאון המפורסם רבי נחום טריביטש מפראג הנ"ל, אשר שימש כרבה של פרוסניץ וכרבה הראשי של מורביה ושלזיה, ובקשה בפיו, אולי ייטב בעיניו חידושי תורתו, ויאות להציע את דבריו לפני התלמידים בישיבתו הרמתה אשר לו, [ואולי אף התכוון גם לו עצמו, אם ראויים הם שהוא ישמיע אותם לפני תלמידים המקשיבים לקולו]. בשולי הדברים, אף הוסיף רבי מאיר וביקש את הגאון ר' נחום ישישים את עין עיונו עליו, ויבדוק "אם מד' יצא הדבר, להעלותם על מכבש הדפוס, לחלקם ביעקב ולהפיצם בישראל".

אלא שרבי נחום הבין מיד כאשר ראה את תכריך החידושים שדבריו נכונים וישרים המה, ובכוחם אכן "להעיר לב התלמידים בקושיות ופירוקים חמודים ומתוקים", והוא ראה בכך דבר טוב ומועיל לחידוד התלמידים, ומתוך התלהבותו מתוכנו של הספר, ולמען המחבר הישיש ירא אלקים "אדיר התורה" [כפי שהוא מכנה אותו בהקדמתו], נענה מיד לבקשתו של ר' מאיר קיש, ואף עמד והדפיס בעצמו את הדברים בספר "דרך המלך", כאשר העניק לספר את הסכמתו הנלהבת, וכתב לו "הסכמה" המשמשת גם כ"הקדמה" לספר שנדפס בפראג בשנת תקפ"ד, וכפי שהגאון עצמו מעיד על כל הנ"ל בדבריו הנלהבים המתנוססים שם בראש הספר.

הספר "דרך המלך", המכיל "חידושים ובאורים על שמונה שיטות" מסדר מועד, [והם: פסחים, ביצה, מועד קטן, יומא, ראש השנה, מגילה, תענית, סוכה], אינו אלא כרך אחד מתוך חיבור גדול על רוב מסכתות הש"ס, וככל הנראה לא היה סיפק ביד הגאון מניקלשבורג להפיק את זממו הטוב לפועל, לאחר שלא נתקיים בהם מקרא שכתוב: "אם יש לכסף מוצא..." וחבל על דאבדן.

ואלה דברי הגאון רבי נחום מניקלשבורג הנ"ל, המעיד על המחבר ועל תורתו: "נדרשתי לאשר שאלוני, נמצאתי לבקשת הרב הישיש הנכבד אדיר התורה מו"ה מאיר קיש יושב בק"ק ליבוביץ, על אשר שלח לידי כרך גדול במכתב ידו, חידושים על רוב הש"ס, אשר קבץ על יד בדברים ערבים על אוזן שומעת, ישרים למביני דעת, ועשה מהם ספר מיוחד. וקרא שמו בישראל 'דרך המלך', יען כי לא הלך בגדולות ונפלאות, כי אם להבין דברי חכמים וחידותם, בפירוש רש"י ותוספות ומפרשי דבריהם, לירד לעומק כוונתם".

והגאון מתאר את פנייתו של ר' מאיר: "וזאת שאלתו, אם יהיו דבריו רצויים וקרובים לשמוע, להציע דבריו בפני התלמידים, דבר יום ביומו". זאת ועוד: "וגם, אם מד' יצא הדבר, להעלותם על מכבש הדפוס, לחלקם ביעקב, ולהפיצם בישראל".

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין
ויתילדו

ומספר הגאון ר' נחום : "ואני, בראותי את המראה, בקראי בו איזה מקומן של שבחים, ראיתי כי טוב הוא להעיר לב התלמידים בקושיות ופרוקים חמודים ומתוקים, חשתי ולא התמהמהתי, ורצון יראי ד' אעשה, למלאות את שאלתו".

אלא שלא עלה בידו להדפיס את הספר כולו בבת אחת, "אך מפני שהוצאות הדפוס רבה היא, על כן אמרתי אדפיס אחת על אחת". והוא פונה אל נדיבי העם לסייע לו בהדפסת הספרים שעל יתר מסכתות הש"ס : "ואתם אחינו בני ישראל, אוזן מילין תבחר, ועיניכם תחזינה מישרים, כולם אהובים כולם ברורים, לבוא אל החתום לקחת את הספר הזה במחיר הקצוב". והוא מסיים את דבריו בברכה מיוחדת לכל מי שיסייע בידו בהדפסת ספרי "דרך המלך": "ואתם תתברכו מן השמים בשפע ברכות מלא חפניים".

רבי מנחם צבי טאקסין מקאמעניץ

מחבר: "אורח ישרים"

[תרי-תרעח]

"ייתברך ה'בורא וייתעלה ה'יוצר, אשר בחר בנו מכל עם, ובמאור תורתו הקדושה חננו, ולהיות לו לעם סגלה הבדילנו, ושבתות למנוחה וחגים לשמחה נתן לנו, ובחג הראשון אשר בו ממצרים הוציאנו, לספר לבנינו מכל החסדים והניסים שעשה עמנו, ציוה אותנו, למען המה גם לבניהם יספרו, למען ידעו דור אחרון את יד ה' כי חזקה היא, ויראתו על פניהם תהיה כל הימים.

"והנה, בחלו נרו עלי ראשי, בעוד בני סביב לשלחני, בטרם לקח אותם אלקים ממני, יהי שמו מבורך, בעת הגיע החג הקדוש הזה חג הפסח, ושמחתי היתה שלמה בראותי את צאצאי נטעי נעמים זרע ברוכי ה' לנגד עיני, קיימתי אז מצות 'והגדת לבנך', ובעת הסדר הגדתי לפניהם את אשר חנני ה' לחדש ב'הגדה של פסח', ובהמשך השנים נתחדש לי בע"ה ביאור נפלא על סדר ההגדה.

"ועתה בעוה"ר נשארתי גלמוד בדד, ואף בני יחידי שמריהו יחי' ישמרהו ה' ויחיהו ויזכהו ללכת בדרכיו ולשמור מצותיו, גם הוא רחוק רחוק ממני, ורחק ממני מנחם משיב נפשי, ובעת הסדר אין לי אף מי שישאל ממני את הארבע שאלות, אמרתי לעשות זכרון מהימים הטובים האלה, ולעלות את ביאורי על מזבח הדפוס, ולא עלתה בידי מסבות שונות, אך אשר שם קץ לחושך ותעלומה הוציא לאור, שם קץ גם לביאורי להוציא לאור, ובע"ה זכיתי בחורף תרס"ט למסרו לדפוס, ואקווה לחסדי ה' שלא אבוש גם בביאורי זה, כי לא הלכתי בו בגדולות ובנפלאות ממני, כי ידעתי את מך ערכי נגד המחברים הרבנים הגאונים ז"ל אשר קדמוני בחיבוריהם על 'הגדה של פסח' בביאוריהם הנפלאים, ידעתי כי קטנם עבה ממותני, וכתולעת לעומת ענק, וכאזוב לעומת הארז אשר בלבנון, כן נחשבתי, ואינני מגיע אף לקרסוליהם, בין בתורה ובחכמה וביראת חטא, אמנם המה ברוב גודלם בכל מקצועות התורה, חדשו חדשות ונצורות ברוב פלפולם, והראו את ידם החזקה אשר לאורם ילכו רק הגדולים ויהנו מביאורם, אבל להבעלי בתים הטרודים במסחרם, וראשם עליהם כגלגל עד אשר עזרם ה' להכין את הצורך לחג הנכבד והקדוש הזה, ובבואם לביתם מבית התפלה עייפים ויגעיים מעמל היום, אין ביכולתם להנות מביאורם, ע"כ אקווה לחסדי ה' שנים הבעלי בתים והאנשים הפשוטים, יתענו על ביאורי, כי הוא שווה לכל נפש, כי חנני ה' בלשון צח וקל, מבאר את דברי בעל ההגדה ע"פ פשוט הישר בהמשך פיסקא לפיסקא בע"ה.

"ועתה אבקש מאת יוצרי ובוראי, כי יחיה את שארית צאצאי ביראת ה', ויחננו מאתו דעה בינה והשכל לחדש עוד חידושים בתורה הקדושה לאמיתה של תורה, ויאר עינינו במאור תורתו, וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו נפלאות, ויזכנו ויקרבנו לימות המשיח, ותחזינה עינינו בשוב ה' שיבת ציון וירושלים, ואז נשיר שיר חדש על הגאולה ועל הפדות בב"א".

אך למותר הוא לציין לקורא הישר מדוע בחרנו לפתוח במילים אלו - המשמשים כהקדמה קצרה לביאורים "נחלת צבי ויילקוט מנחם" על "הגדה של פסח" - את רשימת קורותיו ותולדות חייו של מחבר הספר "אורח ישרים", ה"ה "האי גברא יקירא, מהיר במלאכתו מלאכת שמים, ברוחו פי שנים", "הרב הבקי" "המובהק והשנון", "ירא אלקים באמת", "דובר מישרים", כ"ש הגאון רבי מנחם צבי טאקסין - דרשן מפורסם בעיר קאמעניץ דליטא [פלך הורודנה] בשנות ה'תר"מ-תר"ס.

ר' מנחם צבי, שהיה מגדולי וחשובי עולם התורה בליטא בדורם של הגאון רבי חיים הלוי מבריסק ותלמידיו, נולד בשנת תר"י [ולא בשנת תר"מ], לאביו הגאון רבי אריה טאקסין זצ"ל, ולאמו הצדקנית מ' דינה ע"ה. את ראשית משנת לימודו קיבל מאביו הגאון, שהרגילו בלימוד התלמוד והפלפול.

בן שמונה עשרה נכנס לחופה, לאחר שבא בברית הנישואין עם בת גילו - ילידת העיר פרוזינא - הרבנית מ' צירל ע"ה, בתו של הנגיד רבי פינחס יאנוביץ, ועבר לגור סמוך לחותנו בעיר מגוריו - פרוזינא. ר' מנחם צבי מזכיר את חותנו ואת חמותו לשבח, בספרו "אורח לצדיק" שהדפיס בשנת תרנ"ד: "לזכר עולם ינון שם כבוד חותני היקר הנגיד המופלג וכו' מו"ה פנחס יאנובויץ נ"י, ושם חמותי היקרה הצנועה מ' טויבא תחי', כי עזרוני עזר לא מעט גם על חבורי זה. יעזרם השי"ת תמיד בכל אשר יפנו, ויפלטם, ויארץ ימיהם ושנותיהם בכל טוב סלה אמן, ושכרם יהי נכון לפניהם בזה

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

ובבא. כברכת חתנם המברכם כי יתברכו מאלקי הגמולות על חסדם עמדי תמיד, בעל המחבר". שם, קרבוהו ביותר הגאב"ד דק"ק פרוזינא באותה העת - ה"ה הגאון הנודע רבי אליהו חיים מייזיל, וכיבדו ביותר.

עוד בהיותו כבן שבע עשרה, החל ר' מנחם צבי להעמיק חקר בספרי המוסר, והרבה להגות בעיקר בספרי "חובת הלבבות" ו"מסילת ישרים" ו"בחינת עולם" ועוד. כמו כן, הגה אז גם בספרי חקירה ומדע. בנוסף לכך, קבע באותה העת את שיעורו ב"יורה דעה" בה עסק ביגיעה ובהתמדה יחד עם הגאון רבי אברהם ליפא עפשטיין מריזאנאי.

בכדי שלא לעשות תורתו קרדום לחפור בה, היה ר' מנחם צבי לחנווני, אלא שלאחר שלא הצליח במסחרו, החל ללמד שיעורי תורה באופן פרטי, וכך היה ל"מורה תלמוד וגפ"ת", בבתי כמה גבירים, הלא המה הנגידים רבי ישראל אשר שרשבסקי ורבי מרדכי בורשטיין.

בשנת תרמ"ח, נפטר עליו אביו ורבו הגאון רבי אריה, ואת ספרו הראשון - "אורח חיים" ו"בינה במקרא", הוציא לאור בשנת האבל לפטירת אביו. בשער הספר נזכר שם האב בברכת המתים: מנחם צבי במהור"ר אריה טאקסין זל"ה הכ"מ (-ה'ריני כ'פרת מ'שכבו-) מקאמניץ דליטא. ואילו בחתימתו שבהקדמת הספר, הוא עדיין מברך את אביו בברכת החיים - נ"י. מכאן, שאביו נפטר בשנה זו. הספר, שנדפס בווארשא בשנת תרמ"ח, קיבל את הסכמותיהם של הגאונים רבי אליהו חיים מייזיל מלודז ורבי בנימין חעשין מסווריא.

לאחר שספרו הראשון "אורח חיים" על התורה, נתפשט בקרב הישיבות בליטא מיד עם צאתו לאור עולם, חיבר בעקבותיו את ספרו השני "אורח ישרים", שנכתבה באותה הדרך ובאותה המטרה, ומיוסד על אגדות חז"ל בסדר זרעים ומועד, "ע"פ דרך הפשט הישר וע"פ דרך המוסרי העולה בית א-ל". מצורף לספר קונטרס מלוקט על תנ"ך בשם "אורח לצדיק", ו"ג' דרושים", וכן ביאור על "הגדה של פסח" בדרך הפשט. הספר נדפס בווארשא בשנת תרנ"ג. בראש הספר ערך המחבר "פתיחה" מחורזת להפליא, הפותחת במילים: "על הדוברים עתק על אגדות רז"ל ובדבריהם יתנו דופי, אשא משלי ואומר", ובה הוא מבאר את הדרך שבה הילכו חכמינו ז"ל באגדותיהם, בעומקם ובסודם, ע"פ משל נפלא במלך שיצא עם בתו היחידה למערכה, והסתיר את הודה ואת הדרה, ואת זיוה וכבודה. הספר, שנדפס לראשונה בווארשא בשנת תרנ"ג, זכה לתפוצה רחבה, מיני אז ועד להדפסתו לאחרונה בת"א בשנת תשכ"ט. לאחריו הדפיס את ספרו השלישי "עטרת צבי", ולאחר מכן את יתר חיבוריו.

ואלה הם שמות חיבוריו הרבים - על פי סדר שנת הדפסתם לראשונה: תרמ"ח - "אורח חיים", תרנ"ג/תרס"ט - "אורח ישרים", תרנ"ד - "אורח לצדיק", תרנ"ח - "עטרת צבי", תרס"א - "צבי תפארת", תרס"ג - "ידיעות הטבע שבתלמוד", תרס"ח - "הגיון לבר מצוה", תרס"ח - "עטרת חכמים" - דרשות, עם "צבי וחמיד" - ביאור "אקדמות", תרס"ט - "הגדה של פסח" עם ביאורים "נחלת צבי" ו"ילקוט מנחם", תר"ע/תרע"א - "אור תורה" - ביאור לחמשה חומשי תורה, תרע"ד - "אמונה ודעת", תרפ"ה - "חיזוק אמונה", תש"ז - "ילקוט פנינים", עם "אור יקרות" - אגדות חז"ל, וכן השאיר אחריו חידושים על הש"ס - ששרד ככל הנראה בכתב יד.

מרב הגאון רבי יוסף דוב הלוי סולובייצק - ר' יאשע בער - בעל ה"בית הלוי" מבריסק, העיד בגדלו בהסכמתו הנלהבת שניתנה למחבר ביום כ"ד בניסן - ט' לעומר - שנת תרנ"ב, עשרה ימים לפני הסתלקותו למרום, וזו ההסכמה האחרונה שנתן בימי חייו. משום כך נוסף לשמו בחתימתו ע"י המדפיסים תיבת: זצלה"ה. ואלו דבריו שם: "ראיתי גם אנכי מלאכת שמים של הרב המובהק והשנון וירא אלקים מו"ה מנחם צבי טאקסין נ"י בעל המחבר ספר 'אורח חיים' על תורתנו הקדושה, אשר חיבר על אגדת רבותינו ז"ל בשם 'אורח ישרים', ודבריו מלאים מוסר ודעת ליישר לבות בני האדם לדעת תורת ה' ועבודתו, וראויים הם הדברים לקובען בדפוס, למען יהנו בהם רבים. היום יום ה' כ"ד ניסן ט' למספר ב"י תרנ"ב לפ"ק בריסק. נאום יוסף דובער הלוי זצלה"ה".

מעניינת גם התייחסותו של הגאון רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק בעל ה"אור שמח" ו"משך חכמה" להסכמת ה"בית הלוי", בהסכמתו שהעניק למחבר בידידות עצומה: בעהשי"ת. שלום וכל טוב סלה לכבוד ידידי הרב הבקי והשנון וירא אלקים דובר מישרים כבוד שמו וכו' מו"ה מנחם צבי טאקסין נ"י. ידידי. קונטרס מספרו היקר הגיעני, ויש בהם דברי מוסר וטעם ודעת אשר ראויים הם לכוונם באגדת רז"ל, ומקרבין לבב ישראל לאביהן שבשמים. ועל דבר מבוקשו להסכים על ספרו היקר - אך למותר, כי כבר נתפשט ספרו 'אורח חיים' אשר הדפיס על פי דרך זה על תורתנו הקדושה, ומה גם כי על חיבורו זה הסכים הגאון מוה"ר"ד (=מוה"ר יוסף דוב הלוי מבריסק בעל ה"בית הלוי") זצ"ל, ומי לנו גדול ממנו. וה' ימלא מאוויי לבבו הטהור, כחפצו וברכת הדורש שלומו מאיר שמחה כהן. חותם יום ד' כ"ט שבט תרנ"ג לפ"ק חונה דק"ק דענאבארג.

ואלה המה דברי הגאון רבי אליהו פיינשטיין אב"ד פרוזינא [דודו של הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל] מפרוזינא - שהכיר את המחבר עוד משחרותו בעת מגוריו בעיר הנ"ל, וצירף אף הוא את הסכמתו לספר: "ועתה הוסיף דעת ויטייל בפרדס האגדות, וישאב ממעינות החכמה אשר חפרו גדולי המפרשים, להשקות עדרי ישראל הרועים על נועם

האגדות, ובטוב טעם ודעת הכל ערוך לפניו... וכל דבריו מלאים תוכחת חיים, מושכים לב אדם כמים לאבינו שבשמים".

[המחבר כותב ש"יתר הסכמות הגאונים שליט"א יבאו בחלק השני כאשר יעזרני השי"ת להוציאו לאור", אולם למעשה לא נדפסו בחלק השני הסכמות נוספות. ואגב, בשער הספר נכתב: חברתי אני הצעיר מנחם צבי בן לא"א אריה טאקסין ז"ל בעהמ"ח ספר 'ארח חיים' ובינה במקרא' על תורתנו הקדושה. מספר שמי, שמי ושם אבי ז"ל, במספר שם ספרי 'אורח ישרים'. כנראה שכוונתו לתיבת "ארח" בכתבי חסר, ובשמו - על פי נוסח חתימתו כאן. דהיינו: "ארח ישרים" - עולה בגימטריא 769, וכן: מנחם צבי בן לא"א אריה טקסין - עולה בגימטריא 769].

למרות תלאות שמצאתהו בימי חייו, נתחזק ביתר שאת באמונת השי"ת ובעבודתו, ואף חשקה נפשו לעזוב את ארץ העמים ולעלות לחונן את עפר ארצו הקודשה: "ועתה אשא עיני למרום לאלקי הרועה אותי מנעורי. כי עוד תחייני ותזכני לשחר את ארצנו הקדושה ולרצות את אבני הרגבי חרבותיה. ואזכה שם ללמוד תורה לשמה. לבלות שארית ימי בחצרות קדשו ולעמד את ה' כאשר עם לבבי. ואחרי אשר תגיע עתי להפקד מלפניך. תאסוף רוחי ונשמותי בצל כנפך. וגופי להקבר עם כל עבדיך הצדיקים. כי זה כמה אשר נכסוף נכספתי לבוא עיר קדשנו. ובעוה"ר עור לא עלתה בידי. ותאריך ימי צאצאי אשר נשארו לי מעט מהרבה. ותן יראתך על פניהם כי בדרכיך ילכו, שלא אבוש בהם לעוה"ב. והאר עיני במאור תורתך. כי עמך מקור חיים. ואת אשר תברך מבורך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן. תפלת עני בדעת. ואין בו מעש. ועל רחמי שמים הוא תומך. המחבר מנחם צבי בלא"א מו"ר מו"ה ארי'. ולאמי מורתי הצנועה מ' דינה זללה"ה". [ספרו "אמונה ודעת", בסיום ההקדמה].

בסוף חיבורו "עטרת צבי", מתחנן המחבר רבי מנחם צבי על מר גורלו, והוא נושא תפילה: "ועתה אשא כפי בתפלה לה', כי יגדור את פרצותי בתוך פרצות ישראל, ולא יוסיף להדאיב את לבבי, ומידו המלאה והרחבה יכלכלני, שאוכל לעסוק במאור תורתו לשמה, ולחדש חידושים לאמתה, ויזכני עוד להוציא לאור את חידושי אשר הורה והוגה לבבי, ויתן בלב בני לאהבה וליראה את שמו, ויברך את ביתי בברכת שמים ממעל, ויאריך את ימי בני ובנותי, וימי זוגתי הצנועה מ' צירול תחי' - בת הנגיד ר' פנחס יאנאוץ מפרווינא נ"י, אשר היא לי לעזר להדריך את צאצאי ליראת ה', ואת בני ללמדם תורה, ואת חתני המופלג וירא ה' מו"ה דוב שאשניק, ואת זוגתו בתי הצנועה מ' ביילא חיה תחי' הם וצאצאיהם יתברכו מה', כעתירת המכיר את ערכו המחבר".

בערוב ימיו התגורר רבי מנחם צבי טאקסין מקאמעניץ בעיר בריסק [דליטא], ושם נפטר בשנת תרע"ח, לאחר שנות חיים מיוסרים ומלאים תוגה, אך מלאי אמונה ועבודת ה' מתוך עסק התורה וקיום המצוות. מילדיו, כפי שאנו מוצאים בדבריו אודותם בחיבוריו, ידועים לנו:

א. בנו, רבי ברוך יהודה טאקסין ז"ל. את הספר "עטרת צבי" שהדפיס בשנת תרנ"ח, הקדיש לזכר בני: "ציון לנפש בני - חיברתי למזכרת על מות לבן, נשמת בני השנון וירא אלקים באמת, בעל מדות טובות, כאשר יעידו עליו כל יודעיו ומכיריו מו"ה ברוך יהודא ז"ל, אשר נקטף באביב ימיו בן כ"ד שנים, ולא השאיר אחריו שרש וענף, נפטר ביום ועש"ק ער"ח טבת תרנ"ד בקאמעניץ דליטא, תנצב"ה, והיה כל הקורא את ספרי ויקבל ממנו איזה תועלת, יזכור גם את נשמת בני שהלך עירי, עד כי יבולע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים, וישיב לב אבות על בנים ולב בנים על אבותם בב"א". כנראה שנתכוון בתיבת "צבי", ללשון נוטריקון: "ציון ברוך יהודא". בהקדמת הספר מביא המחבר מאמר ממנו, ובשלהי הספר - המכיל שמונה עשרה דרושים "על אדני החקירה והמוסר, מבארים מקראי קדש ומאמרי רז"ל וע"פ משל ומליצה", הדפיס המחבר קונטרס בשם "מצבת בן יקיר", ובו דברים מגאוני ארץ ודברים "ממני המחבר", לזכר בנו: "דברי נגידים אשר שמעתי מגאוני ישראל, לזכרון בני ברוך יהודא ז"ל", [ובו: "דברים מעטים מספרי ילקוט אמרים", מה שאמר לי מו"ה חיים ברלין אב"ד דמאסקאווע, ומו"ה יהנתן עלישבערג בשם אביו". כן מצורף לספר קונטרס "ויאמר יצחק" מעט מחידושי רבי יצחק ספירשטיין, וקונטרס "בן יצור" - "ישכיל בינה בכמה מקראי קדש, ובפירושי רש"י ומדרשי רז"ל" - מאת רבי צבי הירש זאכס הכהן. על הספר הסכמותיהם של רבי חיים ברלין, ורבי יעקב דוד רידב"ז מסלוצק, ורבי משה נחום ירושלימסקין].

ב. בנו, רבי ישראל יעקב טאקסין. בסוף חלק ב' של ה"אורח ישרים", שנדפס בפיטריקוב בשנת תרס"ט, [נחסר שם הקונטרס "אורח לצדיק" שנזכר בשער], הדפיס המחבר קונטרס בשם: "מצבת ישראל יעקב", לזכרון בנו שנקטף בן כ"ה שנה, ביום ח' בכסלו שנת תרס"ח בבריסק דליטא. בספר "עטרת חכמים", הוסיף שם: "פנינים מרבני ומ"מ דזמנינו. לזכרון בני היקר ישראל יעקב ז"ל שנקטף באביב ימיו. בן כ"ה שנה. ח' כסלו תרס"ח בבריסק דליטא. דברי דודים. ששמעתי מידידי. לעשות להם זכרון נצח אשר לא יכרת. ודברים מעטים גם ממני המחבר". [בסוף הספר, במספור חדש, אקדמות עם שני ביאורים נפלאים. והם: "צבי וחמיד", ו"ביאור המלות"].

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין
ויתילדו

ג. בנו, רבי שמריהו טאקסין, שהוציא לאור את ספרי אביו: "ילקוט פנינים" ו"אור יקרות" בכרך אחד. [ליקוטים על תנ"ך ומאמרי חז"ל, מלוקט מספר 'בינה לעתים', וחלק שני "מה שחנני ה' לבאר בתנ"ך", ו"גם מה ששמעתי מפי ידידי, וגם מה שראיתי באיזה ספר" וכו'. נדפס בניו יורק בשנת תש"ז. ר' שמריהו ערך שם "הקדמה והתנצלות מאת בן המחבר שהביא את הספר לדפוס".

ד. בתו, מ' ביילא חיה ע"ה, אשת "המופלג וירא ה' מו"ה דוב שאשניק". בשער ספרו של ר' מנחם צבי: "חיזוק אמונה", נרשם, ש"הובא לידי הדפוס בהשתדלות חתן המחבר דוב-בער שאשניק".

ה. בתו, מ' רייזא ריבא ע"ה. בספרו "עטרת חכמים" הוסיף המחבר קונטרס "זכרון עולם", והוא: "זכרון עולם לבתי הצנועה רייזא ריבא נ"ע, אשר כל ימיה סבלה כעס ומכאובים, ומתה באביב ימיה בת כ"ח שנה, ה' ימים לחודש תמוז בשנת תרס"ג בקאמעניץ, ולא השאירה אחריה זרע של קיימא, תנצב"ה עד כי יבולע המות לנצח ומחה ה' דמעה מעל כל פנים, וקראתי את הקונטרס זכרון עולם".

ואלה דבריו בשלהי הקדמתו לחיבורו "אור תורה" על התורה: "ועתה אשא כפי לאלקי מרום, כי ינחני במעגלי צדק למען שמו, ויתן את ספרי לחן בעיני רואיו, ויתן לו מהלכים בכל בתי ישראל, כי הכל תלוי במזל ואפילו ספר תורה שבהיכל, ותצילני מכל צרה וצוקה, ותאמר למלאך המשחית די מעתה ועד עולם, ותרפא את מכותי ומכאובי, ולא ישמע עוד בכי וזעקה בביתי ולא שוד ושבר בנבולי, ואקבל נחת מצאצאי הנשארים לי כי יחיו ובדרכיך ילכו, וזכני כי אזכה עוד לשחר בית דבירך השמם והחרב וללחוד עפרותיו ולרצות אבניו ורגבי חרבותיו, ולהיות שם קבורתי עם כל עבדיך הצדיקים אבותי, כי אתה ידעת את תשוקתי וכוספי לנסוע לארץ הקודש זה כמה, אך בעוה"ר לא עלתה בידי, והאר עיני במאור תורתך, כי עמך מקור חיים באורך אראה אור, ברוך ה' לעולם אמן ואמן".

רבי מרדכי סירקין מבריסק

מחבר: "מים עמוקים"

[לפני שנת ת"ע - תקכה]

הרב "הגדול בענקים, שמו נודע למרחקים, חכו ממתקים, כולו מחמדים, מוכתר בנימוסין, שלשלת היוחסין, ה"ה הרב המאור הגדול החריף והבקי המפורסם בדורו" - מורינו הרב רבי מרדכי סירקין מזאלקווא - אב"ד ור"מ דק"ק בריסק דליטא - ומחבר הספר "מים עמוקים" המכיל חידושים נפלאים ועמוקים בדרך הפלפול על מסכתות הש"ס.

הגאון רבי מרדכי סירקין נולד לאביו הגאון רבי נחמן סירקין מבריסק, ונקרא שמו בישראל על שם אחד מזקניו שנודע בשם "הגאון המפורסם מוהר"ר מרדכי שהי" אב"ד בק"ק ליסק". זקינו זה נזכר בשער חיבורו "מים עמוקים", ברם, לא ברור למי הכוונה, וגם לא ידוע לנו כיצד הוא היה זקינו של הרב המחבר.

ר' מרדכי היה מבני בניו של הגאון המפורסם רבי יואל סירקיש אב"ד דק"ק בריסק ובעלזא וקראקא - הנודע על שם ספרו "בית חדש" - הב"ח. אביו, הגאון רבי נחמן, הוא הראשון במשפחה זו שנקרא בשם משפחתו: "סירקין", על שם כינויו של ראש המשפחה - הב"ח: "סירקיש". [כמה מצאצאיו של ר' מרדכי, שינו את שם כינויים ל"נייהויז", דהיינו: "בית-חדש", הלא המה משפחת אדמו"רי 'חללים' ו'טאמשוב' לבית 'נייהויז'].

ר' נחמן אביו - שימש כאב"ד דק"ק זאמושץ ובריסק. בשנת תע"ח, אנו מוצאים את הסכמותיו על ספרי "עיר דוד" ו"ברית שלום", ושם הוא בא על החתום כרבה של זאמושץ. ניהל את עדתו ביד רמה, ואף השתתף בישיבות "ועד ארבע ארצות" שהתקיימו בירוסלב בשנת תקי"ד. מפאת מעמדו הרם, ניסו לערב אותו בעת הפולמוס הנודע בענין קמיעותיו של הגאון הקדוש רבי יהונתן אייבשיץ, אולם הוא סירב בכל תוקף להתערב במחלוקת זו, והגאון הקדוש היעב"ץ מציין את הדבר לשבח בחיבוריו "תורת הקנאות" ו"עדות ליעקב".

הספיד אותו תמרורים הגאון המפורסם רבי חיים הכהן רפאפורט מלבוב, ונדפס בספרו "דרושי רבי חיים כהן". שם, הוא מפליג בשבח ובשבח תורתו. הוא מספר שם על שהותו עמו בעת אסיפות הוועד שהתקיימו בליטא בשנת ת"פ, ושהוא שמע אותו באותו העת, כאשר הוא חוזר ומשנן על פה ארבעה ממסכתות הש"ס. [מלבד בנו ר' מרדכי, ידוע לנו אודות בן נוסף, ה"ה הגאון רבי יהושע העשיל סירקין - רב בק"ק שקלוב, שנפטר ביום שני של חג השבועות שנת תקס"א].

אביו - רבי נחמן, היה בנו של הגאון רבי שמואל נפתלי צבי הירש - אב"ד דק"ק בריסק, והוא בנו של הגאון רבי אריה יהודה לייב אב"ד דק"ק קראקא ובריסק ומחבר "שאגת אריה וקול שחל", שהיה בנו של הגאון רבי שמואל צבי הירש אב"ד דק"ק פינטשוב, בנו של רבינו הב"ח - רבי יואל סירקיש בעל ה"בית חדש".

ר' נפתלי הירש היה חתנו של הגאון רבי נחמן הכהן כ"ץ רפאפורט - אב"ד ור"מ ק"ק קרעמניץ ופוזנא ודובנא רבתי, שהיה בנו של הגאון רבי מאיר הכהן כ"ץ רפאפורט - אב"ד דק"ק בעלזא וחלמא, שהיה חתנו של הקצין רבי מרדכי שרענצלס - "פרנס ומנהיג" בלבוב, שהיה חתנו של הגאון המפורסם רבי יוסף הכהן כ"ץ - אב"ד דק"ק קראקא - בעל ה"שארית יוסף". חותנו של רבי נחמן - הגאון רבי יוסף היילפרין - אב"ד דק"ק לבוב, היה חתנו של הגאון המפורסם רבי מאיר אב"ד ור"מ דק"ק לובלין - המהר"ם מלובלין.

אחד מילדיו של רבי נחמן רפאפורט, היה בנו הגאון רבי שמחה הכהן רפאפורט אב"ד דק"ק לובלין, שהיה אביו של הגאון המפורסם רבי חיים הכהן רפאפורט אב"ד דק"ק לבוב. נמצא שזקנתו של רבי מרדכי סירקין - אם אביו, היתה אחות אביו של רבי חיים רפאפורט מלבוב. על כן, מכנה ר' חיים את המחבר בהסכמתו לחיבוריו: נ"ד, דהיינו: "נכד דודתי", ואת אביו: ב"ד, דהיינו: "בן דודתי".

בהגיע ר' מרדכי סירקין לפרקו, נלקח אחר כבוד לבית חותנו הנגיד הצדיק רבי גרשון נתן מזאלקווא - "פרנס דקהילת זאלקווא ומנהיג המדינה דגליל לבוב", והיה סמוך על שלחן חותנו רבות שנים. מני אז ואילך נודע בשמו ובכיניו: "רבי מרדכי מזאלקווא". חותנו, רבי נתן, היה מנהיגה הנערץ של קהילת זאלקווא רבות בשנים, ואף היה נכבד מאוד ומקורב למלכות. הנהיג תקנות רבות לבני קהילתו, ושמו נמצא חתום הרבה ב"פנקס הקהל דעיר זאלקווי". ביתו היה פתוח לרווחה, ולומדי התורה נהנו משלחנו.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

אביו של ר' נתן, רבי בצלאל [בנו של רבי נתן שנהרג על קידוש ה' במדינת ליטא], נודע בשם: "ר' בצלאל מוכסן", משום ששכר את המכס של מדינת פולין. ואף הוא שימש כראש הקהל דק"ק זאלקווא, והמלך יאן סובייסקי בנה עבורו בית גדול שם בזאלקווא. [נפטר ביום י"ט בתשרי שנת תנ"ז]. בנו, רבי נתן מזאלקווא, זכה גם להיות מחותנו של ה"חכם צבי", אחר שבתו נישאה לבנו - הגאון רבי דוד אשכנזי אב"ד דק"ק יאריטשוב, שהתייתם מאביו ה"חכם צבי" בהיותו עוד נער קטן. ר' נתן נפטר ביום ה' באייר שנת תצ"ה. [וראה ב"כתבי הגאונים" - מאת הגאון רבי צבי הורוויץ אב"ד דרעזין - עמודים 32-34, הרחבת דברים אודות ר' נתן ואבותיו וצאצאיו. ויש לציין, שמ'מגילת היוחסין' של הגאון רבי שלמה יצחק היילפרין אב"ד דק"ק טרניפול, עמוד 54, נראה שר' נתן שימש תקופה מסויימת גם כרב ואב"ד בעיר יאריטשוב, והדבר טעון בירור].

מי שהעלה את שבחו של רבי נתן עלי ספר, הוא הגאון היעב"ץ בספרו "מגילת ספר", המספר בהרחבה אודותיו ואודות בית המדרש שישד ואשר העמיד לתלמידי החכמים שבעיר, [הקצינים המפורסמים הרבנים כמו"ה העניך וגיסו כמו"ה נתן - רצו שאתיישב בזאלקווי, ואלמוד בבית המדרש שלהם, ולעשות לי הספקה טובה"] עיי"ש. לדברים הללו מכוונים דברי חתנו - ר' מרדכי סירקין: "בהאי גיסי, הילולא רבה אשתכח בהו, הלל הגדול, שגידלם בשם הגדולים אשר בארץ, שמה ישבו כסאות רבנן ותלמידיהון, ובו בית המדרש לפרושים, פרוש מאהבה, אוהב ה' שערי ציון המצוינים בהלכה".

וראה עוד ב"הקדמת המחבר" המספר על תקופה נפלאה זו בה ישב בבית חותנו הפרנס: "זכרתי ימים מקדם, כאשר הייתי בימי חרפי... בהמשך הוא מספר על תלמידי חכמים שהיו יושבים ב"בית וועד לחכמים", שהעמידו "הני תרי גיסי, ה"ה: חותני - הרב הנגיד מהור"ר גרשון נתן זלה"ה, וגיסו הנגיד המופלא מהור"ר חנוך הענוך ז"ל".

ר' מרדכי מספר עוד על לימודיו בבית המדרש הגדול של חותנו: "אנכי הרואה מקום שנעשה בו אזנים לתורה, שמה יאספו עדרי צאן קדשים, יושבים כתות כתות, כל חד מבקש לימודו, כל חד לפום חילי - דרך חכמתן, זה הי' לו עסק בנסתרות, וזה משוך לבו באגדה". ואילו על עצמו הוא ממשיך ומספר: "נומיתי להם, לא - כי הלכה אני אומר", והוא השקיע את עצמו בלימוד ש"ס ופוסקים, "מנעורי גדלני כאב להיות מרכבה בישיבה עסק התלמוד, הן לו להקב"ה בעולמו ד' אמות של הלכה", והוא הולך ומבאר את צורת הלימוד הראויה, תוך שהוא שולל סגנונות לימוד אחרים שהיו נהוגים אז.

את חיבורו החל בעת אשר עסק בחברותא עם שאר בשור - חתן דודו של זוגתו, רבי בנימין זאב מזאלקווא בעל ה"אור יקר" מזאלקווא, [את חיבורו של ר' בנימין זאב, הדפיס נכדו הגאון רבי בצלאל הלוי - אבי אמו של הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זי"ע], ואף ביקשו לחברו יחדיו, כפי שמספר המחבר:

"והנה בעת היותי שם אני בבית חותני הנ"ל, שם בנימין - צעיר רוד"ס, רד ים התלמוד, ה"ה הרב המאור הגדול החר"ף מהור"ר בנימין זאב ז"ל, חתן הנגיד מהור"ר חנוך הענוך ז"ל - הנ"ל. מבני נהרות חבש, ותעלומה הוציא או"ר יקרו"ת", כשבתנו על סיר הבשר - בשרא שמינה אפתורא דדהבא, הגיד אלי ריעי ועמיתי בנימין ידיד ה' - כה, ונוועדה יחדיו בתכיפה אחת, חיבור ספר על גפ"ת - להיותינו: 'תרי מכתבי מילייהו' - ספר, ונקרא שמו בישראל: 'מים עמוקים', עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה, כל צמא לכו למים".

ואכן, בשנת תק"כ, הדפיס רבי מרדכי בזאלקווא את חיבורו הגדול הנ"ל - ספר "מים עמוקים", שהוא "פירוש נאה ונחמד להשכיל, על תשעה מסכתות משלשה סדרים, מסדר מועד - פסחים סוכה ביצה, מסדר נשים - כתובות גיטין קידושין, מסדר נזיקין - בבא קמא בבא מציעא שבועות. שלשה המה נפלאו, הוי כל צמא לכו למים, מבאר מים חיים, רבים ישתו ומצאו מרגוע לנפשכם, למען ירבו ימיכם, אמנ". [חלק מנוסח השער של הספר, מכיל פירוט מקצת יחוסו המפואר של המחבר].

ראשון המסכימים, הוא בן דודו של אבי המחבר, הגאון הנודע לתהלה - רבי חיים רפאפורט מלבו. בהסכמתו הוא מציין שר' מרדכי כתב את חיבורו על כל הש"ס כולו. והוא מעיד עליו: "מרדכי ישב בשער המצויין בהלכה, אשרי שלו ככה, ה"ה נ"ד [ניכד ד'ודת] המאור הגדול החר"ף המפורסם כבוד מהור"ר מרדכי בהגאון המפורסם ב"ד [בין ד'ודת] מהור"ר נחמן ז"ל אב"ד דק"ק בריסק דליטא יצ"ו, מעודו לא מש מתוך אהל של תורה".

לאחר מכן, קיבל הסכמה מאת רבה של "זאלקווא" - עיר מגוריו בצעירותו, ה"ה הגאון רבי שמשון מייזליש מזאלקווא, המציין את היותו "חתן כבוד הרב הנגיד המפורסם מהור"ר גרשון נתן ב"ר בצלאל - מקהילתינו", והוא מעיד על המחבר: "זקן ויושב בישיבה תמיד, מנעוריו ועד עתה, ויט שכמו לסבול עול תורה".

בהמשך, הוא מספר ש"מוניטין" יצאו לו כבר מאז לשמו הטוב של ר' מרדכי, כאשר "שמעתיה מבדרין בהאי עלמא, בספרים קטנים - ליקוטי בתר לקוטי, לרוות צמאון לבני בי רב - חכם וצורב". אין אנו יודעים למה כוונתו, וכנראה

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין
ויתילדו

שנפוצו באותה העת ספרי ליקוטים שהביאו חידושי תורה משמו של רבי מרדכי, כדוגמת הספר "פלפולא חריפתא" שהזכרנו למעלה. מעניין לציין את הפלגתו הגדולה על החיבור, כאשר לאחר מרבה בשבחו, הוא מסכם ואומר: "חיבור כזה לא ראינו מימים ימימה". אחריו בא על החתום בעל ה"מאיר נתיבים", שהתקבל אז לאב"ד דק"ק טרניפול, לאחר שסיים את כהונתו הקודמת בק"ק לבוב, המרבה אף הוא בשבחו של הספר ומחברו.

בשנת תצ"ו, הדפיס הגאון רבי יואל ב"ר יוסף - מתלמידי החכמים שבעיר מגוריו - זאלקווא, ספר בשם "פלפולא חריפתא", המכיל חידושים שנונים נבחרים על מסכתות השי"ס שנאסף ונלקט מדברי גאוני זמנו ומתוך חיבורים שונים [הנזכרים בשער הספר מהדורה שניה], ועליהם הוסיף מעט גם משלו, [הספר נדפס בהסכמת הגאונים: רבי יצחק סג"ל מזאלקווא, רבי אריה לייב מרישא, רבי זאב וואלף אריה יהודא מזאלקווא]. בחידושי מסכת כתובות, מביא המחבר פלפול נאה "בשם הרב המופלג מו"ה מרדכי חתן הרב המופלא ומופלג הנגיד מו"ה נתן זצ"ל מזאלקאווי" - ה"ה רבי מרדכי דנן. [עיי"ש בסימן ד', דף ל"א ע"ב].

לאחר פטירת אביו הגאון ר' נחמן, בשנת תקי"ז, בבריסק, ירש בנו - הגאון רבי מרדכי סירקין מזאלקווא בעל ה"מים עמוקים" - את רבנותו אשר בבריסק, ושם ישב עד לפטירתו ביום כ"ד לחודש שבט שנת תקכ"ה. [לא ידועים לנו פרטים ברורים אודות צאצאיו. יש רושמים את רבי ישראל - אב"ד דק"ק פשעווארסק, כבנו, וכן את רבי יוסף קעזיס - אב"ד דק"ק לעברטוב וחעלעם ויאנוב, שהיה מגדולי תלמידי החוזה מלובלין, ואביו של ראש שושלת חעלעם - רבי אריה ליב נייחויז חתן בעל ה"אור לשמים" מאפטא. יש המציינים את ר' יוסף כבנו של ר' ישראל. כנראה שאחת מבנותיו של המחבר היתה זוגתו של רבי יקותיאל זלמן אב"ד דק"ק דרוהוביטש, ויש לעיין עוד בדבר].

רבי משה מיינשטרש מווינא

מחבר: "פנים מסבירות"

[שצ? - תנג?]

אחת המשפחות המיוחסות והמכובדות בפראג הבירה, היתה משפחת ה"חזנים". מחשובי בניה של המשפחה, היה רבי שמעון חזן מפראג, אביו של רבי ישכר בער מפראג - הנודע בשם "ר' בער חזן מפראג", אשר שימש כחזן ושליח ציבור בבית הכנסת הנודע "אליט-שול", ומחברו של הספר "אם המסורה".

על מצבת קבורתו אשר בווינא, נחרט בראשו: "ארון העדות אשר מזה ומזה המה כתובים, פה טמון המשורר הגדול האלוף התורני מהר"ר יששכר בער חזן, בן הר"ר שמעון חזן ז"ל, ונפטר ביום ה' כסליו שפ"ו לפ"ק, בעל המחבר ספר 'זו היא אם המסורה' לפ"ק, תנצב"ה". ובצד השני של המצבה: "מהר רצון קונו לעשות ברננה, ויהי ידיו ולבו לקל אמונה, להתפלל לקל שוכן מעונה, ביראה בכוונה בכל עת ועונה, שליח ציבור פה בעיר נאמנה, בבית הכנסת 'מייזל' ויישנה', בערב ובבוקר השכים כתורת התמימה, לילות וימימה, מוציא לאור ספר 'אם המסורה', ולימד דעת בפירוש מחזור 'סליחה' לכל יודעי מזימה, חזון למועד ונבון לחשים, קול לו קול עליו במוקדשים, בקי בתלמוד משניות ומדרשים, בדקדוק ובשרשים, חכם גדול בין חכמי חרשים". [ספר "בית העלמין היהודי בפראג", מספר 193. וראה בספר "גל עד", מספר 140/69].

אין בידינו כיום מידע על ספרו של ר' בער חזן - "אם המסורה", וכנראה שכל עותקי הספר אבדו במרוצת השנים, אם כי יתכן גם שהספר לא נדפס מעולם, ופורסם בשעתו בכתב יד בלבד. יתכן שר' בער חזן הוא זה שנוצר בספר ה"סליחות" שנדפס בפראג בשנת ת"מ, עם ביאור על פי פירושיהם של מחברים שונים. אחד המחברים המוזכרים שם בשער הספר הוא: "יששכר נקרא בער חזן מפראג". [וראה שם בעמוד האחרון, שיר - עם פירוש - בשבחו של ר' משה כ"ץ, מאת רבי יששכר בער הנ"ל. הפירוש מיוסד על פי הנדפס בקראקא בשנת שמ"ד].

מילדיו של "המשורר יששכר בער חזן ז"ל מחבר אם המסורה", ידועים לנו: ר' שמעון חזן, ר' זנוויל חזן, ר' אברהם, ר' שמשון [ויתכן שנפל כאן ט"ס והוא ר' שמעון הנ"ל], ר' יצחק. כולם נזכרים ב"ממורבוך" של פראג, ומשם גם כינויו של אביהם - כנוזר כאן.

רבי שמעון חזן בנו של ר' בער חזן נפטר בווינה, ושם מנו"כ. על מצבתו נחרט: "פה טמון האלוף כבוד הר"ר שמעון חזן בן האלוף המרומם מהר"ר יששכר בער חזן זצ"ל, פראג, יום ג' ה' סיון תי"ו ה"א לפ"ק". [ספר "בית העלמין בווינא", וואכשטיין, א', עמוד 238, מספר 308]. זוגתו - מרת שרה ע"ה, נפטרה כנראה בצעירותה, ומנו"כ אף היא בפראג, וכך נחרט על מצבת קבורתה: "פה טמונה היקרה מרת שרה בת האלוף כה"ר מיינשטרש י"ץ, אשת הנעלה כה"ר שמעון חזן, שנפטרה יום ג' כ"ט טבת שצ"ט לפ"ק". [שם, עמוד 189, מספר 238].

בנם, "התורני" - רבי משה, נולד בווינא, ככל הנראה בסביבות שנת ש"צ. לאחר שנתייתם מאמו - בשנת שצ"ט, גדל על ברכי אבי אמו, כבוד החכם רבי מיינשטרש מווינא. שם זה, נהגה באות ש' שמאלית, כמו: "מיינשטרש", כינוי שהיה נהוג בימים ההם בעיקר לשם "חיים", וגם לשמות נוספות. ר' מיינשטרש נודע בעירו והיה מפורסם בדורו, ועל שמו נקרא מני אז: "ר' משה ר' מיינשטרש", [קרי: מיינסטרש. דהיינו: ר' משה של ר' מיינסטרש].

ברבות הימים, גלה הגאון ר' משה מיינסטרש מעיר מגוריו - ווינא, אל מקום תורה - בקהילת פראג המעטירה, שם היה לאחד מתלמידיו המובהקים של הגאון רבי שמעון אב"ד ור"מ בק"ק פראג, וממנו למד את דרך הלימוד הרצוי. ואכן, רבי משה התנגד לסגנון הלימוד בחריפות, כפי שהיה מורגל אז, ולימודו היה בעומק הפשט, כפי שקיבל מרביתו. "אבל אמנם הלכתי בעקבי רבותיי אשר הם אנשי שם מעולם... כך שמעתי וראיתי מרבתי, וביחוד מרבי מובהק מ"ו הרב הגאון הגדול המפורסם כ"ש מהור"ר שמעון זצ"ל אשר היה אב"ד ור"מ בק"ק פראג".

לאחר ששב לווינא, נאלץ שנית לקחת את מקל נידודיו, היה זה בעת "גירוש ווינא" הנודעת. בהקדמתו לספר, המלאה ביראת ה' וענווה טהורה, מספר רבי משה על נדודיו הרבים. "מגולה אל גולה הלכתי... ומיום גלותי מווינא, לא אוכל לומר זה העיר אשר בחרתי בה". פעמים רבות נדמה היה לו שסאת גלותו ויסוריו הגיעו אל קיצן, אולם עד מהרה גילה שלא הגיע עדיין אל עת המנוחה ואל הנחלה, "ואם אמרתי לבא למזרח, באתי למערבה".

וממשיך המחבר ומספר בדברי הקדמתו עוד על אותם הימים, כאשר מצא מעט מנוחה בבתייהם של "אנשי חסידי,

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

כורתי בריתי וטובי, המה האחים הקצינים התורניים. האחד איננו - כי לקח אותו אלקים, אשר היה לי לאב ופטרוני, החסיד כהר"ר זעקיל סג"ל זצ"ל מוינא, נותן פשתי ושמני. והשני לו - אב"ד ור"מ, כמהור"ר ישראל סג"ל, אשר הוא מרביץ תורה כעת בק"ק ברודא, אשר הייתי ג' שנים אוכל שלחנו, ומלבישני עדני. מברכתם - ברכוני, ומטובתם - הטיבוני. מושב יחידי ישבתי שם - בחדר מיוחד, שם מטה כסא ומנורה, והרחבתי את לבבי אחד לאחד. ישלם ה' להם ולבניהם כפעלם הטוב, וישמור את בתיהם מפחד. אמן כן יהי רצון".

את שלושת השנים הבאות עשה בביתם של משפחת "קן". את זכר טובתם העלה בהקדמת ספרו. "אחר שגמרתי בדעתי ובלבי היה למשמרת, שבאם אזכה להוציא לאור חבורי - להעלות על הנייר בדיו ועופרת, אזי זכור אזכרנו הגביר והגברת, הנדיב הקצין כמר יעקב קן יצ"ו - אשר הייתי אוכל שלחנו ג' שנים סודרת, והיא גם היא - ברוכה לה' כאשה השונמית - אשר עשתה לי עליית קיר קטנה ושם מטה כסא ושולחן ומנורת..."

לאחר שזכה למנוחה, נשא ידיו בתפלה ובהודיה להש"י. "הנה הגדתי היום לה' אלוהי - שאיני כפוי טובה על כל החסדים אשר גמלני, נואש אומר הייתי מתורתי אחר הגולה אשר הגלני, והוא חזקני ואמצני, בשמאל רחקני, ובימין קרבני, ולירושלם אבותי החזירני". וכאן הוא משתפך בתפילה מיוחדת שיוכל לעסוק בתורה כחשקו וכאוות נפשו הטהורה: "כה יסמכני ויסעדני להוסיף תת כח להראות מעשה אצבעותי, בנעימת תורתו למלא בהם ימי שנותי".

על מנת להימנע מרפיון בעסק התורה הקדושה, ראה לנכון להעלות את חידושיו על הכתב, ולהדפיסם עלי ספר. "ואתה אלוהים אשר הנסתרות לך גלויות, בוחן לבבות ועצת הכליות, אתה ידעת כי לא לכבוד בית אבא עשיתי החיבור הזה ולא לכבודי, כי אין זה דרכי להתגאות ולהתנאות כל ימי היותי על האדמה מעודי, וחזותא מוכיח עליו שלא עשיתי כי אם לכשרון בעליו, וכדי שאהיה טורח ועמל בתורה". ו"כל מי שיקרא בספרי הנחמד, ישכיל ויבין שלא היתה כוונתי להתפאר, כי אם לטרוח בתורה ולהתלמד".

בשלהי שנת תמ"ז, הדפיס הגאון ר' משה מוינא באמשטרדם ספר קטן בשם: "כתבי של הקדוש מוהרר"ש", ובו לקט מתורתו של הרה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי זי"ע. מפאת נדירותו של הספר, נעתיק בזאת את דברי ר' משה בשער הספר: "ראו זה דבר חדש אשר לא היה לעולמים, אשר היו מעין כל נעלמים, דברים מתוקים, דברים עתיקים, מפי עתיק יומין אמרן, הקדוש האלקי כמוהר"ר שמשון אוסטרופולי הי"ד. עוד נתייסד יהי רצון מפי הקדוש המקובל כמוהר"ר נתן נטע הי"ד, אשר היה מקדש שמו ברבים בהריגת עם ה' בק"ק ברודא. והאומרו בכל יום, תועלת לנשמתו. והמשכיל יבין מתוכו. המתעסק להוציא לאורה אור תורתו לכבוד הקדוש הנ"ל ולזכות את הרבים, משה מוינא נקרא ר' משה ר' מיינשטרש". [הספר נדפס בבית הדפוס של כהר"ר אורי פייבש בן כהר"ר אהרן הלוי זצ"ל, היום יום ד' י"ג מנחם תמ"ז לפ"ק, ק"ק אמשטרדם".

כעבור כשש שנים - בשנת תנ"ג, העשיר רבי משה את העולם התורני בחיבורו הגדול - ספר "פנים מסבירות", שהדפיס אז בעיר מגורי אבותיו - פראג הבריחה. את חיבורו, יסד "המחבר התורני כמהור"ר משה בכמהר"ר שמעון חזן מוינא, נכד של המשורר הגדול כמוהר"ר בער חזן אלטי שול זצ"ל, הנקרא רבי משה רבי מיינשטרש" - על אגדות התלמוד. נראה מתוך דבריהם של כמה מן המסכימים לספר, שספר זה אינו אלא חלק אחד בלבד מתוך חיבור גדול שנקרא בשם: "תולדות משה".

רבי משה זכה לערוך את חיבורו על כל הש"ס כולו, אלא שהוצאות הדפוס הרבות אילצוהו להסתפק במועט ולהדפיס רק חלק קטן מחידושי, על מסכת ברכות וסדר מועד בלבד, "אשר הסביר וגמר בדדמי ולמד אחר פרק שני דייני גזירות. גזירות שוות קלות וחמורות. תכופות סמוכות סדורות. מתוך דוחק עוני ושעבוד מתוך שני בצרות. ואלו היה ידו מגעת היה מוציא לאור חיבורו על כל הש"ס עד גמורות. ועתה יערב שיחתו כמנחת עני וכריח קטורות" - כנדפס בשער הספר. מי שתמך בו בהוצאות, היה גיסו "התורני כמוהר"ר ר' ליב ר' עזריאל'ש מוינא אשר מקום ישיבתו כעת במדינת פיהם".

הגאון רבי גרשון אשכנזי מק"ק מיץ, שהיה בעצמו מגולי ווינא, ו"היה אורו זורח בק"ק פרוסטיץ והענא, ומשם נתקבל לאב"ד ור"מ בק"ק ניקלשפורג והמדינה, ואח"כ נתבקש לראש בקהלה מפארה ק"ק ווינא, וכד נהפך משוש תפארתם וערבה כל שמחה והלכו בני ישראל לגולה, והגאון הנ"ל היה בתוך הבאים, אז נתקבל לאב"ד ור"מ מורה צדק בק"ק מיץ" - כמתואר בשער ספרו "עבודת הגרשוני", היה אחד המסכימים הנלהבים לספרו של רבי משה.

בהסכמתו, שנכתבה ב"יום ג' צום הרביעי יהיה לנו לששון - 'חדודי אגדות' לפ"ק", הוא מספר על "זה משה האיש", ה"ה "הרב המופלא הפלא ופלא עתיק מלא", ש"היה אחד מיוחד מיושבי תושבי ק"ק וינא קודם חרבונה - זכרוננו לטוב". כאן הוא מתאר את רוב חילו בתורה, כפי שהכירו מאז - בווינא, כ"חריף ומקשה מתון ומסיק, בתורת ה' חפצו יום ולילה הולך אחר היום בקדשים מתעסק, פומיה מגרסא לא פסיק". בהמשך הוא מספר על היכרותם הקרובה, "כאשר היה איתן מושבי בק"ק הנ"ל, והייתי משתעשע בו בתורתו, וחזיתי בפלפולו, בשכלו המופלא, שכל צח, שכל

המוליד תולדות כיוצא בו".

רבי גרשון מספר, שכאשר קיבל לידיו את עלי חיבורו של רבי משה על אגדות הש"ס, היה "דעתי נוחה מהם, כדעת זקנים מיין ישן ופול גריסין, וברכתי עליהן ברכת הנהנין", ולאחר שהוא מוסיף בשבח המחבר וחיידושו, הוא מעלה על הכתב את הסכמתו: "בכן נפשי איותה ואעש, והנני מוכן להסכים להביא החיבור הנחמד הנ"ל לבית הדפוס, לזכות בו את הרבים, כי רבים יחכמו וישתו בצמא את דבריו, וכל חיך הטועמו ימצא בו טעם לשבח, ויאמר 'לי לי' - במחיר מיטב, כסף מלא, כי הוא שוה כל כסף האמור בתורה, כסף צורי ולא עולתה בו". וכאן הוא פונה אל "המתנדבים בעם" שיתמכו במחבר "ועזוב יעזיבו לו דרך מתנה או הלוואה" לכסות את הוצאות הדפוס הרבות, "ובזכות זה יזכו לראות בנים ובני בנים בעלי חכמה בעלי הוראה, וברכת טוב עליהם יבא, בזה ובבא".

יתר המסכימים שהפליגו אף הם בשבחו של רבי ובתורתו, היו הרבנים הגאונים: "הרב הגדול אב"ד ור"מ כמהור"ר מענדיל זצ"ל אשר היה תוקף ישיבתו בק"ק ניקל שפורג המפוארה", אשר מתאר את המחבר: "האלוף המרומם התורני מהר"ר משה בן המנוח האלף מוהר"ר שמעון חזן ז"ל ממגורשי ווין", והוא מוסיף עליו בשבחו: "מכירו הייתי לשעבר, ועכשיו ביותר". ובא עה"ח ב"יום שנאמר בו שני פעמים כי טוב, לסדר י'הודעתי את חוקי אלוים ותורתו, תמ"ה", וחזותם את שמו: "נאם אליעזר מענדל בלא"ה האלף המרומם המנוח מהר"ר מרדכי ר' בנעט"ש ז"ל מנ"ב [ניקלשבורג] פה פראג לעת עתה ומצודתי פרוסה בני"ש ובכל מדינות מערין".

אחריו עלה בהסכמה "הרב הגדול אב"ד ור"מ כמהור"ר ליפמן נר"ו אשר תוקף ישיבתו בק"ק בומסלא", החותם בשמו: "כ"ד אליעזר זעירא יכונה ליפמן, בן הקצין המנהיג הר"ר וואלף שיק זצ"ל, חונה פה בומסלה, מצפה לישועת בני גולה". ולאחריו הסכמת קרוב משפחתו של המחבר - ה"ה "הרב הגדול אב"ד ור"מ כמהור"ר אברהם נר"ו אשר הוא כעת מרביץ תורה בק"ק רודניץ", הוא הגאון הנודע רבי אברהם ברודא זי"ע, המרבה בשבחים אודות "האלוף התורני הרב המופלא ומופלג בתורה וביראה זקן ונשוא פנים אפי רברבי שאר ברשי כבוד מהר"ר משה בן מהר"ר שמעון ז"ל מווינא".

בהמשך, הוא מפליג בדבריו מתוך הכרות קרובה עם המחבר, אודות אהבתו העצומה לתורה, והוא מספר: "טליא כד הווינא, בהיותי בעיר הגדולה לאלקים ק"ק פראג, להאלוף מהר"ר משה הנ"ל, שהיה יושב אהלים של תורה, ועשה עצמו כאכזר על בניו כעורב שחורה, מעולם אהבתיו מפני גודל מעלתו וחכמתו ותורתו, עד שהעלה בשכלו הזך חיידושים נחמדים בנינים נפלאים, מעזיבה ותקרה מעשה אומן נקרא, מה שהעלה על הספר במילי דאגדתא... ואף הוא פונה אל נדיבי עמינו, מאחר ש"הרב המחבר אין בידו להוציא הוצאת הדפוס, ע"כ מבוקשי מן הנדיבים בעם ה' ליתן לו סיוע שיש בו ממש". והוא בא על החתום: "הקטן אברהם במוהר"ר שאול ז"ל ברודא מפראג חו' פה רודניץ ומצודתו פרושה במדינת פיהם יצ"ו", ביום ר"ח אייר שנת תנ"ב.

לאחריהם, באו "האלופים הרבנים אפילנטין יצ"ו מפראג" בהסכמה כללית, לכבוד "האלוף המרומם מהר"ר משה בן האלף מהר"ר שמעון חזן יצ"ו". ואלה שמות הרבנים המסכימים - גאוני ורבני פראג "המדברים בכבוד אכסניא של תורה" - ובאו על החתום: שמואל הלמן בן מוהר"ר אברהם זצלה"ה. שלמה זלמן בן כהר"ר מאשיל זצ"ל סג"ל. נפתלי מוהר"ר חיים כץ שליט. אור שרגא ווייבש מוהר"ר אליעזר ז"ל מבית חלפון. מרדכי בן המופלא המפורסם מוהר"ר בער ייטלש ז"ל.

"הביטו וראו זה דבר חדש, אשר עדיין לא היה לעולמים / אשר חיבר המחבר ותיקן, הרקיד וסילת ונפה, אחר אשר בא בימים / ואתם גם אתם תחוו למיניכם, ותמלאו ידכם דמים / ותנצלו מאף וחמה, קצף משביר ומכלה, ומישמעאל איש הדמים..."

בתיבות מחורזות אלו ראה המו"ל לנכון לעטר את המסגרת אשר בשער הספר, כאשר בהם הוא פונה בקריאה של חיבה אל אחינו בית ישראל לקנות את החיבור הלו, ה"ה ספר "פנים מסבירות" על אגדות הש"ס, הנקרא כן על שם דברי רבי חנינא בר פפא במסכת סופרים (פרק ט"ז הלכה ג'), על הפסוק "פנים בפנים דבר ה'": "פנים - תרי, בפנים - תרי, הא ארבעה אפין. פנים של אימה - למקרא, פנים בינוניות - למשנה, פנים שוחקות - לתלמוד, פנים מסבירות - לאגדה..."

ואכן, נתקיים בו בספרינו תפילתו של המחבר הגדול רבי משה מיינסטר'ס מפראג בשלהי הקדמתו: "ובכן אבקש לפני שוכן שחקים, שיהיו דברי עריבים ומתוקים, ויזכני ללמוד וללמד בתורתו משפטים וחוקים, וימלא כל הארץ דעה ברחובות ובשווקים, ונוכה לקבץ נפזרים הקרובים והרחוקים, אכ"ר".

רבי שמואל הלוי סג"ל מליסא

מחבר: "רמת שמואל"

[סביבות שנת שצ/ת - תעד]

הגאון המובהק "הדיין המצויין" הישיש התורני רבי שמואל סג"ל - מבחירי שבט הלויים - דיין ומורה צדק לעדתו בקהילת קודש "ליסא" המעטירה, [היא העיר "ליסא" אשר בפרוסיה, וכיום בפולין]. מחשובי הרבנים והמחברים מתקופתו של בעל ה"חכם צבי" זי"ע.

הדיין רבי שמואל הלוי סג"ל מליסא, נולד בסביבות שנת ת'. זאת למדנו מנוסח השער שנכתבה בשנת תע"ד, שנת הדפסת הספר ושנת פטירתו של המחבר, ושם מתואר המחבר כישיש, תואר שמתאים למי שנמצא לכל הפחות בשנות השבעים ומעלה.

אין לנו מידע אודות משפחתו, מלבד שם אביו - רבי בועז סג"ל. בשער הספר, נזכרים לטובה ולברכה שנים מקרובי משפחתו, הלא הם הגיסים: "האלוף המרום כהר"ר אשר סג"ל בן האלוף פרנס ומנהיג כהר"ר אלקנה סג"ל", וגיסו "האלוף כהר"ר סענדר". חותנם, היה שאר בשרו וקרובו של המחבר, ה"ה "האלוף הר"ר שמשון בועז ש"ן" [ש"יחי ניצח], והם סייעו בידו רבות בהוצאות הדפוס. [בהקדמת ספרו הוא מציין שהוצאות הדפוס המכבידות, אלצוהו לקצר לפעמים בדבריו גם באותם המקומות שהיה בידו הרבה במה להאריך].

בהגיעו לפרקו נשא את זוגתו הרבנית הצדקנית מרת פיירלי ע"ה. את זכרה הטוב ומעשיה הנעימים ביקש להנציח בספרו, ומשום כך העניק את השם "שדה צופים" למפתחות ולסימני הספר אשר בסוף החיבור, אשר מלבד הטעם הפשוט, שהוא "כצופה הזה שעומד על המגדל ומביט ורואה מרחוק דרך שפופרת זכוכית", נרמז בשם זה גם שם זוגתו הרבנית ע"ה: "על שם סניף לאשתי הצנועה פיירלאל תחיה. נוטריקון ד'צופים": צ'ניעת ו'צדקת י'ונתי פ'יירל - סייעני וז'ונתי, ועל שם הכתוב ב'אשת חיל': צופיה הליכות ביתה".

ברבות הימים, שימש הגאון בעל ה"רמת שמואל" כדיין ומורה צדק לעדתו בק"ק "ליסא". מעטים מאוד הם הידיעות אודותיו, ולולי ספרו "רמת שמואל" המצויין בחריפות ובגאונות מופלאה, כמעט שלא היה נמצא בידנו כל זכר לקיומו, ולא היה נודע אודותיו מאומה. גם על כהונתו ברבנות כדיין בק"ק ליסא, נודע לנו אך ורק מתוך נוסח חתימתו בספרו: "הקטן זעירא דמחברייא שמואל בן מוהר"ר בועז סג"ל דינא דק"ק ליסא, אלקים ירים אותו וישא".

בעת השריפה הגדולה שהשתוללה רח"ל בעיר מגוריו - ליסא, נאלץ אז רבי שמואל לנדוד מביתו לתקופת מה. או אז, נגנבו מעמו חיבורו הגדול על התורה ומאמרים, ובאותה עת גמלה בלבו ההחלטה שלא להתעכב יותר בהדפסת יתר חיבוריו ששרדו לפליטה, ומיד החל בהכנת חידושי על הש"ס לקראת הדפסתם והוצאתם לאור עולם.

בתקופה זו, שהה רבי שמואל בעיר "לנדסבורג". שם, הפסיד את כל ממונו רח"ל על ידי אנשי דלא מעלי. ברם, כל תלואותיו לא הפריעו לו לעמול ולעסוק בתורה, ואף מתוך הדחק. "סהדי ועדיי בשחקים, שלמדתי הכל מתוך הלחץ מדחק - דוחקא דכולא, הן מדחק מזונותי - ליתן טרף לאנשי ביתי, וביותר - דוחק הספרים. בהיותי בגירות לפי שעה בק"ק לנצבורג, וגם שם לא הנחתי ושקטתי, מחמת רשעי בני ישראל ימח שמם וזכרונם, בקרב ישראל יגולה קלונם, אשר הביאו להפסד ממוני". בדחקו הנורא, לא היה בידו ש"ס שלם, והוא נאלץ ללמוד תקופה ארוכה במסכתא אחת בלבד. "והנה תמיד לא היה לפני רק המסכתא אשר למדתי בה, ולא מצוי אצלי כל הש"ס, ומכל שכן שאר ספרים".

בהמשך נודו, הגיע ר' שמואל גם אל העיר אמסטרדם. שם, התקרב ככל הנראה אל הגאון הקדוש רבי צבי אשכנזי - בעל ה"חכם צבי" זי"ע - רבה של אמסטרדם באותה העת. היה זה לאחר שנת ת"ע, בתקופת מלחמתו של ה"חכם צבי" נגד השבתאי חיון שר"י. באותה העת, נוצרה מחלוקת גדולה נגד ה"חכם צבי" אשר זעזעה את הקהילה היהודית באמסטרדם, ורבי שמואל לקח את הדבר ללבו.

רבי שמואל רומז על כך בהקדמתו: "ומפני שערוריה המפורסם המחלוקת המתלקחת אש הבערה ללאו יצאת נפרד החבילה, משם יפרד הרב הגדול והחסיד מהר"ר צבי נ"י". בשנת ת"ע נקרא ה"חכם צבי" לכהן פאר כרב באמסטרדם, אלא שבעקבות מלחמותיו נגד השבתאי חיון שר"י, נאלץ לברוח מן העיר יחד עם ידידו הגאון מהר"י חאגיז, ושהה שבועות ספורות בלונדון, ומשם נדד בערים שונות, ושהה בק"ק אפטא וסטאשוב, ולבסוף נתקבל לרבנות ק"ק לבוב, ושם מנו"כ.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין ויתילדו

רבי שמואל ראה כמצווה וכחוב גמור להעלות חידושי תורה על הכתב. "דאיתא בראש השנה 'כל הלומד תורה ואינו מלמדה דומה להדס במדבר', וכן איתא במדרש ואתחנן 'מי שלומד תורה ואינה מלמדה אין לך הבל גדול מזה'. ואם כן, בפירוש אמרו שיודפס על ספר, כי לאו כל אדם זוכה לתלמידים הגונים. וכן איתא בחידושי אגדות [מהרש"א], אהא דאיתא בגמרא 'אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו': 'עיקר הלימוד שנעשה בו רושם, הוא הלימוד לכתוב בכתיבת יד, ובידו' קדייק, אשר על כן נקראו חכמים סופרים".

והיה כי ישאל השואל, מדוע צריך להדפיס ולהפיץ את חידושי תורתו, וכי לא יצא ידי חובתו במה שכותבם לעצמו? את השאלה הזו מיישב רבי שמואל במה שבדידיה הוה עובדא: "וזה דווקא ע"י הדפסה, דכתיבה בעלמא נאבד אי נגנוב, כאשר קרה לי מקרה בלתי טהור מרשעי עמינו, בהיותי נדוד אוד מוצל מאש שריפת קהילתינו הקדושה ק"ק ליסא, אשר גנבו אמתחתי מלא כתבים אשר חברתי על התורה ומאמרים, שהיה שמו נאה לו 'מעיל שמואל'... וחבל על דאבדין"...

ואכן, סופר פורה היה רבי שמואל הלוי סג"ל מליסא, וספרו העמוק "רמת שמואל", המכיל "חידושי הלכות וחידושי אגדות הנאמרים בחריפות ובקיאיות רבה" - על שלשים ושתים ממסכתות הש"ס, אינו אלא חלק קטן מן היבול הספרותי שהעלה על הכתב בשנות חייו, ובהם - חיבור שלם על חמשה חומשי תורה, וכן מאמרים רבים שהעלה על הכתב, וכפי שמספר בעצמו בראש ספריו "רמת שמואל" - וכאמור.

לספר שלפנינו - "רמת שמואל", צירף המחבר חיבור נוסף ומעניין ביותר, בשם "ברכת החשבון", ובו מבאר המחבר את כל הענינים בש"ס התלויים בחשבון, וחידושי תורה בעניני חשבונות שבש"ס, "דמתרצינן ספרים ומדרשים ופסוקים אשר צריך לתרץ על פי החשבון". [על פי דבריו בהקדמתו, רמז את שמו בתיבות "ברכת החשבון" העולה בגימטריא "שמואל הקטן" עם הכולל. אך לא ברור אופן הגימטריא]. ספר זה הינו ייחודי ביותר, והוא מלא חן בסגנונו המקורי ובחשבונותיו הגאונים והמרתקים.

עיקרו של החיבור "רמת שמואל", מתבטא בשני מישורים. האחד - תירוצים לקושיות בעלי התוספות, והמשנהו - חידושים וביאורים על אגדות הש"ס. מן הענין לציין כאן את עשרת הטעמים השונים להענקת שם החיבור "רמת שמואל", הבנויים ומיוסדים על פי הכלל הנודע ש"תיבה בת שלש אבנים, בונה ששה בתיים". דהיינו, תיבה אחת בת שלשה אותיות, כמו תיבת: "רמת", ניתנת לששה צירופים שונים, והם: 1. רמת. 2. רתם. 3. מרת. 4. מתר. 5. תרם. תמר. בצירוף "רמת" משתמש המחבר 4 פעמים, וב"תמר" - 2 פעמים. מעתה יש בידינו 10 צירופים לתיבה הראשונה של שם הספר "רמת שמואל".

וכך מבאר אותם המחבר: 1. רמת. "רמת נקרא על שם שמואל הרמתי, אין הנקרא יוצא מיד פשוטו". 2. רמת. "ורמת נוטריקון: ר'ובו מ'יתורף ת'מיהת - תוספות, וקושייתן". 3. תמר. "להיפך, לטובה: ת'וכו מ'יתורף ר'ובו - רש"י". 4. תמר. "מה תמר עושה פירות, על שם דזה הוא פריה לעולם הבא". 5. מרת. "הלב יודע 'מרת' נפש, שלא זכיתי לבנים זכרים דנקרא שמי עליו, על כן זה בני ובניני". 6. רמת. "מלשון 'רמי' אהדדי, דמתרצינן. 7. רמת. "רמת שמואל" (1017) עולה בגימטריא: "מלא תוספת" (1017), "ממלא מקום שהניחו בעלי תוספות ריקם, וחסר - אמלא". 8. רתם. "כנחל 'רתמים', דמלהבה באש בשלהבה". 9. מתר. "דחותר בו קושי התוספות". 10. תרם. "כ'תרומה' - מן היפה, שלא העמדתי ברובה אלא במקום דהניחו תוספות לתרץ, ולתרץ הגמרא באתי, אשר מימיהן בצמאה אנו שותים". [מתוך דברי המחבר בהקדמתו הנפלאה, שנכתבה בלשונות מחורזים להפליא, על משקל פסוקי תנ"ך ומאמרי חז"ל, בצחות ובילשון נופל על לשון].

במקום גדולתו שם אתה מוצא ענוותנותו. מחד, מתנצל רבי שמואל בהקדמת ספרו על כך שהוא מעיז לעמוד במקום גדולים ולתרץ את קושיות התוספות, מאחר שהוא רק כאותו 'ננס על גבי ענק', אשר 'אי לאו דדלאי לי כספא, לא משכחתה מרגניתא תותה'...

ברם, מאידך, יודע הוא להעריך ולהוקיר את עומק חידושו, ואם כי הוא מודיע בשער שאין הוא מן אותם האומרים 'קבלו דעתי', והוא מוכן לקבל ולשמוע ממי שיוכיח לו שהוא טעה, והרי כבר "קדמוני ואמרו: כמו שאי אפשר לתבן בלא בר, כן עסק החובר, שגיאיות מי יבין, לאו כל המוחין שווין", אולם בכל זאת הוא מבקש לעיין היטיב בדבריו טרם הביקורת, "וזאת אבקש, לבל יהיה לו למוקש, דברי לנקש, בדברי עיקש, כי אם אחר העיון היטב דק ומדוקדק, ולשקול בשכלו הקודש במשפט וצדק, וזה יבדוק בחורו ובסדק, עד מקום שידו נוגעת, לעקר או לטעת, בידו מכרעת".

הוא מתלונן נגד אלו האוהבים להפריך דברי זולתם ללא עיון כראוי. "זה דרכם להם כסיל, במומו פוסל, תמיד פסול, עקש ופתלתול, ואם אומר מה לך לזה תסור וחדל, ואני בעזר אלקי בטחתי, ועל מאמרי חז"ל תמכתי, מצאתי כי יגעת, ועיטי אשר איתי, לידי שנסתי"...

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין
ויתילדו

בשלבים המתקדמים לקראת סיום עריכת הספר, שהה רבי שמואל באמסטרדם, ובדעתו היה לקחת את הסכמתו של בעל ה"חכם צבי", שאותו העריץ ביותר, אלא שהדבר לא עלה בידו לאחר שה"חכם צבי" נאלץ לפתע לעזוב את העיר. או אז החליט רבי שמואל שלא יקח לספרו הסכמות כלל, כאשר גם בלאו הכי לא ראה כל כך צורך לבקש את הסכמת הרבנים לספרו, מכמה טעמים - וכפי שהוא מבאר בהקדמתו:

"ואשים התנצלותי לפני כל גאון ורב וצורב אשר קטנם עבה ממתני, לבל יאשימוני בזה שלא לקחתי הסכמה על ספרי הלז כנהוג, וזאת לדעת לכל בר דעת שגמרתי לספרי הלז כמעט החצי, בהיותי נדוד וגולה בק"ק אמשטרדם, ומפני שערויה המפורסם המחלוקת המתלקחת, אש הבערה ללא יצא, דנפרד החבילה, משם יפרד הרב הגדול והחסיד מוהר"ר צבי נ"י, ומה גם אשר הוא עשוי על הלכה תוספות, ורובא ככולא אינן מטריחים עצמן לקרות הלכה תוספות, וגם אשר מקרוב נדפסו איזה חיבורי ספרים בלא הסכמות בטעמיהם לשבח אשר לא נפקא מיניה דינא רק דרך פלפול ושאר טעמים שכתבו, בוודאי אל ירע בעיניהם מקצתם, ומינה מעט וקימעה, אפילו כמלא נימא, להעלות חימה, כי תורה ללמוד אני צריך, וחברתי בפני בני גילי, וממני ישאו הק"ו להגדיל תורה ולהאדיר, וקיימתי בעצמי חטוף ובריך על גמרה של תורה, והראוי לכולה אינו מעכבת בו הסכמת כתיבתו".

בכל זאת, מאחר שחשש רבי שמואל שבהעדר כתב הסכמה יכול להיגרם לו נזק, כאשר נהוג היה שהמסכימים היו גוזרים בדבריהם שלא להדפיס את הספר בשנים הבאות וכו', מכיוון שכך, החליט ר' שמואל לעשות זאת בעצמו, ואלה דבריו שם: "ואם מפני שהיו גוזרים בחרם שלא להדפיס אחר עד זמן מה, ישראל קדושים, ורעה לא חורשים, ולא יקימו ב'אורז מסיג גבולי' בעל המחבל, כי נפש הוא חובל, ויפרע ממנו מי שפרע בדור המבול, והמחזיק יבא עליו ברכה".

רבי שמואל לא זכה לזרע של קימא רח"ל, וחידושי תורתו הם המה זכרוננו לברכה לדורות עולם. [כך נראה מתוך הקדמת ספרו, ואם כי יתכן גם לפרש שם את דבריו, שהוא לא זכה לבנים זכרים בלבד, ובנות יולדו לו, ברם בהמשך דבריו משמע כפי שכתבנו כאן, מתוך מה שרמזו בענין זה בשלחי הקדמתו, כאשר הוא מתבטא על עצמו: "הן אני עץ יבש"].

"הדיין המצויין" רבי שמואל הלוי סג"ל מליסא זצ"ל, נפטר ביום ט"ו לחודש סיון שנת תע"ד, ומנוחתו כבוד בבית הקברות מוידרבערג הסמוך לאמסטרדם. על פי שער ספרו שנדפס באמסטרדם, נראה שהספר נדפס אף הוא בשנה זו - שנת תע"ד, ע"פ פרט השנה שסומן שם בתיבות: "עיניך ברכות בחשבון", ובהדגשת האותיות עי'ב'יב', שעולה יחד: תע"ד. הספר נערך כמובן על ידי המחבר עוד בחיי חיותו, אולם אין אנו יודעים אם הספיק לראותו בצאתו מבית הדפוס.

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

אלה תולדות

רבי בנימין זאב רייכל'ש מניקלשבורג

מחבר: "דברי התענוגים"

[תמג - תקמו]

וחתנו - רבי יוסף לערנער מליכטנשטט

מחבר: "עונג נפש"

[נפטר - תקצו]

רבי ישכר בער מזלאטשוב

מחבר: "בת עיני"

[תצה-תקנה]

רבי אביגדור מרדכי הכהן מאמדור

מחבר: "קרבן תודה"

[נפטר לפני תרמ"ג]

רבי יוסף אלטר אפשטיין ממגרוב

מחבר: "גנזי יוסף"

[תקצה-תרנט]

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

רבי בנימין זאב רייכל'ש מניקלשבורג

מחבר: "דברי התענוגים"

[תמג - תקמו]

אחד המיוחדים שבין גאוני וקדושי ארץ, היה הגאון הקדוש המפורסם רבי בנימין זאב וואלף רייכל'ש זי"ע, אשר היה הראב"ד בקהילת קודש ניקלשבורג המפורסמת, בימיו של הגאון הקדוש המפורסם רבן של כל בני הגולה מרן רבי מרדכי בנעט מניקלשבורג זי"ע, ולאחר מכן רב אב"ד וריש מתיבתא בק"ק שאפי - במשך כ"ז שנים רצופות - עד להסתלקותו בשנת תקמ"ו.

הוא הגאון הגדול המפורסם לשם ולתהילה, עד שהיה נקרא בפי כל: "ר' בנימין הצדיק", אשר נודע לדורות בספרו "דברי התענוגים" - שם הפליא עצה והגדיל תושיה בחריפות ובבקיאות על פרשיות התורה.

הגאון הקדוש רבי בנימין זאב וואלף רייכל'ש [קרי: רייכל'ש] מניקלשבורג זי"ע, נולד בשנת תמ"ג, לאביו הגאון הצדיק רבי יואל רייכל'ש. בהגיעו לפרקו, נשא ר' בנימין וואלף לאשה את בת אחיו - ה"ה זוגתו הרבנית הצדקנית מרת חיילא ע"ה, שהיתה בתו של אחיו הגדול - הגאון רבי דוב בער רייכל'ש - בנו של אביו ר' יואל הנ"ל.

מיום ליום עלה ונתעלה רבי בנימין וואלף במעלות רמות ונשגבות, בד בבד עם שקידתו העצומה על דלתי התורה והיראה, עד שנתפרסם שמו כצדיק תמים במעשיו ומופלג בענוותנותו היתירה, שפל ברכ', שייף עייל שייף נפיק וגריס באורייתא תדירא. וביותר נתייחד ר' בנימין וואלף ברוב פרישותו וענוותנותו, וכל גדולי ישראל בימיו רוממחו ויהללו, עד שיצא עליו קלא דלא פסיק, וכך היה מרגלא בפומא דאנשי דורו - דור דעה, שראוי להיות רוח קדושה וטהרה שורה עליו.

ברבות הימים, נודע בעולם שמו ושמעו הטוב של ר' בנימין וואלף כאיש קדוש, ונודע לתהילה בקרב בית ישראל בגאונותו ובצדקותו הגדולה, עד שנקרא אחר כבוד לכהן פאר כראש בית דין בעיר גדולה לאלקים - בק"ק ניקלשבורג. ויהי כי ארכו לו שם הימים, ונתקבל לכהן כאב"ד וריש מתיבתא דק"ק שאפי, ומשם עלה ונתעלה לשמש כאב"ד ורי"מ בקהילות נוספות אשר במדינות מעהרין ופיהם.

וכך נכתב בשער ספרו "דברי התענוגים" - על ידי חתנו הגאון רבי יוסף לערנער מטריטש: "הרב הגאון המפורסם, נר ישראל, פטיש החזק, עמוד הימיני, מורינו הרב בנימין וואלף רייכל'ש זצלה"ה, אשר היה בימי חורפו ראש בית דין בקהילה קדושה המפוארה עיר ואם בישראל ניקלשבורג יע"א, ואחר כך נתקבל לאב"ד וריש מתיבתא בק"ק שאפי ואגפיה יע"א, ומשם נתקבל לכמה קהילות קדושות אשר במדינות מעהרין ופיהם יע"א, ולרוב ענוותנותו וגודל צדקתו חיבב אנשי קהילות קדושות הנ"ל, וז"ך שנים ישב הצדיק אתם, עד כי נשבה ונלקח לשמים ארון אלקים בשנת תקו"ם ותרס"ם ציון לפ"ק".

בכל מקומות מושבו וכהונתו זכה ר' בנימין וואלף וזיכה את הרבים, ורבים השיב מעוון בתוכחותיו הישרים. ברם, לא החזיק טיבותא לנפשיה, ועליו אמרו המושלים: 'הי חסיד, הי עניו, מתלמידיו של הלל הזקן'.

פוק חזי הני אשלי רברבי, מפייהם ומפי כתבם בהסכמותיהם, המה מעידים על גאונותו ועל תוקף חסידותו ועל שקידתו המופלגת על דלתי התורה, ואשר זכה להעמיד תלמידים הרבה. יגע ועמל לאמתה של תורה, ולן כל ימי חייו בעומקה של הלכה. ואכן, את עיקר יעדו ראה בהרצת תורה לצעירי הצאן, ובכל מקומות כהונתו שימש גם כ"ריש מתיבתא", והעמיד "ישיבה" לתלמידים הגונים בכל מקום בואו, והרביץ תורה בישראל לילות כימים, עד שזכה

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

"והעמיד תלמידים הרבה גדולים חקרי לב... וכל ימיו לא זזו תלמידים מתחת ידו", [ראה הסכמת הגאון רבי יוסף דייטש - אב"ד דק"ק רויזניץ].

וכדברים הללו העיד בנו הגאון הקדוש הנודע רבי מרדכי בנעט מניקלשבורג זי"ע, לאמר: "בנימין הצדיק, ה"ה הרב המאור גדול המפורסם המנוח כמוהר"ר וואלף רייכלש זצוקלה"ה, אשר כמה שנים היה פה מיושבי על מדין, ולהורות לעם ה' אלה משפטים ישרים וחוקים צרופות ככסף ובחונות כזהב שבעתים מזוקקים, וגם אחרי כן כרסוין רמה שהוקם על להיות אב"ד ור"מ דק"ק שאפי יע"א הפליא עצה והגדיל תושיה, הגדיל תורה והאדירה בעיטור ועיטוף סופרים אשר עמל בו וגידלו גדול למראה, וגם עד זקנה ועד שיבה הרביץ תרביצא נאה, והעמיד תולדות תלמידים רבים וכן שלמים וכן התמו - בתורה וביראה".

גם הגאון המפורסם רבי אלעזר אב"ד ור"מ דק"ק קעלין בעל ה"אור חדש", מרבה לספר בשבחם של המחבר וחתנו גם יחד: "הרב הגאון המנוח מוהר"ר וואלף זצלה"ה אב"ד ור"מ דק"ק שאפי יע"א, אשר היה שמו נודע בישראל, גדול שמו - ר' וואלף רייכלש, וכל ימיו לא מש מתוך האוהל של תורה, תורת אמת היתה בפיו, בירר כל דבר כשמלה, והיה זקן עם איש שיבה, והרביץ תורה בישיבה של מעלה, ותולדותיו כיוצא בו, הניח בנו וחתניו רבן - דפקיע שמייחו לתפארת ולתהלה... חתנו, חתן ישועות, ותלמידו אשר שאב ממעיני הישועה, מים זכים ממנו דלה דלה, ורוצה להשקות את בני ישראל מבארו - באר מים חיים... וכבר יצא לו מוניטין במחברת ספר מרפא לנפש...".

כתבי קודש רבים נותרו בכתובים לאחר פטירתו של ר' בנימין וואלף, ורובם ככולם לא נדפסו מעולם. מעט מהם, נערכו ונדפסו על ידי חתנו הגאון רבי יוסף לערנער מטריטש - אודותיו ראה להלן - בספר "דברי התענוגים". הספר, שנדפס בפראג בשנת תקנ"ה, כולל: חידושים על הש"ס, משנה, חידושי דינים, דרשות, חידושי הלכות במסכת פסחים וביצה, ועוד.

חתנו, הגאון רבי יוסף לערנער הנ"ל, צירף אל החיבור גם את ספרו שלו - ספר "עונג נפש", ובו דרושים וחידושים בענינים שונים. הספרים "דברי התענוגים" ו"עונג נפש" נדפסו טור מול טור. מאמרים נוספים מכתבי ר' בנימין וואלף הדפיס ר' יוסף בספרו "מרפא לנפש" על ה"אורחות חיים", שנדפס בווינה בשנת תקנ"א.

הגאון הקדוש רבי בנימין זאב וואלף רייכליס מניקלשבורג זכה לשיבה טובה, וחיים שבק לכל ישראל זקן ושבע ימים, בהיותו בן שמונים ושלוש שנה, ביום ו' לחודש אייר שנת תקמ"ו לפ"ק. [בספר "דורו ודור דורשיו", נדפס בטעות שנת פטירתו: תקנ"ט].

מצאצאיו, ידועים לנו: בנו יחידו - "הקצין" רבי אברהם [חיים] יוסף רייכליס. זוגתו, מ' דיילא ע"ה, היתה בתו של "הקצין" רבי יצחק משאפי. מצאצאיהם ידועים לנו אודות בנם יחידם - רבי גרשון לייב רייכליס - מתושבי ק"ק ניקלשבורג, ושלושה בנות נשואות ליראים ושלמים, הנקובים בשמותיהם ב"מגילת היוחסין" של רש"י ליכטנשטיין - ראה להלן.

אחת מבנותיו של ר' בנימין וואלף - הרבנית מ' הדסה ע"ה, היתה אשת הגאון רבי יוסף לערנער מטריטש - אב"ד דק"ק ליכטנשטאט, אשר הרחבנו להלן בתולדותיו ובשלשלת יחוסו למעלה בקודש.

בת נוספת של ר' בנימין וואלף - הרבנית מ' היצל ע"ה, היתה אשת הגאון רבי הלל פאללאק - אב"ד דק"ק אייבשיץ, [בן הגאון רבי יצחק - אב"ד דק"ק גייא, בן הגאון רבי אליעזר [לייזר] - אב"ד דק"ק טאטיץ], מראשי משפחת הרבנים לבית "פאללאק" המיוחסת, ואביו זקינו של הגאון הקדוש רבי הלל מקאלאמא זי"ע - שנקרא על שמו.

אחד מחתניו של ר' הלל מאייבשיץ, היה הגאון רבי שלמה זלמן ליכטנשטיין מטריטש, שהיה אחיו של הגאון רבי יוסף לערנער מטריטש הנ"ל. ר' שלמה זלמן כתב וערך "מגילת יוחסין" למשפחת אבותיו, בשנת תקפ"ה, ונדפס בשנת

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

תשנ"ב בתוספת מקורות וציורים, על ידי הגאון רבי יום טוב ליפמאן ראקאו שליט"א - רב ור"מ בלונדון, בקובץ "צפונות" [חלק י"ד, עמודים צ"ה-ק']. משם שאבנו את הבסיס לתולדות משפחות מיוחסות אלו.

חתנו - רבי יוסף לערנער מליכטנשטט

מחבר: "עונג נפש"

[נפטר - תקצו]

חתנו כבנו, האהוב עליו כנפשו, הוא ניהו הרב הגאון המפורסם רבי יוסף לערנער מטריטש זי"ע - אב"ד דק"ק ליכטנשטאט, הוא הגבר אשר הוציא לאור לראשונה את חידושי תורתו של חותנו הגדול - הגאון הקדוש ר' בנימין זאב וואלף רייכל'ס מניקלשבורג זי"ע - בספר "דברי התענוגים".

מגזע היחס היה "הרב המובהק, המופלא בהפלאות חכמים, החרוץ ושנון, ומושלם במעלות ובמדות", הגאון רבי יוסף לערנער - מחשובי משפחת "ליכטנשטיין" המעטירה, אשר נודע כ"חכם הכולל" ונתפרסם בכשרונותיו. ר' יוסף נולד בק"ק טריטש, היא העיר אשר על שמה נקרא עד אחרית ימיו, ואף בחתימותיו נוהג היה לחתום בשם עיר לידתו: "יוסף בן מוהר"ר יצחק זצלה"ה, מילידי עיר המפוארה כלילת יופי ק"ק טריטש יע"א, החונה בקהלת ישורן ליכטנשטאט יע"א". [כנראה שהיה נקרא אף הוא תחילה בשם המשפחה "ליכטנשטיין", וכפי שנראה בחיבורו "מרפא לנפש", ורק לאחר מכן כינה את שם משפחתו: "לערנער"].

אביו, הגאון רבי יצחק ליכטנשטיין מטריטש, היה בנו של הגאון רבי ברוך בענדיט משיטענהאפען, שהיה בנו של הגאון רבי יצחק - אשר שימש כדיין ומורה צדק בק"ק שיטענהאפען אשר במדינת ביהם. ר' ברוך בענדיט, היה חתנו של הגאון רבי לעמיל - אב"ד דק"ק שיטענהאפען, שהיה בנו של הגאון רבי אהרן - ממגורשי עסטרייך. ר' לעמיל נשא את הרבנית מ' שבע ע"ה, בתו של הגאון רבי גרשון - אב"ד דק"ק לונגעליש.

ושם אמו של ר' יוסף - הרבנית מ' מרים ע"ה, שהיתה בתו של הקדוש המפורסם רבי יצחק הלוי שפיטץ מאייזנשטאט, בן הקצין הנדיב רבי אברהם שפיץ מאייזנשטאט - אחיו של הגאון הקדוש המקובל האלקי בעל ה"מלא רצון" מניקלשבורג זי"ע, בנו של רבי משה הלוי מק"ק שפיץ ומתושבי ק"ק ווינא.

רבי אברהם שפיץ הנ"ל, נשא את מ' זעלדא ע"ה, בת הקצין רבי צבי הירש הלוי אוסטרליץ מאייזנשטאט [וזוגתו מ' לביאה ע"ה, בת למשפחות המיוחסות: "מאור קטן" - מווינא, "תאומים" - מפראג, ו"הורוויץ" - מפראג], בן הגאון רבי אהרן הלוי אוסטרליץ מווינא, בן הגאון רבי יעקב יוסף הלוי בראד אוסטרליץ מווינא.

בנו, רבי יצחק שפיץ הנ"ל, נשא את מ' רבקה ע"ה, בת הגאון רבי יהושע חלפן המבורגר מאויבן ישן, בן הקדוש הגאון רבי יהודה לייב חלפן המבורגר מאויבן ישן. הרבנית מ' מרים ע"ה, אשת רבי יהושע חלפן הנ"ל, היתה בתו של הגאון הנודע רבי יוסף - אב"ד דק"ק שטאטהאגען - בעל ה"דברי זכרון", בן הגאון רבי שמשון מק"ק מיץ, חתן הגאון רבי יוסף הלוי אשכנזי - אב"ד דק"ק מיץ, בן הגאון רבי יצחק הלוי מוורמייזא.

ושם זוגתו של רבי יצחק משיטענהאפען - זקינה של רבי יוסף לערנער מטריטש - הרבנית מ' דיילע ע"ה, היתה בתו של הגאון רבי זעלקי הלוי סג"ל הורוויץ מליכטנשטאט, אשר שימש כאב"ד דק"ק ליכטנשטאט, והיה נודע ומפורסם בכל ערי מדינות ביהם ומעלהרין, "ועד היום מזכירין נשמתו בכל שבת קודש". ראש המשפחה - ר' זעלקי סג"ל הורוויץ

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

הנ"ל, היה ממיוחסי שבט הלויים, ונצר מטעי מגזע הגאון הקדוש רבי ישעיהו הלוי איש הורוויץ מפראג - בעל "שני לוחות הברית" - השל"ה הקדוש זי"ע.

לאחר שזכה הגאון רבי יוסף לערנער מטריטש לישא אשה ממשפחה מיוחסת, ה"ה הרבנית הגדולה מ' הדסה ע"ה, בתו של הגאון הקדוש רבי בנימין וואלף רייכל'ס מניקלשבורג, הוסיף לשקוד על דלתי התורה בצל חותנו הגדול, וממנו קיבל תורה ויראת שמים. כמו כן, קיבל תורה מגיסו הגאון רבי הלל פאללאק מאייבשיץ הנ"ל, ובחיבוריו מביא ר' יוסף דברי תורה משמו.

חותנו הגדול, שהכיר בכשרונותיו ובצדקתו הגדולה, העניק לו מלא חפנים מתורתו ומחכמתו, ויהי ה' את יוסף וילך הלך וגדל והצליח ועשה פרי בעזרת ה' יתברך, עד שעלה ונתעלה לשמש כאב"ד דק"ק ליכטנשטאט, עיר מגורי אבותיו - מקום כהונתו של זקינו הגדול - הגאון ר' זעקיל סג"ל הורוויץ הנ"ל.

ר' יוסף ערך - כאמור - את חידושי תורתו ומאמריו של חותנו הגאון, והדפיס אותם בשנת תקנ"ה, בספר בשם: "דברי התענוגים". כמו כן, צירף ר' יוסף לחיבור זה גם את ספרו שלו עצמו - ספר "עונג נפש", המכיל דרושים וחידושים נפלאים, "והמה דברים המתקבלים ללב הירא וחרד לדבר ה', ונחמדים לשומעיהם, אשר חנן אלקים אותי הקטן וצער ודל באלפי ישראל יוסף לערנר מעיר כלילת יופי ק"ק טריטש יע"א וחונה לדגלו בעדת ישרון ק"ק ליכטנשטאט יע"א, ובחמלת ה' עלי נתקבל לרצון בעיני יראים ושלמים, בעלי נפש, חיבורי הקטן: מרפא לנפש".

לחיבורו של חותנו - "דברי התענוגים" - הוסיף ר' יוסף גם את השם: "קנקן ישן", ואילו להוספותיו שלו עצמו - "עונג נפש", קרא ר' יוסף גם בשם: "קנקן חדש".

זכר לעמל וליגיעה העצומה שהשקיע רבי יוסף בהדפסת חידושי תורתו של חותנו הגדול, אנו מוצאים ב"התנצלות המגיה" - ה"ה רבי יעקב עזרא כהן רופא חזן וקורא בק"ק פראג. ואלה דבריו: "הרב הגאון אב"ד דק"ק ליכטנשטאט... בא לכאן ק"ק פראג, ותלמודו בידו, מגלת ספרו הנ"ל, להביא לבית הדפוס, ולא היה באפשרו להיות עומד על גבי מזבח הדפוס זה זמן רב, עד כי נגמר המלאכה מלאכת הקודש, מפני שעם קדוש צריכין לו להוראת שעה, להורות ולהראות, ונסע לביתו, והניח אחריו ברכה, ונתן ביד הכהן את הספר הזה". באותה העת אשר שהה ר' יוסף בנכר לצורך הדפסת הספר, ישב בבית "הקצין התורני המפורסם לשבח כ"ה זעלקי פלון נר"ו", חתנו של "הרב הה"ג המנוח מו"ה משה ג"ב זצ"ל שהי' דיין ומורה שווה דק"ק פראג".

הגאונים האדירים - רבני ק"ק פראג, הלא המה: רבי מיכאל בכרך ורבי אלעזר פלקלש, לאחר שהם מרבים לספר בשבחו של רבי יוסף, ה"ה: "הרב הגדול המופלא והמופלג בתורה ירא וחרד לדבר ה' מוהר"ר יוסף אב"ד בק"ק ליכטנשטאט", והוא חתנו של "הרב המנוח המאור הגדול החסיד מוהר"ר וואלף רייכלש אב"ד בק"ק שאפי במדינות מעהרין יע"א", הם מוסיפים ומעידים על נקיות וטוהר מעשיו ופעולותיו: "וכל המרבה לספר בשבחה דהאי מרבנן הדומה לעופר, ונותן אמרי שפר, הרי זה משובח, כי נראה בעליל שכל מעשיו לשם שמים בלי פניה, ואין ברוחו רוח רמיה, כי אם רוח חכמה ויראת ה', וכבר יצא לו מוניטין בחבורו מרפא לנפש". [מצורף להם הסכמה נוספת מאת הגאון רבי שמואל סג"ל לנדא, בנו של בעל ה"נודע ביהודה" מפראג זי"ע].

שנים ספורות קודם לכן, בשנת תקנ"א, הדפיס רבי יוסף בווינה את ספרו "מרפא לנפש" - "אשר חיבר וליקט בשושנים הצעיר יוסף ל"ש [ליכטנשטיין] מטריטש" - על הספר "אורחות חיים" לרבינו הרא"ש. בספר זה הדפיס לראשונה ממאמריו של חותנו הגדול. [הפנים מורכב מא"ב, תשר"ק, והתיבה "משלי" בדרך נוטריקון, החוזרת רנ"ב פעמים, וסיבבו הפירוש בשם 'מרפא לנפש']. בשלהי הספר הדפיס חידושים במסכת ברכות, בשלחן ערוך, ועוד. רובם משל חותנו.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

זקן ושבע ימים נפטר רבי יוסף בשנת תקצ"ו, וכך נחרת על מצבת קבורתו אשר בבית העלמין בבודאפעסט: "זכר צדיק
לברכה ה"ה הרב המאור הגדול חכם הכולל מופת הדור מו"ה יוסף לערנער אב"ד בק"ק ליכטנשטאדט וגלילות זאטץ
ועלבאגען, ויגוע וימת בשיבה טובה בשבת קודש י"א שבט תקצ"ו, ונקבר למחרתו באבל כבד תנצב"ה".

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeadint.net

רבי ישכר בער מזלאטשוב

מחבר: "בת עיני"

[תצה-תקנה]

הגאון הקדוש "המאור הגדול, הגאון המפורסם, נר ישראל, עמוד הימיני, פטיש החזק, בוצינא קדישא, חסידא ופרישא, טובינא דחכימא, חכם הרזים, מפענח נעלמים, כבוד שמו" רבי ישכר דוב בער מגזע צבי - רב אב"ד ור"מ דק"ק זלאטשוב - מחבר ספרי "מבשר צדק" ו"בת עיני", תלמידים המובהק של רבותינו הקדושים המגיד הגדול ממעזריטש והמגיד מזלאטשוב זי"ע, נולד בסביבות שנת תצ"ה, לאביו רבי יהודה אריה לייבוש מגזע צבי, שהיה נצר משרשי המהרש"ל מלובלין זי"ע, וחוטרי מגזע הגאון הקדוש רבי נפתלי כ"ץ מפרנקפורט בעל ה"סמיכת חכמים" זי"ע, אשר היה מחשובי צאצאיו של המהר"ל מפראג זי"ע.

בהגיעו לפרקו נשא את הרבנית ע"ה בתו של הנגיד הצדיק רבי צבי הירש פרץ מלוברטוב, הנזכר בהקדמת הגאון בעל ה"פרי מגדים" לספרו של אביו - "רב פנינים" על התורה - יחד עם אחיו הנגידים: "והיה יושב בשבת תחכמוני בק"ק לעורטאב, קהלה חשובה, מספיקים לו ולישיבתו מים ומזון, ובתוכם ארבעה אחים מחשובי ארץ, הגבירים יראי ה': מוהר"ר משה, ומוהר"ר ישראל, ומוהר"ר יונה, ומוהר"ר צבי הירש, הפרישו ממונם ללמוד עם תלמידים הגונים בגפ"ת ופוסקים, לערך עשר שנים".

או אז עבר רבי ישכר בער לגור על יד חותנו בעיר מגוריו - "לוברטוב" - העיר הנודעת כ"ירושלים הקטנה" - על שם גדולי הדור ששכנו בה. שם הכיר את בן דודו שהתגורר אף הוא בלוברטוב, ה"ה הרה"ק בעל ה"קדושת לוי" מברדיטשוב זי"ע, שהיה חתנו של רבי ישראל פרץ מלוברטוב - אחיו של ר' הירש. [יש מוסרים את שם אביהם ואת שלשלת יחוסו למעלה בקודש, כך: רבי פרץ, בן רבי לייבוש מאפטא, בן הגאון רבי יונה - אב"ד דק"ק טארלא - מח"ס "עלה דיונה". ויש לעיין עוד בדבר].

מלוברטוב, נתקבל רבי ישכר בער לכהן פאר כרב אב"ד דק"ק זלאטשוב, היא העיר הגדולה לאלקים - אשר בה שמשו ברבנות גאוני וקדושי ארץ מדורי דורות, והיא אחת מתשע הקהילות של "גלילות לבוב", [והם: לבוב, בראדי, זאלקוב, טיסמעניץ, בוטשאטש, בראטשין, רוהטין, ליסקא, זלאטשוב]. משם, נשא ונתן בהלכה עם גאוני דורו המפורסמים, ומהם, רבי חיים כהן רפאפורט - רבה של לבוב, רבי אלכסנדר סנדר - רבה של סאטנוב, רבי צבי הירש מזאמוטש - בעל ה"תפארת צבי", ועוד רבים.

רבי ישכר בער הרביץ תורה לתלמידים כל ימיו, ושימש כ"ריש מתיבתא" בכמה קהלות קדושות בישראל. מתוך רשימות התלמידים משיעוריו ומחידושי תורתו, נערכו חיבוריו של רבי ישכר בער לאחר פטירתו, וכמו שמסופר ע"י בנו ר' יהודה לייב: "יגעתי ומצאתי מעט מזער ממכתבי קדשו, אשר היו מפורזים ומפורדים בין תלמידיו, אשר הופיע עליהם מרוח בינתו, בעת שהרביץ תורה להם, תורתו אמונתו אמונת עתך חוסן ב"ישועת חכמה ודעת", הלא המה חידושי גפ"ת על כמה וכמה מסכתות וחילוקא דרבנן, כי כאשר הערוהו מן השמים לנסוע לארץ הקדושה, נשארו מכתביו בין תלמידיו".

ואכן, זכה רבי ישכר בער להעמיד תלמידים הרבה, והם הם האריות שבחבורה אשר התקבצו סביבו. על יגיעתו המופלגת בתורה ועל עמקנותו הנפלאה, מצאנו את עדותו המופלאה של הגאון הקדוש בעל "בית שמואל אחרון" - אב"ד ור"מ דק"ק טארניפאל, המוסר אודותיו בהסכמתו: "מכירו הייתי להגאון הנ"ל, אשר כל ימיו יגע בתורה, ולבו היה כלב ארי, מסיק שמעתתא אליבא דהלכתא כאחד מן הראשונים, והיה ירא ד' מנעוריו".

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

ברבות הימים, דבק ברבותיו הקדושים מתלמידי מרן הבעש"ט זי"ע, ה"ה: המגיד הקדוש רבי דוב בער ממעזריטש זי"ע, והמגיד הקדוש רבי יחיאל מיכל מזלאטשוב זי"ע. היה זה בעקבות לימודו בחברותא עם בן דודו, הגאון המקובל רבי לייבוש פרץ - בעל ה"בית פרץ", אשר קירב אותו אל דרכי החסידות, עד שלימים זכה להאיר ולהפיץ את אור החסידות לדורות עולם. מתלמידיו המובהקים, הרה"ק רבי חיים מטשרנוביץ בעל ה"באר מים חיים" זי"ע, הרה"ק בעל ה"צמח ה' לצבי" מנדבורנה זי"ע, ועוד.

ספרו הקדוש "מבשר צדק", נערך מדרשותיו וחידושיו על התורה, בדרכי העבודה ע"פ תורת הקבלה והחסידות, מסודר על פסוקי התורה לפי סדר הפרשיות. הספר נערך ונכתב על ידי בנו רבי יהודא לייבוש וחתנו רבי גרשון מרגליות מסקאליט, מתוך מה שנרשם מפי המחבר ע"י חתנו הנ"ל, ונדפס בדובנא רבתי בשנת תקנ"ח.

גדלותו בתורה וגאונותו המופלגת של רבי ישכר בער, ניכרת גם מספרו ההלכתי - "בת עיני", המכיל חידושים ופירושים בש"ס ופוסקים ותשובות בהלכה. בספר, שאלות ותשובות, חידושים על מסכת כתובות, ומעט גם בשאר מסכתות הש"ס, בירורי הלכות ביורה דעה וחושן משפט, ועוד. הספר נדפס בדובנא רבתי בשנת תקנ"ח, ע"י בנו - רבי לייבוש ונכדו רבי אפרים פישל, וע"י חתן המחבר - רבי גרשון מסקאליט. בספר "מבשר צדק" מהדורת ברוקלין תשע"א, נדפסו שאלות ותשובות וחידושי תורה נוספים, הרואים אור לראשונה מעצם כתב יד קדשו.

הסכמותיו מופיעות על ספרים רבים. הסכמתו על הספר הקדוש "מגלה עמוקות", שניתנה על ידו "ביום ב' ח' ימים לחודש מנחם אב שנת תקנ"ד לפ"ק פה לבוב", נכתבה על אם הדרך: "מדי עברי דרך ק"ק לבוב ללכת אל ארץ הקדושה".

והנה, "כשהלך בים, ועמד סערה בים, עד שהיו בסכנה קרוב למות, אמר למלח שיעמיד אותו על ראש הספינה, וכשיראה שר הים צלם אלקים שלו - יניח מזעפו, כי מימיו לא פגם אפילו פגימה מועטת בצורת צלם אלקים. וכך עשה, וברגע נח הים מזעפו", כך מספר הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זי"ע, בספרו "נתיב מצוותיך". עוד נמסר על קדושתו הנוראה, כאשר ברבות השנים ניטל ממנו מאור עיניו רח"ל, וסופרו נפלאות על כוח ראייתו הרוחנית שהלכה והתעצמה מני אז ואילך.

בערוב ימיו - בסביבות שנת תקנ"ה - עלה רבי ישכר בער לארץ הקודש, והתיישב בעיה"ק צפת ת"ו. ברם, הוא לא האריך בה ימים, ונפטר בעיה"ק צפת ת"ו, ביום כ"ה לחודש מנחם אב שנת תקנ"ה, ומנו"כ שם בצפת במערת הצדיקים הנודעת. וזה נוסח מצבת קבורתו: "פ"נ הגאון האמיתי חסיד ועניו כמוה"ר ישכר דובעריש מזלאטשוב נלב"ע כ"ה מנחם שנת תקנ"ה". [וראה עוד: "מאורי גליציה", הרב מאיר ונדר, חלק ג', עמודים: 289-291. וראה עוד לתולדותיו במהדורות האחרונות של הספר הקדוש "מבשר צדק": מהדורת צפת תש"ע, ומהדורת ברוקלין תשע"א].

מן הראוי להביא את דברי הגאון רבי זאב וואלף אב"ד ור"מ דק"ק דובנא, הפורש בהסכמתו גם פרטים חשובים מתולדותיו וקדושתו וגדולתו של הגאון הקדוש המחבר: "כבר ידוע בין החיים, גודל תפארת אדם הגדול, אשר לו שם בגדולים חקרי לב, ה"ה כבוד המנוח הרב הגאון המפורסם בתורה וביראת חטא, כבוד מוהר"ר ישכר בער זצוקללה"ה מגזע צבי, אשר הרביץ תורה בכמה קהילות ובק"ק זלאטשוב, ולעת זקנותו - כי כהתה עיניו, היה מהדר תלמודא, וחבר ספר נחמד בחידושי הלכות ודרושים נחמדים, הפליא בחריפות ובקיאיות, הן הראנו את גדלו ואת ידו החזקה..."

מתולדותיו של צדיק, ידועים לנו: א. בנו, רבי יהודה לייב מגזע צבי, מק"ק דובנא. נפטר זקן ושבע ימים ביום כ"ז בניסן שנת תקפ"ח. [ראה אודותיו בספר "דובנא רבתי", עמוד 190, ושם נוסח מצבתו]. בנו של רבי יהודא לייב, הוא רבי אפרים פישל - שהשתדל בהדפסת ספרי זקינו. נפטר ביום ג' בניסן שנת תקצ"ג. [ראה שם, עמו 191, ושם נוסח מצבתו]. מנוחתם כבוד בדובנא.

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

ב. חתנו, רבי גרשון בן רבי בן ציון מרגליות מסקאליט, עד לעלייתו לארץ הקודש, ושם עמד בראש הישוב החסידי בעיה"ק צפת ת"י, עד לפטירתו ביום א' בתמוז שנת תקצ"ח. ממקורבי ה"קדושת לוי" זי"ע.

ג. חתנו, רבי פסח בן רבי שלמה זלמן הכהן - מו"צ בק"ק זאסלאוו, [גיסו של רבי יעקב שמעון שפירא מזאסלאוו]. בנו, רבי אבא הכהן זוסמן.

ד-1. בתו, מרת שרה מרים ע"ה, נישאה בזיווג הראשון לבעלה - רבי חיים אריה לייביש ביליג מק"ק אליק, שהיה מבני בניו של הגאון רבי יעקב גינצבורג - אב"ד דק"ק פרידבורג. מילדיהם, ידועים לנו: א. בנם, רבי יעקב ישראל ביליג, אבי מ' מלכה ע"ה - אשת רבי יוסף אפיסדורף, אבי הגאון רבי ישכר בעריש מיאברוב - מח"ס "סדר עבודת היום", שנדפס בלבוב בשנת תרכ"ח, ושם העלה את שלשלת יחוסו של זקינו הרה"ק רבי ישכר בער מזלאטשוב זי"ע. ב. בנם, רבי יוסף עזריאל ביליג - אב"ד דק"ק גאלגר, ומנו"כ בסדיגורה.

ה-2. בתו, מרת שרה מרים ע"ה הנ"ל, נישאה בזיווג השני לבעלה - הרה"ק רבי אברהם חיים מזלאטשוב זי"ע - בעל ה"אורח לחיים", אשר ירש את מקום חותנו ברבנות זלאטשוב. נפטר בזלאטשוב, ביום כ"ו בטבת שנת תקע"ו, ושם מנו"כ.

ויש לציין, כי שמה של אחת מבנותיו של רבי ישכר בער, מופיע בשמות המתנדבים עבור הספר "בת עין", מהדורת ירושלים תש"ז, ברשימת תושבי צפת: "עבור הרבנית גיטל בת הרב הצדיק מזלאצוב". אין אנו יודעים את זהות נכדו של רבי ישכר בער הטמון בפתח המערה בצפת, בשם: רבי יעקב, שנלב"ע ביום י"ד בשבט שנת כת"ר.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeadint.net

רבי אביגדור מרדכי הכהן מאמדור

מחבר: "קרבן תודה"

[נפטר לפני תרמ"ג]

"הרב המאור הגדול סיני ועוקר הרים" הגאון המופלא רבי אביגדור מרדכי הכהן מאמדור, נולד בסביבות שנת ת"ר, לאביו הגאון הקדוש המקובל רבי אברהם עזרא הכהן - אב"ד דק"ק אמדור.

אביו, הוא הצדיק הפלאי הגאון הקדוש רבי אברהם עזרא כ"ץ [מצנפת] מאמדור, שנודע כאיש מופת, "אשר עשר שנים פירש את עצמו משעשועי תבל, ושם לילות כימים להגות בתורה הקדושה, אשר אין בחוק האנושי לצייר לימודו ויראתו הגדולה", כלשונו של בנו הגאון ר' אביגדור מרדכי בהקדמתו. סיפורי הוד נדירים ביותר מסופרים על ר' אברהם עזרא, אשר מהם עולה דמות נדירה של יהודי קדוש, איש האמת והיושר העשוי ללא חת וללא שמץ משוא פנים במשמרת הדת וגדרי קדושת ישראל, ואשר ניהל את עדתו ביד רמה ובתקיפות, ובקדושתו הנוראה עשה נפשות לתורה וליראה. איש פלא, אשר פעל ישועות בקרב הארץ. ר' אברהם עזרא נפטר לפתע פתאום במיתת נשיקה, ביום ח' במרחשוון שנת תרמ"ג, וביום השבת קודש ניטלה תורה מישראל, תוך לימודו בשבתו רכון על אחד מספרי הקודש, זי"ע.

ספרו של ר' אברהם עזרא - הנקוב בשם: "החרש והמסגר" - המכיל ביאורים עמוקים בסוגיות הש"ס ושאלות ותשובות בהלכה, לא נדפס. קונטרס בשם: "ביכורי התאנות", שבו אחת מדרשותיו שדרש בשבת הגדול, מלאכת מחשבת גדושה בבקיאות ובחריפות, הדפיס בנו בחיבורו על "הגדה של פסח". [באחת מהסכמותיו שנכתבה חודשים ספורים טרם פטירתו, לספר צבי וחמיד, אנו מוצאים פרט מעניין אודות נטישתו את עיר מגוריו "אמדור", וזה לשונו שם: "בעברי פה ק"ק ביאליסטאק, בא אלי הרב הגאון המופלג החריף ובקי המפורסם מו"ה צבי הירש במו"ה מנחם נחום - מילידי עירי פ"ק אמדור, ועכשיו ראש ישיבה בק"ק ביאליסטאק, ובידו מגילת ספר כתוב על הדרך ושאר חידושי תורה על מסכתות, והנה הגם שאין לבי עמי לעיין בהם, כי אני אוד מוצל מאש מהסיבה אשר קרה בעירי ר"ל, אך אני מכירו לשעבר, ואוקי גברא אחזקתו, כי הוא בקי בש"ס ומפולפל, נאה דורש ונאה מקיים, כי ירא אלקים מרבים, אמינא כל מן דין ומן דין סמוכו לנא לאדפוס אדרא, ושמעתי יתבדרו בעלמא, ויפוצו מעינותיו חוצה, ולראיה באתי עה"ח לכבוד התורה ולומדיה. היום יום ב' לירח תמוז שנת תרמ"ב לפ"ק פ"ק ביאליסטאק. נאום הק' אברהם עזרא בהרב מו"ה יהושע שמואל הכהן חוב"ק אמדור].

מילדיו של רבי אברהם עזרא הכהן מאמדור ידועים לנו: א. בנו, רבי אביגדור מרדכי הנ"ל. ב. בתו, אשת הגאון רבי אריה לייב ביאבלובצקי מפילבישוק - מח"ס "ראש אריה" שנדפס בוילנא בשנת תרנ"ב. ג. בתו, אשת הגאון רבי ברוך בן ציון אייזנשטאט - מח"ס "אמרי ברוך" - שמילא את מקום חותנו ברבנות אמדור.

אבי אביו של ר' אביגדור מרדכי, הוא הגאון רבי שמואל כ"ץ, המתואר גם הוא בפי נכדו בהקדמתו: "זקני הגאון הגדול, אשר היה חריף גדול ונורא, וצדיק תמים". שם חניכת משפחה זו - משפחת אבות ר' אביגדור מרדכי - היה: "מצנפת", כך מצאנו ברשימות הממשליות ובמרשם האוכלוסין של אמדור, [בלועזית: "מיטציפיעס"], וכך גם נרשם בספרי תולדותיהם, וראה בספר "ליטא" ב"פנקס אמדור". בחיבוריו, נרשם כינוי שם משפחתו: כ"ץ, ולפעמים: כהנא.

"הרב המצויין" ר' אביגדור מרדכי, למרות פטירתו בדמי ימיו, זכה והותיר אחריו חיבורים נפלאים, יקרים מפז ומפנינים, ואלה שמות ספריו אשר חיבר:

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeadint.net

א. ספר "ענבי הגפן", ביאורים על חמש מגילות, בדרך הפשט, "מצפוני הפשט יחוזה... ביאור לכל תיבה ותיבה". נדפס בעיר ליק, בשנת תרכ"ג. [כעת אנוכי רב ואב"ד פה גראיעווע במדינת פולין". מעבר לשער חותם המחבר: אביגדור מרדכי כהנא]. בהסכמת הגאון רבי אברהם עזרא הכהן מאמדור - אבי המחבר.

ב. סדר "הגדה של פסח", עם פירוש "ענפי תאנה" - דרוש ופלפול. נדפס בווארשא, [בשער נרשם מקום דפוס בדוי: "לייפסיג", בשנת תרכ"ד, ולפי ההסכמה נראה שההדפסה נמשכה גם בשנת תרכ"ה. בראש הספר, גם חידושים מאת הגאון ר' ברוך ב"ר אליהו [עין] מזעוויסלאץ, ו"דרוש" מאת אבי המחבר, שדרש באמדור בשבת הגדול שנת תרכ"ג, וכן "סנסן אחד מחידושי" של הגאון ר' אלכסנדר משה לפידות זאהן. הסכמות לספר ניתנו מאת הגאונים: רבי אלכסנדר משה ב"ר צבי לפידות זאהן מהוראדנא, ביום י"ט בתמוז שנת תרכ"ה. רבי יהושע העשיל הלוי לעוין מוואלאזין, ביום ד' פרשת נצבים שנת תר"ך. רבי אברהם שמואל ממינסק.

ג. ספר "קרבן תודה", [חלק ראשון -] חידושים על כל סדר מועד. נדפס בוויילנא בשנת תרכ"ה. שם הספר נקרא "קרבן תודה", מכיוון ש"אמור אמרתי, במה אקדם להשם יתברך להודות ברבים על רוב חסדיו אשר עשה עמדי, עלה ברעיוני להדפיס דרא, חידושי תורה אשר העלו רעיוני בעת למדי בחליי, ימי עניי ומרודי, היינו - על סדר מועד ונשים, אשר בעת מתגולל אני על ערשי, צועק מכאב לבי, המה היו לי למרפא ולמשיבת נפש". "חלק ראשון מחבורי הגדול", ובו: "חידושים נחמדים המה, לתרץ כל קושיא ותימה, ולברר וללבן סוגיות החמורות, למטרת האמת צעדיה נצורות, ולהבין פירוש רש"י ותוספות וראשונים, אשר סביב לתלמוד חונים, ובפתח המסכתא יאיר נתיבות, ט"ל הלכות פסוקות מאירות, על כל סדר מועד, נטפי אמרי הם נועד". אלא שמפאת כובד הוצאות הדפוס, לא נדפס החלק השני על סדר נשים.

ד. ספר "פרי הדור", הלכות שחיטות ובדיקות, ותרת לריעותא, ודיני ניקור, וגם קיצור דינים משלחן ערוך יורה דעה ואבן העזר, חלקת מחוקק ובית שמואל, וספרי השו"ת ומפרשים. חידושים, [ותירוץ לקושיית ה"גליון הש"ס" של רבי עקיבא אייגר], שנשמטו בחיבורו הקודם. וגם כל הלכות דיינים, עדות, טוען ונטען, שלוחין, משא ומתן, אונאה. נדפס בוויילנא בשנת תרכ"ח. הסכמות לספר זה ניתנו לו מאת הגאונים: רבי אברהם עזרא כ"ץ מאמדור - אבי המחבר, ביום ה' באלול שנת תרכ"ז. רבי בצלאל ב"ר ישראל משה הכהן מוויילנא, ביום כ"ז במרחשון שנת תרכ"ח. רבי נח חיים ב"ר יצחק אייזנשטאט משטוצין.

ה. ספר "תורת אביגדור", ביאור על שלחן ערוך אורח חיים. נדפס בוויילנא בשנת תרל"א. חיבור זה ערך בעת רבנותו בק"ק אוסטרין.

ואלה תולדותיו. בצעירותו נתפרסם ר' אביגדור מרדכי כעילוי, ונסמך להוראה בהיותו כבן שבע עשרה שנה בלבד, על ידי הגאון הנודע רבי יצחק אלחנן ספקטור. בהגיעו לפרקו נשא את בתו של הרב המופלא רבי מתתיהו מק"ק וואלפ, אשר הועד עליו ע"י חתנו, שהוא היה "ירא ה' ועוסק בתורה כל הימים", ו"לא מש מאהלה של תורה, ותמיד צערו ויגונו על ביטול תורה".

בראשית ימיו - בצעירותו ממש, התקבל ר' אביגדור מרדכי לכהן פאר בעיר רבנותו הראשונה - כרב אב"ד דק"ק ראסיה. שם כיהן במשך כארבע שנים, עד שנקרא לכהן פאר כרב אב"ד דק"ק גראיעווע שבפולין - וכפי שרשם בשנת תרכ"ג. לאחר שחלה בלבו קשות, נאלץ לעזוב את הרבנות ולשוב אל עיר מולדתו, והיה לאחד מגדולי העיר אמדור, וכפי שנרשם על ידו בשנת תרכ"ה.

על מחלתו הוא מספר בהקדמת ה"קרבן תודה": "והנה אנכי הצעיר לימים, ורוב הרפתאות דעזו עלי, ומה גם כי נפלתי ר"ל בחולי כבד עד למאוד, והרופאים אמרו נואש. אכן, דמים - תרתי משמע, וזכות אבותי, ולימוד תורתו של אבי הרב הגאון אשר עשר שנים פירש את עצמו משעשועי תבל, ושם לילות כימים להגות בתורה הקדושה, אשר אין

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

בחוק האנושי לצייר לימודו ויראתו הגדולה, וזכות זקני הגאון הגדול אשר היה חריף גדול ונורא וצדיק תמים, וחונתי הוא גם כן ירא ה' ועוסק בתורה כל הימים, בזכותם ימלט אי נקי, ושלח לי רפואתי, ואף כי עודני חלש, ועוסק ברפואות, אצפה לרחמי שמים המרובים, להשיבני לאיתניי.

אהבת התורה שבערה בלבו, לא הניחוהו להפסיק ממשנתו ולו לרגע אחד, וזאת למרות סבלו הרב ממחלתו האנושה בלבו, ומסאת צרותיו האחרות. עונג רב היה לו בהעלותו את חידושי תורתו על הכתב, ואשר הדפיס מהם את חיבוריו הרבים. את דבריו כתב במהירות רבה, וכפי שהעיד באחד מחיבוריו שהוא חיבר אותו בששה חדשים בלבד. וגם בשכבו על ערש דוי, לא מנע את עצמו מלחדש בתורה ומלהעלות את רעיונותיו ואת הגיגי תורתו על הכתב, בהלכה ובאגדה ובכל חלקי תורתנו הקדושה.

לאחר תקופה, כאשר הוקל לו מעט מסבלו וממחלתו, נתיישב שנית על כסא הרבנות, כרב ואב"ד דק"ק אוסטרין, וכנרשם בשנים תרכ"ח ותל"א. אלא שמיד לאחר מכן תקפה עליו מחלתו שנית, רח"ל. משום כך, וכן מפאת סבלו מרדיפותיהם של אנשי ריב ומדון, עזב שוב את עיר רבנותו, ועבר לכהן פאר בעיר מגורי חותנו - ק"ק וואלפי, ושם ישב עד להסתלקותו לחיי עד בדמי ימיו, זכר צדיק לברכה.

הגאון רבי אביגדור מרדכי הכהן, נפטר עול ימים, בחיי אביו הגאון הצדיק. שנת פטירתו המדויקת לא ידוע, אולם ע"פ רשימות שונות המצויות בידינו, יש לקבוע את שנת פטירתו, לא יוקדם משנת תרל"א, ולא יאוחר משנת תרמ"ג. זכותו הגדולה של אותו גאון וצדיק, וזכות אבותיו הקדושים, יגן עלינו ועל כל ישראל.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

רבי יוסף אלטר אפשטיין ממגורב

מחבר: "גנזי יוסף"

[תקצה-תרנט]

הרב הצדיק המפורסם "הגאון האמיתי הרב המאור הגדול", "סיני ועוקר הרים, בקי בנגלה ובנסתר", כקש"ת רבי יוסף אלטר אפשטיין ממגורב ואוזיראן, נולד בסביבות שנת תקצ"ה [או: תקצ"ג] בגליציה, לאביו הגאון הצדיק רבי מרדכי עפשטיין מזידיטשוב, ולאמו הצדקנית מ' הינדא פרידא ע"ה. משפחה זו היתה מן המשפחות המיוחסות בישראל, משפחה בת שושלות רבניות בכל הדורות ומכל הצדדים, וראשי המשפחות מתייחסים עד לגדולי ישראל המפורסמים, כבעל ה"תוספות יום טוב", הט"ז, הב"ח, המהר"ם מלובלין, בעל ה"לבוש", המהרש"ל, ועוד רבים.

ר' מרדכי היה בנו של הגאון רבי אפרים פישל עפשטיין מקאליש, שהיה בנו של הגאון רבי יוסף עפשטיין - אב"ד דק"ק קיטוב, שנשא את הרבנית מ' גיטל ע"ה, בתו של הגאון הקדוש רבי נחמן צבי הלוי עפשטיין - אב"ד דק"ק קאלאמא - מגדולי החבראי קדישא של מרן הבעש"ט ותלמידיו הקדושים זי"ע.

ר' נחמן מקאלמא היה בנו של הגאון רבי יצחק אייזיק הלוי עפשטיין - אב"ד קאלאמא, בנו של הגאון רבי נחמן צבי הלוי עפשטיין - אב"ד דק"ק באר בנו של הגאון רבי אברהם הלוי עפשטיין - אב"ד דק"ק סטאנוב - בעל שו"ת "ברכת אברהם", ולמעלה בקודש עד רבינו זרחיה הלוי בעל המאור.

רבי מרדכי עפשטיין - אביו של בעל ה"גנזי יוסף", אשר על פי מסורת משפחתו זכה לגילוי אליהו הנביא ע"ה. הגה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע נתן לו כתבי קבלה להגיה אותם. בנו, הגאון רבי יוסף אלטר מאוזיראן, מספר אודות אביו בהקדמתו לספר "למודי האצילות", ושם הוא מתנה את גודל צדקתו וקדושתו המופלגת של אביו.

רבי יוסף אלטר נודע בגאונותו ובקדושתו, ומיום עמדו על דעתו שימש בכתר הרבנות בערים ואמהות בישראל, כאב"ד בקהילות הקודש מאגורב ואוזיראן שבגליציה, לאחר שקיבל את הסמכתם של גאוני דורו. "הגאון הגדול ר' שלמה קלוגר ז"ל אהבו מאד, ודיבר עמו הרבה בהלכה, ונתן לו הורמנא, ואמר: רק לאברך כזה שהוא בקי בש"ס ובפוסקים צריכין ליתן הורמנא, ולא לזולתו".

ר' יוסף אלטר היה חביב מאוד אצל כל גאוני וצדיקי דורו, כגון: הגאון רבי יוסף שאול נתנזון בעל ה"שואל ומשיב" - רבה של לבוב, ש"השתעשע עמו בהלכות, ואמר עליו שהוא מעין מתגבר, והוא צנא מלא ספרא", וכן הגאון הנודע רבי יצחק שמעלקיש בעל ה"בית יצחק" מלבוב, אשר מסופר עליו ש"פעם אחת היה עסוק ביותר בענין עמוק בנידון עגונה אחת, והתבודדו יחדיו שני ימים, ודברו מזה הענין כל שני הימים, ושמח מאוד הרב הגאון מלבוב ז"ל, ואמר אז שד"ר הלכה זו לאמתה, ושבע עונג רב מזה".

מחידושי הגאונים נדפסו חיבוריו "גנזי יוסף". ספרו על מסכתות הש"ס - [נדפס רק עד מסכת כתובות, מפאת כובד הוצאות הדפוס] - נדפס על ידי חתנו בבילגוריא בשנת תרצ"א, ומכיל הגהות וחידושים על הש"ס, "המגלה כל הנסתר בדברי רש"י ותוספות ומהרש"א ומהרש"ל ומהר"ם, לחזור וללבן את דבריהם כסולת נקיה, בסברא ישרה ובפלפול, להוציא דבר ה' לאמתו". הספר נדפס בהסכמתו של הגה"ק מרן רבי אהרן קדוש ה' מבעלזא זי"ע. חיבורו הראשון של ה"גנזי יוסף" - שנדפס בחיי חיותו - מיוסד על חיבורו של בעל ה"פרי מגדים" זי"ע, ועל ה"פתיחה כוללת" שלו וכו'.

רבי יוסף אלטר דבק כאבותיו בדרכי החסידות מבית מדרשו של מרן הבעש"ט זי"ע, ונמנה על היושבים ראשונה במלכות בית "בעלזא" המעטירה, כאשר הסתוף בצל קדשם של רבותינו הקדושים אדמו"רי בעלזא זי"ע. וראה בספר

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeadint.net

"ארי שבחבורה" - לתולדותיו של רבו הגדול - כ"ק מרן מהר"י מבעלזא זי"ע, [מאת הרב עקיבא אשר פאדווא], על אודות קשריו המופלאים עם בית רבותיו הקדושים מבעלזא, ופרטים נפלאים לתולדות ולהליכות חייו של בעל ה"גנזי יוסף".

וראה בעדותו של חתן המחבר: "בני היקרים ביקשו שאתן להם הסכמותי, וגם לעשות הקדמה על הספר הזה, והנה לדעתי אך למותר, כי די עדותו של כ"ק אדמו"ר הרב הקדוש זצלה"ה מבעלזא שנתן הסכמתו ועדותו שכוונתו לשמים, וזאת ראיתי בעצמי בעת שהייתי סמוך על שלחנו, שלא מש מתוך אהלה של תורה ממש יומם ולילה, הגם שהיה טרוד בצרכי העיר להשיב לשואליו דבר, אבל הוא באחת, הספרים הקדושים היו מונחים לפניו תמיד, ולמד שיעורים בגפ"ת, וגם בספרי קבלה הקדושים - למד בלילה אחר חצות, וכתב החידושים שלו מיד תיכף בשעת הלימוד".

הרביץ תורה לתלמידים מופלגים, אשר מלבד מה שלמדו ממנו שיעורי תורה, עוד למדו ממנו דעת ויראת ה'. "היה חסיד גדול, ולא דיבר שום דבר בטל, ולמד תורה ברבים עם תלמידיו ועם בניו היקרים, ולא מש פומיה מגרסא אפילו רגע אחד. והגאונים הגדולים שהיו בימיו היו אוהבים אותו, ופלפלו עמו הרבה". רבי יוסף אלטר נודע בדורו גם כמופלג בתורת הסוד והנסתר, והועד עליו ש"צדיקי דורנו השתעשעו עמו ברזין דאורייתא".

הגאון הקדוש רבי יוסף אלטר - בעל ה"גנזי יוסף" נהג נשיאותו ברמה, וניהל את עדתו - ראשונה בק"ק מאגרוב - יותר מעשרים שנה, עד שנת תרנ"ד, שאז עבר לכהן פאר כאב"ד ור"מ בק"ק אוזיראן, ומשם תצא תורה והלכה ויראת ה', ושם נודע שמו לשם ולתפארת, כאשר השיב לשואליו בכל מקום דבר ה' זו הלכה, ופעל ישועות בקרב הארץ, "ושם חידש הרבה חידושים, ויש ממנו קונטרסים לאלפים אשר יגע לעת זקנתו, וחבל על דאבדין בעת רעש המלחמה - למאות קונטרסים".

שם - באוזיראן - ניהל את עדת הקודש עד להסתלקותו לשמי רום ביום כ"ג באלול שנת תרנ"ט, ושם מנו"כ. [ראה עוד: הקדמת הרב אלעזר רוקח ל"גנזי יוסף" מהדורת מונקאטש תרנ"ה. הקדמת הרב מאיר רוקח ל"גנזי יוסף" מהדורת בילגורייא תרצ"ב. מאורי גליציה, הרב מאיר וונדר, חלק א', עמודים: 271-272].

מן הראוי לסיים בדברי הבטחתו של חתנו של בעל ה"גנזי יוסף" - ה"ה הרה"ק רבי מאיר רוקח מקוזלוב זי"ע, בהקדמתו לספר: "וכל מי שיקח את הספר הקדוש הזה, בטח יהיה לעונג ולשמירה בתוך ביתו, כי חותני הרב הגאון זי"ל למד תורה הקדושה לשמה". אכ"ר.

שלשה עשר מי יודע

[מהדורה שניה]

נשמח לקבל כל פיסת מידע ומקורות אודות שלש עשרה הדמויות דלהלן:

1. רבי אביגדור מרדכי כ"ץ מאמדור

מחבר הספר "קרבת תודה" - מאת הגאון רבי אביגדור מרדכי כ"ץ [כהנא] - רב ואב"ד דק"ק גראיעווע שבפולין, [כפי שרשם בשנת תרכ"ג], ומגדולי העיר אמדור, [כנרשם בשנת תרכ"ה], ורב ואב"ד דק"ק אסטריין, [כנרשם בשנים תרכ"ח ותרכ"א]. אביו, הגאון רבי אברהם עזרא כ"ץ מאמדור. אביו הוא הגאון רבי שמואל כ"ץ. ר' אביגדור מרדכי חיבר את הספרים דלהלן: א. ספר "ענבי הגפן". ביאורים על חמש מגילות. "מצפוני הפשט יחוה... ביאור לכל תיבה ותיבה". נדפס בעיר ליק בשנת תרכ"ג. ב. סדר "הגדה של פסח", עם פירוש "ענפי תאנה" - דרוש ופולפל. נדפס בווארשא, [בשער נרשם מקום דפוס בדוי: "לייפסיג", בשנת תרכ"ד, ולפי ההסכמה נראה שההדפסה נמשכה גם בשנת תרכ"ה. בראש הספר, גם חידושים מאת הגאון ר' ברוך ב"ר אליהו [עין] מזעוויסלאץ, ו"דרוש" מאת אבי המחבר, שדרש באמדור בשבת הגדול שנת תרכ"ג, וכן "סנסן אחד מחידושי" של הגאון ר' אלכסנדר משה לפידות זאהן. ג. ספר "קרבת תודה", [חלק ראשון -] חידושים על כל סדר מועד. נדפס בוויילנא בשנת תרכ"ה. ד. ספר "פרי הדור", הלכות שחיטות ובדיקות, ותירתי לריעותא, ודיני ניקור, וגם קיצור דינים משלחן ערוך יורה דעה ואבן העזר, חלקת מחוקק ובית שמואל, וספרי השו"ת ומפרשים. חידושים, [ותירוץ לקושיית ה"גליון הש"ס" של רבי עקיבא איגר], שנשמטו בחיבורו הקודם. וגם כל הלכות דיינים, עדות, טוען ונטען, שלוחין, משא ומתן, אונאה. נדפס בוויילנא בשנת תרכ"ח. בין המסכימים, הגאון רבי אברהם עזרא כ"ץ מאמדור - אביו המחבר, ביום ה' באלול שנת תרכ"ז. ה. ספר "תורת אביגדור", ביאור על שלחן ערוך אורח חיים. נדפס בוויילנא בשנת תרל"א.

2. רבי אברהם חג'אג' מתוניס

מחבר הספר "זרעו של אברהם" - ה"ה הגאון רבי אברהם חג'אג' - רבה הראשי של תוניס. [נדפס בירושלים בשנת תרמ"ז]. שמו של החיבור נקרא כן, מאחר שהמחבר לא זכה לזרע של קימא רח"ל, ותורתו של אברהם הם המה כצאצאיו וזרעו אחריו. הגאון רבי אברהם חג'אג', נולד בתוניס, בסביבות שנת תק"ע. לימים, שימש כרבה הראשי של תוניס. חיבר את הספר "זרעו של אברהם", שנדפס בירושלים ובתוניס, בשנים תרמ"ד-תרפ"ח. [כלול בו כמה חיבורים גם יחד: "שערי צדק", ביאורים וחידושים על מושגים תלמודיים בסדר א"ב. וספר "ישיב משה", מאת הגאון רבי משה שתרנג. וקונטרס "יצחק ירנן" - על הרנה והתפלה, מאת הגאון רבי יצחק ב"ר ישועה כהן. חידושים על הרמב"ם. דרושים. ספר "ישיב משה",

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין מח"ס ויתילדו

תשובות בארבעה חלקי שלחן ערוך, מאת הגאון רבי משה שתרנג. חידושים בשלחן ערוך אבן העזר סימן קכ"ח. חידושים על התורה, תהלים ושיר השירים. דרוש אחד, ושני פיוטים. "פתח הדביר - יצחק ירנן", פסקי דינים בענינים שונים. דרושים להספד. חידושים - ליקוטי בתר ליקוטי, מאת הגאון רבי יצחק ב"ר ישועה כהן. מהדורה מחודשת של הספר "זרעו של אברהם", נדפס בנהריה, בשנת תשמ"ט. [הדפסה מחודשת, או דפוס צילום?]. ושם מאמר ביוגרפיה, "מתולדותיו של האדמו"ר מחבר הספה"ק זרעו של אברהם", נכתב ע"י ש' מאזוז. מקורות נוספים לעיון אודותיו: ד' קאזס, הספרות התלמודית בתוניסיה, מזרח ומערב, כרך ב, תרפ"ח-תרפ"ט, עמ' 453-454. ב"ר כהן, מלכי תרשיש, נתיבות תשמ"ו, עמ' קסז-קסט. נפטר בתוניס, ביום שמחת תורה - כ"ב בתשרי - שנת תרמ"א.

3. רבי אהרן זעליג מאוסטרהא

מחבר ספרי "משחת אהרן" ו"עולת אהרן" על הש"ס - ה"ה הגאון רבי אהרן זעליג ב"ר יואל פייביש מאוסטרהא, שנפטר באוסטרהא ביום שבעה עשר לחודש טבת שנת תקט"ו. ראה אודותיו בספר "מזכרת לגדולי אוסטרהא", עמודים: 91, 133-136. [ה"משחת אהרן" נדפס בפרנקפורט ד'אדר בשנת תק"ו, וה"עולת אהרן" - באופנבך בשנת תצ"ג]. אגב. ב"עולת אהרן" יש הסכמה מגאון בשם: **רבי נפתלי ממעזיבו**, [מיום ב' שבט שנת תצ"א], שנראה לנו שהוא חותנו של **רבי זאב וואלף קיצעס ממעזיבו**, ויש לבדוק את הדבר.

4. רבי בנימין זאב רייכלש מניקלשבורג

וחתנו - רבי יוסף לערנער מליכטנשטט

מחבר הספר "דברי התענוגים" - ה"ה הגאון רבי בנימין זאב וואלף ב"ר יואל רייכלש - ראב"ד דק"ק **ניקלשבורג**, ואב"ד ור"מ דק"ק שאפי, ואב"ד ור"מ בקהילות נוספות במדינות מעהרין ופיהם. הספר, המכיל חידושים על הש"ס, משנה, חידושי דינים, דרשות, חידושי הלכות במסכת פסחים וביצה, ועוד, נדפס בפראג בשנת תקנ"ה, ויצא לאור על ידי חתן המחבר - הגאון **רבי יוסף ב"ר יצחק לערנר - מילידי ק"ק טריטש, ואב"ד דק"ק ליכטנשטאט**, אשר צירף אל החיבור גם את ספרו שלו - ספר "עונג נפש", דרושים וחידושים. הספרים "דברי התענוגים" ו"עונג נפש" נדפסו טור מול טור. ואגב. הספר עצמו מכונה בשער: "קנקן ישן", ואילו הוספותיו של חתנו: "קנקן חדש". המחבר, נולד בשנת תמ"ג. נפטר בן פ"ג שנה, בשנת תקמ"ו.

5. רבי יוסף אלטר אפשטיין ממגרוב

מחבר הספר "גנזי יוסף" - ה"ה הגאון רבי יוסף אלטר ב"ר מרדכי אפשטיין - אב"ד דק"ק מגרוב ואוזירן.

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין מח"ס ויתילדו

הספר, שנדפס בבילגורייא בשנת תרצ"א, מכיל: "הגהות וחידושים על כל השי"ס המגלה כל הנסתר... מדברי רש"י ז"ל ודברי התוספות ומהרש"א ומהרש"ל ומהר"ם ז"ל... בסברא ישרה ובפלפול... מאת חותני... מוה"ר יוסף אלטיר עפשטיין ז"ל שהי' רב ואבד"ק מאגורב ואוזיראן, נין ונכד להגאון הקדוש ר' נחמן צבי זצלה"ה אבד"ק קאלימעא... נכד... מהר"ם יפה בעל הלבושים זצלה"ה". הספר יצא לאור על ידי חתנו - **מרן אדמו"ר רבי מאיר רוקח מקאזלוב** - בק"ק טארניפאל. המחבר, נולד בסביבות שנת תקצ"ה, ונפטר באוזיראן [שבגליציה], ביום כ"ג באלול שנת תרנ"ט. [נראה עוד: הקדמת הרב אלעזר רוקח ל"גנוזי יוסף" מהדורת מונקאטש תרנ"ה. הקדמת הרב מאיר רוקח ל"גנוזי יוסף" מהדורת בילגורייא תרצ"ב. מאורי גליציה, הרב מאיר וונדר, חלק א', עמודים: 271-272].

6. רבי יעקב פייתוסי

מחבר הספר **"מראה האופנים / יגל יעקב"** - ה"ה הגאון **רבי יעקב ב"ר אברהם פייתוסי** - מח"ס **"ירד יעקב"** על התורה, ועוד. הספר הנ"ל נדפס בליוורנו בשנת תק"ע. בכל חיבוריו על השי"ס, הדפיס גם את הסר **"שיטה מקובצת"** מכתב יד.

7. רבי ישכר דוב מזלאטשוב

מחבר ספרי **"מבשר צדק"** ו**"בת עיני"** - ה"ה הגאון **רבי ישכר דוב בער ב"ר אריה יהודה לייבוש מגזע צבי** - **אב"ד ור"מ דק"ק זלאטשוב**, תלמידם המובהק של המגיד הגדול ממעזריטש והמגיד מזלאטשוב. נולד בסביבות שנת תצ"ה. אביו, היה מצאצאי הגאון הקדוש רבי נפתלי כ"ץ - בעל ה"סמיכות חכמים" מפרנקפורט, בן נינו של המהר"ל מפראג זי"ע. נשא את בתו של הנגיד הצדיק רבי צבי הירש פרץ מלברטוב, הנזכר לשבח בהקדמת בעל ה"פרי מגדים" לספרו של אביו **"רב פנינים"** על התורה, אחיו - רבי ישראל פרץ מלברטוב, חותנו של בעל ה"קדושת לוי" מברדיטשוב זי"ע, עמו התרועע שם - ב"לברטוב" - העיר הידועה כ"ירושלים הקטנה" - על שם גדולי הדור ששכנו בה. מלברטוב, נתקבל לכהן פאר בזלאטשוב. ברבות השנים ניטל ממנו מאור עיניו רח"ל, ופלאות מסופר על כוח ראייתו הרוחנית שהלכה והתעצמה מני אז ואילך. הספר **"בת עיני"** - חידושי שי"ס ופוסקים ושו"ת - נדפס בדובנא רבתי בשנת תקנ"ח, ע"י בנו - רבי יהודה לייבוש מגזע צבי, ובנו - נכד המחבר - רבי אפרים פישל מגזע צבי, וע"י חתן המחבר - רבי גרשון ב"ר בן ציון מרגליות - אב"ד דק"ק סקאליט. הספר **"מבשר צדק"**, על התורה, כאשר נרשם מפי המחבר ע"י חתנו הנ"ל, ונדפס גם הוא בדובנא רבתי בשנת תקנ"ח. הסכמותיו מופיעות על ספרים רבים. הסכמתו על הספה"ק **"מגלה עמוקות"**, שניתנה על ידו **"ביום ב' ח' ימים לחודש מנחם אב שנת תקנ"ד לפ"ק פה לבוב"**, נכתבה על אם הדרך, **"מדי עברי דרך ק"ק לבוב ללכת אל ארץ הקדושה"**. **"כשהלך בים, ועמד סערה בים, עד שהיו בסכנה קרוב למות, אמר למלח שיעמיד אותו על ראש הספינה, וכשראה שר הים צלם אלקים שלו - ניח מזעפו, כי מימיו לא פגם אפילו פגימה מועטת בצורת צלם אלקים. וכך עשה, וברגע נח הים מזעפו"**, כך מספר הרה"ק רבי יצחק אייזיק מקאמארנא זי"ע, בספרו **"נתיב מצוות"**. לאחר שעלה לארץ הקודש,

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין מח"ס ויתילדו

בסביבות שנת תקנ"ה, לא האריך בה ימים, ונפטר בעיה"ק צפת ת"ו, ביום כ"ה לחודש מנחם-אב שנת תקנ"ה, ומנו"כ שם בצפת במערה הנודעת. [וראה עוד: "מאורי גליציה", הרב מאיר ונדר, חלק ג', עמודים: 289-291]. בנו, רבי יהודא לייב מדובנא, נפטר שם זקן ושבע ימים, ביום כ"ז בניסן שנת תקפ"ח, הוא אבי ר' אפרים פישל מדובנא - שהשתדל בהדפסת ספרי זקנו, ונפטר ביום ג' בניסן שנת תקצ"ג. מנוחתם כבוד בדובנא. חתנו, רבי גרשון ב"ר בן ציון מרגליות - אב"ד דק"ק סקאליט, ממקורבי ה"קדושת לוי" זי"ע, שעלה לארץ ישראל ועמד בראש הישוב החסידי בעיה"ק צפת. חתן נוסף, הרב המופלג המפורסם רבי פסח ב"ר שלמה זלמן הכהן - מו"צ בזעסלאוו [זסלב], גיסו של רבי יעקב שמשון שפירא מזעסלאוו, הוא אבי הרב המופלג ר' אבא הכהן זוסמן.

8. רבי מאיר קיש

מחבר הספר "דורך המלך" כל מסכתות הש"ס מסדר מועד - ה"ה הגאון **רבי מאיר קיש** מק"ק ליבוביץ [במדינת בעהמען]. הספר נדפס בפראג בשנת תקפ"ד, בהסכמת הגאון הנודע רבי נחום טריביטש מפראג.

9. רבי מנחם צבי טאקסין

מחבר הספר "אורח ישרים" - ה"ה הגאון **רבי מנחם צבי ב"ר אריה טאקסין** מקאמניץ דליטא. [חיבורו הנ"ל על אגדות הש"ס, נדפס בשנת תרמ"ג]. נולד בשנת תר"י, ונפטר בבריסק דליטא, בשנת תרע"ח. [וראה בספרו של רב"צ אייזנשטט - "דור רבניו וסופריו", ח"ד, וילנא תרס"ב, עמוד 17]. שמות חיבוריו הרבים הם: "אור יקרות", "אור תורה", "אורח חיים", "אורח ישרים", "אורח לצדיק", "אמונה ודעת", "הגיון לבר מצוה", "חיזוק אמונה", "ידיעות הטבע שבתלמוד", "ילקוט פנינים", "עטרת חכמים", "עטרת צבי" [ני"ח דרושים, ובסופו קונטרס "מצבת בן יקיר", דברים מגאוני ארץ ומאת המחבר, ודברים מעטים מספרו "ילקוט אמרים", נכתב "לזכרון בני ברוך יהודא ז"ל", ונדפס בווארשא בשנת תרנ"ח], "צבי תפארת".

10. רבי מרדכי סירקין מבריסק

מחבר הספר "מים עמוקים" על כמה ממסכתות הש"ס - ה"ה הגאון **רבי מרדכי ב"ר נחמן סירקין מזאלקווא - אב"ד דק"ק בריסק**, מבני בניו של הגאון המפורסם בעל הב"ח, אשר על שמו נקרא בשם "סירקין", [וכמה מצאצאיו אחריו שינו את שמם לשם: "ניי-הויז", דהיינו: "בית-חדש", הלא המה משפחת אדמו"רי חעלעם וטאמשוב]. אביו, הוא הגאון רבי נחמן אב"ד בק"ק בריסק דליטא, בן הגאון רבי נפתלי הירץ אב"ד בק"ק הנ"ל, בנו של הגאון רבי יהודה לייב אב"ד בק"ק קראקא, בן בנו של הב"ח. הספר נדפס בזאלקווא בשנת תק"כ.

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין
מח"ס ויתילדו

11. רבי משה מיינשטרש מווינא

מחבר הספר "פנים מסבירות" על אגדות הש"ס - ה"ה הגאון "רבי משה במהר"ר שמעון חזן מווינא, נכד של המשורר הגדול כמהור"ר בער חזן אליט שול זצ"ל, הנקרא: רבי משה מיינשטרש". [הספר נדפס בפראג בשנת תנ"ג]. מתלמידיו המובהקים של הגאון רבי שמעון אב"ד ור"מ בק"ק פראג. בהקדמתו, מגולל את כאבו על גלותו מעירו ווינא אחר הגירוש הנודע, תוך שאינו מוצא לעצמו מנוחה עד התיישבותו בעיר ברודא, שם שהה תחילה אצל "האחים התורניים הקצינים החסידים" - הלא המה הרבנים הנזכרים שם בשמותיהם, עיי"ש. כמו כן, נזכרים שם משפחת הגבירים - "קן", אשר על שולחנם סעד. הוא מזכיר את גיסו, "התורני כמהור"ר ר' ליב ר' עזריאל'ש מווינא היושב במדינת פיהם". וראה עוד לתולדותיו בהסכמתו של הגאון רבי גרשון אשכנזי אב"ד דק"ק מיץ - משנת תמ"ו.

12. רבי שמואל הלוי סג"ל מליסא

מחבר הספר "רמת שמואל" - ה"ה הגאון רבי שמואל ב"ר בועז הלוי סג"ל מק"ק ליסא. החיבור הנ"ל על מסכתות הש"ס, מכיל תירוצים לקושיות בעלי התוספות, חידושים וביאורים על אגדות הש"ס, ועוד. נדפס באמשטרדם בשנת תע"ד. לספר מצורף ספר נוסף - "ברכת החשבון".

13. רבי שמעון וואלף מפינטשוב

מחבר ספרי "כבוד חכמים" ו"כבוד הבית" - ה"ה הגאון "ארי שבחבורה" רבי שמעון וואלף ב"ר יעקב - דיין דק"ק פינטשוב, "שמואל ב'בית שמואל" סימן טז ס"ק ו". חיבורו "כבוד חכמים" - על אגדות הירושלמי, נדפס בשנת תס"ג בהמבורג. חיבורו "כבוד הבית" - על אגדות הש"ס שב"עין יעקב", נדפס בהמבורג בשנת תס"ז. [נראה במגילת היוחסין שבראש "ברית אברהם", ובקונטרס "בית צדיקים" - בפירוט שלשלת יחוסו של הגאון המפורסם בדורו - בעל ה"ברית אברהם" מפיעטרקוב, היה בנו של רבי אלעזר מפיעטרקוב, בן רבי שלמה זלמן אב"ד דק"ק פאטשינוב, בן רבי ישכר בעריש, בן רבי שלמה (ב"ר יחיאל מיכל ב"ר דוד מאפטא), שהיה חתנו של בעל ה"כבוד חכמים"].

זכרונם לברכה וזכותם תגן עלינו אמן

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

מתכבדים אנו להעלות כאן רישום זערער - מעט מזעיר ממש

- מתולדותיו של אותו גאון בעל "חידושי בני אהרן", ונודה

לכם ידידים יקרים הי"ו על כל פיסת מידע נוסף ו/או

מקורות נוספים - בס"ד. ישר כחכם ותשואות חן

* * *

רבי אליעזר מגזע צבי משוואבאך

מחבר: "חידושי בני אהרן"

[ת---א-תקפג]

הגאון הגדול, הרב הצדיק המפורסם בדורו דור דעה, רבי אליעזר ליזר מגזע צבי אב"ד דק"ק שוואבאך ודיין דמדינה מיינבערנהיים, מחבר ספר "חידושי בני אהרן" על הש"ס, המכיל חידושים וביאורים על מסכתות: ברכות, שבת, עירובין, ביצה, פסחים, ראש השנה וסוכה. ספרו נדפס כשמונים שנה לאחר פטירתו, על ידי נכדו - ר' שמעון סג"ל הלוי לעווי מק"ק פיורדא, אשר הדפיסו במונקאטש בשנת תרס"ז, וצירף לו גם את הספר חידושי מהר"ם, מאת בנו של המחבר הגאון רבי משה מגזע צבי - אב"ד דק"ק טריער.

[הספר נדפס בהסכמותיהם של הרבנים הגאונים בדורו של המו"ל: ר' אברהם יצחק גליק מטאלטשווא, ר' מאיר טענענבוים מפוטנאק, ר' מנחם מענדל טענענבוים מטארנא, ר' אליעזר דייטש מבאניהאד, ר' שמואל בנימין הלוי יונגרייז מפילעק, ר' מנחם אדלער מקיצטינגען, ר' שמעון צבי דייטש מפירדא].

"והוא חיבור ישן נושן אשר שכן בערפל וכיסה עליו עננה, מלאים זיו ומפיקים דעת ותבונה, ועתה רצונו להוציאם לאור עולם, לבל יהיה עוד טמיר ונעלם, ונלווה אליו גם חידושי בנו הגאון מו"ה משה זכרוננו לברכה, אשר משנתו גם כן סדורה וערוכה, הנקובים בשם "בני אהרן", וכולם היו עד עתה גנוזים בארון, וכעת יופיעו ויצאו לאור, יגילו וישמחו בהם חכמי הדור, ועיינתי בהם ומצאתי בהם טעם וזקנים, מתוכם ניכר שהיו חכמים ונבונים, כי דבריהם יקרים מפנינים, בחכמה יפתחו שערים כדרכי הגאונים". [מלשונו הזהב והמחורז להפליא של הגאון הנודע רבי אברהם יצחק גליק אב"ד דק"ק טאלטשווא].

הרב הגאון המחבר אב"ד בק"ק שוואבאך במדינת אשכנז, היה נצר משושלת יוחסין מפוארת, והיה דור חמישי מגזע רבינו הש"ך זי"ע. אביו היה הרב הגאון המפורסם רבי אהרן מגזע צבי - מח"ס "מנחת אהרן" על ספר "הארוך" מבעל הש"ך. והוא בנו של הגאון רבי משה מגזע צבי. והוא בנו של הגאון רבי אהרן מגזע צבי - אב"ד ור"מ דק"ק לינטשיץ. שהיה חתנא דבי נשיאה הגאון הקדוש המחבר ספר "שפתי כהן" - הש"ך זי"ע. הגאון בעל ה"בני אהרן" נפטר ביום ח"י לחודש שבט, שנת תקפ"ג.

וכה העד העיד בנו אודות יקר ערך תפארת רבינו המחבר: "ק"ק מיינבערנהיים היא בגליל שלי, ודרכי שם ג' שנים, ובשנת תרכ"ח לפ"ק היה שם עוד זקן אחד אשר הכיר את הרב המחבר זצ"ל, ודיבר על "הדיין" - כן היה נקרא בפי כל - בכבוד

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

גדול ובאהבה עצומה". עדות זו נכתבה בהסכמתו של אחד מן השרים המסכימים לספרו, הגאון רבי "מנחם אדלער הח"פ קיצטינגען והגליל יע"א".

מילדי הגאון, ידועים לנו: א. בנו, הגאון רבי משה מגזע צבי, שהיה נקרא בשם: ר' משה ש"ך. בימי חורפו היה אב"ד דק"ק וויקסיהיים, ובשנת תקע"ט נתקבל שוב לאב"ד דק"ק מערנעטהיים, ושימש שם ברבנות עד שנת תקפ"ח, ואחרי כן נקרא לכהן פאר כאב"ד דק"ק טרייער והמדינה, וימת שם משה עבד ה' בשנת ת"ר, ושם מנו"כ. ספרו "חידושי מהר"ם", צורף לחיבורו של אביו הגאון.

היטיב אשר דיבר המוציא לאור - נכד המחבר "הרבני המופלג הותיק מלא עתיק, חריף ובקי משנתו זך ונקי, כ"ש מו"ה שמעון סג"ל לעווי נ"י יקר מושבו בק"ק פיורדא יע"א" - בהקדמתו, בהגדרה קולעת למלאכתו מלאכת הקודש, בהדפיסו מחיבורי אבותיו למען יהיו שפתותיהם דובבות בקבר, והוא מציין בדבריו: "אמרתי וגמרתי בלבי, שבצל הקדושים אתלונן, אשר בארץ המה, להחיותם ולדובב שפתי ישנים, ויהי רצון שאזכה בכל אלה לשבח הזה שיאמרו עלי: "זוטרטא דאית בכו - מחיה מתים הוא"..." ודפח"ח.

את שם הספר קרא המו"ל בשם "בני אהרן" העולה בגימטריא שי"ח, הרומז לשם המחבר "אליעזר" העולה אף הוא בגימטריא שי"ח, ונכלל בו גם שם אביו של המחבר - ה"ה הגאון רבי אהרן מגזע צבי בעל ה"מנחת אהרן".

"ממרומים זכו לי, כי הגיעו לידי גנזי מטמונים ונעלמים, חידושים יקרים מפז ומפנינים, אשר נשארו מכבוד מו"ח זקניי הגאונים הנ"ל זי"ע, ומן השמים זכני 'לקרוא לשבויים דרור, ולאסורים פקח קוח', להביאם תחת מכבש הדפוס, והנה בהם תמצא פרי מגדים, חדשים גם ישנים, מלא זיו ומפיק נוגה במקומות סתומות, והכל בלישנא קלילא צהיר ובהיר, עומק רמיותם ומתק ויושר סברתם, חכם ממתקים וכלו מחמדים, ואמרתי בלבי לשמש אותם אחרי מותם להעתיק דבריהם הקדושים אשר הם קרובים להפסיד ולבוא לידי מחק וטשטוש, ולבבי עלי דוי שלא יטבעו מעשי ידם בים הנשיה, ולזה אמרתי חובה עליך שתעשה האפשרי להפיצם בישראל ויתגלגל עי"ז זכות ומצוה בכל עת ובכל שעה".

על פי דברי המו"ל, אין בספר הזה כי אם "טפח" בלבד מכתבי הקודש אשר השאיר המחבר אחריו ברכה, "כי גדול כים 'ספרים' עוד אפיים, ולא היה באפשרי להוציא הכל לאורה, רק מיעוט דפסתי, יען וביען כמשא כבד נטל עלי עול מסחרי מצפרא עד רמשא, וענין כזה צריך שקידה רבה, ולב שקט ובטוח כידוע לכל מבין, ובפרט כי נשארו מפוזרים באין סדרים והיה עלי המלאכה גדולה מאוד לצרפם להעתיקם ולחברם".

כנראה שיתר כתיבי היד - הן מחידושי המחבר עצמו והן מחידושי אבותיו הגאונים זי"ע - לא נדפסו, ובשלהי הקדמתו נשא המו"ל תפילה מיוחדת בעדם: "ואי איישר חילי, אוציא לאור גם החידושי תורה על שארי מסכתות אשר גנוזים וטמונים תחת ידי בעז"ה, וקמא קמא דמטי אייתינהו לקדמיכו לטעימה בעלמא במלא קומצא. ואני תפילה לנורא עלילה יחנני ויברכני להביא תחת מכבש הדפוס כל החיבורים אשר ישנם תחת ידי, ובפרט חלק שני 'הארון' מש"ך - מרבינו הגאון בעל הש"ך ז"ל, כי לא נגה עליהם עדיין אור הדפוס".

וכדאי להעתיק כאן מדברי המו"ל בהקדמתו: "ומידי דברי בענין נכבד זה, זכור אזכור מה שראיתי בספר היקר פלא יועץ, ערך דפוס, וזה לשונו, כמעט אין כסף שיהא נחשב למצוה רבה כהוצאת הדפוס, שכל הוצאה של מצוה היא לשעתו, מתחיל במצוה וגומרה, אבל זה הנותן לצורך הדפוס, צדקתו עומדת לעד לדור דורים, והוא מזכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו, וילך לפניו ולאחריו צדקו, אשריו מה טוב חלקו, קנה שם טוב קנה לו דברי תורה קנה לו חיי העוה"ב וגם העוה"ז, כסף כסף ריבה. עכ"ל".

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeadint.net

רבי משה בן אדרת מאיזמיר

מחבר: "ברך משה"

[נפטר בשנת תקיח]

מבין חכמי ישראל אדירי התורה שהאירו את שמי היהדות בעיר ואם בישראל - איזמיר שבתורכיה, נודע שמו של הרב הגאון הקדוש "עיר וקדיש חד מן קמיא, אריה דבי עילאי דין גלי רזיא, מאיר לארץ ולדרים, סיני ועוקר הרים, אמיץ לבו בגבורים, מעלת הרב הגדול, ידיו רב לו מבצר עוז ומגדול, כבוד מוהר"ר משה בן אדרת זצוק"ל וזיע"א".

אלה המה מקצת שבחיו של הרב הגדול כפי שמצאנו בהסכמתו של הגאון הנודע רבי אברהם פאלאג'י זי"ע מאיזמיר - לחיבורו "דברי משה", אשר הולך ומונה שם את שבחו של אותו צדיק, לאחר שהוא מספר שם על חיבוריו הנוספים, אשר על ידם "יצא מוניטין שלו, פרי עץ הדר כפות תמרים, הברכה אשר 'ברך משה' על גפי" מרומי שמו נודע בשערים, והו"ד ידו נטויה ספר 'תורת משה' פירוש המשניות, מתוק לפיות, וזאת התורה אשר שם משה". וכך הוא ממשיך שם בדבריו על המחבר:

"האיש משה גדול ורב גבוריה, מוסמך בדורו דנפיש נהוריה, לא לאורינו הוא צריך לתומכו ולסעדו, לבא בארש"ת סמיכה כעזר"ה מסכ"ם לפתחו עזר כנגדו, כי האיש אדוני משה אל אצילי בני ישראל שלח ידו, יסמ"ך משה גדול כבודו, ואמנם 'ויבא אברהם' באר"ש להעיר אוזן שומעת, מי בעל דברים למי שאין ידיעתו מכרעת, ישראל ידע שמאיר עיני גולה, מרומם על כל ברכה ותהלה, מי לנו גדול ממשו".

הגאון הנערץ רבי משה בן אדרת מאיזמיר היה שריג מענפי האילן הגדול של משפחת רבינו הרשב"א - רבי שלמה בן אדרת - מגדולי רבותינו הראשונים כמלאכים זי"ע. רבי משה נודע בחיבוריו: "ברך משה" - על מסכתות הש"ס שנדפס בסלונקי בשנת תקס"ב, ו"דברי משה" - המכיל חידושים על הטור ובית יוסף, שנדפס באיזמיר בשנת תרנ"ב.

שם אביו של רבי משה לא נרשם בספרי התולדות, וניתן לשער שאביו הוא "החכם הנעלה" (מלשון מצבת קבורתו באיזמיר) רבי שלמה בן אדרת שהיה בנו של רבי מצליח בן אדרת. ר' שלמה זה נפטר אף הוא בשנת פטירתו של רבי משה בעל ה"ברך משה", ביום ה' בניסן שנת תקי"ח, ומנו"כ באיזמיר. [מעט הפרטים לתולדות רבי משה בן אדרת נלקטו בעיקר מתוך ההסכמות וההקדמות לחיבוריו. וראה עוד: "אשכול - אנציקלופדיה ישראלית", כרך א, ברלין, תרפ"ט, עמודים 721-722].

ספרו "ברך משה", חידושים ופולפולים על מסכתות: פסחים, ביצה, סוכה, מועד קטן, יבמות, נדרים, נזיר. חיבור יקר זה של "הרב הגדול השקדן בתורה חסידא קדישא כבוד מוהר"ר משה בן אדרת זצוק"ל נפשו תהא צרורה בצרור החיים" - כלשון שער הספר, נדפס בסלונקי ["באותיות קושטאנדינא" - מנוסח השער], בשנת תקס"ב.

ב"התנצלות המגיה נר"ו" - ה"ה הגאון רבי אליהו בן הגאון רבי יוסף חזן, מזכיר הכותב גם את ספרו של המחבר בשם: "תורת משה", המכיל פירוש על המשניות והוא מציין אודותיו: "הלא זה על מכבש הדפוס במתא ליוורנו".

בראש דברי "המגיה" ב"התנצלותו" הנ"ל, הוא מפאר ומשבח את המחבר: "זרחה השמש - שמשו של צדיק - ויאר לנו, אור פני משה כפני חמה בחצי השמים... מי לנו גדול ממשה חריף ומקשה בהדי כבשי, דברים המכוסים שהם כבשונו של עולם, אשר לא תגלה"...

נפתלי אהרן וקשטיין המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

לאחר מכן הוא מתאר את מה שארע לכתבי יד קדשו של רבי משה, שהיו מונחים רבות בשנים, עד שהתחיל הכתב שעליהם להתקלקל, "ומן אז והלאה הנם טמונים ואין שם על לב מעלה בזכרו ובידו מלא", עד שהעיר ה' את רוח "הגביר החכם המרומם אור יומם המלאך רפאל ונשיא נשיאי הלוי נר"י", שציווה את בניו קודם עלותו לארץ הקודש אודות חיבוריו של רבי משה זי"ע: "זכרו תורת משה"!

חברו של המחבר היה הגאון המובהק רבי יצחק אלבעלי בעל ספר "פרי העץ", אשר חיבורו בכתב ידו נמצא כרוך עם חיבורו הנוסף של רבינו - "דברי משה", שנדפס על ידי בן משפחתו של הגאון הנ"ל - רבי חיים אלבעלי, לאחר שמצא את כתבי היד מונחים בבית גנזי אביו רבי יעקב אלבעלי, כנזכר כל זה בהסכמת הגאון מהר"א פאלאגיי הנ"ל. [המדפיסים סיפחו לספר זה גם חיבור נוסף בשם: "נתן חיים", ובו מעט מתורת רבינו חיים יום טוב דאנון ז"ל דיינא מדורגוטלו קאסאבה, מאחת הערים הקרובה אלינו, "שאריית הפליטה אשר היה למאכולת אש כל כתבי הקדש שלו", והוא ספר "נתן חיים" - שלוש דרשות לשבת תשובה].

בספר "דברי משה", חידושי הלכה שערך רבינו הגאון רבי משה על כל הארבעה טורים - טור ובית יוסף. הספר נדפס באיזמיר בשנת תרנ"ב. בראשו, הסכמה ופתיחה מאת הגאון הנודע רבי אברהם פאלאגיי מאיזמיר. [בסוף הספר נדפס: "מפתחות לספר דברי משה שחבר הרב המובהק החכם השלם כמה"ר משה בן אדרת פה צפת תוב"ב". לא ברור מי הוא ר' משה זה מצפת]. כמו כן הועד על חיבור נוסף של רבי משה - שנשמר בכתובים, בשם: "ברך משה", חידושים על התורה.

בפי ישרים נערץ ונקדש שמו של אותו גאון וקדוש - ה"ה רבי משה בן אדרת מחבר ספרי "ברך משה" ו"דברי משה", והכי קא משתבח ביה גאון עוזינו מרן החיד"א זי"ע בחיבורו הגדול "שם הגדולים":

"הרב החסיד מוה"ר משה ן אדרת. חיבר על כל הש"ס - זולת סדר קדשים, וחיבור על הרמב"ם, ועל הרא"ש, ועל הטורים, וספר שאלות ותשובות, ועל המקרא, וחיבור על כל המשניות כולם. ודרך הרב 'פרי חדש' לקח, להתווכח עם גדולים וקטנים, בכוח סוגיות ופלפול. וסך הכל - י"ב ספרים".

עוד מציין שם הגאון החיד"א זי"ע אודותיו, ש"היה בקי בנגעים ואהלות ועירובין וכיוצא, כמו שכתב הרב עצמו בתשובתו, הובאה ב'עין משפט' יורה דעה סימן י' עיין שם". לאחר מכן מעיד החיד"א פן נוסף בגדלותו - מפי השמועה: "גם אני שמעתי, שהיה זכרן גדול, ובקי מאד, וקולו כנהר, וכמעין המתגבר להפליא".

מיוצאי חלציו של רבי משה בן אדרת מאיזמיר, ידוע לנו בנו רבי מצליח, אשר נפטר בחיי אביו - בשנה האחרונה לימי חייו - בקיצור ימים ושנים רח"ל, ה"ה הגאון "החכם הנעלה" - כנכתב על מצבת קבורתו - רבי מצליח בן אדרת, שנפטר בשנת תקי"ח, ביום ח' לחודש שבט, ומנו"כ באיזמיר. [אביו - הגאון רבי משה, מתואר במצבת בנו: "הרב המובהק"].

ר' מצליח נזכר בדברי המגיה לספר "ברך משה": "גם ברכות אני אברך, לרחימא דנפשי, רח"ם רחמתיים, החכם המרומם והנה שול"ם, יפה דודי אף נעים, האיש מצליח נר"ו, יגיל וישמח בכל מידי דמיטב, על התורה ועל העבודה, אלף עולות יעלה". [ע"כ לשון המגיה - הגאון ר' אליהו חזן].

ב"שם הגדולים" הנ"ל, לאחר שמרן החיד"א מוסר פרטים על פטירת רבי משה ומקום מנוחת גופו הטהור: "ונח נפשיה בעיר אזמיר, חיים לן שבק, זלה"ה", הוא מוסיף ומספר: "ובקרוב ימים מועטים נשרפו כל בתי ישראל שבעיר והקהילות, והגם שהיה הפסד גדול מאד, לא נפקד מהם שום נפש מישראל. וכמעט קודם פטירתו רמזה הרב ז"ל".

והוא מסיים במעשה ניסים שארע בפטירתו, אך פירוט המעשה לא נרשם על ידו בהרחבה: "ויש שאמרו, שנפטר הרב הנזכר ביום השישי אחר חצות, ונעשה נס בקבורתו" - ע"כ לשון הרב הקדוש החיד"א זי"ע.

נפתלי אהרן וקשטיין

המאגר העולמי לכתבי היוחסין

רבי ינאי 56/12 רובע ז' אשדוד
טלפון: 08-8679877 פקס: 076-5-104-905
דוא"ל: vekshtein@bezeint.net

על מצבת קבורתו אשר באיזמיר מתואר רבי משה: "הרב השקדן בתורה". תאריך פטירתו כפי שנרשם על המצבה: י"א לחודש מנחם אב שנת תקי"ח. ברם, אם נקבל את הנמסר ב"שם הגדולים" הנ"ל בשם: "יש שאמרו", שרבי משה נפטר ביום השישי, או אז יהיה עלינו לקבוע את פרט השנה כהעתקה מוטעית, שכן יום פטירתו - י"א באב - לא חל בשנה זו בערב שבת קודש.

והנה, תאריך יום פטירתו של רבי משה לא נרשם אמנם כאן בדברי החיד"א, אולם הדבר נשמר ברשימה שעל שער חיבורו "דברי משה", כאשר מתחת לשמו של הספר "דברי משה" נכתב על ידי המוציאים לאור: "מסוב"ב נתיבות ארבעה טורי, ועל מרן מהר"י קארו זצוק"ל האירו ברקיו הנהו זהרורי, ברוחב מבינתו שקיל וטרי, פעולת צדיק חד מן קמיה אחד מיקירי, אילן ששרשיו מרובים משרשיו יפרה, לחם במלחמתו של תורה, אחד מגיבורי, משיירי כנסת הגדולה כולל כל אשורי, מעלת הרב הגדול, מעוז ומגדול, כבוד מוהר"ר משה ן' אדרת זלה"ה, ומשה עלה שמים ביום אחד עשר לחודש מנחם שמו כשמו של משיח לאיכא דאמרי, כן יראו עינינו בנין ירושלים חומות ושערי, ופינו מועדות אל בית קדשינו נשי וגברי, ובן דוד יושב בראש לפנינו מדרי, אמן כן יהי רצון".

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

**לקראת יומא דהילולא - יום י"ט במרחשוון, מתכבדים אנו
להעלות כאן רישום שערכנו בס"ד לתולדותיו של אותו צדיק.
נודה לכם ידידים יקרים הי"ו על כל פיסת מידע נוסף ו/או
מקורות נוספים - בס"ד. ישר כחכם ותשואות חן.**

רבי סאסי מעתוק כהן-יהונתן מג'רבה

מחבר: "ברכת ה'"

[תקצב - תרסה]

מן המיוחדים שבין גדולי חכמי ג'רבה, היה אחד מגאוני משפחת הכהנים המיוחסים אשר במזרח תוניסיה - משפחת "כהן-יהונתן" המיוחסת, ה"ה הכהן הגדול מאחיו הגאון הקדוש רבי סאסי מעתוק הכהן יהונתן - ראש בית דין מקודש וריש מתיבתא דק"ק ג'רבה, שנודע ונתפרסם לשם לתהילה כמי שהפיץ את שיטת הלימוד הנודעת בשם: "העיון התוניסאי" באי ג'רבה וגלילותיה.

הגאון הנערץ רבי סאסי מעתוק הכהן נולד בשנת תקצ"ב, בג'רבה אשר בצפון מזרח תוניסיה - היא העיר הגדולה לאלקים אשר בו התקיימה קהילה יהודית גדולה. באותה העת, טרם פשטה בתוניס ההשכלה הנוראה שהיתה בדור שלאחריו למאכולת אש רח"ל. תוניסיה של אז נודעה בזכות החסידים והקדושים אנשי המופת גאוני עולם הנודעים שחיו בה, ה"ערך השלחן", ה"משמרות כהונה", ה"משכנות הרועים", ועוד רבים.

מנערותו בער בו ברבי סאסי מעתוק הכהן אהבת תורה ויוקדת, בבחינת "בוצין בוצין מקטפיה ידיע". מסופר עליו: אביו של רבי סאסי היה איש עני ואביון, וכפעם בפעם היה נותן לבנו דמי כיס לקנות בהם ממתקים. הבן חסך את הכסף והיה קונה בו שמן ללמוד לאורו בלילה. אביו, שהיה איש תם וישר ירא אלקים וסר מרע, כשראה כך - שמח, וגם הוא ישב עם בנו, ולמד לאור הנר, משנה וזוהר וכדומה. ברם, בהיותו איש פשוט והולך תמים, היה רגיל ללמוד בספר אחד כמה דפים מדי לילה עד תומו, וכשראה את בנו מביא וקורא בכמה ספרים בבת אחת מהכא להתם ומהתם להכא, ומעיין בהם תוך כדי העלאת וכתובת חידושו, היה נוזף בו על סגנון לימוד "מבולבל" זה... והלא עדיף היה לך לגמור את הספר הראשון ואחר כך את השני, וכמו שאני עושה - לומד ח"י פרקי משנה, ואחר כך כמה דפים זוהר, ואחר כך כמה מזמורי תהלים, וכן הלאה.

אלא שגם לאחר שהבן הסביר לו שלא הרי לימוד הגמרא והפוסקים בעיון כהרי הקריאה בשאר ספרים, לא ירד האב לעומקם של דברים. לא נשאר לו לבן החכם אלא לשתוק ולחייך... [אחר פטירת אביו הצדיק, קבע בנו רבי סאסי בבית הכנסת שיעור "ארבע אמות הלכה" בכל יום לאחר תפלת שחרית, עם תלמידיו המובחרים של תלמידו הגדול רבי יוסף ברבי - אשר זכו באותה תקופה ליהנות מתורתו מכלי ראשון].

כשגדל הנער - ה"ה ר' סאסי מעתוק - הלך וגדל בתורה וביראה, הלך ללמוד בישיבתו של הרב יצחק חורי - נכדו של הגאון הקדוש המקובל המלומד בנסים רבי רחמים חורי הראשון זי"ע מח"ס "כסא רחמים" על הש"ס - אשר זכה לתורה וגדולה

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

במקום אחד, ויסד את בית הכנסת שנקרא על שמו "ישיבת רבי יצחק חוריי". שמה למדו גדולי תורה יומם ולילה, ומהם למד הנער השקדן ר' סאסי ומצא כר נרחב ממי לשאול את ספיקותיו.

ראה ר' יצחק את שקידתו הגדולה של הנער המחונן, ונתן דעתו עליו, והמריץ את חכמי הישיבה לטפל בו כל הצורך, וברבות הימים לקחו רבי יצחק חורי כחתן לבתו, והיה סמוך על שלחן חותנו ומתמיד בלימודיו. ברבות הימים, נתבקש רבי סאסי להרביץ תורה לתלמידים, ואכן זכה אז להעמיד תלמידים הרבה, ומהם אשר שימשו בעתיד כרבנים ודיינים, מרביצי תורה ומחברי ספרים נודעים. מרוב חשקו של רבי סאסי בתורה, היה מלמד לתלמידיו ביום ולומד לעצמו בלילה בהתמדה עצומה. חותנו, אשר חשש כנראה לבריאותו, ביקש להפסיק את מלאכת ההוראה לתלמידים, ולקח אותו בתור "מחזיק" בשבילו, שילמד תורת לזכותו, והוסיף לו בעד זה משכורת חודשית - כ"ששכר וזבולון", וזאת מלבד היותו סמוך על שולחנו. או אז התמסר רבי סאסי ביתר שאת לכתבת חיבוריו הגדולים, ועל שמו ולזכרו קרא את שם חיבורו: "זכות יצחק".

ראשית לימודו ינק מרבו הגדול הגאון הצדיק רבי כליפה עידאן - אביו של הגאון המקובל רבי משה עידאן. לאחר מכן, קיבל תורה והלכה אצל גאוני ורבני תוניס, יחד עם הגאונים הנערצים: רבי יצחק צדיקא, וגיסו - בעל אחות זוגתו - רבי מנחם מאזוז. רבותיו הגאונים - חכמי תוניס - נודעו בדורם לגאונים אדירים ואריות בתורה, ומהם קלט רבי סאסי את "העיון התוניסאי", ולאחר שליטש את השיטה הדק היטיב, הפיצו אותה ברבות הימים - הוא וידידיו הגאונים - בקרב תלמידיהם עד ששוב פשטה במרחבי ג'רבה.

וילך רבי סאסי הלך וגדל עד כי גדל מאוד ונסמך על ידי רבותיו לרבנות, ולימים, אף הוכתר והתמנה לשמש שם כדיין ומורה צדק. היה זה בשנת תרכ"ח, ויחד עמו נתמנה אז לדיין הגאון רבי נסים ביתאן. גאונו ובקיאותו הגדולה בתורה הביאוהו לעתים תכופות להתעמת עם חבריו הדיינים בפסקיהם בשאלות מורכבות, אלא שידו היתה על העליונה בוויכוחיו עם הדיינים בהלכה, מפאת עומק הבנתו הישרה והקולעת אל השערה וחריפותו העצומה. לימים, היה לאחד משלושת הדיינים המפורסמים ביותר בג'רבה, עד שעלה ונתעלה לכהן פאר כאב בית הדין. היה זה כאשר נפטר הרב"ד מקודש דק"ק ג'רבה - ה"ה הגאון רבי רחמים חדאד, בשנת תרס"א, ורבי סאסי נתמנה אז לרשת את מקומו.

את הנהגתו בקודש ניהל במסירות עצומה לבני קהילתו - מחד, ומאידך - החזיק בתקיפות ב"לא תגורו מפני איש", ורבות סופר בענין זה בפי יהודי העיר. כמו כן נודע אז בין קהל עדתו כפועל ישועות בקרב הארץ וכמלומד בניסים. מסיפורי הניסים והנפלאות שסופרו אודותיו בדורו ולדורות, מפורסם נס הצלתו באחת מלילות שבת קודש, אשר מיד לאחר שיצא מביתו כהרגלו, שב מיד ונמנע מלצאת עוד באותו ערב, לאחר שבא לפי הפסוק: "לך עמי בוא בחדריך... חבי כמעט רגע עד יעבר זעם". לקראת אור הבוקר נודע על רציחתם של שני יהודים שנפגשו בדרכם עם שודדים שהסתובבו בשכונתו של רבי סאסי באותה הלילה - ה"ד, והוא ניצול אז בחסדי שמים על ידי "נבואה קטנה" שניתנה בפיו.

כל ימיו ישב הגאון הגדול רבי סאסי מעתוק הכהן יהונתן בג'רבה, והרביץ תורה לעדרים כארבעים שנה, עד לפטירתו בשיבה טובה, זקן ושבע מעש, בהיותו כבן שבעים ושלש, ביום ערב שבת קודש, יום י"ט במרחשוון של שנת תרס"ה. בשכבו על ערש דוי, הספיק לראות גליון ראשון מספרו ברכת ה', ואף הספיק עוד לערוך לו הקדמה מליצית ומלאת חן, אלא שלא זכה לראות את הספר כשהוא יוצא מבית הדפוס כלול בהדרו, ואיננו כי לקח אותו אלקים. קינה מיוחדת נחרתה על מצבת קבורתו. לממלא מקומו בדיינות הוכתר אז תלמידו ובן אחיו - הגאון רבי ציון כהן יהונתן בעל ה"שערי ציון".

רבי סאסי היה - כאמור - הראשון שהפיץ בג'רבה את סגנון הלימוד הידוע ומפורסם בשם: "העיון התוניסאי", כפי שקיבל אותו מרבותיו הגדולים, והוא זה שהפך אותו לנחלת כלל הלומדים. כל חכמי ג'רבה וגלילותיה, שחיו אחרי רבינו סאסי מעתוק הכהן, היו מתלמידיו ומתלמידי תלמידיו. וכל מעשי תקפו וגבורתו הלא הם כתובים על ספר "ברכת השם", ב"מבוא" למהדורת תשס"ד שנדפסה מחדש בע"ה"ק ירושלים תובב"א. [וראה בספר "אנשי השם" - הרב שושן מאזוז - בערכו. וראה עוד בספרו "זכות יצחק" שם נדפס תקציר מתולדות המחבר, ע"פ הספר 'אור הלבנה', שנדפס בג'רבה בשנים תרצ"ז-תרצ"ח בערבית ובאותיות עבריות].

הגאון רבי סאסי הותיר אחריו את חיבוריו הנודעים לשם ולתפארת ולתהילה בעולם התורה בכלל ובפי כל יוצאי תוניסיה בפרט. מלאכת קודש ויגיעה רבתי השקיעו הרבנים הגאונים עורכי הספר מתוך כתבי יד קדשו, מאחר שהגאון המחבר

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

"השאיר אחריו את כתבי יד קדשו בלי סדר ומשטר, וללא מהדורא בתרא, ונעתקו ע"י כמה סופרים פשוטים, ומזה נמשך כמה חסרונות תיבות, והיה הדבר כמעט בלתי אפשרי להוציאם לאורה, עד שהוגהו מחדש על ידי תלמידי חכמים מופלגים... שהשתדלו ועיינו וביררו וזיככו את תורת רבם". ואלה המה חיבוריו בשמותם ולציונם:

ספר "ברכת ה'" - המכיל חידושים וביאורים על מסכתות ברכות וביצה וסוכה. נדפס בעיה"ק ירושלים בשנת פטירת המחבר ז"ע - שנת תרס"ה. בראש החיבור: "איגרת תנחומים על מות המחבר", מאת רבני ירושלים ותונס אל רבני ג'רבה. וכן: "חוקת עולם" - תקנת רבני ג'רבה על סידור הגט ונתינתו, שנעשו בהסכמת הגאון המחבר ובהסכמת רבנים שונים.

ספר "זרע דוד" - המכיל "מערכות בסדר אלף-בית מדברי רז"ל - ועל פיהם יבאר כמה כתובים מדרשים ומאמרי רז"ל, ויירושים, וילבושים" [דהיינו: "הדרנים"] על כמה מסכתות בדרך הדרוש. שאלות ותשובות, ציונים וחידושי דינים בארבע חלקי השלחן ערוך. הלכות נדרים, טור ושלחן ערוך, רמב"ם, ושאר פוסקים הראשונים. כללים בסדר אלף-בית מתוך ספרו "זכות יצחק", ועוד. בספר משולבים הגהות וחידושים בדברי המחבר שנכתבו ע"י המעתיקים והמגיחים. הספר נדפס בירושלים ובג'רבה, בין השנים: תרס"ה-תשי"ב, בהסכמותיהם של רבני טבריה ורבני ג'רבה.

ספר "זכות יצחק" - המכיל חידושים וביאורים על מסכתות: גיטין, נדרים, קידושין, כתובות, נזיר, ברכות, פסחים, ביצה, יומא, סוכה, ראש השנה, מועד קטן, חגיגה, בבא קמא, בבא מציעא, סנהדרין, מכות, עבודה זרה, שבועות, זבחים, מנחות, חולין, תמורה. חידושים על הרמב"ם וטור ושלחן ערוך, כללי ש"ס ופוסקים על סדר אלף-בית שנלקט מספרי המחבר ומכתב יד קדשו. [לאחרונה נדפסו הוספות מחידושי מכתב יד קדשו שנשמטו מספרו]. הספר נדפס בג'רבה, בין השנים תרפ"ח-תשכ"ד, בהסכמת רבני ג'רבה.

מיוצאי חלציו של רבי סאסי מעתוק הכהן נודעה במיוחד בתו המופלאה הצדקנית הרבנית המלומדת מרת מזל ["זאלו"] ע"ה, אשת חיל עטרת בעלה הגדול הגאון רבי יעקב הכהן יהונתן בן גאתו - מחבר ספר "זרע יעקב", [נדפס בג'רבה בשנת תרח"צ, וראה אודותיו בספר "מלכי תרשיש" בערכו]. בספר מובאים חידושים רבים "מפי השמועה", כאשר הכוונה לחידושים ששמע מפי זוגתו המלומדת - בתו של רבי סאסי - שהיתה בקיאה בש"ס וזכתה לחדש במפרשי הש"ס כחידושי המהרש"א וכדומה. תחילת לימודה היה כאשר הצטרפה ללימוד אביה הגדול כאשר הגה בתורה עם אחיה הנער הצעיר, אשר לימים שם פעמיו למסחר. בשל צדקותה וקדושתה נהגה להתעטף בטלית ובתפילין בעת תפילתה. בערוב ימיה עלתה לארץ הקודש, ובשל זקנותה הרב כאשר התקשתה כבר להגות בגמרא, עסקה בקריאה בספר הזוהר הקדוש ובאמירת תהילים. מפיה קיבל תורה גם בנה הגדול - נכדו של רבי סאסי - הגאון רבי ציון הכהן בן גאתו רבה של העיר זוארה אשר בטרפולי.

**מתכבדים אנו להעלות כאן רישום נוסף שערכנו בס"ד.
 נודה לכם ידידים יקרים הי"ו על כל פיסת מידע נוסף
 ו/או מקורות נוספים - בס"ד. ישר כחכם ותשואות חן.**

רבי צבי הירש הלוי הורוויץ - אב"ד ור"מ דק"ק פרנקפורט

מחבר: "לחמי תודה" ו"מחנה לוי"

[תקו - תקעז]

הגאון הנודע רבי צבי הירש הלוי הורוויץ - אב"ד ור"מ דק"ק פרנקפורט - בעל ה"מחנה לוי", נולד לאביו הגאון הקדוש הנודע בעל ה"הפלאה" זי"ע, בסביבות שנת תק"י. שמו הטוב נקרא עליו על שם ראש המשפחה - אבי אביו - הגאון הקדוש רבי צבי הירש הלוי הורוויץ - אב"ד דק"ק טשורטקוב זי"ע, והוא בנו של הגאון הקדוש רבי מאיר הלוי איש הורוויץ - אב"ד דק"ק טיקטין - הנודע בדורו בשם "מהר"ם טיקטין", שהיה מבני בניהם של גדולי משפחת "הורוויץ" החשובה והמיוחסת, אשר על פי מסורת אבותיהם משתלשלת יחוסם ועולה למעלה בקודש - בן אחר בן - עד רבינו זרחיה הלוי בעל המאור, שהיה מבני בניו של שמואל הנביא ע"ה.

זקינו של ה"מחנה לוי" - אבי אביו - הגאון רבי צבי הירש הלוי מטשורטקוב, שנתפרסם ביותר על שם שני בני היצהרי - הלא המה האחים הגאונים הקדושים המפורסמים הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע ומשנהו בעל ה"הפלאה" מפרנקפורט זי"ע, כיהן כרב ואב"ד בק"ק זבארוב, ולאחר מכן - בק"ק טשורטקוב. ר' צבי הירש - שנודע בדורו כגאון עצום וכאיש קדוש - נפטר ביום ט"ו לחודש מרחשוון שנת תקי"ד, ומנו"כ בטשורטקוב.

על גבי מצבתו של ר' צבי הירש מטשורטקוב העלו בני קהילתו לזכרון תוקף קדושתו וגדולתו, וזו תואר נוסח מצבתו: "מה נורא המקום הזה, שנגנו בן מזה בן מזה, מורינו ורבינו בוצינא קדישא, שמו הקדוש עטרי"ת צבי בהגאון מוהר"ר מאיר הלוי איש הורוויץ". טרם הסתלקותו הבטיח ליוצאי חלציו אשר יבואו על קברו בכל עת צרה וצוקה, שהוא יענה להם כמו בחיי חיותו. [מפורסם בישראל הוא הסיפור המופלא על עושרם האגדי של משפחת רוטשילד לדורותיהם, אשר ראש המשפחה נתברך בעשירות על ידי רבו - ר' צבי הירש מטשורטקוב - לדורי דורות לו ולזרעו אחריו].

אבי ה"מחנה לוי" מפרנקפורט - ה"ה הגאון הקדוש רבי פינחס הלוי הורוויץ מפראנקפורט בעל ה"הפלאה" זי"ע, היה אחיו של הגאון הקדוש הרבי ר' שמואל שמעלקא הלוי הורוויץ מניקלשבורג זי"ע, ובנו של הגאון הקדוש רבי צבי הירש הלוי איש הורוויץ אב"ד דק"ק טשורטקוב. בעל ה"הפלאה" - שהיה מתלמידי המגיד הגדול הרה"ק רבי דוב בער ממעזריטש זי"ע, קיבל את תורתו בנגלה מפי אחיו הגדול הגאון רבי נחום הלוי הורוויץ. תלמידיו המובהקים והנודעים של ה"הפלאה", הוא הגאון הקדוש המפורסם רבי משה סופר - בעל ה"חתם סופר" זי"ע.

אביו - הגאון בעל ה"הפלאה" - כיהן תחילה כאב"ד דק"ק ויטקוב. משם, עבר לכהן פאר כאב"ד דק"ק לכוביץ שבליטא. לאחר נידודים נוספים עלה ונתעלה בשנת תקל"ב לשמש כאב"ד דק"ק פראנקפורט, שם עמד בתוקף ובעוז על משמר הדת. שם גם ניהל ישיבה גדולה, בה הרביץ תורה לתלמידים במשך שלש ושלשים שנות רבנותו, עד לפטירתו בהיותו כבן ע"ד שנה, ביום ד' לחודש תמוז, שנת תקס"ה, ושם מנו"כ. ספריו נפוצו בקרב בית ישראל, ועל שמם נקרא לדורות עולם: בעל ה"הפלאה". והם: ספר הפלאה - על הש"ס בכלל - ומסכת כתובות

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

בפרט - בשם: ספר "כתובה", ספר "המקנה" - על מסכת קידושין. ספר "פנים יפות" - על התורה, [תהלים, הגדה של פסח, ועוד]. ספר "גבעת פינחס" - בהלכה, "תוכחת מוסר" - נגד תרגום התורה לגרמנית, "נתיבות לשבת" - על שו"ע אבן העזר.

ושם אמו של הגאון בעל ה"מחנה לוי" - הרבנית המיוחסת מ' רחל דבורה ע"ה, [שנפטרה ביום שמיני עצרת - כ"ב בתשרי שנת תקנ"ב, ומנו"כ בפראנקפורט], שהיתה בתו של הגאון רבי יואל היילפרין - אב"ד דק"ק לעשנוב, [והוא אחיו של הגאון הקדוש רבי דוד היילפרין - אב"ד דק"ק אוסטרצה, שהיה תלמידו של מרן הבעש"ט זי"ע, וזקינו של הרב הקדוש רבי מנחם מנדל מקאצק זי"ע]. וראה בהקדמת הגאון בעל ה"הפלאה" ל"שבת אחים" מדברי האב הגדול על אודות זוגתו ובית חותנו, ואלה דבריו שם: "עד אשר הביאני לנח אפריון יום חתונתי באיתי לנח קודש בית חותני הרבני המופלא המנוח ענף עץ אבות מהור"ר יואל ז"ל היילפרין יזכרוהו ה' לטובה, אשר קבע בית תלמודי אשר לא יחסר לי כל טוב, ולמדתי שם אצל כבוד אחי הגדול מ"ו הרב הגאון מהור"ר נחום הלוי ז"ל ערך שנה, והוא הרגיל אותי למיגרס ולעיוני והשפיע עלי מחכמתו המרובה". עכ"ל.

בהגיעו בעל ה"מחנה לוי" לפרקו, נשא לאשה את זוגתו הראשונה - אם ילדיו - הרבנית הצדקנית והמיוחסת מ' שרה ע"ה, שהיתה בתו של הגביר הנודע רבי אברהם יקותיאל זלמן הכהן פערליס רפפורט מבראדי. חותנו אשר היה ממיוחסי כהונה - ממשפחת "רפאפורט" המיוחסים לעזרא הסופר, נודע בפי בני דורו על שם אמו - הרבנית מ' פערליס ע"ה, אשר ילדה אותו באורח פלא.

חותנו - ר' זלמן פערליס - היה חתנו של הגאון רבי מנחם מאניש מרגליות מזאלקאווא, מחכמי הקלויז בבראד, בנו של הגאון רבי יצחק מרגליות - אב"ד דק"ק יאברוב, בנו של הגאון רבי אליעזר מרגליות - אב"ד דק"ק פאטיק, שהיה חתן חתנו של המהרש"א, ומבני בניו של הגאון הקדוש רבי מנחם מנדל מרגליות - אב"ד דק"ק פרעמישלא. זוגתו של ר' מנחם מאניש, ה"ה הרבנית מרת הינדא ע"ה, היתה בתו של הגאון הקדוש המפורסם רבי אלכסנדר סנדר שור - בעל ה"תבואות שור" מזאלקאווא זי"ע, ומצאצאי גדולי ארץ: המהרש"א, המהר"ם מלובלין, הרמ"א, המגלה עמוקות, המהר"ם פאדווה, והשר הנודע רבי שאול וואהל, ולמעלה בקודש.

תורה וגדולה נתאחדו על שלחן חותנו של ה"מחנה לוי" - ה"ה ר' זלמן פערליס, והוא עצמו נמנה בין חכמי הקלויז דבראדי. מרן הבעש"ט זי"ע העיד על רוב צדקותיו ונדבת לבבו המפורסמת, ועל ביתו הפתוח לרווחה לכל דל ונצרך, וקרא עליו את המקרא הזה: פז"ר נתן לאביונים - נוטריקון ר' זלמן פערליס. שם, סמוך לשלחן חותנו, שקד הגאון בעל ה"מחנה לוי" על התורה ועל העבודה יומם ולילה, עד שלימים נקרא לשוב לעיר מולדתו, ולעמוד לצדו של אביו הגדול בעל ה"הפלאה" ולסייע לו בהנהגת הישיבה.

לימים, עלה ונתעלה כאשר נקרא למלא מקום אביו הגדול כ"ריש מתיבתא". היה זה באחרית ימי אביו הגאון הקדוש ה"הפלאה" זי"ע, כאשר נחלש ביותר, או אז העביר את ראשות הישיבה לבנו ממלא מקומו הגאון רבי צבי הירש בעל ה"מחנה לוי", ובאותה שנה - לאחר ששימש בעל ה"הפלאה" במשך ל"ג שנים כרבה של פרנקפורט וכאב בית הדין - ביום ד' לחודש תמוז שנת תקס"ה, השיב נשמתו הטהורה ליוצרה, ואת מקומו מילא בנו ה"מחנה לוי". [וראה הספדו ב"לחמי תודה" עמוד קפ"ב, מיום ראשון - כ"ד בתמוז. אגב. ההערכה העצומה של בני ק"ק פראנקפורט לשמו ולזכרו הטהור של רבם הגדול - בעל ה"הפלאה" זי"ע - אביו הגדול של רבי צבי הירש, ניכר ביותר בתארים המופלגים והבלתי שגרתיים שהעלו לזכרון בספר הזכרון של קהילת פרנקפורט].

עם פטירת אביו הקדוש בעל ה"הפלאה" זי"ע, קיבל הגאון בעל ה"מחנה לוי" גם את אדרת הרבנות ונקרא על ידי בני קהילתו לכהן פאר גם כרבה של ק"ק פראנקפורט. שם שימש ה"מחנה לוי" ככהונה גדולה, ביד רמה, עד לפטירתו בשיבה טובה בכפר בוקנהיים, ביום כ"ז לחודש אלול - במוצאי שבת קודש - שנת תקע"ז, ולאחר שהושג רשיון להשיבו לעירו למחרת פטירתו, היתה מנוחתו כבוד שם בפרנקפורט ביום שני, לאחר שנשפד כהלכה בבכי ובאבל כבד על ידי ראשי הקהילה חברי בית הדין דק"ק פרנקפורט.

בעלותו הרמה לכהן פאר בעיר הגדולה לאלקים - עיר ואם בישראל - פרנקפורט אשר על נהר מיין במדינת גרמניה, הקים שם הגאון הגדול רבי צבי הירש הלוי בעל ה"מחנה לוי" זי"ע תל תלפיות, והעמיד תלמידים הרבה

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

בישיבתו הרמתינה אשר יסודתו בהררי קודש על ידי אביו הקדוש בעל ה"הפלאה" זי"ע. בימים ההם "נתעלה אדונינו מורינו ורבינו הרב הגאון המפורסם המחבר נר"ו - ה"ה הגאון בעל ה"מחנה לוי" - במחנה ישראל, בקהלה המפוארה, מקום איתן התורה, ק"ק פרנקפורט דמיין יע"א, והשפיע בישיבתו הרמה מזיו יענת חכמת תורתו, בפלפול וסברה ישרה, ערוכה בכל ושמורה".

[מלשומו של הרב "המגיה" בדברי ה"התנצלות" אשר בראש חיבורינו, הבא על החתום שם: "דברי העומד על משמרתו - משמרת הלוי, נרצה לעבודת ה', הק' אברהם בן לאאמ"ו המנוח מהור"ר צבי הירש שפיץ סג"ל ז"ל. וראה עוד בתולדות המחבר שנדפסו בראש ספרי "הפלאה" עיי' מכוון "המאור", אשר משם שאבנו גם תוכן למאמרינו. וראה בספר הזכרון לקהילת פרנקפורט - ה"ה ה"פרנקפורט ממור-בונד", עמוד מ', אודות פטירתו של ה"הפלאה", ואודות בנו בעל ה"מחנה לוי"].

את חידושי תורתו אשר זכה להם בגאונותו המופלגת ושקידתו העצומה, העלה רבי צבי הירש מפרנקפורט על הכתב בחיבוריו העמוקים והגאוניים, הלא המה: ספר "מחנה לוי" - על מסכתות הש"ס - שנדפס באפיבאך בשנת תקס"א. [שם העלה שיר מיוחד אשר חתם עליו את שמו ישר והפוך]. ספר "לחמי תודה" - "והוא חלק שני מספר מחנה לוי" - חידושי הלכות ואגדות - [דרושים לשבתות מיוחדות, הספדים, "דברי הלכה שאמרת לפני ישיבתנו הרמה בכל שלשה רגלים", ו"חידושים וחילוקים שהעליתי בלימוד הישיבה בין הפרקים", ו"מילי דאגדתא" - שנדפס שם בשנת תקע"ו. ספר שו"ת "חומר בקודש" - שנדפס בזאלקווא בזאלקווא בשנת תרל"ו.

כמו כן, באחת המהדורות של ספרי ה"הפלאה" של אביו הגדול, [שנדפס בלבוב בבית הדפוס של ראז"ו סאלאט, בשנות תרנ"ז-תרנ"ח], נוספו שם חידושים על מסכת שבועות מתוך חיבור בכתב יד בשם: ספר "שפת אמת" - ה"ה אחד מחיבורי בנו הגאון בעל ה"מחנה לוי" ששרדו בכתב ידו וטרם באו בדפוס, ונמסרו למו"ל על ידי נכדו - הג"ר שמואל שמלקא רוקח מלבוב. יש לציין שבהקדמת הספר "לחמי תודה", מזכיר המחבר את חיבורו זה ואת חיבוריו הנוספים שבכתב יד, ה"ה: "מקצוע בתורה" - על הלכות שבועות. "הלכתא רבתי" - חידושי הלכות. "ברכת התורה" - על תורה ונו"כ.

העלאת חיבוריו על מזבח הדפוס, החלה עוד בחיי אביו הגדול, וכפי שמציין בראש חיבורו - ספר "מחנה לוי", המכיל: "חידושים נחמדים, על סדר הש"ס מיוסדים, אשר חיבר הרב הגאון המפורסם החר"ץ והבקי מוהר"ר צבי הירש הלוי נר"ו, בן הרב הגאון האמיתי המפורסם מופת הדור נר"ו". ושם הוא מספר בראש הספר על נטילת רשות מאביו הגאון בעל ה"הפלאה" להביא את חידושיו בדפוס, ואף לצרף מהם לחידושי אביו. ואלה דבריו בראש ה"מחנה לוי":

"תהילות ה' אמלא פי, אשר הפליא חסדו עמדי, מיום עמדי על דעתי, להתענג בדשן נפשי, וליהנות מזיו אור התורה של כבוד אאמ"ו הנשר הגאון האמיתי מופת הדור המפורסם בכל קצוי ארץ לשם ולתהלה נר"ו, וביותר הפליא חסדו לי לראות ולברך על המוגמר - שניות מדברי סופרים, חיבור לטהרת הקודש של כבוד אאמ"ו הגאון נר"ו, ושאלתי רשות מכבוד תורתו להעלות על הדפוס חידושים ערבים ונחמדים ממה שחנני ה', להיות סניף להיזכר לטובה אהבתו וחיבתו אלי, ב"מחנה לוי" אשר הכינותי, ומה מאוד ערבה עלי שיחי, וה' ברחמיו יעזרני להגות ולעסוק בתורתו בכל כחי, ויעלה נא אמרי לרצון ריח ניחוחי". [עכ"ל].

במלוא עוזו והדרו וביד רמה ניהל הגאון רבי צבי הירש את "הקהילה הקדושה הזאת, ישמרה הקל, אחת היא לאומתה, אין בכל העולם זולתה".... [כפי שהטיב להגדירה תלמידו הגדול של אביו - ה"ה בעל ה"חתם סופר" זי"ע - בתשובותיו, חלק ז' סימן טו'], היא העיר הגדולה אשר עליה התבטא האב עצמו - בעל ה"הפלאה" - בהקדמתו למסכת כתובות, בהערצה מופלגת: "ומצאתי את שאהבה נפשי, פה קריה נאמנה, חכמים וסופרים, המה הגיבורים הצלולים במים אדירים, ועדר הרחלים, פרי הילולים, יופי מכלולים, ישיבה חשובה ונשגבה, מלאי דעת, חדודי מלעתת, בחיבה יתירה נודעת, הרימותי ידי לה' אשר לא עזב חסדו ואמתו ממני בזכות אבותי הקדושים לתקוע יתד במקום נאמן, קרן בן שמן, מלא כרימון, ולישב על מכוון שבת רבותינו ז"ל הגדולים וגבוהים עד שמי ארץ".

נפתלי אהרן וקשטיין
המאגר העולמי לכתבי היוחסין / ויתילדו
רבי ינאי 56/12 אשדוד
טלפון: 08-8679877 / פקס: 076-5-104905
דוא"ל: vekshtein@bezeqint.net

בין חיבוריו של בעל ה"הפלאה", צירף האב הגדול קונטרס בשם "שבת אחים", ובפתיחת הספר מרחיב הגאון המחבר בטעם חיבור הספר וקריאתו בשם זה. אחת מהם היא, מאחר שהם מכילים בתוכם גם חידושי תורה משני בניו גם יחד. ואכן, בספר זה - ובחיבוריו הנוספים - צירף בעל ה"הפלאה" גם חידושים על הש"ס מבניו הגאונים, ה"ה: בנו הגדול - רבי צבי הירש - בעל ה"מחנה לוי", ואחיו - הגאון רבי מאיר יעקב הלוי הורוויץ מפראנקפורט, שהיה חתנו של בעל ה"בנין אריאל" מאמשטרדם - בן בתו של ה"חכם צבי" זי"ע, ונפטר בדמי ימיו - בן כ"ו שנה, ושרידים מחידושי נקבצו ובאו בספרי אביו הגדול ואחיו הנ"ל.

כמו כן, באו בחיבוריו של הגאון בעל ה"הפלאה" מתורתם של חתניו הגדולים, ה"ה: א' - חתנו, הרה"ק רבי אברהם חיים מזלאטשוב - בעל ה"אורח לחיים" זי"ע - אב"ד דק"ק זלאטשוב, מגדולי תלמידי המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע והרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע ואחיו בעל ה"הפלאה", ורבי יחיאל מיכל - המגיד מזלאטשוב זי"ע. בזיווג שני, חתנו של הרה"ק רבי ישכר בער - אב"ד דק"ק זלאטשוב - בעל ה"בת עיני" ו"מבשר צדק". ב' - חתנו, הגאון רבי צבי יהושע הלוי הורוויץ - אב"ד דק"ק טרייביטש, בנו של הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע.

וכאן המקום לציין, אשר חידושי תורה רבים מבעל ה"הפלאה" זי"ע, מקורם בספרי צאצאיו ובני משפחתו, ובמיוחד - בספרי בנו הגדול - תלמידו וממלא מקומו - ה"ה הגאון בעל ה"מחנה לוי". [מהם, גם בספר "נזיר השם" - לאחיו הגדול הגה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, ובספרי תלמידו הגדול בעל ה"חתם סופר" זי"ע, ועוד].

מצאצאי הגאון בעל ה"מחנה לוי" מפרנקפורט, ידועים לנו: א. בנו, הגאון רבי יעקב יהושע הלוי הורוויץ - אב"ד דק"ק זלאזיץ, חתנו של הגאון המפורסם ר' אפרים זלמן מרגליות מבראד - בעל ה"מטה אפרים". ב. בנו, הגאון רבי שמואל שמעלקא הלוי הורוויץ מלבוב - אב"ד דק"ק בריסק. ג. בנו, הגאון רבי דוד יהושע העשיל הלוי הורוויץ - אב"ד דק"ק פלאס ופרוינקירכן, חתן הגאון הנודע רבי אלעזר קאליר - אב"ד דק"ק רעכניץ - בעל ה"אור חדש". ד. בנו, הגאון רבי יואל הורוויץ מבראד, [בנו הוא ר' יצחק הלוי מבראד המביא לבית הדפוס בראשונה את שו"ת "גבעת פנחס" של זקינו בעל ה"הפלאה". ה. חתנו, הגאון רבי ישעיה הורוויץ מטיקטין. ו. חתנו, הגאון רבי משה ב"ר שמחה כ"ץ רפפורט - אב"ד דק"ק פודהייץ.

לסיים, מן העניין לציין אודות חידושי והגהותיו של הרבי בעל ה"מקור ברוך" מסערעט-וויזניץ זצ"ל, בשולי ספרי ה"לחמי תודה". הרבי, היה רגיל ובקי ביותר בספרי ה"מחנה לוי" בכלל, ובספר "לחמי תודה" בפרט, והגה בו רבות - ככל אחיו הקדושים האדמו"רים לבית וויזניץ בני ה"אהבת ישראל" מוויזניץ זי"ע. וכך סיפר תלמידו - הגר"מ שטרן אב"ד דק"ק מירון: "הספר 'לחמי תודה' כולל דרושים נפלאים, ובשהותו בביתי לנופש, היה הרבי מבקש ממני את הספר ולומד בו הרבה. שאלתי את הרבי מה ראה ללמוד בספר הזה, והרבי השיבני: לפני הצרות זכרתי בעל פה את כל הש"ס על העמוד. משתכפו הצרות, נתמעטו הלבבות, ואינני יודע אם אני זוכר עדיין את כל הש"ס. היות ובספר 'לחמי תודה' יש פלפולים נפלאים, בהם הוא מביא מכל חלקי הש"ס, אולם אין בספר מראי מקומות, על כן אני מציין מראי מקומות לכל מאמרי חז"ל, וכך הנני בוחן את עצמי אם אני זוכר. בלמדו ב'לחמי תודה', רשם הרבי הערות בצידי הגליונות. אח"כ נתתי את הספר במתנה לרבי, ולעצמי רכשתי ספר חדש".

ואכן, הרבי היה הוגה בספר זה רבות. אף לעת זקנתו וחולשתו, כשתקפוהו לרוב כאבי ראש עזים שהיו תדירים אצלו, ולא היה יכול להתרכז בלימוד בעיון, היה נוטל לידו את הספר והוגה בו, כשהוא מציין בשולי הגליון מראי מקומות למכביר מהתנ"ך, הש"ס והמדרשים. קרוב לשליש מן הספר מלאים בהגהותיו המרובות בכמותם, אשר נרשמו על ידו בעל פה ועל פי הזכרון, ומקיפות את כל חלקי התורה, מתנ"ך ועד זוהר הקדוש, תלמוד בבלי וירושלמי ומדרשי חז"ל, בהיקף עצום, כאשר בזאת "הוקל" לו במעט... [השתמרה עדות מדהימה לכך, במכתב לאחד ממקורביו החשובים בשנתו האחרונה, כאשר הלה ביקש מהרבי לסייע לו בענין חשוב, וכאשר ביקש הרבי להשיבו שמן הנמנע ממנו לעסוק בכך עקב אפיסת הכוחות, ביטא זאת בלשון רמז: "לי אי אפשר, כי עוסק אני עכשיו בלחמי תודה"...].

בין אדירי התורה שהאירו את שמי היהדות בתוניסיה, נודע שמו של הכהן הגדול "איש חי ורב פעלים, רוכב בהגיוני התורה על כנפי נשרים, גבר חכם בעוז, נר ישראל וקדושו, ה"ה הרב הגאון המובהק כבוד קדושת שם תפארתו" מוהר"ר רפאל שלום חי הכהן - אשר שימש בקודש כרב ומורה צדק לעדתו וריש מתיבתא למופלגי תורה ויראה ב"עיר ואם בישראל" - תוניסיה [תונס], ומחבר הספר "תפארת בחורים" על הש"ס.

חיבורו של ר' רפאל שלום - הספר "תפארת בחורים" שלפנינו - מכיל חידושים וביאורים נפלאים ומתוקים על כמה מסכתות בש"ס, והן: בבא מציעא, מכות, שבוועת, ראש השנה, מועד קטן, תענית, סוכה, מגילה, תמיד, קינץ. בהקדמתו מזכיר המחבר חלק נוסף של החיבור: "ומה' אשאלה עזר לחזות גם נועם מחברת השנית אשר עדן בכתב". את חיבורו ערך המחבר בשחרית ימיו ממש, כאשר הוא מציין שם בראש דבריו: "הן אני בראשית אביב חלדי".

הספר נדפס לראשונה בליוורנו בשנת תרל"ז, לאחר שקיבל את הסכמותיהם הנלהבות של הרבנים הגאונים הקדושים המפורסמים בדורם, רישי מתיבתא ויושבי על מדין, הלא המה: הגאון ר' אברהם חגי'אג' מתוניס, הגאון ר' אברהם אשכנזי מרבני ירושלים, הגאון ר' דוד בן שמעון מרבני ירושלים, הגאון ר' אליהו חי בורג'יל מתוניס, הגאון ר' אברהם ב"ר משה אבוקארא מתוניס, הגאון ר' אברהם טולוסא מרבני ליוורנו, הגאון ר' אליהו בן אמוזג מרבני ליוורנו, ו הגאון ר' ישראל קושטא מרבני ליוורנו. ותהי ראשית הדפסת החיבור - ככתוב בשער החיבור - בחודש אלול של שנת תרל"ו.

"יין ישן בקנקן חדש"!! כך ראה המחבר את תוכן ספרו "תפארת בחורים", המציין בהקדמתו: "על זה יאמר קנקן חדש מלא ישן. משום כך לא עלה על דעתו תחילה כלל להדפיס את חידושי, ולא עשה זאת אלא לאחר שהפצירו בו מאוד על כך. וגם אז, לא הסכים להדפיס אלא רק את חיבורו על הש"ס, משום ש"אין יוצא מספרי להורות משפט מה יעשה ישראל, לכן לא פניתי ליישרו ביתר עז, והנחתיו כאשר הוא, וידי לא תהיה בו, זולתי איזה מקומות נער יכתבם..."

***

איזהו מקומן של שבחי הגאון המחבר רבי רפאל שלום חי הכהן מתוניס - למדנו בדברי המסכימים, ומדבריהם למדנו שהגאון המחבר שימש בהוראה בעיר מגוריו, והיה דין מובהק לעם ה' - עם אשר שואל ומבקש דבר ה' זו הלכה, ויהי להם ר' רפאל שלום לרב ולמורה - יורה יורה ידן ידן. ככל הנראה, לאחר שישב שנים מספר על כסא ההוראה בכמה מקומות בערי תוניסיה, קיבל את עטרת הרבנות של "עיר תהילה צפאקס יע"א", ושם הרביץ תורה לתלמידים מלבד היותו יושב על דין ודן דין אמת לאמתו.

הגאון הנודע בצדקתו ובקדושתו רבי אברהם חגי'אג' אב"ד ור"מ תוניס מוסר בהסכמתו אודות הגאון המחבר, ה"ה ה"איש אשר המלך חפץ ביקרו, יראת ה' היא אוצרו, הכי אמר מר אשרי מי שעמלו בתורה, ובתורת ה' חפצו. ותחל רוח אלקים במחנה ד"ן לפעמו, ד"ן ידן עמו, למרבה המשרה... דיינא דנחית לעומקא דדינא, עמו תושיה, פותח שערים בתבונה, מנקיי הדעת רב פנינים, אב בחכמה ורך בשנים, הבן יקיר לי עיני ולבי, אף רוחי בקרבי, מעלות השח"ר ולילה כיום יעיר טוב שחר"ה, מר ניהו רבה הרב המובהק, ואח לברק, כמהר"ר רפאל שלום חי הכהן נר"ו".

בהמשך דבריו, הוא מזכיר שנית את תפקידו כדיין בעירו: "רב כהן צדק דיתב ביני דנ"י, וכמו השח"ר עלה על כסא ההוראה". והוא מפליג בתיאוריו אודותיו: "צדיק מושל, ואין בשפטיו כושל, למשפט ולגבורה..." "המלאך רפאל בחלו נר"ו, ה' נצב עליו לשומר, ועליו יציץ נזרו".

גם הגאון המופלא ר' אברהם אשכנזי - ה"ראשון לציון" בירושלים עיה"ק, מציין עליו בהסכמתו: "יורה יורה ידין ידין". ויוסף אברהם ויכתוב שם לאמור: "תפארת גדולת מעלת תהילת האי מאי דקמן, אספקלריא המאירה מאריה דהאי ספרא צנצנת המן, חכם לבב ית'ר חוב'ב חסד ואמת מן, דין הדר נהדר בקודש וכבוד והדר מעלת הרב הכולל אור גולל מפרי עץ הדעת סיני ועוקר הרים בקי בחדרי תורה, דיינא דנחית לעומקא דדינא ליהודים היתה אורה, משים לילות כימים דעסיק באורייתא תדירה, כמוהר"ר רפאל שלום חי הי"ו - חר"ש חכם - והוא כהן עליון".

את חיבורו הוא מכנה: "מנחת מרחש"ת"... כנראה ע"ש הרמז בו: תורת מ'והר"ר ר'פאל ש'לום חי'. ולא נח דעתי דר' אברהם עד שהוסיף מילין יקירין: "האדם הגדול בענקים, רב המקום מופלא שבסנהדרין כולו מחמדים וכוחו ממתקים, דפליג ליה רביה יקרא מעד בגדלו לספירת תפארה דולה מים עמוקים". והוא מעיד: "וגם אני שמעתי מפום רבנן שלוחי דידן מספרים תהילות, מעשה חר"ש כה"ן בעבודתו כצאת בשמש בגבורתו מעלות השח"ר לרבות את הלילות".

מעניין, שמעין עדות זו, מעלה גם הגאון המובהק רבי דוד בן שמעון - "צוף דב"ש נרו" - בהסכמתו: "וגם אני שמעתי מהני שלוחי דרחמנא קול המקיים את התורה ויט שכמו לפום חורפיה רובץ בין המשפטים, כרכא דכולא ביה עפיה שפיר ואנביה ח"י ומלא שלי"ם הוא ושלימה משנתו מאיר כשמש בצהרים".

את תשובותיו בהלכה, ערך הגאון המחבר בחיבור נפרד, וזה שמו הטוב אשר העניק לו מחברו: "שאלות ותשובות משיב שלום". אין לנו ידיעה אם הספר נדפס אם לאו, מאחר שככל הידוע לנו הספר לא מצוי עמנו כיום הזה. מלבד שהמחבר עצמו מזכיר את ספר תשובותיו הנ"ל, מצאנו לו איזכורים גם בדברי המסכימים.

לך נא ראה בהסכמת הרבנים דק"ק ליוורנו אשר ערכו לכבוד המחבר "הרב הגדול מעוז ומגדול כמוהר"ר רפאל שלום חי הכהן נר"ו יאיר אשר ישב על כסא ההוראה בכמה מקומות לרעות ביעקוב"... ואשר "אור תורתו זורחת בעיר תהלה צפאקס יע"א"... והנה "הראנו ידו הנפלאה בספריו אשר כתב, הלא הם: ספר 'תפארת בחורים', וספר 'משיב שלום' - שמדפיס כעת". [חתומים שם הגאונים: הצעיר אברהם טולוסא ס"ט, הצעיר אליהו בן אמוזג ס"ט, הצעיר ישראל קושטא ס"ט].

***

ראוי לציון במיוחד הוא "מכתב תעודה" המעניין שנדפס בראש הספר, מאת "גאון בירת ממלכת פרוסיה" - כלשון המחבר, ה"ה הגאון הנודע רבי עזריאל הילדסהיימר מברלין זצ"ל. בשלהי המכתב, מוסיף המחבר דברים והוא מציין שם: "וכבר נשאתי ונתתי בכל דברי הגאון מברלין הנ"ל, וכעת עומד בדפוס בספרי הקטן 'משיב שלום', אך העתקתי דבריו פה, סעד לדברים הנאמרים באמת בהקדמתו", כאשר כוונתו לדברי הגאון מברלין במכתבו המשבח את אופן לימודם.

והדברים נזכרים גם בהקדמת המחבר, שם הוא משבח את חכמי ורבני העיר תוניס אשר עוסקים בעיון התלמוד, ואשר עבורם הוא חיבר את ספרו, [ולא עבור אלו אשר מחפשים את פגמי זולתם... "לא לשונא לפרוק, ואוהב לטעון, בסודם אל תבוא נפש"י"...]. הוא משבח שם את סגנון לימודם בשכל הישר, בחסותו ובהדרתו של "מלכם בראשם, אבינו מלכנו, גאון עוז ישראל, פאר הגאונים, אביר הרועים, במדעו תהומות תושיה נבקעו, ואין חקר לקצה תבונתו, נ"י ע"ה פ"ה, אור עולם ומשוש תבל, אחד היה אברהם, יחיד בדורו, מופת הדור והדרו, מורינו ומאורינו ועטרת ראשינו כקש"ת כמוהר"ר אברהם ח'גיא נר"ו לעד יאיר, אל יחסר לעולם מלכו אברהם בראש יציץ נזרו".

מכתבו של הגאון מברלין פותח בפנייתו אל הגאון המחבר: "איש חי ורב פעלים, רוכב בהגיוני התורה על כנפי נשרים, גבר חכם בעוז - ישמרהו שומר ישראל, נר ישראל וקדושו, ה"ה הרב הגאון המובהק כקש"ת מה"ו רפאל שלום חי הכהן נר"ו יאור כאור בהיר".

בהמשך מתייחס הגאון לפסק הדין שהעלה המחבר מתוך דברי הש"ס והפוסקים ואשר עליו הוא ביקש את הסכמתו של הגאון, לאחר שהוא מתבטא בעוז ותעצומות בעד פסק דין זה, הוא מסכם את דבריו במילים אלו: "וכמעט אני אומר עם אביי ורבה (ב"מ ל"ו ע"ב), כל דיינא דלא דן כהאי דינא - לאו דיינא הוא"...

הגאון מברלין מתנצל על הקושי להשיב לו בהרחבה בכתב, והוא מטעים: "אכן, כאשר אינני למוד בכתבת משיט' של אדוני, ולהיפוך - בוודאי אדוני איננו למוד בשלנו, וקשה לי מאוד לכתוב כל כך בכתב אשורית"...

כאשר הגאון מברלין מבקש לציין את דברי ה"קצות" בקשר לדיון שבמכתבו, הוא כותב למחבר: "והנה בגלילנו

ובאמצעותנו יש אחרון מפורסם מאוד, העמיק הרחב על כל חושן משפט, ושם הספר הוא 'קצות החושן', והני"ל נבנה על הצעתו והוכחתו כאן - בסוף סימן ק"ד, ואם הספר איננו תחת ידו, ימחול להודיענו באיזהו שורות בכתב אשורית"....

את מכתבו מסיים הרב מברלין בידידות ובהערכה עצומה: "קנצי למילי, ואסיים באמירת חיים ברכה ושלוש, שלום גופו ותורתו, ושמחת החג הבא עלינו לטובה. ידידו מכבדו ומוקירו כערכו הרב. הצעיר עזריאל הילדעסהיימער".

***

כשם שחסרים לנו פרטים ביוגרפיים על המחבר עצמו, כך אין אנו יודעים כמעט מאומה אודות בני משפחתו וצאצאיו אחריו. אביו, הגאון רבי יוסף הכהן, היה בחיים בשנת תרל"ז - שנת עריכת הספר "תפארת בחורים" על ידי בנו הגאון המחבר. אך מעבר לכך, אין לנו כל פרטים אודותיו.

ואף גם זאת ידענו על אחד מבניו של הגאון המחבר אשר שימש ברבנות בצרפת. בשנת תרס"ז, נדפס בתוניס חיבור בשם: ספר "תפלות ישראל", והוא "סידור תפילה כמנהג ק"ק ספרדים", מתורגמת לצרפתית "על ידי הצעיר יוסף בלא"א... ר' רפאל שלום חי הכהן זצ"ל אב"ד בק"ק צפאקס", ובראשו הסכמות הרבנים בצרפתית.

אין אנו יודעים את תאריך פטירתו של המחבר, אולם בשנת תרס"ז כבר לא היה המחבר בין החיים, וזאת נמצינו למדים מנוסח חתימתו של בנו הגאון רבי יוסף הנ"ל - בשנה זו, כאשר הוא מצמיד לשמו של אביו את ברכת המתים - זצ"ל.

***

בשלהי הדברים יש להפנות את תשומת לבו של הרוכש את הספר, אשר מובטח לו על ידי הגאון הקדוש רבי אברהם חג'אג' אב"ד ור"מ דק"ק תוניס - שיתברך ביתו וכל אשר לו. גם הגאון ר' אליהו בורגיל מתוניס בהקדמתו והסכמתו לחיבורו של "הרב המובהק מאיר כהר"ר רפאל שלום חי הכהן הי"ו", מזרז את רכישת הספר: "ואתם הרי ישראל בוזו כסף בוזו זהב ועיניכם אל תחוס לקוח את ספר התורה הזה למען תאריכו ימים כי בגלל הדבר הזה וראיתם ושש לבכם מלך ביופיו ה'ן משיח לישראל".

כך גם בדברי הגאון ר' אברהם ה' הר"ם אבוקארא - אב"ד בק"ק פורטוגיזיס אשר בתונס, המתאר את המחבר: "שר הבירה, תפארת חכמים חכמה מפוארה, מעלת הרב המובהק, ונוגה לו ברק, שימשא בסיהרא, זה סיני ועוקר הרים קולע אל השערה, רב כהנא מרגלית ואבן יקרה, כמהר"ר רפאל שלום חי הכהן נר"ו יאיר מלא האורה". מסיים את דבריו בפנותו אל קהל עדתו: "וכל ישראל ישמעו ויראו וירצו ולא יגעו לקחת את ספר התורה הזה אשר מחזה שדי חיזה והתענגתם מזיו כבודו והתענגו על רוב שלום".

ואגב, יש לציין כאן, שכנראה הדביק הגאון המחבר בתוך הספר דף מיוחד עם שמותיהם של הרוכשים הראשונים - נותני מעות קדימה, והמתנדבים בעם שתרמו להוצאות הספר, וכפי שרומז על כך בשלהי הקדמתו שנכתבה בחודש הרחמים והסליחות - חודש אלול שנת תרל"ו: "והנני מגיש תודתי נגד פני המתנדבים לעזרת ה', שמו הטוב מוזכר כהליכותם בעלה' שחבורה לה יחדיו, ומה' תהיה משכרתם שלמה, ויהיו דברי אלה בנחיצה, בראש חודש הנרצה, אלול התרל"ו. אנכי רפאל שלום חי הכהן ס"ט".

כמו כן הוא מזכיר את שלושת האחים לבית רוטשילד - מתושבי פאריז - אשר סייעו לו בהדפסת הספר - בהשתדלותו של הגאון ר' אברהם הכהן מפאריז, וכן את הגביר ר' מאיר חי סבאג מברלין - ומלפנים בפאריז, וכן את "האחים ר' אברהם ור' נסים למשפחת קאמונדו מקושטאנדינא ומלפנים בפאריז".

בספרו הנציח המחבר גם את מי שיסד את בית המדרש בתוניס ושילם על כך במיטב כספו, ה"ה הרופא "הגביר המהולל המנוח כבוד שמו סי' משה שיזאנא תנצב"ה", אשר "משכן כבודו היה בעי"ת מאחדייא יע"א - אחת מערי תונס - שמה מרבית פעליו הנצו ופרים נשאו למעלה ראש. הוא בנה בית לשם ה' מקדש מעט בנוי לתלפיות בהונו ואונו. גם הקים מחדש בית מועד לכל חי וסד ושכלל חומתה ויצב דלתיה. וכל ימי חלדו מדת קונו יש בו רופא כל בשר חנם. ויותר מהמה רבות כשרונות נמצאו בו ונודעים המה לכל באי שער עירו. נלב"ע ב"י תמוז התרל"ב ולא הניח בנים אכן מפעליו הטובים המה יהיו לו לזכרון טוב. ולאהבת יקרים כמוהו הנחתי לו מקום פה ולזכר עולם יהיה שמו הנה וזכרון בספר".

ואלו דברי הבטחתו של הגאון הקדוש ר' אברהם חג'אג' הנ"ל בהסכמתו: "אני טרם אכלה לדבר, ויבא אברהם במגלת ספר לפני מלכים, ויוציא ארץ אנשי חסד והרחמים, משרי המלך והפרתמים, ה' עליהם יחיו, בבא אליהם החיבור היקר, לקח את ספר התורה הזה, בוזו כסף, בוזו זהב, ויתברך הבית בגללו, כי פועל אדם ישלם לו השם בשמים עליותיו, תזכרנה צדקותיו, הון ועושר בביתו, וצדקתו עומדת לעד, ואמרתם כה לחי"!"